

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

www.fermude.com

کتیبخانه‌ی پیشین

فیقهی
نافرہتان

کتابخانه‌ی چاپدانی پارتیزاوه

کتیبخانه‌ی پیشین

ناوی کتیب:	(فیقهی ئافره‌تان)
وهرگی پانسی:	ئهمه‌د میرزا رۆسته‌می ژیرو
نه‌خشه‌سازی ناوه‌وه:	کۆمپیوته‌ری نارین (محمد علی احمد)
سالی چاپ:	۲۰۱۰ ز
ژماره‌ی سپاردن:	(۱۱۲۴) ی سالی (۲۰۱۰) ی پیدراوه.

بنکه‌کانی بلاوکردنه‌وه

- کتیبخانه‌ی پیشین / هه‌ولیر
- کتیبخانه‌ی السنة / سلیمانی
- کتیبخانه‌ی سیما / چه‌مچه‌مال
- کتیبخانه‌ی دیرین / قه‌زای سۆران
- کتیبخانه‌ی زانستی به‌سوود / که‌لار
- کتیبخانه‌ی هیوا / بنه‌سلاوه

زنجیره ریئماییه کانی نه هلی نه سه ر (۵)

فیقهی ئافرہ تان

وہرگیرائی

نه حمہد میرزا رؤستہ می ژیرو

کتیبخانہ ی پیشین

ہہ ولیر

ئافرهتی موسلمان و ئهرکی سهرشانی له رۆژگاری ئه مړۆی هاوچهرخ دا

نووسینی

أ.د. فالج بن محمد الصغیر

www.fermude.com

پیشہ کی نوسہ

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿١٢﴾ سورة آل عمران: ١٠٢ ﴿يَتَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ ﴿١﴾ سورة النساء: (١). ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ ﴿٧٠﴾ يُصَلِّحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ ﴿٧١﴾ سورة الأحزاب: (٧٠-٧١).

أما بعد:

ٹافرهت نیوهی کؤمه له ههروه کو ده گو تریت، ٹافرهت دایکه و خیزانه و کچه و خوشکه و خزمه، ٹافرهت مامؤستایه و دایه نه. دروستکه روده رهینه ری پیاوانه، گو شکه رو پهروه دیا رو به خپوکه ری پاله وانانه، مامؤستای ژنانه و دامه زرینه رو پیک هینه رو گو شکه ری پیشه وایان و زانایان و بانگه شه کارانه.

خوای گه وره له ئاده م دروستی کردوه ﴿يَتَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۗ وَاتَّقُوا

اللَّهِ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾ سورة

النساء: (١)

نالیره و له‌م پروانگه‌وه زانایانی ئیسلام ده‌ستیان داوه‌ته لیدوان له‌سه‌ر کیشی‌ه‌ی ئافره‌تان له‌ده‌روازه‌ی پر‌یه‌قینه‌وه که‌قورئانی پیروز بپیریاری یه‌کلایی که‌ره‌وه‌ی له‌سه‌ر داوه، هه‌روه‌ها له‌ده‌روازه‌کانی په‌یوه‌ست به‌ ئافره‌ته‌وه له‌پوی ئه‌وه‌ی که‌دایکه، خوشکه، که‌خیزانه، کچه و پیرای پون کردنه‌وه و شی کردنه‌وه‌ی ئه‌و ماف و ئه‌رکانه‌ی که‌هه‌یه‌تی و ئه‌و ئه‌رک و مافانه‌شی که‌له‌سه‌ریه‌تی.

وه‌لی له‌م سه‌ر ده‌مانه‌ی دوایی دا قسه‌و گفته‌و گۆ له‌سه‌ر ئافره‌ت شیوه‌یه‌کی فراوان‌تر و به‌ربلاو‌تری له‌گه‌لی پوه‌وه به‌خۆوه بینیه‌و گرن‌گترینیان: ئه‌وه‌یه که‌کیشی‌ه‌و ته‌نگ‌ژی‌ه‌ی ژنان کیشی‌ه‌یه‌کی بیرو باوه‌پو چه‌مکه، ئه‌وه‌ته بانگه‌شه‌ پاشکاوه‌کان بی‌ پیچ‌و په‌نا ده‌بینین و ده‌بیستین و ده‌خوینینه‌وه که‌داوای کردنه‌وه‌و به‌ره‌لا بونی ژنان ده‌کات له‌ژیر فه‌رمانه‌کانی خوای په‌روه‌ردگاری خویان و ده‌رچونیان له‌چواچیوه‌ی زانیاریه‌کانی ئایینه‌که‌یدا ده‌یانه‌وی پ‌ه‌لی بگرن و ده‌ری به‌ینن، تاوای لی‌ هات زۆریک له‌ژنان به‌بانگه‌شه‌و پر‌وپاگه‌نده‌ی به‌ناو ئازادی و پیشکه‌وتن و پر‌زگار بون له‌دوا که‌وتویی و کۆنه‌په‌رستی و خو و په‌وشتی به‌سه‌رچو و پر‌زیو و جیم‌اموی کۆن خویان گۆته‌نی، و ئه‌و ده‌ستور و یاسا و پر‌یسیانه‌ی

(١) واته ئه‌ی خه‌لکینه‌ خۆتان له‌په‌روه‌ردگاری خۆتان بپارێزن و لی‌ ی بترسن که‌ئیه‌وه‌ی هه‌مو له‌یه‌که‌ نه‌فس دروست کردوه و خیزانه‌که‌شی هه‌ر له‌وه‌ نه‌فسه‌ دروست کرد واته‌ هه‌وای له‌په‌راسوی چه‌پی ئاده‌م دروست کردو ئه‌وجار له‌وه‌ نیرۆمی‌ یه‌ ئه‌وه‌ هه‌مو ژن و پیاوه‌ی لی‌ خستنه‌وه‌ به‌وه‌ هه‌مو په‌نگ و جۆر و زمانی جیا‌جیا و سروشتی جۆر به‌جۆر به‌ هه‌مو ولاتانی جیهانی دا بلاو کردونه‌وه‌و، هه‌روه‌ها خۆ بپارێزن له‌وه‌ خوایه‌ی که‌هه‌میشه‌ داوای لی‌ ده‌که‌ن هه‌میشه‌ پبویستیان پی‌یه‌تی و هه‌روه‌ها سیله‌ی په‌حم به‌کار به‌ینن و هه‌رگیز مه‌ی پچپینن و ده‌ستی یه‌کتری بگرن و پشت له‌یه‌کتری مه‌که‌ن چونکه‌ خوای گه‌وره‌ هه‌میشه‌ چاودێره‌ به‌سه‌رتانه‌وه‌و ئاگای له‌هه‌مو کارو کرده‌وه‌و گفتاریکتان هه‌یه‌ (وه‌رگێر)

که خوای په روه ردگار بوی داناون وه لا بنین و دهستی لئ بهر بدهن یان باوه پریان پی لئ
هر نه بیت.

گومانی تیدا نیه که ئه م ته نگزه و وکیشه یه کیشه یه کی ترسناکه و پیوستیه کی
ه تمی به ئه هلی زانست و فیکری هیه و پیوستی به چاودیری و گرنگی پیدان و لئ
توژینه وه و شروقه کردنی هۆکاره کان و شوینه واره کانی ئه م کیشه یه و پون کردنه وه و شی
کردنه وه ی حوکه کانی خوای پاک و بیگه ردو بالا دهست هیه، شی کردنه وه و پون
کردنه وه ی مافه کانی نافرمانان ئه وه ی که هیه تی و ئه وه شی که له سهریه تی واته ده که ونه
سهرشانی پیوستیه کی ه تمی یه بو لادان و هه لمالینی په رده ی چلکن و لیل و لیخن
که به سه رپوی دیدو بۆچونه کانی به رنامه ی پیروزی ئیسلامدا دراوه سه باره ت به نافرمانان
گه لئ پوی تر، هه روه ها به رز کردنه وه ی سیفته ت و چاکه و به ها به رزه کان که خوای گه وره
له نافرمانان داوا ده کات. به لئ هه ل مالین و لادانی ئه و په رده پیس و چلکنانه ی
که دوزمانان ئیسلام ده یانه وی به سه ر چاوی نافرمانان و کومه لگای موسلمانانان دا بدهن و
کیان بکه نه وه و له دینه که یان بی ناگایان بکه ن و دوریان بکه نه وه و توشی لادان وه لدیری
که ندو له ندیان بکه ن و هه لیان دیرن و توشی مل تیدا شکانان بکه ن. هه روه ها په وانده وه و
نه هیشتنی ئه و هه مو گومان و چه مکه هه ل و په له بۆگه نانه ی که به مه به ست یان بی
مه به ست به سه ر په رده و شا شه ی پاک زیهن و بیرو دیدو بۆچونی نافرمانان و کومه لگه ی
موسلمانانیه وه ده لکینن به گشتی. دیاره ئه مه ئه رکیکی ه تمی و پیوسته که خوای گه وره
خستویه تیه سه ر شانی ئه وان واته ئه هلی زانست و زانیاری و زانایان که بریتیه له ئه رکی
به رپرستی و ئه رکی پون کردنه وه و شروقه و شی کردنه وه ی کیشه کان و کردنه وه ی گری
کویره کان وه ک چاره سهریه کی بن بری چیم په ستیانیه ی زانستیانان و بانگ کردن بۆ لای
خوای شه ریه تی خوای گه وره.

ئاله م ده روازه وه، له م پوانگه په هایه وه ئه م وتانه و ئه م وشانه ده رچون بۆ پاک
کردنه وه و ساف کردنه وه ی پوی پاک و بیگه ردی وینه ی کیشه و ته نگزه کان به هوی هندی

له‌رون‌کردنه‌وه‌و‌کورت‌ه‌و‌پوخته‌ی‌به‌رپرسيټي‌و‌ئه‌رکي‌سه‌رشاني‌ئافره‌تاني‌موسلمان‌که‌بريتين‌له‌به‌رپرسيټي‌زانستيانه‌وکۆمه‌لايه‌تي‌و‌په‌روه‌رده‌يي‌و‌بانگه‌شه‌کردن‌بو‌لای‌خوای‌گه‌وره.‌ئهم‌وشانهم‌بو‌تۆيه‌ئهی‌خوشکي‌موسلمان‌به‌رپړزو‌هۆشيارو‌شاره‌زا‌له‌کاروبارو‌ئه‌رک‌و‌پيداويستيه‌کاني‌ئايينه‌که‌ت،‌وه‌بو‌ئهو‌خوشکه‌ی‌که‌رپڼگه‌يه‌کي‌باشت‌برپوه‌له‌زانست‌و‌زانياري‌داو‌هه‌ست‌به‌ئه‌رکي‌سه‌ر‌شانت‌ده‌که‌يت،‌وه‌بو‌تۆيه‌ئهی‌ئهو‌دايکه‌ی‌که‌به‌رپرسي‌له‌په‌روه‌رده‌کردن‌و‌گۆش‌کردنی‌به‌ره‌کاني‌دوا‌رپۆڅو‌ئهی‌دروست‌که‌رو‌پيڼگه‌يه‌نه‌ري‌پياواني‌دواړپۆڅ،‌وه‌بو‌تۆيه‌ئهی‌خي‌زانی‌خۆشه‌ويست‌که‌شان‌به‌شانی‌مي‌رده‌که‌ت‌چه‌ند‌ئازايانه‌و‌بو‌يرانه‌ده‌رپويت‌و‌له‌پشتي‌يه‌وه‌وه‌ک‌چيا‌سه‌رکه‌شو‌دؤند‌بلنده‌کان‌ده‌وه‌ستيت،‌تو‌بازو‌به‌ندی‌مي‌رده‌که‌تيت‌و‌له‌به‌ره‌و‌پيش‌بردنی‌کارواني‌ژياني‌خي‌زانيتاندا،‌تواناي‌هه‌لمژين‌و‌له‌خوگرتنی‌هه‌مو‌شتيکت‌هه‌يه‌که‌له‌مي‌رده‌که‌ته‌وه‌روبه‌رپوت‌ده‌بيته‌وه‌له‌به‌ر‌هيچ‌شتيک‌نا،‌به‌لکو‌ته‌نيا‌له‌پيناو‌خولانه‌وه‌ی‌ره‌وره‌وه‌ی‌ژياني‌خي‌زانه‌که‌تانداو‌له‌پيناو‌هينانه‌دی‌ئاوات‌و‌ئامانجه‌کانتانداو‌هه‌رگيز‌ماندو‌نابيت‌و‌هه‌رگيز‌له‌روي‌مي‌رده‌که‌تدا‌رو‌گرڅو‌رو‌تال‌و‌مؤن‌و‌مرچک‌نابيت،‌ئهم‌وشانهم‌بو‌تۆيه‌ئهی‌خوشکي‌بانگه‌شه‌کار‌که‌گياني‌خوت‌له‌پيناو‌گه‌وره‌ترين‌و‌پروژ‌ترين‌رپڼگه‌دا‌به‌خشيوه‌که‌ده‌تگه‌يه‌نيته‌به‌هه‌شت‌و‌پازی‌بونی‌خوای‌بالا‌ده‌ست‌و‌کاربه‌جی.

ئهم‌وشانهم‌بو‌تۆيه‌ئهی‌ئهو‌خوشکه‌ی‌که‌به‌م‌سيفاتانه‌خوت‌جوان‌پزانده‌وته‌وه،‌ئهم‌وشانهم‌ده‌نوسم‌و‌تايبه‌ت‌ده‌که‌م‌به‌تووه،‌خوازيارين‌که‌رپڼگه‌ی‌لي‌ل‌و‌تاريکت‌بو‌رپوشن‌بکاته‌وه‌و‌رپيت‌بو‌رپوناک‌بکاته‌وه‌و‌به‌رچاو‌رپوشن‌بيت‌و‌ئهو‌هه‌مو‌لي‌لي‌و‌خلت‌و‌خاش‌و‌چلکه‌ليخناويهي‌خراوته‌سه‌ر‌چاو‌و‌ديدو‌بيرو‌هۆشو‌زيهنت‌به‌چه‌شي‌رانه‌رپاماليت‌و‌زانست‌و‌زانيارو‌هۆشياريت‌پي‌ببه‌خشيټ‌و‌بازو‌به‌ندت‌به‌هيز‌تر‌بکات،‌له‌سه‌ر‌رپڼگه‌ی‌خه‌يرو‌چاکه‌و‌چاکگوزاري‌ده‌ست‌گيرويت‌بکات‌و‌بتخاته‌وه‌سه‌ررپڼگه‌ی‌کارواني‌په‌روه‌رده‌يي‌و‌في‌رخوازي‌و‌بانگه‌شه‌کاري‌دروست‌بو‌شه‌ريعه‌تي‌خوای‌بالا‌ده‌ست‌و‌کاربه‌جی.

وه ئه م وشانه م بۆ تۆیه ئه ی سه ره پهرشتیاران بۆ ئه وه ی له گۆره پانی بهرپرسیاریدا بهرچا و پۆشن بیت و له پهروه رده کردن و گه لاله کردن و ئاماده کردنی خیزانه کهت و خوشکه کانت و کچه کانت و کوره کانت وهک پیویست بیت و بهرچا و پۆشن بیت و زرت و زیرهک و بویرانه بیت و زور باش له سه ر پیگه ی خوا و پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم وله سه ر بهرنامه ی قورئان و سوننه ت ئاماده یان بکه ی ت و ده ستیان بگریت و له پیگه ی هه لدیرو تیدا چون بیان گێریته وه و بیان هینیته وه سه ر پیگه ی راستی قورئان و سوننه ت و نه هیللی دوا ی چا و چنۆکان و ته ماعکاران و له ری لاده ران و خوانه ناسان و بیده چیان بکه ون و خیزانه کهت له بهر یه ک هه ل بوه شیننه وه و دواتریش کۆمه لگا کهت له بهر یه ک هه ل بوه شیننه وه و دابرو په رته وازه ی بکه ن و به گورگان خواردوی بده ن و دنیا و قیامه تیشیان له ده ست بچیت.

ده ی بابیه که وه به ره و ئه و وشانه هه نگاو هه ل بهینین و بچینه ناو بنه رته ی مه به ست و داواکارم له خوا ی بالا ده ست و کار به جی که سود به خش بن بۆ هه مو خوشک و برایه کی موسلمان و بیشیان گێریت به گه نجینه و کۆگایه ک له ژیا نی مرۆقایه تیدا و بۆ دوا ی مردنیش، ئه و خویه ی که هه میشه بیسه رو بینه رو وه لام ده ره وه ی دوعا و نزا و پارانه وه کانه، و پیت و به ره کهت و پیرو زیش بریزیت به سه ر گیانی محمد صلی اللہ علیہ وسلم و خزم و که س و کار و ها وه لانی به گشتی... ئامین.

لیدوان له ئافرهت و بهرپرستییه کانی بۆچی؟

یه که م:

• چونکه خوای بالا دهست و کار به جی له بهر پۆشنای سروشتیکی تایبهتی دروستی کردوه که جیاوازه له گه ل سروشتی پیاو، ئالیره داو له م پروانگه وه په یوه سستی کردوه به چه ند حوکمی که وه که هه ماهه ننگه له گه ل ئه م سروشته تایبهتیه وه ک ئه وه ی که په یوه نده به حوکمه کانی بی نوژی (الحیض) و خوینی دوی مندال بون (النفاس) و پاک بونه وه لی یان، و ماوه ی شیردان و به خیو کردنی مندال (الرضاعة)، وه هندی له ئه حکامه کانی نوژیو پۆژو وحه ج کردن، و ئه م جوړه حوکمانه . بۆیه پیویسته له سه ر شانی بریایان و خوشکانی توژی ره وه و شروقه کاران که ئافره تان په یوه ندو تایبهت بکه ن به لیدوان وشى کردنه وه و لیکۆلینه وه یه ک که هه ماهه نگو و گونجاو بیته له گه ل سروشتی ئه واندا.

دووه م:

• چونکه ئافرهت ئه رکه و ئه مانه تیکی گه وره ی له سه ره که خوای گه وره و پاک و بیگه رد خستویه تیه سه ر شانی ئه وان، ئافرهت چه ند حوکمیکی گشتی وه ک بیروباوه ر (عقیده) و پاک و خاوینی و نوژیو پۆژو و گه لی ئه رکی تر داوا لی کراوه، و پیرای ئه م حوکمه گشتیانه هه ندی حوکمی تری تایبهت به خۆی خراوه ته سه رشان به هۆی ئه وه ی که ئافرهت په روه ردیاره و دایکه و خیزانه، له هه مو حاله ته کاندای پیویسته له سه ری که به جوانترین شیوه به و ئه رکانه هه ل بستیت. بۆیه لیدوان له سه ر ئه و باسانه شتیکی پیویست وحه تمیه به کورتی و به درییژی و به دایه لۆک کردن به شیوه یه کی پون و ئاشکراو بی گری و گۆل که سیه تی ئافره تی موسلمان و ئه رکه کانی رابگه یه نرین و به خه لکی بناسینرین هه روه کو ده بی خوشی هۆشیارو به رچاو پۆشن و دل پر له باوه ر (الایمان) بیته ئه رکه و به رپرستییه کانی سه ر شانی خۆی بناسیت .

سى يەم:

• ئەو ھېرشە بەربلاۋەى كە ئافرەتى موسلمان لەم سەردەمانەى دوايى دا لەلايەن دوژمنانى ئىسلام لە پۆژھەلات و پڑئاواۋە دوچارى بوەو پوبەپوى دەبىتەو ھەروھە لە پۆلەكانى موسلمانانىش كە لاړى بون و بونەتە ئەلقە لەگوئى ئەوان و ھەمان ژھەرى دوژمنكارى و پلانى ئەوان دەجونەو، ئەو ژھەرە كوشندەيەى كە بەنوكى قەلەمەكانى دوژمنانى ئىسلام و زپە موسلمانەكان دەنوسرېن و لەبلاو كراو و گشت ھۆكارەكانى راگەياندنەكانى ئەوانەو بەسەر ديدو گوچكەى موسلماناندا پياو و ژن پەخش و بلاو دەكرېنەو بەتايبەتى بەگوئى و ديدى خوشكانى موسلمان، دو پوان و دۆراوانى ھەندى لە موسلمانان ھۆكارى سەرەكېن بۆ پشتن و پەخش كردنى ژھەرى پلانەكانيان بۆ پەلكېش كردن و ۋەدەرنانى ئافرەت لەمالەكەى خۆى بۆ ھاتنە مەيدان و تېكەل بون لەگەل پياوانداو دامالېنى لەئەرك و كارە بنەپەتەكەى خۆى كە برېتېيە لەكاروبارو ئىشى ناومال و پەروەردە كردنى مندالەكانى و دارايى كردنى ژيانى مېردەكەى. ئەو دەنگە ناخۆش و قېزەونانە بەگوئى ئافرەتى موسلماناندا دەچرېنن و دەلېن: (لەو ژيانە خۆشى و ئارامىە كەتى ئى دا دەژىت ۋەرە دەرو وازى لى بېنەو ئەو تەلارە برۇخېنە و لەو ژورە تەنگ و تاريكە ۋەرە دەرو ئەو پەردە پەش و چلكنانەى دەوربان داوى بدېنەو ھەلېان مالە، بۆ ئەو ھى ئەو پوناكېە بېينى كەسالەھى سالە لېت شاردرارو تەو، دەى ۋەرە دەرى و خۆت لەچنگى پياو دەسەلات و لەژېر قەمچى پياو خۆت ئازاد بكە. خۆت لەكۆت و بەندى ژېر دەستەيى رابېسكېنەو كە لەپچەكانت بېسېنە، و ۋەرە خۆت لەو جل و پۆشاكە قورس و ئەستور و چارشېو پزگار بكە و خۆت پوت بكەو ۋەرە پۆشاك تۆر بە، بونى خۆت و دەنگى خۆت بسەلمېنە ئەمەش بەھاتنە دەروەت لەكونى ژورى تاريكى ناو مال دەبېت. چېژ بەگيانى خۆت بە، بەو ھەرگرتنى بەشى خۆت لەم جېھانە خۆش و فراوانە كە برېتېتە لەباق و برېقى ژيانى ئەم دنيايە باجوئى لەزەوق و ھەوا و ئارەزوو شەوقى ئازادانەت ھېچ شتېكى تر جلەوى حوكمت بەدەستەو نەگرېت، دەى بەمېنەو جوانى قەشەنگو دل پرفېنى خۆت

خۆت بنوینه له سهر بهرگی گۆقاره کان و پۆژنامه کان و پێشیرکیکانی جوانی و پیشاندان و نمایش کردنی جل و بهرگ و نواندن و ئەکتەریه تی و له هه مو بواریکدا بازرگانی بکه و پارە و پول پهیدا بکه و گیرفانی خۆت پر بکه، چیدی با چاوت له دهستی پیاو نه بیئت !!!

أفقرًا فتاة العرب والحسن مغنم   وطهراً وهذا العصر عصر تمتع
لقد كان عهد الفضيلة وانقضى   وأبدع هذا العهد أمراً فابدعى

ئەم هێرشه به دخوو درندهیه هه ول و کۆششیککی زۆرو لیبراوانه ی دهوی تائافره تی موسلمان دهگاته ئاستی هوشیاریه کی ته واو، ئەو هوشیاریه ی که پێویسته بۆ بهرچاو کرانه وه و بهرچاو پۆشن کردن و چاو کراوه بیئت و به ته واوی و هوشیارانه ریگه و بهرپی ی خۆی پۆشنانه ببینی و وریا بیئت تازه ئیدی له خشته نه بریته وه.

چوارهم :

● که هه سهر به خالی سی یه مه و ده رئه نجام و شوینه واری ئەو هێرشه درپدانه یه و ئاژاوه ی به ره لایی و تیکه لی و پیکه لی و گێژنه ی که ده رباره ی کیشه و ته نگزه کانی ئافره ت نراوه ته وه - به هه ندی له و ئافره ته موسلمانانه وه ش که یه قینن له شه ریه ته ی ئیسلام - که له هه مو قیره که رو بانگ که رانیکه وه وه پری خراوه و ده یه وی خۆی بسه لمینیت و بونی خۆی بچه سپینی. تا وای لی هاتوه زۆریک له کیشه کان لایه نگیره به ره له ستکاری خویان هه یه و کاره که ته نیا به ئەهلی تایبه ته ندان پسپۆرانه وه نه گیرساوه ته وه و به س، به لکو له ناو هه مو گۆقاره کان و پۆژنامه کاندایه چه ندان و تارو نوسینی قیزه و نمان ده که ویته بهرچاو و ده خوینینه وه که به پینوسی تایبه ته ندان و ناتایبه ته ندانه وه نه خشه یان بۆ کیشراوه و

نوسراون چونکه ئەوان ئەوه‌یان بە دەستی خۆوه گرتوه‌و کردویانه‌ته به‌لگه‌و به‌هانه که شه‌ریعه‌تی ئیسلام بۆ هیچ کهس قۆرخ نیه^(۱).

ئەوان نایانه‌وی له‌بواره‌کانی نوژداری‌بوئه‌ندازه‌و بواره‌کانی تری زانست دا قسه بکه‌ن و خۆ تی‌هه‌ل بقورتینن ، به‌بیانوی ئەوه‌ی که ئەوان پیسپۆرو تایبه‌تمه‌ند نین له‌م بواره‌دا به‌لام به‌په‌رۆشه‌وه ئاماده‌ن که بچنه‌ ناو شه‌ریعه‌تی خواوه‌و به‌بی‌زانست و زانیاری و نه‌فامانه‌و فام کالانه‌ ده‌می خۆی تی‌هه‌ر بده‌ن ، پاك و بی‌گه‌ردی بۆ خوای گه‌وره‌ له‌و بوختانه‌ گه‌وره‌یه‌ (سبحانک هذا بهتان عظیم)!! ئەمه‌ کاره‌که‌ی له‌سه‌ر شانی ئەهلی زانست و پسپۆران و تایبه‌تمه‌ندان قورس تر کردوه‌ بۆ به‌دودا گه‌ران و هه‌ول و کۆششی پترو پتر ماندو بون بۆ پون کردنه‌وه‌ی هه‌ق و راستی و پتر شی کردنه‌وه‌و لی‌کدانه‌وه‌ به‌و بره‌ زانست و زانیاریه‌ی که خوای گه‌وره‌وپاک و بی‌گه‌رد له‌توانا و هی‌زی پونکردنه‌وه‌و زانیاری و به‌لگه‌و زانست پی‌ی به‌خشیون.

پینجه‌م:

• ئافره‌تی موسلمان له‌م پۆژگارانه‌ی دوایدا جله‌وی که‌وتۆته‌ ده‌ستی هه‌مو قه‌ره‌که‌ریکی پیاو و ژنی کافران و دوپوه‌کان و خیراو گورج دوا‌ی هه‌مو هاته‌و وه‌په‌یه‌کیان ده‌که‌وی‌ت و بو‌ه‌ته‌ ده‌رگایه‌کی سوک و ئاسان و والا بۆ پێدا تی‌په‌ر بون و چونه‌ ژوری قه‌لای کۆمه‌لگه‌ی موسلمانان و بو‌ه‌ته‌ هۆکاریکی ساده‌و سانا بۆ پوخاندنی قه‌واره‌ی ئەم ئایینه‌ پی‌رۆزه‌، چونکه‌ ئەوان چاک ده‌زانن ئەگه‌ر ئافره‌ت له‌مال هاته‌ ده‌رو مال و مندال و جگه‌ر گۆشه‌کانی

(۱) ئەم گۆته‌یه‌ له‌م پۆژگارهدا به‌سه‌ر ده‌مانه‌وه‌یه‌و زۆر ده‌گوتی‌ته‌وه‌ بۆ ئەوه‌ی هه‌رکه‌سیک بیه‌وی بچیته‌ ناو شه‌ریعه‌ته‌وه‌ ده‌می تی‌وه‌ر بدات ئەگه‌ر هیچ له‌هیچ نه‌زانیت ئەو وشه‌و قسه‌یه‌ک بۆ خۆی داده‌پێژیت و هه‌روه‌کو هه‌رامی بۆ حه‌لال ده‌کات به‌به‌لگه‌ یابه‌هه‌رشتیکی تر بی‌ت بۆی حه‌لال ده‌کات به‌لگه‌ی ئەوه‌ی که ئەمه‌ رای منه‌و ئەوه‌ش رای تویه‌ ، ئەوه‌ تی‌گه‌یشتنی منه‌و ئەوه‌ش تی‌گه‌یشتنی تویه‌ بی‌هیچ راگر و بی‌هیچ بنه‌مایه‌ک (نوسه‌ر).

خۆی به جیهیشت و دانیه دەست پەرور دیارو دایەن و خزمەتکارەکی، خۆشی چو
 دەرەو بۆ ناو گۆرەپانەکان و کۆرۆ کۆمەلی پیاوانەو و تیکەلیان بو. کەوتە ناو دوکەل و
 گەردە لولی کۆمپانیاو کارگەکان و ژەنگی هەلینا و جەستە ی ناسک و پیاکی پیس و بۆگەن بو،
 روالەتی دەرەو و واتە جەستە ی ناسکی بۆ پیاوانی هاوکارو موراجعەکانی خۆی
 پازاندەو و خۆی بۆ بەدەر خست و خۆی بۆ والا کردنەو، و شان بە شان و مزاحیمی پیاوان
 بو لە گۆرەپانی کارە قورسو و جەنجالەکانیاندا و گۆرەپانی راستەقینە ی کارەکی خۆی
 بەجی هیشت، ئەو بە دانیاییەو یە کەمەین هەنگاوی پلانەکانی خۆیان ناو و تێیدا
 سەرکەوتو بون. وەرە هەستەو ترین ئەندامی کۆمەلگە ی ئیسلامی یان بۆ خۆیان
 دابریو کە ئافرەتەو لە بەرنامە ی راستەقینە ی خۆیان دور خستۆتەو و باشتەر بلێین دایان
 بریو و هەلیان داشتو. ئابەم جۆرە ئافرەتیان دابری و لایان داو پیسیان کردو
 لە پەسمەیان بردو بەرەو داهێزران و دارپوخان و لە ناو بردنیان بردو مندال و
 جگەرگۆشەکان و پەرورە کردنی بەرە ی راستەقینە ی دارپوژیان لە باو و ش فراندو هینایانە
 دەر و پەرورەدەو گۆش کردنی مندالە چاوگەشەکانیان پشت گوی خست و لە سۆزی
 دایکایەتی بی بەشیان کردن و بەرەو پەرورەدە ی سەقەت و دەرۆن ئالۆزی و دارپوخان و دل
 رەقیان بەرپی کردن و هەرەها چاودیری مافی پیاوانیشیان نەکرد. تائەنجام کارەکی
 سەری لی تیک دان و لە بەریەک هەلوەشانەو ی یە کەمەین خانە ی کۆمەلگە و پچرانی
 شیرازە ی کۆمەلگە بە گشتی دەرکرد. لێرەدا من نامەوی بچمە ناو گۆرەپانی درێژدادپی و
 پونکردنەو و چونکە ئەمە لە سەر شانی ئەهلی زانست و زانیاری پیویستە کە درێژە بە پون
 کردنەو و پی لە سەر داگرتن و سور بون و مکورپی و دانیای بونەو و پی داگرن. دیارە
 دواخستنی ئەم پونکردنەوانەش لە کاتی پیویستی خۆی دا دروست نیە و نابێ.

شەشەم:

- ماوہیەکی کەم نیە کە دەببیرێ ئافرەت جۆرە شلی و ئاسانکاری و خو بە دەستەو
 دانیکی زۆری لە گشت بوارە جۆرە جۆرەکاندا نواندو وەک: لە بواری رەوشت و ئاکارەکانی

داو له‌بواری کارکردندا، یاله‌بواری تیکه‌ل بون به‌پیاوان و مانه‌وه له‌گه‌لێانداندا و قسه‌کردن و گفت و گوکردن و به‌به‌ریه‌کدا هه‌لچون و ملّ به‌ملی و زرمه‌ زلی و حیکه حیکه له‌گه‌ل پیاوانی بیگانه‌دا زۆر به‌ئاسوده‌یی و به‌ئازادی و راشکاوای بی‌شهرمییه‌وه، هه‌روه‌ها خۆجوان کردن و خۆ پزاندنه‌وه بۆ پیاوانی بیگانه‌وه نامه‌هره‌م و فریّ دانی جل و به‌رگ و پۆشاک‌ی شه‌رعی و پۆشین‌ی پۆشاک‌ی کافران و جل و به‌رکی ناشه‌رعی و ده‌رچون له‌فرمان‌ی خوای گه‌وره‌وه په‌روه‌دگاره‌که‌ی و ده‌رچون له‌شه‌ریعه‌تی ئیسلامی پیرۆز هه‌روه‌ها له‌کارکردن و ده‌رچون له‌ناو ماله‌که‌ی خۆی داو کار تیّ کردنی به‌وه‌مو جل و به‌رگ و پۆشاکه‌ ناشه‌رعی دیاری کافران و دوروان و کلک و وابه‌سته‌کانیان و به‌پیره‌وه چونی ئەوه‌مو پۆشاک و ده‌نگه‌ تیک ده‌رو هات و هاواره‌ی که‌له‌رۆژئاوا و رۆژ هه‌لاته‌وه دین، ده‌لیم: له‌وه‌مو ئاسانکاری و بیّ ده‌نگی و شلیه‌دا چ ده‌بینریّ که‌بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کریت و بانگی ده‌که‌ن و له‌هه‌مو لایه‌که‌وه‌وه به‌هه‌مو هۆکاریکه‌وه بانگه‌شه‌ی گه‌رم و مکوران‌ه‌ی بۆ ده‌که‌ن ئەدی ئیمه‌ چی بکه‌ین و چۆن هه‌ولّ بده‌ین و نه‌خشه‌ و پلانمان چی بیّت بۆ راپه‌راندنی ئه‌رکی سه‌رشان له‌پوی ئافره‌تی موسلمان و پاراستن و پزگار کردنی پیش ئەوه‌ی بکه‌ویته‌ ناو ئەوه‌ چاله‌ پز زه‌لکاوه‌وه‌وه بکه‌ویته‌ ناو داوی ئەوه‌ درنده‌وه‌ خوا نه‌ناسانه‌ هه‌ر وه‌کو چۆن خوشکه‌کانیان له‌زۆریک له‌ولاتانی تری کۆمه‌لگای موسلمان نشین تیّ ی که‌وتون تاوای لیّ هاتوه‌ که‌ ئافره‌تی موسلمان و ئافره‌تی کافر لیّ جیا ناکرینه‌وه‌ چ له‌شیوه‌وه‌ پۆاله‌تداو چ له‌ناو و ناوه‌رۆک دا.

حه‌وته‌م:

• ئافره‌تی موسلمان‌ی ئەم‌رۆ که‌وتۆته‌ به‌ر چه‌ندان ته‌وژمی جوړبه‌جوړو هه‌مه‌ چه‌شنه‌وه رکه‌به‌رایه‌تی و ملّ ملانی ی له‌سه‌ر ده‌که‌ن، که‌ده‌کرئ له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا کورتیان هه‌لینین:

– ته‌وژمی کۆمه‌لایه‌تی کۆن: ئەم ته‌وژمه‌ خاوه‌ن شیوازیکی دیار و خوازیاری ده‌ست گرتن به‌هه‌مو شتیکی کۆنه‌وه‌یه، ئەم ته‌وژمه‌ به‌عورف و په‌وشت و ئاکاره‌کانه‌وه سنور داره‌ بیّ گویّ دانه ئەوه‌ی که‌شه‌ریعه‌ت بریاری له‌سه‌ره‌ یان نا؟ به‌پێی هه‌واو ئاره‌زوه‌کان

دەجولئیتەو، چی بۆخۆی ھەزلی بێت دەیکات گرنگ نیە ئاین و شەرعیەت پەسەندی دەکات یان نا؟

– تەوژمی رەت کردنەو ھەوازی ھینان (التیاری الرافض): ئەم تەوژمەش بریتییە لەو ھەرچی شتیکی کۆنە قبوڵی نیە و ھەلائی دەنیت، بانگی ئافرەت دەکات بۆ ئازاد بون و بەرھەڵسێ و دەست و الایی و کردنەو ھەمو بەند و دەستور و یاسایەکی رابردوو لەگشت زانیاری و فەرمانەکانی شەرعیەت، بانگی ئافرەتانی موسڵمان دەکات بۆ لاسایی کردنەو ھەوازی ئافرەتی کافرو ھەرچون لە یاسا و شەرعیەتی خاوەن پەڕاندنی باو و یاساکانی کۆمەڵایەتی و چاوەڕوانی کافران و پابەند بون پێی یانەو ھەمو شتیکی دا گەر و ھەر و بچوک، شیوە و پوالت و ناوھەروک.

– تەوژمی مام ناوھەند (الوسط): ئەو تەوژمەییە کە ژیریاران و بیرمەندان و عەقل مەندان ئوممەتی ئیسلام و ئەھلی شەریعی پێی ھەستاون و ھاوار دەکەن و دەلێن: (ئەھلی ئافرەتی موسڵمان دەھێنێ بەسە ژیر و ڕیا و زانا و بەرچا و پۆشن بە، ئاخر تۆ موسڵمانی دەھێن بەرژەو ھەندێ خۆت بزانی و دەھێن فەرمانەکانی پەرھەردگاری خۆت جێ بەجێ بکەیت و دەست بە بەرنامە کەھێ خاوەن پەرھەردگارتەو ھەر بگریت. چونکە ھەر ئەو دەزانیت کە چ شتیکی و چ کاروباریکی و چ یاسا و رێسا و دەستوریک بۆ گیانی تۆ باش و بەسودە، خاوەن گەر و چەندەھا ئاراستە و یاسا و رێسا و فەرمانی بۆ ناردووتە خوار دەستی پێوە بگرەو ئەنجامیان بدە، دڵنیابە ھەر ھەمویان سەرکەوتن و سەرھەرازی تۆی تێدایە، ھەمو ئەو ھاوار و بانگەشە بۆگەنەھێ کە تۆی بەرھەو ئاراستە دەکەن چ عورف و عادەتی کۆن بێت چ ئەو تەلەزگە تازانە بن، پێویستە لەسەرت ھەر شتیکی ئاراستەتی دەکەن بە تەرازی راستی و واقیعیەتی شەرعیەتی خاوەن پێی ھەو لە تەلەیان بدە ئەو ھەو لە گەڵ بەرنامە و راستیەکانی خاوەن پەرھەردگار ھاتەو ھەری بگرەو ئەو ھەو دژو پێچەوانەھی شەرعیەتی پەرھەردگار بو و ھەلائی بنی و دور دور توپیان بدە) ^(۱).

(۱) پروانە (ثقافت المسلمة ص ۱۷ – ۱۸).

زۆرۈك لە ئافرىدە تانى موسلمانان توشى خراپە و بەدگۆيى بون و لە دىنە كەى خۇيان لايان داوھ و سەرگەردان و گومرا بون بەپىي ئى ئەو تەوژمەى كە لە ناو كۆمەلگە كەى كە تىايدا دەژىت و تەشەنەى كردوھ و بلاوھ . بەلى لە ئەنجامى تىك چىرژانى ئەم ھەمو دەنگ و ھات و ھاوارانە دا ئافرىدە تان سەريان لى تىك چوھ و چىرژو پەرش و بلاو بون و ئافرىدە تى موسلمان كە و تۆتە سەر دەروازە و دورپانى چەندان كوئىرە پىگا (مفترق طرق). ھەر كوئىرە پىگايەك و ھەربانگە شەكارىكى پىچكەكان بۆ بەرژەو ھەندى خۇى بانگى دەكات و بۇلاى خۇى پەلكىشى دەكات ، و پرو پاگەندەى بەرگىرى كردن و داواى مافى ئافرىدە تان دەكات ، و بۆى دەگىراو فرمىسكى درۆينى تىمساحى بۆ ھەل دەپىژىئە و لەسەرى دەگىرات ، بەم پىيە راستى و ناراستى و ھەق و ناھەق لەلاى زۆرۈك لەژنانى موسلمان تىكەل بەيەكتىرى بون ، دو دلى و پاراپىيەكى زۆريان خستونەتە ناو دلەوھ .

زۆرۈك ھەن لەژنان بەھات و ھاوارو چىرىكەى كافران و خراپەكاران كار تىكراون و تەوژمى خراپەكارى فىلېبان لەگەل خۇى دا راى مالىون بەھۆى ئەو ھەمو نوسىنەى كە قەلەمە قرچۆكەكانى ئەو دەست و گروپە فىلېبانانە لەسەر لاپەرەكانى گۇشارو رۆژنامە و كىتەبەكان و لەھۆكارەكانى راگە ياندەنەكاندا بلاويان دەكەنەوھ و بەرەو زەلكاوى لادان و گومرا بونيان بردون و وايان لى كردون قولىيان لەكراسى خۇيان ھىناوھتە دەرو دەست درىژى دەكەنە سەر سنورەكانى شەرىعەتى خواى پەرەردگارو بەتەواوى سنورىان بەزاندوھ ، ئەوھتە بەچاوى سەرى خۇمان دەيان بىنن چۇنيان خۇ بۆرپوت كردونەوھ و پۇشاكى شەرىعان فرى داوھ و بى شەرمانە سەرىپىچى خواى گەرە دەكەن و لەگەل پىاواندا پرو ھەلما لوانە تىكەل بون و بەتەنھاو بەكۆمەل لەگەل پىاواندا دەمىننەوھ ، وراشكاوانە چونەتە ناو مەيدانەكانى بەناو ھونەر و گۇرانى گوتن و نواندن (التمثيل) و سەماو سورپدان گۇرانى بىژى وئاوازو مۇسىقا ژەنن و جرت و چەقەنەوھ . بەجارى شەرم و ھەيايان نەماوھ .

ھەشيانە ھەنگاويك دەنن بۆ پىشەوھ و يەكيش بۆ داوھ ، پاراو دودلە جارىك پۇشاكى ناشەرى دەپۇشەت و لاساىى ئافرىدە تانى كافران دەكاتەوھ و بەدواى بەناو

پیشکە وتوخوازان دەکەویت و جاریکیش دەگەریتەو بەسەر فیتەرتی خۆی و بۆ فرمان و زانیاریەکانی پەرورەدگاری دروستکەرەکی کە (اللّٰه) گیانە.

لەپال ئەمانەشدا ئافرەتی ھۆشیارو تیگەیشتوو زینگ ھەیه
 کە ئامۆژگاری و فرمانەکانی خۆی پەرورەدگاری وەرگرتو و خۆی پێ پاراندونەو بەدلیکی
 پەرورەو بەیەقینیکێ تەواو و ھە کاریان پێ دەکات و دل پەرئارام و دامەزراویەو ھە گشت
 حوکمەکانی ئایینی خۆی وەرگرتو و ئەو دینە بەھێزیکێ تۆکمە و پۆلایینەو ھەل
 گرتو و توند دەستی پێو ھەرتو. ھەرچی خراپە و خراپەکاریشە و ھەلای ناو و دور دور
 توری داو ھەل ھەل شوینیک و لەھەر کەسێکەو بەیت، بەلکو زۆر پێ دامەزراوانەو بویرانە
 بانگەشە بۆ ئایینی پەرورە ئیسلام بەرنامە و پەرورەگاری پەرورەدگار دەکات. بەو پەری
 لێپراوی و ئیمانیکێ دامەزراو و تۆکمە و بەو پەری سەر بەرزی و شانازیەو ھەمیشە پارێزگاری
 لە کەسایەتی خۆی و جل و بەرگ و پۆشاکە شەری و داوین پاکی خۆی دەکات و بەئەرك و
 فرمانی راستەقینە خۆی ھەل دەستت پەرورەدە بەشی مندال و جگەرگۆشەکانی خۆی
 دەکات و مافەکانی مێردەکە خۆی جی بەجی دەکات و تۆوی خۆشەویستی پێزو بنەمای
 خیزانی ناو خیزانەکە خۆی دەو شینیت نەک و ھە ئافرەتە دۆراو ھەکان کە بەتەواوی
 خۆیان داو ھە دەست ئەو گورگە برسی و تیک دەرانە.

ئانەمانە ھەمویان بانگمان دەکەن بۆ پامالینی پەرەدی پەشو تاریک و چلکنی
 کە بەسەر پوی ئەم چەرخ و سەر دەمەدا دراو لەپوی کیشەو تەنگژەکانی ئافرەتی
 موسلماندا، بۆ ئەو ریگە ئیمان بۆ پون ببیتەو مەشخەلەکانی پێ بدەرەوشینەو بۆ
 ھەر یەکیک لەئیمە چ پیاو چ ژن کە دەیوی بەرچاوی پۆشن ببیتەو و راستیەکان و ھە
 خۆی ببینیت و بگاتە ریگە پزگاری و سەرفرازی لەھەردو دنیا دا.

هه‌شته‌م:

• پێویستی کۆمه‌لگای موسڵمان نشین، به‌لکو ئوممەت به‌ته‌واوی پێویستی به‌ئافره‌تی پێش‌ه‌نگی هۆشیاریو به‌رچاو پۆشن هه‌یه‌ که‌ به‌پر‌سیه‌تی و ئەرکه‌کانی سه‌ر شانی خۆی بناستی و هه‌ست به‌و ئەمانه‌تیه‌ بکات که‌ خراونه‌ ته‌ ئەستۆی و پێگه‌ و به‌رپێی خۆی ده‌بینیت و مافه‌کانی خۆی و ئەو مافانه‌شی ه‌ی ده‌ورو به‌ره‌که‌ی که‌ له‌ ئەستۆی دان ده‌زانیت.

– پێویستمان زۆره‌ به‌ئافره‌تی موسڵمانی ب‌ر‌وادار که‌ باوه‌ری زۆرقوله‌ به‌ په‌روه‌ردگای بالا ده‌ست و کار به‌جی، به‌لێ باوه‌ری ته‌واوی پێی وه‌ک په‌روه‌ردگار و دروستکه‌رو په‌رستراو، هه‌روه‌ها ب‌ر‌وای به‌ فریشته‌کان و کتیبه‌کان و پێغه‌مبه‌ران (علیهم‌الصلاة‌ والسلام)، و به‌پۆژی دوا‌یی و به‌قه‌زاو قه‌ده‌ر خێرو شه‌ری هه‌بیت. بیرو بۆچونه‌کانی له‌م بونه‌وه‌ره‌دا باش بیت و به‌پێی ئەم ب‌ر‌وا بونه‌ بیت و هه‌روه‌ها بیرو بۆچون و تێر‌وانینه‌کانی بۆ بونه‌وه‌رو ژیان و مرۆف هه‌روا بیت.

– پێویستمان به‌ئافره‌تیک هه‌یه‌ که‌ هوشیارو زانا بیت به‌شه‌ریعه‌تی په‌روه‌ردگاری خۆی، و هه‌ست به‌فرمانه‌کانی خ‌وای گه‌وره‌ بکات و ئەمجار کاریشیان پێی بکات، و له‌قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانیشی بگه‌رپێته‌وه‌ و نه‌یان کات، هه‌مو ئەو ماف و ئەرکانه‌ بزانییت که‌ له‌سه‌ر ده‌ورو به‌ره‌که‌ی خۆی هه‌یه‌تی هه‌روه‌ها ئەوانه‌شی وان له‌ ئەستۆی دا، به‌باشترین شیوه‌ پێی یان هه‌ل بستییت.

– وه‌ پێویستمان به‌ئافره‌تی هوشیاری چاوه‌کراوه‌ و شاره‌زا به‌کاروباری ئیشه‌ سه‌ره‌کی و راسته‌قینه‌که‌ی خۆی، و به‌کاروباری ناوما‌ل و شانشینیه‌که‌ی خۆی که‌ ناوما‌له‌، چاوه‌دیری و به‌رگری له‌ مافه‌کانی ئەو شانشینیه‌ بچکولانه‌یه‌ ده‌کات، ئەو دانشگایه‌ پێرۆزه‌ که‌ پیاوانی دوا پۆژ به‌ره‌م دینییت و لێی ده‌رده‌چن، و مندا‌له‌ چاوه‌گه‌شه‌کان به‌ره‌م دینییت و له‌سه‌ر خۆشه‌ویستی خ‌وای بالا ده‌ست و کار به‌جی و پێغه‌مبه‌ری ﷺ خ‌واو بۆ خزمه‌ت کردنی ئایینه‌که‌ی په‌روه‌رده‌ ده‌کات .

— پیویستمان به نافرەتیکی که پروالەتی دەرەوہی ھەوال و سیفاتەکانی ناوہوہو ناوہرۆکیمان دەخاتە بەردەم، نەدەکەویتە ژێر کاریگەرێ پۆژھەلات و نەپۆژاواوہ، نەھیچ تەوژمیک و نەھیچ جۆرە پۆشاکێکی ناشەرعی کاری تێدەکەن، نەدوای ھیچ دەنگێکی نامۆو قیزەون و ناشیرین دەکەویت، نافرەتیکی که پیشەنگ بیئت لە پروالەتی داو لە ناوہرۆکی دا، لەشی پارێزراوہ، و دلێ پر بیئت لە ئیمان، پو سپیەتیەکە ی بەرچاوہ، جلو بەرگو پۆشاک و دلێ پاکە دیارو نادیار، برۆای ھیناوہو زانیارو زانست فیئر بوہو کاری پئی دەکات وتێدەکوشتی.

— پیویستمان بە نافرەتیکی بانگەشەکاری پیشەنگە ئەو نافرەتە ی کہ بانگەشە بۆلای خوا دەکات بە کردەوہو بەراستی پیش قسە و گفتاری، خێرو چاکە ی بۆ خەلکی دەوی چۆن کہ خێرو چاکە ی بۆ خۆی دەویت ئامۆزگاری خوشکان و نافرەتانی تر دەکات، وئاراستە ی ئەم دەکات لە خوشکان، دەستی ئەو دەگریت لە خراپە دەیان گێریتەوہ، پەرورە دەکات، وپی دەگە یەنیت، ھەلەکانی خۆیوخەلکیش راست دەکاتەوہ، کیشەو تەنگژەکان چارە سەر دەکات و گری کویرەکان دەکاتەوہ، مالی خۆی لە پینا و خوادا دەبەخشیت، بەپی ی توانای خۆی ھەول دەدات و تی دەکوشتی، بۆ بانگەشە ی خوا پەرستی دەژیاو لەمالەکە ی خۆی دا راوہستاو وخەوتوہ لە کارەکە ی داو لە ھەر شوینیکی تر بیئت.

— پیویستمان بە نافرەتیکی کہ پروفیل و تەلەکانی دوژمنانی ئیسلام شی بکاتەوہو ھوشیاری بدات بە برۆاداران لە بریایان و لە خوشکانی موسلمان و تەلەکانیان بتەقینیت و وریا و ئاگادارو زرینگ بیئت نەکەویتە داوی ئەوانەوہو ئەنجام بیئتە دەست کیشی ئەوان و وەلامی داواو داخواریەکانیان لەو پڕوپاگاندە گومراو سەر لیشتیواویانە یان ئاگادار بیئت کہ ھەمیشە نافرەتیان کردوہ بە دەست کەلای خۆیان و چۆنیان بویت ئاوا یاری پئی دەکەن و گیمەکہ دەبەنەوہو ئەویش پيسوا دەکەن ھەرورەکو لە پابردوادا پونمان کردەوہ.

ئەم پیویستیە ژۆر جەخت لە سەر ئەھلی زانست و پسپۆرو تاییەتمەندان و سورە لە سەریان بۆ ئەوہی ھەول و تەقەللای لیبراوانە ی خۆیان بدن بە زمان و بە پینوسەکانیان بۆ

هوشیارکردنه‌وهو به‌رچاو پۆشن کردنی ئافرەتانی موسلمان که‌وریا بن پی‌یان نه‌خلیسکیتە ناو زەلکاوی دوژمنانی ئیسلامی چ دەرەکی و چ ناوہکی، هەر وہا به‌رچاو پۆشن کردنه‌وهو هوشیار کردنه‌وهی به‌خێوکاران و سه‌رپه‌رشتیارانی ئافرەتان و یادیان بێننه‌وه له‌و سپارده‌ گه‌وره‌یه‌ی وا له‌ئەستۆیان دایه‌.

نۆیه‌م:

• ئافرەت پۆلێکی گرنگی هه‌یه له‌کاریگه‌ری دا بۆ سه‌ر پیاو: ئەگەر دایک بێت ئەوا سیفه‌تی جلە و گه‌ری فرمان کردن به‌چاکه‌و قه‌ده‌غه کردن له‌خراپه‌ی له‌ئەستۆ دایه‌، ئەو کات له‌سه‌ر پیاو پێویسته که‌ فه‌رمانبه‌رداری بکات و فه‌رمانه‌کانی جی‌ به‌جی‌ بکات له‌کاری چاکه‌دا^(۱). وه‌ئەگەر خێزانی بێت واته‌ ژنی پیاو بێت ئەوه‌ ئەو کات پێویسته له‌سه‌ری که‌هانی پیاو بدات له‌ به‌ندایه‌تی کردن و گوێ رایه‌لی خواو پێغه‌مبه‌ری خوادا هه‌لی بنیت و له‌خراپه‌ کردن و گونا‌حکاری و سه‌رپێچیه‌کان بیگه‌رێته‌وه، هەر وه‌ها نکۆلی ناکری له‌پۆلی ئافرەت له‌گه‌ڵ مێرده‌که‌ی دا مه‌گه‌ر که‌سیکی نه‌فامی له‌خوایبی بێت، هەر وه‌ها ئافرەت خوشک و کچ و خزمی پیاوه‌. ئاله‌به‌ر ئەمه‌ پێویسته له‌سه‌ر ئافرەت هه‌ست به‌م پۆله‌ گه‌وره‌و گرنگه‌ بکات وه‌هوشیار بێت بۆ ئەوه‌ی به‌ باشترین شیوه‌ پی‌ی هه‌ل‌ بستیت و ئەنجامی بدات.

ده‌یه‌م:

• شتیکی ئاشکراو به‌لگه‌ نه‌ویسته که‌هه‌م ده‌م ئافرەت شاره‌زا ترو زانا تره‌ به‌خۆی و کاروباره‌کانی ئافرەتان له‌پیاوو کۆمه‌لگای ئافرەتان و ئەو دیارده‌و پڕواله‌تانه‌ی که‌ له‌نیوانیاندا دیت و ده‌چیت، هەر وه‌کو کاریگه‌ریه‌ ناوہکی و دەرەکیه‌کانی خۆیان باشت

(۱) واته‌: ئەگه‌ر فه‌رمانی به‌چاکه‌ پی‌ کردی پێویسته پیاو رای بپه‌رینیت و فه‌رمان به‌رداری بکات، به‌لام به‌پێچه‌وانه‌ وه‌ش له‌سه‌رپێچی کردنی خوا‌ی گه‌وره‌و پێغه‌مبه‌ری خوادا نابێ به‌قسه‌ی بکه‌یت چونکه‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {لأطاعة لمخلوق في معصية خالق} . (وه‌رگه‌ی)

دهناسنو و هر خویمان به توانا ترن له گرتنه بهری رهفتارو شیوازهکانی ئەم ریگهیه .
 دواى ئەمهو، خستنه روی هه مو ئەو لیدوان وقسهو باسوخواسو دهرئه نجامانهی رابردو
 بۆمان دهرکهوت که قسه کردن وله سهر دوانو دایه لۆک کردن له سهر نافرمانان پیویستییه کی
 حه تمیه بۆ پۆشن کردنه وهی ریگای ژیانى نافرته و پونکردنه وهو خستنه روی ئەرک و
 مافو بهرپرسیاریه تی یهکانى سهرشانى . ههروهها پون کردنه وهی هه مو ئەو سنورانه
 له پیناو هاندانى نافرته بۆ بزواندن و هاندانى بۆ ههستانی بهم پۆله گرنگه ی سهرشانى
 به چاکترین شیوه و بۆ ئە نجام دانى بهرپرسیه تی سهرشانى به گه وره ترین وباشترین
 ئە نجامدان .

لیدوان و قسه کردن له سهر نافرته له روی چیه تی و سروشت و چۆنیه تی ئە نجامدان و
 جی به جی کردنیدا ده خوازى که جهخت له سهر ئەوه بکریت که کارو فرمانه یه قینیهکانى
 نافرته ی موسلمان له ئایینى پیروژو راست و رهوانى ئیسلام ئەوهیه که خواى بالا دست و
 کاربه جی له فرمان پی کردن و ئەرک خستنه سهرشان یه کسانه له نیوان پیاو وژندا ههروهکو
 خواى گه وره ده فه رموی: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ
 فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا
 ﴿٧٢﴾ (١) الأحزاب: ٧٢ .

إبن عباس ومجاهدو سعید کورپی جبیرو بیجگه له وانیش ده لئین مه به ست له (الأمانة)
 بریتیه له میراتی و جیماره (الفرائض) وه قتادهش ده لی: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى

(١) واته: خواى گه وره ده فه رموی ئیمه ئەمانه تی دینو قورئانمان دایه ئاسمانهکان و زهوی و
 کیوهکان ئەوان ترسان له وهی نه توانن ئەو ئەمانه ته بگه یه ننه چیگه ی خوی بویه وهریان نه گرت و
 له خویمان رانه بینى، به لام مروّف بى لى پیچانه وهو سى ودو کردن یه کسه ره لى گرت و قبولی کرد نای
 که مروّف سته مکاریکی نه فامه . (وهرگێر).

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ تَحْمِلَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ
 إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ مه‌به‌ست له‌ئه‌مانه‌ت نایین ومیرات و سنوره‌کانی خوای
 گه‌وره‌یه. وه زانایانی تریش ده‌لین: بریتیه له‌گویی رایه‌لی وفه‌رمانبه‌رداری خوای گه‌وره.

وه (ابن کعب) یش ده‌لی: یه‌کی له سپارده‌کان (الأمانة) ئه‌وه‌یه که ئافره‌ت دامینی
 خوی ئه‌مانه‌ته‌و پی‌ی سپی‌ردراوه. وه این کثیریش ده‌لی: هه‌مو ئه‌و لیدوان و قسانه‌ی
 رابردو واته ئه‌و لیکدانانه‌وه هیچیان دژی یه‌کتری نین و یه‌کتری نابرن و له‌سه‌ر یه‌ک
 مه‌به‌ست و یه‌ک راپو یه‌کدیگین که بریتیه له‌ئه‌رک خستنه‌سه‌ر (التکلیف) أ.ه. (۱)

هه‌روه‌ها له‌بواری پاداشت دانه‌وه‌ش دا خوشکانی موسلمان له‌گه‌ل پیاواندا هه‌ر
 یه‌کسانو وه‌ک یه‌ک سزاو پاداشت وه‌ر ده‌گرنه‌وه له‌ئه‌نجامی راپه‌راندن وئه‌نجامدانی ئه‌و
 کارو ئه‌رکانه‌ی که خوای گه‌وره خستونیه سه‌ر شان. (۲) ئه‌وه‌ته خوای بالا ده‌ست و کاربه‌جی
 سه‌باره‌ت به‌پاداشت دانه‌وه‌ی کرده‌وه‌کان ده‌فه‌رموی: ﴿فَأَسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا
 أُضِيعُ عَمَلَ عَمَلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَىٰ بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ﴾ آل عمران: ۱۹۵. (۳)

(۱) تفسیر ابن کثیر ۶/ ۴۸۸ - ۴۸۹.

(۲) له‌هه‌ندی‌ حاله‌تدا نه‌بی‌ت له‌به‌ر ئه‌رکی مندال بون و له‌توانا دا نه‌بونی ئافره‌ت و له‌گه‌ل سروشت
 نه‌هاتنه‌وه‌ی ئافره‌ت خوای گه‌وره ئاسانکاری بو ئافره‌تان کردوه. وه‌ک نوێژ نه‌کردن له‌کاتی مندال بون
 ومانه‌وه‌ی ژنان له‌ماله‌وه‌دا و سه‌ربازی نه‌کرن گه‌لی شتی تری له‌م جو‌رانه. (وه‌رگێڕ).

(۳) واته: هه‌ر کاتی‌ک برواداران به‌دلسۆزی به‌ندایه‌تی بو خوا بکه‌ن و به‌دلێکی ساف و پر یه‌قینه‌وه
 له‌خوای گه‌وره بیارپینه‌وه، خوای گه‌وره‌ش وه‌لامیان ده‌داته‌وه‌و ده‌فه‌رموی: دلنیا بن من هیچ کاتی‌ک
 به‌ره‌می کرده‌وه‌ی هیچ کامیتان چ پیاو بی‌ت وچ ژن بی‌ت به‌فیرۆ ناده‌م و پاداشتی ته‌واو و به‌چه‌ند
 جاره شتان ده‌ده‌مه‌وه، چونکه ئیوه هه‌موتان له‌سه‌ر یه‌ک نایین که نایینی ئیسلامه‌و وله‌یه‌کترین
 وه‌ه‌ندی‌کتان پشتیوانی ئه‌وانی تر تانن. (وه‌رگێڕ).

هروه‌ها ده‌فهرموی: ﴿ وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ

وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ النساء: ۱۲۴^(۱)

هروه‌ها خوی گوره له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فهرموی: ﴿ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ

ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً ﴿٩٧﴾ النحل: ۹۷. (واتا: هه‌رکه‌سیک

کرده‌وهی باش بکات چ پیاو بیټ وچ نافرته به‌مه‌رجی برودار بیټ ئه‌وا ئی‌مه به‌ژیانیکی
خوش وگوزره‌رانی باش له‌دنیاو له‌قیامه‌تدا ده‌ی ژیه‌نین. (وه‌رگیږ).

هروه‌ها خوی گوره ده‌فهرموی: ﴿ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ

مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾ غافر: ۴۰. (واتا:

هه‌رکه‌سیک کرده‌وهی باش وچاک بکات چ نیر بیت وچ می بیټ وبرودار بیټ ئائه‌وانه
ده‌چنه یه‌ه‌شت وتیایدا بزق وروزیان پی ده‌به‌خشریت به‌بی ژمارو به‌بی حساب چیان
ئاره‌زو لی بیټ خوی گوره بویان ئاماده ده‌کات. (وه‌رگیږ). ده‌ی لی‌ره‌دا هه‌ردو لا یه‌کسانن
پیاو و ژن چ له‌پاداشت دانه‌وه‌و چ له‌سزا وه‌رگرتنه‌وه‌ی کرده‌وه خراپه‌کانیان هیچ
جیاوازیه‌ک له‌نیوان پیاو وژندا نه‌کراوه.

ئهم راستیه له‌م فه‌رموده‌ی خوی بالا ده‌ست و کاربه‌جی دا به‌ته‌واوی

ده‌رده‌که‌ویت و ده‌چه‌سپی که ده‌فهرموی: ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ

وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَنِينَ وَالْقَنِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَشِيعِينَ

وَالْخَشِيعَاتِ وَالْمُتَّصِدِّقِينَ وَالْمُتَّصِدِّقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْحَفِظِينَ وَالْحَفِظَاتِ فَرُوجَهُمْ وَالْحَفِظَاتِ

(۱) واته: هه‌رکه‌سیک له‌ئیه‌و کرده‌وهی چاک بکات چ پیاو بیټ وچ نافرته جیاوازی نیه ئه‌وانه به‌پی

ی کرده‌وه باشه‌کانی خویمان ده‌چنه به‌ه‌شته‌وه به‌لام به‌مه‌رجی برودار بن به‌خواو به‌پیغه‌مبه‌ری خواو
به‌به‌رنامه‌که‌ی خواو. (وه‌رگیږ).

وَالذَّكِرِينَ اللَّهُ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿۳۵﴾ ﴿الأحزاب: ۳۵﴾ (واتا: دایکی عمار هاته لای پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و گوتی: من هیچ شتیك نابینم ته‌نیا بو پیاوانه و له‌هیچ شوینیک دا باسی ئافره‌ت ناکریت، بویه ئه‌م ئایه‌ته هاته خواره‌وه که‌ده‌فهرموی: (موسلمانان و بروداران خۆله‌خوا پاریزان وراستگویان و ئارام گران و له‌خوا ترسان و به‌خشه‌ران و پوژوه وانان فرزو سوننه‌ته‌کان و داوین پاکان و داوین پاریزان له‌زینا‌کردن و کاری فاحشه‌و ئه‌وانه‌ی هه‌میشه‌ ویرده‌کان ده‌خوین له‌دوای نوپزه‌کان وله‌ئیواره‌و سبه‌ینان‌وله‌کاتی چونه‌سه‌ر جی و نوستن و له‌همو کاتیک دا زمانیان به‌ویردو یادی خواوه‌ته‌ره‌جا ئه‌وانه‌چ پیاو بن یاخو ئافره‌تان بن خوی گه‌وره‌لی خۆش بون و پاداشتیکی گه‌وره‌یان بو ئاماده‌ده‌کات و پاداشتی خویان وهرده‌گرنه‌وه‌و کرده‌وه‌کانیان به‌فیرو ناروات. (وه‌رگپ).

که‌واته‌هیچ جیاوازی له‌نیوان ئافره‌ت و پیاو دا نیه‌له‌ئهرک خستنه‌سه‌ر‌شان و له‌پاداشت وهرگرتنه‌وه‌و سزا دانیش داو هه‌روه‌ک پیاوانن ئه‌مه‌راسته‌قینه‌یه‌کی یه‌قینی بابای موسلمانان چ پیاو وچ ژنان. بینا له‌سه‌ر ئه‌م بنه‌ما توکمه‌یه‌و له‌به‌ر پوژنایی ئه‌م راستیه‌دا ده‌توانین بلین: که‌ئافره‌ت به‌پررسیه‌تیکی گرنگی له‌سه‌ر‌شانه‌که‌پیاویش تی‌ی دا به‌شداره‌، که‌بریتیه‌له‌ئهمانه‌ت و دوگیانی (حمل) وئهرک خستنه‌سه‌ر‌شان (تکلیف).

جا پێویسته‌له‌سه‌رخوشکی موسلمان که‌ئهم به‌پررسیه‌ته‌باش بناسیت و تی‌ی بگات و هۆشیار بیت و به‌هه‌ست و نه‌ستی خۆی تی‌ی بگات، و به‌ته‌واوی پی‌ی هه‌ل بستیت و کاری پی‌ی بگات و بیزانیت. هه‌روه‌ها به‌تیگه‌یشتن و فیروبو‌نه‌وه‌ئهم ئه‌رکه‌بزانیت و لی‌حالی بیت ئه‌وجار دوا‌ی ره‌نگ دانه‌وه‌ی له‌خۆی دا بو خوشکانی خۆی پون بکاته‌وه‌و بلاوی بکاته‌وه‌، که‌پێغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئه‌م راستیه‌ی له‌گه‌لی له‌فهرموده‌کانی خۆی دا کورت هه‌لیناون، ئیمه‌ش لی‌ره‌دا ئهمانه‌ی خواره‌وه‌ی لی‌دینینه‌وه‌:

– پێغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فهرمویه‌تی: { لاتزول قداما عبد يوم القيامة حتى يسأل عن عمره فيما أفناه، وعن عمله فيما فعل، وعن ماله من أين أكتسبه وفيما أنفقه، وعن جسمه فيما أبلاه }

رواه الترمذی وقال: هذا حديث حسن صحيح^(۱). (واتا: له پوژی قیامه تدا که زیندو ده کرینه وه دوپی ی بهنده له شوینی زیندو کردنه وهی خوئی دا ناجولیت تاکو پرسیری له چه ئند شتیک لی نه کریت له: ته مه نه که هی له چی دا خه رج کردوه یاله چی دا به سهری بردوه؟ وه هه ره ها له کرده وه کانی به چ کاریکه وه خه ریک بوه کاری حه لال و باشی کردون یاه ی خه راپ و کاری حه رام، وه له له و مالله ی که په ی دای کردوه گوئی ی نه دا وه تی حه رام و حه لال هه موی تیکه ل کردون، گه نده و مه نده ی کو کردوته وه هه ره بی و به س، له سه ر یه ک که له که ی کرده، یا خود مالکی حه لال و پوخته ی کو کردوته وه هه تا کو له گومانه کانش خوئی پاراستوه، له کوئی که وتبیته گومانه وه خوئی لی لاداره، وه دوایی په ی دای کردنی ئه و مالله له چی دا خه رچی کرده له کاری حه لال و چاکه دا، ده سستی هه ژارانی پی گرتوه خیر و خیراتی کرده، پوژهی خیری پی ئه نجام داوه، خیری نه بر او هی پی کرده یان له حه رام و پی او کوژی و فیتنه و ئاشوب نانه وه و مه ی خوئی و ساز کردنی به زم و پرهم وشایی و گورانی هه لپه رکی و کپینی ئامیره کانی مؤسیقا و ئاواز ژه نینه کان دا خه رچی کرده... ت. د. (وه رگیژ).

– هه ره ها ﷺ فه رمویه تی: {إذا صلت المرأة خمسها، وصامت شهرها، وحفظت فرجها، وأطاعت زوجها، قيل لها: ادخلي الجنة من أي أبواب الجنة شئت} (۲) (واتا: ئه گه ر ئافره ت پینج فه رزه نویره کانی کردن و مانگی په مه زان به پوژو بو و، داوینی خوئی پاراست و خیانه تی نه کردو گوئی رایه لی میرده که ی خوئی کردو ریژی ته واوی گرت ئه و ئه و ئافره ته له پوژی قیامه تدا پی ی ده گوتریت: له چ ده رگایه کی به هه شته وه ده ته ویت بچیته ژوره وه بچو به که یفی خوت بکه. (وه رگیژ).

(۱) رواه الترمذی برقم (۲۴۱۷) فی صفة القيامة، باب ماجاء فی شأن الحساب والقصاص. وقال هذا حديث حسن صحيح.

(۲) رواه أحمد فی مسند العشرة المبشرين بالجنة من حديث عبدالرحمن بن عوف برقم (۱۶۶۴).

– هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمویه‌تی: {کلکم راع وکلکم مسؤول عن رعیتة، الإمام راع ومسؤول عن رعیتة، والرجل راع فی أهله وهو مسؤول عن رعیتة، والمرأة راعیة فی بیت زوجها ومسؤولة عن رعیتها، والخادم راع فی مال سیده ومسؤول عن رعیتة قال: وحسبت أن قد قال: والرجل راع فی مال أبیه ومسؤول عن رعیتة، وکلکم راع وکلکم مسؤول عن رعیتة}. (واتا: ئیوه هه‌موتان شوان و به‌پرسن له و که‌سانه‌ی وان له ژیر ده‌ستتانا، سه‌رکرده و پریش سپی و به‌پرس و پیشه‌واکان شوان و به‌پرسن له و خه‌لک و ده‌ست و پیوه‌ندانه‌ی که‌لی یان به‌پرسن و ده‌بی دادپه‌روه‌رو یه‌کسان و به‌ویژدان بن و مافی تاک تاکه‌یان وه‌ک خوی بده‌ن، سته‌میان لی نه‌که‌ن و نه‌یان چه‌وسیننه‌وه، فه‌رق و جیاوازیان له‌نیواندا نه‌که‌ن، مال و سامانیان به‌ناه‌ق نه‌خۆن. هه‌روه‌ها پیاو له‌ناو خیزانه‌که‌ی خوی دا به‌سه‌ر مال و خیزان و منداله‌کانیه‌وه شوانه‌و به‌پرسه‌ له‌لای خوی گه‌وره له‌ئاستیاندا ده‌بی هه‌ولی بزق و رۆزی په‌یداکردن بیت بویان و بژیویان بۆ دابین بکات و په‌روه‌رده‌یه‌کی ئیسلامیانه‌ی راست ته‌قینه‌یان بکات و راست و درورست ئاماده‌یان بکات، هه‌روه‌ها ئافره‌ت له‌مالی میرده‌که‌یدا شوانه‌و له‌هه‌مو شتی‌کدا به‌پرسیاره‌و خوی گه‌وره لی ده‌پییچیته‌وه، ده‌بی مافی میرده‌که‌ی به‌ته‌واوی بدات ئه‌مینداریکی ده‌ست پاک و داوین پاک بیت و پاریزه‌ریکی باش بیت له‌سه‌ر مال و مندالی میرده‌که‌ی و مالی میرده‌که‌ی به‌فیرۆ نه‌دات و ده‌ست بلۆ نه‌بیت، منداله‌کانی زۆر به‌رێک و پیکی له‌سه‌ر ده‌ستور و ریساو یاسا‌کانی ئیسلام په‌روه‌رده‌یان بکات. هه‌روه‌ها خزمه‌تکار شوان و به‌پرسه‌ له‌مالی گه‌وره‌که‌یدا ئه‌مینداره له‌سه‌رو سامان و ناموسی گه‌وره‌که‌ی و ده‌بی زۆر به‌ئه‌مانه‌ته‌وه مالی خاوه‌ن ماله‌که‌ی بیاریزیت و هه‌رگیز خیانه‌ت و نائه‌مه‌کداری له‌گه‌لدا نه‌کات.. گوتی: وام هه‌ست کرد که‌ده‌یفه‌رمو: پیاو واته‌ کورپو‌کچ شوانن به‌سه‌ر مالی باوکیان و لی پرسیارن و ده‌بی ئه‌مین و ده‌ست پاک بن له‌مالی باوکیان و بیپاریزن ده‌ست بلاوی تیدانه‌که‌ن و به‌هه‌ده‌رو به‌فیرۆی نه‌ده‌ن و بیروه‌و به‌ولای دا نه‌ده‌ن و سکیان پی بسوتیت و به‌ویژدان بن. ده‌ی که‌واته ئیوه

هه موتان شوان و بهرپرسن له ره عيهت و له و كهس و له و ئه مانه تانه ی كه ده كه و یته
ئه ستوتان. (وه رگپر).

ئهمه و له گه ل چه ندان ده قیكى ترى زور له م باره وه هه ن كه ده رفه تمان نیه له مه پتر
بیان نوسین.

ده ی ئه مجار بابیه كه وه بچینه ناو در یژه ی ئه و بهرپرسیاری و ئه ركانه ی كه ده كه ونه
سه ر شانی خوشكانی موسلمان.

چوارچیوه‌کانی به‌رپرسیاریه‌تی نافرته‌تی موسلمان

به‌رپرسیاریه‌تی نافرته‌تی موسلمان له‌ناو چه‌ند چوارچیوه‌یه‌ک دا دیاری و ده‌ست نیشان ده‌کرین که ده‌کری له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا بیان گوشتین:

◆ **چوارچیوه‌ی یه‌که‌م: بپروا بونت به‌په‌روه‌ردگاری خوت:** ئەم به‌رپرسیاریه‌تیه‌ له‌گه‌وره‌ترین و پێویست‌ترین {أوجب} به‌رپرسیاریه‌تی ده‌ژمێردریت و له‌گرنگترین کاره‌کانی دا ده‌نریت. له‌ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌کانی پابردودا^(۱)، خوای بالا ده‌ست و کاربه‌جی باشتترین پاداشتی به‌ستوته‌وه به‌بپروا هینان به‌خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان (سبحانه) هه‌روه‌کو ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنْ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ النساء: ۱۲۴. (واتا:

هه‌رکه‌سیک کرده‌وه‌ی باش بکات چ پیاو بی‌ت و چ ژن به‌مه‌رجی بپروادار بی‌ت ئانه‌وانه ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه‌وه هه‌رچی کرده‌وه‌یه‌کی باشی کردویانه هه‌موی وه‌رده‌گرنه‌وه‌وه سته‌میان لی نا‌کریت هه‌تا به‌قه‌د ئەو خاله‌ بچکۆلانه‌یه‌ی وا له‌پشتی تۆی دانه‌ویله یاخود هی ده‌نکه خورمادا هه‌یه. (وه‌رگیپ). ئەمه‌و گه‌لی ئایه‌تی تری هاوشیوه‌ی ئەم ئایه‌ته. ئەم بپروا هینانه‌ش له‌شه‌ش پایه‌کانی باوه‌ر(الأیمان) دا خۆی ده‌نوینی:

أ – بپروا بون به‌خوای گه‌وره‌(الله): واته‌ بپروا بون به‌ته‌ن‌ها په‌رستنی خواگیان(الله)ی بالا ده‌ست و کاربه‌جی به‌م سی به‌شانه:

– به‌ته‌ن‌ها په‌رستی و به‌یه‌کتازانی له‌کرده‌وه‌وه کاره‌کانی خوای پاک و بی‌گه‌ردا (توحیده فی أفعاله سبحانه)، نافرته‌تی موسلمان ده‌بی بپروای وابی که(الله) په‌روه‌ردگاری جیهانیان هه‌رخۆی خاوه‌نی هه‌لس و که‌وت و کارایه‌وه‌ه‌رخۆی دروست که‌رو پۆزی ده‌ره.

(۱) بپروانه لاپه‌ره (۱۰) بۆ ئایه‌ته‌کان

خوای گه‌وره ده‌فهرموی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ الرَّحْمَنِ

الرَّحِيمِ ﴿۲﴾ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿۴﴾ الفاتحة: ۲ - ۳. (واتا: سوپاس‌وستایش بۆ

خوای گه‌وره په‌روه‌ردگاری جیهانیان، خاوه‌نی سۆزو به‌زه‌یی و به‌رهم بۆ گشت دروست کراوه‌کانی. خاوه‌نی پۆژی قیامت، پۆژی کۆکردنه‌وه‌ی به‌نده‌کانی و پۆژی حساب لێ پرسینه‌وه. خاوه‌نی پۆژی ده‌سه‌لات، که‌هیچ که‌سێک له‌و پۆژهدا توانای سه‌ره‌له‌دان و خۆنواندنی نیه ته‌نیا خاوه‌نی ده‌سه‌لات و بریار خۆیه‌تی و به‌س. (وه‌رگێڕ). ئەمه‌و گه‌لێ نایه‌تی پی‌رۆزی تر له‌م بواره‌وه. ئەم به‌ته‌نها په‌رستی یه‌ش پێی ده‌گوتریت یه‌کتا په‌رستی یا خود یه‌کخوا په‌رستی یا یه‌کخوا ناسی په‌روه‌ردگاریه‌تی (الله).

- یه‌کتا په‌رستی خوا له‌کرده‌وه‌کانی به‌نده‌کانی دا (توحیده فی أفعال العباد): خوشکی موسلمان ده‌بی بروای

وابی که‌خوای پاک و بی‌گه‌رد (الله) هه‌ر ئەو شایه‌نی په‌رستنه‌و هه‌ر ئەو مافی ئەوه‌ی هه‌یه تا‌ک‌وته‌نیا یه‌و بۆ که‌سی تر دروست نیه‌و نابیت و ناشیت، کردن و ئەنجام دانی هه‌مو به‌ندا یه‌یه‌ک‌وپه‌رستشیه‌کان ته‌نیا بۆ خوای پاک و بی‌گه‌رد ده‌کرین. ده‌بی نوێژ کردن ته‌نیا بۆ خوا بێت و به‌س، زه‌کات هه‌ر بۆ خوا بێت و به‌س، بانگ کردن و داوا کردن و نزاو پارانه‌وه ده‌بی هه‌ر له‌خوا بکریت و هه‌ر بۆ ئەو بێت، هانا بردن ده‌بی هه‌ر بۆ (الله) ببری، گوی رایه‌لی دایک و باوک ده‌بی هه‌ر له‌به‌ر خاتری خوا بێت و له‌پیناو ئەودا بێت، هه‌روه‌ها ده‌بی له‌به‌ر گوی رایه‌لی خواو له‌ترسی خواو بۆ پاداشتی خوا پۆشاک‌ی شه‌رعی بپۆشیت و خۆ دابپۆشیت، ده‌بی گوی رایه‌لی می‌رده‌که‌ت له‌به‌ر خاتری خوا بێت نه‌ک بۆ مه‌به‌ستیکی ترو ده‌بی له‌به‌ر ئەوه‌ بی که‌خوای گه‌وره‌ فرمانی پێی کردویت... ئیدی به‌م شیوه‌یه. خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی ده‌فهرموی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا

لِيعْبُدُونِ﴾ الذاریات: ۵۶. (واتا: جنۆکه‌و مرۆقه‌کانم دروست نه‌کرده‌وه ته‌نیا بۆ

به ندایه تی خۆم نه بیّت. هه روا بی په روا دروستم نه کردون له دنیا دا بخۆن و بین و بچن و سته م بکه ن و یه کتری بچه و سینه وه و غه در له یه کتری بکه ن و ده سه لاتداره کان بی ده سه لاته کان بچه و سینه وه و بیان خۆن. (وه رگیڤ). ئه م ئه رکه ش که خراوه ته سه رشان ی جنۆکه و مروفه کان واته به ندایه تی کردنی خوی په روه ردگار بریتیه له به ته نها و به ته نیا په رستنی خوی په روه ردگار واته یه کخوا په رستی خوی ته یه کتاپه رستی به ندایه تی کردن ته نیا بو (الله) گیان و به س.

- یه کتاپه رستی و به یه کتا زانینی خوی گه وره له ناوه پیرو زو سیفه ته جوانه کانی دا (توحیده فی اسمائه وصفاته): ده بی نافره تی موسلمان بروای وای که ناوه جوانه کان و سیفه ته پیرو زه کان ته نیا بو خوی پاک و بیگه ردن و ته نیا بو ئه و چه سپا و جیگیرن و بو که سی تر نابن و ناشین، بی هیچ لیکدانه وه یه ک بو ی و بی هیچ ل توژینه وه یه ک له چۆنیه تی ناو سیفاته کانی خوی گه وره و بی ل چواندن له سیفه ته کانی دروستکراوه کانی خوی گه وره و بی په کخستنی و اتا کانیان ((تعطیل معانیه). خوی بالا ده ست و کار به جی ده فه رموی: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ﴿الشوری: ۱۱﴾. و اتا:

هیچ شتی که له وینه ی خوادا نیه له م بونه و هره دا نه له دنیا و نه له قیامه تا هیچ شتی که ها و وینه ی خوی گه وره نیه، ئه و خوی (الله) بینا و بیسه ره و ده بینی و ده بیستی به لام بینینه که ی ئیمه نازانین چۆنه و ته نیا خوی ده زانیت. (وه رگیڤ).

- به ندایه تی بو کردن و په رستنی خوی بالا ده ست و کار به جی له میانیه ئه و ناوه جوان و سیفاته به رزانه ی خوی گه وره دا (تعبد الله تعالی من خلال هذه الأسماء الحسنی والصفات العلی): ده بی به چه سپاوی بروا و ابیت که ته نیا (الله) په روه ردگاری جیهانیانه و به سو زو به زه یی یه واته (الرحمن الرحیم) ه داوای سو زو به زه یی ته نیا له و ده کریت، وه هر ئه و روژی دهره و خاوه نی هی زو توانای پته وه، ته نیا داوای پو زی له و ده کریت و به س، هر خوی گه وره شیفا هی نه ری ته واوه، داوای چاک بونه وه و شیفا ته نیا له خوی بالا

دهست ده‌کریٔ. هه‌رخوای گه‌وره ته‌نیا خوئی لی بورده‌و به‌به‌زه‌یی و سه‌خاوه‌ته‌ودا‌وای لی بوردن و لی خویش بون ته‌نیا له‌و ده‌کریٔ. چونکه له‌خوای بالا دهست به‌ولاره که‌سی تر توانای لی خویش و بون لی بوردن نیه.

ب - بر‌وا بون به‌فریشته‌کان: ده‌بی خوشکی موسلمان بر‌وای به‌فریشته‌کانی خوا هه‌بیٔ و بر‌وای وابیٔ که فریشته‌کان هه‌میشه و شه‌و و پوژ وان له‌به‌ندایه‌تی کردن و په‌رستنی خوای گه‌وره‌داو هه‌رگیز ماندو و بیزار نابن. وه‌ئه‌و فریشتانه ئه‌رک و فرمانیکیان له‌سه‌ر شانه‌وده‌بی پی‌ی هه‌لبستن، هه‌یه له‌ناو ئه‌و فریشتانه‌دا که‌خوای گه‌وره ناوی بو هی‌ناوین و ئه‌رک و فرمانه‌کانیانی بو باس کردوین و بوئی دیاری کردوین وه‌ک (جبریل) وه‌کیلی سروش (الوحی)، وه ئیسرافیل وه‌کیلی فو پیدا‌کردنه (نفخ الصور). هه‌روه‌ها فریشته هه‌ن به‌ر پرسنی شاخ و کیوه‌کان و هه‌شیانه به‌رپرسی باو و بو‌رانن، فریشته هه‌ن بو لی پیچانه‌وه له‌به‌نده‌کان و نوسه‌ری کارو کرده‌وه‌کانن. هه‌ر یه‌کیک له‌ئیمه دو فریشته‌ی بو ته‌رخان کراون و هه‌میشه لی‌مانه‌وه نزیکن بو نوسینی هه‌ر کارو کرده‌وه و گوته و قسه‌یه‌ک که‌لی‌مانه‌وه نه‌نجام ده‌دیٔ و ده‌رده‌چیٔ. خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿إِذْ يَتَلَقَّى

الْمُتَلَقِّينَ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿٧﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ

عَتِيدٌ ﴿٨﴾ ﴿ق: ۱۷، ۱۸﴾. واتا: ئه‌و فریشتانه له‌لای راست و له‌لای چه‌پی به‌نده‌کان واته له‌سه‌ر شانی راست و چه‌پی به‌نده‌کان هه‌میشه ئاماده‌ن هه‌ر قسه‌یه‌ک وه‌ر کاریکی چاک و خراب له‌به‌نده‌کانه‌وه ده‌رچیٔ ئه‌وان له‌سه‌ریان تو‌مار ده‌که‌ن و بو پوژی قیامت هه‌ل ده‌گیرین و ئه‌و کات ده‌خرینه‌وه به‌رده‌م خاوه‌نه‌کانیان. (وه‌رگیٔ).

ج - بر‌وا بون به‌کتیبه‌کانی خوای گه‌وره که‌بو پیغه‌مبه‌ران و نیردر‌اوانی خوئی نار‌دونیه خوار: که‌به پوخته‌یی و به‌دریژی له‌قورئان و له‌سوننه‌تدا هاتون، چواریان له‌و کتیبانه‌مان بو ر‌ون کراونه‌ته‌وه که‌بریتین له‌مانه‌ی خواره‌وه:

(۱) تهورات: كه بؤ موسا (عليه السلام) هاتوته خوار.

(۲) ئينجيل: كه بؤ عيسا (عليه السلام) هاتوته خوار.

(۳) زه بور: كه بؤ داود (عليه السلام) هاتوته خوار.

(۴) قورئاني پيروز: كه بؤ محمد ﷺ هاتوته خوارو دوايين و كوتا
كتيب وهه لوه شيننه روه وي هه مو ئه واني كه پيش خوي هاتونه خوارو به ندايه تي و
په رستشي كردن و گوي رايه لي خوي بالا ده ست و كار به جي به گويره ي قورئان نه بيت
دروست نيه و له هيچ كه س وه رناگيري ت و هه ركه سيك لي ي لابتات و شوين قورئان
وسوننه ت نه كه وي ت ته نيا خوي مل شكاو و زيان مه ندو مال ويرانه .

د – بپوا بون به ني درواوان و پيغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) كه خوي بالا ده ست
و كار به جي بؤ خه لكي سه رپوي ئه م زه مينه ي ناردون به جنوكه و به مرؤقه وه: مزگيني يان
پي ده دن و ده يان ترسينن و ئاگاداريان ده كه نه وه كه به ندايه تي كردن بؤ په روه ردگاريان
واجب و پيويسته له سه ر شانيان. خوي گه وره هه ندي له و ني درواوانه ي له قورئان دا بؤ ناو
بردوين و هه شيانه ناوي نه بردون. جا خوشكي موسلمان ده بي به گشتي بپواي به و
پيغه مبه رو ني درواوانه (عليهم الصلاة والسلام) هه بيت كه له قورئاندا ناويان بر دراوه و
ئه وانه شي ناويان نه بر دراوه .

يه كه مين ني درواوي خوا نوحه (عليه السلام)، دوايين و كوتا پيغه مبه ر محمد ﷺ،
له دواي ئه و هيچ پيغه مبه ري تر نايه ن، و بؤ هه مو خه لكي سه رپوي زه وي به گشتي ني درواوه
به جنوكه و به مرؤقه وه، ده بي گوي رايه لي ته واوي بكريت و هيچ به ندايه تيه ك و هيچ
په رستشيه ك ناكريت به پي ي ئه و شه ريعه ته نه بيت كه محمد ﷺ هيناويه تي.

ه – بپوا بون به پوزي دوايي: كه به سه ره تاكاني كوتايي هاتني ژياني مرؤف له م ژياني
جيهانه و به مردني به نده كان و گواستنه وه ي بؤ ژيانيكي تازه ي تر ده ست پي ده كات:
به سزاو فيتنه ي ناو گوپو نازو نيعمه ته كاني و اته به پاداشت و به سزاكانيه وه، وه ده بي بپواي
هه بيت به نيشانه و مه رجه كاني كوتايي دنيا، بچوك و گه وره كاني ، ئه مجار بپوا بون به زيندو

بونه‌وه‌و هه‌ستانه‌وه‌و کۆکردنه‌وه‌و له‌گۆرپه‌پانی لی پێچانه‌وه‌دا، به‌سزاو به‌پاداشت دانه‌وه‌و به‌لێپێچانه‌وه‌و خستنه‌ رو وکۆکردنه‌وه‌ی خه‌لك (الحشروالعرض) وپێگای راست(صراط المستقیم) له‌ کۆتایشدا به‌به‌هه‌شت یا به‌ئاگری دۆزه‌خ کۆتایی دیت. ئانه‌مه‌ بیرو باوه‌ری ئافره‌تی موسلمانانه‌ که‌ پێویسته‌ خۆی له‌سه‌ر په‌روه‌رده‌ بکات و به‌پرئسپاریه‌تی له‌و چوار چیوه‌دا بمینێتته‌وه‌.

هه‌روه‌ها ئه‌م ئیمانانه‌ چه‌ندان داواکاری و پێویستی به‌شویندا دین وه‌ک خۆشه‌ویستی خوای بالا ده‌ست و کاربه‌جی و نیازپاکی (الإخلاص) بۆ خوای گه‌وره‌، تکاو پارانه‌وه‌و ترس ته‌نیا ده‌بی له‌خوای گه‌وره‌ بیته‌، وده‌بی ئه‌مه‌ باش فیر بیته‌ و ئارام گرتو بیته‌ له‌سه‌ریان و پێ دامه‌زراو بیته‌. وریاو کارامه‌و زیره‌ک و ئاگاداری سه‌رپێچی کردن بیته‌ و له‌بیروباوه‌ره‌که‌ی که‌م نه‌کاته‌وه‌، ده‌بی زۆر وریا بیته‌ له‌هه‌لوه‌شینه‌ره‌وه‌کانی باوه‌ره‌که‌ی (ایمانها). له‌سه‌روی هه‌موشیانه‌وه‌ هاوبه‌شی په‌یدا کردن بۆ خوای بالا ده‌ست وکاربه‌جی هه‌روه‌ها کوفرو دوپویی و گالته‌و سوکایه‌تی کردن به‌خوای به‌پێغه‌مبه‌ری خوای ﷺ و به‌ئایینی خوای به‌شهریعه‌ته‌که‌ی خوای گه‌وره‌ که‌بۆی نارادوین وه‌ک به‌رنامه‌و که‌ته‌لۆکی ژیاومان، یاخود ئه‌نجام دانی هه‌ر جوړیک له‌جوړه‌کانی به‌ندایه‌تی کردن بۆ غه‌یری خوای گه‌وره‌و میهره‌بان، یاخود باوه‌رت وایی که‌حوکمی غه‌یری خوایه‌کسانه‌ له‌گه‌ل حوکمی خوا یاخود له‌و باشتره‌ یا بلی ی که‌لکی ئیستا ناگریته‌ خوا په‌نامان بدات، یاخود بپوات وایته‌ که‌مرؤقایه‌تی به‌حوکم کردن به‌غه‌یری به‌رنامه‌ی خوا به‌خته‌وه‌رو سه‌رفراز ده‌بیته‌ هه‌روه‌کو چۆن به‌به‌رنامه‌ی خوای گه‌وره‌ به‌خته‌وه‌رو سه‌رفراز ده‌بیته‌، یاخود وای به‌که‌یته‌وه‌ که‌به‌تی په‌ربونی کات وزه‌مینه‌ حوکمی به‌رنامه‌ی خوا کال ده‌بیته‌وه‌و ئه‌نجام له‌کار ده‌که‌ویته‌ خوا په‌نامان بدات، به‌ها پیرۆزه‌کان وچه‌مه‌که‌ پیرۆزه‌کانی خوای گه‌وره‌ وه‌کو شتیکی که‌له‌پوری و کلتوری ده‌مینێته‌وه‌و وه‌ک کلتوریک و شوینه‌واریک سه‌یر ده‌کریت و هیچ کارو کاریگه‌ریه‌کیان له‌سه‌ر ئه‌م ژیانه‌ نامینیت، یاخود بپوات به‌کاری جادو گه‌ران فالچیان و قوڵ بری هه‌بیته‌ و شوین ده‌جال و جادوگه‌ران و قوڵ بران بکه‌ویت و پیت

وابیت کاریگری ته اوویان له سهر ژیان وهه لاس و کهوتی مروّف هه یه، ئەمه و گه لّی جۆری تر له هه لّوه شیننه ره وه کانی باوه ر(الایمان).

دوهم: هه روه ها له بهر پرسیایه تی له نه فسی خۆی هه ولدان و گه پانه به دوای زانست و زانیاری دا واته خۆ به زانست و زانیار و خۆ به پۆشنبیر کردن. که مه به ستم له زانست و زانیاری و پۆشنبیری شه رعیه به پله ی یه که م که به ماو بناغه ی ئایین و ئه حکامه کانی له سهر به ندو پاره ستاوه، و به زانست نه بیّت به رپا نابیت، زانیاری بون به خوای گه وره واته ناسینی خوا و پیغه مبه ره که ی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و ناسینی دینه که ی به و گویره ی که خوای گه وره له شه ریعته ته که ی خۆی دا بۆی به رقه رار کردوین. ئەم زانست و زانیاریه ش ده کریت به دو به شه وه:

أ – فه رزی خودی (فرض العین)^(۱): داوا کردن و به ده ست هیّنان و به دوادا گه پانی زانست و زانیاری و پۆشنبیری پیوستی (فرض) یکی خودی (عین) ه له سهر هه مو موسلمانیک چ پیاو و چ ژن. زانست و زانیاری پیوستیه کی حاشا هه لّ نه گره بو ئایین، به شیوه یه کی رونتر بلّین دین بیّ زانست و زانیاری به رپا نابیت و لاشه یه کی بیّ گیانه وه ک حوکمه کانی ئیمان به خوای گه وره به تیکرایی، وه حوکمه کانی پاک و خاوینی و کاتی بیّ نویتزی و پاک بونه وه له بیّ نویتزی و ده ست نویتزو حوکمه کانی نویتز کردن. پیوسته ئافره تی موسلمان فیّر بیّت چۆن خۆی پاک ده کاته وه و چۆن ده ست نویتز ده شوات و چۆن نویتز ده کات و چۆن پۆژو ده گریّت. و چۆن مافه کانی میرده که ی دابین ده کات؟ چۆن منداله کانی و جگه رگۆشه کانی په روه رده ده کات؟ وه چۆن هه مو ئەرک و پیوستیه کانی سهر شانی خۆی راده په رینیت؟

ب – فه رزی به سیه تی (کفایه): فه رزی کیفایه ش ئەوه یه ئەگه ر که سیک یا کومه لیک به کاریکی فه رز هه ستان ئەوا گوناح یا تاوانه که له سهر باقی که سه کانی تری که له و شاره یاله و

(۱) واته: له سهر هه مو که سیک فه رزه هه مو که س له ئاست خۆیه وه ده بیّ پیّ ی هه لّ بستیت،

به پیچّه وانه ی فه رزی کیفایه که هه ندی له موسلمانان پیّ ی هه ستان له سهر باقی موسلمانانی ئەو ناوچه یه یا ئەو شاره لاده چیت. (وه رگێر).

ناوچه‌یه یا له‌ولاته‌دا ده‌ژیه‌ن لا ده‌چیت . پیویسته خوشکی موسلمان هه‌ول بدات و تیکۆشیت ئه‌و چوار زانستانه به‌ده‌ست بئیت و فیریان بئیت وله خۆیاندا بئیتته دی . چونکه ئه‌م زانست وزانیاریانه ده‌قیکی زۆری له‌قورئانی پیروزو له‌سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ردا له‌سه‌ر هاتون و ئاماژه‌ی راسته‌خۆیان پیی ده‌که‌ن و پله‌و پایه‌کانی زانست پون ده‌که‌نه‌وه‌و باسی به‌رزنی و بلندی پله‌کانی زانست و زانیاران له‌لای خواو به‌رزنی جیگا‌کانیان ده‌که‌ن جیاوازی پله‌و پایه‌ی ئه‌و که‌سانه له‌هه‌مبه‌ر که‌سانی تری نازانیارونازانا راده‌گه‌یه‌نن، چونکه ئه‌وان شوین هه‌لگرو میراتگری پیغه‌مبه‌رن صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم .

ابن عبدالبر الأندلسی په‌حمه‌تی خوی لی بئیت گوتویه‌تی: (زانیان کۆ پان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌زانست وزانیاری ئه‌وه‌ی که‌فه‌رزنی خودیه‌(متعین) له‌سه‌ر هه‌موکه‌سیک پیاو و ژن ئه‌وه‌ تایبه‌ته به‌خودی خۆیه‌وه‌و هه‌رده‌بی ئه‌نجامی بده‌ن، وه‌زانست وزانیاریش هه‌یه‌ فه‌رزنی به‌سیه‌تیه‌(کفایه‌) ئه‌وه‌یه‌ کۆمه‌لیک پیی ی هه‌ستن له‌سه‌ر ئه‌وانی تر لاده‌چیت، تا ئه‌و کاته‌ی که‌ئه‌وه‌فه‌رزه‌ ده‌بی هه‌موموسلمانیک پیوه‌ی پابه‌ند بئیت و مرۆف ناتوانیت لی ی لابتات و پشت گوی ی بخت ده‌بی هه‌ر فیری بئیت که‌بریتیه‌له‌تیکرای فه‌رزه‌کانی که‌له‌سه‌ری فه‌رز کراون).

یه‌کی له‌پرز لێنان و به‌هه‌ند زانیانی خوشکانی موسلمان له‌ئیسلامدا ئه‌وه‌یه‌ که‌فیر بونی زانست وزانیاری فیربون و تیکۆشان له‌پیناوی دا و پیی به‌خشینی پله‌و پایه‌ی زانست وزانیاری به‌ئافره‌ت داوه‌ هه‌رچۆن داویه‌تی به‌پیاو واته‌ به‌یه‌کسانی و بی جیاوازو ته‌نیا پیاوانی له‌م بواره‌دا تایبه‌تمه‌ند نه‌کردون و ئافره‌تیشی پشت گوی خستبی . کۆی هه‌مو ئایه‌ت و فه‌رموده‌کان به‌لگه‌ن له‌سه‌ر پله‌و پایه‌ی زانست وزانیاری و خۆ به‌زانست کردن بۆ پیاو و ژن وه‌کو یه‌ک و بی جیاوازی، وه‌ک خوی گه‌وره‌ و ببالا ده‌ست و کاربه‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ۗ﴾ المجادلة: ۱۱ .

(واتا: خوی گه‌وره‌ پله‌و پایه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی به‌رز کردۆته‌وه‌ که‌بروایا به‌ته‌واوی هیئاوه‌و هه‌ولی زانست وزانیاریان داوه‌و خۆینده‌وارو هۆشیارو زاناو دانان و به‌رچاو پۆشنن به‌جۆریک

دورژمنان ناتوانان له خشته یان بهرن. (وهرگیږ). ههروهه ده فهرموئ: ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ

يَعْمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٩﴾ الزمر: ٩. (واتا: ئەى محمد ﷺ

به موسلمانان و به خه لکی گشتی بلی ک ئایا هه رگیز شتی وا هه بوه ده بی که ئەوانه ی

خوینده وارو زاناو زانیارن و بهرچاو پۆشن و فامیده ن به کسان بن له گه ل ئەو که سانه ی

که نه خوینده وارونه زان نه فامن، دیاره هه رگیز شتی وانیه و نابی که واته باهه میسه هه ولی

لیپراوانه بدن بۆ خوژانست و زانیار کردن وهه رگیز سارد نه بنه وه تا ئەو کاته ی خوی

گه وه ئەمانه تی گیانیان لی وهرده گریته وه. له جوانیه وه تا پیری و چه مانه وه

له ته مه ندا. (وهرگیږ). وه فهرموده ی خوی گه وه: ﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴿١١٤﴾ طه: ١١٤.

(واتا: ئەى محمد ﷺ هه میسه له بهر پهروه دگاری خۆت بیپاریوه و بلی: ئەى پهروه دگارا

یارمه تیم ده و میشتکم فراوان بکه و زانست وزانیاریم پی ببه خسه وزانیارو داناو زانام بکه

گه نجینه ی تو گه لیک زۆره ئەى خوار پهروه دگاری من. (وهرگیږ). ههروهه فهرموده ی

پیغه مبه ره ﷺ که فهرمویه تی: {من سلك طريقاً يبتغي فيه علماً سلك الله به طريقاً إلى الجنة،

وإن الملائكة لتضع أجنحتها رضاءً لطالب العلم ، وإن العالم ليستغفر له من في السماوات

ومن في الأرض حتى الحيتان في الماء، وفضل العالم على العابد كفضل القمر على سائر

الكواكب، إن العلماء ورثة الأنبياء، إن الأنبياء لم يورثوا ديناراً ولا درهماً إنما ورثوا العلم،

فمن أخذ به أخذ بحظ وافر} (١). (واتا: هه ر که سیک ریگه یه ک بگریته بهر له پیئاو به ده ست

هیئانی زانست و زانیاری دا، وپرای ئەوه که له دنیا دا ئەو ریگه یه یان بۆ ئاسان و گه لاله

ده کات، له قیامه تیشدا ریگای به هه شتی بۆ خوژ ده کات، وه فریشته کانیش بالیان بۆ

پاده خه ن له بهر ده م ئەو فیرخوازو زانستخواز یه دا، ئەوه ی که له ئاسمانه کان و ئەوه شی

(١) رواه أبو داود برقم (٢٦٨٢) فى العلم، باب فى فضل العلم، والترمذى برقم (٢٢٣) فى العلم، باب

ما جاء فى فضل الفقه على العبادة، وابن ماجه برقم (٢٢٣) فى مقدمة، باب فضل العلماء والحث على

طلب العلم.

وان له‌زه‌وی دا داوای لیّ خووش بونی بۆ ده‌که‌ن له‌لای خوای گه‌وره هه‌تا‌کو ماسی و حوت و زینده‌وه‌ره‌کانی ناو ئاویش، پله‌و پایه‌ی زانا به‌سه‌ر خواجه‌رستیکی نه‌زانا و هه‌ک پله‌و پایه‌ی مانگ وایه به‌سه‌ر هه‌مو هه‌سه‌ره‌کانی (الکواکب) تر‌دا، زانایان میراتگری پیغه‌مبه‌رن صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، چونکه پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) نه‌دینارو نه‌دره‌م له‌دوا خوایان به‌جی ناهیلن، به‌لکو زانست و زانیاری له‌دوای خوایان به‌جی ده‌هیلن، جابه‌رکه‌سیک ده‌ست به‌و زانست و زانیاریه‌وه بگریت نه‌وه ده‌ستی به‌به‌شیکی زۆرله‌و زانسته‌وه گرتوه‌و به‌شیکی زۆری له‌و زانست و زانیاریه به‌رکه‌وتوه. (وه‌رگیڤ).

ئه‌مه‌و گه‌لی ده‌قی تر له‌سه‌ر زانست و زانیاری هه‌ن له‌قورئان و له‌سوننه‌ت که‌به‌لگه‌ی حاشا هه‌ل نه‌گرن له‌وه‌ی که‌ گشتگیرو تایبه‌تن بۆ پیاوو بۆ ژن وه‌کو یه‌ک بی جیاوازی. ئانه‌مه‌ته ژنانی به‌ره‌ی یه‌که‌می ئسلام نمونه‌ی زیندوو به‌رچاون له‌م بواره‌داو ئه‌مه‌ش عائشه‌ دایکی برواداران (رضی الله عنها) که‌جوانترین نمونه‌ی خوازیارانی زانست و زانیاریه‌و پیشبرکی لی‌پراوانه ده‌کات له‌م بواره‌دا، هه‌تا به‌شیوه‌یه‌کی وا له‌ زۆربه‌ی زۆری سه‌حابه‌کان رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ شاره‌زاترو به‌توانا ترو زانتر بو له‌پروایه‌ت کردنی فه‌رموده‌کانی پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و سه‌رچاوه‌یه‌کی گه‌وره‌و قول بون بۆ سه‌حابه‌کان و بۆ باقی برواداران له‌زۆربه‌ی زۆری کیشه‌و ته‌نگژه شه‌ریه‌کان و هه‌ندی له‌حوکه‌کانی شه‌ریه‌تدا هه‌تا دنیا دنیا‌یه‌و له‌گه‌لیک له‌سه‌حابه‌کان زانتر و زیره‌ک ترو شاره‌زاتر بو. ئه‌مه‌و گه‌لیکی تر له‌ژنانی برواداران که‌پۆلیکی فراوانیان هه‌بوه له‌زانست و زانستخوازی دا^(١).

مامۆستای دکتۆر عبدالرحمن الزینیدی ئه‌رک و به‌رپرسیاریه‌تی زانستی و پۆشنگیری ئافره‌تانی موسلمانان له‌نامیلکه‌یه‌ک دا به‌ناونیشانی (مسؤولية المرأة الثقافية) پون کردۆته‌وه که‌تیایدا وینه‌کانی به‌ره‌نگاری و به‌گژداچونه‌وه که‌پو به‌پوی خوشکانی موسلمان ده‌بنه‌وه له‌م چه‌رخه‌دا خستۆته‌پو و زۆر به‌جوانی باسیان لی‌وه ده‌کات که‌ده‌کری ئیمه‌ش له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا ریز به‌ندیان بکه‌ین:

(١) ته‌ماشای (أسئلة النساء الرسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بکه‌ که‌له‌ئاماده کردنی نوسه‌ری ئه‌م کتیبه‌یه که‌کۆمه‌له‌ پرسیاریکی زۆری ده‌رباره‌ی ژنان له‌خۆ گرتوه‌.

* وینەى یه کهم: ناپونى (عدم الوضوح) ولیللى تیپروانین و وینا کرنى ئیسلامى: به ده برپینیکی تر ئه و هه مو نوچ دادان و تاریک بون و خلّت و خاش و زه ل و زوره ی که به پوی بیرو باوه پر (عقیده) ی ئیسلامیماندا دراوه و دای پۆشیوه و پاروه ی راسته قینه ی عه قیده ی ئیسلامى شیواندوه و له تیپروانین و گری به ستی و په یمانی ته نیا یه کخوا په رستی خوداوه ندی جیهانیان (الله جل جلاله) و له ژیانى راسته قینه و له ئامانجه کانی پیک هینانی بونه وهر لادراوه و به بیرو باوه پر یکی ساده و ساکارانه و سه قه تانه خواى بالا ده ست و کار به جی ده په رستری^(۱).

(۱) واته: به سه دان و بگره به هه زاره ها کارى بیدعى که وتوته ناو په رستش و عه قیده ی پاکی ئیسلامیمان ه وه هک که س په رستی و گۆر په رستی وهانا بردن بۆ غه یری خواى گه و ره و سویند خواردن به غه یری خواى گه و ره و سه برپین بۆ غه یری خواى گه و ره و... تده یه کی له پۆژه کانی ئه م سالانى رابردو کۆمه له که سیک چوین بۆ سه ردانی نه خو شیک خوا عه فوی بکات ئیستا نه ماوه، که چوین مامۆستایه کیش له وى بو که ئیمام وتار بیژیشه له چوارقورنه. قسه هات وچو باسی بى دینی و خراپه کارى و له دین ده رچون کرا. منیش پوم کرده مامۆستایه که و گوتم: والله مامۆستا به راستی ئیمه که وتوینه ته ناو ده ریای خورافیات و بیدعه و بیدعه چه تیه وه و عه قیده و بیروباوه پیمان له گریژه نه چه و جوگای بیرو باوه رو عه قیده ی ئیسلامیمان پر بۆته وه له خلّت و خاش و زه ل و زور و ئاوی پیدا ناپوات و پیویسته جو مال بکریت. ئه وه ش به کی ده کریت ئه رکی سه ره کی سه ر شانی کی یه؟ یه که مین که سانیک ئیوه ی زانیان و مامۆستایانی ئا بینین که ئه م ئه رکه قورسه تان له سه ر شانه ئیوه ش هه روا به ساده و ساکارانه گرتوتانه جاهیله کانمان به یه کجاری تیدا نغرو بون. یه که مین به پرس ئیوه ن، چونکه ئیوه له شه ریه ته که حالین وه لگری مه شخه لی ئابینی پیروزی ئیسلامن و میراتگری پیغه مبه رن ﷺ گه ر به راستی شوین هه لگرو شوینکه وته ی قورئان و سوننه ت بن. بۆ نمونه سویند خواردن به غه یری خوا کوفره یا هاوبه ش په یدا کردنه بۆ خواى گه و ره. خه لکی نه خوینده وارو بگره خوینده وار هکانی پیشدش ئه و زانیاریانه یان نه بوه چونکه سه رچاوه نه بون ئه گه ر هه ش بوین به زمانى عه ره بی بون و ئیمه ی کورد تی ی نه گه یشتوین. بۆیه هیچ له دینه که و عه قیده که مان نه گه یشتوین که سویند مان به غه یری خوا خواردوه یا هاوارو هانامان به ر غه یری خوا بردوه. به لام ئیوه ی مامۆستا بۆ؟ له گه ل پیزم بۆ مامۆستایان نالیم هه مو به لکو به شیک ئه گه ر یه کیک له خه لکه که بیگوتایه به سه ره که ی تو مامۆستا تو

* پله‌و شوین و جی‌گای ئافرته‌تی موسلمان له‌په‌یوه‌ندی کۆمه‌لایه‌تی به‌پیاو و ده‌رپرینی ئه‌و په‌یوه‌ندیه له‌هه‌لوئستی هه‌ندی له‌پیاوان و هه‌لوئستی خراپی نه‌ریه‌تی (السلبی) به‌رامبه‌ر به‌خیزانه‌که‌ی، ئه‌و په‌یوه‌ندیه نارێکه ئافرته‌تی موسلمان به‌سنور به‌زاندنی ده‌زانیت و له‌ئاست مافه‌کانی خۆی دا، چونکه ئه‌م هه‌لوئسته له‌گه‌ڵ په‌یوه‌ندیه‌کانی

نه‌ک وه‌لامت نه‌ده‌دایه‌وه‌و تیت نه‌ده‌گه‌یاند به‌لکو پیشی به‌رزه پی ده‌بویت !!! ده‌نگ نه‌کردنی مامۆستای ئاینیش له‌به‌ر ده‌م خه‌لکی عه‌وام واتای به‌شه‌ری گه‌یاندنی ئه‌و قسه یا ئه‌و ره‌فتارانه بوه . وه‌لامی مامۆستا بۆ قسه‌کانی من ئه‌وه بو: خو کاک احمد ئه‌وان که‌گوتیانه به‌سه‌ری تو مامۆستا مه‌به‌ستیان ئه‌وه نه‌بوه که‌سه‌ری من بکه‌نه شه‌ریکی خوا !!! یه‌کسه‌ر یه‌کێک له‌و که‌سانه‌ی که‌له‌وی دانیشنبون ئه‌ویش هه‌ر ناوی احمد بو هاته قسه‌کردن و گوتی: ئه‌ری والله مامۆستا ئیمه مه‌به‌ستمان ئه‌وه‌یه که‌سویند به‌سه‌ری مامۆستا ده‌خوین مه‌به‌ستمان ئه‌وه نیه سه‌ری مامۆستا یان یه‌کیکی تر بێنینه ریزی خواوه، به‌لکو ده‌لێن ئه‌گه‌ر به‌درۆ سویند بخوین بابه‌سه‌ری مامۆستا یا یه‌کیکمان بێخوین.

منیش گوتم: نامامۆستا گیان، تو هه‌رگیز قسه‌ی وامه‌که چونکه ئه‌و قسه‌ی تو بۆ ئه‌وان ده‌بیته شه‌ریه‌تی دان به‌و قسه‌و کردارانه‌ی که‌ده‌یکه‌ن. بۆ قسه‌که‌ی کاک احمدیش خوی گه‌وره زۆر رقی هه‌ل ده‌ستیت که‌سویند به‌دروست کراوه‌کانی خۆی بخوریت جا به‌درۆ بیت یان به‌پاست. خو له‌وانه‌یه ئه‌گه‌ر به‌درۆش سویند به‌زاتی پاکی خوا بخویت پی ی خۆش تر بیت له‌وه‌ی که‌به‌پاستی به‌غه‌یری خوا بخوریت. ئیدی ئه‌و فه‌رموده‌و ئایه‌تانه‌م باس کرد که‌له‌م بواره‌دا هاتون وقه‌ده‌غه‌ی سویند خواردن به‌غه‌یری خوا ده‌که‌ن. گوتم مامۆستا وانیه؟ مامۆستاش ده‌ی گوت: به‌لی هه‌موی وایه .

بۆیه وام ده‌گوت، چونکه خه‌لکه‌که به‌سه‌ری پوتی من بپوایان نه‌ده‌کرد، ئه‌گه‌ر هه‌مو قسه‌کانیشم پاست بن، به‌لام به‌مامۆستا بپوا ده‌که‌ن چونکه مه‌ندیلی له‌سه‌ره‌و به‌مه‌لا باوه له‌ناویاندا، بۆیه منیش شاهیدی مامۆستام له‌پاستی قسه‌کانم بۆ خه‌لکه‌که وه‌رده‌گرت. خوا هه‌ل ناگرێ مامۆستاش لایه‌نگه‌ری منی ده‌کرد و به‌شداری شه‌رحی ئایه‌ت و فه‌رمه‌ده‌کان وه‌ینانه‌وه‌یانی ده‌کردم. جا ئه‌مه‌نمونه‌یه‌ک بو له‌خه‌راری بیدعه‌و خورافیات و بی شه‌ریه‌کان له‌بیرویاوه‌په‌وه‌قیده‌که‌ماندا که‌خوا په‌نامان بدات سه‌ر ده‌کیشن بۆ کوفرو هاوبه‌شی په‌یدا کردنی گه‌وره بۆ خوی په‌روه‌ردگارمان و ئیمه‌ش پی ی زیانمه‌ند ده‌بین. (وه‌گێڕ).

پیاو وژنو خیزان هاو تهریب نینو ویکرا نایه نه وه له کاتیڅدا په یوه نندی نافرته له گه لّ
خیزان دا زور پته و به هیزه به لام پیاو تیکی ددات و هیچ هه ستیشی پی ناکات
هوشیارو وریا نیه له به رامبه ری دا.

* وینه ی سی یم: به لبه له و هات وهاواری فیکری که شه پۆلی پوښبیری نامو پامالهر
که نه م چه رخه شه پۆلی پیداوه و پال په ستویه کی له نه ندازه به دهری خستوته سهر بیرو
زیهنی نافرته ی موسلمان و خستویه تیه دلله راوکی و له سهر بنکه و ریسمه ی خوی
له قاندهویه تی و مل ملانی و دژایه تیه کی نامو و قیزه ون و بیزارو له بیرو باوه پرو عه قیده ی
ساغی خواپه رستی لای داوه و تاوای لی کردوه که لکی پیوه نه ماوه و به رگه ی حه یاو
حه شمه تی لی دامالیوه و فیبری جوړه ها به ناو هونه رو سه ما کردن و گورانی بیژتن و گه لی
شتی تر له کاره سهره تاییه کانی که نه مپو نافرته گرنگی پی ددات و له چه مک و
سهره تاکانی ژیانی خوی ده ژمیریت و هه ولی بی پایانی بو ددات و خوی به قوربان
ده کات ناوا به م جوړه به گژ هه مو بانگه شه کارانی دا کردوه و به رهنگاری هه مو گوره و
سهره رشتیاریانی خوی ده بیته وه.

* وینه ی چوارهم: پراگه یانندن: گومانی تییدا نیه که نه مه ش به رهنگاری و
به گژداچونه وه یه ک وسنور به زانیکی تره، به و هه مو خراپه کاری و دم دریژی و زمان
لوسی و زمان شیرینی و هه نگوینی ناساییه ی که له توپکانی خوی دا هه لی گرتوه و
په خشی ده کات، هه روه ها به و پوښنبیریه دژ به دینه ی که میشکی موسلمانانی پی
بوگه ن ده کات، پوښنبیریه ک که ده بیته هوی گورپینی که سایه تی موسلمان،
پوښنبیریه ک منداله کان له سهر ره ش کردنه وه ی که سایه تیه کانیان گوش ده کات و هه ر
به سهری شلکی و له فیتره تی خویانه وه له هه ق و له فیتره تی راسته قینه ی خویانیان
لا ددات، ئیدی نافرته ی موسلمان ناله و که ش و هه وایه پیس و بوگه نه دا ده ژیه ت و
سافی و بیگه ردی و پوناکی کاروانی ژیانی لی لیل و لیخن و به رچاو تاریک ده کات و ژیانی

راسته‌قینه‌ی لّی ده‌شیوئینی و ده‌یخاته ژیانیکی پارایی و دلّه‌پاوکی و گریّ کویره‌ی ده‌رونی یه‌کی بیّ نه‌ندازه‌وه.

* وینه‌ی پیّنجه‌م: لیّره‌دا وینه‌ی پیّنجه‌میش ده‌خه‌مه سه‌ر که‌بریتیه له‌به‌دپه‌وشتی و په‌فتاری خراپی چپو پپر که‌له‌ه‌ندی له‌کومه‌لگا موسلمانشینه‌کان پو چوه‌وو شوینه‌واره‌کانی دلّ ته‌زینی لّی که‌وتوته‌وه و هیرشیکی دپردانه ده‌کاته سه‌ر ئافره‌تی موسلمان که‌وینای شته‌کان به‌پیچه‌وانه‌ی راسته‌قینه‌ی خویمان ده‌خاته‌پرو. وینه‌ی ئه‌و هه‌مو کاره‌ساته ناهه‌مواروبیّ په‌وشتیه قیزه‌ونانه‌ی که‌له هۆله‌کانی هونه‌ر ئه‌نجام ده‌درین، وه‌ه‌روه‌ها وه‌ک ئه‌وانه‌ی که‌ه‌ندی که‌له‌نه‌فامان دروشم و زانیاریه ئایینه‌کان به‌کۆنه‌په‌رستی و دواکه‌وتن ده‌خه‌نه‌پرو و ناوه‌زه‌دی ده‌که‌ن و پوخساری پاکی ده‌شیوئین و پوی سافی ئیسلام لیّل و لیخن ده‌که‌ن. به‌هۆی ئه‌م په‌فتاره ناشیرینانه‌وه فه‌سادی و خراپه‌یه‌کی زور فراوان له‌ناو چین و تویژه‌کانی موسلماناندا بلاو بوته‌وه و به‌هۆی لاسایی کردنه‌وه‌ی کویره‌ی پوژئاواییه‌کان، هاوسه‌ر گیری شه‌رعیانه کۆت و زنجیره‌و به‌ره‌لایش خووشی و خو‌شگوزه‌رانی و چیژ وه‌رگرتنه له‌ژیان ئیدی به‌م جوړه.

* وینه‌ی شه‌شه‌م: به‌جیهانی کردنی ئافره‌ت ئه‌گه‌ر ده‌رپینه‌که‌مان راست بیّت (إن صح‌ التعبیر)، که‌بریتیه له‌وه‌ی که‌پوژئاوای کافر بانگه‌شه‌ی بو ده‌کات وده‌لیّ: ئافره‌تی نمونه‌یی له‌جیهاندا ئافره‌تی پوژئاواییه یه‌کسانه به‌پیاو له‌گشت مافه‌کانی دا، ده‌بینی وه‌ک پیاو په‌نجه‌رو کریکاره له‌کارگه‌کاندا، نمایش که‌ری جل و به‌رگه‌کانه... هتد.

ئاه‌م پیّ لّی هه‌ل هینان و ده‌ست دریژی کردن و سنور به‌زاندنانه‌یان له‌کۆنگره‌و کۆنفرانسه‌کانیانه‌وه سه‌ری هه‌لدا که‌بانگه‌شه‌ی بو ده‌که‌ن و نه‌ته‌وه یه‌کگرتوه‌کانیش پالپشت و چاودیریان ده‌کات و بانگه‌شه‌ی بو چه‌مک و سه‌ره‌تاکانیان ده‌که‌ن وه‌ک ئه‌وه‌ی که‌ئافره‌تی کارگر (کریکار) ئافره‌تی متمانه پیّ کراوه‌و په‌سه‌ندو بایه‌خداره، وئافره‌تی ناوما‌ل به‌چاویکی سوک و دواکه‌وتوانه‌و کۆنه‌په‌رستانه سه‌یر ده‌که‌ن، تاوای لّی هاتوه

کاره که گه یشتۆته ئه وهی که زۆریک له زاراوه کان بگۆردین وهک به کار هیئانی وشه ی (یه کسانی - المساوات) بۆ ده ربهرین له دهسته واژه ی لابردنی جیاوازی و جیاکاری یه کانی نیوان ژن و پیاو، وه وشه ی (گه شه کردن - التنمیه) بۆ ده ربهرین له ئازادی سیکیسی (الحرية الجنسية) و داهیززان و له بهر یه که هه لوه شانندن و به ره لایی و په وشتی. به لام سه ره پای ئه و وه مو گه پ پیکردن و پی له سنور تیپه پاندنانه ش هیوا دره وشاوه کانی ئه و ئافرته موسلمانانه ی که به راستی له ئایینه که یان گه یشتون و هه ستیان به نه خشه و پیلانه گلاوه کانی دوژمنانی خۆیان کردوه و تا کو ئیستاش زۆر به پونی له ئاسۆدا له دره وشانه وه دان، دهرون و گیانی خۆش و پارا و قه شه نگ ئاسۆ ده دره وشینیتته وه و پرن له ئارامی و برۆا به خۆ بون و پی دامه زراو تریان ده کات.

كۆلكە و بىنەماكانى تەلارى پۇشنىبىرى ئافرىتى مۇسلمان

دەكرى كۆلكە و بىنەماكانى تەلارى پۇشنىبىرى ئافرىتى مۇسلمان لەم چەند خالانى خوارە وەدا كورت ھەلئىن:

(۱) پەسەنايەتى بىرو بۇچون و تىپروانىنى ئىسلامى راستەقىنە بەسيفەتى ئەوھى كەكۆلكە و بىنەماى بناغەى بىنچىنە كە كۆشك و تەلارى زانستى و پۇشنىبىرى لەسەر دروست دەكرىت. ئەم بىرو بۇچون و تىپروانىنانەش ئەمانەى خوارە وە دەگرىتەوھ:

- ئەوھى پەيوەستە بە باوہ پەوہ (الإيمان) ھەروەك لە پابردودا ئامازەمان پى کرد.
- ئەوھى كە پەيوەستە بە قورئانى پىرۆزو سوننەتى پاكەوہ لە پوى پىگە و شوئىنى ياندا لە ژيانى ئافرىتى مۇسلماندا.

- وەئەوانەشى كە پەيوەستە بە كۆلكە و مرؤف. بىنەماكانى ئىسلام و تايبەتمەندى و جياكارىە كانيەوہ.

- وەئەوھى كە پەيوەستە بە بونەوہرى دەوروبەرى.

- وەئەوھى كە پەيوەندە بە ژيان سىروشت و قۇناغەكانى ژيانەوہ.

- وەئەوھى كە پەيوەندە بە خودى مرؤف خۇيەوہ.

بۇ ئەوھى ئەم بىرو بۇچون و تىپروانىنە بە راست دەرىچن پىويستە لەسەر خوشكى مۇسلمان كە لە دو سەرچاوە بىنەپەتەكەى ئىسلام سود وەرىگرىت و زانست و زانيارىەكانى ھەل بەھىنجىت كە برىتىن لە: قورئانى پىرۆزو سوننەتى پاكى پىغەمبەر ﷺ، و بەو تىگە يىشتنەى كە پىشىنەى پىاو چاكانمان تى گە يىشتبون.

(۲) تەواو كرىنى پۇشنىبىرى شەرى لە زانست و زانيارىەكانى ئىسلام وەك: تەفسىر، فەرمودە و فىقە، ژياننامە و خوو رەوشت (السيرة)، ... تەد. بەوھى كە پۇشنىبىرىەكە توندو تۆل و تۆكمە لەكە ساىەتى ئافرىتى مۇسلمان بەرپا دەكات، برى ئەو برىار لەسەر

دراوانه یائەو بابەتە گرنگانە چەندن؟ ئەو بېرە دیار نیە و نازانریت چونکە ئەمە پەییوەندە بەسروشتی هەر ئافره‌تیک خۆیەو، بەلام لەگەڵ ئەمەشدا پێویستە لەسەر ئافره‌تی موسلمان کە لەم چەند خالانە‌ی خوارەو، ئاگادارو هۆشیارو وریا بێت:

أ- دەبێ دەست پێشخەری و داھێنان و چالاکیه زانستیه‌کان باش بزانییت و ئاگادارو وریاو زینگی بێت کە هەمیشە بنەرەت و بنەمان وەک: دەست پێشخەری و هەنگاو نانە گرنگەکانی بنەرەت و بنەماکانی تەفسیر. هەروەها لە زانستەکانی فەرمودەدا.

ب - دەبێ بە و شتانەدا پۆ بچیتە خوارو وەریان بگرییت کە پەییوەندن بە خۆیەو بە سیفەتی ئەو‌ی کە ئافره‌تە^(١).

ج - پتر کردن و بەرەدەوامی و داکردن وکە لەکە کردنی زانست و پۆشنبیریە شەرعیە ئیسلامیه‌کان.

(٣) خویندن و خویندنه‌و‌ی ئەو بەرەمە زانست و زانیاری و پۆشنبیریانە‌ی کە ئەهلی زانستە هاوچەرخیەکان دەیان نوسن بۆ تیگە‌یشتن و حالێ بون لەو واقیعی‌ی کە تیایدا دەژین، تەنیا ئەمەندە بەس نیە کە ئافره‌تی موسلمان بگەریتەو بۆ کتیبە بنەرەت و ژێدەرە پەسەنەکان (المراجع) کە پێشینه‌کانمان نوسیویانن، چونکە ئەمە لە واقیعی ئەم‌پۆی ژیاندا کە نارگیرو دورە پەریزی دەکات، و لە کاریگەری و هاوبەشی کەم دەکاتەو.

(٤) کۆلگە‌ی چوارەم: بریتی یە لە پالپشت کردنی پۆشنبیریە‌کە‌ی بە زانستە یارمەتی دەرەکانی تری وەک زمان و میژو و وێژە، ئافره‌تی موسلمان گەر بەم شیۆیه‌ بکات زانست و زانیاریە‌کانی دەوڵەمەند تر دەبیت و گەنجینه‌یه‌ک لە زانستی و پۆشنبیری گشتی بۆخۆی دادەکات و ئاکارو پەفتاری جوان دەبیت و دەست مایه‌ی پۆشنبیری و فیکری پتر دەبیت.

(١) واتە: پۆ چون و تیرامان و ئی ورد بونەو و فییر بون و ناسین وەرگرتنی هەمو ئەو سیفەت و تاییه‌تمەندی و جیاکاریانە‌ی کە پەییوەندن بە سیفەتی مێینه‌ی خۆیەو (وەرگێر).

(۵) وه یه کیکی تر له کۆلکه کانی ئه وه یه هۆشیاری و وریا بونی ئافرتهی موسلمان له وه هه مو که ندو کۆسپه و ته نگژانه ی که ده بنه شیواندن و په ک خستن و دواخستنی هه ول و کۆششه کانی که دینه ریگه ی له کاتی دروست کردن و دانانی بناغه و ته لاری زانست و زانیاری و پۆشنبیری کانی و هه مو ئه و هۆکارو پال پشتیانیه ی که هاریکاری ده که ن له هه نگاو نان و بازدان به سه ر هه مو که ندو کۆسپ و کون و که له به رو ته نگژانه دا که بریتین له مانه ی خواره وه :

أ — توژیینه وه و ورد بونه وه له سیستمی ئیسلامی به بیرو باوه ر (عقیده) و به شه ریه ت و به ره وش و وئاکارو به ها به رزه کان و به خیزان و به گه لی شتی تر، چونکه ئه وانه هه مویان و یکر کۆشک و قه لایه کی پته و و دامه زرا و دروست ده که ن و یه کتری ده به ستنه وه .

ب — هاوته ریبه و هاوکیشه یی له دروست کردنی ته لاری پۆشنبیری بو ئه وه ی هه میشه له تیروانیی دا هاوکیشه یی و مام ناوه ندی بمینیتته وه، و که م و کورتی و که مته رخه می له ئاست هه ندی له بریاره دیاره کاندانه نوینی، یا خود هۆش و گۆش له ئاست هه مو شنه بایه کی هه ل کردو په خش بو له پۆشنبیری پۆژه لاتی و پۆژئاوایی بکاته وه و وریا وزرینگ بیته، نه کا خوانه خواسته بکه ویتته ناو زه لکاوی ئه و سه ر لیشتیوای و گومراییه وه .

بەرپرسىيەتى رۇشنىبىرى ئافرهتى موسلمان

دەتوانىن بەرپرسىيەتتەكانى رۇشنىبىرى ئافرهتى موسلمان لەم چەن خالانەى

خوارەوهدا گرد بکەينەوہ :

يەكەم : توخمەكانى بەرپرسىيارىتى رۇشنىبىرى ئەمانەى خوارەوہن :

أ - ھەستان يائەنجام دانى جموجولئى پروگرامى بۆ دروست كردنى تەلارى كەسىيەتى ئافرهتى موسلمان فيكرى و كارگىرئى و پرۆسەيى (پراكتىكى - عملى) لەميانەى كارو بەرنامە پلەيىيەكان (تدرج)ى فيترى چرو توندو تۆلئى وەستاو وەبەند بەپەيرەو وپروگرامى شەريەتى رۈن و رەوان و ئاسانى خواى پەرۈەردگار.

ب - بەرۇشنىبىر كردنى ئىسلامى لەقوتابخانەدا بۆ كىژۆلە ساواكانى سەرەتايى و گەنجولاولان و تەنيا پشت نەبەستىن بە پەيرەو پروگرامى خويىندىن و بەس، چونكە ئەو پروگرامانە كاتىن و تەنيا لەو بوارانەدا فير دەكرىن كە مەنھەجى خويىندىن بۆ برىنى پلەكانى سالانەو بەدەست ھىنانى برۈوانامەو سنوردان، و تەنيا سود لەچالاكىە پروگرامىيەكان و لەوانەى كەبرپارى لەسەر دراوہو دەخويىندىت وەردەگىرئىت و بەس.

ج - دايەنگايەتى تەكنىكى دروستكەر پى گەيەنەر بۆ مندال و زارۆكان: كۆرپە ساواكان بەپلەى يەكەم، ئەوانەى كەپەيوەندى بەخوشكانى موسلمانەوہ ھەيە. بەپلەى دوہم. وەبەگشتى ئەگەر ئەو خوشكە دايك بىت. ھەرۈەكو لەداھاتودا باس دەكرىت گەر خواى گەرۈەويستى لەسەر بىت - ئەوہى لەئافرهتى موسلمان داوا كراوہو پىويستە لەسەرى بەخيۆ كردن و پەرۈەردە كردنى مندالەكانىيەتى و ھەرۈەھا پارستىن و چاودىرى كردنيان لەتوش بون بەخرابەو خرابەكارى(الفساد) ولادان لەرپىگەى فيترەتى خويان (الإنحراف عن فطرتهم). خوشكى موسلمانى راستەقىنە پىويستە لەسەرى كە دايەنگايەتتەكەى دەرچو سەرکەوتوانە بىت و گوژ كردو وخواوہن فيكرو ويست و بەتوانا و لى ھاتو بىت بۆ رۆلەكان

پیشه‌نگو چاولیکه‌ریکی ئه‌رییه‌تیه‌کانی (الإبجانیة) بیټ له‌قوتابخانه‌و خویندنگاگاناندا له‌گه‌ل هاورپی و هاوکاره‌کانیدا، و له‌کۆمه‌لگادا، له‌گه‌ل دراوسی‌کانیدا، له‌گه‌ل هاورپیکانیدا (أترابهم) بۆئه‌وه‌ی ببنه‌ توخم و سه‌رچاوه‌یه‌کی چاک و کاریگه‌رو به‌سودو به‌که‌لک.

د — دروست کردنی که‌ش وه‌ه‌وایه‌کی ئیسلامی له‌ده‌وروبه‌ری خۆی دا، له‌ماله‌که‌ی دا وله‌گه‌ل دراوسی‌کانی داو له‌گه‌ل هاورپیکانی دا. هه‌میشه‌ زی‌کرو ویردی خوای گه‌وره‌ زیندو بکه‌نه‌وه. گزنگی و بایه‌خی دانی لێ‌پراوانه‌ به‌فێرکردنی زانست و زانیاریه‌کانی ئایینی خواو چاوه‌دێری و وریا بون و خۆ دانوساندن له‌به‌رامبه‌ر سه‌رپێچی یه‌کانداو بن بر کردنیان.

ه — جیبه‌جی کردنی کرده‌کی (پراکتیکی — عملی) و ده‌رخستن و په‌نگ دانه‌وه‌ی نیشانه‌و شوینه‌واری ئه‌و رۆشنی‌بیریه‌ له‌که‌سایه‌تی خۆی دا، ئه‌ونده‌ رۆشنی‌بیریه‌ به‌س نیه‌ که‌له‌قوتابخانه‌ ده‌یخوینیت، به‌لکو ده‌بی رۆشنی‌بیریه‌که‌ی تیایدا په‌نگ بداته‌وه‌و ده‌ریکه‌ویت له‌جموجول و هه‌لس و که‌وتی دا له‌گفت و گو و قسه‌ کردنی دا له‌بی ده‌نگی دا له‌په‌فتاری دا، له‌ده‌رچونه‌کانی دا، له‌جل و به‌رگو و پۆشاکي دا، له‌زینگی و زیره‌کی داو له‌چیشته‌ لێ‌نان، له‌په‌یوه‌ندیه‌کانی له‌گه‌ل هاوسه‌رو ئه‌ندامانی خێزانه‌که‌ی دا، هه‌روه‌ها له‌گه‌ل خزم و که‌سو کاری خۆی و می‌رده‌که‌ی داو له‌گه‌ل دراوسی‌کانی دا، چونکه‌ زۆر جار هه‌یه‌ قسه‌ و گه‌ت و گو به‌قه‌ده‌ر هه‌لس و که‌وت و په‌فتاری جوان کاریگه‌ری نیه‌.

و — هه‌ماهه‌نگی و یارمه‌تی دانی می‌رده‌که‌ی ئه‌گه‌ر بانگه‌شه‌ کار بو. ئه‌و کاته‌ ژنه‌که‌ به‌هێزترین و باشترین و کاریگه‌رترین پالپشتی ئه‌و می‌رده‌ی ده‌بیته‌ و گه‌وره‌ترین لایه‌نگیری ده‌بیته‌ بۆ ئه‌و فیکره‌ی که‌ بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کات، کارو باره‌کانی بۆ رێک ده‌خات، و ئاسانکاریه‌کی زۆری بۆ ده‌کات، ده‌ستیکی بال‌و پته‌و و ده‌سته‌ بارگه‌ریکی به‌هێزو به‌س ده‌بیته‌ بۆ گه‌لاله‌ کردن و ئه‌نجامدانی ئه‌و پرۆژانه‌ی که‌ به‌ته‌ویایانه‌ ئه‌نجامیان بدات، ئیدی ئه‌و ئافه‌رته‌ به‌م کارانه‌ی به‌راستی به‌ ئه‌رکی سه‌ر شانی خۆی هه‌ستاوه‌و له‌ پاداشته‌و ئه‌جرو وه‌رگرتنه‌و داهاوبه‌شه‌ له‌گه‌ل می‌رده‌که‌ی دا له‌رۆژی قیامه‌تدا.

ز - هه ماههنگی و هاریکاری کردن و به شداری کردن له چالاکی و بواره زانستیهکانی ژنان (النسوی) دا وهك وهرزه پۆشنبیریهکان له ههندی له دامه زراوهکان و ناوهنده پۆشنبیری و زانستیهکان و گه لیکتی تر.

ح - به شداری کردن و هاوکاری کردن له توژیینه وهو لیكۆلینه وهکانی که گزنگی دهدهن به کاروباری ژنان به تایبه تیش له کیشه و بواره پیداکاریهکاندا (إلحاح) ، وهك کیشهکانی خویندن و هاوسه رگریهتی، مالداری و مال کردن، هه ل کردن و هه لئس و کهوت کردن له گه ل مندال و زارۆکاندا، کیشهی دراوسێکان، کاریگری به کۆمه ل، کاریگریه فیکری و گری به ستیهکان (المؤثرات الفكرية والعقدية) له سه ر ئافرهت، شوینهکانی گه شت و گوزارو کات تیدا به سه ر بردن، و گه لی کیشه و ته نگزه ی تری له م جورانه، که پپویسته ئافرهت شوین په نجهی تیدا دیار بیت و هاریکاری یان تیدا بکات وهك ئافرهتییکی موسلماننی زاناو پۆشنبیر.

دووهم : دارشتنی مه نهه ج و بهرنامه ی هینانه دی ئه م بهرپرسیاریه تیه :

ئه وهی لیرده دا شایه نی ئاماژه پی کردن و کار پی کردن بیت بو وهدی هینانی یارمه تی و هاوکاری کردن بیت له نیوان خاوه ن بهرپرسیاریه تیه پۆشنبیری و بانگه شه کاره کان بو خیرو چاکه و ورینومایی کردن و هینانه سه ر پی ی پاستی خوایی و بهرچاو پۆشن کردنه وه وهۆشیار کردنه وهو، خوشه ویستی و ئاشنایی و پیکتی و ته بایی، هه ستان به بهرپرسیاریه تی و چالاکی پۆشنبیری له که ناله جوربه جوره کاند، نهك ته نیا له که نالی (محاضرات) داو به س وه ده بی له گه ل عه قل و سۆزو ده روندا هه لئس و کهوت بکات و یهك بگریته وهو ده بی به و هه مو گه رداو گه رده لولانه ی که له م سه رده مه دا هه لیان کردوه و باون فریو نه خوات به بیانوی ئه وهی که سه رده می زانست و پيشکته وتنه و مۆدیلن، گومانی تیدا نیه که سۆزیش شیوازیکی کاریگری گه وره ی به هیزی هه یه، هه روه ها وه ئه و مه نهه جه قورئانیه ی که قورئانی پیروژ به کاری هیناوه شیوازیکی بره و پیدان و هه لئان و ترسینه ری یه (الترهیب والترغیب) و مه نهه ج و بهرنامه یه کی فبتریه، وه له مه نهه جی لیكۆلینه وهو هینانه دی و راپه راندنی بهرپرسیه تی چالاکی پۆشنبیری: په خنه له خو گرتن و

خۆ ر‌است کردنه‌وه‌ی به‌رده‌وام تاكو نه‌فسی خۆی و گه‌شه پ‌ی کردنی له‌ب‌یر نه‌چ‌یت‌ه‌وه، یاخود بکه‌و‌یت‌ه‌ تۆپو داو و ته‌پکه‌ی ب‌ی ئاگایی و شه‌یتانه‌وه. أ.ه. ئەمه ئه‌و کورته‌و پوخته‌ باسه‌یه بو که (الزندی) ه‌یناویه‌تیه‌وه.

س‌ی یه‌م: یه‌کیکی تر له‌ئه‌رك و به‌رپرسیتی ئا‌فره‌تی موس‌لمان ده‌رباره‌ی نه‌فسی خۆی هه‌ستانیه‌تی به‌کاری چاکه‌و چاکه‌کاری :

کاری چاکه‌ ئه‌وه‌یه که به‌لگه‌یه‌کی زۆری له‌سه‌رن له‌قورئان‌وله‌سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ وه‌کاری چاکه‌ش له‌پ‌وی حوکمه‌کانیه‌وه هه‌مه‌ جوړو هه‌مه‌چه‌شنه‌ن وه‌ک: فه‌رزه‌کان، کاره‌ ر‌یگه‌پ‌یدراوه‌کان (المستحبات) و سوننه‌ته‌کان، وه‌له‌پ‌وی جوړیشه‌وه ده‌کریت به: (جوړیک که سو‌ده‌که‌ی ته‌نیا بۆ ئه‌و که سه‌یه که ئه‌نجامی ده‌دات، جوړیکی تری سو‌دی بۆ که سانی تریش هه‌یه). وه‌له‌س‌روشت و سه‌ره‌تا‌کانی ئیسلام ئه‌وه‌یه که ئا‌فره‌ت به‌رپرسه‌ له‌کارو کرده‌وه‌کانی خۆی که ئه‌نجامیان ده‌دات و سزاو پاداشتی خو‌شیان له‌ئاستدا وه‌رده‌گریت‌ه‌وه، ئه‌وه‌بو له‌پ‌ا‌بردودا ئایه‌ته‌کانمان ئاماژه‌ پ‌ی کردن که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئه‌م پ‌استیه‌ وه‌ک: فه‌رموده‌ی خ‌وای گه‌وره: ﴿ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَمَلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَىٰ بَعْضُكُم مِّنْ بَعْضٍ ﴾ آل عمران: ۱۹۵. وه‌ خ‌وای پاک و بیگه‌رد ده‌فه‌رموی: ﴿ وَمَنْ يَعْمَلْ مِّنَ الصَّالِحَاتِ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ ﴾ النساء: ۱۲۴. وه‌ه‌روه‌ا ده‌فه‌رموی: ﴿ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً ﴾ النحل: ۹۷.

هه‌روه‌ا له‌به‌رپرسیاریتییه‌کانی ئا‌فره‌تی موس‌لمان سه‌رباری ب‌پ‌روا بون‌وزانسته، ئه‌وه‌یه که ده‌ب‌ی به‌پ‌ی ی دا خ‌وازیه‌کانی ئه‌و زانسته‌ کار بکات، ه‌یچ ئه‌نجام و به‌ره‌میکی چنگ ناکه‌و‌یت نه‌له‌دنیا و نه‌له‌پ‌وژی د‌وایی دا گه‌ر به‌م شیوه‌یه نه‌ج‌ولیت‌ه‌وه، خ‌وای بالا‌ ده‌ست و کاربه‌ج‌ی ده‌فه‌رموی: ﴿ تَبٰرَكَ الَّذِي يَدِيهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۱﴾ الَّذِي

حَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَوَةَ لِيَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿۱۲﴾ الملك: ۱۲. (واتا: پیروزی و پاک و بیگهردی بۆ بۆ ئەو کەسە ی کە خاوەنداریتی هەموو شتێک لە دەست ئەو دایە و بەسەر هەموو شتێک دا زال و سەرکەوتو، ئەو کەسە ی کە مردن و ژیان و ژیانەوێ داناوە و لە چەنگ ئەو دایە، بۆچی؟ بۆ ئەوێ ئێوە بەتاقی بکاتەو. داخۆ کامتان کردەوێ چاک و باش دەکات و کامەتانیش کردەوێ خراب و بەدخو دەکات. (وەرگێڕ). عیاض گوتویەتی: وشە ی (أحسن) بەواتای پوخته‌ترین و چاکترین و دلسۆزترین و پێکاو‌ترین کارو کردەوێ.

نایەتەکان بۆ وەرگرتن و قبول کردنی کردەوێکان دوو مەرج بێرپار دەدەن کە بێریتن

لەمانە ی خوارەو:

- بپروا بون بەخوای گەرەو دلسۆزی و نیاز پاکی بۆ خوای گەرەو و تاک و تەنیا، کارو کردەوێکانی هەمو ی لە پێناو خوادا بن بەس و هیچ نیەت و نیازێکی تری نەبێت مەبەست و نیازەکانیشی بۆ کەسی تر نەبێت.

- کردەوێ چاک (العمل الصالح): هەر کردەوێ کە کیش بکریت گەر بە پێ ی ئەو بەرنامە و شەریعە تە نە بن کە پێغەمبەری خوشەو یست ﷺ هیناویەتی و ئەنجامی داون واتە بە پێ ی سوننە تی پێغەمبەر ﷺ بێت.

هەرەو ها دو جۆر پاداشتی بۆ کارە چاکەکان دەست نیشان کردون: لە دنیا دا

ژیانیکی خوش و بەبەرە کەت، لە پۆژی دوا ییشدا بەهەشت .

ئافەرە تی موسلمان پێویستە لەسەری کە بەم کارە هەل بستی ت ئەگەر کارەکان

فەر ز بون وە ک نوێژە فەر زەکان و زە کاتی فەر زو پۆژی پەمە زان و حە ج کردن یە کجار لە ژیاندا ئەگەر لە توانای دا هە بو. وە باقی ئەرک و فەر زەکانی تر، جا پێویستە لەسەر ئافەرە تی موسلمان بە و پەری لێ پراوی و بە بی کە متەر خەمی و سستی و خاوی و تە مە لئ و خۆ بواردنە وە ئەنجامیان بدات.

به‌لام نه‌وه‌ی که‌فه‌رز نیه‌ له‌سوننه‌ته‌کان و ریگه‌ پیدراوه‌کان (المستحبه) که‌خوا‌ی
 گه‌وره‌ وه‌ک سوپاس گوزاریه‌ک بۆ خواو یارمه‌تیه‌ک و ده‌ستگیروییه‌ک بۆ به‌نده‌کانی له‌سه‌ر
 به‌نده‌ بپواداره‌کانی خۆی داناوه‌، پئویسته‌ له‌سه‌ر ئافره‌تی موسلمان که‌هه‌ولّ بدات
 به‌گوێره‌ی توانا به‌شیکی باش له‌و گنجینه‌ به‌سودانه‌ له‌کیس خۆی نه‌دات و نه‌نجامیان
 بدات و وه‌ده‌ستیان بئینیت بۆ پۆژی قیامت له‌ده‌فته‌ری کرده‌وه‌کانیدا دای بکات و پیش
 خۆی به‌پری یان بکات له‌به‌ر نه‌م سودو که‌لکانه‌ی خواره‌وه‌:

– نه‌و سوننه‌تانه‌ که‌مو کورپه‌کانی فه‌رزه‌کانمان بۆ پر ده‌کاته‌وه‌.

– گوناچه‌کان و کاره‌ خراپه‌کانمان ره‌ش ده‌کاته‌وه‌ که‌پۆژانه‌ که‌له‌که‌ بون که‌ زۆر جار هه‌ر
 هه‌ستیشیان پئی ناکه‌یت.

– پله‌و پایه‌ی پئی له‌لای خوا‌ی گه‌وره‌ به‌رز ده‌بیته‌وه‌.

– مل ملانی و پیشبرکی له‌گه‌ل پیاوچاکان و ئافره‌ت چاکان پئی ده‌کات. پێژه‌و بری باوه‌ر
 (الإیمان) پئی پتر ده‌بیته‌.

جا ئافره‌تی موسلمان‌ی ژیر نه‌وه‌یه‌ که‌به‌شیکی باش له‌و پاداشت و خیری نه‌و
 سوننه‌تانه‌ (النوافل) به‌ده‌ست خۆی دینیت چ پۆژو وچ نوێژ وچ حه‌ج و عه‌مره‌ی مالی خوا
 بیته‌ و چ بانگه‌شه‌ کردن بیته‌ بۆ ئایینی ئیسلام و فه‌رمان کردن به‌چاکه‌ و قه‌ده‌غه‌کردن
 له‌خراپه‌و چ چاکه‌ و چاکه‌ کردن بیته‌ و... و... تد. ده‌بی هه‌میشه‌ نه‌و واته‌ ئافره‌تی موسلمان
 سور بیته‌ له‌سه‌ر نه‌نجامدانی جووری سوننه‌ته‌کانی که‌ته‌نیا بۆخۆی سویدیان هه‌یه‌و
 نه‌وانه‌شی که‌بۆ خه‌لکانی تریش سویدیان هه‌یه‌. وه‌ئه‌گه‌ر کاره‌کان تیگ گیران واته‌ نه‌و
 کارانه‌ی که‌سودی بۆ خۆی و بۆ خه‌لکی هه‌بو نه‌و کات نه‌و کارانه‌ پیش بخات که‌ته‌نیا
 سودی بۆ گشتی هه‌یه‌ واته‌ سودی گشتی پیش سودی خۆی بخات. وه‌ئه‌گه‌ر دیسان
 کاره‌کان تیگ گیران و به‌سه‌ر یه‌کدا که‌له‌که‌ بون با نه‌و کاره‌ سوننه‌تیانه‌ پیش بخات
 که‌سودی ته‌نیا بۆخۆی تیدایه‌ وه‌ک خویندنی قورئانی پیروژ، یاخود فی‌رکردنی

خویندنه وهی قورئان، گومانی تیدا نیه و ده بی ئه و کاره پیش بخت که سودی بۆ هه موان هه یه .

وه من ده لێم: له ئه رکی ئافرتهی موسلمانه که ده بی به رنامه بۆ کاره کانی پۆژانه و هه فتانه و مانگانه و سالانه ی خۆی دابنیتۆ خشته یه کی کاتی نزیک ی پێژیه یی دروست بکات بۆ ئه نجامدان و هه ستان به راپه راندنی کاره کانی، و ده بی هاوته ریب بیته بۆ ئه وه ی به ندایه تی و په رستشی خوی گه و ره له سه ر به رچاو پۆشنی و به رنامه پێژی بکات و ئه نجام بدات گه ر خوی گه و ره ویستی له سه ر بیته له کۆتایی کتیبه که ماندا به درێژی باسی لێوه ده که یین.

ده کړی ئه م خالانه ی خواره وه له ژیر چه تری کرده وه ی چاک دا گرد بکه یینه وه :

– ئه نجامدانی پینچ پوکنه کانی ئیسلام: کردنی پینچ فه رزه ی نوێژه کان له کاتی خۆیاند، پارێزگاری له هه مو مه رج و واجبه کانی و کردنی ئه وه نده ی له توانادا بیته له نوێژه سوننه ته کان.

– دانی زه کاتی مال ئه گه ر ئه و ماله ی هه یه ئه وه نده بو زه کاتی لی بکه ویته .

– گرتنی پۆژوه کانی مانگی په مه زان.

– چه ج کردنی مالی خوا له ته مه ندا جارێک ئه گه ر توانای مالی و پێگه ی هه بو، سه باره ت به ئافرتهی موسلمان ده بی (محرم) ی خۆی له گه ل دا بیته .

– پینغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمویه تی: {إِذَا صَلَّتِ الْمَرْأَةُ خَمْسَهَا، وَصَامَتْ شَهْرَهَا، وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا، وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا قِيلَ لَهَا أُدْخِلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتَ} (١).

– ئه نجامدانی ئه رکه کانی سه رشانی وه ک: پۆشین و پارێزی کردن له پۆشاک ی شه رعی فه رز کراو، ئه و پۆشاکه ی که ده بی هه مو له شی دابپۆشیت به ده م و چاو و ده سه ته کانیشیه وه له به ر ده م پیاوانی بیگانه دا . هه روه ها پارێزگاری کردن له خۆداپۆشین و چه یاو چه شمه ت و داوین پاکی خۆی .

(١) له رابردودا (تخریجه) که و واتا که یمان نوسی ل ١١.

به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌مه‌ گه‌لێك زۆرن. خوای گه‌وره‌و بالا ده‌ست ده‌فه‌رموی: ﴿يٰۤاَيُّهَا
 النَّبِيُّ لَسْتُنَّ كَاٰحِدٍ مِّنَ النَّسَاۗءِ ۚ اِنۡ اَتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِيۡ فِيۡ قَلْبِهٖۡ مَّرَضٌ
 وَّ قُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿۲۲﴾ وقرن فی بیوتکن و لا تبرجن تبرج الجهلیة الأولى و أقمن الصلوة
 وءاتین الزکوة و اطعن الله ورسوله ۚ إنما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت
 و یطهرکم تطهیرا ﴿۲۳﴾ (الأحزاب: ۲۲- ۲۳). (واتا: ئە‌ی ژنانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئیوه‌ وه‌ک ژنانی
 تری ساده‌ نین، ئیوه‌ خیزانه‌کانی پیغه‌مبه‌رن ده‌بی هه‌م شتیکتان له‌وانی تر جیاواز بیته‌
 ئیوه‌ چاکه‌و خراپه‌تان دو هیندانه‌یه‌. ده‌ی نه‌گه‌ر خۆتان بپاریزن له‌خوای خۆتان و هه‌رگیز
 سه‌رپیچی خوای گه‌وره‌و بی فرمانی نه‌که‌ن و خۆ له‌هه‌مو شتیکی خراپ بپاریزن به‌نازوه‌
 به‌عیشه‌وه‌ له‌نجه‌و لار مه‌پۆن و ده‌نکی خۆتان ناسک و به‌نازوه‌ نوز مه‌که‌ن و له‌گه‌ل پیاوانی
 بیگانه‌دا قسه‌ مه‌که‌ن و به‌نه‌رم و نیان و ناسکه‌وه‌ گه‌فت و گو مه‌که‌ن چونکه‌ نه‌مه‌ ده‌بیته‌
 هۆی هه‌ست بزواندنێ ئاره‌زوی پیاوان و خوانه‌خواسته‌ با خراپه‌کاری و بی ره‌وشتی لی
 نه‌که‌ویته‌وه‌، چونکه‌ ده‌نگی ناسک و نه‌رمی ئافره‌ت هه‌میشه‌ هه‌ستی ئاره‌زو بزوینه‌ بۆ
 پیاوان و له‌م ناوه‌نده‌شدا شه‌یتانی نه‌فرین لی کراو به‌هه‌لی ده‌زانیت و پۆلی خۆی ده‌خاته‌
 گه‌ر بۆ خستنه‌وه‌ی خراپی و داوین پیسی و به‌د ره‌وشتی. بۆیه‌ خوای گه‌وره‌ ئامۆژگاری
 دایکی برواداران ده‌کات که‌له‌م سیفته‌ه‌ دور بکه‌ونه‌وه‌. نه‌وه‌ له‌کاتیک دا یه‌ که‌
 پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ژياندا ماوه‌و گه‌رمه‌ی راگه‌یاندنێ په‌یامی پیروزی ئیسلام وه‌اتنه‌
 خواره‌وه‌ی ئایه‌ته‌کان و بنه‌ماو نه‌حکامه‌کانی قورئانه‌ بۆ سه‌ر گروهي مروّف له‌سه‌ر زه‌وی و
 له‌باشترین و له‌پاکترین سه‌رده‌مدا خوای گه‌وره‌ ئاوا ئامۆژگاری پاکترین و به‌رزترین ئافره‌تی
 ئاکارو ره‌وشت به‌رز ده‌کات نه‌دی ده‌بی له‌پۆژگاری نه‌مپۆی پر فه‌سادی و به‌د
 ره‌وشتی و نه‌و هه‌مو پوت و قوت و به‌ره‌لاییه‌ی که‌ه‌یه‌ نه‌و بی ره‌وشتی بی نه‌خلاقیه‌ی
 که‌ه‌یه‌و نه‌ک خه‌لکی به‌لکو ده‌سه‌لاتداران نه‌مپۆ بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌که‌ن و هه‌مو هۆکاره‌کانی
 راگه‌یاندنیان له‌خزمه‌تدا خستۆته‌ گه‌رو یه‌که‌مین ده‌لاقه‌و یه‌که‌مین ده‌رگاشیان ئافره‌ت بو

که وهك دهست كه لایهك بۆ ئەم نیازه گلاوانه‌ی خۆیان گرتۆته دهست خوای گه‌وره په‌نامان بدات. بارودۆخه‌كه زۆر مه‌ترسی داره. خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووی: ئیوه به‌م شیوه‌یه واته به‌ناسکی و نازوعیشوه‌وه مه‌دوین نه‌بادا ئه‌وانه‌ی نه‌خۆشی یان له‌دلدایه له‌پیاوانی چاو چلپیس و دل کرمی ئەمه به‌هه‌ل بقۆزنه‌وه‌وه هه‌ولێ خرابه‌ کاری و داوین پیسی بدهن. ئەو پیاوانه‌ی كه‌دلی یان پریه‌تی له‌نه‌خۆشی و فایرووسی داوین پیسی و ئاره‌زو بازی ئیوه ده‌رگیان به‌رودا دابخه‌ن و گالته‌و گه‌پ و قسه‌ی ناسك و نه‌رم و نازو نوزیان له‌گه‌لدا مه‌که‌ن. له‌جیاتى ئەمه قسه‌ی باش و ئامۆژگاری چاکه بکه‌ن و به‌قسه‌و گفتاری به‌پێزوسه‌نگین و به‌ئاکری به‌رز له‌گه‌ل خه‌لکی دا بدوین. هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووی: ئیوه ئەه‌ی ئافره‌تان له‌ناو مالێ خۆتان بمیننه‌وه‌وه ئۆقره بگرن و ئیش و کاری ماله‌وه‌وه په‌روه‌رده‌ی منداله‌کانتان به‌باشترین شیوه‌وه له‌سه‌ر به‌رنامه‌وه په‌په‌ره‌وه پروگرامی خوای گه‌وره په‌روه‌رده بکه‌ن. لێره‌دا كه‌ده‌فه‌رمووی له‌مال دا ئۆقره بگرن مه‌به‌ست ئه‌وه نیه كه‌ده‌بێ سه‌ر له‌مال نه‌هیننه‌ ده‌رو وه‌ك بالنده له‌ناو قه‌فه‌زدا ده‌رگا له‌سه‌ر داخراو بن، نه‌خێر به‌لام مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه كه‌خوای گه‌وره پیاو و ژنی دروست کردوه هه‌ر لایه‌وه ئه‌رك و به‌رپرسیه‌تی و شوینی ئه‌رك و کار کردنه‌كەشی بۆ دیاری کردوه‌وه‌هه‌ر خۆی ده‌زانی هه‌ریه‌كێ له‌وه‌وه دو‌ په‌گه‌زه چی له‌گه‌ل تواناو سروشتی دا ده‌گونجی. ئیدی ماله‌وه‌ی بۆ ئافره‌ت داناهه‌ بۆ راپه‌راندنی کاروباری ناو مال و په‌روه‌رده‌ کردنی پۆله‌کان به‌دروست‌ترین شیوه‌وه شیواز. ئەگه‌ر ژن بچیته‌ ده‌رو ماندو شه‌که‌ت بیت له‌ناو فه‌رمانگه‌کان و کارو کۆمپانیاو کۆپو‌کۆبونه‌وه‌کان دا، كه‌له‌گه‌ل جسته‌ی ئافره‌تیش هه‌ر ناگونجیت ئه‌وه‌ جسته‌ ناسکه‌ی ئافره‌ت كه‌ی به‌رگه‌ی ئه‌وه ده‌گریت، ئه‌وه نه‌ی توانی کاروباره‌کانی ناو مال وه‌ك پیویست راپه‌رینیت و منداله‌کان به‌وه‌ سۆز و گوشه‌ی كه‌خوای گه‌وره بۆی داناهه‌ په‌روه‌رده بکات. بۆیه مال هه‌ر سه‌قه‌ت ده‌رده‌چیت و منداله‌کان سه‌قه‌ت په‌روه‌رده ده‌بن و دور نیه لاسارو نارێك ده‌ر بچن و بێ به‌ش بن له‌هه‌مو سۆزیکى دایکایه‌تی ئه‌مجاریش له‌سۆزو عاتیفه‌ی کۆمه‌لایه‌تی بی به‌ش ده‌بن. پیاویش به‌رپرسه‌ له‌په‌یدا کردنی نان و برژیوی

خوی و مال و منداله‌کانی و بۆ کاره قورسه‌کانی دهره‌وه دانراوه له‌هه‌مو بواره‌کانی ژییانی مروّقایه‌تیدا. ئه‌مجار خوای گه‌وره به‌ئافره‌تان ده‌فه‌رموی: ئه‌ی ئافره‌تان ئیوه خۆتان پازاوه‌وپوت مه‌که‌نه‌وه‌وخۆتان له‌درو دهرمانی خۆ جوان کردن و پازاندنه‌وه‌و ماکیاج دا شه‌لال مه‌که‌ن و بۆ ئه‌وه‌ی سه‌رنجی پیاوان بۆ لای خۆتان رابکێشن و ئه‌نجام ببیته هوی که‌وتنه‌وه‌ی خراپه‌و خراپه‌کاری و بی‌په‌وشتی و بی‌ئه‌خلاقی. زه‌کات له‌مالی خۆتان دهر بکه‌ن و گوی راپه‌لی خواو پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بکه‌ن و له‌به‌رنامه‌ی خوا لامه‌ده‌ن که‌بریتیه له‌قورئان و سوننه‌ت. خوای گه‌وره بی‌نیازه له‌ئیوه چی له‌ئیوه ناوێت ته‌نیا دور خستنه‌وه‌ی خراپه‌و خراپه‌کاری نه‌بی‌ت لی‌تان و ئه‌وه‌ی له‌ئیوه‌ی ده‌وێت ته‌نیا په‌وشت به‌رزی و حه‌یاو حه‌شمه‌ت و ژییانی پاک و ته‌میزو و سه‌ربه‌رزی و سه‌رفرازیه ئه‌ی ئه‌هل و ئه‌ی ئه‌ندامانی مالی پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و خوای گه‌وره ده‌یه‌وی ئیوه پاک و پوخته رابگری‌ت و پاک و ئاکار به‌رز بمیننه‌وه. دیاره که‌خوای گه‌وره رو له‌مالی پیغه‌مبه‌ر و خیزانه‌کانی ئه‌و ده‌کات ته‌نیا داواو حوکمه‌که‌هر بۆ ئه‌وان نیه به‌ته‌نیا و به‌س، به‌لکۆ بۆ هه‌مو موسلمانانه به‌پیاو و به‌ژنه‌وه روی ده‌می له‌هه‌مو مروّقه‌کانه تا دنیا ده‌بریته‌وه بۆیه ده‌بی ئیمه‌ش به‌پیاو و به‌ژنه‌وه ئه‌و حوکم و داوا یا یانه و ه‌رگین و گوی راپه‌لی خواو پیغه‌مبه‌ری خوا بکه‌ین و ده‌نا چاره‌نوسمان په‌ش و تاریک ده‌بی‌ت (په‌نا به‌خوای گه‌وره) و ه‌رگیز

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرٍ نَظِيرِ بْنِ إِنَّهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَعْسِفِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكَ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحِيءُ مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحِيءُ مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكَ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ الأَحْزَاب: ٥٣. (واتا: ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌پرواتان هیناوه

له خووه مه چنه ماله کانی پیغه مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و هه‌رله خووه خو مه‌که‌ن به ماله کانی دا ، مه‌گه‌ر ریگه‌تان پی بده‌ن و بو خواردن بانگتان بکه‌ن و داوه‌تان بکه‌ن، ئە‌گه‌ر مؤله‌تیشیان دان و داوه‌تیان کردن ئیوه ئە‌وه‌نده زو مه‌چن له‌وی پال بده‌نه‌وه و چاوه‌پوانی بکه‌ن تا خواردنه‌که پی ده‌گات و بکه‌ونه قسه‌ی پرو پوچ و بی و اتاوه و بیزارو و هرسیان بکه‌ن ناخر ئە‌وان شهرم ده‌که‌ن له‌پوتان بده‌ن، به‌لکو هه‌ر کاتیک خواردنه‌که ناماده بو و بانگیان کردن ئە‌و کات بچن، که خواردنه‌که‌تان بو دانرا خیرا خواردنه‌که بخون و برۆن و بلاوه‌ی لی بکه‌ن و چاوه‌پوانی قسه کردن و گێرانه‌وه‌ی به‌سه‌ر هات و حکایه‌ت و قسه‌ی پرو پوچ مه‌بن و دیسان خاوه‌ن مال بیزارو و هرس بکه‌ن، چونکه ئە‌م جور سیفه‌تانه ده‌بنه هوی توپه بون و بیزار کردنی پیغه مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ناخر پیغه مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شهرم ده‌کات پیتان بللی ده‌ی ئە‌وه خواردنه‌که‌تان خوارد و هه‌ستن برۆن، به‌لام خوی گه‌وره له‌شتی هه‌ق شهرم ناکات و تاوتان ده‌دات و ناگادارتان ده‌کاته‌وه له‌م سفه‌ته خراپ و قیزه‌ونه. هه‌روه‌ها خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی. ئە‌گه‌ داوای هه‌ر شتیکتان وه‌ک قاپ و قاچاغ و خواردن له‌خیزانه‌کانی پیغه مبه‌ر کرد له‌دوای په‌رده‌وه داوایان لی بکه‌ن و پراسته‌وخو رو به‌رو مه‌چنه پیش و داوایان لی بکه‌ن چونکه ئە‌مه باشترو پاکتره بو دلئ ئیوه‌ش و بو دلئ ئە‌وانیش. بو پراگرتنی کۆلکه‌ی ناکارو په‌وشتی به‌رز له‌نیواندا. ناخر ئیوه بو‌تان نیه به‌هیچ شیوه‌یه‌ک نازاری دلئ پیغه مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بده‌ن و نابیی له‌دوای خوی واته‌له‌دوای وه‌فات کردنی خیزانه‌کانی (ژنه‌کانی) ماره بکه‌نه‌وه چونکه ئە‌وان دایکی برپوادارانن و له‌ئیوه هه‌رامن و کردنی ئە‌م کاره لای خوی گه‌وره تاوانیکی گه‌لیک گه‌وره و قیزه‌ونه). وه‌رگێر. ئە‌م ئایاتانه به‌ئایه‌تی پۆشاک ناوده‌برین.

ئە‌گه‌ر ئە‌م دو ئایه‌تانه له‌سه‌ر داوین پاک‌ی خیزانانی برپواداران له‌باشترین و چاکترین و پاکترین چه‌رخدا هاتونه خوار، که‌واته پۆشاک پۆشینی شه‌ری بو ئە‌و نافرته‌تانه‌ی دوا ئە‌وان گه‌لیک پیویست ترو له‌پیشتره، ئە‌م فه‌رموده‌ی خوی گه‌وره ئە‌م قسه‌یه‌مان پشت پراست ده‌کاته‌وه که ده‌فه‌رموی: ﴿يَأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ

الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِيهِمْ عَلَيْهِمْ مِنْ جَلْبِيْبِهِمْ ۚ ذٰلِكَ اَدْنٰى اَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ غُفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٥٩﴾ الأحزاب: ٥٩. (واتا: ئەى پيغه‌مبەر ﷺ فرمان بکه به‌خیزانه‌کانت و کچه‌کانت و خیزانی بروداران که‌کاتیڤ شه‌وانه ده‌چنه دهره‌وه ، باچارۆکه و به‌ره‌ه‌لبینه‌کانیانله‌ش و جه‌سته و سه‌رو ملی خویانه‌وه بپیچن، بۆ ئەوه‌ی له‌که‌نیزه‌کان جیا بکریته‌وه و بناسریته‌وه و بزانیته‌ که‌ئمانه ئافره‌تانی بروداری سه‌ربه‌ست و ئیدی که‌س نه‌ویریته تخونیان بکه‌ون و خویان لی بده‌ن و قسه و قسه‌لۆک و تیرو توانجیان لی بده‌ن، چونکه که‌نیزه‌کان عاده‌تیاں وابو که‌ده‌هاتنه دهره‌وه سه‌رو سینک و مل و به‌شیک باسک و قاچی خویان به‌ده‌رده‌خست هروه‌کو چۆن ئیستاو له‌سه‌رده‌می ئیچمه‌دا ئافره‌تانی عوامی موسلمان هه‌مان شیوه به‌کار دین. ته‌فسیری گۆلشه‌ن ب ٢ ل ١١٠٧ ز وه‌رگێ).

- وه‌له‌وانه‌ی که‌له‌ژیر کرده‌وه چاکه‌کاندا کۆ ده‌بنه‌وه بریتبن له: سوننه‌ته‌کان و ریگه‌ پیدراوه‌کان (المستحبات) که‌هه‌مو موسلمانان چ پیاو وچ ژن پیویستیان پی‌ی هه‌یه که‌ئنه‌جامیان بدات خویندی قورئان وزیکرو ویرده‌کان، سوننه‌ته‌کانی نوژیرو پۆژو به‌خشین هه‌روه‌کو له‌پاڤرودا باسماں لیوه کرد.

- هه‌روه‌ها په‌هوشت و ئاکاری جوان که‌پیویسته ئافره‌تی موسلمان خوی پی‌ی پرازینیته‌وه، وه‌ک پاسنگویی له‌کارو کرده‌وه و قسه‌کاندا، درۆ نه‌کردن، ئارام گرتن و خۆپاگری، هه‌لس‌وکه‌وتی جوان له‌گه‌ل که‌سانی تردا، نه‌رم‌ونیانی و له‌سه‌رخویی مه‌ندی له‌قسه‌و گه‌فت و گۆدا، پو خۆشی و پوگه‌شی له‌کاتی به‌یه‌ک گه‌یشتن له‌گه‌ل خه‌لکی دا، چاودیری کردنی په‌هوشت و ئاکارو شییوازه گه‌شتی یه‌کان له‌په‌ویشتن دا له‌خواردندا له‌خواردنه‌وه‌دا، له‌نوستن دا، وه‌له‌قسه‌و گه‌فت و گۆدا، له‌دانیشتن و کۆپو کۆبونه‌وه‌کاندا، وه‌له‌گه‌لی بواری تری ژیاندا له‌په‌هوشته به‌رزه ئیسلامیه‌کان. زۆر پیویسته له‌سه‌ر ئافره‌تی موسلمان که‌خوی به‌م ئاکارو په‌هوشت و به‌ها به‌رزانه برازینیته‌وه و خۆ به‌و په‌هوشته جوان و به‌رزانه سه‌نگین و خاوه‌ن که‌سایه‌تی موسلمان بکات.

- ههروه‌ها له‌کرده‌وه چاکه‌کان: خۆشه‌ویستی خۆای بالا ده‌ست و کار به‌جی و ترسان و داوا کردن و له‌به‌ر پارانه‌وه و... تد. وه‌میشه وا بزانی‌ت که خۆای گه‌وره ناگای لی یه‌تی وه‌میشه چاودیری ده‌کات ئه‌مانه له‌کاره‌کانی دل ده‌ژمی‌ردرین و هه‌ر ده‌بی له‌خۆای گه‌وره‌یان بزانی‌ت.

- وه‌له‌کرده‌وه چاکه‌کان: ئه‌و کرده‌وه و چالاکیانه‌ن که سودی بو‌خۆشی و بو‌غه‌یری خۆشی هه‌یه له‌خیر کردن و بلاو کردنه‌وه‌ی زانستی و زانیاری و فی‌کردنی خۆیندنه‌وه‌ی قورئان، په‌ندو ئامۆژگاری دادان، خیر و چاکه کردن و به‌خشین به‌هه‌ژاران، ده‌ستگیرویی موحتاجان، به‌زه‌یی هاتنه‌وه به‌هه‌تیو و بیوه‌ژنان، به‌ده‌نگه‌وه هاتن و کردنه‌وه‌ی گری کویره‌کانی کیشه‌و ته‌نگ و چه‌له‌مه‌کانی لی قه‌وماوان، لابردنی خه‌م و خه‌فت و شپه‌زه‌بیه‌کان، فرمان کردن به‌چاکه و قه‌ده‌غه کردن له‌خرابه‌و گه‌لیکی تر له‌م جو‌ره کار و کرده‌وه چاکانه که به‌ویستی خوا له‌دواتردا به‌دریژی باسیان لیوه ده‌که‌ین و ده‌ی خۆیننه‌وه.

- هه‌روه‌ها له‌وانه: پارێزگاری کردنی داوین و زمان و چاو داخستن و نه‌پوانینی حه‌رام (غض البصر) خۆای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَكَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ﴾^۱ النور: ۳۱. (واتا: ئه‌ی محمد ﷺ به‌ئافره‌تانی موسلمانان بلی: باچاوی خۆیان له‌ئاست پیاوانی بیگانه‌دا داخه‌ن و ته‌ماشای حه‌رام مه‌که‌ن و بادامینی خۆیان پیاوین و زینا نه‌که‌ن). وه‌رگێر. (وه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌فه‌رموده‌ی رابردودا فه‌رموی (وحفظت فرجها) له‌خال به‌ندی مه‌رجه‌کانی چونه‌ناو به‌هه‌شتی دانا.

به‌داخه‌وه که زۆریک له‌خوشکان زۆر که‌مه‌رخه‌م و سستی ده‌نوین له‌ئاست ئه‌ندامه‌کانی خۆیان جله‌وی چاویان به‌ره‌لا ده‌که‌ن و حه‌رام و حه‌لالی پی ده‌بینن چ

(۱) شیخی دکتۆر أبو زید پوه‌کانی شاهیدی و به‌لگه‌کانی له‌ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌کانی که له‌کتیبه‌ به‌نرخه‌که‌ی خۆی دا (حراسة الفضيلة) دا به‌دریژی باس کردوه.

به‌شیوه‌ی ئاسایی و چ له‌ئامیره‌کانی ته‌له‌فزیوون و که‌نال‌ه‌کان و له‌گۆفارو پۆژنامه‌کان و له‌بازارداو له‌هه‌مو شوینیکی تر، هه‌روه‌ها زمانی خۆیان خستۆته‌کار بۆ باس کردنی عه‌رزو ناموس و کاروباری موسلمانان به‌پیاو و به‌ژنه‌وه بۆیه زۆر به‌ئاسایی غه‌یبه‌ت کردن و دوزمانی و فیتنه‌گێڕان و ئاشوب نانه‌وه و درۆ کردن و گه‌لی سیفاتی خراپی تر باویان هه‌یه ئه‌مپۆو بونه‌ته مۆدیلی سه‌رده‌م.

– وه‌له‌و کرده‌وه باشانه ئه‌نجامدان و دانی مافه‌کانی می‌رده‌که‌یه‌تی، گرنگی و بایه‌خدان پی‌ی له‌به‌ر گه‌وره‌یی و بایاخی سایه‌ی ئه‌و پیاو و جه‌خت کردنه‌وه‌ی پینه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له‌م باره‌وه، وه‌له‌به‌ر ئه‌وه‌ی مافی می‌رد له‌سه‌ر ژن له‌گرنگترین مافه‌کان له‌دوای مافه‌کانی خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی و پاک و بی‌گه‌رد ده‌ژمی‌دری‌ت.

وه‌له‌مافه‌کانی می‌رد له‌سه‌ر ژنان ئه‌مانه‌ی خواره‌وه ده‌که‌ونه به‌ر چاو:

* پازی کردن و توپه‌نه‌کردنی می‌رد به‌هیچ شیوه‌یه‌ک.

* ئه‌نجامدان و هه‌ستان به‌کاروباره تایبه‌تیه‌کانی می‌رد له‌جل و به‌رگ و له‌خواردن و له‌خواردنه‌وه‌وه‌مو پێداویستیه‌کانی.

* چاوه‌دیری کردنی نه‌فسیه‌ت و ده‌رونی می‌رد.

* زۆری بیزار نه‌که‌یت به‌داواکاری و شتی زۆره‌وه به‌تایبه‌تیش ئه‌گه‌ر می‌رده‌که‌ت ده‌ستی کورت بو (کورد گۆته‌نی به‌قه‌د به‌په‌ی می‌رده‌که‌ت پی‌ی رابکێشه. وه‌رگێپ).

* هه‌میشه له‌سه‌ر کرده‌وه‌ی باش هانی بده و پینومایی باشی بکه.

* بۆ لای خوا بانگی بکه، به‌تایبه‌تی ئه‌گه‌ر می‌رده‌که‌ت له‌م بواره‌دا که‌مه‌رخه‌م بو، زۆر به‌نه‌رم و نیانی ئامۆژگاری بکه و له‌گه‌لی دا بجوئیه.

* له‌سه‌ر ئیش و کاره‌کانی هانی بده و هه‌میشه وره‌ی به‌رز بکه‌وه.

* له‌هه‌مو کار و کرده‌وه‌و پێگه‌یه‌کی خێردا پال پشت و یارمه‌تی ده‌ری به.

* فرمانه کانی جی به جی بکه و له قسه ی دهرمه چو، مه گهر کاره که یافرمانه کانی سه ریچی خوا بیټ ئه و کات به قسه ی بکه یت گونا حبار ده بیټ (١).

* له سه ریچی و کاری خراپه دا یارمه تی مه ده و خو ی لی دور بگره .

ئه مانه و گه لیکی تر گهر خوای گه وره ویستی له سه ریچی به در یژی ده یان خو ینیه وه .

چوارهم: وه ئه وه ی که ده که ویته ژیر خالبه ندی به پرسیه تی له نه فسی خو ی: پار یزگاری کردن و دور خستنه وه ی نه فسی خو ی له سه ریچی و کاره به هیلاک به ره کان و داخستنی هم مو دهر گاو په نجه ره کان له روی شه یتان، سه رکه وتن و جلّه و گیری هه واو ئاره زوه کانه . ئه وه ی لی ره داو له م بواره وه بگوتریټ و ده قی له سه ر هاتین ئه مانه ی خواره وه ن:

– سستی نه کردن له فرمانی به ندایه تی و په رستشیه راسته و خو کان بو خوای پاک و بیگهر د وه ک سستی کردن له نویژ کردن و پوژو گرتن، به تاییه تیش نویژ نه کردن له کاتی خو ی دا .
– وریا بون له نه فس نزمی و متمانه نه بون به خوای گه وره و پاک و بیگهر د و بالا ده ست و شوین نه که وتنی جادو گه رو سیحریازو قول پرو ده جاله کان و فال گره وه کان و کاهینه کان و خو ینه ره وه کانی دوارو ژه چاره نوس وله م جو رانه له ئه هلی کوفر خراپه کاران و سه رلیشیواوان و گومراکان مه که ون ، که به داخه وه زورینه ی ئه وانه ی به دوا ی ئه م جو ره که سانه دا هه لوه دان له چینی ژنانن .

– دور که وتنه وه له سه ریچی کانی خوای گه وره : که م و زور، بچوک و گه وره ، وریا بون له وه ی نه بادا بکه و یته ناویه وه ، که ده قیکی زور ه ن که فرمان به مه ده که ن هیچ ده قیک نیه که فرمان به گو ی رایه لی و به ندایه تی کردن بو خوا کردن بکات ئیلا به راشکاوی ئاگاداریشمان ده کاته وه له سه ریچی کانه .

١ ((لاطاعة لمخلوق فی معصية خالق) واته به هیچ شیوه یه ک نابی گو ی رایه لی دروست کراوه کانی خوا بکریټ له سه ریچی کردنی به دی هینه ر که خوای گه وره یه . وه رگیږ) .

– ناگادار به نه‌که‌ویته ناو باس کردن و غه‌یبه‌ت کردنی ئافره‌تانی موسلمان که له‌ناو زۆریک له‌ژناندا ته‌شه‌نه‌ی کردوه و بوته‌ته میوه‌ی ناومه‌جلیسی غه‌یبه‌ت کردن و دوزمانی و فیتنه بازی و قسه‌ی ساخته و بوختان و توانج و ته‌شه‌نه‌دان و پلار تی گرتنه‌له‌سه‌رفلان پیاوه و له‌سه‌ر فلان ژنه .

– وریابه نه‌که‌ویته ناو داوی لاسایی کردنه‌وه و خو چواندن به‌ئافره‌تانی کافران له‌پروالته‌ت، موعجیب بیت پی یانه‌وه، شوین خو وپه‌وشتیان بکه‌ویت وله‌جل و به‌رگ دا لاسایان بکه‌یته‌وه و په‌چاوی ئه‌و پۆشاکه هاورده‌و نامۆیه به‌په‌وشت و پۆشاک‌ی شه‌رعی، به‌جۆریک وای لی هاتوه که زۆریک له‌ژنانی موسلمان شوین هه‌مو قه‌ره‌که‌ریک ده‌که‌ویت چ پیاوو چ ژن لاسایی ده‌کاته‌وه له‌شیوه‌و له‌قزو له‌پۆشاک و جل و به‌رگ‌وله هه‌مو شتیک دا.

ئه‌مه ئه‌و نمونه‌ بون که ئافره‌تی موسلمان ده‌بی زۆر خۆیان لی بیاریزیته‌ت و وریا دار بیته ، چونکه چۆن له‌سه‌ر ئه‌نجامدانی کاری چاکه‌و گوئی رایه‌لی فرمانه‌کانی خوای گه‌وره‌و پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پاداشت و ه‌رده‌گریته‌وه ئاواش له‌سه‌ر وازه‌ینا و پشت کردن له‌ سه‌رپیچیه‌کانیان پاداشت ده‌دریته‌وه بۆیه به‌رپرسیاریته‌ی ئافره‌تی موسلمان به‌رامبه‌ر به‌وازه‌ینان و دور که‌وتنه‌وه له‌سه‌رپیچیه‌کانی خوا و پیغه‌مبه‌ری خوا گه‌وره‌یه به‌ره‌مه‌که‌ی ده‌چنیته‌وه، هه‌روه‌کوچۆن به‌رپرسیاریته‌ی ده‌باره‌ی گوئی رایه‌لی و فه‌رمانبه‌رداری خوای گه‌وره گه‌وره‌یه‌وبه‌ره‌م ده‌چنیته‌وه .

چوارچیوهی دووهم: بهرپرسیاریهتی ئافرتهی موسلمان له ناو ماله کهیدا:

مال: ئه و شانشینه بچکولانهیه که توخمه سه رهکی و بنه په تیهکان له باوهش دهگریت که به زوری بریتن له مانه: (میردو ژن ودایک ویاوک و مندالهکان) ئه مهش به خششو و نیعمه تیکی خوییه که خوی گه وره به بندهکانی داوه ههروه کو دهفه رموی: ﴿وَاللَّهُ جَعَلَ

لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا﴾. (واتا: خوی گه وره مال وخیزانی پی به خششون تا تیا دا بحه سینه وه وه رگتیر)، به هاو نرخه ئه م ماله نازانریت ته نیا لای ئه و که سانه نه بییت که له په ناگه و چادرو له سه ره شه قامهکان و له ژیر پردهکان و له سه ره جاده و پریگاکاندا ژیان ده به نه سه ره. خیزان نیعمه تیکه به تاییه تمه ندی و جیاکاریهکانی و به هه مو کارو باره کانیه وه، ئه ندامانی له گه رماو له سه رماو پیوه دانی مارو میورو مه گه ز (القر) ده پاریزیت. خوی گه وره ئه و نازو نیعمه ته به رزه ی بو باس کردوین له قورئانی پیروژدا که دهفه رموی: ﴿وَاللَّهُ جَعَلَ

لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا﴾ النحل: ۸۰.

این کثیر ده رباره ی ئه م ئایه ته ده لی: (خوی بالا ده ست وکاربه جی ته واوی نازو نیعمه ته کانی خوی بو به بندهکانی خوی باس کردوه که مال و خانوو شوینی نیشه جی ی بو فه راهه م هیناون که تیایدا ده چه وینه وه و ده گه پینه وه ناوی و خویانی پی داده پویشن و به هه مو شیوه یه ک سودی لی وه رده گرن (۱).

له بهر گرنگی و بایه خه ئه م مال و خیزانه و گه وره یی ئه رکه و کارو باره کانی بویه ئایینی پیروزی ئیسلام کاروبارو فرمانه کانی زور چه کیمانه پیک خسته وه ئه رکی سه رشان و بهرپرسیاریه تیه کی توکمه ی دابه ش کردوه به سه ره ئه ندامان و توخمه بنه په تیه کانی ئه م

(۱) تفسیر ابن کثیر، تفسیر سورة النحل آیه ۸۰.

خیزانه و به‌تاییه‌تیش نه‌وهی که په‌یوه‌سته به‌ئافره‌تی موسلمان‌وه که بریتیه له: دایک له‌مالدا، هه‌روه‌ها بریتیه له له‌ژن واته‌خیزانی پیاو، کچ و خوشک، بویه مافی ئافره‌ت له‌مالدا که لیک زۆرو که لیک که ووره‌یه و به‌رپرسیاریه‌تیه‌که‌ی که ووره‌تره له‌ئه‌ندامه‌کانی تر له و شانشینه بچکۆلانه‌یه‌دا که دوژمنانی ئیسلام زۆر چالاکانه و لیبروانه هه‌ولی تیک دان و هه‌لوه‌شانندنه‌وه‌ی ده‌ده‌ن، بۆ؟ چونکی په‌نجه‌ره‌و ده‌لاقیه‌یه‌کی زۆر که ووره و قاییمه له‌سه‌ر کۆمه‌لگادا که و کرایه‌وه ئیدی ده‌ست به‌سه‌ر ئه‌و کۆمه‌لگایه‌دا گیرا و ئه‌که‌ر ئه‌و خراب و بۆگه‌ن بو ئیدی ئه‌و کۆمه‌لگایه‌به‌گشتی هه‌مو بۆگه‌ن و خراب ده‌بی‌ت ، بویه ئه‌وان به‌ره‌و روی دو‌توخمی گرنگ و که ووره چون له‌کۆمه‌لگای ئیسلامی دا که بریتین له‌ئافره‌ت و له‌مندال.

١- رپه‌وه (منطلقات) شه‌ریه‌کان له‌ئه‌رک و به‌رپرسیاریه‌تی ئافره‌ت نه‌ناو مائه‌که‌ی دا :

رپه‌وه شه‌ریه‌کان له‌به‌رز کردنه‌وه‌ی ئه‌رک و به‌رپرسیاریه‌تی ئافره‌ت پی داده‌گری‌تکه به‌رپرسیاریه‌تیه‌کی پارێزگاریه له‌میان‌ه‌ی نه‌وه‌ی که ئه‌و به‌رپرسیاریه‌تیه‌ی ئافره‌ت ئه‌مانه‌تیکی گشتی داوا کراوه (مکلفه‌ بها) خوای که و ره و بالا ده‌ست ده‌فه‌رموی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَخَوْنُوا أَمْنَتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾﴾

(الأنفال: ٢٧)^(١)

هه‌روه‌ها ئه‌م به‌رپرسیاریه‌تیه له‌وه‌وه ده‌رده‌چیت که به‌رپرسیاریه‌تیه‌کی پارێزه‌ریه (وقائیه) ئافره‌ت ناچار ده‌کات که پێیه‌وه پابه‌ند بی‌ت هه‌روه‌کو چۆن پیاو ناچاره که پێیه‌وه پابه‌ند بی‌ت. خوای بالا ده‌ست و کاربه‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦٠﴾﴾ (التحریم: ٦). (واتا: ئه‌ی ئه‌و که سانه‌ی که پرواتان هیناوه خۆتان و مال و منداله‌کانتان بپارێزن له‌ئاگری دۆزه‌خ ئه‌و ئاگره‌ی که سوته‌مه‌نیه‌که‌ی مروفه‌کان و خه‌لک و گابه‌ردی زل زل و که ووره که و ره‌ن و چه‌ندان فریشته‌ی به‌رپرسیاری له‌سه‌رن که زۆر

(١) واته : ئه‌ی ئه‌و که سانه‌ی که پرواتان هیناوه خیانه‌ت له‌خوای له‌پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ مه‌که‌ن به‌وه‌ی که خیانه‌ت له‌سپارده‌و ئه‌مانه‌ته‌کانتان بکه‌ن . (وه‌رگێر).

رق نه ستور وبه هیژودل ره قن هرگیز سه ریچی خوی گوره ناکه ن وهر فرمانیکیان پی بکات مله چری ی لی ناکه ن و خوی لی نابویرن و سستی نانوین وده ست به جی و خیرا جی به جی ی ده که ن. (وه رگیپ). وه هروه ها شه ریعه تی ئیسلام به و چاوه ده پروانیته نه و به رپرسیاریه تیانه که چاوه دیری کی گشتی به رپرسه له سنوری ده سه لاته کانی (صلاحیات) ی جه مسه ری ناو مالی میردو ژن.

له هه ردو فه رموده راسته کاند(الصحيحين) که له این عمره وه صلى الله عليه وسلم هاتوه که پیغه مبه صلى الله عليه وسلم فه رمویه تی: {ألا كلکم راعٍ وکلکم مسؤلٌ عن رعیتہ إلى أن قال — والمرأة راعيةٌ علی بیت بعلها وولده وهی مسؤولةٌ عنهم} (واتا: هه ر یه کی له ئیوه شوان وچاودیره به سهر نه وانه ی که له بهر ده ستاندان و به نه رکه ی که پی ی ده سپیردییت ، تاده گاته نه و شوینه ی که ده فه رموی: {ثأفره ت چاودیر و شوانه به سهر مالی میرده که ی و به سهر منداله کانی داو چاودیره به سهر یانه وه. (وه رگیپ).

هه روه ها بۆچونی ئیسلام بۆ نه و به رپرسیاریه ته نه وه یه که جه خت له سهر بایه خی هاوسه نگیتی و هاوته ریبی له مافه کان و نه رکه کان له نیوان ژن و پیاودا ده کاته وه. نه هلی سوننه له عمری کوری عاصه وه ریوایه ت ده که ن که گوئی ی له په سولی خوا صلى الله عليه وسلم بوه له حه جی مال ئاواپی دا، که ده ی فه رمو: {ألا إن لکم علی نساءکم حقاً ولنساءکم علیکم حقاً: فأما حقکم علی نساءکم فلا یوطئن فرشکم من تکرهون، ولا یأذن فی بیوتکم لمن تکرهون، ألا وحقهن علیکم أن تحسنوا إلیهن فی کسوتهن و طعامهن} ^(١). واتا: ئایا ده زانن که ئیوه ی پیاو مافتان به سهر ژنه کانتانه وه هه یه وه روه ها نه وانیش مافیان به سهر تانه وه هه یه. مافی ئیوه به سهر ژنه کانتانه وه نه وه یه ده بی ژنه کانتان نه هیلن هه رکه سیک ئیوه چاره تان نه ویّت و پیّتان خوش نه بیّت بیته سهر فه رش و ماله تانه وه و پی بنینه مالتانه وه

(١) رواه الترمذی برقم (١١٦٣) فی الرضاع، باب ماجاء فی حق المرأة علی زوجها، وابن ماجه برقم (١٨٥١) فی النکاح، باب حق المرأة علی الزوج قال الترمذی هذا حدیث حسن صحیح.

و خیانه‌تان لی نه‌که‌ن و مؤگه‌تی که‌س نه‌ده‌ن بیته‌ ناو مال‌که‌تانه‌وه که‌ئیوه‌ خوشتان ناون و چاره‌تان ناون. و ده‌مافی نه‌وانیش به‌سه‌ر ئیوه‌وه بریتیه‌ له‌ ته‌واوی مافی خویمان و ده‌بی مافی خویمانان پی‌ بده‌ن له‌ه‌مو پویه‌که‌وه له‌جل و به‌رگ و پوژشاک و له‌خواردن و خواردنه‌وه و له‌گه‌لیاندا باش بن و هه‌لس و که‌وتی باشیان له‌گه‌لدا بکه‌ن و سته‌میان لی مه‌که‌ن ۰۰ و ده‌رگیږ).

۲ - دریژهی نه‌و به‌ر پرسیاریه‌ته (تفاصيل تلك المسؤولية):

أ - به‌ر پرسیاریتی ئافره‌ت به‌و سیفه‌ته‌ی که‌ژنی (خیزانی) پیاوه:

ئهم به‌ر پرسیاریه‌تیه‌ به‌ئه‌رکی سه‌ره‌کی سه‌ر شانی ئافره‌ت داده‌نریت ده‌رباره‌ی میرده‌که‌ی و مافی میرده‌که‌ی و له‌مافی باوکی گه‌لیک گه‌وره‌ تره‌ به‌سه‌ر شانیه‌وه له‌کاتیک دا مافی باوک و دایک له‌دوای مافی خوی گه‌وره‌وه‌ن که‌چی مافی میرد به‌سه‌ر ژنه‌وه هه‌روه‌کو خوی گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾ (النساء: ۳۴). (واتا: چ پیاوان بالا ده‌ستن به‌سه‌ر ژنانه‌وه به‌و یاساو ریسیایه‌ی که‌هه‌ندیکتان به‌سه‌ر هه‌ ندیکتا ندا به‌رز کردۆته‌وه . (وه‌رگیږ). ونکه‌ پیاو به‌رپرسه‌ له‌پاراستن و بزۆی و ژیانی ئافره‌ت و به‌توانا تره‌ له‌پوی هیژی جه‌سته‌یی و مه‌عنه‌وی و غیره‌ت و تواناوه به‌سه‌ر ئافره‌ت و به‌سه‌ر بواره‌کانی ژیانی دنیایی دا و چاودیرو سه‌رپه‌رشتیاری کاروباره‌کانیه‌تی. ده‌رباره‌ی پیاو له‌به‌رامبه‌ر ژنه‌که‌ی دا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: {لَا يَصْلِحُ لِبَشَرٍ أَنْ يَسْجُدَ لِبَشَرٍ} (واتا: ناکرۆ و نابۆ و دروست نیه‌ که‌مرۆف کپنۆش بۆ لزوجه‌ا من عظم حقه‌ علیها)^(۱). (واتا: ناکرۆ و نابۆ و دروست نیه‌ که‌مرۆف کپنۆش بۆ مرۆف به‌ریت، خو ئه‌گه‌ر ببوایه‌ مرۆف کپنۆش بۆ مرۆف به‌ریت ئه‌وه‌ فرمانم ده‌کرد به‌ئافره‌ت که‌کپنۆش بۆ میرده‌که‌ی به‌ریت له‌به‌ر گه‌وره‌یی مافی میرد به‌سه‌ر

(۱) رواه أحمد فی باقی مسند المکثرین برقم (۱۲۲۰۳).

ژنه وه . (وه رگیږ). وه پرسیار له عائشه (رضی الله عنها) کرا: چ که سیک مافی له هه مو که س که وره تره به سهر ژنه وه؟ گوتی: میرده که ی. وه هه روه ها پیغه مبه رسول الله ﷺ فه رمویه تی: {ایما امرأة ماتت وزوجها عنها راضٍ دخلت الجنة} (۱). (واتا: هه نافرته تیک بمریت وله دنیا دا میرده که ی لی پازی بوبیت ئه وه به دلنیا یی وه ئه و ژنه ده چیتته به هه شته وه . (وه رگیږ).

مافه کانی میرد به سهر ژنه وه له م خالانه ی خواره وه دا گرد ده بنه وه:

– گوی پابه لی ره ها بو میرده که ی ته نیا له سه ری پیچی ه کانی خوادا نه بیته . پیغه مبه رسول الله ﷺ فه رمویه تی: {إذا صلّت المرأة خمسها، وصامت شهرها، وحفظت فرجها، وأطاعت زوجها قيل لها: أدخلى الجنة من أى أبواب الجنة شئت} (۲). له پیغه مبه ریان رسول الله ﷺ پرسیار کرد: کام ژن له هه موان باشتره چاکتره؟ فه رموی: {التي تسره إذا نظر، ويطيعه إذا أمر، ولا تخالفه فى نفسها ومالها بما يكره} (۳). (واتا: ئه و ژنه ی گه ر میرده که ی ته ماشای بکات و پی ی دلخوش و گوشاد بیته واته خوی بو میرده که ی پازان دیته وه نه ک بو خه لکی تروه کو نافرته تانی ئه مپو ره چاوی ده که ن بو میرده که شی بوگه ن وچرچ و لوچ ونا شیرین. وه ده بی رو خوش و روگه ش بیته له گه ل میرده که ی داو و الاو کراوه بیته بو ی و خوی لی نه گریته وه واته . وه ئه گه ر میرده که ی هه ر فرمانیکی پی کرد به گوی ی بکات و خوی لی نه گریته وه واته ئه گه ر داوای کاری سیکی شه رعی لی کردنابی خوی نه دات به ده سته وه و ملی خوی بابدات، به لکو ده بی گورج خوی بو ناماده بکات به شیوه یه ک خوی بو پرازی نیته وه و که یف خوش و دلخوشی بکات و وه لامی بداته وه، هه روه کو له فه رموده یه کی ترده رسول الله ﷺ فه رمویه تی: هه ر ژنیک که میرده که ی داوای کاری شه رعی لی کرد ئه گه ر ده سته له هه ویریش دابیت ده بی ده ست هه ل بگریته و داواکاری میرده که ی جی به جی بکات ، له فه رموده یه کی ترده

(۱) – رواه الترمذي برقم (۱۱۶۱) في الرضاعن باب ماجاء في حق الزوج على المرأة، وقال هذا حديث

حسن غريب، وإين ماجة برقم (۱۸۵۴) في النكاح، باب حق الزوج على المرأة.

(۲) له پابردودا وله لاپه ره (تخريج) هه که یمان و واتا که یمان نوسی .

(۳) – رواه النسائي برقم (۳۲۳۳) في النكاح، باب أي النساء خير.

فهرمویه‌تی: نه‌گه‌ر شه‌و می‌رد داوای کاری شه‌رعی له ژنه‌که‌ی کردو وه‌لامی نه‌دایه‌وه‌و
داواکه‌ی جی به‌جی نه‌کر فریشته‌کان تا به‌یانی نه‌فرین له‌و ژنه ده‌که‌ن. وه‌نابی هه‌ر کارو
هه‌ر شتی‌ک می‌رده‌که‌ی پی‌ی خو‌ش نه‌بی‌ت بی‌کات. وه‌رگی‌ر).

– هه‌لس و که‌وت کردنی باش له‌گه‌ل می‌رده‌که‌ی و خراب نه‌بون له‌گه‌لی داو ئازار نه‌دانی ،
هه‌میشه‌پازی کردن و چاودیری کردنی ده‌رونی می‌رده‌که‌ی و نه‌رم و نیانی له‌گه‌لی دا.
پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {لاتؤذی إمراًة زوجها فی الدنيا إلاّ قالت زوجته من الحور العین:
لاتؤذیه قاتلک اللهن فإنما هو عندک دخیل یوشک أن یفارقک إلینا} ^(۱). (واتا: هه‌ر ژنی‌ک
له‌دنیا‌دا می‌رده‌که‌ی ئازار ده‌دات و له‌گه‌لی دا خراپه‌ حوریه‌کانی به‌هشت که‌هی نه‌و پیاوه
ب‌پوادارن به‌و ژنه ده‌لین: ئازاری مه‌ده هه‌ی خوی گه‌وره له‌ناوت به‌ری‌ت، نه‌و پیاوه ئیستا
له‌دنیا‌دا له‌گه‌ردنی تو‌دایه و نه‌مانه‌ته لات ها‌کا بمری‌ت ولی‌ت جیا ببی‌ته‌وه و بی‌ت بو‌لای
ئی‌مه. وه‌رگی‌ر).

– خو‌شیرین کردن و ده‌رپرینی خو‌شه‌ویستی بو‌ می‌رد، به‌وه‌ی که‌هه‌میشه که‌خۆتی
لاخۆشه‌ویست بکه‌یت وهه‌میشه به‌پاستی له‌ناخی دل‌وه خو‌شت بو‌یت وله‌پوی دا هه‌م ده‌م
پوخۆش و ده‌م به‌زه‌رده‌خه‌نه بیت و له‌گفت و گو‌و قسه‌ کردن له‌گه‌لی دا نه‌رم و نیان بیت،
نه‌وه‌ته‌خوی گه‌وره‌ژنانی به‌هشت به‌ (عرباً أتراباً) له‌ سوره‌تی (الواقعة: ۳۷) دا باس
ده‌کات. وشه‌ی (العروب) به‌واتای پو‌خۆش و پو‌گه‌ش و خو‌شه‌ویست دی‌ت له‌پوی
می‌رده‌کانیا‌ندا.

– له‌کاتی له‌مال نه‌بونی می‌رد دا ده‌بی نه‌فسی خو‌ی و مال و مندالی می‌رده‌که‌ی بپاری‌زیت.
که‌پیشتر فه‌رموده‌مان له‌سه‌ر هی‌نایه‌وه .

– نه‌گه‌ر می‌ردی ژن له‌مال بو‌ نابی بی‌ مؤ‌له‌تی می‌رد پو‌ژوی سوننه‌ت بگری‌ت. نه‌وه‌ته
پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ له‌م بواره‌وه فه‌رمویه‌تی: {لا یحل للمراة أن تصوم وزوجها شاهد إلاّ یأذنه،

(۱) رواه الترمذی برقم (۱۱۷۴) فی الرضاع ، باب الوعد للمراة علی ایذاء المراة زوجها ، وابن ماجه
برقم (۲۰۱۴) فی الطلاق، باب فی المراة تؤذی زوجها. قال الترمذی: حدیث حسن.

ولا تأذن فی بیته إلا بإذنه^(۱). (واتا: ئەگەر ژن میرده‌که‌ی له مال بو نابی و دروست نیه پوژوی سوننهت بگریت مه‌گەر به‌مۆله‌تی میرده‌که‌ی بیته، هه‌روه‌ها نابی و دروست نیه که‌س بهیئلی بیته ناو مائی میرده‌که‌ی، یاخود شتیك له مائی میرده‌که‌ی بدات به‌که‌س و بیبه‌خشی و لی‌ی حه‌رامه مه‌گەر به‌مۆله‌ت و پی‌ی خووش بونی میرده‌که‌ی بیته. (وه‌رگیڤ).

– پاراستن و ئاگاداری کردنی مائی میرده‌که‌ی نابی بهیئلی هه‌چ که‌سیکی بیگانه پی‌ی بنیته ناو مال‌ه‌که‌یه‌وه که‌می‌رده‌که‌ی پی‌ی ناخووش بیته ئه‌و که‌سه بیته ناو مال‌ه‌که‌ی جابا ئه‌و که‌سه برای ژنه‌که‌ی خووشی بیته، پی‌یغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: {ألا إنَّ لكم علی نساءکم حقاً ولنساءکم علیکم حقاً: فأماً حَقکم علی نساءکم فلا یوطئنَ فرشکم من تکرهونَ، ولا یؤذن فی بیوتکم لمن تکرهونَ، ألا وحَقهنَّ علیکم أن تحسنوا إلیهنَّ فی کسوتهنَّ وطعامهنَّ}^(۲).

– نابی باری سه‌ر شانی میرده‌که‌ی زۆر قورس بکات و پوژانه داواکاری زۆری لی بکات له‌پوژی و رسق و بزۆی قورس و جلو به‌رگو و به‌دوای مۆدیله‌ و مۆدیله‌کاری دا ویله‌ بیته و هه‌میشه داوای درو دهرمان و چروجانه‌وه‌ری ماکیاج و خو جوان کردن و شتی وا بکات که‌کۆلو باری سه‌ر شانی میرده چاره‌په‌شه‌که‌ی ئه‌وه‌نده قورس بکات نه‌توانیت له‌بنی دا هه‌ل بستیته‌وه‌و سی‌ی به‌نده‌ی پشتی بشکیت، ده‌بی به‌زه‌یی به‌می‌رده‌که‌ی دابیته‌وه‌و له‌قه‌د به‌په‌که‌ی ئه‌و پی‌ی رابکیشیت و پتر له‌توانای خو‌ی داوای لی نه‌کات. ئه‌وه‌ته‌ خوای بالاً ده‌ست و کاربه‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ ۗ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا ءَاتَاهُ اللَّهُ﴾ الطلاق: ۷. (واتا: پی‌یویسته به‌پی‌ی تواناو ده‌ست پویشتیوی خو‌یان مال خه‌رج بکه‌ن وزیده ره‌وی نه‌که‌ن ده‌بی نافرمتان به‌پی‌ی تواناو ده‌ست پویشتیوی میرده‌کانیان

(۱) رواه البخاري برقم (۵۱۹۵) فی النکاح، باب: لاتأذن المرأة فی بیت زوجها لأحد إلا بإذنه، ومسلم برقم (۱۰۲۶) فی الزکاة، باب ما أنفق العبد من مال مولاه.

(۲) (تخریج) و واتا که‌یمان له‌لاپه‌ره (۲۶) و په‌راویزی ژماره (۴۴) دا نویسه‌وه‌رگیڤ.

خه‌رج بکه‌ن وئه‌رکی سه‌ر شانی می‌رده‌کانیان قورس نه‌که‌ن تا ئه‌و کاته‌ی که‌خوای گه‌وره مائی پیّ ده‌دان با ئه‌و کات به‌پیّ ی بونی خوْیان خه‌رج بکه‌ن و زیاده‌ره‌وی نه‌که‌ن. وه‌رگئی.

— هینانه‌دی خواست و داواکاریه‌تایبه‌تیه‌کانی می‌رده‌که‌ی و نابیّ به‌بیّ عوزر خوْی لیّ بگریته‌وه و به‌ده‌نگیه‌وه نه‌چیت ئه‌وه‌ته له‌م بواره‌دا فه‌رموده هاتوه که‌فه‌رمویه‌تی: {إِذَا دَعَا الرَّجُلَ إِمْرَأَتَهُ إِلَىٰ فِرَاشِهِ لِأَبْتِ أَنْ تَجِيَّ لِعَنْتِهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّىٰ تَصْبِحَ} ^(۱). (واتا: ئه‌گه‌ر می‌رد(پیاو) داوای سه‌رجیّ یی له‌ژنه‌که‌ی کردو داواکه‌ی جیّ به‌جیّ نه‌کرد و سه‌رجیّی نه‌کرد و وه‌لامی نه‌دایه‌وه ئه‌وا فریشته‌کان نه‌فره‌ت له‌و ژنه‌ده‌که‌ن تا به‌یانی ده‌بیته‌وه. وه‌رگئی).

— خوْ جوان کردن و خوْ پازاندنه‌وه بو ئه‌وه‌ی سه‌رنجی می‌رده‌که‌ی به‌لای خوْی دا رابکیشتی، و له‌می‌رده‌که‌ی بکات که‌هه‌میشه خه‌یال و ئه‌ندیشه‌کانی به‌ده‌وری بالای خوْیه‌وه کیشو گیرۆده‌بن، تائه‌و می‌رده‌چاوه‌کانی له‌ئاستی هه‌رامدا به‌ره‌لا نه‌کات و له‌ئاست ژنانی تری بیگانه‌دا چاوه‌کانی دابخات و توشی کاری خراپ و هه‌رام نه‌بیتن ده‌بیّ هه‌میشه هه‌ول بدات و بزانیته‌می‌رده‌که‌ی به‌چ جوْره خوْ پازاندنه‌وه یه‌که‌ی ف خۆش ده‌بیته‌وه و شیوه‌یه خوْی بو پزانیته‌وه، نابیّ به‌یالیّ چاوی ئه‌و می‌رده‌ی له‌خوْی دا له‌جوانی و سه‌رنج پراکیش به‌ولاوه هیچی تر ببینیته‌وه به‌که‌یفی ئه‌و خوْی جوان و پازاوه بکات و نابیّ می‌رده‌که‌ی له‌بونی خۆش به‌ولاوه هیچ بوئیکی تری لیّ بون بکات، (واته‌ خوْی بو می‌رده‌که‌ی و به‌که‌یفی می‌رده‌که‌ی خوْی بو خۆش و پازاوه بکات. وه‌رگئی) هه‌روه‌کو نابیّ له‌قسه‌ی خۆش و نه‌رم و هیچ قسه‌یه‌ک و ده‌ربرین و ده‌سته‌واژه‌یه‌کی جوان و ریّک و پیکی تر به‌ولاوه هیچی تری لیّ نه‌بیستیته‌وه و پرو گرتو قسه‌ره‌ق و دردوْنگ نه‌بیته‌وه له‌گه‌لی دا.

(۱) رواه البخاری برقم (۵۱۹۳) فی النکاح، باب إذا باتت المرأة مهاجرة فراش زوجها، ومسلم برقم

(۱۴۳۶) فی النکاح، باب تحريم إمتناعها من فراش زوجها. (وه‌رگئی).

– ددان نان به به خشندهیی و فه زلی پیاوه که ی و سپله و پی نه زان نه بیته له ئاست نازو نیعمه ته کانی دا، چاکه کانی هه مو رته نه کاته وه و جارانی (ضرب) سفریان نه کات به تایبه تیش نه گهر دلسوزی و پیک و پیک و پره فتاری باش و مل که چی و مکوری و پیک و پیک و خزمهت کردنی خوئی و مال و منداله کانی له میرده که ی بینی و میرده که ی مروقیکی باش و دل ساف و هیدی و هیمن و له سه رخو بوو، پیغه مبه رسول الله ﷺ فه مویه تی: {تصدقن فإن أكثرکن حطب جهنم} وه هویه که شی پون کردنه وه و فه رموی. {لأنکن تکثرن الشکاة وتکفرن العشر} (۱). (واتا: خیره چاکه زور بکه ن، چونکه زور به ی ئیوه ی ژنان سوته مه نی وده سته چیله ی ئاگری دوزخه ن. نوینه ری نافرمتان گوتی: نه وه هوی چی یه ئه ی ره سولی خوا پیغه مبه رسول الله ﷺ وه لامی دانه وه و هویه که شی بو پون کردنه وه و فه رموی: زمانتان رانا وه ستی و هه میسه هاوارو فیغانتانه و زور شکات که رو خورانه گرن وه میسه په ریشانی حالی خوتان ده خنه په رو وله گه ل میرده کانیشتان به زوری خراپن. (وه رگیپ). وه له فه موده یه کی ترده فه رموی: {لو أحسنت إلى إحداهن الدهر ثم رأیت منک شیئاً قالت: مارأیت منک خیراً قط} (۲). (واتا: نه گهر میرد به دریزی ژیان چاکه له گه ل خیزانی دا بکات، پاشان یه ک خراپه ی لی دیتن پی ی ده لیت: ئوؤؤف به دریزی ته مه نم چاکه م له تو نه دیوه. وه رگیپ).

– له مال دهرنه چون به بی مؤله تی میرد: هه تا کو نه گهر بو سه ردانی باوک و دایکیشی بیته ده ق و فه رموده ش له م بواره دا گه لیک زورن.

– نه نجام دان و هه ستان به کارو باره کانی ناومال و سستی نه کردن تیایدا له ئاماده کردنی خواردن و خواردنه وه و پاک و خاوینی و هه مو ئیشه کانی ناومال، هه روه ها ئاماده کردن و راپه پاندنی کاروباره تایبه تیه کانی میرد وه ک شوشتن و پاک راکرتنی جل و به رگه کانی، ئاماده کرنی خواردن و خواردنه وه ی خوش بوی. بوخاری و موسلم له فه رموده ی ئه سمای

(۱) رواه مسلم برقم (۸۸۵ – ۴) فی صلاة العیدین .

(۲) رواه البخاری برقم (۲۹) فی الأیمان

کچی نه‌بویه کره وه ﷺ ریوایه ده‌که‌ن که‌گوتویه‌تی: زبیر منی ماره کرد له‌سهر نه‌م گوی زه‌ویه‌دا نه‌مالّ ونه‌سامان ونه‌هیچ شتیکی نه‌بو بیجگه له‌ناعور(ناضح) یك ونه‌سپه‌که‌ی نه‌بیّت، بوخوم ئالیکی نه‌سپه‌که‌م ده‌دا، ئاویشم ده‌دا،.....(آخرز غریبه) وه‌ویریشم ده‌شیلا ونانیشم بو ده‌کرد(وأعجن).^(۱)

وه‌ئه‌مه‌ش فاطمة (رضی الله عنها) کچی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ئه‌نجامی کاریگه‌ری ده‌سته‌هار(الرحی) شوین کردن له‌سهر ده‌ستی و تلوّق کردنی داوای خزمه‌تکاریک ده‌کات که‌یارمه‌تی بدات له‌راپه‌پاندنی ئیش و کاره‌کانی دا، پیغه‌مبه‌ر ﷺ رینومایی ده‌کات و ده‌فه‌رموی: {ألا أدلکما علی ما هو خیرٌ لکما من خادمٍ؟ إذا أویتما إلی فراشکما أو أخذتما مضاجعکما فکبرِ ثلاثاً وثلاثین وسبِحاً ثلاثاً وثلاثین وأحمداً ثلاثاً وثلاثین، فهذا خیرٌ لکما من خادمٍ.} ^(۲). (واتا: ئایا چه‌زده‌که‌ن شتیکتان فی‌ر بکه‌م گه‌لیک باشتر بیّت بو ئیوه له‌خزکوتکارو پاسه‌وان؟ نه‌گه‌ر شه‌و چونه‌ سهر جیگه‌ بو خه‌وتن سی و سی جار بلین(الله اکبر) و سی و سی جار بلین(سبحان الله) و سی و سی جار بلین(الحمد لله). وه‌رگی‌ر).

ب - به‌رپرستی نافرته‌ی موسلمان به‌سیفه‌تی نه‌وه‌ی که‌دایکه‌:

دایک مافیکی یه‌کجار گه‌وره‌ی هه‌یه، به‌لکو له‌هه‌مو مافیک گه‌وره‌ ترو به‌رز تره له‌داوای مافی خوای گه‌وره‌ هه‌روه‌کو خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرَّهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۝٢٣﴾ وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ

(۱) رواه البخاري برقم (۵۲۲۴) في النكاح، باب الغيرة، ومسلم برقم (۲۱۲۸) في السلام، باب جواز إرداف المرأة الأجنبية إذا أعيت في الطريق.

(۲) رواه البخاري برقم (۶۳۱۸) في الدعوات، باب التبكير والتسبيح عند المنام، ومسلم برقم (۲۷۲۷) في الذكر والدعاء، باب التسبيح أول النهار وعند النوم.

الذَّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلِ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ (الإسراء: ٢٣، ٢٤)

(واتا: پهروه دگاری تو فرمانتان پی دهکات که له و بهرولاره هیچ که س و هیچ بهرنامه یه که و هیچ شتیکی تر نه په رستن و دوی په رستن و گوئی رایه لی خوی گوره ش فرمانتان پی دهکات که گوئی رایه لی دایک و باوکتان بکن و هه همیشه چاکه یان له گه ل دا بکن و هه همیشه نرم و نیان بن له گه لیاندا و مل که چیان بن. نه گه ر یه کیکیان یا خود هه ردوکیان پیر بون ده بی زور چاوه دیریان بکن و به و پیری مل که چیه وه خزمه تیان بکن و هه رگیزاو هه رگیز نابی له روی یاندا هه رچی پی ت بکن و هه رچی پی ت بلین ته نیا و شوی ئوفیش له بهرامبه ریاندا له دهمت نه یه ته دهره وه. نه که ی هه رگیز توره یان بکهیت یا دهریان بکهیت و خزمه تیان نه کهیت و بیزار ی خوت دهر بیری له گه لیاندا و نه یان حه وینییه وه نه گه ر پیر بون ولی یان قه و ما بهر لای کولانان و بهر دهر گاو سه ر شه قامه کان یان بکهیت هه روه کو ئیستا له رورژگاری نه مړودا به چاوی سه ری خومان پیره ژنه و پیره پیاوه کان ده بینین له سه ر جاده و کولان و شه قامه کان دا و خه لکی پاروه نان و چوره ئاویکیان له بهر دم داده نی ت وجه نابیشتان له گه ل ژن و مال و مندالی خوتاندا ژیانیکی های لایف ده به نه سه رو هه ر پیشت عیبه بللی یه نه وه دایک یا باوکی منه. بو کوی ده چی خو نه له ئلسمانی خوادا دهر ده چیت و نه له زه وی خوی گوره دا دهر ده چیت هه شت به سه ر نه نجام ده گه ریپیتته وه بهر ده سستی حاکمی هه مو حاکمه کان که خوی گوره یه. نه خیر ده بی هه همیشه قسه و گفتاری نرم و نیان یان له گه ل دا بکهیت و بالی مل که چی و پر حم و به زه بی تیان بو رابخهیت و زور سو پاس و ستایشی خوا بکهیت و بللی یه: نه ی په روه ردگاری من سو زو به زه بی ت به دایک و باو کم دابیتته وه ولی یان خوش ببیت و هه همیشه چاکه و خیریان بو فه راهم بی نیت و سه ر به رز و سه ر فرازیان بکهیت هه روه کو چون نه وان منیان به و هه مو نازارو نه شکه نجه و ماندو بون شه و نوخونی ولی پراویه وه له مه لوتکه ییه وه پی گه یاندوه و گه یاندویانم به م پیاوه یا به م ژنه جوان وړیک و پیکیه که من ئیستا وام تیایدا خواه یه لی یان خوش ببیت و پاداشتی به خیریان بده یته وه آمین. و هه رگیز).

هه روه ها نه و نایه ته پیروزانه ی که له م نایه ته ده چن هه مان چه مک و اتاو کاریان

وه له أبی هریته وه رضی الله عنه ده‌گیرنه‌وه که‌گوتویه‌تی: (جاریکیان پیاویک هاته خزمهت په‌سولی خواو صلی الله علیه و آله وگوتی: کی مافدارترین که‌سیکه بو هاورپییه‌تی له‌گه‌ل دا کردنی؟ فه‌رموی: (دایکت) پیاوه‌که گوتی: نه‌دی دوا‌ی نه‌و؟ فه‌موی: ((هه‌ر دایکت)) گوتی: نه‌دی دوا‌ی نه‌و؟ فه‌رموی: (هه‌ر دایکت)، گوتی: نه‌دی نه‌وجار کی؟ فه‌رموی: (نه‌وجار باوکت). نه‌و مافی دایکه‌ش بریتیه له‌چاکه‌کردن و باش بون و خزمهت کردنی دایکت به‌هه‌مو چه‌شنه‌کانی چاکه له‌گه‌ل‌دا کردن و قسه‌و گفتم و لفتی خوش و نه‌رمو نیان جا نه‌م چاکه له‌گه‌ل‌دا کردنه ده‌بی به‌کرده‌وه بی‌ت و نه‌ک هه‌ر به‌قسه‌و له‌مه‌یدانی کرده‌وه‌شدا هیچت دیار نه‌بی‌ت و ده‌بی به‌له‌ش و به‌مال و به‌سه‌رو سامانه‌وه بی‌ت. وه له‌به‌رامبه‌ری نه‌م مافانه‌دا دایکیش به‌رپرسیاریه‌تیکی گه‌وره‌ی له‌نه‌ستودایه، به‌لکو نه‌مانه‌تیکی گه‌وره، و گه‌وره‌ترینی به‌رپرسیاریه‌تیه له‌سه‌رشانی دایک له‌م ژیانه‌جه‌نجاله‌دا که‌په‌روه‌رده کردن و پراهینانی منداله‌کانیه‌تی له‌سه‌ره‌به‌رنامه‌ی خوای په‌روه‌ردگارو قورئان و سوننه‌ت و له‌سه‌رپه‌روشت و ناکاری پیشینه‌ی پیاو چاک.

سه‌رچاوه‌ی نه‌م به‌ر پرسیه‌تیه‌ش له‌فه‌رموده‌ی خوای بالا ده‌ست و کاربه‌جیوه سه‌رچاوه ده‌گریت که‌ده‌فه‌رموی: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا قُوْا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا وَّقُوْذَهَا النَّاسُ وَاَلْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَٰئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُوْنَ اِلٰهَ مَا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ﴿٦٠﴾﴾^(۱)

التحریم: ۶.

الحسن ده‌لی: فه‌رمان به‌منداله‌کانتان بکه‌ن به‌فه‌رمانداری و تاعه‌ت و گوی پراه‌لی خواو پیغه‌مبه‌ر بکه‌ن و فی‌ری خیره‌چاکه و ریگه‌ی راستیان بکه‌ن. پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رمویه‌تی: {کلکم راع وکلکم مسؤول عن رعیتة} ^(۲)

ئیمامی (ابن‌القیم) رحمه‌تی خوای لی بیت گوتویه‌تی: (فرمان و نامۆزگاری خوای گه‌وره بو باوکان له‌هه‌مبه‌ر منداله‌کانیان دا پیش فرمان و نامۆزگاری کردنی مناله‌کانه له‌به‌رامبه‌ر باوکیاندا، جاهه‌ر که‌سیک په‌روه‌رده‌کردن و فی‌رکردنی منداله‌کانی پشت گوی

(۱) و اتا که‌یمان له‌پا‌بردودا نوی. (وه‌رگین).

(۲) له‌پا‌بردودا (تخریج) و اتا که‌یمان نوی. (وه‌رگین).

خست و گوی ی پی نه دان و پهروه رده یه کی راست و دروستی نه کردن و ناموژگاری به که لک و سودبه خشی نه کردن و له شتی خراب و کاری قیزه وهن نه ی گپرانه وه و له خرابه کاری دهستی نه گرتن و به ره و چاکه و کاری باش نه ی گپرانه وه، به راستی نه وه کاریکی یه کجار خرابی کرده ده رباره ی منداله کانی و هه رخوی به پر سه له ئاست خرابی و ئالوژی و دهرون نرمی منداله کانی و هه خرابه یه که بکن گوناح باره، ده بینین زورینه ی منداله کان که خراب ده رده چن خه تای دایک و باوکیانه و گوناحه کان له ئه ستوی نه وان دان و نه وان که مته ر خه می تیادا ده که ن گوی یان پی نادهن و هه روا به فشه به ره لایان ده که ن و پهروه رده یه کی موسلمانانه و باشیان ناکه ن و هه رگیز فییری فه رزو سوننه ته کانی دینه که یان ناکه ن، هه ربه ساوایی له ده ستیان ده رده چن و دواییش ده سه لاتیان به سه ردا ناشکین^(۱)، له مندالیه وه پهروه رده و جوش و گوشتیان ناکه ن و که گه وره ش بون پی یان ناویرن و له ده ستیان دا نامینن و جله ویان له ده ست ده دن . جانه سود به خویمان ده گه یه نن و نه سودیش به دایک و باوک و نه به ده و روبه ری خوشتیان ده گه یه نن . هه روه کو هه ندیک له باوک و دایکان گله یی و سه رکونه ی منداله کانیان ده که ن که سه ریچی دایک و باوکیان ده که ن و له ده ست و دویمان دانین و به لکو نازاریشیان ده دن . منداله کانیش له وه لامدا ده لئین:

– نه ی باوکی خوم تو به بچوکی و ساوایی منت تو ره کرد و پهروه رده یه کی باشت نه کردم و به ره لای سه رجاده و کو لانه کانت کردم و جله وت نه گرتمه وه چ شتیکی خراب و لاساری هه بو کردم و له سه ری راهاتم که سیکی خواروخرایم لی ده رچو، منیش نیستا به گه وره یی

(۱) ناخر دایک و باوکی نیستا خویمان پهروه رده نه کراون له خرابه و چاکه ناگه رپینه وه نه وه ی حسابی بو نه که ن نایین و به رنامه ی خوی گه وره یه و پی یان شتیکی نه فسانه و کو نه په رسته یه ، نه دی چاوه پروانی چی له منداله کانی ده که یه . ناخر کورد ده لی: (گیا له سه ر پنجه ی خوی ده رویته وه) ده ی که واته باوک و دایک چو بن منداله کانیش هه روا ده بن له وان چاکتر نابن مه گه ر نه وه ی که خوی گه وره هیدایه تی بدات و پیچه وانه ی باوک و دایکیان ده ریچن و موسلمانیکی پابه ندیان لی ده ربجیت، هه روه ها په ندی کوردی ده لی: مه نجه ل چی تیدابیت هه ر نه وه ی لی ده رژی. (وه گپیر).

سه‌رپیچیت ده‌که‌م و ئازارت ده‌ده‌م. به‌مندالی منت له‌ده‌ست دا، و منیش ئیستا به‌پیری تو له‌ده‌ست ده‌ده‌م^(۱). (کوردیش ده‌لی: داریک که به‌شلکی واته به‌نه‌مامی دانه‌هات و راست نه‌کرایه‌وه ئیستا راست نابیته‌وه و ده‌شکی. یاگوتویانه هه‌رکه‌سیک له‌مندالی و گه‌نجی دا په‌روه‌رده نه‌کریت یا له‌گه‌ل باوک و دایکی دا خراپ بیت دوایی له‌پیری و لی قه‌وماندا منداله‌کانی له‌گه‌لی دا خراپ ده‌بن و راست نه‌کردن و په‌روه‌رده نه‌کردنی منداله‌کانی دینه‌وه ریگه‌ی سزاکه‌یان هه‌ر له‌دنیا دا ده‌چیژیته و وه‌ری ده‌گریته‌وه و سزای پوژی قیامه‌تیش له‌وی پاره‌ستی و سه‌ربارو بن بار - وه‌رگیژ).

ئه‌مه کورته‌ی به‌رپرسیه‌تی باوک و دایک بو، به‌لام به‌رپرسیه‌تی دایک له‌به‌رامبه‌ر منداله‌کانی دا به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌یه:

یه‌که‌م: هه‌لبژاردنی باوکی منداله‌کانی:

- سه‌ره‌تای بایه‌خی و گرنگی دان و به‌رپرسیه‌تی له‌قوناغی هه‌لبژاردنیکی قورسه‌وه ده‌ست پی ده‌کات، له‌هه‌لبژاردن و گه‌پان به‌دوای باوکی منداله‌کانی و هه‌لبژاردن و قبول کردنی باوکی موسلمان و پابه‌ند به‌به‌رنامه‌ی خوی گه‌وره‌و باوکیکی باش. دیاره نابی هه‌رچی هاته پیش بو خواستن و داواکردن و به‌ستنی گری به‌ستی و هاوسه‌رگریتی قبولی بکات و پی ی پازی بیت پیش لیکۆلینه‌وه و لی ورد بونه‌وه، به‌لکو ده‌بی به‌پی یه بیت که پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چه‌ند پیوه‌ریکی پون و به‌نرخ‌ی بو دیاری کردن و بوی دارپشتون له‌هه‌لبژاردن و قبول کردنی میرده‌که‌ی یامیرد بو هه‌لبژاردنی دایکی منداله‌کان سه‌باره‌ت به‌پیاوان. ئه‌وه‌ته پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: (إِذَا أَتَاكُمْ مِنْ تَرْضُونَ خُلُقَهُ وَدِينَهُ فَزَوْجُوهُ، إِلَّا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ عَرِيضٌ) (واتا: هه‌رکه‌سیک هاته داخوایتان یا هاته داخوای کچتان، خوشکتان یا هه‌ر که‌سیکی ترتا بیت، ئه‌گر له‌ئاکارو په‌وشت و دینه‌که‌ی پازی بون ئه‌وا میردی پی بکن یان کچه‌که‌تان، خوشکه‌که‌تان .. بده نی و خزمایه‌تی له‌گه‌لدا بگرن.

(۱) له‌کتیپی (تحفة المورود) ل ۳۸۷.

ئەگەر وا نەكەن ئەوا فیتنەو ئاشوب لەسەر زەوی دا بڵاو دەبیتهوهو دەبیته هۆی بڵاو بونەوهی خراپەو خراپەکاریهکی بەربڵاو. (وەرگیڤ).

دەوی کەواتە پێوهری ئەم بابەتە گرنگە سی شتن: (ئایین، ئاکارو پەروشت، عەقل وژییری - الدین، الخلق والعقل).

ئەگەر هاتو ئەم سی داواکاریانە ی تیدا بون ئەوا ئیوه قبولی بکەن و پی ی پازی بن ولە دەست خۆتانی مە دەن، ئەمە تەواو پێچەوانە ی ئەو یه کە ئەم پۆ زۆرینە ی خەلکی بۆی چون و بییری لی دە کە نەوه، ئاخر هەر کە سیك بپروانیته مال و سامانی کە لە کە بوی زۆرو بپروانامە ی زانستی و وهزیفە ی فەرمی (الرسمی) یابروانیته پلە و پایە ی کۆمە لایە تی یاشیوه و بە ژن و ببالو جوانی یاشۆرەت و ناوو ناتۆرە و ناویانگی، ئەمانە و هەر پێوهریکی تر رە چاو بکریت جوئی لە پێوه رە کانی شەریعە تی ئیسلام شتیکی ئەوتۆ نین وجی ی باس کردن نین لە بە رامبەر ئەو پێوه رو داواکاریانە ی کە پیغە مبه ری خوا ﷺ بۆی دارشتوین و رەنگی بۆ رشتوین لە م بواره دا.

بۆچی؟ چونکە بە ختە وهری و خۆشگوزە رانی و ژیا نی خۆش و چاره نوسی دره وشاوه یی لە دنیا و لە قیامە تدا لە و پێوه ره جوانانە ی پیغە مبه ردا ﷺ بە چەنگ دە کە ون و دە دره وشینە وه.

لە پیاوی بی دین و خوانە ناس و خراپدا حەتمە ن ئافرەت دو چاری ستە م و ستە م لی کردن دە بیته، مندالە کانی بە ره و هە لدیرو مل شکان و لە ناو چون و لادان و هە لدیری کاکی بە کاکی دە بن و سەرگەردان و گومرا و سەرلیشیوا و دە بن و کە سیکی دژوارو ناحە زیان لی دە رده چیته. گومانی تیدا نیه کە یه کیك پەروشت و ئاکاری باش و چاکی تیدا نە بیته کە سیکی سە قەتە و ژیا ن بردنە سەر لە گە ل ئەو کە سە دا تال و تفت و قورس و ناخۆشە و خراپ دە چیته سەر و دو چاری خراپی و هە لئس و کە وتی خراپ و ویک هە ل نە کردن و بە ریه ک کە وتن دە بن، مندالە کانی توش دە بن.

وه پیاوی بی عه‌قل و گیل ژیان له‌گه‌لی دا زۆر ناخۆشه‌و ئەو ئلفره‌ته قور به‌سه‌ره توشی سه‌دان نه‌خۆشی ده‌رونی وه‌ك: نا‌ئارامی و ته‌نگه‌تیلکه‌یی و پارایی و وژیانی ناخۆش ده‌بی‌ت، منداله‌کانیان پی دامه‌زراو به‌رده‌وام و ئارام گرتو (الإستقامه) نابن و ئالۆزو که‌م زاناو نه‌فام و فام کال ده‌رده‌چن چونکه که‌س نابیت گوی یان پی بدات په‌روه‌رده‌یه‌کی زانستیانه‌و راست و دروستیان بکات. ده‌ی باوکی خواناس و به‌دین و خاوه‌ن په‌وشت و ئاکاری به‌رزو جوان و ژيرو زاناو دانا منداله‌کانیان به‌جوانترین و به‌باشترین شیوه له‌سه‌ردینی خوا په‌روه‌رده ده‌کات و جوان و دروست گۆشیان ده‌کات و به‌شیوه‌یه‌کی چاک و دروستانه دروستیان ده‌کات و ده‌ریان ده‌هینی و ئاماده‌یان ده‌کات و بۆ ئەوه‌ی سویدیان بۆ دنیاو قیامه‌تی خۆشیان و منداله‌کانیشیان هه‌بی‌ت، هه‌میشه مکورو سور ده‌بی‌ت له‌سه‌ر دارشتنیان له‌قالبیکی ئاکارو په‌وشت و شیوازی جوان و به‌رزو به‌ها به‌رزه‌کاندا.

دووهم: چاوه‌دی‌ری کردنی کۆرپه‌له‌که‌ی:

– گرنگی دان و چاوه‌دی‌ری کردن و بایه‌خ دان به‌کۆرپه‌له‌که‌ی هه‌ر له‌وکاته‌وه‌ی که‌به‌سه‌ره‌میکوته‌یی له‌تۆوی می‌رده‌که‌یه‌وه ده‌که‌وی‌ته ناو مندال‌دان، ده‌بی زۆر به‌وردی چاوه‌دی‌ری ته‌ندروستی وله‌ش ساخی بدات به‌و شیوه‌ی که‌سود به‌کۆرپه‌له‌که‌ی ده‌گه‌یه‌نی، ئەویش به‌هۆی خواردن و خواردنه‌وه‌ی باش و جموجوله‌کانی (حرکتها) شتیکی ئاشکراو به‌لگه نه‌ویسته که‌ئافره‌تی دوگیان له‌کات و ماوه‌ی درێژی دوگیانی دا دوچاری زۆر هه‌لو‌یستی تال و تفت و نه‌خۆشی ده‌رونی و جه‌سته‌یی ده‌بی‌ت، ده‌بی ئاگادارو تیپینی هه‌مو ئەو بارانه بی‌ت و وریای کۆرپه‌له‌که‌ی بی‌ت، بۆ ئەوه‌ی ئەو کۆرپه‌له‌ی ساغ و ته‌ندروست و ته‌واو ده‌ربجی‌ت، ئەمه‌ش یارمه‌تی ده‌دات له‌ په‌روه‌رده کردن و پاراستنی کۆرپه‌له‌که‌ی له‌روی ته‌ندروستی و جه‌سته‌یی و ژیری‌ه‌وه (صحياً و جسمياً و عقلياً) .

سیّ یه م: چاودییری کردنی کۆرپه له که ی کاتی مندالی واته دواى له دایک بونی:

– دواى دانان و له دایک بونی کۆرپه له که و له و قۆناغه ناسک و گرنگه دا چه ند مافیکی ئەو مندالە به هاوکاری هەردو لایان واته دایک و باوکی مندالە که ده که ویتە سەر شانیان و ده بی بی سستی و که مته رخه می ئەنجامیان بدن بۆ پیگه یان دنی مندالە که یان وه ک چۆن سوننه تی خواو پیغه مبه ﷺ له سه ری واجب کردون که خۆی له م چه ند خالانه ی خواره وه دا ده نوینی:

❖ بانگ دان به گوئی راستی دا بۆ ئەوه ی به یه که مین و شه یه ک که ده ی بیستی با وشه و زاراه ی یه کتا په رستی خوا ی گه وره بیته واته ته نیا خوا په رستی بیته .

❖ ناوانی به ناویکی جوان و خوش و پر و اتا و ناگادار بن ناویکی ناخوش یان ناویکی ناخوش و ناویک نه بیته که واتا یه کی خراب و ناشیرینی هه بیته . یاخود به ناوی کافرانه وه ناویان بنییت و ناویک بیته دژو پیچه وانه ی شه ریه تی خوا ی گه وره بیته .

❖ له پۆژی حه وته مدا له گه ل ناوانی دا سه ریشی بتاشن .

❖ به کیشی موه کانی سه ری زیوی بۆ بکه نه خیر .

❖ مه ره مندالە ی بۆ بکه ن، دو مه ر بۆ کورپو مه ریک بۆ کچ، پیغه مبه ری خوا ﷺ

فه رمویه تی: { الغلام مرتهن بعقیته، یذبح عنه يوم السابع ویسمى ویحلق رأسه }^(۱).
(واتا: مندال بارمه یه به مه ره مندالە که یه وه (بعقیته) له پۆژی حه وته میدا بۆی سه ر ده بردیته و ناویشی لی ده نریته و سه ریشی بۆ ده تاشریته . وه رگیه ر).

– ده بی گو کردن و زمان پژاندنی به وشه و زاراه ی یه کتا په رستی خوا ی گه وره (التوحید) بیته، چاندنی واتا به رزه کان له دل و ده رونی ئەو مندالە دا به تابه تیش

(۱) رواه الترمذي برقم (۱۵۲۲) في الأضاحي، باب من العقیقة، وأبو داود برقم (۲۸۳۷) في الضحايا، باب في العقیقة، والنسائي برقم (۴۲۲۵) في العقیقة، باب متى یعوق، وابن ماجه برقم (۳۱۶۵) في الذبائح، باب العقیقة.

له‌پینچ سالی یه‌که‌مدا. توێژهره‌وان سه‌لماندویانه که‌مندال له‌ساله‌کانی سه‌ره‌تای ژيانی دا زوترو پتر فیڕ ده‌بیټ به‌پینچه‌وانه‌ی ئەوه‌ی دایکان و باوکان بۆی چونو بیری لێ ده‌که‌نه‌وه^(۱).

ئهو‌ته له‌ ۹۰٪ پرۆسه‌ی په‌روه‌رده‌یی مندالان له‌ساله‌ سه‌ره‌تاییه‌کانی ته‌مه‌نی دا دیته‌ دی و زۆر به‌ئاسانی وه‌ری ده‌گرن^(۲).

جا ئه‌وه‌ی لی‌ره‌دا گرن‌گه‌ ده‌بی‌ ئه‌و ماوه‌یه‌و ئه‌و قوناغه‌ی ته‌مه‌نی مندال به‌هه‌ل وه‌رب‌گیریت هه‌روه‌کو له‌داهاتودا به‌دریژی ده‌ی خوینی‌ه‌وه. ابن‌الجوزی ده‌لی: به‌هیزترین و راوه‌ستاوترین و باشترین په‌روه‌رده‌ کردن و راست کردنه‌وه‌و گۆش کردن له‌تافی ساوایی دا ده‌بیټ. خو ئه‌گه‌ر مندال له‌وتافه‌دا واز لێ به‌ینریت و بدریته‌ ده‌ست سروشت و ته‌بیاتی خو‌ی ئه‌وا له‌سه‌ر ئه‌و سروشته‌ی خو‌ی دروست ده‌بیټ و به‌دوای هه‌واو ئاره‌زوه‌کانی خو‌ی ده‌که‌ویټ و له‌سه‌ر ئه‌و ئاره‌زوه‌ی خو‌ی گه‌شه‌ ده‌کات ئه‌و کاته‌ راست کردنه‌وه‌ی زۆر قورس و ناخۆش ده‌بیټ. هه‌روه‌کو شاعیر ده‌لی:

(۱) چونکه له‌سه‌ره‌تادا خانه‌و شانە‌کانی می‌شکی ئه‌و منداله‌ پاک و خاوین و به‌تال و هه‌چی له‌سه‌ر تۆمار نه‌کراوه و هه‌روه‌کو ده‌لێن می‌شکی مندال و هه‌ویری خاو وایه زۆر به‌ئاسانی ده‌توانیت هه‌رشتیکی به‌ته‌وه‌یت لێ ی دروست بکه‌یت و هه‌ر زانیاره‌کت بوی له‌سه‌ری تۆماربکه‌یت.

کاتی‌ک ئامۆژگاری باوک و دایکان ده‌که‌یت و ده‌لی برام یاخوشکم: هه‌ر له‌ئێستاوه‌ واته‌ به‌سه‌ری شلکی منداله‌کانت له‌سه‌ر دینی خاوه‌ی یه‌کتاپه‌رستی په‌روه‌رده‌ بکه‌و بیرو باوه‌په‌که‌ی تۆکه‌مه‌و توندو تۆل داب‌پێژه‌ با بیرو باوه‌پ و عه‌قیده‌که‌ی پۆلاین دابمه‌زریټ و دروشمه‌کان و واجباته‌کانی خوای گه‌وره‌ی بخه‌ره‌ ناومیشکی منداله‌کانت و فی‌ریان بکه‌ . له‌وه‌لامدا ده‌لێن: قه‌یناکا جارێ مندالان باگه‌وره‌ ببن فی‌ر ده‌بن . نه‌خێر ئه‌مه‌ هه‌له‌یکی زه‌ق و هه‌ست نه‌کردن به‌به‌ر پرسیاریه‌تی و جوړیک له‌به‌ره‌لا کردن و گو‌ی نه‌دانه‌ به‌منداله‌کانت و ئه‌نجام خوارو خه‌یج و نه‌زان و لاده‌رو خاوه‌ناس ده‌رده‌چن و سه‌ر لی‌شیاو و ده‌بن خوای گه‌ورو په‌نامان بدات. (وه‌رگێڕ).

(۲) کورد گوته‌نی: (مندال و می‌شکی مندال هه‌ویری خاوه‌ چی لێ دروست بکه‌یت، ئه‌وه‌ی لێ دروست ده‌بیټ. (وه‌رگێڕ).

إِنَّ الغصون إذا قومتها إعتدلت ولا يلين إذا قومته الخشــــب

قد ينفع الأدب الأحداث في مهل وليس ينفع في ذى الشيبة الأدب^(۱)

وه ئه وهی لیژده دا گرنکه و پیویسته دایکان و باوکان ئه نجامی بدهن و ههست به بهرپرسیه تی خویمان بکه ن ئه مانه ی خواره وهن:

- راهینانی مندال و فیژکردن و پژاندنی زمانی به ویرده کانی (لا إله إلا الله، محمد رسول الله، سبحان الله، الحمد لله، الله أكبر، لاحول ولا قوة إلا بالله) و گه لیکی تر له زیکرو ویرده کان له تافی ساوایی و مندالی دا.
- چاندنی خوژشه ویستی له دل و دهرونی منداله کاندا.
- چاندن و پساندنی گه وره یی خوی گه وره و ترسان له خوا له دل و دهرونی منداله کاندا.
- فیژکردن و تیژگه یاندنی منداله کانمان له چاودیری ناگایی خوی گه وره به سه ر خه لکیه وه.

(۱) واته: ئه گهر دار به شلکی و به نه مامی پاست بکریته وه ژور به ئاسانی پاست ده بیته وه، به لام ئه گهر به دره ختی یا که بو به دارو ره ق بو پاست بونه وه ی ژور زه حمه ته و پاست نابیته وه به لکو ده شکي. په رورده کردن و گۆش کردن به ره و شت و ئاکاری جوان و به ها به رزه کان له تافی ساوایی دا گه لیك ئاسان و سود به خشه، به لام که گه وره بو و که وته قوناغی هه رزه کاری و پیژگه یشتن و پیری ئیدی دابی ناداو هه و لدان له گه لی دا بی سود و بی هوده یه ده تار و سه رکه ش و که لله ره ق ده بیته و بو ت ناگیریه وه و له ره ه ل ده گه پیه وه به سه دان کیشه و ته نگه ژت بو ده نیته وه هه روه کو له پرۆژگاری ئه مپروماندا ده بینین منداله کان به تایبه تی کورپان چهنده سه رکیشن و جلّه و یا ن له دهست ده رچه و سه رو سامان به باوکیان ده فروشن و سه ری خویمان هه ل ده گرن و به ره و هه نده ران به ره و و لاتی کافران ده رپۆن و ده گن به و به هه شته درۆینه ی بو پرۆله کان و بو گه نجه سه رکه ش و ناپه روه رده کانی موسلمانان له ئابین و به رنامه که ی خوی گه وره حالی نه بو هیناو ته کایه وه و گه نچ و لاوانی موسلمان له ولات و کۆمه لگای موسلمانان دور ده خه نه وه و کۆمه لگای موسلمانان له بهر یه که هه لده وشینن و دای ده رپزینن بی ئه وه ی موسلمانان نه فام هه ستیش به خویمان بکه ن. (وه رگپ).

- راهینانی له‌سه‌رو شه‌و زاراو ه جوان و بۆنداره‌کانی وه‌ك: چاكت كرد(أحسنه‌ت)، سوپاس، خوا پاداشتتی خیرت بداته‌وه، ده‌سنت خوش بی‌ت... تد.
- فیر کردن و راهینانی له‌سه‌ر زی‌کرو دوعاو نزاو پارانه‌وه‌و ویرده‌ گرنگه‌کانی وه‌ك ویرده‌کانی: نوشتن، خواردن و خواردنه‌وه، چونه‌ سه‌ر پیش‌ ئاو... تد.
- فیرکردن و راهینانی مندالّ له‌سه‌ر ئه‌وره‌فتاره‌ هه‌لس و که‌وته‌ی که‌ پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له‌گه‌لّ حسن و حسین ده‌ی کردو دوعای بۆ ده‌کردن و ده‌ی فه‌رمو: (أعینک بکلمات الله تامه‌، من کل شیطان وهامة و من کل عین لامة) (١) هه‌تا‌کو شه‌یتان نه‌توانی له‌خشته‌یان به‌ری‌ت و دوچاریان بکات.

– وه‌ئه‌وه‌ی پی‌ویسته‌ بگوتری که‌ تایبه‌ ته‌ به‌ مندالّ هه‌ر چه‌نده‌ له‌ رابردوشدا ئاماژه‌یه‌کی پی‌ کرا: سه‌ره‌تا پی‌ویسته‌ له‌ناو مالدا هه‌ولی له‌گه‌لّ دا بدری‌ت که‌ قورئانی پی‌روزی پی‌ له‌به‌ر بکریت، هه‌روه‌ها گوی گرتن بۆ قورئان، هه‌روه‌ها ئاشنا بون و له‌به‌ر کردنی شتی له‌سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به‌تایبه‌تیش فه‌رموده‌ کورته‌کان.

– باس کردن و بۆ گپ‌رانه‌وه‌ی چیرۆک و به‌سه‌ر هات و سه‌رگوزشته‌ی گرنگ بۆ مندالّه‌کان به‌تایبه‌تی ژیاننامه‌ی پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به‌شی‌وازیکی وا که‌ له‌گه‌لّ قوناعی ته‌مه‌نی ئه‌ودا بی‌نه‌وه، ئه‌و چیرۆک و به‌سه‌ر هاتانه‌ واتاو په‌ندو ئامۆژگاری و شتی به‌سود ده‌خاته‌ دلّ و ده‌رون و بیرو هۆش و می‌شکی ئه‌و مندالانه‌وه، په‌وشت و ئاکاری به‌رزو پاستیان له‌ده‌روندا ده‌پوینیت. وای لی ده‌کات که‌ هیوا بخوازی‌ت وه‌کو ئه‌وه‌پاله‌وانی ئه‌و چیرۆک و به‌سه‌رهاتانه‌ بن که‌ له‌چیرۆکه‌کان ده‌یان بیستن.

– په‌ره‌پیدان و گه‌شه‌ پیدانی ته‌ماح و هی‌وا و ئاواته‌کانی مندالّ هه‌رله‌مندالی و سه‌ره‌تایی ساواپیه‌تیه‌وه، وه‌ هه‌لّ نانیان له‌سه‌ر هی‌وا و ئاوات و به‌ها و ئاکارو په‌وشته‌ به‌رزه‌کان. هه‌ولّ بدری‌ت که‌ تۆوی ئه‌و ئاکارو به‌ها به‌رزو هی‌وا و ئاواته‌ گرنگانه‌ له‌دلّ و ده‌رون و می‌شکی مندالّ و

(١) په‌نات ده‌گرم به‌وشه‌ ته‌واوه‌کانی خوی گه‌وره، له‌هه‌مو شه‌یتان و شه‌په‌نگیزیکی له‌خشته‌ به‌رو فیلباز، وه‌له‌هه‌مو چاویکی پیسی به‌دگۆ(وه‌رگپ).

ساوايه كاندا بپرويندرييت و هانيان بدات كه زاناو داناو زيرهك بن وهك فلان زاناو پيك و پيك بن وهك فلان و ببنه نوژدارو پزيشك وهك فلان و چاو له وانی پيش خوی بکات و پروانیتته خاوهن كه سایه تی و ئاكارو په وشت و پله به رزه كان نهك پروانیتته نزم تر له خوی .

– ههول دان بو دۆزینه وهو شاره زا بون له هیواو ئاره زوه کانی منداله کان هه ر له سه رتای مندالی و ساوايیه تیا نه وه و په ره پیدان و گه شه پیدانی به هره کانی (مواهبه) بۆنمونه ئه گه ر بیینی منداله که ی چه زو ئاره زوی له خویندنه وه یه با به و په ری توانا وه ههول بدات نه و هیواو ئاره زوانه له دل و ده رونی دا بپروینیت و گه شه یان پی بدات و هه میشه ههول بدات کتیب و چاپکراوی گونجاو باش و به سودی بو په یداو ئاماده بکات و بیان خاته به رده سستی و هانی بدات که بیان خوینیتته وه، و هروه ها ئه گه ر بیینی منداله که ی چه زی له یاری و وه رزشه بائه و یاریانه ی بو په یدا بکات که له گه ل ته مه ن و قوناغی ژیا نی دا ده گونجی و گه شه به توانا کان و بیروزیهن و عه قلی بدات و که ره سته و هۆکاره کانی بو په یدا بکات و بیان خاته به رده سستی ... و هروه ها .

– وه له ته مه نی چه وت سالی دا قوناغیکی تر له هه لس و چه وت کردن له گه ل مندال دا ده ست پی ده کات . په سولی خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مه شخه له به رزو بنه ره تیه کانی بو ئه م قوناغه دارشپتوه و پی ی را گه یان دوین که ده فه رموی: ﴿مروا أبناءكم بالصلاة لسبع، واضربوهم عليها لعشر وفرقوا بينهم في المضاجع﴾^(۱) . و اتا: ئه گه ر منداله کانتان گه یشتنه ته مه نی چه وت سالی فرمانی نویژ کردنیان پی بکن، وه که بونه ده سالی و نویژیان نه کرد لی یان بده ن له سه ر نویژ نه کردن، هه روه ها له گه ل خوشک و بریا یان جیگه ی نوستن و خه وتنیان لیك جیا بکه نه وه . (وه رگیپ). وه ئه م مه شخه لانه ش بریتین له :

(۱) أخرجه الإمام أحمد في المسند، مسند المكثرين من الصحابة، رقم (٦٤٦٧، ٦٤٠٢)، وأبو داود في سننه رقم (٤١٨).

(۱) سەرەتا فرمان بە‌منداڵەکان بکەن بە‌نوێژکردن، چونکە نوێژ سەر و دۆندی هەمو بە‌ندایەتی و پەرسەشێه کردەکیەکانە (العملیة) و هەڵنانیان لەسەر نوێژکردن و بوار نەدان و شلی نەنۆندن لەگەڵیاندا. هەو هەمان هەلوێست بنوینن لەئاست باقی بە‌ندایەتی و پەرسەشێه‌کانی تر بۆ خۆی گەورە وەک: پۆژوگرتن و زەکات دان و حەج کردن و هەمو واجبەکانی تر. وای تێ بگەیه‌نێت کە هەمو کارو کردەو و ئێشە باش و چاکەکانی لەژێانی دنیا دا هەر بە‌ندایەتی کردن و پەرسەشێه‌ک بۆ خۆی بالا دەست و کار بە‌جێ بکری لەخوات نزیک دەکاتەو و پاداشت و سزایان لەسەر وەردەگریته‌و.

— لێدانیکێ سوک و زۆر توند و قورس نەبێت دۆی گەیشتنیان بە‌تەمەنی دە سالی ئەگەر سەرپێچی و سەرکێشێه‌کانی دوبارەو و چەند بارە کردەو.

— دور خستنه‌و و لێک جیا کردنه‌و ی جیگە‌ی نۆستنی کۆرۆ کچەکان واتە نێرومی لەیەکتري.

و ئەه‌و ی یارمەتی و هاریکاری ئەم قۆناغانە‌ی رابردو دەدات ئەم شیوازە پەرەردەبیانە‌ی خوارەو:

أ— سزادان بێجگە لەسزادانی جەستەیی، لەکاتی‌ک دا نوێژەکانی نەکردن و بە‌ردەوام بو لەنوێژ نەکردن و چەند جار دوبارە‌ی دەکردەو: بە‌و ی کە پارە‌ی پۆژانە یاپێدانە‌دانی ئەو بە‌خششە‌ی کە بپاری بو بیدەیه، یا هەرپەشە‌ی لێدانی لێ بکە، یاداواکاریه‌کانی بۆ جێ بە‌جێ مەکە.

و ئەگەر سزای جەستەیی دا با زۆر توندو تیژ نەبێت و لێدانیکێ سوک و نەرم بێت، و لەشویننی وای بدە کەزیانی پێ نەگەیه‌نێت وەک سەر و گۆی و چا و ولوت و ئەم جۆرە شوینە ناسکانە. ئەمەش کە گەیشته‌ تەمەنی دەسالی.

ب— جەخت کردن و پێ داگرتن لەسەر تاییه‌تەندی و جیاکاریه‌ چەشنیه‌ جۆرە‌جۆرە‌کانی پەرگەزی نێرومی:

تیگه یاندنی هه ریه کی له کورپو کچ که هه ریه که و تایبه تمه ندی و جیاکاری خۆیان هه یه و وهه رکه س هه ست و تایبه تمه ندیه تی دهرونی خۆیان هه یه ده بی به هه ند وهه بگرین و حسابی تایبه تی خۆیان بۆ بگریت. ئەم تیگه یاندن وهه ست پی کردنه ش له و کاته وه ده ست پی ده کات که جیگه ی نوستنی هه ردو لا له یه کتری جیا ده کریته وه که ته مه نیان ده گاته ده سالی، ئەمه ش بۆ ریگه گرتن له بپو بیانوی نزیك بونه وه و پودانی خراپه کاری که دوا ی پودانی پاشماوه خراپه کانی چاره سه ر ناکرین و داخ و که سه ریکی زۆری به دوا وه ده بییت . هه روه کو مه شق و راهینانی کیشه بۆ وهه رگرتنی سه ره به خۆیی و تایبه تمه ندیه تی خۆیان.

ج – مه شق و راهینانی پراکتیکی له سه ر په وشت و ئاکاره کان:

ئەمه ش بریتیه له مه شق پی کردن و راهینان و پراکتیزه کردنی له سه ر ئاکارو په وشته جوان و به رزه کان، ئاشنا کردن پی یان و په نگ دانه وه یان له خۆو له منداله کاندای وهک : راستگویی له هه لسو کهوت و په رفتارو به ها به رزه کان چ له گفت و گو و قسه کردن و ئاخاوتن داو چ له کارو کرده وه کاندای له ژیا نی پۆژانه دا، هه رگیز دوانه خستن و پیچه وانه نه بونی په یمان و به لینه کان.

د – هاندرو پالنه ره کان (الحوافن):

ئەمه ش کۆمه له هاندهرین که یارمه تی و هاریکاری پرۆسه ی په روه رده کردن ده دات له تافی ساوایتی و بچوکی داو کۆمه لیک هاندرو پالنه ری گونجاو و له بارن بۆ کارو هه لسو که وته کان، دیاره شتیکی به لگه نه ویسته که کاریگه ریه کی ته واوی هه یه بۆ سه ر مرۆقه کان هه تاکو ئەگه ر له تافی ساوایتی و بچوکیش دابن.

ه – چاودیری و به دوا دا چونی هاوپی (بردادهر – الصاحب): گرنگی دان به کاروباری هاوپی و برادهر و ئەوانه ی له ته نیشتییه وهن له هه رکوی بی هه ر له بچوکیه وه و پشت گوئی نه خستن و که مته ر خه می نه کردن تیایدا کاریکی زۆر گرنگ و پیویسته . به ئامۆژگاری کردن بۆ کاری چاکه و گیرانه وه له کاری خراپ و راهینان له سه ر قسه و ئاخاوتنی باش و خوو

په‌وشت و کاری چاک، هه‌میشه هه‌ولّ بده‌یت له‌و که‌سانه نزیك ببیته‌وه که‌له‌مال‌و بڼه‌ماله‌یه‌کی باش‌و له‌و که‌سانه‌ش دور بکه‌ویته‌وه که‌له‌ژینگه‌یه‌کی خراب‌و به‌دپه‌فتاردا ده‌ژیه‌ن و منداله‌کانیشت هه‌ر به‌سه‌ری شلکیه‌وه له‌سه‌ر ئه‌م شیوازو په‌فتاره رابه‌ینیت.^(۱)

چواره‌م: چاودییری کردنی مندالّ له‌تافی لاویتی (هه‌رزه‌کاری) دا:

له‌م ته‌مه‌نه‌ی مندالّ دا به‌پررسیه‌تی دایک و باوک پترو قورستره له‌ئاست منداله‌کانیاندا، به‌پررسیه‌تی دایک له‌م قوناغی ته‌مه‌نی منداله‌کانیدا له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا گرد ده‌بڼه‌وه:

- هاریکاری کردنی دایک له‌گه‌لّ باوک دا بۆ رابه‌پانندن و جیّ به‌جیّ کردنی چاودییری و سه‌په‌رشتی کردن و گرنگی دان و بایه‌خ دان به‌منداله‌کانیان.
- به‌دوادا چون ولیپپچانه‌وه‌ی منداله‌کان له‌ناومالدا، که‌بریتیه له‌هاندان و هه‌لنان و رابه‌ینان و په‌روه‌ده کردنی منداله‌کانیان له‌سه‌ر کاری خپرو چاکه‌و گپرانه‌وه‌یان له‌کاری خراپه‌و ترساندنیان له‌ئه‌نجامدانی کاری خراپه‌و ناشیرین ونا به‌جیّ.
- تیگه‌یاندن و هه‌ست به‌به‌رنانی کورپو کچ به‌به‌هاو بایه‌خی که‌سیه‌تی خویان، ئه‌گه‌ر کورپو بو وای هه‌ست پیّ بکه‌یت و بیخه‌یته می‌شکیه‌وه که‌تۆ له‌ریزی پیاوانی، وله‌سه‌ر پیاوه‌تی وتایبه‌تمه‌ندی پیاوه‌تی خوی پای به‌ینی، گومانی تیدا نیه که‌ باوک ده‌بیّ باری به‌پرستی خوی هه‌لّ بگریت و هه‌ست به‌به‌پرسیاره‌تی خوی بکات و له‌م بواره‌وه که‌مته‌رخه‌م نه‌بیّت، به‌لام ئه‌گه‌ر کچ بو هه‌نگاو به‌ره‌و قوناغیکی تر ده‌نیّت و

---

(۱) واته: هه‌ولّ دان بۆ ئامۆژگاری کردنی خراپه‌کاران و گپرانه‌وه‌یان بۆ ریگه‌و په‌وشتی پاک و باش هه‌میشه هه‌ولّ بده‌یت له‌هاورپۆ و براده‌رو که‌سانی باش نزیك بکه‌ویته‌وه که‌له‌بڼه‌ماله‌ی ئا یین په‌روه‌رو ریك و پیک وخواه‌ن به‌ها به‌رزه‌کانن و له‌و که‌سانه‌ش دور بکه‌ویته‌وه یا به‌واتایه‌کی تر له‌هاورپۆ ی خراب و له‌و که‌سانه‌ی که‌بڼه‌ماله‌یه‌کی خراب و لاده‌رو په‌وشت و ئه‌خلاق نزم‌ن دوربکه‌ویته‌وه و هاورپۆ یه‌تیان له‌گه‌لّ دا نه‌که‌یت و مندالّ و زارۆکه‌کانیشت له‌سه‌ر هه‌مان شیواز هان بده‌یت و په‌روه‌ده‌یان بکه‌یت و له‌خۆت و له‌منداله‌کاندا په‌نگ بداته‌وه. (وه‌رگپۆ).

له ژینگه وه ده گوازیتته وه بو ژینگه یه کی تر وه ک راهینانی له سهر به پرسیه تی دوا پوژی خوئی، ده بی به دوا داچونی تایبه تی بوئی هه بیته، چاودییری و سه ریه رشتی بکات و مه شق و راهینای پی بکات و گرنگی ته واوی پی بدات بزانی چی ده خوینیتته وه وه به دوا چی ده گه پیته، په وشته و ئاکاری چاک په چاو ده کات یان هی خراب، چاودییری و به دوا داچونی هه بیته بو وانه کانی بو جل و بهرگو و پوژساک، پوژساک شهرعی له بهر ده کات یان هی بی شهرعی؟

- هاوبه شی کردنی کچه که ی له ئیش و کاره کانی داو سه ره تا به قوناغی سه ره تاو له قوناغی هاوپی یه تی هه لئس و که وتی له گه ل دا بکات و وا له کچه که ی بگه یه نی که من هاوپی یه کی توم وه ره چهنده دایکتیم بو ئه وه ی کچه که ی له دلای دا شتیکی دروست نه بیته که له وانه یه به زیانی کچه ته واو بیته.^(۱)
- ئه رک پیدان و به شداری کردنی کچ به به شتیکی له کارو به پرسیه تی له ناوما ل داو پشت گوی نه خستن و به ره لا نه کردن و پانه هیان و په روه رده نه کردن و کار پی نه کردن به جوژیک هه رچی
- ویستی بیخاته بهر ده می و هه مو نازیکی بکیشی (مدللة) و ئه نجام هیچ به پرسیه تی هه ل نه گریت و فییری هیچی لا نه کات و ده ست و پی سپیکه ده رچیته و هیچ نه زانیته.^(۲)

(۱) واته: له پوی دایکی دا شهرم بکات و پرسیه تی فییر بونی کاره کانی له دایکی نه کات به نه زانی بمینیتته وه و هیچ فییر نه بیته دوا پوژیش که شوی کرد و که وته مائیکی تره وه ناموویه له و ماله دا تارا دیت له گه ل ئه و ژینگه تازه دا و به پرسیه تی هه کی قورس و گرانی ده که ویتته سه ر شانی. ئه گه ر دایکی پیشت له ماله باوان هه ولی له گه ل دا نه دات و فییری هه مو شتیکی نه کات و ژیر بیته و وه ک هاوپی و په فیقیکی په فتاری له گه ل دا بکات و ئه و به ربه سته شه رمیه نه هیلیته و ئه و کات کچه که ی به راشکاوانه هه مو شتیکی له دایکی ده پرسیت و هه مو شتیکی فییر ده بیته و کارامه و ولیهاتو و زیره ک ده رده چیته ، کورد گوته نی باش ده ره هاتوه. (وه رگی).

(۲) لییره دا مه به ست قوناغی سه ره تا ی ژیانی کچانه له ماله باواندا ، که پیویسته و ئه رکی سه ر شانی دایکانه که کچه کانیان به ته واوه تی فییری کاروئی شه کانی خویمان بکه ن و به شیوه یه کی کارامه و ئازاو

• هه‌ست کردن و ئاگاداری باوک به‌ه‌مو ئه‌و کارو پرۆسه‌ی که‌له‌م بواره‌دا ئه‌نجام ده‌درین و پئویسته باوک له‌گه‌ل دایک دا هاریکار بی‌ت له‌پرۆسه‌ی په‌روه‌رده کردن و پراهینانی منداله‌کان که‌تایبه‌ته به‌م قۆناغه‌و نه‌پۆشین و چاو نه‌نوقاندن له‌ئاست هه‌ر هه‌لس و که‌وت و په‌فتاریکی خوار و خێچ و خراب که‌له‌لایه‌ن منداله‌کانه‌وه پو ده‌ده‌ن چ کورپو چ کچ.

قولی و بی بنی ئه‌م به‌رپرسیاریه‌تیانه جه‌خت له‌سه‌ر ئه‌وه ده‌که‌نه‌وه که‌دایک خۆی دایه‌نه‌و په‌روه‌ردیاره‌و چاودێره‌و مامۆستا و فێرکه‌ره‌و به‌رپۆه‌به‌ره‌و راپه‌رپینه‌ریشه‌، هه‌ر دایکه که‌پێگه‌یه‌نه‌ری زانایان و په‌روه‌ردیاری جگه‌رگۆشه‌کانه‌و پراهینه‌ری پیشه‌وه‌ران و جوتیاران و دروستکه‌ری پاله‌وانانه‌، چینه‌ری واتا و وشه‌ به‌رزو پیروژو گه‌وره‌کانه‌، دیاره ئه‌م ئه‌رک و کاره‌ گرنگانه هه‌روا ساده‌و سانا نین هه‌روه‌کو تووێژیک له‌دایکان بۆی چون ب‌ه‌لکو نۆر له‌وه به‌رز تر و گرنگتر و قورستین ئه‌رکیکه له‌سه‌ر پوی زه‌وی دا بۆ؟ چونکی گه‌وره‌ پیاوان و زانایان و تیکۆشه‌ران و بانگه‌شه‌کاران و چاکه‌کاران هه‌مویان له‌و قوتابخانه‌و زانکوو دانشتگایه‌ی باوه‌شی دایکانی په‌روه‌ردیارو زاناوه ده‌رده‌چون و ده‌رده‌چن.

ج - به‌رپرسیاریه‌تی ئافره‌تی موسلمان وه‌ک کچیک:

کچ لقیکه له‌و بنه‌په‌ته واته له‌دایک، که‌خوای گه‌وره به‌و پله‌و پایه‌ جیای کردۆته‌وه‌و تاتیبه‌تمه‌ندی کردوه‌و ئه‌و ریزه‌ گه‌وره‌ی پێ به‌خشیوه‌و له‌باوکی پێ

زرنگ و ده‌ست په‌نگین و ده‌ست پاک و داوین پاک ئاماده‌و دروستیان بکه‌ن. له‌ماله‌وه‌دا مه‌شق و پراهینانیا ن پێ بکه‌ن له‌و ماله‌ سه‌ره‌تاییه‌ی باوکیاندا وله‌هه‌مو بواریکدا رایان به‌ینن و کورد گۆته‌نی کابانیکی زرنگ و وریا یان لێ به‌رهم بێنن و که‌سه‌یه‌تیکی به‌رز و شکۆدارو وتوندو تۆل و توکمه‌یان لێ دروست بکه‌ن. کار یان پێ بکه‌ن و پشت گوی یان نه‌خه‌ن، چونکه ئه‌مپۆ باری به‌رپرسیه‌تی له‌سه‌ر شانی کچان نیه‌ له‌ماله‌وه‌ باوانیاندا، ئه‌مه‌ قۆناغی ئاماده‌ کردن و پراهینانه‌، سه‌به‌ینی مه‌یدانی کار کردن و ماله‌ می‌ردان و خواوه‌نی به‌رپرسیه‌تی و قۆناغی پراکتیکی و قۆناغی ئاماده‌ کردن و پراهینان به‌سه‌رچو بۆیه ئه‌مه ئه‌رکیکی گه‌وره‌ی سه‌ر شانی دایکانه به‌رامبه‌ر به‌کچه‌کانیان. (وه‌رگێڕ).

جیاکردۆتوه ئه گهر بیټ به پی ی شه ریعتهی ئیسلام واته بهرنامه ی خواو بهو پی یه ی که خوا ی گوره بۆی داناوه پهروه رده بکریت، پیغه مبهری خوشه ویست صلی اللہ علیہ وسلم فهرمویه تی: {من عال جاریتین حتی تبلغا جاء یوم القیامة انا وهو} وضم اصابعه^(۱). ا ی فی الجنّة}. (واتا: هه ر که سیك دوکچان به خیتو بکات و جوان و پیک و پیک له سه ر شه ریعته ی خواو به پی ی بهرنامه ی قورئان و سوننه ت پهروه رده یان بکات هه تا بلوغیان ده بیټ و به شوینی خویان ده گه یه نی و منه تیشیان به سه ردا ناکات. ئه وه من و ئه و که سه له رۆژی قیامه تدا وه ک ئه م دو په نجه یه م له یه که وه نزیکین و دراوسی ی یه کترین. هه ردو په نجه کانی شایه تمان و ئه وی ته نیشتی به یه که وه جوت کردن.. (وه رگیږ).

کچ له دللی باوک و دایک دا جیگه ی تایبه تی خوی هیه به هوی بی هیزی و بی دهنگی و له سه رخوی و هیدی و هیمنی بی کیشه یی خویه وه.

هه روه کو کچ مافی به سه ر باوک و داکیه وه هیه که له لاپه ره کانی رابردودا ئاماژه مان بۆ کردن، وه لی له گه ل ئه مه شدا کچ خوشی له م به رپرسیه تی و واجبه بی پشک نیه. بۆیه له دیار ترلاین و به رچاو ترین به رپرسیاریه تی ئافره ت وه کچ ئه مانه ی خواره وه ی له سه ر شانه:

– گرنگی دان به ئه رکه که سایه تیه کانی خوی، خویندن و فیږ بونی، ده بی بهرنامه یه کی زانستیانه بۆ خوی دابریژیت به پی ی ئه و بهرنامه یه له ژیانی رۆژانه ی خوی دا کار بکات. یارمه تی دایکی بدات و هاریکاری مامۆستا کانی به به رده وامی و بی که مته رخه می بکات. پیویسته له سه ر کچ گرنگی ته واو بدات به زانسته شه رعیه کان و ویژه کان وه که ته فسیری قورئان و فه رمو ده کان و ویژه و پۆشنبیری ه گشتی یه کان و پۆشنبیریه کانی ژنانه و له م جوړانه. هه روه کو له رابردودا له به شی به رپرسیتی زانستیانه ی ئافره ت له گه ل نه فسی خوی دا باسما ن کرد.

(۱) رواه مسلم برقم (۲۶۳۱) فی البر والصلة، باب فضل الإحسان ألی البنات.

– هه‌میشه گویّ رایه‌لی دایک و باوک بۆ ده‌نگه‌وه چون و وه‌لامدانه‌وه‌ی خوی بالا ده‌ست و کاربه‌جی که ده‌فه‌رموی: ﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ﴾ الإسرائاء: ۲۳. (واتا: واته په‌روه‌دگاری تو فرمانت پیّ ده‌کات که له (الله) به‌لاوه هیچ که‌سو هیچ به‌رنامه‌و هیچ شتیکی تر نه‌په‌رستن و گویّ رایه‌ل و چاکه له‌گه‌ل دایک و باوکتاندا بکه‌ن. (وه‌رگیڤ). به‌لام به‌داخه‌وه ده‌بینین زۆریک له‌کچان ئه‌م گویّ رایه‌لیه‌یان پشت گویّ خستوه و لی دور که‌وتونه‌وه (کورپان خراپ‌تریش - وه‌رگیڤ) ، به‌لکو زۆریکیان گویّ رایه‌لی دۆست و براده‌ره‌کانیان به‌سه‌ریاندا زالّه و گویّ رایه‌لی ئه‌وان ده‌که‌ن و پیش گویّ رایه‌لی باوک دایکیان خستوه، ئه‌مه‌ش گه‌وره‌ترین هه‌له‌و مه‌ترسیدار ترین هه‌له‌یه‌که که‌کورپان و کچان تی‌ی که‌وتون و باجه‌که‌شی ده‌که‌ویته سه‌رشانی وه‌چه‌و نه‌وه‌ی داهاتوی کورپو کچان، چونکه ئه‌م زیانه له‌دوا پۆژدا به‌سه‌ر خویاندا ده‌شکیتته‌وه، چونکه گویّ رایه‌لی و چاکه کردن له‌گه‌ل باوک و دایکاندا قه‌رزیک زۆر خیراو به‌په‌له‌و زو وه‌رده‌گیریتته‌وه یازو ده‌دریتته‌وه. ^(۱)

- یارمه‌تی دان‌وه‌اریکاری کردنی دایک له‌و کارو ئیشانه‌ی که‌ده‌توانیت ئه‌نجامیان بدات وه‌ک:

(۱) واته‌ک هه‌ر که‌سیک یا پونتر بلّین هه‌ر کورپو کچیک له‌سه‌ره‌تادا له‌گه‌ل باوک و دایکی دا خراپ بیته‌ و له‌ژیانیاندا له‌گه‌لیاندا چاک نه‌بیته‌و گویّ رایه‌لیان نه‌کان سوننه‌تیکی ژیانه که‌خۆشی می‌ردی کرد یا ژنی هیناو مال و مندالی په‌یدا بون کورپو کچه‌کانی خۆشی هه‌مان هه‌لس و که‌وتی له‌گه‌ل دا ده‌که‌ن له‌دوا پۆژدا. به‌په‌یچه‌وانه‌وه‌ش ئه‌گه‌ر کورپو یا کچ له‌گه‌ل باوک و دایکی دا چاک بوو گویّ رایه‌لی کردن ئه‌وا منداله‌کانی خۆشیان له‌دوایی دا له‌گه‌لی باش ده‌بن و گویّ رایه‌لی ته‌واوی ده‌که‌ن. زۆریکی وامان دیتن که‌باوک دایکی خۆیان فری داوه‌و ته‌نیا پیشی عه‌یب بوه نه‌ک پی‌ی بلّی یادایه یا بابه به‌لکو هه‌ر پی‌ی عه‌یبیش بوه پی‌ی بلّین کورپی یا کچی فلان یا فلانه‌که‌س. دواتر دیتمانه‌وه خۆشی هه‌مان ده‌ردی به‌سه‌ر هاتوته‌وه و تامه‌که‌ی چیشته‌وته‌وه، بۆیه گوتویانه (گویّ رایه‌لی و خزمه‌تکردنی دایک و باوک قه‌رزیک زو دراوه‌یه‌و زو وه‌رده‌گیریتته‌وه به‌هه‌ردو باره‌که‌یه‌وه. (وه‌رگیڤ).

- چیشْت لیئان وشوشْتن وپاك كردنه وهی قاپوقاچاغ وپاك وخواوینی و ته مه لی نه كردن له ئیشه كاندا و پشت نه به ستن به خزمه تكارز كار نه كردن و ئه م پشت به ستنه به خزمه تكار وات لی ده كات كه كچیکى ته مه ل و كار نه کرده و بی خیرت لی ده ربچیت و دوا پوژ واته دواى شو كردن ناتوانیت ئه ركى سه رشانی خۆت راپه پرنیت و توانای هه ل گرتنی ئه و به پرسیاریه تیه ت نابیت.
- یارمه تی دانی دایك له په روه رده كردنی براو خوشكه كانی بچوكتر له خۆت له سه ر خوو په وشتی جوان و به ها به رزه كان كه له به شی به پرسییه تی دایكدا به دریژی باسما ن كرد.
- راپه راندن و ئه نجامدانی هه ندی له ئه رك و ئیش و كار ه كان له بری دایك و یارمه تی دانی یا ئه نجامدانی هه ندی كاروبار واته نوینه رایه تی كردنی دایك له و كارانه دا.
- فیئر كردنی دایك به خوینده واری و نوسین ئه گه ر دایك نه خوینده وار بوو تو خوینده وار بویت به تاییه تیش فییری دروشم و بواره زانسته كانی ئایینی بكه وه ك فیئر كردنی نوپوژ قورئان و ئه و ویردانه ی كه له نوپوژدا ده خویندرین به تاییه تیش سوره تی فاتیه، هه له كانی بو پاست بكه وه. به تاییه تی له كاتی بی ئیشی و ده ست به تالی دا هه ولی له گه ل دا بده و دوری قورئان خویندن و هه ندی له زانسته شه رعیه كانی له گه ل دا بده بو ئه وه ی سویدیان لی وه ر بگریت، كه به پاستی ئه مه لایه نیکی گرنگی فه راموش كراوه كه زوریك له ئیمه لی بی ئاگاین. چونكه پوژانه پرسیاریکی زور ده كریت له لایه ن ئه و ژن و پیاوانه ی كه خویندنی سوره تی فاتیه نازانن یان خویندنه كه یان په وان نیه، كه چی كچه كانیشیان له زانكوو دانشتگا و دوانا وه ندی و ئاماده ییه كاندا ده خوینن یان فیئر خوازن، ئالییره داوئه مه به پرسییه تی و ئه ركی سه رشانی كچان به ده رده خات^(۱).

(۱) ئه دی بو ئه مه نالین كه زوریك له و كوپو كچانه ی كه خاوه نی پروانامه ی دكتورا و ماسته ریشن وه ك نه خوینده وار ان وان به لكو له وانیش كو له وار ترو نه زان ترن و نازانن سوره تی فاتیه به په وانی بخوینن !!! بو. چونكى هه گیزا و هه رگیز به لای قورئان و زانسته شه رعیه كاندا نه ك هه ر ناچن و ناگه پین به لكو قورئان هه ر ناش خوینن و زوریکیان هه ر بپواشیان پى نیه . خو له خویندنه وه ی كتیب

وریایی وئاگاداری له‌مانه‌ی خواره‌وه گه‌لیک گرنگ و پێویسته :

■ به‌سه‌ر نه‌بردنی کاتی بێ ئیشتی وده‌ست به‌تالی به‌شتیک که‌سودی نه‌بی‌ت وه‌ک: شوین که‌وتن و ئالوده بون به‌ئامیره‌کانی ڤاگه‌یانده‌ن جو‌ربه‌جو‌ره‌کان وئو هۆکاره‌ ڤه‌یوه‌ندیانه‌ی تر که‌ ئه‌مڤۆ له‌جیهاندا هه‌ن، که‌به‌پاستی کاتیکی زۆر له‌کیس مڤۆڤ ده‌ده‌ن له‌کاتی سه‌یر کردنی ئه‌و دیمه‌نه‌ سه‌یرو سه‌مه‌ره‌ و بێ ئایڤۆیانه‌و ئه‌و فیلمه‌ بێ سودو بێ که‌لکانه‌ که‌له‌ شاشه‌ زیوینیه‌کانی که‌نال و ته‌له‌فزیۆنه‌ جو‌ربه‌جو‌ره‌کانی ده‌ره‌وه‌و ناوه‌خۆ نیشانی هاو‌لاتیان ده‌درین به‌تایبه‌تیش هه‌رزه‌کارانی کو‌ڤو کچ، نه‌ک هه‌ر ئه‌مه‌ به‌لکو کاتیکی زۆریش له‌سه‌رپێچی خوی گه‌وره‌و ڤا‌بواردن و شوین که‌وتن و شل کردنی جله‌وی هه‌واو ئاره‌زوه‌کانی نه‌فس‌وشه‌یتان و له‌خرابه‌کاری دا به‌سه‌ر ده‌بریت. چونکه‌ مڤۆڤ ده‌بێ باش بزانی‌ت که‌به‌پرسه‌ له‌و کاته‌ی که‌خوای گه‌وره‌ بو ڤا‌په‌راندنی کاروباره‌کانی ژیان‌ی هه‌روه‌ک خوی بو‌ی دا‌رشتوین نه‌ک به‌هه‌واو ئاره‌زوی خو‌مان ئه‌و کاته‌ش که‌ بریتیه‌ له‌ژیان و ته‌مه‌نی مڤۆڤ که‌به‌نرخ‌ترین و به‌رز‌ترین شتی‌که‌ که‌مڤۆڤ له‌بونه‌وه‌ردا هه‌یه‌تی، ده‌ی ئه‌گه‌ر هه‌مو له‌گه‌ل ئه‌و دام و ده‌زگایانه‌دا به‌خو‌ڤایی و به‌به‌لاش و بێ سود به‌سه‌ر به‌ریت حه‌تمه‌ن توشی زیانیکی زۆر گه‌وره‌ ده‌بین له‌دنیا و له‌قیامه‌تدا، که‌زۆر به‌داخه‌وه‌و زۆر جی‌ی دل‌گرانی و دل‌ ته‌نگیه‌ که‌به‌شی هه‌ره‌ زۆری کاتی کیژه‌ لاوان و کچان (هه‌روه‌ها کو‌ڤان له‌کچان خراپتر - وه‌رگێڤ) ئه‌و کاته‌ زی‌پینه‌ واته‌ ئه‌و ته‌مه‌نه‌ به‌پێزه‌ له‌گه‌ل که‌نال و هۆکاره‌کانی ڤاگه‌یانده‌نی گه‌نده‌ل که‌ری وه‌ک ته‌له‌فزیۆن و که‌نال‌ه‌ ئاسمانیه‌کان و یاله‌گه‌ل براده‌رو ڤه‌فیه‌ خراپه‌کانیان له‌بازاره‌ بێ ئاب‌ڤوه‌کانی ئه‌مڤۆ یا له‌گه‌ل ته‌له‌فۆن و ته‌له‌فۆن‌کاری و مۆبایل دا به‌فیرو ده‌ده‌ن. دیاره‌ که‌گومانی تێدانیه‌ که‌به‌هۆی ئه‌م که‌مه‌ته‌رخه‌می و بێ ئاگاییه‌وه‌ کارو

وچاپ‌کراوه‌ شه‌رعی و زانسته‌ شه‌رعیه‌کان هه‌ر گه‌ڤی!! ده‌بێ بلێن ئه‌وانه‌ ده‌بێ له‌پیشه‌وه‌ خو‌یان فی‌ر بکه‌ن و بگه‌ڤینه‌وه‌ بو‌ ڤیگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و بیرو باوه‌ڤه‌که‌ی خو‌یان واته‌ عه‌قیده‌که‌ی خو‌یان سه‌رله‌نو‌ی تو‌ژهن بکه‌نه‌وه‌و ئه‌مجار دایک و باوکیان فی‌ر بکه‌ن و بیرو باوه‌ڤو عه‌قیده‌که‌یان بن کو‌ل بکه‌ن و ڤاستی بکه‌نه‌وه‌ (وه‌رگێڤ).

ئیشیكى زۆر گرنگ له دەست دەچن و ئەنجام بەرھەمیكى زۆر لە داھات و سەر و سامانی تاكى و نەتەوھىی لەكیس دەچن و ولات خەسارەتمەند دەبیت. كاتیكى زۆریش لەسەرپىچى و بى فرمانى خواى بالا دەست و كاربه جى دا بەفیرۆ چوو بەسەر بردرا.

■ دور كەوتنەوھ لەبرادەرى خراب كەوھك پرىشكى گپدار وان كەكەوتە سەر ھەر شتێك دەست بەجى ئەویش گپ دەگریت وھەمو گىانى دەسوتىنى، لەرۆژگارى ئەمڕۆدا پەيوەندى وبرا دەرایەتى راستەوخۆ ونا راستەوخۆ گەلێك زۆرن. دەبى كچى ژيرو موسلمانى خاوەن باوھرى تۆكمە زۆر لەو دۆست و برا دەره خراپانە وریا و ئاگادار بىت. نیشانەى ئەوانە ئەوھى كەھەمیشە خراپە و ئامرازەكانى خراپەیان پىوھ دیارە وھەم دەم بلاوكەرەوھى خراپە و خراپەكارىن، وھەمیشە شەرھەنگىزن و خراپە ھىنەر و خەلكى بۆ خراپەكارى ھەل دەنن و تۆوى خراپەكارى دەوھشینن و فرمان بە خراپە دەكەن و قەدەغەى چاكەكارى دەكەن، وینەى ئەم دۆست و برا دەرانە پىوئىستە زۆر لى یان وریا بىت و لى یان دور بكەوئتەوھ.

■ شوین كەوتنى ئافرهتانی كافرو بى باوھرو بەكار ھىنان و لەبەر كردنى ئەو جل و بەرگ و پۆشاكانەى (الموضه) كە كافران و خراپەكاران بەدیارى بۆمانى دەھىنن، ھەر وھەكو لەپا بردودا زانىمان كە دوژمنانى ئىسلام ھەمیشە سورن لەسەر ئەم كارەیان و بەردەوام نوچ نادەن و ناسەكنن، بۆ ئەم مەبەستەش ھەمیشە لەھەولى لىبراوانەى خۆیان ناكەون بۆ خراب كردن و لادانى كچانى موسلمان و لەكەدار كردن بەھەر شىوھى كى بۆیان بكریت، بەھەر ھۆكارىك بىت یەكێك لەو ھۆكارانە كە گرتویانەتە بەربلاو كردنەوھى ئەو ھەمو جل و بەرگ و پۆشاكە ناشەرى یە جۆر بەجۆرانەى كە لەناو كۆمەلگای موسلمانان و لەناو ئافرهتانی موسلماندا بلاویان كردۆتەوھ و ئافرهتى موسلمانىان پوت كردۆتەوھ و لەپۆشاكى شەرى و ئاوەپوتیان كردوھ و لەھەیا و ھەشمەت و پو سورىھى فیترەتى خۆیان دورخستۆتەوھ و لى یان دارنپوھ. بۆیە كچان و ئافرهتانی بپوادارى موسلمانان زۆر پىوئىستە كە بەرھەلستكارى و بەرپەرچى ئەم پلانە گلاوھى دوژمنانى ئىسلام بدەنەوھ و دواى ھەمو

قېره قېر كېرېك نه‌كه‌ون و وه‌لامیان نه‌ده‌نه‌وه‌وشوین هه‌مو ده‌نگدانه‌وه‌یه‌ك (الصدی) نه‌كه‌ون.

■ ده‌رچون بۆ بازاره‌كان به‌بئی كاری پئویست: به‌راستی ئه‌مه ده‌ردو په‌تایه‌کی ترسناک و مه‌ترسی داره كه‌له‌ناو ئافره‌تاندا بلاءو بوه‌ته‌وه وه‌ك بلاءو بونه‌وه‌و كه‌وتنه‌وه‌ی ئاگر له‌ناو پوش و په‌لاش دا، به‌جۆرېك وای لی هاتوه كه‌زۆرېك له‌كچانی موسلمان له‌ناو بازاره‌كاندا هه‌لبه‌زو دابه‌ز ده‌كهن و دوچاری سه‌دان هه‌له‌و كاری بئی شه‌رعی یان ده‌كهن و ده‌كه‌ونه داوی شه‌یتانه‌وه یه‌كه‌مین كه‌سێك و یه‌كه‌مین شتێك كه‌له‌و بازارانه‌دا بكه‌ونه داویه‌وه شه‌یتانه، چونكه بازاره‌كان بنكه‌و باره‌گای شه‌یتان و خراپه‌كارانن و ده‌بئی خوشکانی موسلمان و به‌كچو به‌ژنانه‌وه زۆر وریا بن و خۆ له‌چونه ناو بازاره‌كان به‌دور بگرن، خۆ ئه‌گه‌ر هه‌ر ناچار بون كه‌ده‌بئی هه‌ر بچن ئه‌وا باله‌گه‌ل سه‌رپه‌رشتیاریکی خۆی یایه‌کی له‌ئه‌ندامانی مه‌حره‌می خۆی دا بچیت و خیرا پیداوایسته‌ی كانی بكریت و به‌په‌له‌بگه‌ریته‌وه لانه‌كه‌ی خۆی كه‌ماله‌كه‌یه‌تی. ده‌ی بانافره‌تان له‌سه‌ر ئه‌وه رابین كه‌بۆ پئویستی نه‌بئی نه‌چنه‌ده‌ر، چونكه گومانی تیدانیه‌ ئه‌و چونه ده‌ره‌وه‌یان ده‌رگه‌ی هه‌مو خراپه‌و شه‌رېكه‌ بۆ ئه‌وان، باباش بزنانن ئافره‌ت هه‌ر كه‌چوه ده‌ره‌وه شه‌یتان یه‌كسه‌ر پېشوازی لی ده‌كات و وه‌ری ده‌گریت به‌كه‌یفی خۆی ده‌ی هیئی و ده‌ییات هه‌روه‌كو له‌پینغه‌مبه‌ره‌وه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئه‌مه چه‌سپاوه. ^(۱) چه‌ندان ئافره‌تی موسلمان كه‌وتونه داوی سه‌رشوپی و په‌زاله‌ته‌وه به‌هۆی ئه‌م ده‌رچونه بئی شه‌رعیانه‌ی ئافره‌تانه‌وه، بۆیه پئویسته كچان زۆر له‌م حاله‌ته‌وه وریا و ئاگادار بن و له‌م كرده‌وانه‌ی خواره‌وه بسلمنه‌وه و لی ی دور بكه‌ونه‌وه:

(۱) له‌فه‌رموده‌ی عبدالله كوری مسعود رَضِيَ اللهُ عَنْهُ كه‌له‌پینغه‌مبه‌ره‌وه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده‌گریته‌وه كه‌فه‌رمویه‌تی: { المرأة عورة فإذا خرجت استشرفها الشيطان } رواه الترمذي في الرضاع، باب استشرف الشيطان المرأة إذا خرجت وقال: هذا حديث حسن غريب.

واته: ئافره‌ت عه‌وره‌ته گه‌ر له‌مال هاته ده‌ر شه‌یتان پېشوازی لی ده‌كات و ده‌ی قۆزیته‌وه و به‌كه‌یفی خۆی هه‌لس و كه‌وتی له‌گه‌لدا ده‌كات. (وه‌رگێر).

- دەرچون بۇ ئەۋ شويىنانەي كەپى يان دەگوتىت شوينى سەيرانگاۋ رابواردن و كات تىدا بەسەر بردن (الملاهى) باخۆى لەشەرى ئەۋ شويىنانە بپارىزىت چونكە توشى رابواردن و كاتەكانت بەفیرۆ دەچىت و كۆلىك شەرو خراپەكارى و گوناح و تاوانت بۇ بەدىارى دىنىت و دەىخاتە گەردنت^(۱).

- بەكار هینانى تەلەفۆن و مۆبايل بەبى سودو لەكارى پىروچىدا: تەلەفۆن و مۆبايلەكان چەكىكى دوسەرن بۇ پىويستى و ناچارى نەبىت ناکردىن و دانانىن. جىگای داخە كەزۆرىك لەكچان شىوانىكى و دەگرەنە بەر لەبەكار هینانى تەلەفۆن و مۆبايل، كەمروڤ بىز لەخۆى دەكاتەۋە، هەركە (سماعة) يا مۆبايلەكەيان بەدەستەۋە گرت ئىدى پىيەۋە دەلكى و تاماۋەيەكى دورو درىژ بەرى نادەن ئەۋەندە قسەى بى سودو بى كەلك و درىژدارى

(۱) باخوشك وبراينى خوينەر و تىنەگەن كەلەرابواردن و خۆشگوزەرانى رىك و پىك وپابەند بەمەرجه شەرىەكانەۋە يان لى قەدەغە دەكەين نەخىر بەلكو مەبەستى ئىمە ئەۋەيە كەلەزۆرىك لەوشوینەكان لەكۆمەلگاكانى موسلماناندا بلاۋەۋە كارى بى شەرى تىدا دەكرىت و پابەند نىن بەشەرىەتى خواۋەۋە ئاپۆرىەكى خەلكى زۆرى تىدا كۆدەبنەۋەۋە بەهەزاران بى شەرى تىدا دەكرىت وەك خواردنەۋەۋە مەى و رەش بەلەكى و دەھۆل و زورپنا و مۆسقاۋ گۆرانى گوتن و سەماۋ سوردان و تىكەل بونى ژن و پىياۋ و گەلىكى تر لەبى فرمانى و بى شەرىەكانى تر لە شوینەكانى وەك ھاۋىنە ھەۋارەكان و سەيرانگاكان و شوینەكانى تر. بەلام ئەگەر ئەم دەرچونانە بۇ گەشت وگوزارەكانى سىروشتى خواى گەۋرە كەپابەند بن بەمەرجه شەرىەكان وەك ئەۋەۋە ھەركەس خۆى و خاۋو خىزانى بچنە شوينىك لەشوینە خۆشەكانى ئەۋ چىاۋ چۆل و پىدەشتانەى كە چۆلن و كەسى تىدا نىن ياخود كەلىشى بن كەمىكن و تىكەلى تىيدا پو نادەن و ھەر خۆيان بن ئەۋە چى تىدا نىەۋ رىگە پىدراۋە (مباحة) و حەرام نىەبەلكو ھەندى جار بۇ ھەندى لەتەمەنەكان لەسەرىشت پىويستە بچنە دەر و سوننەتە بۇ بىنىنى دەسەلات و نىشانەكان و توانا لەبن نەھاتوھەكانى خواى گەۋرە.

دەتوانن بۇ ئەم مەبەستە و بۇ زانىارى پتر سەبرى كىتیبى (الترفيه) لەنوسىنى دكتور عبدالله السدحان بكن. كەزانىارىەكى باش و پىر بەسودو دەۋلەمەندى لەم بارەيەۋە تىدايە، خوا پاداشتى بداتەۋە و سەركەوتوى بكات. آمىن.

ده‌که‌ن، ئای له‌و خه‌ساره‌تمه‌ندیه‌و له‌و کات به‌فیرۆ دانه، به‌شیوه‌یه‌که ده‌بیته پاچیکێ تیک ده‌رو ده‌رگا‌کانی شه‌رو خراپه به‌پوی کچانی موس‌لماندا ده‌کرینه‌وه له‌رێگه‌ی راستی خۆیان لاده‌دن وله‌گریژنه‌یان ده‌بن وکچان له‌م رێگه‌یه‌وه خراپ ناو زه‌د ده‌بن. تکایه زۆر زۆر وریاو ئاگادار بن له‌م پیشه‌ قیزه‌ونه^(۱).

د - به‌رپرسیاریتی ئافره‌تی موس‌لمان وه‌ک خوشکێک:

خوشک له‌نزیکترین نزیکه‌کانی براهیه، هه‌ردو لا مافی هاوبه‌شیان هه‌یه‌به‌سه‌ر یه‌کتیه‌وه. به‌لکو به‌رپرسیه‌تی خوشک گه‌وره‌ ترو گشتی ترو به‌رچاو ترو له‌ناو ئه‌و مال‌ه‌ی که‌تیایدا ده‌ژیات. ئه‌وه‌ی که‌له‌به‌ر پرسیه‌تی کچدا باس‌مان کرد به‌ته‌واوه‌تی بریتیه له‌به‌رپرسیه‌تی خوشک له‌به‌رامبه‌ر خوشکه‌کانی و برا‌کانی به‌گه‌وره‌و به‌بچوکه‌وه. لی‌ره‌دا ده‌توانین چه‌ند بریارو به‌رپرسیه‌تیکی تر بکه‌ینه‌ سه‌ر ئه‌و بریارو به‌رپرسیه‌تیانه‌ی

(۱) به‌لێ چ ته‌له‌فۆن و چ مۆبایل دو ده‌من و دو تیغی بپه‌ندن که‌یفت لێ بێ له‌کاری باشه به‌ولاوه چیدی پێ ئه‌نجام ناده‌یت و ته‌نیا ئیش و کاره زه‌روریه‌ته‌کانی ژیا‌نی پۆژانه‌ی خۆتی پێ ئه‌نجام ده‌ده‌یت، وه‌هه‌وسیشته‌ لێ بیته‌ چ کاریکی خراپ و فیتنه‌ و ئاشوبی پێ له‌ناو خه‌لکی دا بلاو ده‌که‌یه‌وه. هه‌مو‌مان باش ده‌زانین که‌ مۆبایل و ته‌له‌فۆن بۆ کاری باش و خه‌زمه‌تگوزاریه‌ سود به‌خشه‌کانی ژیا‌نی پۆژانه‌ی مرۆف دروست کراوه نه‌ک بۆ خراپه‌کاری و به‌خه‌لکی رابواردن و په‌یوه‌ندی به‌سه‌تن و دل‌داری و بن دیوارو بن په‌سیوان. زۆرمان له‌گه‌نج و لاوانی کچان و کورپان دیوه که‌ شه‌رم ناکات له‌هه‌مو شوینیک له‌بازار له‌مال له‌فه‌رمانگه‌و وله‌شوینی ده‌وامه‌که‌ی خۆی دا مۆبایله‌که‌ به‌بنانگۆی یه‌وه ده‌نیت هه‌رگیز شل و وه‌رز نابن و سه‌عاتیک نا دوسه‌عات و بگه‌ سه‌ ساتیش سه‌ماعه‌ی مۆبایله‌که‌ی به‌بنانگۆی یه‌وه‌یه‌ و قسه‌ له‌گه‌ل دل‌داره‌که‌یاندا ده‌که‌ن و مراجه‌کانیشیان وا به‌دیاریانه‌وه راپه‌ستاون و چاوه‌پوانن هه‌ر لێ نابنه‌وه تا کاره‌کانیان بۆ راپه‌ڕینن به‌لام بێ سو‌ده. زۆر جار پوی داوه بابای مراجع له‌دوری دوره‌وه له‌گوندو لادیکانه‌وه هاتوه بۆ دائره‌و مه‌سه‌ره‌ف و خه‌رجیه‌کی زۆریشی کردوه. ئه‌و پۆژه ئیشه‌کانی بۆ ناکرین بۆ به‌یانی یان ده‌گه‌رینه‌وه یا له‌مالی خانه‌ خۆی ده‌مینه‌وه، به‌شکو خوابکات به‌یانی کابرای فه‌رمانبه‌ر دلی بتلیسه‌ته‌وه و ئیشه‌که‌ی بۆ راپه‌ڕینیت. تاوانی ئه‌مه له‌ئسته‌وی کی دایه هه‌یاران؟ (وه‌رگێڕ).

که له خالی (به پرسیه تی نافرتهی موسلمان وه کچ) دا خرا نه پوک له م خالانهی خواره وه دا دهیان گوشین:

- ریژ گرتن و به هه ند زانینی براو خوشکه کانی که له خوی گه وره ترن. چونکه خوشکی گه وره له مالدا له جینگه و پلهی دایک دایه، وبراگه وره ش له جینگه و پله و پایه ی باوک دایه. مافی په یوه ندی و خزمایه تی و نه سه بیان به سه ر یه که وه هه یه واته مافی خوشک و برایه تی، پیویسته له سه ر ئه و خوشکه که یارمه تیان بدات ئه گه ر پیویستیان به یارمه تی هه بو، وه ک یارمه تی دانی مالی و مژادی (المادی) کردنه وهی گری کویره کانی ته نگ و چه له مه کانیان کاتی توش بونیان. یارمه تی دانیان له کاتی خویندن و سه عی پی کردن و یادداشت و زانسته کانیاندا.

بلاو کردنه وهی خیر و چاکه له ناو مالدا به خویندنه وه و بیستن و گوی لی گرتن و بانگ کردن و فریا که وتن و فرمان کردن به چاکه و قه دهغه کردن له خراپه و ئه م جوړه شتانه.

- ئاموژگاری کردن و پینومایی کردن بو ئه وانه ی پیویستیان پییه تی له ناو مالدا.

چوار چیوهی سی یه م: به پرسیاریه تی نافرتهی موسلمان له به رامبه ر کومه لگه و

نومه تدا:

به پرسیه تی نافرته فراوان و به ربلاوه به شیوه یه که هه تا هه مو چوار چیوه و پانتایی کومه لگه و نومه ت به گشتی ده گریته وه. ئه و به پرسیاریه تیه بریتیه له هه ستان به کاری بانگ شه کردن بو لای خوی گه وره، به پرسیاره له فرمان کردن به چاکه و قه دهغه کردن له خراپه، به پرسیاره له ئاموژگاری کردن و پینومایی و چاکه کاری و ئی سلاح له ناو کومه لگه دا.

لیزه دا هه ندی دهقی شه ری ده هینمه وه له به ر گرنکی و بایه خی ئه و بانگ شه و واجب بون و به ره مه گشتی یه کانی، ئه مجار ئه وهی که په یوه نده و تاییه تی به نافرته وه

هیه. خوی بالا ده‌ست و کاربه‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿ وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴾ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿۲۴﴾ فصلت: (۳۲، ۳۴). (واتا: توخوا چ قسه و گفتارو چ کرده‌وه‌یه‌ک له‌قسه و کرده‌وه‌ی نه‌و که‌سه باشتره که‌بانگه‌شه بو لای خوی گه‌وره ده‌کات و خویشی کرده‌وه‌ی باش ده‌کات و ده‌لی من له‌گروپی موسلمانانم و پرواداره، شتیکی به‌لگه نه‌ویست و شتیکی سه‌ره‌تایی خوا کرده که هه‌رگیزاو هه‌رگیز چاکه و خراپه یه‌کسان نین و وه‌ک یه‌ک نین‌وله‌یه‌ک تایی ته‌رازو دانین ده‌ی که‌واته هه‌میشه خراپه به‌چاکه پال پیوه بنین و رایان بمالن واته که‌خراپه‌تان کرد گورج چاکه‌یه‌کی به‌دوادا بکه‌ن بو نه‌وه‌ی خراپه‌کات بسپرتیه‌وه، چونکه چاکه‌کان خراپه‌کان ده‌سپرنه‌وه. نه‌گه‌ر چاکه له‌گه‌ل نه‌و که‌سه‌دا بکه‌یت که ناخویشی و دوژمنایه‌تیا به‌یه‌که‌وه هه‌یه‌وده‌ست پیشخه‌ری بکه‌یت له‌ناشت بونه‌وه و چونه دوی نه‌و چاکه کردنه و ناشت بونه‌وه‌یه وای لی دیت و ده‌بیته دوستیکی زور خو‌شه‌ویست و گه‌رمو گورو دل‌سوزی لی دیت. (وه‌رگیپ). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿ وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ ﴿۱۰۴﴾ آل عمران: ۱۰۴. (واتا: واته: نه‌ی پرواداران: با له‌ئیوه کومه‌لیک پیکیبیت بو نه‌وه‌ی ریگه‌ی چاکه و خیر پیشانی خه‌لکی بدن و نایینی خوا و حوکمه‌کانی بو موسلمانان پون بکه‌نه‌وه، فرمانیان به‌چاکه پی بدن و له‌خراپه و خراپه‌کاری ده‌ستیان بگرن و بیان گپرنه‌وه، بو نه‌م مه‌به‌سته‌ش ده‌بی نه‌و که‌سانه زور به‌چاکی له‌فرمان و له‌حوکه‌کانی نایینی نیسلام تیگه‌یشتبن و زاناو زیره‌ک و به‌رچاو روشن بن و زور له‌سه‌ره‌خو و هیمن بن و به‌نرم و نیانی و پوی گه‌ش و پو خو‌شیه‌وه ناموزگاری خه‌لکی بکه‌ن، نه‌ک توندو تیژو قسه ره‌ق بن، ده‌بی بزائن چون قسه له‌گه‌ل خه‌لکی ده‌که‌ن و ده‌یان دویتن و ده‌بی زور دلفراوان بن. جا نه‌گه‌ر و ابن نه‌وانه له‌دنیا و قیامه‌تدا سه‌ره‌رزو سه‌ره‌رازو سه‌ره‌که‌وتو ده‌بن، له‌په‌وتی قسه‌کاندا ده‌رده‌که‌ویت که‌مه‌به‌ستی

زانایانه نهك مه بهستی پی دروست کردنی حیزبی سیاسی و په رته وازه بونی ئوممهت ههروه کو حیزبیه کان به لگه بهم ئایهت دیننه وه بۆ په وا دانی دروست کردنی فره حیزبی له ئیسلامدا. به سود وه رگرتن له تهفسیری گولشنه ب ۱۴۹۰. (وه رگیڤ). ههروه ها ده فهرموئ: ﴿ اَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْ لَهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ﴾ النحل: ۱۲۵. (واتا: ئه ی پیغه مبهه ر: زۆر ژیرانه و له سه رخوونه رم و نیانه وه بانگه شه بۆ لای خوا بکه و به ژیرانه و به ئامۆژگاری ژیرانه و هیدی وهیمنانه خه لکی بانگ بکه و به باشترین شیوه دایه لۆک قسه یان له گه ل دا بکه بۆ ئه وه ی به و شیوه نه رم و نیانیه وه دلای یان نه رم بیته و بیته سه ر ریگه ی راست و به پیچه وانه وه لیته دور بکه و نه وه و بانگ کردنه ت له بری سود و قازانج زیانی هه بیته ولیته دور بکه و نه وه. (وه رگیڤ). ههروه ها ده فهرموئ: ﴿ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴾ التوبة: ۱۲۲. (واتا: موسلمانان نا کرئ هه مویان لی کړا بۆ غه زا کردن واته بۆ شه پرکردن له گه ل کافران ده ر بچن به لکو له هه ر کومه له و له هه ر عه شیرت و تیره هیه ک کومه لیک ده ر بچن و هه ندیکیش له ناو موسلمانان بمیننه وه له وانه ی که بۆ شه پر ده ر نه چون بۆ ئه وه ی فی ری شه ر و حوکمه کانی ئایینه که یان بکه ن و ئاگایان له و ئایهت و حوکمانه بیته که بۆ سه ری پیغه مبهه ر ﷺ دینه خوار وه م ئاگاشیان له و مال و مندال و پیره ژن و پیره پیاوانه بیته که له وئ ماونه وه. ههروه ها ئه وانه ی که له جیهاد گه رانه وه ئاگادار بکه ن به و حوکم و ئایه تانه ی که له دوا ی ئه وان هاتونه ته خوار و ئاگاداریان بکه نه وه له حوکمه کانی ئایینه که یان. ئه م ئایه ته هه لوه شینه ره وه ی ئایه تی ۳۹ ی سوره تی (التوبة إلا تنفروا...)) و ئایه تی پیش خو یه تی ههروه کو (القرطبی) له تهفسیره که ی خو ی دا هینا ویه تی (وه رگیڤ). ههروه ها ده فهرموئ: ﴿ قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعْنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾ يوسف: ۱۰۸. (واتا: ئه ی محمد به و بیباوه رو بته پرستانه بلئ ئایینی ئیسلام ریباری راست و ئاشکرای منه که پیتان راده گه یه نم ریگه ی

من و نه‌وانه‌ی شوین من ده‌کون و به‌به‌رچاو پوئنی و له‌سه‌ر عیلم وزانستی ئیسلام بانگی خه‌لکی ده‌که‌م بو ئایینی خوا، بو به‌ته‌نھا خوا په‌رستی و به‌جی هینانی فرمانه‌کانی خوی په‌روه‌ردگار، خوی پاک و بیگه‌رد له‌وه گه‌وره‌ ترو به‌رز تره که‌هاوبه‌شو و هاویننه‌ی بو دانین، من باوه‌رم ته‌نیا به‌خوی گه‌وره و تاو ته‌نیا هه‌یه و پاک و بیگه‌ردی بو خوی گه‌وره و من هه‌رگیز له‌هاوبه‌ش په‌یدا که‌ران نیم و نابم. (وه‌رگیڤ). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾
 التوبة: ۷۱. (واتا: : بروداران چ پیاو وچ ژن دۆست و پشتیوانی یه‌کترین و فرمان به‌چاکه ده‌کن و قه‌ده‌غه له‌خرابه ده‌کن ، دیاره مه‌به‌ست له‌برودارانی راسته‌قینه‌یه نه‌وانه‌ی که‌ده‌ستیان گرتوه به‌قورئان و به‌سوننه‌ته‌وه به‌پی ی تیگه‌یشتنی پیشینه‌ی پیاو چاکان (وه‌رگیڤ).

هه‌روه‌ها به‌پیچه‌وانه‌ی نه‌وانه‌وه ده‌فه‌رموی: ﴿الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِّنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ﴾ التوبة: ۶۷. (واتا: : به‌پیچه‌وانه‌ی بروداران گروپیکی تره‌ه‌ن که‌خوی گه‌وره ده‌رباره‌یان ده‌فه‌رموی: دوروان چ پیاو وچ ژن هاوکارو پشتیوانی یه‌کترین و هه‌میشه وه‌ک پیشه‌ی پیشینه‌ی خویان فرمان به‌خرابه ده‌کن و قه‌ده‌غه له‌چاکه کردن ده‌کن وخرابه کاری و فه‌سادی له‌جیهاندا ده‌نینه‌وه و تووی فیتنه و فه‌سادی ده‌وه‌شینن. (وه‌رگیڤ). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّاصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّاصُوا بِالصَّبْرِ﴾ (العصر: ۳). (واتا: : مروقه‌کان خه‌ساره‌ت مه‌ندن ته‌نیا نه‌وانه نه‌بیت که‌بروای ته‌واویان به‌خوی گه‌وره و به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ و به‌به‌رنامه‌که‌ی خوا هیناوه و ده‌ستیان گرتوه به‌قورئان و سوننه‌ته‌وه و ئاموژگاری خه‌لکی ده‌کن بو چاکه کردن و بانگی خه‌لکی ده‌کن بو لای خوی گه‌وره و ئاموژگاری خویان و که‌س و کارو خه‌لکی به‌گشتی ده‌کن بو ئارام گری و خوڤاگری و پی دانه‌زراوی له‌سه‌ر ئایینی و خواو به‌رنامه‌ی خوی پاک و بیگه‌رد. (وه‌رگیڤ). وه‌له‌فه‌رموده راسته‌کانی مسلم و له‌فه‌رموده‌ی تمیم کوڤی اوس الداری هاتوه که‌پیغه‌مبه‌ره‌ی ﷺ فه‌رمویه‌تی: {الدین نصيحة} قلنا لمن؟ قال: (لله

ولکتابه و لرسوله ولأئمة المسلمين وعامتهم} ^(۱). (واتا: ئایین هه موی ئامۆژگاریه. گوتمان بۆ کئی ئەهی پەسولی خوا ؟ فه رموی: بۆ خوای گه وره و بۆ کتیبه که ی که قورئانه و بۆ پیغه مبه ره که ی و بۆ هه مو پیشه وایانی موسلمانان و بۆ هه مو موسلمانان به گشتی و بۆ عامیه کانیان. (وه رگیڤ). هه روه ها له مسلمه وه له فه رموده ی (سعید الخدری) وه رضی اللہ عنہ له پیغه مبه ره وه صلی اللہ علیہ وسلم که فه رمویه تی: {من رأى منكم منكراً فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع فبقلبه، وذلك أضعف الأيمان} ^(۲).

هه روه ها بوخاری ریوایه تی کردوه له فه رموده ی عبدالله کورپی عمر وئه ویش له پیغه مبه ره وه صلی اللہ علیہ وسلم که فه رمویه تی: {بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً} ^(۳). (واتا: زانست وزانیاری له منه وه رابگه یه نن جابا به ته نیا یه ک ئایه تیش بیئت. (وه رگیڤ). هه روه ها فه رمویه تی: {مَثَلُ الْقَائِمِ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ وَالْوَاقِعِ فِيهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلَاهَا وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلَهَا، فَكَانَ الَّذِينَ فِي أَسْفَلِهَا إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الْمَاءِ مَرَوْا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ، فَقَالُوا: لَوْ أَنَا خَرَقْنَا فِي نَصِيبِنَا خَرْقًا وَلَمْ نُؤْذْ مِنْ فَوْقِنَا، فَإِنِ يَتْرَكُوهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلْكَوْا جَمِيعًا، وَإِنِ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِهِمْ نَجَوْا وَنَجَوْا جَمِيعًا} ^(۴). (واتا: وینه ی ئه و که سانه ی که دهستی یان گرتوه به قورئان و سوننه ت و هه رگیز سنوره کانی خوای گه وره نابه زینن و ئه و که سانه ی پیچه وانه ی گروپی یه که من وه ک ئه و دو گروپه وان که له که شتیه ک دان، گروپیکیان

(۱) رواه مسلم برقم (۵۵) في الأيمان، باب بيان أن الدين النصيحة.

(۲) رواه مسلم برقم (۴۹) في الأيمان، باب بيان كون النهي عن المنكر من الأيمان، وأن الأيمان يزيد وينقص، وأن الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر واجب.

بۆ زانیاری پتر و تووژینه وه ی پتر ده رباره ی ئه م فه رموده یه بپوانه: کتیبی خۆم (دراسة حديث أبي سعيد الخدري رواية ودرایة).

ب — واتا که یمان له رابردودا پون کردۆته وه. (وه رگیڤ).

(۳) رواه البخاري برقم (۳۴۶۱) في أحاديث الأنبياء، باب ما ذكر عن بني إسرائيل. بۆ شاره زا بون وزانیاری پتر بپوانه: (كتاب الأمر بالمعروف لعبد الغني المقدسي) به تووژینه وه و ليكۆلینه وه ی خۆم له گه ل بۆ نوسینی پیشه که یه ک.

(۴) رواه البخاري برقم (۲۴۹۳) في الشركة، باب هل يقرع في القسمة والأستهام فيه؟

له‌نهۆمی سه‌ره‌وه‌ن و هی دوه‌میش له‌ نهۆمی خواره‌وه‌ی که‌شتیه‌که‌دان. جا‌ئه‌وانه‌ی له‌نهۆمی خواره‌وه‌ن ده‌لێن: ئە‌گەر ئێمه‌ له‌خواره‌وه‌و له‌لای خۆمان کونی‌ک له‌که‌شتیه‌که‌ بکه‌ین و ئاوی خۆمان لێ‌روه‌هه‌لێنجین باش‌تره‌و خه‌لکی سه‌ره‌وه‌هه‌زیه‌ت ناده‌ین، دهنه‌ ئه‌گه‌ر وانه‌که‌ین ده‌بێ‌ به‌سه‌ر ئه‌وانه‌ی سه‌ره‌وه‌دا بچینه‌ قاتی سه‌ره‌وه‌ ئه‌مجار ئاوه‌لێنجین. جائه‌گه‌ر ئه‌وانه‌ی سه‌ره‌وه‌ لێ‌ بگه‌رێن له‌بنه‌وه‌ که‌شتیه‌که‌ کون بکه‌ن ئه‌وا ئاوه‌دیته‌ ناوه‌که‌شتیه‌که‌وه‌ هه‌ردو‌لا له‌ئاودا نه‌قوم ده‌بن و ده‌خنکێن، وه‌ئه‌گه‌ر ده‌ستیان بگرن و نه‌هێلن ئه‌وا هه‌ردولایان پزگاریان ده‌بیته‌. ده‌ی ئه‌گه‌ر لێ‌ گه‌رپێن خراپه‌کاران له‌سه‌ر خراپه‌ی خۆیان به‌رده‌وام بن. مه‌ی خۆران به‌ئاشکراوه‌بێ‌ شه‌رمانه‌ مه‌ی بخۆنه‌وه‌، ئافه‌ره‌تان به‌که‌یفی خۆیان خۆی لێ‌ پوت بکه‌نه‌وه‌و سفورو‌ماکیاج کردن و له‌سه‌ر به‌ره‌لایی خۆیان به‌رده‌وام بن به‌ناوی ئازادی و ماف و سه‌ربه‌ستی و یه‌کسانی ژنانه‌وه‌ شه‌رم له‌خوای گه‌وره‌ نه‌که‌ن و سنوره‌کانی خوا ببه‌زێنن، دایکان، باوکان که‌چه‌کانیان له‌سه‌ر به‌رنامه‌که‌ی خواوه‌ له‌سه‌ر پۆشاکێ شه‌رعی په‌روه‌رده‌وه‌ پانه‌هێنن خوای گه‌وره‌ توشی به‌لامان ده‌کات له‌دنیا‌داوه‌ له‌قیامه‌تیش توشی سزای به‌سفت و سوێ ده‌بین. گه‌ر لێ‌ بگه‌رپێن سه‌تمکاران سه‌تممان لێ‌ بکه‌ن و به‌که‌یفی خۆیان ته‌راتین بکه‌ن ده‌ستیان نه‌گرین ئه‌وا فیتنه‌وه‌ فه‌سادێ هه‌مو‌ولات ده‌گرێته‌وه‌وه‌ چاره‌نوسیکی په‌شمان ده‌بیته‌. هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {انصر أخاك ظالماً أو مظلوماً} سه‌حابه‌کان گوته‌یان: باشه‌ ئه‌ی په‌سولی خوا ئه‌وه‌ زانیمان که‌ له‌سه‌ر سه‌تم لیکراوه‌ بکه‌ینه‌وه‌وه‌ یارمه‌تی بده‌ین، به‌لام ئه‌دی سه‌تمکار چۆن یارمه‌تی بده‌ین و له‌سه‌ری بکه‌ینه‌وه‌؟ فه‌رموی: ده‌ستی بگرن و مه‌هێلن ئه‌وه‌ سه‌تمانه‌ بکات و بیگێرنه‌وه‌ له‌سه‌تم و خراپه‌کاری ئه‌وه‌ یارمه‌تی دان و له‌سه‌ر کردنه‌وه‌یه‌تی. فرمان کردن به‌چاکه‌ کاریکی زۆر گه‌رنه‌و بایه‌خداره‌ له‌شه‌ریعه‌تی خوا‌دا. هه‌ر گه‌لێک وه‌هه‌ر قه‌ومێک فرمان کردن به‌چاکه‌ و قه‌ده‌غه‌ کردن له‌خراپه‌یان تێدا نه‌ما ده‌ستیان لێ‌ بشۆ. فرمان کردن به‌چاکه‌ و قه‌ده‌غه‌ کردن له‌خراپه‌ به‌سی قۆناغ ده‌بیته‌ قۆناغی یه‌که‌م به‌ده‌ست: ده‌بێ‌ به‌ده‌ست ئه‌گه‌ر ده‌سه‌لاتیکی ئیسلامی راسته‌قینه‌ هه‌بو خراپه‌ کار بگێردرێته‌وه‌وه‌ ده‌ستی بگه‌ریت له‌خراپه‌وه‌ فیتنه‌وه‌ فه‌سادێ و زیناوه‌مه‌ی خواره‌نده‌وه‌وه‌ دزی و داوین پیسی و ده‌ست پیسی و گه‌نده‌لی. قۆناغی دوهم: ده‌بێ‌ به‌زمان

بگوتريٽ له کاتيکدا که دهسه لاتيکي ئيسلامي نه بو يان له ترسي که وتنه وهی فیتنه ی گه وره تر نه توانرا به دهست بگيردريټه وه ده بی به زمان له خراپه بگيردريټه وه ويلي ی کاکه نه وه گوناحه و خراپه یه لي دور بکه وه. نه گه ر به قسه ت کرا نه وه باشه دنا به قسه ت دهکات يان ناکات نه وه کاری تو نيه و عایدی خوی گه وره یه گرنگ نه وه یه تو فرمانه که ت کرد به چاکه و نه رکي سهر شانی خوټ راگه یاند. قوناغی سی یه م: نه گه ر له ترسي فیتنه ی گه وره تر نه ت توانی به قسه ش بيټی ی نه و ده بی به دل پیت ناخوش بیټ و پقت له و خراپه کاره، له و سته مکاره، له و دکتاتور، له و خیانه تکاره بیټه وه و پشتی نه گريټ وله گه لی دا نه پويټ و هاریکاری نه که هیت و دهستی نه گريټ و دوستایه تیت بو ی نه بیټ و ته نانه ت ده بی مه یليکی زور که میشت بو ی نه بزوی دنا له لای خوی گه وره توش به شداری له و تاوان و سته م و گوناح و سته م و دهست پیسی و داوین پیسی یه ی که نه وان ده ی که ن. هه روه کو له فهرموده که ی رابدودا ناماژهمان پی کرد. (وه رگيټ).

هه روه ها چند داپشته و پاساو له دهست دان که نافرته ناچار ده که ن که نه و به رپرسياريټيه گرنگه هه ل بگريټ و نه توانيټ له به رپرسياريه تی ده باره ی نه فسی خوی و له باره ی خيزانه که ی جيا بیټه وه و دهست به رداري بیټ که ده توانين نه م به لگه و پاساوانه له م چند خالانه ی خواره و ده ا گرد بکه ی نه وه:

۱- په یوه ندی نافرته به کومه لگا که یه وه:

بریتیه له و په یوه ندیه ی که و له نافرته دهکات که بیټه ته وه ره یه ک بو په یوه ندیه پته و توندو توکمه کان و پردیکی په یوه ندی به گشت لایه نه کانی کومه لگاوه، خزمایه تی و گری به ندیه ک دروست دهکات که نافرته ناتوانيټ و هه رگيز ناتوانيټ ده سته بداري بیټ وه که نه وه ی ده بیټه خيزان (ژنی) پیاو، یا خود خوشکی، یا کچ، وپورو دایک و. و. و. تد پیاوه. هه روه ها په یوه ندیه کانی ژنو ژنخوازی و زاواو خه زوريټی، دراوسییه تی، براده رایه تی و دوستایه تی ده که ونه چوارچیوه ی نه م په یوه ندیه کومه لایه تیا نه وه. هه روه ها نافرته وه که نه دنامیکی کومه لگا و نوممه ت و وه که توخمیک له توخمه کانی کومه لگا، هه مو نه م

په‌یوه‌ندیانه له‌کۆمه‌لگه‌وه وا له‌ئافره‌ت ده‌کات که‌ببێته‌ خاوه‌نی به‌رپرسییته‌تی و ئه‌رک و به‌رپرسیه‌تیکی گزنگ‌وگه‌وره‌ی بکه‌وێته‌ ئه‌ستۆ که‌واته‌ خزمایه‌تی و په‌رحم و به‌زه‌یی مافیکی زۆر گه‌وره‌ی ئافره‌ته‌. خوای گه‌وره‌و بالا ده‌ست و کاربه‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ

إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾ ﴿محمد: ۲۲﴾ (واتا: ئه‌وه

چیتان ده‌وی، ده‌تانه‌وی ديسان جاریکی تر بگه‌رپنه‌وه‌ بۆ گوهرایی و سه‌رلێشبوای و فیتنه‌و ئاشوب نانه‌وه‌و خوین پرشتن و داوین پیسی و مه‌ی خواردنه‌وه‌و ده‌ست پیسی و زمان پیسی و خاوه‌ناسی و شه‌روال پیسی. هه‌روه‌کو چۆن پیش موسلمان بونتان و پیش هاتنی ئایینی پیرۆزی ئیسلام تیایدا بون. سیله‌ی په‌رحم بچپرنن و خزمایه‌تی نه‌هیلن و پرقتان له‌یه‌کتر ببێته‌وه‌ و برا رقی له‌برا ببێته‌وه‌و کورله‌باوک و دایک و، ژن له‌پیاو و به‌پێچه‌وانه‌وه‌ش هه‌روه‌کو ئیستا ده‌ی بینین به‌هۆی ئه‌و هه‌مو لایه‌ن لایه‌ن و گروپ و گروپ و فره‌ حیزبه‌ خۆتان گۆته‌نی، که‌س که‌سی خۆش ناوێت، په‌چاو کردنی ئه‌م سیاسه‌ته‌ چه‌واشه‌یه‌ که‌بوته‌ هۆی داب‌ر داب‌ر کردن و داهیززان و له‌به‌ریه‌ک بردنی شیرازه‌ی کۆمه‌لگاو ئه‌ندامانی تاکه‌ خیزان هه‌مو له‌یه‌کتری بونه‌ دوژمن و له‌یه‌کتری چونه‌ سه‌نگه‌ره‌وه‌ و... و... (وه‌رگێر). هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {من سره‌ أن له‌ فی أوینسا له‌ فی اثره‌ فلیصل رحمه‌} ^(۱). (واتا: هه‌رکه‌سێک ده‌یه‌وێت رزق و پیرۆزی فراوان بێت یا بۆی زۆر بێت باهه‌میشه‌ سیله‌ی په‌رحم به‌جی بگه‌یه‌نێت و سه‌ردانی خزم و که‌س و کارو دۆست و براده‌ره‌کانی بکات. (وه‌رگێر). هه‌روه‌ها خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَنْذِرْ

عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ ﴿الشعراء: ۲۱۴﴾ (واتا: ئه‌ی محمد ﷺ پیش هه‌مو که‌سێک

له‌خزم و که‌س و کار هۆزو عه‌شیره‌ته‌که‌ی خۆته‌وه‌ ده‌ست بکه‌ به‌بانگ کردن بۆ لای خوا

(۱) رواه البخاري برقم (۲۰۶۷) في البيوع، باب من أحب أن بسط في الرزق، ومسلم برقم (۲۵۵۷) في والصلة) في البر والصلة، باب الرحم وتحريم قطيعتها.

وبیان ترسیینه له پۆژێك كه كهس فریای كهس ناكه ویت و كهس ناتوانیت یارمهتیت بدات له خوا به ولاره چونكه مافی پاراستنیان له ئهستوی تۆدایه و پێویسته له سهرت له ئاگرى دۆزهخ بیان پارێزیت و دوریان بখেیتهوه و بهر و نازو نیعمه تهكانى خوا و هریان بچهرخینییه وه كه به ههشتی پر نازونیعه مه ته . (وه رگیڤ). ههروهها دراوسى مافیكى گه و رهى به سهر دراوسیه ههیه، به لگه ی ئه مه ش فه رموده ی پێغه مبه ره ﷺ كه فه رمویه تی: {من كان یؤمن بالله والیوم الآخر فلیكرم جاره }^(۱). (واتا: هه ركه سیك بر وای هه یه به پۆژی دوایی واته زیندو بونه وه له پۆژی قیامت بارپیزی دراوسى و میوانه كانى بگریت . (وه رگیڤ). ههروهها له فه رموده یه كى تر دا فه مویه تی: {ما زال جبریل یوصینى بالجار حتى ظننت انضه سیورته }^(۲). (واتا: جبریل ئه وه نده ی ئامۆژگاری كردم ده رباره ی دراوسى و ام زانی دراوسى میراتی دراوسى ده گریت . (وه رگیڤ). ههروهها دۆست و هاوپی مافی براده رى و هاوپییه تی و برایه تی گشتی و تایبه تی له سهر براده ر هه یه، تا كه كانى ئه م كۆمه لگایه هه مویان مافیان به سهر یه كتریه وه هه یه هه ر وه كو له رابردودا ئه مه مان رۆن كرده وه، ههروهها ناموسلما نه كانیش مافی ئه وه یان هه یه بو ئیسلام بانگ بكرین و ده ستیان بگریت بو لای ئایینی پیروزی ئیسلام وله گومرایی بی باوه رپی به یئرنینه ده ر^(۳).

ئافره تی موسلمان ئه ندامیكى كاراو کاریگه ره له م كۆمه لگایه دا، و ئه رك و به رپرسیاریه تی ته واوی له سهر شان به رامبه ر به وانه هه مویان هه ركه س به گویره ی خۆی.

(۱) رواه البخاري برقم (۶۰۱۹) في الأدب، باب من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فلا يؤذي جاره ، ومسلم برقم (۴۸) في الإيمان، باب الحث على الإكرام الجار والضيف ولزوم الصمت إلا على الخير، وكون ذلك كله من الإيمان.

(۲) رواه البخاري برقم (۶۰۱۶) في الأدب، باب الوصاءة بالجار، ومسلم برقم (۲۶۲۵) في البر والصلة، باب الوصية بالجار والإحسان إليه.

(۳) ئه م مافانه م له كتیبه كی خۆم (دروس في الحقوق) دا به درێژی باس كرده ده توانن بگه پینه وه لای وسه یری بكن.

۲. **ئافره‌تان له پیاوان به‌توانا ترن:** دیاره شتیکی به‌لگه نه‌ویست و ئاشکرایه که ئافرتان له پیاوان به‌توانا ترن له‌بواری قسه‌کردن له‌گه‌ل یه‌کتری داو به‌تایبه‌تی له‌و بواران‌ه‌ی که‌تایبه‌تن به‌ژنان خۆیان‌ه‌وه‌و وه‌به‌تایبه‌تی تریش له‌پیکهاته‌ی له‌ش وئه‌ندامه‌کان وئه‌و کاره‌ده‌رونی و کۆمه‌لایه‌تیانه‌ی که‌لی یان ده‌که‌ونه‌وه، بی‌شهرمانه‌و بی‌پیچ‌و‌په‌نا ده‌توانن له‌یه‌کتری بکۆلنه‌وه‌و پرسیار بکه‌ن و ده‌توانن بگه‌نه‌پله‌یه‌ک که‌پیاو هه‌گیز ناتوانیت بگاته‌ئو پله‌وده‌رئه‌نجامه‌یه‌له‌تویژینه‌وه‌و له‌یه‌کتری کۆلینه‌وه، دیاره به‌پیچه‌وانه‌ش پیاوان له‌گه‌ل یه‌کتری دا به‌هه‌مان شیوه.

۳. **ئافره‌ت توانای ته‌واوی به‌سه‌ر ریگاکانی چاکه‌و چاکگوزرای دا هه‌یه:** هه‌روه‌ما ئافره‌ت ده‌توانیت هه‌مو ئه‌و ریگا چاکگوزاریانه‌له‌گه‌ل کچانی هاو‌په‌گه‌زی خۆی دا به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌هه‌میشه‌له‌گه‌لیاندا تیکه‌له‌بگریته‌به‌ر، و به‌ئاسانی و زۆر به‌وردی سه‌رنج و تیبینی هه‌لس و که‌وت و په‌وشته‌کانیان بدات و ده‌ست نیشانی هه‌مو ئه‌و هه‌له‌و په‌لانه‌بکات که‌تی‌ی ده‌که‌ون. ئه‌نجام بگاته‌ئنه‌جامی لی‌حالی بون و زانینی هه‌مو نه‌ینیه‌پرواله‌تیه‌تایبه‌تیه‌کانیان که‌هه‌میشه‌بو‌ی یه‌کتری باس ده‌که‌ن و نه‌ینیی وشاراوه‌کانی ناو‌خانه‌و شانه‌ولاپه‌ره‌کانی دل‌یان بو‌یه‌کتری ده‌که‌نه‌وه، سه‌رباری ئه‌مه‌ش ئافره‌تان هه‌مو پاستی و زانیاریه‌شاراوه‌کان به‌چاوی سه‌ری خۆیان ده‌بینن به‌پیچه‌وانه‌ی پیاوان که‌له‌گواستنه‌وه‌ی هه‌مو زانیاریه‌کان ده‌بی‌پشت به‌سه‌رچاوه‌ی راگواستن و وه‌گرتن له‌م و له‌و بیه‌ستیت و که‌متر زانیاریه‌کان بی‌هه‌له‌و په‌له‌ده‌رده‌چن، دیاره شتیکی به‌لگه نه‌ویستیشه‌که‌ئوه‌ی زانیاریه‌کان و پوداوه‌پاستیه‌کان به‌چاوی خۆی ببینی له‌پاستیه‌وه‌نزیکترو به‌هیز ترن.

۴. **بواری کارکردنی ئافره‌ت پیشه‌نگیه:** بواری کاریگه‌ریتی له‌خپرو چاکه‌کردن و راپه‌پاندن و جی‌به‌جی‌کردنی زانیاریه‌کان و دروشمه‌کانی ئاین پیشه‌نگ ترو پابه‌ند بون و پی‌دامه‌زراوی و به‌رده‌وامی له‌سه‌ر په‌یره‌و پرۆگرام و به‌رنامه‌ی ئاینی پیروزی ئیسلام کاریگه‌رترو پاراوترو په‌وان تره‌له‌قسه‌و باسه‌کانی خه‌لک واته‌ئو زانیاریانه‌ی که‌له‌ده‌م یا له‌پینوسی خه‌لکه‌وه‌وه‌ریان ده‌گریت. ده‌ی که‌واته‌پیشنگیه‌تی و کاریگه‌ریه‌تی ئافره‌ت کاریگه‌ریه‌کی زۆری هه‌یه‌له‌دل‌و ده‌رون و میثکی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌بانگیان ده‌کات بو‌لای خواو بو‌به‌رنامه‌که‌ی خوای گه‌وره.

۵- **نامۆزگاری تاکی و بانگه‌شهی که‌سیه‌تی له‌نیوان نافرمتاندا:** پیاو ناتوانی وه‌ک نافرمت ئەم کاره‌ گرنگ و قورسه‌ ئە‌نجام بدات، گومانی تیدا نیه‌ که‌ده‌بی نافرمتیک له‌وان هەر پئی ی هەل بستن وه‌ک رۆن کردنه‌وه‌ی پیویستیته‌تی (فرض) خو داپۆشین و تیکه‌ل نه‌بون و به‌ته‌نیا نه‌مانه‌وه‌ له‌پوری پیاوانی نامحره‌مدا.

۶- **نافره‌ت ئە‌ندامیکی ناکارامه‌ نیه‌:** به‌هیچ شیوه‌یه‌ک نافرته‌تی موسلمان ئە‌ندامیکی ناکارامه‌ و که‌م توانا و سه‌رنه‌که‌وتو (فاشل) نیه‌ له‌ناو کۆمه‌لگادا، به‌لکو نافرته‌ هه‌میشه‌ جیگه‌ی کار تیکردن و کاریگه‌ریه‌، به‌لئی نافرته‌تی موسلمان هه‌م ده‌م بانگخا‌زو نامۆزگاری کارایه‌، گومانی تیدا نیه‌ که‌ده‌بی نافرته‌تی موسلمان

به‌شداری ته‌واوی هه‌بیت له‌ دامه‌زراندن و بی‌نا کردن و ئاراسته‌کردن و بانگه‌شه‌ کردن

بو دینی خوا.

۷- **نافره‌تانی موسلمان پیشه‌نگ بوون:** نافرته‌تانی پیشینه‌ و پیشه‌نگه‌کانمان ئاوه‌ها بون، له‌سه‌روی هه‌مویانه‌وه‌ نافرته‌ته‌ سه‌حابیه‌ به‌رپژه‌کانمان، ئە‌وانه‌ی که‌به‌رزو دیارو ناودار بون و جی پهنجه‌یان له‌ بواره‌کانی چاکسازی و هاوبه‌شی و هاریکاری دا دیار بوه‌ و پۆلی گرنگی خۆیان له‌میژوی پر شکۆی ئیسلامدا تۆمار کردوه‌ و له‌میژوی ئیسلامدا هه‌تا دنیا مابیت له‌ئاسمانی دیزۆک و شارستانیته‌تی مرو‌قایه‌تیدا ده‌دره‌وشینه‌وه‌. له‌و نافرته‌ته‌ به‌پیزانه‌ی موسلمانان که‌ناویان هه‌میشه‌ دیارو به‌رز بوه‌ دایگانی بروداران بون، ئائمه‌ عائشه‌یه‌ (رضی الله عنها) که‌فه‌رموده‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بو ئوممه‌تی ئیسلامی ده‌گپیته‌وه‌ و پیاویه‌تیان ده‌کات و کاروبارو حال و گوزهرانی مال‌ه‌وه‌ی خۆیان بو سه‌حابه‌کان راده‌گوپیته‌وه‌ و بۆیان ده‌گپیته‌وه‌ و تی‌یان ده‌گه‌یه‌نی و کیشه‌ی موسلمانان به‌فه‌رموده‌و چاره‌سه‌ریه‌ بن بره‌کانی پیغه‌مبه‌ری خوا چاره‌سه‌ر ده‌کات. ئە‌وه‌ش زه‌ینه‌به‌ی کچی جه‌شه‌ (رضی الله عنها) به‌سه‌ر هه‌ژاره‌کان را ده‌گات و هه‌رچی شتی خۆی هه‌یه‌ پئی‌یان ده‌به‌خشی و خۆشی هپچی بو نامینیته‌وه‌. نمونه‌ گه‌لێک زۆرتن له‌وه‌ی که‌ئیمه‌ بتوانین بیان خه‌ینه‌ ژیر ده‌ست خۆمان و کۆنترۆلیان بکه‌ین و بیان نوسین. ئائه‌وانه‌ش ژنانی به‌رپزی موسلمانان له‌پیشه‌نگی و خالی چا‌و لی کردن که‌به‌دریژایی میژوی مرو‌قایه‌تی و تا دنیا ماوه‌ له‌ئاسمانی ژیرینی میژوی ئیسلامه‌تی دا ده‌دره‌وشینه‌وه‌.

۸- هەول و کۆششی دوژمنانی ئیسلام بۆ پیس کردن و چلکن کردنی سیمای ئافرەتی موسلمان:

هەول و کۆششی دوژمنانی ئیسلام لە پەڕی ئافرەتی موسلماندا لە دوو
په‌وه‌وه‌ بوه:

یه‌که‌م: چ‌ر بونه‌وه‌و پید‌اگرتنیان لە سەر پیس کردن و تیکدان و شیواندنی سیمای
لەخودی ئافرەتی موسلمان.

دوهم: ئەمجار بە کار هینانی خودی ئافرەت دای کۆنترۆل کردن و پیس کردن
ولادانی ئافرەت وەک دار دەستیک بۆ تیک دان ولادان و هەلدێران و چه‌واشه‌ کردن و گومرا
کردن و سەرلیش‌شیواندنی خەلکی تر لە پیاوولە ئافرەتانی موسلمانان و زپاندنی کەسیه‌تی
ئافرەتی موسلمان.

واقیعی کافران و مولحیدان و دوپوان و چه‌واشه‌ کراوان و ئاژاوه‌ گێپی و پیلان گێریان
ئەم راستیه‌مان بۆ دەسه‌لمینی. جابۆیه‌ ئەرکی حەتمی و زۆر پیویستی سەر شانی ئافرەتی
موسلمان ئەوه‌یه‌ کە دەبی.

بەهه‌مو توانای خۆیه‌وه‌و بەهه‌مو شیوه‌و شیوازیکه‌وه‌ بەره‌نگاری ئەو پیلانە
پۆخل و ئاژاوه‌ گێپیه‌ بۆگەنانە بکات و بەرپه‌رچی ئەو شالاوه‌ گومپراییه‌ی کافران و
چه‌واشه‌کاران و چه‌واشه‌ کراوان بداتەوه‌و لە بەرامبەر دا بەرپۆلی چاکسازی خۆی هەل
بستیت و کچان و ئافرەتانی هاو‌په‌گه‌زی خۆی هوشیار بکاتەوه‌ لەو پیلانە گلاوه‌ی
دوژمنانی خواو پیغه‌مبەر و دینی خواتا ئەنجام کۆمه‌لگای موسلمانان تەواو وریاو هوشیار
بن نەبادا بکەونه‌ تەله‌و داوی پیسی ئەو کافرانەوه‌.

۹- **هاوکاری پیاوان لەگه‌ل ئافرەتانی پیویستیکی حەتمیه‌ ئەم بواره‌دا:**
پیویسته‌ پیاوانیش لەم کارو ئاکاره‌ بەرزو بی‌ هاوتایه‌و ئەرکه‌ چاک و پیروزه‌دا هاریکارو
هاوبه‌شی ئافرەتان بکەن و باشترین کاری خیری و بەرزترین ریگه‌ پیدراووسوننه‌ تیک بریتیه‌
لەهه‌ستان بە کارو پرۆسه‌ی چاکسازی و بانگه‌شه‌ کردنی کۆمه‌لگای موسلمانان.
کە له‌ داها تودا شتیک لەم باره‌وه‌ بە دریزی باس دەکەین گەر خوای گه‌وره‌ ویستی لەسەر
بیت.

۳ - داخوازی و داوا کاریه کانی نهم بهرپرسیه ته :

له گه‌ل ئه و هه‌مو بهرپرسیه تیه گشتی یانه‌ی که له رابردودا باسما لئوه کردن چه‌ندان داخوازی و گرینتیه‌ک دینه پیش که ده‌توانین له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا کورتیان هه‌لئینین:

A. **لایه‌نی خزمان**: نزیک و دوره‌کانیان، به‌تایبه‌تیش ئه و ئافرته‌هه‌ خزمانه‌ی که ئافرته‌هه‌ ده‌توانی به‌ئهرکی سه‌رشانی خوی هه‌ل بستیت و به‌رده‌وام بیت له‌گه‌لئاندا له‌میان‌ه‌ی ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌هه‌:

- راپه‌پاندن و ئه‌نجام دانی مافه‌ پیویسته‌کانیان (حقوقهن الواجبه).
- چاودیری کردنی رواله‌تی شه‌رعیه‌ان یان له‌جل و به‌رگو پۆشاک‌ی شه‌رعی و له‌قژو له‌قسه‌کردن و گفت و گۆدا.
- قسه‌و هه‌وال و گفتوگۆ کردن له‌گه‌لئاندا هه‌ر جاره‌ ناجاری، و پرسیار کردن له‌حال و گوزه‌رانیان به‌تایبه‌تیش ئه و ئافرته‌تانه‌ی که حال و گوزه‌رانی تایبه‌تیا ن هه‌یه‌ وه‌ک پرسیار کردن له‌نه‌خۆشی و ساغ و سه‌لامه‌تی و دوعای چاک بونه‌وه‌ بۆی.
- قۆستنه‌وه‌و به‌هه‌ل زانینی کۆرۆکۆبونه‌وه‌کانیان به‌کردنی قسه‌ی باش و ئامۆژگاری کردنی چاک و چاکسازینه‌و هه‌مو قسه‌و کاریکی تری باش له‌م بوارانه‌دا، ئامۆژگاری کردنی چاک و وه‌عزادان و ئامۆژگاری کردنیان، دلنیا کردنیان له‌وه‌ی که ئه‌گه‌ر کار و کرده‌وه‌و قسه‌ی به‌سود چاک بکه‌ن سودی باشی لئ وهرده‌گرن و دینه‌وه‌ ریگیان، ئاگادار کردنه‌وه‌و گێرانه‌وه‌یان له‌خرابه‌و خرابه‌کاری، زیاد کردنی یه‌کیکی تر له‌ئافرته‌تی بانگه‌شه‌کار بۆیان، یاخود ئه‌نجامدانی پیشپه‌رکی یه‌کی گشتی له‌ نیوانیاندا که له‌گه‌ل ته‌مه‌نه‌ جوړبه‌جوړه‌کانیاندا بگونجیت، یاخود کاسیتیکی به‌سودیان بۆ لئ بدات یاچیرۆکیکی به‌سود و پر ئامۆژگاریان بۆ بگێریته‌وه‌ ئه‌مانه‌و گه‌لئ شتی تری له‌م جوړانه‌هه‌.
- دیاری پیدانی گونجاو و دابه‌ش کردنی خه‌لات به‌سه‌ریاندا هه‌رچه‌نده‌ که که‌م و که‌م نرخیش بن، چونکه‌ کاریگه‌ری دیاری هه‌میشه‌ له‌دل و ده‌رونه‌کاندا زۆره‌و پاماله‌ری رق وکینه‌و دل ته‌نگی و کردنه‌وه‌ی گری ده‌رونه‌کانه‌و چلک و چه‌په‌لئه‌کانی سه‌ر دل

دەشواتەو. تارمایی و پەشاییه دەرونیەکان سپی دەکاتەو، پەیوەندی یەکان توندو تۆل و سفت و لوس و ساف دەکاتەو و حیقو بوغزەکان لادەبات، وە خەلکان لەیەکتەری نزیك دەکاتەو.

- یارمەتی دانی هەژارەکانیان، و سۆزو بەزەیی هاتنەو بەهەژارو دەست کورتەکانیان، بەزەیی هاتنەو و یارمەتی دانی بیوژنەکانیان و لابردنی و پەر کردنەو و پێداویستی یەکانی موحتاجەکانیان دەست گیرۆیی کردنیان.
- ئەو هی جیگەیی باسە سەردانی نەخۆشەکانیان و دل نەوازی کردن و دلدانەویان و خۆشی بەخشین و ئارامی و دل‌فراوانی خستنه دل‌یان و کردنەو و هیوا و ئومید و بەرنان و بەرز کردنەو و وەر و خۆراگری ئارامگری و دوعا بۆکردن و هیوا خواستنی چاک بونەو و لەو نەخۆشیەو، هەروەها بەشداری کردنی ناخۆشی و تەنگ و چەلم و ئامۆژگاری کردنیان بۆ خۆراگری لەبەرامبەر تاقی کردنەو و کانی خۆی گەر و وەك مردو لێ مردن و ئەم جۆرە خەمناکیانەیی کە توشیان دەبێت. هەروەها دوعا بۆ کردن و ئامادە دەربەربین بۆ یارمەتی و هاریکاری کردنیان بەهەر پێویستیهك بێت.
- کارکردن و گەلالە کردن و ئەنجامدانی پڕۆژەیی بانگسازی (الدعوة) هاوبەش وەك کۆکردنەو و پیتاک و یارمەتی و دەستگیرۆیی هەژاران یاخود کپینی کتیب و چاپکراو و ئایینیە بەسودەکان و دابەش کردنیان بەسەریاندا. و گەلێ شتی تری لەم جۆرە کارە باشانە.

B. **لایەنی دراوسی یەتی:** ئەو کارو چالاکیانەیی کە دەچنە ناو چوارچێوەیی ئەرك و

بەپرسیستیه‌کانی ئافره‌تانی دراوسیۆ له‌گەڵ دراوسی‌کانی دا ئەمانەیی خواره‌وین:

- هەستان بە مافی شەری ئافره‌تانی دراوسیۆ.
- ئافره‌ت پێویستە ئافره‌تانی دراوسیۆ ی بناسی‌ت و خۆیانی پسی بناسی‌نی و هەلس و کەوتی باش له‌گەڵ ئافره‌تانی دراوسیۆ ی دا بکات هەر کەسەو بەپیی ی نزیکی و بەپیی ی پلەیی تیگە‌یشتن و پۆشن‌بیری‌تی و کەسایەتی خۆی. هەمیشە سەریان لێ نەبیری‌ت و لەبیریان نەکات.

- خواردن و چیششت پیدانیان له و خواردن و چیششتهی که بۆ خویان دهی خۆن^(۱) دهگیرنه وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فرمانی به ئافره تیک کردوه گوشت و خواردن به شی دراوسیکهی بدات بابه جگه مریکیش بیت و له مهره گه و چیششته که ی به شی دراوسیگانی لی بدات.^(۲)

(۱) جاران له ناو موسلماناندا وا باو بو، من له زهمانی مندالی خۆم بیرم دیت که دایکم په حمه تی خوا له ئه ویش و له مردوی هه مو موسلمانانیش بیت، ئیواران به م لاه و به ولادا چیششتی پیدا دهناردم بۆ ماله دراوسیگان، وابو ئه وانیش قاپه که یان بۆ پر ده کردمه وه له چیششتی خویان و دم برده وه بۆ مالی خۆمان، ههروه ها به یانیان به ماست و دۆو په نیرو که ره و ئه و جور شتانه . ئه وه جوره خوشه ویستی و ئالوگۆریه کی برایانه و کاسه جیرانه تی له دله کاندایا درسکاندوپه یوه ندیه کانی پته و تر ده کرد. به لام سه د مه خابن و به ناشکوری نالییم له م چه رخ و زه مانه ی ئه مپۆی پر جه نجالئ و مل ملانی و پکا به رایه تی و دژایه تی یه کتری کردن به هۆی ته شه نه کردن و بلا و بونه وه ی ئه و هه مو فیکرو بیرو بۆ چونه بۆ گه نانه و دابپر دابپر کردنی ئه و چینیایه تیه هاوردی له ولاتانی کوفره وه بۆ ئیمه هیئراون نه ک کۆمه لگا و دراوسی به لکو ناوکی کۆمه لگا کان که خیزانه له بهر یه ک هه لوه شاوه و هه ریه که له لایه که وه چال بۆ یه کتری هه ل ده که نن و به یه کتری وه خه ریکیان کردن و به سه رو گوئی ی یه کتری داده نویسن و دوژمانی ئیسلامیشیان هه ر له بیریش چۆته وه که چۆن له ولاتانی ئیسلامی دا به که یفی خویان ته راتین ده که ن و ئه م ده کوژن و ئه و ده بپن و سه روسامانی موسلمانان به تالان ده بن و هه ر که سیکیش دنگ بکات یانوقه ی لیوه بیت هه رده مه و زار او هیه کی ناشیرینی به بالادا ده بپن و له ناو کۆمه لگه ی جیهانی دا به تاوانبارو به تابوری پینجه م و تیرۆرست و نازانم چی و چی تاوانباری ده که ن و به هه مو ان چه پۆکی زردایکانه ی به سه ر داده ده ن و له ناوی ده بن . . . . . (وه رگپ).

(۲) له فه رموده که دا که له بی هه ریره وه ﷺ ده گیرنه وه که پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: { یانساء المسلمات لاتحقرن جارة لجاتها ولو فرسن شاق } رواه البخاري برقم (۲۵۶۶) فی الهبة وفضلها والتحریر علیها، باب فضل الهبة، و مسلم برقم (۱۰۳۰) له مانشیتی زه کاتدا، ده رگای هه لئان و هاندان له سه ر ئه نجامدانی به خشنده یی و خپرو چاکه کردن جاباکه میش بیت. نه که ی ده ست بگریته وه ونه به خشی بلی ی نیه مه و ئه وه ی هه مه بریکی که مه و پیم عیبه یالییم وه رناگیریت. وه له فه رموده یه کی تر دا هاتوه که له بی نره وه هاتوه گو تویه تی: پیغه مبه ر ﷺ پی ی فه رموم: { یاأبا ذر إذا طبخت مرقة فأكثر ماءها وتعاهد

- ناوه ناوه سەردانی کردنی ژنانی دراوسی و بەهەل زانینی ئەو سەردانانە بەقسە کردنی بەسود و ئامۆژگاری کردنی چاک و بانگ کردنیان بۆلای خوای پەروردگار هەرۆه ک چون ئامۆژگاری خزم و کەس و کاری خۆت دەکەیت بۆ لای خوای گەرۆه پەروردگار^(۱)
- نابی بەهیچ شیوەیە ک و بەهیچ جۆریک ئازاری دراوسی کانت بدە ی چ بەقسە بیّت یا بەکرده وه .
- ناوه ناوه ش تە لە فۆنیان بۆ بکە و لە حال و گوزەران و تەندروستی و ساغ و سەلامەتیان بپرسە .
- راستە خۆ ئامۆژگاری کردنیان هەر کە داوایان ئی کردی، یالە کاتی ئی بینینی هەر کارو قسە یە کی بی شەریانە .

C . **لایەنی کۆمەڵایەتی ژنان:** کە ئافرەت لە ژبانی کۆمەڵایەتی دا پی ی گەلیک لەو کۆبونە وه دا تی دەپەریت . کۆبونە وه زۆرە بە زۆریە کان (الزامیة) جاریک و سەرشکیە کان

جیرانک { رواه مسلم برقم (۲۶۲۵) في البر والصلة، باب الوصية بالجار والإحسان إليه . واتای فەرمودە کە : ئە ی ابی زر ئە گەر مەرگە یە کت لینا ئاوی زۆر تی بکە بۆ ئە وه ی بره کە ی زۆر بکات و بتوانیت بۆ ماله دراوسی کە شتی بنییت . (وەرگێر) .

(۱) ئە ک وه ک ژنانی ئیمە ئیستا هەر کە دە چنە لای یە کتری یا کە لە بەر دەرگا کان کۆ دە بنە وه کە کاریکی زۆر ناشیرین و بی شەری یە ، و پرای کۆلیک سە رپیچی کردنی خوای گەرۆه لە خۆ دانە پۆشین و لە ش و لارو سەر و قزی پوت و بی سە رپۆش و لینگ و قاچ پوت یا کۆشیان هە ل دە کە ن و گیانیان دەر دە کە و ییت و سە رنج پاکیش . دە م و زمان و لە شیان بۆ گە ن دە کە ن و دە کە ونە باسی ئە م و ئە و و غە یبە ت کردن و عە رش و قورش دە هیننە گۆرپی و کە س نامینی لە بەر یە کی هە لئە وه شینن و سە دان فیتنە و ئاشوب نە نیئە وه . ئە نجام لە کۆتایی دا شە یتان لە خۆیان رازی دە کە ن و خوای پەروردگاریش لە خۆیان تۆرە دە کە ن و بە کۆلیک گوناه و دە گەرپینە وه مالی خۆیان، زۆریشیان ئاگیان لە خۆ نامینی دە مە و ئیواران یانیوه پۆیان چیشت و خواردنە کە یان بە بنی قابله مه وه لە سەر ئاگر دە سوتی و دە بیته خە لوزو قە لە بروت . (وەرگێر) .

(إختیاریة) هندی جاری تر، له ههردو باره کهیدا ئافرتهی موسلمان کۆمه لیک و بهرپرسیاریه تی له ئهستۆدان له وانه:

– بۆنمونه له کۆبونه وه و تیکه لیه ناچاریه کاندایا واته ئاماده بون و تیکه ل بونله شوینانیک که به ویستی خۆت نیه (الزامی) وهه ر ده بی به شدار بیته. مرۆف له م ژیا نه دا هه میشه دو چاری نه خو شی و به لاو ناخو شی و تهنگو چه له مه ده بیته و پیو یستی به سهردانی نوژدارو دکتور ده بیته و بهدوای هۆکاری شه رعی دا ده گه ریته بۆ شیفاو چاک بونه وه، جا که رو یشته لای نوژدارو چاوه پروانی چونه ژوره وه ده کات بۆ لای نوژداره که. ئاله و ماوه کورته دا له گه ل ژناندا و له هۆلی چاوه پروانی دا کۆده بنه وه و شتیکی ئاشکرا شه که ژنان هه میشه له پیاوان کۆمه لایه تی ترن، به زۆری وایه له گه ل یه کتری دا ده که ونه قسه و گفته و گو. باشترین شتیکی ئه وه یه که ئافرتهی موسلمان ئه و جو ره کۆبونه وه و به یه ک گه یشتنانه به هه ل بزانه ئامۆژگاری ئه وانه بکا که له گه لیا ندا به یه کتری ده گه ن. و پیو یسته ئه م کارانه ی خواره وه ئه نجام بدات:

- له گه ل خۆ بردنی دیاری هیما یی (رمزی) له کتیب و کاسیتهی دهنگی و پهنگی به دیاری بیات بیات به و ژنانه ی که له گه لی دا له چاوه پروانی دکتوردا و له هۆلی چاوه پروانی دا داده نیشن، به تایبه تیش ئه گه ر ئه و کاسیته و شری تانه باس له حال و گوزهرانی نه خو شو ئه و حوکمه شه رعیا نه ی له م باره وه ده دوین.
  - باس کردن و به یاد هی نانه وه ی ئه و چیرۆک و به سه رهاتانه ی که له گه ل نوژدارو نه خو شه کاندایا به سه ری هاتون و بینو نی و په ندو ئامۆژگاری و عه قل و ده رسیان لی و هه ربگر یته.
  - باس کردن و به یاد هی نانه وه ی حال ته نه خو شی یه کان و به سهر هاته ناخو شییه کانی نه خو شی، ئامۆژگاری کردنیان به ئارام گرتن و پشت به ستن به خوای گه وره که دل ئارامی و فینکی و دل فراوانی و ئومید ده خاته دلی نه خو شه کانه وه که له گه ل ئه ودا له هۆلی چاوه پروانی دا کۆبونه ته وه
- وهک پێشه کی وری خو ش کردنیکی و ئه مجار چونه ناو بنه په تی مه به ست و ناو ئه و قسه و ئامۆژگاریانه ی که ده یه ویت بیان کات و مه به ستیه تی بیان گه یه نیته و سود به خش بن.

• له‌گه‌ڵ خۆ بردنی گۆقاری ئیسلامی باش و سود به‌خش بۆ ئه‌وه‌ی به‌و کۆمه‌له‌ ئافره‌تانه‌یان بناسینیت که پێ‌یان ده‌گات و له‌گه‌ڵیاندا له‌چاوه‌پروانی دا ده‌میننه‌وه، باسی سوود و که‌لکه‌کانی و خاله‌ ئه‌ری یه‌کانی (الأجابه‌ة) که‌چه‌نده‌ سوود به‌خش و به‌سوودن و پێویسته‌ بیان خۆیننه‌وه.

– وه‌له‌ کاتی کۆبونه‌وه‌ سه‌رپشکیه‌کاندا: ئه‌م جووره‌ کۆبونه‌وانه‌ وه‌ک ئاماده‌ بونی ئافره‌ته‌ سه‌ر که‌وتوه‌کانی که‌له‌خوله‌کانی له‌به‌ر کردنی قورئانی پیرۆز بۆ ژنان – ئه‌و پروه‌ته‌ دروستیانه‌ی که‌له‌م و لاته‌ پیرۆزه‌دا ده‌ستی کردوه‌ به‌بلاو بونه‌وه‌ – و ئاماده‌ بونی ئافره‌تی سه‌رکه‌وتو یامامۆستای ئافره‌تی هاوبه‌ش یاخود ئاماده‌ بونی خۆیندکار ئافره‌تی فێرخواز و سوود و هرگه‌ره‌، یامیوانیکی هانده‌ره‌، یا که‌سیکی تر بیته‌. ئیدی له‌هه‌مو ئه‌م حاله‌تانه‌دا پێویسته‌ ئافره‌تی موسلمان بونی خۆی له‌و جووره‌ شوینانه‌دا به‌هه‌ل بزانیته‌ و خۆی به‌سه‌لمینیت جاله‌هر باریک له‌هه‌ر ئاستیکدا بیته‌، مامۆستا بیته‌ یا فێرخواز یا له‌هه‌ر تووژیکی تری کۆمه‌لایه‌تی دا بیته‌ که‌له‌داها تودا به‌دریژی باس له‌برگه‌و بپیاره‌کانی ده‌که‌ین گه‌ر خوای گه‌وره‌ ویستی له‌سه‌ر بیته‌. وه‌ئه‌گه‌ر بانگه‌شه‌کار بو ئه‌وا ده‌بێ به‌کاری بانگه‌شه‌یی خۆی هه‌ڵ بستیته‌ له‌م بواره‌دا، وه‌ئه‌گه‌ر میوانیکی هانده‌ر (زائره‌ مشجعه‌) بوو به‌سه‌ردان هاتبو تیده‌کووشی بۆ هاندانی به‌پێوه‌به‌ره‌کان و مامۆستاکان و بانگ کردنیان بۆ لای ئایین و شه‌ریعه‌تی خوا دوعا بۆ کردنیان، چونکه‌ ئه‌مه‌ له‌گه‌وره‌ ترین فاکته‌رو پالنه‌ره‌کانه‌ بۆ سور بون و مکوپی و به‌رده‌وام بون له‌سه‌ر کاره‌ گرنگ و به‌رزه‌که‌یاندا، له‌به‌رز کردنه‌وه‌ی ئاستی هۆشیاری ئافره‌تان له‌م بواره‌دا.

هه‌روه‌ها یارمه‌تی دانی ده‌زگا که‌ به‌مال و پاره‌ ئه‌وه‌نده‌ی که‌له‌توانای دا هه‌بیت و ده‌ستی بپوات، جابا به‌شتیکی که‌میش بیته‌، چونکه‌ که‌م له‌گه‌ڵ که‌مدا ژوره‌، جوگه‌و جوبارو سیلاوه‌کانیش له‌کۆبونه‌وه‌و یه‌کگرتنی دلۆپه‌ ئاوه‌کان پیک دیت^(۱). ئه‌م ئافره‌ته‌ بانگه‌شه‌کاره‌ هه‌ر کاتیک داوای لی بکریته‌ ئه‌وه‌ی له‌توانای دا هه‌بیت قسوری ناکات و وه‌لام ده‌داته‌وه‌.

(۱) کوردیش گوتویه‌تی: ده‌ریا له‌دلۆپه‌ پیک دیت. وه‌رگێڕ.

شتىكى بەلگە نەويست وئاشكرايە كە دەربېرىنى ئافرهتى موسلمان لەئەنجامدان و پاپەپاندنى ئەم كارە پىرۆزۇ گىرنگانە ھەموى دەرگايەكى گەورە و فراوانە لە دەرگاكانى بانگەشە كىردن و تىكۆشان لەپىرى خوادا وبۆ چاكە و يارمەتى و ھاريكاري كىردن لەسەر چاكە و خۆ لەخوا پارىزى (التعاون على البر والتقوى). ئىدى ھەمو كۆپو كۆبونە و ھەكەنى تىرى ئافرهتان لەسەر ئەم دو كۆپو كۆبونە و ھەبەيەگ گەيشتنانەي ئافرهتان كە باسما كىردن پىوانە دەكرىن واتە پىويستە ئافرهتى موسلمان بەھەمان شىۋە پۆلى خۆي ببىنىت لەكار كىردن بۆ ئايىنەكەي و بانگەشە كىردن بۆلای خوای پەروردگارو بەرز كىردنە و ھەي ئاستى ھۆشيارى ئافرهتانی موسلمان لەم بوارە گىرنگەدا.

D – كۆپو شۆينە گىشتى يەكان و ئەرگى سەر شانى ئافرهتى موسلمان تىپاياندا:

لەدىاردە و پوالەتەكانى ئەم سەردەمەي كەئىمە تىپايدا دەژىن كرانە و ھەبەيە بەپوي رۆشنىبىرە جۆربە جۆرەكاندا، وىپراي بەيەك گەيشتنە زۆرو تىك چىرژانە رۆشنىبىرەكان (اللقاءات الثقافية) و زۆرى كۆپو كۆبونە و ھەئەنگەكان و گەلى شتى تىرى ھاو وىنەي ئەمانە و ھەر چەندە ناو و زارواھەكانىان لىك جيا بىت.

و ھەئە و ھەي كە ھەلمانىەكان و ھاو شىۋەكانىان پىرى پىشكە و تون واتە دەستى خۆيان پىرى پىش خستە و پىروپاگەندەي پىشكە و تن دەكەن برىتتە لەھاندان و وروژاندن و پال نانى سەرچاۋەكانى ئافرهتان بۆ خۆخزاننە ناو شۆينى ئەو كۆپو بارەگا و نادىانە و داپۆشىن و دەست بەسەرداگرتنىان بەفېكرە بۆگەن و لادەرەكانى خۆيان. لەھەمو بوارىكە و ھەست پىشخەرىيان كىردە بۆ دور خستە و ھەي موسلمانان و كۆمەلگەي موسلمانان لەسەر پىگەي فېترەتى خوایى و لەبەرنامە و ئايىنى پىرۆزى ئىسلام و چە و اشە كىردنى موسلمانان بەتايىبەتى ئافرهتانی موسلمان. ئەو دەرگا و پەنجەرەشە كە گرتو يانەتە بەر بۆ پىھااتنە ژورە و ھەي مەزلىگەي ئىسلام و موسلمانان و ئافرهتانه و ھەبەيە كاتى ئەو ھاتو كە ئافرهتى موسلمانى بىرودارو ھۆشيارو چاوكراو بەئەرك و بەرپىرسىارىەتى خۆي ھەل بىستىت و پۆلى خۆي ببىنىت لەبەر پەرچ دانە و ھەي ئەو شالاۋە بۆگەنەي دوژمنانى ئىسلام و موسلمانان و ھۆشيار كىردنە و ھەبەرچا و پۆشەن كىردنە و ھەي ئافرهتانی موسلمانى ھاو پەرگەزەكەي خۆي و بەم كارە گىرنگانەي خوارە و ھەل بىستىت و

دهستیان به‌سه‌ردا بگرییت و چوار دهوری شالآوه فیکریه بۆگه‌نه‌که‌ی ئەو دوژمنانی ئیسلام و دوژمنانی خواو پیغه‌مبه‌ری خواو موسلمانان بگرییت ودا‌ی بی‌پۆشییت و ته‌نگیان پی‌هه‌لبچنییت:

* هاوبه‌ش کردنیکی بنچینه‌یی و کارامه‌و کاریگه‌ر بۆ پون کردنه‌وه‌و تیگه‌یان‌دنی هه‌رچی ئایینه‌که‌ی داوای لی ده‌کات له‌عه‌قیده‌و بیرو باوه‌رو شه‌ریعه‌تی خوا‌ی گه‌وره‌، و په‌وشت و ئاکارو شیوازو به‌ها‌به‌رزه‌کان له‌ ئافره‌تانی هاو په‌گه‌زی خۆی واته‌ له‌ ئافره‌تانی موسلمان و هۆشیار کردنه‌وه‌یان و ئا‌گادار کردنه‌وه‌یان له‌ هێرشه‌ فیکری و دوژمنکاریه‌ی دوژمنانی ئیسلام و ئا‌گادارکرنه‌وه‌وحالی کردنیان له‌هه‌مو شه‌رو ئازاوه‌و خراپه‌و فیتنه‌یه‌که‌مه‌ترسی هه‌یه‌ بۆ سه‌ر ئاین و عه‌قیده‌و باوه‌ره‌ پیرۆزه‌که‌یان.

* خۆ‌تی خزان‌دن و چونه‌ ناو کۆپو کۆبونه‌وه‌کان و به‌شداری کردن و هاندان بۆرپیگه‌ی چاکه‌و خێرو چاکسازی و ئامۆژگاری کردنی ئافره‌تانی موسلمان هۆشیار کردنه‌وه‌یان له‌فیل و ته‌له‌که‌ی دوژمنانی ئیسلام و موسلمانان و ئا‌گادارکرنه‌وه‌و ده‌ست گرتنیان له‌لادان و پی‌هه‌ل خلیسکاندنیان له‌پاسته‌ شه‌قامی ئیسلام و دورخستنه‌وه‌یان له‌شه‌پوخراپه‌کاری و فیتنه‌و ئاشوب گێپری و نه‌که‌وتنه‌ ناوته‌له‌ی دوژمنانی ئیسلام و موسلمانان و به‌کری گراو کلک و وابه‌سته‌کانیان و دو پوان و لاده‌رانی سوکه‌له‌و بوده‌له‌کانی که‌له‌ پیست و گوشت و زمانی خۆمانه‌ن.

* لیدان و پوچه‌ل کردنه‌وه‌ی به‌لگه‌ پوچه‌له‌کانیان به‌به‌لگه‌ی شه‌رعی و واقعه‌کان به‌جۆش و خرۆش و پال پشت به‌هۆشیاری و به‌رچاو پۆشنیه‌وه‌.

* خستنه‌په‌و به‌رز کردنه‌وه‌ی راستیه‌ (الحقائق) ئیسلامیه‌ پراکتیکه‌کان، که‌ده‌بیته‌ پی‌شه‌نگیک بۆ ئافره‌تانی ئاماده‌ بو له‌و کۆپو کۆبونه‌وه‌و دواندنگایانه‌دا به‌و ئامۆژگاری و بلاو کردنه‌وه‌ی زانیاریه‌ سود به‌خشانه‌ی که‌پیویسته‌ ئاله‌و کات و شوینه‌ گرنگانه‌دا ئافره‌تی موسلمان به‌ئه‌رکی سه‌ر شانی خۆی هه‌ل بستیت و بیان گه‌یه‌نیت و بیان خاته‌ پو چ به‌شیوه‌و چ به‌ ناوه‌رۆک.

* ھەر نەبى ئامادە بونى ئافره تانى ھۆشيارو بەرچاۋ پۆشنى موسلمان لە وشوۋىن و كۆپو كۆبونە وانە بۆ پتر كىردنى پەشايى (سواد) ئەھلى خىرو چاكە خوازان و چاكە كاران^(۱).

* ھەلسو كەوت و پەفتارو ئاكارو پەوشتى جوان و باش كىردن لە گەل ئەو ئافره تانەى كە لە وشوۋىن و كۆپو كۆبونە وانە دا ئامادە بون ھەرچىەك و ھەرچۆنىك بن و ھەرچەندە لە خراپە كاران (فاسقات) ولە لادەران (منحرفات) بن، چونكە بە ئاكارو پەوشتى جوان و كاريگەر تر و گەيە نەر تر لە قسە كىردن و گەفت و گۆۋ ئاخاوتنى نەرم و لەسەرخۆ ھىمانانە دلە كان نەرم دەبن و سەرنجيان پادە كىشىت، ديارە ئافره تى موسلمانىش بە پەفتارو ھەلسو كەوتى جوان و پرىك و پىك فرمانى پى كراۋە.

* گەمارۆدانى سەرىپچىەكانى كە لە و كۆپو كۆبونە وانە دا دە كرىن و پودە دەن و ئاگادار كىردنى بەرپىرسان و پەيوەندىداران بە و خراپە كارى و سەرىپچىانە و ھارىكارى و يارمە تى دان بۆ دانانى سنورىك بۆ ئەو سەرىپچىانە و بلاۋ نەبونە و تەشەنە نە كىردن يان و بە تەواۋى ئابلوقە دانى قايرۆسە كاريگەر يە كانيان لە ناو كۆمە لگاي موسلماناندا.

E - كار كىردن، بە شدارى كىردنى ژنان لە گەل پياۋاندا، لەم چەرخ وسەردە مانە دا كە تيايدا گۆرە پان و مەيدانە كانى كار كىردنى ژنان گەل ك زۆرن، ئافره تانىش پشكىكى زۆريان لەم گۆرە پانانە دا ھەبە و ھەيە. وخۆى خستۆتە زۆرىك لەم گۆرە پانانە دا و رۆلى خۆى بىنيو، ئىمە بۆ بونى ئەم جىگا و گۆرە پانانە دو نمونە دىننە و ھە باقى گۆرە پانە كانى تىرىش لەسەر ئەم دو شوۋىن و گۆرە پانانە پىۋانە دە كرىن: نمونەى يەكەم: پەروەردە و فىركىردن يا فىركىردن و وانە بىژى: لە گىرنگىر تىن ئامۆزگارىە كانى مامۆستاي ئافره ت ئەنجامدان و راپە پاندىن و گەياندىنى پەيامە كەى و ھەستان بە ئەرك و بەرپىرسىە تى سەرشانى كە لەم خالانەى خوارە دا خىريان دەكە ينە وە:

(۱) واتە: پتر كىردنى ژمارە و قەبارەى موسلمانان و بىرۋادارانى ئەھلى خىرو چاكە كارو چاكخواز لە بەر دەم ولە بەرچاۋى ئەھلى كوفرو خوانە ناسان و دوزمىنانى ئىسلام و موسلمانان و دىرۋان و ھەل گەراۋە و خۆفروشان بەندە كانى دىنارو دۆلارى ناۋە خۆۋلە پىست و گۆشت وزمانى خۆمانە. (ۋەرگىپ).

■ هه‌ست کردن به‌گه‌وره‌یی و به‌هه‌ند هه‌ل گرتنی ئه‌رك و به‌رپرسیه‌تی سه‌ر شانی خۆی - به‌رپرسیه‌تی په‌روه‌ده و فیژکردن - وه‌ه‌ست کردن به‌وه‌ی که ئه‌رکیکی گه‌وره‌ی له‌ئه‌ستۆدایه، وایر بکاته‌وه که ئه‌وه‌قله‌ بچوک و گه‌ورانه وان له‌ژیر کاریگه‌ری ئه‌ودا، و هه‌میشه دلنیا بی‌ت که خوای پاک و بی‌گه‌ردوتا‌ک و ته‌نیا له‌و ئه‌رك و به‌رپرسیاریه‌تی‌ه‌ی که له‌ئه‌ستۆیاندا‌یه ده‌پرسیته‌وه‌وه‌روا به‌هه‌وه‌نته به‌سه‌ریاندا رانا‌بوریت، ئه‌و خوای په‌روه‌ردگاره له‌هه‌مو شوان و له‌هه‌مو به‌رپرسیک و له‌هه‌مو چاودێرک و سه‌رپه‌رشتیارک ده‌پرسیته‌وه‌و له‌ما‌فی ژیر ده‌سته‌کانیان ده‌پێچیته‌وه. پرۆسه‌و کاری په‌روه‌ده و فیژکردن زۆر گه‌وره‌و به‌رزو گرنه‌گه، گه‌وره‌یی و گرنگی ئه‌م پرۆسه‌یه‌ش له‌وه‌دا ده‌رده‌که‌ویت که پرۆسه‌و کاری پێغه‌مبه‌ر ﷺ بوه. جاما‌مۆستای ئا‌فره‌ت ده‌بی‌ بزانی‌ت که له‌م په‌له‌یه‌دا میراتی پێغه‌مبه‌ری هه‌ل گرتوه، ئا‌خر ئه‌و په‌روه‌ردیارکی گه‌وره‌یه‌و به‌کاری دایکایه‌تی به‌لکو گه‌وره‌ تریش هه‌ل ده‌ستیت ئه‌ویش به‌هۆی کاریگه‌یه‌تی و په‌نگ دان‌ه‌وه‌ی مامۆستا له‌سه‌ر فیژخوازو له‌پروا‌له‌ت و دل و ده‌رونی خوینکار یا‌فیژخوازو قوتا‌بیه‌کانی دا له‌هه‌مان کاتیشدا ئه‌و ئا‌راسته‌که‌رو پینوماپی کاره. ئه‌و ئا‌راسته‌و پینوماپیانه‌ی به‌شپه‌وه‌یه‌کی به‌رفراوان لی و ه‌رده‌گیریت و به‌گه‌یچکه‌و ده‌رونی گوی گره‌کانیدا پۆ ده‌چیت و به‌عه‌قل و ده‌رونه‌کاندا ده‌گه‌پۆ ئه‌و وێچواندن و وینا گرتنه‌ی که شه‌وقی له‌م دێره هۆنراوه‌یه‌دا به‌سه‌ بو ئه‌رك و راسپیری‌ه‌کانی مامۆستا که‌گوتویه‌تی .

قم للمعلم وفیه تجیلا
کاد المعلم أن یكون رسولا

(واتا: له‌به‌ر مامۆستا‌که‌ت هه‌لبسته‌و هه‌میشه‌ ریزی بگره چونکه ئه‌رك و کاری مامۆستا زۆر گرنه‌گه‌و به‌رینو به‌رزه وه‌ک کارو ئه‌رکی پێغه‌مبه‌ر ﷺ وایه. (وه‌رگێر).

ئا لی‌رده‌دا ده‌رده‌که‌ویت که مامۆستای ئا‌فره‌ت چ ئه‌رك و فرمانیکی قورسی له‌ئه‌ستۆدایه، پێویسته له‌سه‌ری که‌به‌و ئه‌رکه هه‌ل بستیت و سستی تیدا نه‌کات و بی که‌م و کورپی ئه‌نجامیان بدات. سه‌ره‌تای ئه‌م پا‌په‌راندنه‌ش هه‌ست کردنه به‌ به‌رپرسیاریه‌تی و ئه‌رکی سه‌رشانی.

- باش ئەنجامدانی ئەرکه بنه پره تیه که ی سهرشانی که له به رامبه ری دا پله و پایه یه کی هیه و موجه یه که وهرده گریت بویه پیوسته له سهری که زور هه ول بدات و بی وچان تییکۆشییت و وانه کانی ناماده و وینا بکات بو گوتنه وه یان و فیئر کردنی خویندکاره کانی به دلسۆزانه و بی پره خاوهت و لیپراوانه کار بکات بو په یداکردن و به دهست هیئانی شیوازی باش و دروستیانه ی وانه کان و په یدا کردنی هۆکاره پیوسته کانی وانه گوتنه وه و په روه رده و فیئر کردنی قوتابیان و خویندکاره کانی بوپروۆسه ی وانه گوتنه وه کانی، چونکه خوای گه و ره و بالا دهست که سیکی خوش دهویت که کاریک دهکات و به باشی ئه و کاره وهرده گریت و له ئه نجامی پراکتیک کردنی ئه و کاره دا پسپۆری و شاره زایی ته واوی لی به دهست دینییت و تی ی دا کارامه و زیره ک و لی هاتوه و به دلسۆزی و نیاز پاکیه وه رای ده په پینیت و ئه نجامیان ده دات.
- ده بی نافره تی موسلمان له روالهت و له پره وشت و ئاکارو له ئاخاوتن و جموجول و هه لس و که و ته کانیدا پیشه نگ بیٹ بو فیئرخوازو قوتابیه کانی. پیشتر پونمان کرده وه که کاریگه ری و شوینه واری کاری پراکتیکی (العملي) گه لیك کاریگه ر ترو پارا و تره له هی لیوه کی (قسه و ئاخاوتن — القولی) چونکه شتیکی به لگه نه ویست و ئاشکرایه زۆرینه ی فیئرخوازان و خویندکاران په یوه ست و شوین که و ته ی مامۆستا کانیان و هه میشه چا و له وان ده که ن و لاسایی یان ده که نه وه هه تاکو له جل و به رگ و پۆشاک و جمو جول و چالاک و هه لس و که و ته کانیش و له شیوه شیاندا . به لی، نافره تی موسلمان ی شکۆمه نده مه مو جموجولیکی و هه مو ئاخاوتن و قسه یه ک و کارو کرده وه و پۆشاکیکی جیگه ی تیروانین و چاولیکه ری له لایه ن قوتابیه کانیه وه ئه گه ر مامۆستا کان باش و ریک و پیک و پره وشت جوان و ئاکار به رز بون ئه و له قوتابیه کانیشی دا پره نگ ده دهنه وه و له دیدیاندا وینا ده بی و هه میشه چاوه پروانی خیر و چاکه و پره وشت به رزیان لی ده کریت، و به پیچه وانه وه ش گه ر مامۆستا خوار خییج و هیچ له باردا نه بو بو ئه و هه مان سیفهت و هه مان ئاکار و شیوه ش له قوتابیه کانیدا پره نگ ده داته وه . دیاره مامۆستای سهرکه و تو ئه وه یه که ده بی حساب بو هه مو شتیك بکات و بیر له هه مو ئه و کاروبار و ئه رکانه بکاته وه و به ته واوی گرنگیان پی بدات و نه خشه یان بو بکیشییت و

خۆیان بۆ ئاماده ده‌کات بۆ ئەوه‌ی کاریگه‌ری یان هه‌بیت و سودبه‌خش بن بۆ خویندکارو قوتابیه‌کانی. ئەم جۆره مامۆستایانه له دو پروه پاداشت وهرده‌گرنه‌وه. خوای گه‌وره نمونه‌ی ئەم جۆره مامۆستا دلسۆزو نیازپاكانه‌هه‌میشه پتر بکات و ایان لی بکات که هه‌میشه له م بواره‌دا واته له‌بوارى په‌روه‌رده‌و فیڕکردندا سورو مکورو بى وینه بن .

■ ده‌بى و دابنى که قوتابیان و خویندکاره‌کانی هاوړی و په‌فیقى خوڻى، به‌تایه‌تیش له‌قوناغه‌کانی خویندنی ناوه‌ندی و دواناوه‌ندی، به‌لام له‌قوناغه‌کانی سه‌ره‌تایی و پیش سه‌ره‌تایش و دابنى که‌ئو و دایکی ئەو قوتابیانیه که که‌سو و کاری داویانه‌ته ده‌ست ئەو و به‌ویان سپاردوه، پیشتر باسی کارو ئەرکی دایکمان کرد. ئەگه‌ر هات و مامۆستا ئاواى بیر کرده‌وه و هه‌ستی به‌م هه‌لوێسته جوامیرانه‌یه کرد ئەو کاریگه‌ریه‌کی زۆر گه‌وره‌ترو پتر ده‌بیت له‌سه‌ر قوتابیه‌کانی و شوینه‌واره‌که‌شى پتر له‌دل و ده‌رونی قوتابیان و هاو ولاتیان دا په‌نگ ده‌داته‌وه و پتریش ده‌مینیته‌وه.

■ باش په‌فتار کردن له‌گه‌ل قوتابیه‌کانی داو هه‌لس‌وکه‌وت کردن له‌گه‌لیاندا به‌په‌فتارو ئاکاری جوان و پیک و پیک. گومانی تیدا نیه که په‌فتاری باش و جوان کاریگه‌ریه‌کی زۆری هه‌یه، خۆت به‌زل و به‌گه‌وره مه‌زانه له‌به‌رامبه‌ر قوتابیه‌کانت و شانازیان به‌سه‌ردا مه‌که‌و، پێویسته له‌سه‌ر مامۆستا که قوتابیه باش‌وزیره‌ک و به‌ئخلاقه‌کان هان بدات و سۆزو به‌زه‌بیشی هه‌بیت له‌گه‌ل قوتابیه بچوک و بى هیزه‌کاندا، کیشه‌و ته‌نگ‌ژه‌کانیان بۆ چاره‌سه‌ر بکات و گری کۆیره‌کانیان بۆ بکاته‌وه، چاودێری حال و گوزره‌انی ماله‌وه‌شیان بکات، هه‌روه‌ها چاوه‌دێری و تییینی باری ده‌رونی و ئەو بارودۆخه کۆمه‌لایه‌تیانیه‌یان بکات که به‌سه‌ریاندا دیت. یان‌اگاداری و چاودێری حاله‌ته‌ ده‌رونیه‌کانی قوتابیه که‌ه‌کان بکات که له‌کاتی مانگانه‌دا توشیان ده‌بیت.

■ هاوبه‌شى کردن له‌چالاکیه‌ی که‌پى ی ده‌گوتریت چالاکی ناپروگرامی (اللامنه‌جی) که له‌نزیکه‌وه خۆ به‌قوتابیه که‌ه‌کان ده‌ناسینی و تیکه‌لاویان ده‌بیت و ده‌چیته

ناخیانه وه وهه وۆل ده دات هیواو ئاوات وئاره زوه کان و توانا کانیان بخوینیتته وه و بزانیته .
له م کاره ی دا پشت به باش ئاراسته کردن و پینومایی کردنیان ده به ستیت^(۱) .

■ کردنه وه ی دلی خووی بۆ قوتابیه کانی به شیوه یه که هیچ شتیک له یه کتری نه شارنه وه ،
قوتابیه کان هه رچی کی شه و گری کوی ره و ته نگزه و ناخوشیه کی خو یان و ماله وه یان
هه یه بۆ مامۆستا که یان باس بکه ن لی نه شارنه وه و پراویژ به مۆستا که یان بکه ن
له چاره سه ر کردنی دا به تایبه تیش ئه و قوتابیان ه ی که که سو و کاره کانیان گوی یان پی
ناده ن و به دو یاندا ناچن و لی یان ناپیچنه وه و ئاگیان له منداله کانیان نیه و ویلیان
ده که ن و هیچ گرنگیه که ناده ن به چۆنیه تی په روه رده کردنیان به شیوه یه کی دروستانه
بۆیه ئه م جو ره دایک و باوک و که سو و کارانه منداله کانیان سه قه ت و بی که لک
ده رده چن، ئالی ره دا به رپرسیه تی و ئه رکی سه رشانی ئافره تی سه رکه و تو گه وره ترو پر
سود تر ده بیته که به چاکه بجیته ناو ئه و قوتابیان ه و خو ی له کی شه کانیان ه ل
بقورتینیت و پۆلی باش و چاکگوزاری خو ی ببینیت و ئامۆزگاریان بکات و پینوماییه کی
دلسوزانه یان بکات و ده ستیان بگریته له ریگه ی خراپه وه بۆ ریگه ی باش و چاک
وه ریان بگریته وه و ته نگزه و ته نگ و چه له مه کانیان بۆ حه ل بکات، چونکه ئه گه ر
کچیک، قوتابیه که یا هه رکه سیکی تر له ده ستی ئه و پینومایی بگریته به ره و ریگه ی رات
بگه ریته وه و هیدایه ت بدریته ئه وه بۆ ئه و باشتره له نیعمه تی سور (حمر النعم) واته له
حوشتر هه روه کو له فه رموده ی پاستی پیغه مبه ردا صلی الله علیه و آله هاتوه^(۲)

(۱) واته: به جوانترین شیوه و به نهرم ترین شیواز له گه لیاندا په فتار ده کات و ناخی ده رو نیان ده خوینیتته وه و
دواتر به و شیوازانه زانیاری و ئامۆزگاریه کانی خو ی ئاراسته ی قوتابیه کانی ده کات که لی ی تی ده گه ن و زۆربه
ئاسانی و به سنگ فراوانیه وه لی ی و هه رده گرن و کاریگه ری خو ی ده بیته له سه ردل و ده رو نیان .(وه رگپ)

(۲) له فه رموده ی سه هل کوپی سعید که گو تویه تی: پیغه مبه ردا صلی الله علیه و آله له پۆزی خه یبه ردا به ئیمامی علی ی
رضی الله عنه فه رموه: { فوالله لأن یهدی الله بك رجلاً خیراً لك من أن یكون لك حمر النعم } رواه البخاری فی الجهاد و السیر،
باب فضل من أسلم علی یدیہ رجل (۲۰۰۹) ، و مسلم فی فضائل الصحابة، باب من فضائل علی بن أبی طالب رضی الله عنه
(۲۴۰۶).

واته: سویندم به خوا ئه گه ر خوای گه وره پیاویک، که سیک له سه ر ده ستی تو هیدایه ت بدات و موسلمان
بیته باشتره بۆ تو له باشترین و به نرختترین میگه له حوشتریک .(وه رگپ)

■ قۆستنه‌وه‌و به‌کاره‌یینانی که‌رسته‌ی زانستی له‌کاتی شرۆفه‌کردن و گوتنه‌وه‌ی وانه‌کانداو ئاراسته‌کردن و به‌کاره‌یینانی ئه‌و که‌رسته‌ی زانستیه‌به‌ره‌و ئامۆژگاری‌کردن و به‌ره‌و خێرو چاکه‌و پینومایی کردنی قوتابیان و که‌سانی تر بۆ پێگه‌ی هه‌قی‌خوایی و به‌ره‌و په‌وشت و ئاکارو به‌ها ئیسلامیه‌به‌رزه‌کان له‌بپاره‌کان و له‌هه‌موه‌ه‌ه‌ل‌س و که‌وت و په‌فتاره‌کانی پۆژانه‌ی ژيانی مرۆفدا به‌تایبه‌تیش له‌بواره‌کانی زانسته‌شهرعیه‌کان و عه‌ربی و کۆمه‌لایه‌تی و هه‌تا له‌بوا‌ری زانسته‌ی مرۆیه‌کانی تریش دا نابێ سستی بکه‌یت له‌ئاراسته‌کردن و ئامۆژگاری پێ‌کردن به‌ره‌و چاکه‌و پێگه‌ی خێروبه‌ها به‌رزه‌کان، وه‌ده‌بێ ئه‌مه‌ژی بزانی که‌ ئه‌م ئاراسته‌و ئامۆژگاری‌کردن و ده‌ست‌گرته‌ی خه‌لک و پینومایی کردنیان ته‌نیا له‌سه‌ر مامۆستای زانسته‌ی شهرعیه‌کان کورت هه‌ل‌نه‌هاتوه‌و ته‌نیا ئه‌رکی سه‌رشانی ئه‌و نیه‌به‌ته‌نیا و به‌س، هه‌رچه‌نده‌گومانی تیدا نیه‌که‌ ئه‌رکی سه‌رشانی ئه‌و گه‌وره‌تر و قورستره‌، به‌لام ئه‌مه‌ش وا ناگه‌یه‌نیت که‌ مامۆستا‌کانی تر له‌م ئه‌رک و به‌رپرسیاریه‌ته‌ی بێ‌به‌ش و هه‌یج له‌ئه‌ستۆیاندا نه‌بیت و پالی لێ‌بده‌نه‌وه‌. لێ‌ره‌دا ئیمه‌چه‌ند نمونه‌یه‌ک له‌سه‌ر ئه‌م قۆستنه‌وه‌و ده‌ست‌به‌سه‌رداگرته‌به‌سوده‌ده‌هینینه‌وه‌:

— نمونه‌ی یه‌که‌م: پێویسته‌له‌سه‌ر مامۆستا که‌سوره‌تی (القارعة) له‌قورئانی پیرۆزدا بلێته‌وه‌و شرۆفه‌ورپا‌ه‌ی بکات بۆ قوتابیه‌کانی و پێ‌یان بلێت، چونکه‌ شتیکی ئاشکرایه‌که‌ ئه‌م سوره‌تی (القارعة) باس له‌پۆژی قیامه‌ت و پێش‌ده‌ستیه‌گه‌وره‌کانی ده‌کات له‌گۆرانکاریه‌کانی باری زه‌وی و چیاکان و تائه‌نجام مرۆف له‌به‌هه‌شت یا له‌دۆزه‌خدا جێ‌گیرو ده‌گیرسیته‌وه‌. دوا‌ی ئه‌م پون کردنه‌وه‌و شرۆفه‌کردنی واتا‌کانی سوره‌ته‌که‌ کۆمه‌لێک پرسیاریان ئاراسته‌بکات وه‌ک: چۆن ده‌بیته‌ئه‌هلی به‌هه‌شت؟ هۆکاره‌کانی چونه‌ناو ئاگری دۆزه‌خ چین؟ دوا‌ی وه‌لامدانه‌وه‌یان له‌لایه‌ن قوتابیه‌کان باسی پونکردنه‌وه‌یه‌ک له‌سه‌ر سیفاتی بڕواداران و سیفاتی کافران و دو‌پوه‌کان بخاته‌پو... وه‌هه‌روه‌ها ئه‌مجار ئه‌و سیفه‌تانه‌له‌سه‌ر ئه‌م‌ری واقیعی خه‌لکه‌که‌ ئه‌نجام بدات و خاله‌ئه‌رئیه‌کان (الإيجابية) و خاله‌نه‌رئیه‌کان (السالب) له‌ژيانی خه‌لکی دا پون بکاته‌وه‌.

— نمونهی دوه م: که مامۆستای ئافرته وانهی فیقه ده لیتته وه: بئی نوژی و خوینی مندال بون (الحیض والنفس) دوی شروقه کردن و پونکردنه وه و گوتنه وهی ماده زانستیه بریار له سه دراوه که (المادة العلمية المقررة)، ده چیتته ناو چۆنیه تی ئاراسته کردنی گونجاو وله بارو خستنه روی مه بهستی خوئی، بۆ قوتابیه کچه کانی پون ده کاته وه که ئه م بئی نوژییه خوی گه وره تاتیبه تی کردوه به ژنان جوئی له پیاوان واته ته نیا ژنان ئه م حاله ته یان به سه ر دا دیت و پیاوان نای بینن، له بهر ئه وهی چونکه سروشتی ژن جیاوازه له گه ل سروشتی پیاو، هه ندی له جیاوازی و جیاکاریه کانیان بۆ شروقه ده کات تاده گاته ئه وهی که چه ندان حوکم هه ن که خوی گه وره تاتیبه تی کردون به ئافره ته وه نه ک به پیاوانه وه و پیاوان ناگریته وه. هه ندی له و حوکمانه: خۆدا پۆشین و پۆشاک شیرهی دورکه وتنه وه له شوین و جیگای پیاوان واته تیگه ل نه بون له گه ل پیاوانی نامحره م.... تد.

— نمونهی سی یه م: ده بئی مامۆستای ئافرته ریزمانی (المبتدأ والخبر) بلیتته وه، لیره دا پئویسته و چاک وایه مامۆستای ئافرته پرسیری له بارو گونجاو هه ل بژیییت که ببیتته هوی چاندنی و اتاو چه مکه کانی چاکه و خیره چاکگوزاری له دل و ده رونی کچانی قوتابی دا وه ک گوتن و هینانی ئه م رسته و ده سته وازانه ی خواره وه هند کتیبی خوا (قورئان) ی له بهر کرد، فاطمه له وانه کانیدا زۆر به په رۆش و زیره که، زکیه زۆر زیره ک و بلیمه ته .... وه هه روه ها.

نمونهی دوه له مهیدانی پراکتیکی (العملي): فه رمانبه ریکی کارگییری چ له قوتابخانه یه ک له قوتابخانه کاندا بیت و چ له هه ر شوینیکی تر دا بیت، هه روه ها ئافره تانی کریکار (کارگه ر) له یه کی له ده زگا ته ندروسته کاندا سسته ره یا نوژدار (الطبيبة) ... یا هه ر شتیکی تر بیت. ئه رکه و بهر پرسیری ته کانی سه رشانی ئافرته بریتیه له:

■ ده بئی هه میشه وا هه ست بکات و وا بزانیته که ئه و کاره پئویسته (واجبه) له سه ریان و ئه سپارده یه که که له گه ردنیاندا و له بهر امبه ردا بریک له مال و پول وه ک موچه وه رده گرن و له سه ر ئه م ئه رکه لیان ده پیچریتته وه، بۆیه پئویسته له سه ریان که زۆر لیپراوانه و دلسۆزانه ئه رکه و بهر پرسیه تی سه رشانیان ئه نجام بده ن و سستی و ته مه لی و

خۆ دزینه‌وه‌ی لێ نه‌که‌ن. ئاخر ئه‌وان که‌وتونه‌ته‌ ته‌نگه‌به‌ریکه‌وه‌و پراکردن له‌دستیاندا نیه‌و پێگا چاره‌و پرزگار بونیان نیه‌.

■ ده‌رکه‌وتنی ئافره‌تانی موسڵمان به‌دیمنه‌و سه‌روسیمماو پوآله‌تی ئیسلامیانه‌وه‌ وای کردوه‌ که‌بنه‌ پێشه‌نگو پێشپه‌وه‌ بو‌ خوشکانی تریان له‌هاورپی‌و دۆستانیان‌وله‌قوتابیان ئه‌گه‌ر کارگه‌رو کارمه‌ند بن له‌قوتابخانه‌دا، یا له‌نه‌خۆشخانه‌کاندا سیسته‌ر یا نوژدار (طبیبات) یا له‌هر شوینیکی ترو له‌هر پله‌و پایه‌یه‌کی تردا بن. وه‌ده‌بێ ئه‌مه‌ش بزانی که‌ئه‌وان کاریگه‌ری باش (ئه‌ری‌یی — ایجابی) وخرایی (نه‌ری‌یی — السلبی) ی خویان هه‌یه‌ به‌گوێره‌ی هه‌ست کردن و هه‌ست نه‌کردنی یان به‌و دیمنه‌و به‌و پوآله‌تو سه‌رو سیمایه‌ی که‌له‌به‌ر ده‌م و له‌به‌ر دیدی خوشکانی تروه‌ پێیه‌وه‌ دیارن و پێ‌ی ده‌ناسرینه‌وه‌.

■ به‌هه‌ل زانی‌و قۆستنه‌وه‌ی پێشه‌و فرمانه‌که‌ی(الوظیفه) له‌خزمه‌ت کردنی خوشکانی ترو ئامۆژگاری و ئاراسته‌کردنیان بو‌ خێرو چاکه‌کردن و به‌ها به‌رزه‌ ئیسلامیه‌کان و دور که‌وتنه‌وه‌ له‌کارو کرده‌وه‌ی خراپ و قیژه‌ون و سه‌رشۆر که‌ره‌کان، به‌تاییه‌تیش ئه‌و خوشخانه‌ی که‌له‌ نزیکه‌وه‌ په‌یوه‌ندی پاسته‌وخۆی به‌خه‌لکه‌وه‌ هه‌یه‌ وه‌ک سیسته‌ره‌کان و نوژداره‌ ئافره‌ته‌کان و پسه‌پۆریه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کان، بو‌ نمونه‌ ئه‌گه‌ر ئافره‌تی موسڵمان نوژدار بێت ئه‌و کات ئه‌رک و به‌رپرسیاریه‌تیه‌که‌ی گه‌وره‌ تر ده‌بێت و کاره‌که‌ی وای لێ ده‌کات و واده‌خواری که‌پتر خزمه‌تی خوشکانی خۆی بکات، گه‌لێ شت و زۆر واتای به‌رزو گه‌وره‌ له‌نه‌فسی خۆی دا هه‌ل ده‌گرێت و ده‌بێ له‌ناو ئافره‌تانی تری موسڵماندا بلاویان بکاته‌وه‌، له‌و خزمه‌ت کردن و کارانه‌ هێدی و هێمن کردن و ئارام کردنه‌وه‌ی ده‌رونی نه‌خۆشه‌کان و هیممه‌ت و وره‌ خستنه‌ ناو دلێ یان و دلّ خۆش کردنیان به‌وه‌ی که‌چاک ده‌بنه‌وه‌و خوای گه‌وره‌ شیفاتان بو‌ ده‌نی‌ری‌و به‌م جو‌ره‌ هیواو ئومید وگه‌ش بینی خستنه‌ ناو دلّ و ده‌رونی یانه‌وه‌و په‌واندنه‌وه‌ی په‌ش بینی و بێ ئومیدی و ترسو بيم له‌ چاک نه‌بونه‌وه‌یان له‌به‌رده‌م نه‌خۆش داو ئه‌گه‌ر نه‌خۆشیه‌که‌ی ترسناک بو‌ نابێ یه‌کسه‌رو پاسته‌وخۆ به‌نه‌خۆشه‌که‌ بلیت به‌لکو ده‌بێ بلی: هیچ نیه‌ ئینشائه‌للا به‌م زوانه‌ چاک ده‌بیته‌وه‌و نه‌خۆشیه‌که‌ت سوکه‌ وره‌ به‌رزێ

ئومید بخته دلی نه خوشه کانیه وه. ههروهه ئامۆژگاری کردنی نه خوشه کانی و یونکردنه وه و شروقه کردنی پاک و خاوینی و دهست پاک و دهست نویژو کردنی نویژه کان و گشت ئهرك و فرهزه کانی ترو ئه حکامه کانیان گشت په رستشیه کانی تر بۆ خوشکانی موسلمانان.

گرنگترین شتیك كه ئاراسته ی بکات و له خوشکانی بگه یه نیت ئه وه یه كه پیویسته هه مو كه س ته نیا پشت به خوا ببه ستیت و به خواوه خو گری بدات و له خوا به ولاره هاناو بۆ كه سی تر نه بات و داوا له كه سی ترو له هیچ شتیکی تر نه کات و داوا ی شیفاه و چاك بونه وه ته نیا له خوی گه و ره بکات، چونكه هه ره ئه و شیفاه هینه رو پرگار كه ر ته نیا (الله) یه و به س بویان پون بکاته وه و ئامۆژگاریان بکات پو له هیچ شوین و له هیچ كه سی تر نه كه ن جگه له خوی بالا دهست و کار به جی. وه ئه وه ی كه مرؤف له دنیا دا ده ی کات وه كو پارانه وه و دوعا و داوا کردن ته نیا هۆکاریکه و به س جاری و هه یه سودی ده بیئت ئه ویش ئه گه ر خوی گه و ره ویستی له سه ر بیئت و گه لی جاریش گه ر خوی گه و ره ویستی له سه ر نه بیئت بی سود و بی به ره مه، چونكه پرگار كه رو شیفاه هینه ر ته نیا زاتی (الله) یه و به س، به لی ئه وه ی نوژدارو دکتوره کان له چاره سه ری و تیمار کردندا هه ولی بۆ ده دن ته نیا هۆکاریکی نادیاره و ئه گه ر خوی بالا دهست ویستی له سه ر بیئت ئه و چاره سه ری کانی ئه وان سودی ده بیئت و نه خوشه که چاک ده بیته وه و شیفای بۆ دیت. دیاره شتیکی به لگه نه ویسته گه ر خوی گه و ره ویستی له سه ر نه بیئت ئه و نه خوشه ته مه نی کۆتایی هات بیئت ئه و نه هه ولی دکتور نوژداره کان و نه دوعا و پارانه وه و داوا ی من و تو سودی ده بیئت چونکی هه مو شتیك و هه مو کاروباریکی مرؤفه کان و له دهست خوی بالا دهست و کار به جی دایه، بۆیه پیویسته له سه ر ئافره تانی موسلمان و پروادار كه رۆلی خوی له ناو ئافره تاندا ببینیئت و ئه مانه و گه لی سیفاتی تری جوان و گه لی واتای به رز ترو ئامۆژگاری سود به خشانه له ناو خوشکانی موسلماناندا بلاو بکاته وه. وینه ی نوژدارو دکتوره کانیش سیسته رو پسپۆرو تاییه ته ندیه کۆمه لایه تیه کانن كه هه مان ئه رك و به رپر سیاریه تیان له ئه ستۆدایه و نابی هه رگیز درییی بکه ن له خزمه ت دین و ژینی موسلماناندا.

پیویسته ئه مه ژی بزانین كه ئه و ئه رك و به رپر سیاریه تیه گه و ره ترو گرنگ تر ده بیئت ئه گه ر ئه و فره مان به ره ئافره ته به رپر سیکی کارگییری بیئت وهك به رپوه به ری قوتابخانه و

خویندنگا یا به‌پێوه‌به‌ری به‌شیک له‌به‌شه‌کانی ژنان بیټ، یاخود به‌پێوه‌به‌ری به‌شی رینومایی و ئارسته‌کردن بیټ. یاله‌هر شوینیکی تر بیټ، ئەو کاته ئەرکی په‌روه‌رده‌یی و بانگه‌وازی و رینومایی و په‌روه‌رده‌ی کۆمه‌لایه‌تی ده‌که‌وێته‌ ئه‌ستۆی به‌هه‌مان شیوه‌و وینه‌ی که‌له‌به‌شی مامۆستای ئافره‌تی به‌پێوه‌به‌رو له‌پاربردودا باسمان لێوه‌کرد.

و - له‌قوناغی خویندن دا:

گومانی تیدا نیه‌که‌ژیانی خه‌لکی ئەمپۆ ژۆر جیاوازه‌ له‌هی دوینی، له‌بابه‌ته‌ جیاوازه‌کانی ئەم سه‌رده‌م و له‌ژیانی ئەمپۆدا خویندنی کچانه (....) به‌لکو که‌م وایه‌ که‌له‌جیهاندا قوتابخانه‌یه‌کی کچان هه‌بیټ هاو وینه‌ی قوتابخانه‌ی کوران نه‌بیټ، وه‌له‌لایه‌نی خیزانیشه‌وه‌ که‌م وایه‌ کچیک هه‌بیټ نه‌چوینیته‌ قوتابخانه‌و داوای نه‌کرد بیټ، ئالیژهدا پیویسته‌ قوتابی کچ که‌ هاوبه‌شی بکات له‌ هه‌لگرتنی ئەرک و به‌پرسیتی له‌پۆی کۆمه‌لگایه‌که‌یدا و ئومه‌ته‌که‌ی دا، به‌تایبه‌تی قوتابیانی کچ له‌قوناغه‌کانی خویندنی پیشکه‌وتودا (واته: له‌قوناغی ئاماده‌یی و ناوه‌ندی و داناوه‌نی زانکۆی په‌یمانگاکاندا - وه‌رگێژ). لیژهدا به‌کورتی هه‌ندی خال ده‌خه‌مه‌پو که‌قوتابی کچ تیایدا به‌پرسیه‌تی و ئەرکه‌کانی خۆیانی تیدا راده‌په‌پینن:

✓ نیه‌ت پاک‌ی و نیاز پاک‌ی، به‌وه‌ی که‌ده‌بی نیه‌تی پاک بیټ بۆ خوای گه‌وره‌و بالا ده‌ست، له‌پێگه‌ی خوادا خوازیاری زانسته‌زانیا‌ری بیټ، ده‌بی له‌پیناوی ئەوه‌دا زانسته‌و زانیا‌ری وه‌ده‌ست بێنیټ بۆ به‌هێز کردن و راگیری ئایین و بیرو باوه‌پو ئەخلاق و ئاکارو په‌هوشته‌کانی و ده‌بی له‌سه‌ر به‌رچاو رۆشنی و هۆشیا‌ریه‌وه‌ خوای خۆی په‌رستیت.

✓ ده‌بی قوتابی کچ به‌ئاکارو په‌هوشتی خوازیاری زانسته‌وه‌ خۆی جوان بکات و ژۆر به‌لیژپراوی و سوورو مکوڕ بیټ و هه‌میشه‌ بیر کراوه‌و به‌داوا چوون و شیوازی جوانه‌وه‌ به‌رده‌وام بیټ. به‌تایبه‌تیش کردن له‌گه‌ڵ مامۆستا و هاوپرێکانی دا.

✓ ده‌بی کۆشش و هه‌ولی لیژپراوانه‌ بدات بۆ به‌ده‌ست هیئانی زانسته‌، هه‌میشه‌و ژۆر به‌چاکی گوی بۆ مامۆستا که‌ی بگریټ له‌کاتی وانه‌ گوتنه‌وه‌دا به‌دل و به‌گوی گوی بۆ وانه‌کانی بگریټ و ئاگای لێ بیټ که‌ مامۆستا که‌ی چی ده‌لێت، ئینجاله‌ ماله‌وه‌ش پی‌ی دا بچیته‌وه‌و سه‌عیان تیدا بکاته‌وه‌ و له‌به‌ریان بکات و به‌ئەرکه‌کانی سه‌ر شانی خۆی هه‌ڵ بستیټ واته‌ وانه‌کانی هه‌مو رۆژی ئاماده‌ بکات و له‌به‌ریان بکات، ته‌مبه‌لی و سستی یان لێ نه‌کات به‌سه‌ر خۆی دا که‌له‌که‌یان بکات و داوی له‌کاتی تاقی کردنه‌وه‌کاندا نه‌توانیت به‌سه‌ریاندا زال بیټ.

✓ دهبی پیزی مامۆستاکانی بگریت به چاویکی پیزه وه سهیریان بکات، ومافی مامۆستاکی له وفیرکرن و پهروه ده کردنه یاندا بزانییت، بی سفهت نه بیته به رامبهریان و دهبی پیزی ئه وه بزانییت که مامۆستاکانی به ئه رک و کاریکی زور گه وره هه له دستن واته گه له به ئه وه وه ماندو ده بن ده بی ئه ویش چاکه یان بداته وه. چونکه مامۆستاکی له جیگه ی دایکه یا له جیگه ی باوکه له پهروه ده کردن و فبیرکردن و ناگا لی بونیاندا، ههروه ها مامۆستا پیشه نکه بو قوتابیه کانی و هه رچی کاری خیر و چاکه و باش و کاری خراپ و خراپی هه بیته قوتابی و خویندکاره کانیسی لی وه رده گرن و ئه وه هه له ده گرنه وه (واته مامۆستا که چ هه لسه و که وتیکی هه بیته قوتابیه کانیسی ئه وه هه لسه و که وت و په وشته و ناکاره فیر ده بن، چونکه مامۆستا پیشه نکه ونمونه ی قوتابیانه، مامۆستاکیان چون بیته ئه وانیش هه مان شته در ده چن، کورد گوته نی جام چی تیدا بیته ئه وه ی لی ده رژیته حوار. وه رگی).

✓ دهبی قوتابی کچ له گه له براده ره کانی دا په فتارو هه لسه و که وتی باش و جوان و پرێک و پیکی هه بیته، رق و کینه و ئیره یی نه بیته و له به رامیه ریاندا خو به زل نه زانیته و نابی قسه و وشه ی ناشیرین و دم شپو دم پيس نه بیته له گه لیاندا و وشه ی په ق روشینه ر و بریندار که ره له پویاندا نه کات، چونکه ئه وه هه مان کاتدا هه م خوشک و هه م براده رو دۆسته و رفیقه له گه لیاندا.

✓ دهبی گشت یاسا و پيسا و زانیاریه کانی قوتابخانه و خویندنگاکی جی به جی بکات به تاییه تیش ئه وانه ی که په یوه ستن به ناکارو په فتارو هه لسه و که وتی جوان و پۆشاک و جلو به رگی شه رعی و دیمه ن و پوواله ت و شیوه وه، ئانه مانه له یاسا و پيسا و زانیاریه کانی ئیسلامن پيش ئه وه ی یاسا و پيسا و زانیاری قوتابخانه و خویندنگاگان بن، بویه جی به جی کردن و له به رچا و گرتنیان له پوی ئاین و په وشته و ئه خلاقه وه یه.

پیویسته له و چالاکیه دا به شداری بکات که پی ی ده گوتریته چالاکی ناپروگرامی (اللامنهجیه) (۱).

✓ بو ئه وه ی فیری ئه و بابته و ئه و شتانه ببیته که له هۆل یا له ژوری پۆلدا فیری نه بوه و وه ری نه گرتون فیریان ببیته و شاره زایان ببیته. دهبی هاوبه شییه کی باش و به رچا و ئه ری یی (الإیجابی) ی به سودی هه بیته له وچالاکیانه دا و هه میشه وشه و

(۷۲) واته: خویندنه وه ی دهره وه و پی گوته وه ی پۆشنبری و زانیاریه کانی دهره وه ی بازنه ی خویندن و ناو چوار چیه ی پروگرامی خویندنی بریار له سه ر دراو. (وه رگی).

وتاری باش بخوینیت‌ه‌وه یا قورئانی تییدا بخوینیت، یا فه‌رموده له‌به‌ر بکات، یاله‌ه‌ندی کارو چالاکی باش وسود به‌خش به‌شدراری و‌هاوبه‌شی بکات وه‌ک به‌رگ درویی (الخیاطة)، یاچیشیت لی‌نان و‌ئاماده کردنی خواردن و‌خواردن ئاماده کردن .. و گه‌لی کارو چالاکی تری له‌م جو‌رانه .چالاکی ناپروگرامی (اللامنه‌جیة) گه‌لی سودو به‌که‌لکی ه‌ن که‌ناتوانرین له‌ژوری پۆل و‌هۆلی وانه خویندندا ده‌ستی بکه‌ویت و فیریان بییت وه‌گیریان بییت.

✓ ده‌بی له‌سه‌ر ئاموژگاری کردن و‌ئاراسته کردنی هاو‌رپیکانی مه‌شوق و‌راهینان بکات و به‌ته‌واوی راهاتو بییت و به‌شیوه‌یه‌کی گشتی ده‌بی براده‌رو هاو‌رپیکانی ئاموژگاری بکات و‌رینوما‌ییان بکات بو‌چاکه کردن و‌ره‌وشتی جوان ئه‌ویش به‌قسه‌کردن و‌وتار خویندنه‌وه له‌پۆل دا بو‌هاو‌رپیکانی، یاخود ئاموژگاری کردنی راسته‌وخو ه‌ر کاتیک بینی ئه‌و ئاموژگاری کردنه پیویسته‌وله‌کاتی خو‌ی دایه وه‌ک بینینی کاریکی خراب و‌نابه‌جی له‌یه‌کی له‌هاو‌رپیکانی یا له‌ه‌مویان به‌گشتی و‌ئاموژگاری کردنیان گه‌رماو‌گه‌رم.

✓ ده‌بی پیشه‌نگیکی باش بییت بو‌براده‌ره‌کانی له‌بواری له‌به‌رکردن و‌پاریزگاری کردن و‌یاده‌وه‌ره‌کانی و له‌تیگه‌یشتن و‌فیر بون و‌فیر کردن دا، نه‌ک ه‌ر ئه‌مه به‌لکو له‌جل و به‌رگ و‌پۆشاک و له‌شیوه‌و‌رواله‌ت دا، له‌قسه‌کردن و‌گفت‌و‌گوو و‌شه‌کانی داو له‌مامه‌له کردن وه‌ه‌لس و‌که‌وت کردن و‌ره‌فتاری دا له‌گه‌ل که‌سانی تردا.

ئه‌مانه ته‌نیا کۆمه‌له کارو چالاکیه‌ک بون که‌له‌سه‌ر شانی ئافرته‌ی موسلمان بون که‌باسمان کردن و هیئاماننه‌وه و بریک بون له‌ئهرک و به‌رپرسیاریه‌تی شه‌رشانی ئافرته‌تان، ئه‌و ئهرک و به‌رپرسیاریه‌تیه‌ش که باس‌مان نه‌کردون و نه‌مان توانیوه بیان نوسین له‌به‌ر دریژ بونه‌وه‌ی باسو بابه‌ته‌که له‌سه‌ر ئه‌مانه پیوانه ده‌کرین که‌لی‌ره‌دا ئاماژه‌مان پی کردن.

چوارچیوهی چوارهم: نهرک و بهر پرسیاریه تی نافره تی موسلمان نه به رام بهر فیئل وته نه که بازی دوژمنانی ئیسلامدا:

هه ره له و کاته وهی که محمد ﷺ ره وانه کراوه بو سه ره ته وای جیهانیان دوژمنانی ئیسلام له جوله که و فه له کان (النصاری) و باقی کافره کان به هه مو شیوه و پرواله ته کانیا نه وه که و تنه فروفیئل و ته له که نانه وه بو ئیسلام و موسلمانان، وه بو ئه م مه به سته ئه و په رو ته وای هیژو توانا و فروفیئل و حیهله بازی خویان خستوته گه رو به کاری ده هیئن، هیچ هه ولیکیان نه ماوه که به کاری نه هیئن، هیچ پښگایه که نه ماوه که نه ی گرنه بهر، پییشه و او پییشه نگانی ئه م ته له که بازی و دوژمنایه تیه ش بریتین له شه ی تانه کانی مروژ و جنوکه بو ئه م مه به سته ش چه ندان ته وهره و چه ندان ریگه یان گرتوته بهر، هه ندی جار به هیرش و داگیرکاری سه ربازی و هه ندی جاریش به داگیرکاری فیکری و پوئشنبیری و بلاو کردنه وه و چاندنی تووی گومانه کان (الشبهات) له ناو ئایینی پیروزی ئیسلام، هه ندی جاری تریش به خراب کردن و بوگه ن کردنی ناوچه کاریگه ریبه کان له ناو ئوممه تی ئیسلامدا له سه ر مندالان و له سه ر ژنان، به قوئستنه وه و به کار هینان و ده ست به سه ر داگرتنی راگه یاندن و هوکاره کانی راگه یاندن و په روه رده و فیئر کردن و بواره کانی پوئشنبیری و گه لی شتی تر بو لادان و تیک دان و بو گه ن کردنی بیرو زاده و هوئی چین و توویژه کانی موسلمانان و هه لدیژان ولادانیان (الإفساد و الإنحراف) له ئایینی پیروزی ئیسلام.

وه له م چه رخ و سه رده مه داو له سه ره تای ده ست پی کردنی سه ده ی رابردو به چربونه وه یه کی زور نا ئاسایی تیشکی خویان خستوته سه ر نافره تی موسلمان و تی ی دا چربونه ته وه، به لی لادان و هه لاویردنی نافره تی موسلمان له ئایینی ئیسلام و له موسلمانان بوگه ن کردن و خراب کردن و پروت کردنه وه ی نافره تی موسلمانان زور به جدییانه گرتوته بهر به ناوی ئازادی و ئازاد کردنی نافره تان و پیچانه وه له مافی ژنان و یه کسانی له گه ل پیاواندا، و فرمیسکی دروین بو مافی خوراوی نافره تان ده ریژن خویان گوته نی.

ده کری کورته ی نه خشه و پیلانه کانیا ن درژی نافره تانی موسلمان له م چه ند خالانه ی

خواره وه دا بگوشین:

(۱) گرتنه به‌ری کۆمه‌لیک ریپره‌و په‌نجه‌ره‌و ته‌وه‌ره‌و بۆ دزه‌کردن و پئیدا ر‌ه‌ت بون و چونه‌ ژوره‌وه‌ بۆ خراب‌کردن و گنده‌ل‌کردن و بۆگه‌ن‌کردن و لادانی ئافره‌تی موسلمان‌ئه‌م ریپره‌وته‌وران‌ه‌ش بریتن‌له‌:

ا- ئافره‌ت بکریت به‌خالی ده‌ست پی‌کردنی کیشه‌که‌و بۆ مناقه‌شه‌و مل‌ملانی‌و رکه‌به‌رایه‌تیه‌که‌: ئیدی به‌م کاره‌یان ئافره‌ت ده‌بیته‌ پشتیوانیک بۆ ئه‌وان، ئه‌ویش به‌وه‌ی که‌ ئافره‌ت سته‌م لی‌کراوه‌و مافی خوراوه‌، یاخود کۆمه‌لگا ته‌نیا به‌یه‌ک لا سی‌هه‌ناسه‌ نادات، ئافره‌ت مافه‌کانی داگیر کراوه‌و خوراوه‌و هه‌رس کراوه‌، یا ئیمه‌ له‌پاشماوه‌ی پاشماوه‌ کۆنه‌کان دا ده‌ژین، و جله‌وی حوکمان به‌ده‌ست خو‌و نه‌ریتیک‌ی کۆنی به‌سه‌رچوو کات به‌سه‌رچوه‌وه‌یه‌ له‌میژودا ره‌ش کراوه‌ته‌وه‌و بونی نه‌ماوه‌، ئا ئه‌و دوژمنانه‌ی ئیسلام و موسلمانان به‌م جوړه‌ دروشمه‌ بریقه‌دارانه‌ پیر به‌ده‌م هاوار ده‌که‌ن، له‌رۆژنامه‌کان و گوڤاره‌کانی‌اندا ده‌ینوسن و بلاوی ده‌که‌نه‌وه‌، له‌زنجیره‌ ته‌له‌فریونی و که‌ناله‌ ئاسمانیه‌کان نواندن و شانۆگه‌ری بۆ ساز ده‌ده‌ن و په‌خش و بلاوی ده‌که‌نه‌وه‌^(۱). ئه‌وه‌ی جیگه‌ی سه‌رنج و سه‌رسوپرمانه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ کات و سات و میژوی دیاری کراو و تاییه‌تی خۆیان هه‌یه‌ که‌ تیایدا زۆر چالاکانه‌ به‌ده‌ر ده‌که‌ون و کاری خۆیان ده‌که‌ن و زۆر چالاکانه‌ بره‌وی پی‌ده‌ده‌ن به‌تاییه‌تیش ئه‌و کاتانه‌ی که‌ ئوممه‌تی ئیسلام به‌ته‌نگ و چه‌له‌مه‌و ته‌نگه‌کانیه‌وه‌ سه‌رقال ده‌بیته‌و ئاله‌و کاتانه‌دا هه‌ل ده‌قۆزنه‌وه‌و دزه‌ده‌که‌ن و پیایدا تی‌ده‌په‌رن، یا له‌کاتی‌ک دا که‌ قسه‌یه‌ک یا گۆته‌یه‌ک له‌یه‌کی‌ له‌به‌رپرسی‌ک ده‌بیستن و ده‌یقۆزنه‌وه‌و خیرا وه‌ری ده‌گرن و ده‌یده‌نه‌ به‌ر زه‌ره‌ بین و گه‌وره‌ی ده‌که‌ن و ده‌ی جونه‌وه‌و ده‌ی هی‌نن و ده‌یبه‌ن و سه‌ده‌ها بگه‌ه‌زاران په‌خنه‌و پلارو توانج ده‌گرن و بیانویان ده‌که‌و‌یتته‌ ده‌ست بۆ وروژاندن و چالاک‌کردنی کیشه‌و ته‌نگه‌کان و وه‌ک بلی‌ی به‌نزین ده‌که‌ن به‌سه‌ر ئاگرداو ئاگره‌که‌ خۆشته‌ ده‌که‌ن. ئیدی ئه‌مه‌ گومان و دو‌دلی ده‌خاته‌ دل‌وده‌رون و

(۱) ئه‌مپۆ نه‌ک ناوه‌ ناوه‌ به‌لکو به‌لی‌شاو کتیب و چاپکراو و رۆژنامه‌و گوڤاری تاییه‌تی، و پیرای گشتی یه‌کان له‌سه‌ر بره‌و پیدان و ته‌شه‌نه‌و ته‌نینه‌وه‌ی ئه‌م باس و خواسانه‌و قول‌کردنه‌وه‌و فراوان‌کردنی رکه‌به‌رایه‌تیه‌که‌و گنده‌ل‌کردنی چینی ئافره‌تانی موسلمان و بۆگه‌ن‌کردن و گنده‌ل‌کردنی کۆمه‌لگه‌ی موسلمانان به‌گشتی به‌لی‌شاو وه‌یرشیک‌ی به‌ریلاو له‌ئارادایه‌. (وه‌رگی‌).

میشتکی خه لگه وه به تاییه تیش ئافرهت که زو دهوروژی و زو کار تی ده کریت وا ههست دهکات که کیشنه یه کی درکاو ی و ئالۆزی هه یه که پیویستی به چاره سه ر کردن هه یه وه ده بی مشوری لی بخوات و چاره سه رو گری کویره که ی بو بکاته وه .

بلاو کردنه وهی خراپه کاری و فه سادی و فیکری لاده رانه له ناو خه لگی داو به گشتی له ناو کۆمه لگه ی موسلماناندا؛ ئه ویش له پریگه ی راگه یانندن بینراوو بیستراوو خویندراوه وه . شتیکی ئاشکراو زانراو وحاشا هه ل نه گره که کۆمه لگه و تاکی کۆمه لیش که یه که م جارو له سه ره تادا که ئه م خراپه کاری و فه سادیه ده بیننی یا ده بییستی یاده ی خوینیته وه پی ی خوش نیه و لی ی ده سله میته وه، به لام ئه م پی ناخوش بون سلیمینه وه ورده ورده کال و سوک ده بیته و که م ده بیته وه تاوای لی دیت ده بیته شتیکی ئاسایی و دهسته مۆو شتیکی باوی سه رده م. بو نمونه له بواری راگه یانندا: بلاو کردنه وه ی وینه ی روت و ناسک و شوخ و شهنگی وای حه رام، ئه مه سه رباری شکاندن و زپاندنی حورمه تی پۆشاک ی شه رع ی و گالته پی کردنی. ئه م دیمه نانه له هه مو که ناله کانی راگه یانندا دو باره و چه ندان باره ده که نه وه و په خش و بلاویان ده که نه وه که هه ر بو ئه م مه به سه ته ته رخان کراون هه تا وای لی هاتوه له کۆمه لگه ی موسلماناندا لایان بوته شتیکی ئاسایی و باو و پرته نه که ره وه، ئابم شیوه سه رشۆری و سوکایه تی بلاو بوه وه و په ره ی سه ند بو خراپترین و دزیو ترین وینه . به هه مان شیوه له پۆژنامه کاندا، که م وایه گوڤارو پۆژنامه هه بیته له سه ر به رگو و پوپه ره کانی دا وینه ی گه وره کراوو روت و رازاوه و ماکیاج کراوی تیدا بلاو نه کرابیته وه و تیدا بلاو نه کریته وه . وه هه روه ها هۆکاره کانی تری تازه که به هۆی ئه و هۆکارانه ی راگه یاننده وه که هاوردراون بو ئیمه و به جیهاندا خول ده خۆن و هه مو کون و که له به رو قوربینیکی ئه م جیهانه پان و پۆره ده گه رنه وه وه که ناله هه وایی یه کان و تۆره کانی ئینته رنیته . (که سایی زۆر بی ئه خلاق و وینه ی روتی ئافره تیان تیدا په خش ده کریت و کاری سیکسیان تیدا ئه نجام ده دریت که هۆکاریکی زۆر خراپ و خیران بو فه ساد کردن و بی ره وشت کردن ی کۆمه لگه ی مروڤایه تی به گشتی و موسلمانان به تایبه تی و به تایبه تی تریش کچان و کورپانی گه نج و لاوه هه رزه کاره کان. له ریڤیکلامه جۆریه جۆره کان هه ر ئافره تی روت و قوته و له باقی به رنامه کا جۆر به جۆره کانیاندا هه ر ئافره تی له ش روت و رازاوه . هیچ کون و قوربینیکیان نه هیشتۆته وه، له هه ر شوینیک و له هه مو شتیڤکا وینه ی ئافره تی روتیان تی خزانده وه . ئاخه ر من پیویستم به وینه ی گول و گولزارو وینه

سروشتیەکان و زەخرەفەکان بو، پۆژیک داوام لە دۆستان کرد کە شریتی سیدیە کەم بدەنئ کە ئەم جۆرە وینانە ی تیدا بیئت، بەلئ وەرم گرت، ئەو وینانە ی کە مەبەستم بو تی ی دا بون. بە کارم هینان. پۆژیک ئەو فایلە ی هەرگیز نەم کرد بونە وە بە تقدیری خوا کردمە وە گوتم بزانم ئە مەیان چی تیدایە، کە دەیکە مە وە هەموی وینە ی پیاووئافرەتی پوت و قوت و بی شەرمانە، منیش یە کسەر ئەو فایلانە ی کە سود بەخش بون و پیاویستم بون دەرم هینان و شریتە سیدیە کەم وردو خاش کرد. ئائە مە یە پەیمانە ی شەیتان کە پەیمانە مانە وە ی لە خوای گەرە وەر گرت کە دواین نەفس بمریئت، خوای گەرە مۆلەتی داو ئەو نەفرین لیکراو بە خوای گەرە سویندی خوارد کە لە هەمو کون و قوربین و لە هەمو شوینیک بۆ ئادەمیزادەکان دابنیشیئت و تابوی بکریئت لە خشتەیان بەریئت و لە گەل خوی دا پە پیچەکی ناو ئاگری دۆزەخیان بکات. بەلئ ئائە مە یە هەولەکانی و زۆرینە ی خەلکی لە م جیهانە دا سەرگەردان کردو و کردونی بە سەربازی نەفرین لیکراوی خوی خوای پەرەردگار پە نامان بدات - وەرگێر- هەرەها فیکریش هەمان هۆکاری لە پیناودا بە کار هینراون، لە میانە ی ستونەکانی پۆژنامەکان یا وتارەکان و قسە و گفت و گوو میزگردو کۆپو دانیشتنەکانیان لە دەزگاکانی بینین دا. جیگە ی داخە کە زۆریک لە کورپان و کچانی موسلمان کە بە زمان حالئ ئەوان قسە دەکەن و ئەم فیکرە بۆگەنە لە ناو چین و توویژەکانی موسلماناندا پەخش و بلاو دەکەنە وەو بە تەواوی لایان داو، نەک هەر ئەمە بە لکو زۆریش بە جۆش و خرۆشە وە بە پیریە وە چون و دەچن. ئەو ی کە گرتویانە تە بەر بلاو کردنە وە ی ئەو هەمو پڕو بیانو و گومانە بی بە هایانە یە کە پە یوەستن بە ئافرەتانی موسلمانە وە لە میدیاکانی پراگە یاندنە بینراوەکان (واتە کە نالە هەوا ییەکان و تە لە فزیۆنەکان - وەرگێر) وە ک:

- خوینی ژن نیو ی خوینی پیاو.
- میراتی مینە نیو ی میراتی نیرینە یە.
- دو ژن بە شاھیدیک حساب دە کرین لە بە رامبەر پیاواندا.
- ژن نابنە والی و نە دەبنە قازی.
- فرە ژنی.
- ریزو توانای پیاو بە سەر ژن دا
- پۆشاک و جل و بەرگی شەری و بالاً پۆشی.

ج - جاردان و ئاشکرا کردنی داوایهك به دو بانگه شه و مه به سستی بنه رته تی :

– بانگه شه کردن و داوا کردنی (ئازادی ئافرهت) مه به سستیان له مه ئه وه یه که ده بی ئافرهت له به ندایه تی کردن بۆ خوی گه وره (الله) ئازاد بکریت و به ره وه به ندایه تی کردن گیانی خوی وه رچه رخیتریت یا بۆ به ندایه تی کردنی دروست کراوه کانی خوی گه وره وه رچه رخیتریت وه ، چونکه ئه وان به شه ریه تی خوا پازی نین، ئه و خویه ی که هر ئه و به رژه وه ندی مروقه کان به ژن و به پیاوه وه ده زانییت .. چۆن خویه ک که بۆ خوی دروستی کردون و هه مو شتیکی له جیگه ی خوی دا بۆ داناون، هه ر خوی ده زانییت که مروقه چی له توانادا هه یه و به رژه وه ندی ژن یاپیاو له چی دایه و چی شایه نیه تی. ئاخو ئه وانه ده یانه وی ئافرهت له زانیاریه کانی شه ریه تی خوا دابپریت، واته له بالآ پۆشی و جل و به رگی شه رعی وله روسوریه تی و هه یاو هه شمته دور بخرینه وه و پوت و قوتیان بکه نه وه و بیان که ن به کالایه کی هه رزان و بی به هاوه وه مو خراپه کاریک بتوانیت مرخی خوی لی ببینی.

ئهم زاراو هیه ی (ئازادی ژنان) له ده رگای: یاری کردن و دهم وه ردان له زاراو هه کانه وه به کار هیناوه ، به لام له داوی ئهم په رده وه ش مه به سستیان بلاو کردنه وه ی ئه و فیکره بۆگه نه یه که خویان مه به سستیانه ، دیاره ئهم زاراو هیه ش زاراو هیه کی جوله که یه و له پرۆتۆکۆلی یه که می سه رانی زایونیزمی دا هاتوه که ده لی: (ئیمه یه که مین که سیك بوین له رابردوه وه که بانگه شه و بانگه وازو هاواری ئازادی و یه کسانی و براهیه تیمان له ناو گه لدا کردوه ئه و وشانه و زاراو هه ئه و شتانه ی که پشت گوئی خرابون له هه مو کون و قوژبنیکی ئهم جیهانه دا، نه فامه کان ده ی لئین و ده یلئینه وه بی ئه وه ی بیری لی بکه نه وه و بری هۆشیارییان هه بییت. هاوارو بانگه شه ی ئیمه بۆ ئازادی و یه کسانی و براهیه تی خه لکی له هه مو لایه کی ئهم جیهانه بۆ خوی پاکیشاوه ، هاواری ئیمه و لایه نگرانمان کۆمه ل و تیمیکی ته وای و به باش ده زانییت و ای ده ویت که هه یج سستی یه که نه نوینی ئه وه بو زۆری نه برد به و په ری سۆزو هه ماسه ت و غیره ته وه ئالو به یداخی ئیمه یان هه لگرت).

د – داواکردنی یه کسانی بونی ژن و پیاو (المساواة مع الرجل): ئه مه ش هه روه ک فیرو فیله کانی تریان ده یانه وی مل ملانی له گه ل فیتره تی خوی گه وره دا بکه ن، ئه و فیتره ته ی که خه لک و هه مو بونه وه ری له سه ر دروست کردوه . خوی گه وره خوی نیرو می ی به دو سروشتی جیاواز دروست کردون. نکۆلی له وه ناکریت که ئه مانه ده یانه وی په رده ی تاریک و لیخن به سه ر دل و چاوی ئافرهتی موسلماندا بده ن و فیتره تی خویان له سه رسۆمای چاوان و

ناو دلان بسپنه‌وه، گوايه ده‌يانه‌وئى كه ژنو پياو له‌ه‌مو شتیکدا يه‌كسان بن، به‌ئى، نكولئى له‌مه‌ش ناکریت كه يه‌كسانی له‌ه‌ه‌ندئى له‌بنه‌رته (أصول) ه‌گشتى يه‌كاندا هه‌يه. وه‌ك يه‌كسانی له‌بنه‌رته‌ى ئه‌رك خستنه‌ سهر‌شان (التكليف)، له‌وه‌رگرتنه‌وه‌ى پادا‌شت و سزادان وله‌ خاوه‌نداريتى، وله‌ه‌لبژاردنى هاوسه‌رى ژيانى (شريك الحياة).

به‌لام يه‌كه‌مين شتیک و يه‌كه‌مين هه‌نگاو و کارئیکيان ئه‌وه‌يه كه ئه‌و فيتره‌ته‌ى كه خواى گه‌وره‌ خه‌لكى له‌سه‌ر دروست کردوه‌ رته‌ بکه‌نه‌وه، ئه‌مه‌و سه‌ربارى رته‌ کرنه‌وه‌ى حیکمه‌ت و شه‌ریعه‌تى خواى بالا‌ ده‌ست و کاربه‌جئى، به‌لام ئه‌وان ئه‌م هه‌مو دروشمه‌ بریقه‌دارانه‌ به‌رز ده‌که‌نه‌وه‌ بو‌ ئه‌وه‌ى ساويلکه‌و نه‌زانه‌کان و هاو وینه‌کانيانى پئى هه‌ل‌بخه‌لتینن، كه‌توانیویانه‌ برئى له‌و جو‌رانه‌ بو‌ خو‌يان دا‌بیرن.

ئيمه‌ لی‌رده‌دا مه‌به‌ستمان ده‌مه‌قالئى و به‌يه‌که‌دا چون نيه‌ له‌سه‌ر ئه‌و پپرو پاگه‌ندانه‌و وینه‌کانيان به‌قه‌د ئه‌وه‌ى كه‌مه‌به‌ستمان وریاو زرنگ وه‌وشيار کردنه‌وه‌يه، هه‌روه‌ها مه‌به‌ستمان ئه‌وه‌يه كه‌بزانين پلان گه‌لئیکى ته‌له‌که‌بازى مه‌ترسیدار له‌ئارادايه‌ بو‌ ئافره‌تان و بو‌ کو‌مه‌لگه‌ى موسلمانان.

هـ - وینا کردنى کارى بنه‌رته‌ى ئافره‌ت له‌ناو مائدا كه‌گوايه‌ کارئیکى لاوه‌كى و په‌راویزیه‌ :

ئه‌م پلانه‌ ترسناکه‌يان به‌کار هینا بو‌ ئه‌وه‌ى له‌جيهانى راسته‌قینه‌ى خوئى دا‌ ده‌رى بهینن، كه‌بریتیه‌ له‌ناو مال‌و له‌ناو خیزان و له‌ئهركى سه‌ره‌كى خوئى كه‌په‌روه‌رده‌ کردنى منداله‌کان و گرنگى دان به‌ژيانى خوئى و می‌رده‌که‌يه‌تى. ئه‌و ئه‌رك و ئه‌و شوینیه‌ى كه‌خوای گه‌وره‌ بوئى داناوه‌ لای ده‌ن و ده‌يانه‌وئى بیخه‌نه‌ گئێژهنى کارو کاسپى قورس و هاوشانى خو‌يان واته‌ پياوان و ده‌ستى بکیشن بو‌ کارو پيشه‌يه‌كى قورس و جه‌نجال‌و شان به‌شانى پياوانى بیگانه‌و نامۆ به‌ئافره‌ت و هه‌مو ده‌م وه‌ك بوکه‌ شوشه‌ له‌به‌ر چاوى پیسى چلئيسى بی‌ت و بیخه‌نه‌ گئێژهنى مل ملانى‌ى پياوانه‌وه‌، هاریکاری و هاوبه‌شى پياو بی‌ت له‌کارگه‌کانداو

له‌شوینیه‌ بازرگانیه‌کانداو له‌وه‌زیفه‌ى تايبه‌ت به‌پياو وله‌گه‌ل پياودا تیکه‌ل بین هه‌م ئه‌رك و ئیشه‌کانى سه‌رشانى پياوى پئى سوک بکه‌ن و هه‌م چا‌وچنۆکیه‌تى شه‌ه‌وانى و کارى سیکسى خو‌يانى لئى بیینن.

و - وینا کردن و گه‌وره کردن سهر پهرشتیاریتی پیاو به سهر نافره‌تدا که گوایه بریتیه له‌دهسه لاتیکی وه‌حشی گه‌رانه :

ئه‌وه‌ی له‌پرگه‌ی (د) دا گوتمان هه‌مان قسه‌و گفتارو مه‌به‌سته له‌تیک دانی هاوکی‌شه‌کانی ره‌وشت و ئاکارو به‌ها به‌رزه‌کان و تیک دانی ئه‌و شه‌رعیه‌ته‌ی که‌خوای گه‌وره‌خه‌لکی له‌سهر دروست کردوه‌ واته‌ ئه‌و فیتره‌ته‌ی که‌خوای گه‌وره‌ بونه‌وه‌ری له‌سهر دروست کردوه .

ز - شوین که‌وتنی یابه‌کار هیئانی سیاسه‌تی دهسه‌لاتی باوی سه‌پاو :

ئه‌ویش به‌گرتنه‌به‌ری چه‌ند پریگا‌و چه‌ندان کارو بارو چالاکیه‌کی نادیارو ناپون بی‌ئه‌وه‌ی مه‌به‌سته‌کانیان له‌ئه‌نجامدان و گرتنه‌به‌ری ئه‌و کاروباران به‌دراکینن به‌ئاشکراو راشکاوی به‌کۆمه‌لانی خه‌لک بلین و بنچینه‌وبنه‌ره‌تی مه‌به‌ستیان پون بکه‌نه‌وه‌و بلین ئیمه‌له‌م کارانه‌ماندا مه‌به‌ستمان گه‌یشتنه‌ به‌و ئاوات و ئامانجان . هه‌ندی جار ئه‌گه‌ر مه‌به‌ستیش بلین به‌درو و ده‌لین ته‌نیا چه‌واشه‌کردنی خه‌لکه‌و به‌س، به‌لکو مه‌به‌ستیان شتیکی تره‌که‌به‌رژوه‌ندی ژیر به‌ژیری خوینی تیدا‌یه‌و به‌س^(۱) . به‌لکو له‌م پیناوه‌دا نه‌فه‌سیکی دورو

(۱) وه‌ک ئه‌وانه‌ی که‌له‌کوردستانی خۆماندا بینیمانن له‌ساله‌کانی دوا‌ی راپه‌پینی سالی ۱۹۹۱ به‌قۆستنه‌وه‌ی باری پشیوی وگرانی و ئالۆزی باری ئابوری ولاتی ئیمه‌ده‌ستیان کرد به‌هیئان و دابه‌ش‌کردنی هه‌ندی خۆراک و ده‌ست گیرۆبی خه‌لکی کوردستان و پشتنی به‌زه‌بی درۆینه‌ی خۆیان بو‌خه‌لکی کوردستان به‌تایبه‌تی و خه‌لکی عیراق به‌گشتی و پیتاک به‌شینه‌وه‌ وه‌ک هه‌نگوینیکی ژه‌هراوی و ئه‌مجار پشتنی ژه‌ه‌ری راسته‌قینه‌ی خۆیان که‌بریتی بو له‌بۆگه‌ن کردنی کۆمه‌لگای موسلمانان به‌تایبه‌تی نافره‌تان و مندالان و بانگه‌شه‌کردن بو‌کردن به‌فه‌له‌و لادانی گه‌نجان و چین و تویره‌کانی تری موسلمانان له‌ئایینی پیروزی ئیسلام و هه‌لگێرانه‌وه‌یان بو‌گا‌ورایه‌تی لادرا‌وه‌ه‌لوه‌شاوه‌، ئه‌وه‌بو‌گه‌نجیکی زۆریان به‌پاره‌و پول هه‌لگێرپایه‌وه‌، و فرمیسی درۆیینیان بو‌بی‌مافی نافره‌تان هه‌ل‌پشت و ده‌ستیان کرد به‌بلا‌و کردنه‌وه‌ی بی‌ره‌وشتی و بی‌ئه‌خالقی و به‌ره‌لاییه‌کی ته‌وا‌و دور خستنه‌وه‌ی موسلمانان له‌دینه‌که‌ی خۆیان و هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی حوکم و حاکمیته‌ی شه‌ریعه‌تی خوای بالا‌ ده‌ست‌وکاربه‌جی بو‌یاسای به‌ره‌لایی و به‌نا‌و به‌جیهانی کردن و به‌مه‌ده‌نیته‌کردن و مافی مرۆف‌وسه‌دان و هه‌زاران بر‌و بیانوی تری دژی خوا‌و یاسا‌و پرسی‌ای شه‌ریعه‌تی ئیسلام و به‌رنامه‌ی په‌روه‌ردگاری جیهانیان و گه‌لی‌شتی تر . له‌ژیر سه‌دان ناوی سه‌یر سه‌مه‌ره‌و په‌رده‌ی بریقه‌داری وه‌ک پیک‌خرا‌وی مرۆف‌ دوست و مرۆفایه‌تی و

دریژیان هه‌یه هه‌تا ده‌گه‌نه به‌ده‌ست هه‌ینانی مه‌به‌سته‌کانی خۆیان که زۆر له‌میژه‌ نه‌خشه‌و پلانی بۆ داده‌پڕێژن، وه‌ئه‌گه‌ر خوا نه‌خواسته جارێک له‌جاران شتیکی باشیشیان له‌ده‌ست هه‌لوه‌ری بیته‌ ئه‌وا شتیکی قه‌ده‌غه‌و قاچاغی ده‌خه‌نه پال و ئافره‌تی پی ناچار ده‌که‌ن که نه‌توانیته‌ له‌داوه‌کانیان لابدات و به‌داواکانیان وه‌ پابه‌ند بیته‌ بۆنومه‌:

۱. کردنه‌وه‌ی چه‌ند به‌شیکی تایبه‌ت به‌ئافره‌تان (وه‌ک: کۆلیژو په‌یمانگای به‌ناو هونه‌ره‌ جوانه‌کان که‌تیایدا فییری گۆرانی و موسیقا ژهنین و سه‌ما و سوڤدان و شانۆگه‌ری و جرت و چه‌قه‌نه‌ و نواندن و ئه‌کته‌ری و وینه‌سازی و کاری هه‌لکۆلین و په‌یکه‌ر تاشی و بت دروست کردنیان ده‌که‌ن و پله‌ی پسیپۆری و پروا نامه‌ی تایبه‌تمه‌ندیته‌ تیدا وه‌رده‌گرن که‌هه‌مو کاره‌کان و پسیپۆریتیه‌کانیان حه‌رامن و ده‌بنه‌ هۆی توڤه‌ کردنی خوای په‌روه‌ردگار و سه‌رپیچی و یاخی بون له‌خوای گه‌وره‌ خوای گه‌وره‌ په‌نامان بدات - وه‌رگێڕ، که‌له‌پاستی دا هیچ پیویست ناکات به‌کردنه‌وه‌ی ئه‌م جوڤه‌ به‌شانه‌ وه‌ک کردنه‌وه‌ی به‌شه‌کانی شانۆگه‌ری و شیوه‌کانی، دیاره‌ ئه‌گه‌ر خویندکاری کچ له‌و جوڤه‌ به‌شانه‌ ده‌رچون ده‌بی خیرا و به‌په‌له‌ به‌دوای فرمانی (الوظیفه‌)یه‌ک دا بگه‌رپته‌ که‌له‌گه‌ل خۆی و تایبه‌تمه‌ندیه‌که‌ی دا بگونجیته‌ تازه‌ ته‌واو کۆت و زنجیری خۆیان به‌بیانوی پسیپۆری تایبه‌تمه‌ندیته‌وه‌ خسته‌ مل و گه‌ردن. به‌وه‌ ئه‌و قوتابییه‌، ئه‌و تایبه‌تمه‌نده‌ کچه‌ که‌وته‌ داوی ئه‌وانه‌وه‌و ده‌که‌ویته‌ کارو پیشه‌یه‌کی حه‌رامه‌وه‌ توشی نه‌نگی په‌زاله‌ت بوو له‌سنوری شه‌ریعه‌تی خوادا ده‌چیته‌ ده‌ر.

۲. کردنه‌وه‌ی په‌یمانگاو خولی پاهه‌ینان بۆ ئافره‌تان بۆ خزمه‌ت کردن و پیشه‌سازی که‌رانی میوانان و کرێکاران و کارمه‌ندان له‌میوانخانه‌کان که‌تایبه‌ته‌ به‌ئافره‌تانه‌وه‌وله‌سه‌ر ئه‌م خاله‌ زۆر سوڤو مکوڤ بون و زۆریان پی له‌سه‌ر داده‌گرت و ته‌نیا ئه‌مه‌یان داوا ده‌کرد بۆ ئه‌وه‌ی له‌سه‌ره‌تا دا پوه‌پوی به‌ره‌هه‌ستکاری نه‌بنه‌وه‌،

به‌جیهانی کردن و دنیاگه‌ری و چی و چی، نه‌خه‌یر ئه‌وانه‌ نێرده‌ی مرگینی ده‌رن (البعثات التبشیریة) ن له‌ژێر ئه‌م په‌رده‌ی مرقایه‌تی دا خه‌لکی موسلمان گومرا ده‌گه‌ن له‌رێگه‌ی خوا په‌رستی هه‌لیان ده‌گێرینه‌وه‌ بۆ به‌ندایه‌تی کردنی خۆیان و له‌هه‌مو پویه‌وه‌ چا و له‌ده‌ستی ئه‌وان بیته‌ و به‌م بێنوه‌وه‌ هه‌رچی سه‌روسامان و دارایی ولاتان بۆ خۆیان بدزن وه‌هه‌رچی خه‌لکی سه‌ر پوی ئه‌م زه‌ویه‌ هه‌یه‌ کۆیله‌و پیاو و خزمه‌تکاری ئه‌وان بیته‌ مه‌به‌ستم له‌ جوله‌که‌ی زایۆنیزی جیهانی و جیهانی گاوارایه‌تیه‌ (وه‌رگێڕ).

جائگەر ئه و ئافرهتانه له و پهیمانگا و خولانه دهرچون و بروانامه یان له م بواره دا به دهست هینا، گومانی تیدا نیه که خویان به ئاره زوی خویان ناچار ده بن داوی کار (الوظیفه) بکن له بواری ئه و پسپۆریه ی که به دستیان هیناوه له خوله کانیاندا تازه ژه هره که یان دهرخوارد دان، ئابه م شیوه یه هر وه ک خوی گوره ده فه رموی: ﴿وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ﴾ ﴿الأنفال: ۳۰﴾. (واتا: ئه وان مه کرو فیلی خویان ده که ن و خوی گه وره ش فیلی خوی ده خاته گه پو باش بزنان که باشترین و بالا ده س ترین و به ده سه لات ترین که سیکیش خوی گه وره (الله) یه و که س ناتوانیت خوی له قهره بدات و به سه ر هه مو که سو به سه ر هه مو شتیک دا زاله. بۆ کوی ده چن ئه ی له خوا نه ترسان و ئه ی سته مکاران و ملهوپان. (وه رگیژ). ئه وان به م شیوازو به م فروفیلانه یان ده وله تی موسلمانان و کۆمه لگه و سه رپه رشتیاران و جله و به ده ستان و ده م راستانی موسلمانان و هه تا خودی ئافره تان خوشیان بیزارو هه راسان ده که ن.

ح - په روه رده و فیڕکردن، ئه م نه یارو دوژمنانه و هه ل خه له تاوان بونه ته ئه ئقه له گوی خویندن و په روه رده کردنیان کردوه به هۆکارێک و ده لاقه ی پیدا چونه ژوره وه:

کردویانه ته دار ده ستیک و هۆکارێک بۆ بلاو کردنه وه ی فیکیرو بۆچونه کانی خویان له گه نده ل کردن و لادانی ئافره تی موسلمان، له وانه ده لێن هیچ پرۆگرامیکی خویندن و فیڕ کردن و په روه رده کردن له ئیسلامدا نیه که گرنگی بدات به ئافره ت و پۆلی ئافره تان وه ک مافیکی خویان، پونکردنه وه ی کاری دایکیه تی له ناو مال و له پوی منداله کانی دا، و پریگی په روه رده کردنیان، و هۆکاره کانی ئه نجامدان و هه ستان به ئه رک و فرمانه کانی خوی، هه روه ها ئه و به رنامه ی که هاریکارن له کارو فرمانه که ی خوی دا (وظیفته ا).

هه روه ها هه ولی یان داوه وه هه میشه هه ول ده دن بۆ داگیر کردن و ده ست به سه ردا گرتنی په روه رده و فیڕکردن له گه لێ بوارد، وه ک بانگه شه کردن بۆ تیکه لاو کردنی کورپو کچ له پۆله سه ره تاییه کانه وه و کردنه وه ی هه ندی به شی زانکۆکان بۆ ئافره تان، که ئافره ت هیچ پیویسته کی پی نیه، هه روه ها تیکه لی پیاو و ئافره ت له کارگه کانی کار تیدا کردن داو له خویندنی نوژداری و غه ییری نوژداریش، هه روه ها داوا کردن و کردنه وه ی به شی وهرزشی بۆ قوتابخانه کان و گه لێ ریگی تر بۆ ئه م مه به سته یان که گرتویانه ته به ر.

ك - تیخزاندنی ئافره‌ت له‌كارو فرمانه‌كاني پیاواندا:

ئەم بواره له‌گرنگ‌ترین بواره‌كانه كه هیناویانه‌ته ناو مه‌یدان و گه‌لێ پلان و هوکارێکیان به‌کار هیناوه بۆ پهل کیش کردن و تیخزاندنی ژنان له‌و بوارانه‌دا، هه‌ولیان داوه‌و داوای ده‌ستکیش کردنی ئافره‌ت ده‌که‌ن له‌هه‌موو گۆره‌پانه‌كاني کار کردنی کاری پیاوان بێ له‌لاوێردن، هه‌روه‌ها ده‌ست کیش کردنیان بۆ کار کردن له‌میاوخانه‌کان و فرۆکه‌خانه‌کان و شوینه‌ بازرگانه‌کان و ژوره‌كاني بازرگانی و کۆمپانیه‌کان و گه‌لێ شوینی تر. ئه‌وه‌ی جیگه‌ی پێ که‌نینه‌ گریانویه‌ ئه‌و بانگه‌وازی و داواکاریانه‌یه‌ بۆ په‌لکیش کردنی ئافره‌تان بۆ ناو پيشه‌وه‌ریه‌كاني وه‌ك کاره‌بایی و دارتاشی و دارپشته‌ی کازایی (السباكة) وه‌روه‌ها په‌لکیش کردنیان بۆ ناو‌پیزه‌كاني سه‌ربازی و پۆلیسی و سه‌ربازی کردن و بون به‌پۆلیسی هاتو چۆ (1) گه‌لێ کارو پيشه‌ی تری له‌م جۆرانه‌ که‌تایه‌تن به‌پیاوانه‌وه‌و ژنانیان تی خزاندن. پاک و بیگه‌ردی بۆ خوای گه‌وره‌ که‌ئه‌مه‌ بوختانیکی ژۆر گه‌وره‌یه‌ (2) سبجانك رینا هذا بهتان عظیم).

۲ - به‌رپرسیه‌تی ئافره‌تی موسلمان به‌رامبه‌ر به‌وه‌هه‌موو هی‌رشه‌ چرو پیرانه‌:

گومانی تیدا که‌ئه‌رك و به‌رپرسیاریه‌تی له‌پوی ئه‌و هه‌موو فیکرو پلانه‌ گلاوانه‌دا له‌دری ئافره‌تی موسلمان، ئه‌رك و به‌رپرسیه‌تیکی هاوبه‌ش و ده‌سته‌جه‌معه‌ له‌نیوان کاربه‌ده‌ستان و ریش سپیان و زانایان و خویندکاران و قوتابیان و فی‌رخوازان و بانگه‌شه‌ کاران و

(۱) له‌سه‌له‌كاني ۲۰۰۵ - ۲۰۰۶ و لاتدا ئافره‌تیا‌ن به‌پۆلیسی هاتو چۆ پۆلیسی فه‌رمانگه‌كاني تردا دامه‌زاندن و ده‌ست به‌کار بون له‌سه‌ر جاده‌و رێگا گشتی یه‌کان و له‌فه‌رمانگه‌كاني تردا. داوای ماوه‌یه‌ك ده‌ست به‌کار بون و کار کردن پۆژی له‌گه‌ل پۆلیسه‌ پیاوه‌کاندا ده‌چنه‌ سه‌فره‌ بۆ سه‌یرانگه‌کان و له‌وێ هه‌ردولا مه‌ست ده‌بن و داوایی پۆلیسه‌ ئافره‌ته‌کان فه‌ساد ده‌که‌ن و بێ په‌وشتیا‌ن له‌گه‌ل دا ده‌که‌ن و ئاشکرا ده‌بن و دا تر هه‌ر به‌پۆلیسی ده‌یان گوازنه‌وه‌ بۆ فه‌رمانگه‌یه‌کی ترو ئیستا درێژه به‌کاری خویان ده‌ده‌ن. (وه‌رگێژ).

(۲) ئەم پرسته‌یه‌ بریتیه‌ له‌و پلانا‌نه‌ که‌بۆ پهل کیش کردنی ئافره‌تان و له‌مال ده‌ره‌هینانیا‌ن دایان پرستوه‌. بۆ پتر زانیاری سه‌یری کتیبی (عودة الحجاب) بکه‌ که‌تاییدا باسی غه‌زو کردنی ئافره‌تی موسلمانیه‌ له‌کۆمه‌لگای موسلمانان و ولاته‌ عه‌ره‌بیه‌کاندا کردوه‌. که‌دکتۆر بکر أبو زید له‌ (حراسه‌ الفضیلة) دا کورت و پوخته‌ی کردوه‌. خوای گه‌وره‌ هه‌موان سه‌رکه‌وتو سه‌رفراز بکات. آمین.

سەرپەرشتیارانی ژنان و ژنان خۆشیان لەو ئەرك و بەرپرسیاریه تیه نیوهی ئەركیان دهكه ویتسه سەر شان ودهبۆی زیرهكو بهتوانا بن لهو ئەركو بهرپرسیاریه تیه گران و قورسه دا. ئیمه لیڤه دا پتر پی له سەر بهرپرسیه تی ئافرتهی موسلمان داده گرین و چر ده بینه وه له گه ل ئەمه ش دا ئەمه وا ناگه یه نی که بهرپرسیاریه تی ئەوانی تریش واته پیاوان پشت گوی بخهین.

ئەركو بهرپرسیاریه تیه کانی سەر شانی ئافرتهی موسلمان له م بواره دا دهکری له م ریز بهندیانهی خواره وه دا ریزیان بکهین:

أ- شورا کردنی نهفسی خوئی به زانست و زانیاری و فیکری و پراکتیزه کردنی (العملي): له بپارو مه شخه له کانی ئەم شورا کردنه ئەوه بو له بهرپرسیاریه تی نهفسی ئافرته دا ئامار ه مان پی کرد، بۆیه لیڤه دا پتر پی له سەر کیشه ی فیڤ بون و خویندنه وه و نوسین وخۆ پۆشنبیر کردن (المطالعة والتثقیف النفسی) ی ئیسلامی وگشتی و فیڤ بون وناسینی هه مو نهینیی وخاله شاراو ه کانی شه ریه ت داده گرین، پال پشت و پشت ئەستور به هیڤو توانای پته ویه تی ئیمان و بپروا بون به خوای پاک و بیگه رد، چونکه خوای گه وره هیچ کارو یاساو رپسیایه کی به بی ژیری و حیکمه ت دانه پشته وه هیچ داواکاری وته کلیفیکی نه کردوه که به رژه وه ندی دروست کراوه کانی خوئی تیدا نه بو بیته.

ب- لی حالی بون و دهرك کردنی ئەو راستیه ی که دوژمنان هه میشه وان له بۆسه دا بۆی: ئەو دوژمنانه کین؟ بی گومان بریتین له جوله که ی دل ره ش و فله کان (النصاری) و دورپوه کان (المنافقین) و مولحیدان و عه لمانیه کان، زۆر جاری واهیه ئەوانه له پیست و گوشت و زمانی خۆشمانن و له قوتابخانه کانماندا خویندویانه و له هه مو شوینیک له گه لماندان، که چی ئەوانه له بری سهر به رزی و پوسوری و داوای هیدایه ت گومرایی و سهر لیشی و اوایان هه لبژاردو ئەوجار پاش قولمان ده دن و دوژمنایه تیمان ده که ن و بونه ته که وا سوری بهر له شکرو ده ستکیشی دوژمنان ده که ن بۆ ناو خانه و لانه ی موسلمانان، بۆیه ئەوانه سه ریان لی شی و اووه و سه ریش له خه لکی ده شیوینن. مرؤفیش پیش هه مو شتی که له ئەمینه دارو پارگره کانی سل ده کاته وه و گومان په یدا ده کات ده بی هه میشه و ریو ناگادار بیت لی یان ، بۆ ئەوه ی له وانه وه نه گه زتریت و پیوه نه دریت هه روه کو گوتراوه: (خۆ پاریزی له ئەمینه دارو پار گره کان له هه مو که س له پیش تره یاله پیش هه مو که سیکه وه یه). به لی، ئەوانه به پرواله تیکی ریفورمیانه ی درۆینه ی فرمیسک رپژو به ته نگه وه هاتنی مافی

ئافرەت بەرژەوهندیەکانیەو هەو نیشان دەدەن و دینە پێش، بەلام لەژێر ئەم پۆشاک و پەردە زاقو بریقو ساختەیه‌دا کەمتیارکی فیلبازو دل پەشن و دەیانەوی سوکایەتی بەو بەستەزمانە بکەن و بیخەنە ناو گەروی حەزیای لەناو چون و هەلۆه‌شانەو بە ئێوەی هەست بکات و بزانی ت کە ئەوانە درۆ دەکەن و فیلبازو تەلەکە بازن و ماف پاریزی ئەویان ناویت و ئەوان دۆستی راستەقینە ی نە ک هەر ئافرەت بە لکو مرقۆفایە تیش بە گشتی نین، بە لکو دۆست و لایەنگری بەرژەوهندیەکانی خۆیان و بە سو و تەنیا دەیانەوی گیرفان و داوین پڕ بکەن، و دەزانیت بە راستی و سوو و سور بەرگری لە بەرژەوهندیەکانی ئەو دەکەن^(۱)، دەک خوا لە ناویان بەریت چۆن ئەو فیلبو تەلەکە بازی و بوختانەیان کردو چون هەمیشە دە ی کەن و وە ک رێوی فیلباز چاویان ناکەویت.

ت- دوابەدوای ئەمانە ناسین و حال ی بون لە هۆکارەکان و پلانەکان و داواکارو مەبەستو ئامانجەکانی ئەو دوژمنانە دیت:

ولکن لتوقیه

عرفت الشر لا للشر

شەرو خراپە کاریم ناسی نە ک بۆ ئەوە ی پەره ی پی بدەم و مل بە خراپە کاری و کاری شەره وە بنیم، نە خیر بە لکو بۆ ئەو م ناسی و بەدوای دا گەرام تاباش بیناسم و خۆمی لی پاریزم و لی ی دور بکە و مە و ه و خەلکی تریشی لی بگێرمە و ه دەستیان بگرم بەرە و چاکە و چاکە کاری. (وەرگێر).

بریتیه لە ناسینی دوژمنانی ئافرەتی موسلمان چاواکراوە یی و وریایی و شارەزایی ئافرەتانی موسلمان. بێ گومان ناسین و حال ی بون لە و هۆکارانە ی کە دوژمنانی ئیسلام و بە تاییە تیش ئافرەتی موسلمان بە کاریان دینن بۆ هینانە دی ئامانجە گلاوہ‌کانی یارمەتی

(۱) ئافرەتی هەژار و سادە و ساکار و ادەزانی ئەو هاوارە ساختە و درۆینەیان لە پینا و بەرژەوهندی ئەو دایە نازانیت ئەو شینە ی ئەوان بۆ هەریسە کە یە واتە بۆ تیر کردنی غەریزە بۆگەنە کە ی خۆیانە، ئەو بەستە زمانە زۆر فەقیر حالانە بڕوایان پی دەکەن و دوایان دەکەون و خۆیان بە دەستە وە دەدەن و تە سلیمیان دەبن هەروەکو چۆن مەری گورگ لیدراو دوای گورگ دەکەویت لە گورگە گانیش خیرا تر لە پیشیانە وە دەبەزن بۆ شوینی ئارام و ئەو شوینی کە بی ترس دەم لە لاشەیان دەنن زۆر بە ئارامی و لە سەرخۆ دەیان خۆن. !!! سەد مەخابن و هەزاران داخ. (وەرگێر).

دەریکە بۆ پتەو بونی شوراو ئامادە باشی و وریا بونەووە و خۆ پەنا دان و داوین پاکى و پرو سوریه تی ئافره تی موسلمان .

ث- پرو بەرو بونەووەی ئەم هیرشە بەربلاو بەهەمو ھۆکاریکی لەتوانادا بو وبەوپەری تواناوە: وەدەبی بەگوێرەى بارو دۆخی ئافرهت خۆی بێت، دەبینی خوازیارو خویندکاری زانستی ئەرك و بەرپرسیەتیەكەى گەورە ترو قورس ترە لەئافره تانی تر، ھەرودھا مامۆستا بەھەمان شیوہ پەروددیاری زارۆکان بەھەمان شیوہ و . . . و تەد . ھەول و پێگاکانی ئەم بابەتە بەردەوام و نەپساوون، چونکە ئەم بابەتە، ئەم تەوەرە یە لەھەمو بابەت و تەوەرەکانی تر ترسناک ترو بەھیزتر و بایەخدار ترە . باشە چی دەلێن ئەگەر دوژمنان توانیان ھەمو مەبەست و داخوایەکانی خۆیان ھینایە دی کە ئەمانەى خوارووە بەشیکن لی ی:

— ئافره تی موسلمان وەلامی ئەو گورگە برسایەنیان دانەووە پەردەو بالا پۆشی شەرعی لەپروی خۆی دامالی، وقرژەکانی پوت و قوت و بەرەلاو ئازاد کردو ھەرگویشی پی نەدا^(۱).

— تەواوی لەشیان یاھەندی لەلەشیان پوت کردەو (سەفرت) جل و پۆشاکیکی ناشیرین و نادروست و قیزەوون و نامۆ بەئیسلا م و بەدەر لەبەرنامەو شەریعەتی خوای گەرەى پۆشی و شەرمی لەخوای لەپیغەمبەرى خوا ﷺ نەکرد .

(۱) ھەرودەكو لەپۆژگاری ئەمپۆماندا دەى بینین كچان و ژنانى ئیمەى خۆ بەموسلمان زان بەتەواوی خۆیان ئاوەپوت کردۆتەو ھیچیان لەبەر خۆدا نەھیشتووە بەتەواوی جل و بەرگو پۆشاکى شەرعیان لەخۆ دامالیووە وەكو تەیرەكەى مەلای مەزبورەیان لەخۆ کردووە و قاچ و دەنوك كراو و ئیستا لەتەیر چویان لەخۆ کردو . بەدەگمەن نەبیت كەس نەماوہ دواى ھاوارو چریكەى كافران و بى باوہ پان و لادەران و دوپوانى ناوہخۆ نەكەوتبەن و ەك بوكە شوشە خۆیان بۆ پوت و ئاوەپوت نەكردبەن . زۆر بەداخووە ئافره تانى مەلاكان و بەناو بنەمالەى ئایین پەرودەرەكان لەگەل ریزمان بۆیان پيشەنگى ئەم بەدوا كەوتنى ئەو ھاوارەى بى ئابروو سوكەلەكان بون و قاوغیان شكاندو ئافره تانى خانەوادەو خیزانەكانى تریشمان شوینیان كەوتن و چاویان لەوان كەردو تابەو دەردە گەیشتون كەئیستا دەى بینین . لەھەموشى ناخۆشتر و جى ی داختر ئەو یە خۆیان بەپیشكەوتو دەزانن و ئەوانى تریش بەدوا كەوتو و نەزان و نەفام . بەلام نەخیر خۆیان نەزان و نەفامن و بەسەر پاشواندا گەرانەووە بۆ دواى دواووە بۆ سەردەمى قەومى لوطو سیفەتیان (وەرگێر).

– زۆر بئی باکانه و به بئی شه‌رمیه‌وه له هه‌مو شوینیک دا تیکه‌لاوی پیاوان بون (خالطت الرجال فی کل مکان).

– بئی باکانه و به‌ته‌نیاو به‌له‌شی پوت و قوته‌وه ئوتومبیل ده‌ئاژوئی (لی ده‌خوړی).

– وازی له‌په‌روه‌ده کردنی منداله‌کانی هینا و دانیه ده‌ست خزمه‌تکاره‌که‌ی یا خود په‌روه‌دیاری بیگانه‌ی بو گرتن بئی ئەمین و ئەمانه‌ت له‌مالدا. (ئێستا دایه‌نگای فه‌رمیان بو کردنه‌وه و ده‌یابه‌نه ئەوی - وه‌رگیڤ).

– هاوړپیه‌تی پیاوی بیگانه ده‌کات و شه‌وانه شه‌ونخونیان له‌گه‌ل دا ده‌کات و له‌گه‌لیاندا ده‌مینیته‌وه رۆژگار و شه‌وگار به‌سه‌ر ده‌بات.

– چوه ده‌ره‌وه له‌گه‌ل پیاواندا هاوبه‌شی کاره‌کانیان بوو خۆی به‌دوکه‌ل و ته‌پو توژی کارگه‌و کۆمپانیاکان پیسو پۆخل کردومانو و شه‌که‌ت بو ئیدی نه‌ی توانی منداله‌کانی په‌روه‌ده‌و گۆش کردوی موسلمانانەیان بکات.

– خۆی بو که‌سانی تر پازانده‌وه و پوخساری له‌درو ده‌رماندا شه‌لال کردو می‌رده‌که‌شی به‌ره‌لا کردو گویشی پی نه‌دا و منداله‌کانی واز لی هینان^(۱).

(۱) به‌لی، هه‌میشه‌ خۆ بو پیاوان و کورانی بیگانه ده‌پازینیته‌وه و خۆ له‌درو ده‌رمان و ماکیاجه‌ جوړبه‌جوړه‌کانی کۆمپانیا مونه‌پوله‌کانی ئەواندا شه‌لال ده‌کات و جانتا چه‌رمینه‌ بچکۆله‌که‌ی به‌لاشاندا لار ده‌کاته‌وه زۆر به‌ده‌عه‌ی و ناز و خۆ به‌زل زانیه‌وه ده‌رواته‌ دهر بو بازاره‌کان و بو سه‌یرانگا و شوینه‌ قه‌ره‌بالغ و ئاپۆره‌کاندا و قژی لی به‌شانه‌و په‌نگاو په‌نگاو جه‌لاوی و بۆن خۆش ده‌کات و خۆ باده‌دات و مال و مندال به‌جی دیلی و خۆ نه‌وه‌ی هه‌ر به‌خه‌یالیشی دا نه‌یات و هه‌ر بیریشی لی نه‌کاته‌وه می‌رده‌که‌یه‌تی. ئەگه‌ر هاتیشه‌وه جوان و پوخت خۆی ده‌شواته‌وه و جله‌ جوانه‌کانی فری ده‌دات و بۆنه‌خۆشه‌که‌ش له‌خو ده‌کانه‌وه و بۆر و جرقن ده‌چپته‌ به‌رده‌م می‌رده‌که‌ی. له‌م سالانه‌دا گوتیان له‌یه‌کی له‌که‌ناله‌ عه‌لمانیه‌ ناوخۆییه‌کان له‌ناو بازاره‌کاندا راپرسیه‌کیان له‌گه‌ل خه‌لکی دا کرد: چی ده‌لی ی له‌به‌رامبه‌ر ماکیاج و خۆپزاندنه‌وه‌ی ئافره‌تانمان؟ پیاویک له‌وه‌لامدا ده‌لی: وللامی هه‌تا بلی ی شتیکی خراپ و قیزه‌ونه، چونکه‌ ژن خۆ بو پیاوه‌که‌ی نارازینیته‌وه، به‌لکو بو خه‌لکه‌. ئێستا من خیزانه‌که‌م هه‌مو رۆژی که‌ده‌چپته‌ ده‌ره‌وه بو به‌رو بازاره‌کان و خۆ ده‌پازینیته‌وه و خۆی شه‌لال ده‌کات ده‌برسکیته‌وه، به‌لام که‌هاته‌وه مال و هاته‌ به‌رده‌می من ده‌لی ی مه‌یمونه، هه‌رچی ماکیاج و پازاوه‌که‌یه‌تی له‌خۆی داده‌پنی و بۆن ئاره‌ق نه‌بئی لی ی نایه‌. که‌واته‌ هیچ واتای تیدا نیه‌ سه‌ره‌پای

— ئەمانە و گەلئ داخووزی و داواکاری و پلانی تر که هه‌میشە کۆتاییان پئی نایەت. جالەسەر ئافرەتی موسڵمانی سەرکەوتوو سەر فرارزو خوازیری پەزامەندی خوای بالا دەست و کار بە جئ پیویستە که بە هەموو توانایەکیە وە لیبراوانە لە گەل کچانی هاوڕەگەزی خۆی دا بویرانە و خۆپاگرانە و پئی دامەزراوانە رو بە پوی ئەم هیرشە بەر بلاوانە بوەستنە و وەك شاخ لە بەر دەمیاندا قوت ببنە و وە بەرپەرچیان بدەنە وە.

ت — هەر وەها لە و شتانە ی گە ئافرەتی موسڵمان سوودی لئ دەبینیت: شارەزا بون و حالئ بونە لە حال و کاروبار و ژیاانی ئافرەتانی کافران و ئەو هی که دوچاریان بوە، وەبئ لە و هەموو ناکۆکی و گێرە و قەرەشە و هات و هاوارانە، ئەو بارو دۆخە ناخۆش و دودلئ و نەخۆشیە دەرونیانە و ئەو هەموو پارایی و دلەپاوی و خەمۆکی و نا ئارمی دەرونیە ی که تیایدا دەژین. ئاخر ئافرەتی ئەوان سوک و پئسو بوە و دەمرئ و سەگ و پشیلە که ی هەر لە باوەشدا یە، لە کاتی جوانی و گەنجی دا خراپە کاران توشی خراپە ی دەکەن، وەك دەستروکە یا وەك کلینیکس وایە خۆی پئی دەسپنە و وە فپئ ی دەدەنە ناو زبێدان، وەك گەرما و وایە لە سەر چەقی پئگاو هەرچی هات میزی خۆی لئ دەکات و خۆی تیدا دەشوات و دەپوات، جائە گەر ئافرەتی موسڵمان ئەم هەموو پاستیانە بزانی و خوانە خواستە ئەم پئگە و پئپە وە هەل ببزئیت و بیگرتە بەرو بەرە و ئەو حالەتە پروات، ئەویش توشی ئەو حالەتە دەبیت، خۆ دور دەگرت، وە ئەگەر بزانی ئەگەر دەست بە پەتی بە خوای خۆیە وە بگرت و خۆی پپاریزیت بو ئەو هی نە که ویتە ئەو قوپا و وزە لکاو بەگەنە وە، خوای گەر و دە ی پاریزیت سەرکەوت و سەر فرار دەبیت لە دنیا و لە قیامەت داوژیا نیکی خۆش و بەختە وەر دەباتە سەر لە هەردو دنیا دا.

و — هەستانی ئافرەتی موسڵمان بەرۆلئ چاکسازی و چاکگوزاری (دورھا الإصلاحی):

ئەمەش لە پابردودا پونمان کردە وە، پیویستە ئافرەتی موسڵمان سەرەتا لە خۆیە وە دەست بکات بە خۆ چاک کردن و پئولئ چاکگوزاری ببی، هەر وەها لە مالە وە داو لە گەل خەلکی داو لە ناو کۆمەلگە دا. ئەگەر بەم شیوە یە پەفتار بکات ئەو ئەو کات ئەو ئافرەتە پئولئ بەرچاو و دیاری دەبیت لە ناو کۆمەلگادا و کاریگەر دەبیت نە ک کارلیکراو،

ئەو هی خواو پیغەمبەری خوا لە خۆی توپە دەکات و دلئ منیش لە خۆی دەپەنجینی، بە پاستی شتیکی خراپە، دیارە خراپەش هەر خراپە ی لە داوایە. (وەرگێر).

وده‌بیته چاگوزار نهك خراپه‌كار، ده‌بیته ئەندامیكى كاراو چالاک نهك په‌كکه‌وته‌و هیچ له‌دستان شین نه‌بوه‌وه‌و ده‌ست‌وپى سبیلکه، ده‌بیته ئەندامیكى به‌که‌لک‌وبه‌سود شوینی ده‌که‌ون نهك شوین که‌وتو بیته، بى گومان پاداشتی خوی گه‌وره‌ وهرده‌گریتته‌وه‌و به‌چونه به‌هه‌شت و په‌زامه‌ندی خوی پاک و بیگه‌ردو بالا ده‌ست کۆتایی دیت.

چەند هه‌لۆیستیکی خیراو سه‌رپى یی له‌گه‌ل ئەرك و به‌رپرسیه‌تی ئافره‌تی موسلماندا:

دوای گه‌شتیكى خیرا له‌گه‌ل ئەرك و به‌رپرسیه‌تی ئافره‌ت له‌نه‌فسى خۆی و مال و مندال و کۆمه‌لگه‌و له‌ چاگوزاری و ئاراسته‌ کردن و رینومایى کۆمه‌لایه‌تی و پونکردنه‌وه‌ی به‌رپرسیه‌تی له‌ کۆمه‌لگادا و له‌ناو چین و تووێژه‌کانى ئوممه‌تدا، پئویسته له‌سه‌رمان که‌پیشبینى کۆمه‌لێک کارو چالاکى بکه‌ین که‌کۆتایی تووێژینه‌وه‌و لیکۆلینه‌وه‌که‌مانى پى بینین، که‌به‌راستی گرنگی و بايه‌خیکى گه‌وره‌ی هه‌یه‌و له‌چەند هه‌لۆیسته‌یه‌کى خیراو سه‌ر پى یی دا ده‌یان خه‌ینه‌ پو، که‌وه‌کو پالنه‌رێک و هۆکارێکى یارمه‌تی ده‌ر وان بۆ سه‌رکه‌وتنى ئەم کاره‌و ئەرکه‌ گه‌وره‌یه‌ی که‌ئافره‌تی موسلمان پى ی هه‌ل ده‌ستیت:

هه‌لۆیسته‌ی یه‌که‌م: خۆ ئاماده‌ کردنى ئافره‌ت بۆ ئەم کارو چالاکیه‌ گرنگه‌: گومانى تیدا نیه‌ که‌ئهمه‌ ئەرك و کارێکى زۆر قورس و گه‌وره‌یه‌، کارێکى به‌رزه‌، که‌چى هه‌ر بیریشى لى ناکه‌نه‌وه‌ ته‌نیا ئەو ئافره‌ته‌ سه‌رکه‌وتوانه‌ نه‌بیته‌ که‌چونه‌ته‌ ناو چوارچێوه‌ی کار کردن و پیشبرکێوه‌ بۆ گه‌یشتن به‌دۆنده‌ به‌رزه‌کانى چیا به‌رزه‌کان. ئەم ئەرکه‌ قورس و گه‌وره‌یه‌ پئویسته‌ به‌خۆ ئاماده‌ کردنیکی له‌پیشینه‌یه‌ هه‌یه‌. ده‌توانین داواکاری و به‌ریاره‌کانى ئەم خۆ ئاماده‌ کردنه‌ له‌م چەند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا بگوشین:

❖ **خۆئاماده‌ کردنى زانستیانە:** مه‌به‌ستمان له‌زانست زانسته‌ شه‌رعیه‌کانه‌ که‌له‌فیر

بون و شاره‌زایی بونى دا سویدیکی زۆر هه‌یه‌ بۆ فیر بون و شاره‌زا بون و رینومایى کارو باره‌ ئایینیه‌کانى وه‌که‌ قیده‌و بیرو باوه‌رو به‌ندایه‌تی و په‌رستشنى و (العقیده و العبادة) و په‌فتارو مامه‌له‌ کردن (المعاملة)، و ئاکارو په‌وشتى مرۆفى بائع (المکلف)^(۱). جاله‌به‌ر پۆشنایى ئەم راستیه‌ پئویسته‌ مرۆفى باوه‌ردار پشکیکی زۆری

(۱) پیشتر قسه‌مان له‌سه‌ر به‌رپرسیه‌تی زانستی ئافره‌ت کردو شتی‌کمان لى پون کرده‌وه‌ که‌په‌یوه‌ندی به‌م باره‌وه‌ هه‌یه‌.

له زانسته کانی وهك بپرو باوهرو پهرستشی و(العقیده والعبادة)، پهفتارو مامه له کردن (المعاملة)، نه خلاق وئاکارو پهوشت وپهروهده و ئابرو پهفتار، سیرهت وژیاننامهی پیغه مبهرو عَلَيْهِ السَّلَام، ژیاننامهی پیشینهی پیاو چاک له سه حابه کان وشوین که وتان وشوین که وتهی شوین که وتان و دوی نه وانیش ﷺ.

❖ **خو ئاماده کردنی کومه لایه تی:** وهك نه وهی که کومه لگه یه کی بچوک کراوه بو خوئی

دروست بکات که بتوانیت تیایدا به نه نجامدان و پاپه پاندنی بانگه شه کردن و بانگه وازی هه لبستیت به باشترین شیوه، وه له گرن گترین شتیک که له سه ر نه م کاره گرن گه بیته ریگه ی نه وه یه که نابی شو بکات به که سیك که پیاو چاک و پابه ند نه بیت به شه ریعه تی خواوه واته به قورئان سوننه ته وه به پی ی تیگه یشتنی پیشینه ی پیاو چاک. بو نه وه ی که شو هه وایه کی له بارو گونجاوی بو پره خسینی بو نه نجامدانی نه م نه ر ک و کاره گرن گ و گه وره یه ی سه ر شانی، هه روه ها ده بی خوئی و ا رابه نییت که ته نیا له بواره چاک و باشه کاند ا هاریکاری بکات وهك مه شق کردن و خو رابه نیان له سه ر ئاموژگاری و ئاراسته کردن و پینومایی کردن و وتار خویندنه وه و دادانی محازهرات. باشتریش وایه هه ر له مندالیه وه خو له سه ر نه م حاله ته رابه نییت، هه ر له و کاته وه ی که قوتابیه بو نه وه ی بتوانیت کارو نه ر که کانی سه ر شانی خوئی به ته وای و به شیوه یه کی باشتر رابه پرنییت. وه له سه ر که شو هه وایه کی کومه لایه تی و کومه لگای ژئانه (المجتمع النسوي) رابه نییت.

❖ **پهروه ده و ئاماده کردنی نه فسی خو:** مه به ست له مه پهروه ده کردن و خو ئاماده

کردنی نه فسی خو به شیوه یه کی و ا که توانا و ئاماده ییه کی وای هه بیت که به پروا به خو بونیک ی ته و او وه بتوانیت بجیته ناو نه و گوره پانه وه، به م هه مو متمان و پی دامه زراوی و نیه تی پولا یین و نیاز پاک ی و عه زمیک ی به رزو بی کوتایی و ده ست پیشخه ری و بی دودلی و لاوازی و تیشکان، ئاماده بیت رو به پوری هه مو که ندو کوسپه و ته نگزه ده رونه کان و سوکایه تی پی کردن و گالته پی کردن و ته شقه له یه ک ببیته وه، که له که سیکی تری فاسق یاله دژه فیکری خو یه وه. یاله دژی ئایینه که ی قسه ده که ن یا هندی جار له ده و روبه ره که ی خو یه وه ده بیستی و رو به پوری ده بیته وه و دو چاری ئازارو ته نگ پی هه ل چنن ده بنه وه و پلارو توانجی گالته چاری تی ده گرن. ده بی ئافره تی موسلمان لی ره دا زور خو راکرو مه ندو سینگ فراوان و نه پوخا و بیت. نه وه ی

لی‌ره‌دا یارمه‌تی ده‌رو پالّ پشتی بیّت هیژیکی شاراوه‌ی به‌هیزو فاکته‌ریکی مه‌عنه‌وی به‌هیزه، هیژی بپروایه (الإیمان) به‌خوای بالا ده‌ست و کاربه‌جی، و نیاز پاکو دلّ پوخته‌یی بۆ خوای گه‌وره له‌ئه‌نجامدانی ئەم کارو ئه‌رکه گرنکه، داوا نه‌کردن و نه‌خواستنی هیچ شتی‌ک له‌دنیدا بۆ ناوبانگی و له‌پیناو پوپامایی یا بۆ زالّ بون و بالا ده‌ستی و شوّرت له‌بواریک له‌بواره‌کانی دنیدا. ده‌بیّ همیشه هاوړی و هاوده‌می نیاز پاکو و هیژی سه‌ربه‌رزی و وره به‌رزی و شانازی کردن به‌م ئایینه‌وه هه‌روه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُوْلِهِ ۚ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ وَلِلْمُؤْمِنٰتِ ۚ وَالْكَافِرِيْنَ وَالْكَافِرٰتِ ۚ لَا يَعْلَمُوْنَ ۗ﴾ (المنافقون: ۸). (واتا: عیزه‌ت و پیزو زالّی و ده‌سه‌لانداری و سه‌رفرازی ته‌نیا بۆ خواو بۆ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و بۆ ته‌واوی گروھی بپروادارانه و به‌س، به‌لام دوپو ده‌غه‌له‌ مله‌وره‌کان ئەمه نازانن و ئاگایان لی نیه، بۆ؟ چونکه ئاخ‌ر خو ئه‌وان له‌م نازونیمه‌ته‌ی خوا بیّ به‌شن و نه‌یان چه‌شته‌وه، ده‌ی ئه‌وه بۆیه وایه چونکه ئه‌وان په‌یوه‌ندیان به‌سه‌رچاوه‌ی ئەم نازو نیعمه‌ته‌وه نیه که خوای بالا ده‌ست و کاربه‌جی یه‌و بپروایان پیّ نیه و بپرواشیان نه‌به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌شی هه‌یه و نه‌به‌نامه‌که‌شی، خوای گه‌وره په‌نامان بدات. آمین. (وه‌رگیژ). ده‌بیّ ئافره‌تی موسلمان هه‌میشه و بوپرو چاو نه‌ترسو و بیّت له‌ئاست هه‌ق دا هه‌رگیژ سازش نه‌کات، هه‌رگیژ دودلّ ورا پا نه‌بیّت، له‌به‌ندایه‌تی کردن بۆ خوای گه‌وره و له‌کاری بانگه‌وازی دا خاو خلیچک و سست و ته‌مبه‌لّ نه‌بیّت و شته‌خه‌یالی و ئەفسانه‌و ئەندیشه‌ پوچه‌له‌کان له‌میشکی خوای دا کۆ نه‌کاته‌وه تابیی وره‌وبیّ هیژی بیّ توانا ده‌ر نه‌چیّت. له‌وه نه‌ترسی که به‌ندایه‌تی کردنی بۆ خواو کاری بانگه‌وازی و چاکگوزاریه‌کانی قیولّ نابیّت، گوئی به‌وه‌سوه‌سه‌کان و پازاندنه‌وه‌کانی شه‌یتان نه‌دات و خوڤاگر بیّت له‌به‌رامبه‌ری دا، ده‌بیّ زۆر بوپروانه بیّت و سوور بیّت له‌به‌رگری کردن له‌وه‌قه‌ی وا له‌ده‌ستی دایه و گرتویه‌تیه به‌ر که بریتیه له‌په‌یره‌و و پیرۆگرامی خوای گه‌وره. وه‌ده‌بیّ باش بزانیّت که له‌برینی ئەو ریگه‌یه‌ی که گرتویه‌تیه به‌ر چه‌ندان کیشه‌و ته‌نگزه‌و و که‌ندو کۆسپی دینه‌ری، دیاره شتیکی به‌لگه نه‌ویسته که پیشه‌نگی ئافره‌تی موسلمان پیغه‌مبه‌ره‌ﷺ هه‌مومان ده‌زانین ئەوه‌ی به‌سه‌ری هات به‌سه‌ری هات له‌وه‌مو ئازارو ئەشکه‌نجه‌و و کوپره‌وه‌ری و ماندو بون و شه‌که‌تیه‌ی له‌ئه‌نجامی ره‌ت کردنه‌وه‌و به‌ره‌لستی و به‌گژدا چونه‌وه‌ی

تاوانباران و ملهوپرانی بی باوه پان و مولحیدان و دوروه کان به سهری هاتن، ئه و هه مو سزادان و نازارو ئه شکه نجه یه ی خوی و هاوه له به پرژه خوراکره کانی که له سهر دهستی ئه و کافره خوانه ناسانه توشیان هاتو چهشتیان له گه له ئه وه شدا نوچیان نه داو بویرانه وه ک چیاکان و دۆنده به رزه کانی مه وککه و مه دینه وقه ندیل وئیقه ریست له بهر ده میاندا وه ستان وچوکیان دانه داو له سهر بانگه شه و بانگه وازی خویان بو لای خوی گه وره به رده وام بون وساتی نه سره وتن وگویی یان نه دایه نازارو ئه شکه نجه و گرتن و پیدادان و دارکاری کردن و له مه نجه لی ئاوی گهرمدا کولاندن و شه هید بون .و.و.و.تد تائه نجام خوی گه وره پشتی گرتن و سهری خستن و پۆل پۆل خه لگانی سهر پوی زه وی ده هاتنه ناو ئه م ئایینه پاک و پیروژه ی ئیسلام و ده هاتنه پرزی موسلمانانه وه تا ئایینی ئیسلام گه یشته سهرتاپای جیهان و خوی گه وره له ئه نجامی ئه و خوراکری و دان به خؤدا گرته یان وله بهر ئه و پی دامه زراوی و به رده وامیه یان (الإستقامه) نازو نیعمه تی خوی له دنیاو له قیامت دا پی به خشین.

❖ خؤ ناماده کردنی پلانی ونه خشه ریژی و زانستی بو ناما نجه کانی بانگه وازی و شیوازه کانی:

بانگه شه و بانگه وازی ئیسلامی بانگه شه و بانگه وازیکی زانستی پراکتیکی جیهانیه ئه نجامدان و جی به جی کردنی پیویستی به وه هیه که ده بی به ته واوی له چیه تی و چۆنیه تی و ناوه رۆک و نامانج و مه به سته کانی بزانیته و شاره زا بیت، جائه نجامدان وهه ستان به و بانگه شه و بانگه وازی له لایه ن ئافره ته وه پیویسته له سهری که ده بی به گویره ی پلانیکی رون و ئاشکراو بی پیچ و په ناو بی گری و گوئی نه خشه بو دارپژراو بروت به ریوه، بوخوی رهنگی بو بریژت یاخود له گه له هر که سیکی تردا هاوکاری بکات که له گه لی دا هاوبه شه له و کاروئه رکه گرنگه دا. ده بی زور به وه ردی بیری لی بکاته وه چی ده وی له م بانگه شه و بانگه وازی ده داو ده بی چی بکات و چی نه کات؟ نامانج و مه به سته دورو نزیکه کانی چین؟ ئایا شیوازه هؤکاره سهره کی و به راییه کان و سه رکه و توه کانی چین بو گه یشتن به به و نامانج و مه به ستان؟ هه مو ئه مانه و شیوه کانی تری ده بی ئافره تی موسلمان پیش ئه وه ی بچیته ناو گویره پانی کار کردنه وه ناماده و گه لاله یان بکات و خوی کۆک و ناماده و ته یار بکات، تاله کاره که ی دا سه رکه و تو بیته و تی نه شکیت و شوینه واری خراپی لی نه که ویته وه و خوانه خواسته سه رکه و تن به ده ست نه هیئت و نه توانیت ئه و کاره ی گرتویه تیه

بەر بگه‌یه‌نیته شوینی مه‌به‌ست و به‌ناچاری پالی لی بداته‌وه . به‌گویره‌ی ئەم تاو وتوی و بیروبوچوانه له‌م کارونه‌رکه گرنگو و به‌ها‌داری دا ئافره‌تی موسلمان پیوستی به‌م هه‌نگاوانه‌ی خواره‌وه هه‌یه‌وده‌بیته :

– دا‌رشتنی پیلان و نه‌خشه‌پێژی بو‌ پ‌ه‌وتی کاروانی بانگه‌شه‌و بانگه‌وازه‌که‌ی به‌وینه‌و نه‌خشه‌پێژی بو‌ ئامانج و مه‌به‌سته‌ دورو‌ نزیکه‌کانی .

– هه‌روه‌ها ده‌بی‌ ب‌روانیته‌ ئه‌و هۆکارانه‌ی که‌له‌ده‌ستی دان بو‌ به‌کاره‌ینانیان وه‌ک ئافره‌تیک، چونکه‌ ئه‌وه‌ی به‌پیاو ده‌کریت هه‌رگیز به‌ئافره‌ت نا‌کریت ئه‌مه‌ شتیکی به‌لگه‌ نه‌ویست و حاشا هه‌ل نه‌گره‌و هه‌روه‌ها به‌پێچه‌وانه‌وه‌شه‌وه‌ ( ) .

– ده‌بی‌ شی‌وازه‌کانی ئه‌نجامدان و پا‌په‌راندنی ئەم کاره‌ گرنگه‌ بزانیته‌ و باش شاره‌زایان بیته‌ و له‌به‌ر ده‌می دا پون ئاشکرا بن که‌ده‌بنه‌ ئه‌گه‌ری ئه‌نجامدان و پا‌په‌راندنی بانگه‌شه‌و بانگه‌وازه‌که‌ی و پا‌گه‌یاندنیان له‌ناوچین و تو‌یژه‌کانی کۆمه‌لانی خه‌لکی دا .

– ده‌بی‌ پێشبینی ئه‌و هه‌مو کێشه‌و ته‌نگه‌وه‌و چه‌له‌مه‌و نا‌کوکیانه‌ بکات که‌له‌وانه‌یه‌ بیته‌ سه‌ر پێگه‌ی له‌ئه‌نجامدانی ئەم ئه‌رکه‌ گرنگه‌ی دا، بو‌ ئه‌وه‌ی به‌ئاسانی بتوانیت به‌سه‌ریاندا باز بدات و خۆیان لی ل‌ابدات و به‌سه‌ریاندا زال بیته‌ و به‌رده‌وام بیته‌ له‌بانگه‌شه‌ کردن و بانگه‌وازه‌که‌ی دا تا ده‌گاته‌ شوینی مه‌به‌ست و سه‌رکه‌وتن .

هه‌ل‌ئۆیسته‌ی دوهم : سیفاته‌کانی ئافره‌تی بانگه‌شه‌کاری سه‌رکه‌وتو :

یه‌که‌م : نیاز پاک‌ی و د‌ئسۆزی بو‌ خ‌وای گه‌وره‌وبال‌ا ده‌ست و کاربه‌جی : گومانی تیدا نیه‌ که‌به‌بی‌ ئەم نیاز پاک‌ی و د‌ئسۆزیه‌ ده‌رئه‌نجامی کاره‌کانی هه‌مو ده‌بنه‌ ته‌پ و تۆزو به‌هه‌وادا هه‌ل ده‌چن و په‌رش و بلا‌و ده‌بن، ئه‌مه‌گرنگترین شتیکه‌ که‌ده‌بی‌ ئافره‌تی موسلمان‌ی بانگه‌شه‌کار خۆی بو‌ ئاماده‌ بکات و خۆی پی‌ چاره‌ سه‌ر بکات و پی‌ پ‌رازی‌نیته‌وه‌ و به‌هه‌ندی هه‌ل‌ب‌گریته‌ .

دوهم : ئارام گرتن و خ‌و‌راگری، بانگه‌شه‌ کردن و بانگه‌وازی کاریکی هه‌روا سوک و ئاسان و ساده‌ و سانا نیه‌ و گه‌ لی قورسه‌و که‌ندو کۆسپه‌کانی گه‌لێک زۆرن، بۆیه‌ پیوستی حه‌تمی به‌م ئارام گرتن و خ‌و‌راگریه‌ هه‌یه‌، ئه‌وه‌نده‌ی به‌سه‌ که‌له‌قورئانی پ‌یرو‌زدا

(واته‌ : له‌هه‌ندی کارو باردا ئه‌وه‌ی به‌ئافره‌تان ده‌کریت به‌پیاوان نا‌کریت ،

(او‌ه‌به‌پێچه‌وانه‌وه‌ش .(وه‌رگێن).

پتر له نه وه د شوین دا دوباره و چهند باره بوه ته وه و ناوی هاتوه، که پاسته و خو داوا له پیغه مبهرو صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کراوه .

سی یه م: زانستی وزانیاری ته واوا (۱).

چوارم: کرداری چاک وره وشت وناکاری باش و بهرزو به رده و امی له سهر ره وشت

جوانی: دیاره شتیکی به لگه نه ویست وناشکرایه له گرنگترین هه لوه شینه ره وه کانی بانگه شه و بانگه وازی کردن و پوچهل بونه وهی کاره کان ونه گه یه شتنی خاوه نه که یه تی به دهرئه نجامیکی باشو ئه رییی (الإيجابية) بریتیه له دژ یه کی قسه و کرداره کان: ﴿يَتَأْتِيَا

الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا

تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ (الصف: ۲، ۳) واتا: ئه ی ئه و که سانه ی که بپواتان به خواو

به پیغه مبهری خوا هیناوه بۆچی ئه وهی به زمان دهیلین به کرده وه نایکه ن؟ ئه دی نازانن خوای گه وره رقی له و که سه هه ل دستیت که به قسه بلّی ئه و ده که م وئه وانا که م ، یان به خه لکی ده لی ئه و بکن وئه وامه که ن وئاموژگاری خه لکی بکات وپینوماییان بکات که چی له لایه کی تره وه بۆ خو ی ئه و کرده وانه نه کات وله خراپه کاری رانه ووه ستیت. (وه رگیژ). یا ده فه رموی: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ (البقرة: ۴۴). واتا: ئایا ئیوه ئاموژگاری: خه لکی ده که ن بۆ کاری چاکه کردن و خه لکی له خراپه ده گپرنه وه که چی خوتان له بیر ده چییت و ملتان به خراپه و خراپه کاریه وه ناوه. ئه مه و له م بواره داگه لی ده که کان گه لیک زؤن .

پینجه م: نه رم و نیانی و هییدی وهیمنی وله سه خو یی وپه له نه کردن وهه له شه نه بوون و

سینگ فراوانی:

به لی، شتیکی شاراهه نیه که گه وره ترین وگرنگترین شتیکی له ژیانی مروّفا بریتیه له مه ندی وهییدی وهیمنی وله سه رخو یی و سینگ فراوانی وپه له نه کردن وهه له شه نه بون، ئاخر ریگای ئه م ژیا نه دوره ، ئه وه نیه هه ر که سیکی خانو دروست ده کات ، که دروستی

(۱) له رابردودا ئاماژه مان پیکرد.

کرد یه‌کیکی تر تیایدا داده‌نیشیت و تیایدا ده‌حه‌سیته‌وه، ده‌بی له‌م ژیانه‌دا زانست وزانیاری فیئر بیت ووکه‌سانی تریش فیئر بکه‌یت و نه‌و زانست وزانیاریه به‌که‌سانی تر بده‌یت، مالیک په‌یدا بکه‌یت ده‌بی که‌سانی تریش سود وکه‌لکی لی وهر بگرن (۱). بو نه‌وه‌ی ئافره‌تی بانگه‌شه‌کار بگات به‌مه‌به‌ست وئاواته‌کانی خوئی له‌کاری بانگه‌وازیه‌که‌ی داو له‌گرتنه‌به‌ری نه‌م ریگه‌یه‌دا پی دامه‌زراو به‌رده‌وام بیته‌دبی نه‌سفه‌ته‌جان و به‌رزوگه‌وریه خوئی برازینیته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوار^ص به‌اشج عبدالقیسی فه‌رمو: {إِنَّ فِیْكَ خَصْلَتَیْنِ یُحِبُّهُمَا اللّٰهُ، الْحِلْمُ وَالْاَنَاةُ} (۲) هه‌رکه‌سیک نه‌رم و نیان وسینگ فراوان و له‌سه‌رخو نه‌بیته‌با نه‌و سیفه‌ته‌له‌خوئی دا بینیته‌دی، زانست و زانیاری به‌فیئر بون و هه‌ول دان دیته‌دی و تیکووشانی ده‌ویت، هیدی و هیمنی و سنگ فراوانیش به‌خو جان کردن به‌و سیفه‌ته‌به‌ده‌ست ده‌که‌ویت.

شه‌شم: راستگویی به‌هه‌مو جوړه‌کانیه‌وه: راستگویی له‌گه‌ل خوی گه‌وره له‌په‌رستشی و به‌ندایه‌تی بو کردنی دا، له‌گه‌ل خه‌لکی دا، راستگویی له‌نوسین و له‌کرده‌وه و گفتاردا، هه‌رگیز نابی درو له‌گه‌ل خوادا یا له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا^ص بکات، نه‌مه‌یان گه‌وره‌ترین و ترسناکترین درویه، نابی درو له‌گه‌ل خه‌لکی دا بکات هه‌تاکو له‌گه‌ل مندا لان و له‌گه‌ل گیانداره‌کانیش دا بکات، به‌لکو ده‌بی نمونه‌ی راستگویی بیت.

حه‌وته‌م: ناسین و ده‌رک کردنی نه‌و واقعیه‌ی که‌ئافره‌تی موسلمان تیایدا ده‌ژیات: نابی قسه‌بکات به‌وه نه‌بی که‌تی ی گه‌یشته‌وه و هوشیاره واته به‌شیوه‌یه‌کی رۆشن‌بیرانه‌زانستیانه‌وله‌واقعیه‌گه‌یشته‌وه نه‌گه‌ر ئافره‌تی موسلمان به‌شیوه‌یه‌کی تایبه‌تی له‌واقعیه‌تی خه‌لک و ده‌ورو به‌ره‌که‌ی خوئی و واقعیه‌تی ئافره‌ت گه‌یشته‌وه و ده‌توانیت بخزیته‌ناو دلایانه‌وه و چاره‌سه‌ری کیشه‌و ئاسته‌نگ و ته‌نگزه‌کانیان بکات، وقسه‌و گفت وگو له‌سه‌ر نه‌و کیشه‌و ته‌نگزانه‌بکه‌ن که‌به‌لایانه‌وه گرنگ و چاره‌سه‌ر خوازن.

هه‌شته‌م: پیویسته‌به‌ره‌وشت و ئاکاره‌جوانه‌کانی شه‌ری خوئی برازینیته‌وه: به‌تایبه‌تیش نه‌وانه‌ی که‌واجب له‌سه‌ری وه‌ک: بالآ پۆشی و پۆشاک‌ی شه‌ریانه، تیکه‌ل نه‌بون له‌گه‌ل

(۱) کورد ده‌لی: هه‌رچی گا بیکات ته‌نیا گا نای خوات. (وه‌رگی).

(۲) له‌پاڤرودا ئاماژه‌مان پی کرد.

پیاواندا، نه رمی وسازش نه نواندن له پرفتار کردن له گه ل پیاواندا، ده بی شیوه و پوښاک و جل و بهرگی شه رعایانه بن.

نویهم: ده بی بهرزه و هندی شهرعی سه روی بهرزه و هندی خودی ونه فسی خو بیت، بویه ده بی هیوا و ئاوات و مه بهستی نافرتهی موسلمان پینومایی و دستگیرویی نافرتهانی تر بیت، و ئاکارو پرفتاری یان به شیوه یه کی دروست و راست و ره وان بیت و بزگار کردن و به پیره وه چونی ئه و نافرتهانه ی وا که وتونه ت زه لکاو ی سه رلیش یواوان و که وتونه ته داو و ته له زگی ورژمنانه وه، هه روه ها نابی هیوا و ئاواتی ناوبانگی و شورته و باس کردن بیت و داوای شتی دنیایی و پاداشتی دنیایی و ئه و جوړه شتانه بکات.

ده یهم: شوین که وتن و چاوه دیږی بانگه شه ی سه رکه وتو (۱): ده ی که واته پیویسته نافرتهی موسلمان به هه مو ئه و سیفاتانه خو ی برازینیتته وه و به و سیفته جوانانه باس بکریت نه ک به پیچچه وانه وه، به و سیفته تانه ی که له چوارچیوه ی شه ریه ته ی خوا دا گرد بونه ته وه، و له هه مو ئه و سیفته تانه ش دور بکه ویتته وه که له شه ریه ته ی خوا دا نین و جیگه یان نابیتته وه و شه ریه ته ی ئیسلام هیلی سوری به سه ردا هیناون.

هه لویسته ی سی یهم: راگره کانی (ضوابط) بانگه شه و بانگه وازی نافرتهی موسلمان: هه ستانی نافرتهی موسلمان به بانگه شه کردن و بانگه واز بولای خوی بالا دست و کار به جی ده بی له چوارچیوه ی فیتره ت و میننه ی خو ی دهرنه چیت، لیره داو له م به شه دا هه ندی راگری گرنگ (ضوابط مهمه) هه ن یا زور پیویستن په چاو بکرین که ده توانین له م چهند خالانه ی خواره وه دا کورتیان هه لینین:

۱- بنه رته و بنچینه ی مانه وه و ئوقره گرتنی نافرتهی موسلمان له ماله وه یه: ئه مه ته خوی پاک و بیگه رد له م باره وه ده فه رموی ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ (الأحزاب: (۳۳). (واتا: خوی گه وره به نافرته تان ده فه رموی: له ناو مالی خو تاندا بمیننه وه و دهرمه چون، کاروباری ناو مال و خزمه ت کردنی میردو مال

(۱) به یارمه تی خوا له هه لویسته ی سی یهم دا پرونی ده که یینه وه.

ومندالّه‌کان وپه‌روه‌ده‌ی مندالّه‌کانتان باشتره، خوٚ پوت مه‌که‌وه‌و وه‌ک ئافره‌تانی سه‌رده‌می نه‌فامی خوٚ مه‌پازینه‌وه .(وه‌رگیږ). هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: {المراة عورة، فإذا خرجت من بيتها استشرفها الشيطان حتى ترجع} (١) (واتا: ئافره‌ت هه‌مو له‌شی عه‌وره‌ته هه‌رکه له‌مال چوه‌ ده‌ر شه‌یتان پی‌شوازی لی ده‌کات و وه‌ری ده‌گریٚت و ده‌ی گریٚته خوٚ تا نه‌و کاته‌ی که‌ده‌گه‌ر پیٚته‌وه بو مال). وه‌گیږ

٢- ئافره‌ت حوکمی تاییه‌تی خوٚ هه‌یه، گومانی تی‌دا نیه که‌ده‌بی چاودیری نه‌و حوکمانه بکریٚن له‌کاتی نه‌نجامدانی هه‌رکاریکی بانگه‌شه‌یی دا نه‌م حوکم وچاودیریانه‌ش بریتین له‌م خالانه‌ی خواره‌وه:

أ- پابه‌ند بون به‌پوشاکی شه‌رعی به‌ه‌مو مه‌رجه‌کانیه‌وه له‌گه‌ل داپوشینی ده‌م وچاو وه‌ردو له‌پی ده‌ست، چونکه ده‌م وچاو وپوی ئافره‌ت مه‌ل‌به‌ندو شاشه‌ی جوانیه‌که‌یه‌تی وله‌ه‌مو شوینیکی تری سه‌رنج راکیش تره‌و جوانی وشوٚخ وشه‌نگیه‌که‌ی له‌ده‌م وچاویه‌وه ده‌رده‌که‌ویٚت شوینی زانیاری و به‌لگه له‌سه‌ر داپوشینی ده‌م وچاو گه‌لیک زۆرن.

ب - دروست نه‌بونی سه‌فه‌ر کردنی ئافره‌ت به‌بی مه‌حره‌می (محرم): به‌لی شه‌ریعه‌تی پی‌رۆزی نی‌سلام حه‌رامی کردوه که‌ئافره‌ت سه‌فه‌ر بکات مه‌گه‌ر له‌گه‌ل مه‌حره‌می خوٚ دا بیٚت. نه‌مه‌ته پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: {لاتسافر المرأة إلا مع ذي محرم} (٢) (واتا: نابی ئافره‌ت سه‌فه‌ر بکات مه‌گه‌ر له‌گه‌ل که‌سی خوٚ دا نه‌بیٚت که‌لی حه‌رامه‌واته مه‌حره‌می (محرم) بیٚت. (وه‌رگیږ).

ج - حه‌رامه و به‌هیچ شیوه‌یه‌ک نابی له‌گه‌ل پیاوانی بی‌گانه‌دا بمینیٚته‌وه (خلوة) نه‌وه‌ته پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: {لا يخلون رجل بامرأة إلا مع ذي محرم} (٣) (واتا: نابی ئافره‌ت

(١) رواه الترمذي في الرضاع، باب ماجاء في كراهية الدخول على المغيبات (١١٧١).

(٢) رواه البخاري في الحج، باب حج النساء (١٨٦٢)، ومسلم في الحج، باب سفر المرأة مع المحرم إلى حج وغيره (١٣٣٨).

(٣) رواه البخاري في النكاح، باب لا يخلون رجل بامرأة إلا ذو محرم (٥٢٣٣)، ومسلم في الحج، باب سفر المرأة مع محرم إلى حج وغيره (١٣٤١).

له گه لَ پیاوی بیگانه دا بمیئیتته وه مه گهر له گه لَ مه حره می خوئی دا بیئت. (وه رگیڤ). وه له ریوايه تیکی تر دا فه رمویه تی: {إِلَّا كَانَ الشَّيْطَانُ ثَالِثَهُمَا} (۱). (واتا: له ریوايه تیکی تر دا هاتوه که پیغه مبه رسول الله ﷺ فه رمویه تی: هه ر کاتیک پیاویک و ژنیک به یه که وه مانه وه یا به یه که وه وه هستان، ئه وه شهیتان سی یه م که سیانه، گومانی تی دا نیه که شهیتان وه سوه سه یان دهدات و توشی خراپه کاریان ده کات جا به هه ر شیوه یه که بیئت، هه ر له ته ماشا کردن و بینینه وه بگره هه تا کو تایی. (وه رگیڤ).

د - به هیچ شیوه یه که دروست نیه و حه رامه که ئافره ت له گه ل پیاوانی بیگانه دا تیگه ل بیئت، ئه مه ته پیغه مبه رسول الله ﷺ به ئافره تانی فه رموه: {إِسْتَأْخِرْنَ، فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكُنَّ أَنْ تَحْقُقْنَ الطَّرِيقَ، عَلَيَكُنَّ بِحَافَاتِ الطَّرِيقِ}، فکانت المرأة تلتصق بالجدار، حتى أن ثوبها لیتعلق بالجدار من لصوقها به} (۲) (واتا: له سه رخو بن و جارئ بوه ستن و خو تان دوا بخه ن ئه وا بو تان نیه پانایی ریگا که بگرن، به لکو به لیواری ریگا کاندای برۆن. جا کاتی پیغه مبه رسول الله ﷺ ئه مه ی پی فه رمون ئافره تان ده ست به جئ خو یان به دیواره کانه وه نوساند و ئه وه نده یان خو به دیواره کانه وه ده نوساند تاجله کانیا نی ده گرت و شوینی جله کانیا نی یاپارچه ی جله کانیا نی به دیواره کانه وه به جئ ده ما. (وه رگیڤ).

ه - دروست نیه به بی مؤله تی سه ره په رشتیاره که ی یا میرده که ی له مال بجیته ده ره وه. ئه مه و گه لی راگر (الضوابط) ی تر که نابی هه رگیز بشیویندرین و پشت گوئی بخرین .

۳- دوژمنانی ئیسلام له سه ر ئه م ژئ یه هه ستیاره ده دن: به لی، دوژمنان ئه م حوکمانه ده که نه بیانویه که و ده روزه یه که بو پیادا هاتنه ژوره وه و ده ست تیوه ردانیک و سه ره تایی بانگه وازه که یان به وه ی که ده لئین ئه وه نیه ئیسلام سوکایه تی به ئافره ت کردوه و مافی پی شیل کردون ده بینین ئه م پرپو پاگه ندانه ی ئه وان و ئه و هات و هاواره درۆینه ی که هیناویانه ته پی ش کاری کردۆته سه ر هه ندی له بانگه شه کارانی ئسلام و بوته ته هوی پاش گه ز بونه وه یان له م کاروچالاکیه گرنگه و وازیا ن له بانگه وازی ئسیلامی هیناوه و پالی یان لی

(۱) رواه الترمذي في الرضاع، باب ماجاء في كراهية الدخول على المغيبات (۱۱۷۱)

(۲) رواه أبو داود في الأدب، باب مشى النساء مع الرجال في الطريق (۵۲۷۲).

داوه‌ته‌وه (١). ده‌بی ئەو پاستیه‌ی باش بزانی که شه‌ریعه‌تی ئیسلام جه‌خت له‌سه‌ر مافو پاستیه‌تی بانگه‌شه‌کارانی ئەهلی سوننه ده‌کات و خوازیاری ئەوه‌یه که‌حه‌تمه‌ن ده‌بی چه‌ندان ته‌وه‌ره‌و پراگروکۆلکه‌ی پته‌ووفاکته‌ری پیکه‌رو پراگیری (ثبات) له‌م ئاسته‌دا هه‌بن، که‌به‌هیچ شیوه‌یه‌ک نابی بکه‌و پته‌ ژیر کاریگه‌ری ده‌ره‌کی وناحه‌زی و گوی به‌هه‌واو ئاره‌زه‌کانی ناو کۆمه‌لگا و ئاره‌زه‌کانیان بدری‌ت.

٤ - بته‌په‌ت له‌بانگه‌شه‌کردن وچونه ده‌ره‌وه‌دا بو گۆره‌پانه‌کانی بانگه‌شه‌و بانگه‌وازی ئەرکی سه‌ر شانی پیاوانه: هه‌روه‌کو چۆن له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ر ﷺ و سه‌حابه به‌پیره‌کان دا هه‌بو، و پرای ئەو هه‌مو نمونه زێرینه‌ی ژنان که‌میژو بو‌مانی ده‌گپه‌رپه‌ته‌وه هه‌چی وای جیاوازی نه‌یه له‌گه‌ڵ ئەو نمونه‌ی که‌ده‌ره‌بارهی پیاوان گپه‌رداونه‌وه، ئەمه‌ش پاستیه‌تی فه‌رموده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ که‌فه‌رمویه‌تی: {کمل من الرجل کثیر، ولایکمل من النساء إلا: آسیة امرأة فرعون، ومريم بنت عمران، وإن فضل عائشة على النساء كفضل الثريد على سائر الطعام} (٢) (واتا: زۆریک له‌پیاوان گه‌یشتنه دۆندی پراو پری و ته‌واوی، به‌لام ژنان نه‌گه‌یشتنه ئەم پله‌یه ته‌نیا ئاسیای کچی مه‌زاحم خیزانی فه‌رعه‌ون و مه‌ریه‌می کچی عمران نه‌بی‌ت، وه پله‌و پایه‌و به‌رزی عائشه به‌سه‌ر ژنانی تری جیهاندا وه‌ک به‌رزی و جیاوازی و به‌تامی و پله‌و پایه‌ی تیکۆشه (الثريد) وایه به‌سه‌ر باقی خوراک و خوارده‌نه‌کانی تر دا. (وه‌رگپه‌ر).

٥ - ئەم قسه‌و بو‌چونه‌شمان ئەوه ناگه‌یه‌نی‌ت که‌پۆلی ئافه‌رت په‌شتگۆی بخه‌یت و بخه‌یته‌ په‌راویزو لای لی نه‌کریته‌وه: به‌لکو ناتوانی‌ت نکۆلی له‌پۆلی ئافه‌ره‌تان بکری‌ت له‌گۆره‌پانی ژیان و خه‌بات و تیکۆشانی بانگه‌وازی و په‌روه‌رده‌ی ئیسلامی دا به‌لکو بگه‌ له‌پۆلی پیاوان پتر بوه له‌م بواره‌دا واته له‌بوازی په‌روه‌رده‌یی و بانگه‌وازی دا، هه‌رگیز په‌شتگۆی ناخه‌یت

(١) دیاره ئەوانه پی دامه‌زراو و باش له‌په‌رنسپه‌کانی ئیسلام حالی نه‌بون و بپروا دامه‌زراو نه‌بون و فشوڵ بون ده‌نا چۆن به‌هات و هاواری درۆینه‌ی بی باوه‌پان و کافران و دوپو ده‌غه‌له‌کان بپروا ده‌که‌ن و ده‌ست به‌رداری نایین و شه‌ریعه‌تی خواو بانگه‌وازی ئیسلامی ده‌بن؟! (وه‌رگپه‌ر).

(٢) رواه البخاري في الأنبياء ، باب قول الله تعالى (وضرب الله مثلا للذين آمنوا...) (٣٤١١) ومسلم في فضائل الصحابة، باب فضائل أم المؤمنين خديجة رضي الله عنها (٢٤٣١).

له بیرو ناجیتته وه به پیچه وانه وه گرنگی و بایه خی ته واوی خوی هه یه له میژوی پر سه ره وری ئیسلامدا، ئەم قسه و خواس و توژیینه وه یه مان ته نیا بۆ پون کردنه وهی ئەم رۆله گرنگه بو، به لام به پابه ند بون به پرنسیپ و راگرو کۆلکه کانی تری رابردو که باس کران شتیکی حه تمی وزه روریه ته.

۶- له راستی و له بنه رپه تدا ده بی ئافرته له ناو کچان و ژنانی هاوپه گه زی خوی دا بانگه شه و بانگه واز بکات: ده بی ئافرتهی موسلمان له کاری بانگه وازی دا هه موشیواز وهۆکار و فاکته ره شه رعیه گرنگه کان بگریته به رو به ته واوی به کاریان بینیت و لیپراوانه هه ول بادت نابی له م فاکته رو وهۆکار و راگرو بنه مایانه لابدات مه گه ر به بنه ما و فاکته رو کۆلکه شه رعیه کان نه بیته.

هه ئویستهی چواره م: وهۆکار و شیوازه سه رکه و توه کان له بانگه شه و بانگه وازی دا:

له گرنگترین نه و شتانه ی که ئافرتهی بانگه شه کار پیویسته ئاگاداری بیت ولای لی بکاته وه بۆ نه وهی کار و چالاکیه کانی له ناو مال و له ناو کۆمه لگا و ئوممه ته که ی دا به ره م دار بیت بریتیه له شیواز وهۆکار و فاکته ره سه رکه و توه کان له کاری بانگه وازی و بانگه شه یی دا که له دوای خوی بالا ده ست و کار به جی یارمه تی ده رو پال پشتیه تی له پاپه پاندنی پرۆسه ی بانگه وازی و گه یشتن به ده رئه نجامه کانی مه به ست و داخوازیه نه خشه بۆ دارپێژراوه کانی خوی.

ئه وه وهۆکار و فاکته ره سه رکه و توه گرنگانه ش بریتین له وانیه که خوی گه و ره له م ئایه ته پیروزه دا بۆی پونکردوینه وه ده فه رموی: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ النحل: ۱۲۵. (واتا: بانگه وازی بۆ لای په ره ردگارت بکه به هیدی و هیمنی و له سه رخویی و زۆر ژیرانه و پر حیکمه تانه و به ئامۆژگاری و په ند دادان و به شیوازیکی ژیرانه و له سه رخویی و باشتر له قسه و گفتاره کانی به رامبه رو ژیرانه تر له وان و نه رم و نیانی بۆ نه وهی بتوانیت به و شیوازه جوان و نه رمه حه لیمانه کاری تی بکه یته و هیدایه ت وه ر بگریته و بگریته وه بۆلای خوی په ره ردگاری هه مو جیهانیان. (وه گیی). ئاله م ئایه ته پیروزه دا تیپکرای شیواز و وهۆکاره سه رکه و توه کان له خو ده گریته که بریتین له:

♦ دانایی و ژیری (الحکمة): مه‌به‌ست له‌م زاراویه دانانی هه‌مو شتیک له‌شوینی خوئی داو گرنتی جله‌وی نه‌فسی خوئی و زال بون به‌سهری دا، و هییدی وهیمنی وله‌سه‌رخوئی ویشو دریزی و په‌فتار کردن به‌شیویه‌کی عه‌قلانی ولوژیکی و ژیرانه، و به‌ژیری و دانایی بانگه‌شه کردن که بریتین له‌مانه‌ی خواره‌وه:

– هه‌لبژاردنی کاتیکی گونجاو بو بانگه‌شه و بانگه‌وازی کردن.

– هه‌لبژاردنی شوین و زه‌مینیه‌کی گونجاو وله‌بار بو بانگه‌وازی تیدا کردن، که کاریگه‌ریه‌کی ته‌واوی له‌سهر قبول کردن و پاری بون هه‌یه بو ئاماده بونی بانگه‌یشت کراوان .

– هه‌لبژاردنی بابه‌تی گونجاو له‌بار، چه‌نده بابه‌ته‌که گرنگ و گونجاو بیته وله‌واقعیه‌تی قسه کردن و گفتم و گو له‌گه‌ل کردن و یاس کردن له‌گه‌ل ئافره‌تاندا نزیک تر بیته ئه‌وا ئه‌و بابه‌ته‌و ئه‌و بانگه‌وازیه له‌پیشتره‌باشتر له‌وه‌رگرتن و ئاماده بونیان وله‌تیگه‌یشتنی ئاماده بوان نزیکترو ساده و سانا تره .

– گرته‌به‌ری یاساو ریسیایه‌ک: گرته‌به‌رو پویشتن به‌ریک و پیکی له‌سهر یاساو ریسیاو بنه‌ما شه‌ریه‌کان و دامه‌زراو له‌سهر به‌لگه‌و رینوماییه‌کانی شه‌ریه‌تی خوای گه‌وره‌وشوین که و تنی ئه‌و به‌لگانه‌ی له‌سه‌رچاوه زواله‌که‌ی ئایینی پیروزی ئیسلامه‌وه پیمان گه‌یشتون و وه‌رمان گرتون واته هه‌لینجان و وه‌رگرتن له‌سه‌رچاوه بنه‌ره‌تیه‌کانی شه‌ریه‌تی خوای گه‌وره که بریتین له‌قورئان سوننه‌ت . و ئاسانکاری بکریت نه‌ک قورس و گران کردن هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {یسروا ولا تعسروا، ویشروا ولا تنفروا} (١). (واتا: هه‌میشه ئاسانکاری بکه‌ن بو خه‌لکی و شته‌کان له‌خه‌لکی قورس و گران مه‌که‌ن نه‌بادا خه‌لکی له‌ئایینی پیروزی ئیسلام بپه‌ونه‌وه‌و دور بکه‌ونه‌وه‌و له‌دین بیزار ببن، هه‌روه‌ها مزگینیی خووشی و خووش گوزه‌رانی به‌خه‌لکی بده‌ن و خه‌لکی دور مه‌خه‌نه‌وه له‌به‌رنامه‌که‌ی خوا. (وه‌رگێر).

(١) رواه البخاري في العلم، باب ما كان النبي ﷺ يتخولهم بالموعظة والعلم كي لا ينفروا، ومسلم

برقم (١٧٣٢) في الجهاد، باب في الأمر بالتيسير وترك التنفير.

– پله پلهیی وقوناغیه تی له بانگه شه کردن وپراگه یاندن: نه فسه کان هه میشه پیوستیان به مه شق کردن و پراهینانه، له سوکه وه بۆ گران وله که مه و بۆ زۆر، ئه و جار به ره به ره پتر کردنی، دیاره گهر و برۆیت ئه وه شوین که وتنی ئه و زانیاری و پینومی و ئامۆژگاریانه که له فهرموده که ی (معان) وه هاتوه که کاتی خۆی پیغه مبه رسول الله ﷺ بۆ یه مه نی نارد پی ی فه رمو: { ادعهم إلى شهادة أن لا إله إلا الله وأني رسول الله ، فإن أطاعوا لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم خمس صلوات في كل يوم وليلة، فإن هم أطاعوا لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم صدقة في أموالهم تؤخذ من أغنياءهم وترد على فقرائهم } (۱). (واتا: بانگیان بکه بۆ شایه تمنای (ان لا إله إلا الله وأن محمد رسول الله) ئه گهر بۆ ئه مه گوئی پراهه لیان کردی وموسلمان بون. ئه و جار فیژیان بکه و پی یان بلی که خوی گهره له شه و ورپۆژیک دا پینچ فه پزه ی نوژی له سهر واجب کردون وده بی ئه نجامیان بدهن ، وه ئه گهر ئه مه شیان کردو گوئی پراهه لیان کرد پی یان بلی: که خوی گهره زه کاتی له سهر واجب کردون ، له ده وله مه نده کانیان وهرده گیریت وده دریت به هه ژاره کانیان. (وهرگیر). پیغه مبه رسول الله ﷺ فه رمای پی کرد له بانگه وازو بانگه شه کردن دا پله پلهیی وقوناغی بیت ، ئیدی به م جو ره بانگه شه کاری سه رکه وتو چ پیاو چ ژن پیوسته پله پلهیی بیت وقوناغ قوناغ هه نگاو هه ل بنیت و چاودیری شته به راییه کان واته قوناغه کان له له گرنگه وه بۆ گرنگتر ده ست پی بکات و پله پله بیان بریت و ئه نجامیان بدات. (۲)

— تیبینی کردن و چاودیری کردنی به رژه وه ندی و خراپی (المصلحة والمفسدة) ژیری و حیکمه تیه، لادان و نه هیشتنی خراپه کاری له پیش چاکه هینان و تیکۆشانه بۆ چاکه کاری. جاهه کاتی دو به رژه وه ندی تیک گیران ده بی گرنگتر و به رزه که یان بگیریت به ره وه له کاتی تی گیرانی دو خراپه و فیتنه و ئاشوب ده بی له گهره که یان

(۱) رواه البخاري برقم (۱۲۹۵) في الزكاة، باب وجوب الزكاة، ومسلم برقم (۱۹) في الإيمان، باب الدعاء إلى الشهادتين و شرائع الإسلام.

(۲) ده رباره ی فهرموده که ی (معان) بپروانه ئه وه ی که له (الرسالة المستقلة) دا نوسیومه وکه به درژی واتاکه ییم ئامازه پی کردوه (نوسه ر).

زۆرینه‌که‌یان خو لا بدریّت، ئیدی به‌م شیوه‌یه، که‌واته: ئافره‌تی بانگه‌شه‌کاری سه‌رکه‌وتو ده‌بی به‌و کیش و پیوانه‌یه کیش بکریّت.

● نامۆژگاری چاک: مه‌به‌ست له‌مه‌ قسه‌وگفت و لفتی خو‌ش و شیرین کردن بو ئه‌و که‌سانه‌ی که‌بانگ ده‌کریّن بو لای به‌رنامه‌که‌ی خوای گه‌وره به‌نه‌رمو نیان ترین شیوه‌وزۆر به‌ژیرانه‌و هیدی وهیمنی و حه‌لیمانه‌و به‌پویه‌کی گه‌ش و پاراو شه‌وق و زه‌وق و چالاکانه‌و خو‌شه‌ویستانه له‌پویانداو هه‌لبژاردن و گوتنی وشه‌و زاراوه‌و ده‌ربرینی له‌بارو گونجاو له‌گه‌ل ئه‌و ده‌سته‌ی که‌قسه‌یان بو ده‌کریّت که‌به‌ ئاسانی تی ی بگه‌ن و فه‌لسه‌فه نه‌کردن و خو ده‌رخستن نه‌بیّت له‌پویانداوله‌قسه‌کان بیزار بین و گوئی ی بو نه‌گرن و له‌م گوئی یه‌یان بجیته زۆرو له‌و گوئی یه‌یان بیته‌وه ده‌ر. واته‌به‌گویره‌ی ئاستی تیگه‌یشتن و ئاستی زانست و زانیاری و پۆشنبیری و تیگه‌یشتنی بانکراوان و قسه‌ بو که‌ران قسه‌یان بو بکات و بابه‌تیان بو هه‌لبژیریّت که‌له‌ئاستی ئه‌واندا بیّت، نه‌ک بابه‌تیک شرۆقه بکات که‌ته‌قه‌ی سه‌ریان بیّت و ابزانن گوژیانیان بو ده‌بژیریّت و ده‌بی قسه‌و بابه‌ته‌کان سود به‌خش بن، نه‌ک دور خستنه‌وه‌یان.

هه‌روه‌ها به‌ستنه‌وه‌ی قسه‌و بابه‌ته‌کان به‌به‌لگه‌و نمونه‌هینانه‌وه بو ترساندن وه‌لئان (الترغیب والترهیب) به‌شیکه له‌نامۆژگاری کردن بو چاکه‌و چاکه‌کاری. هه‌روه‌ها هینانه‌وه‌ی چیرۆک و به‌سه‌رهات و سه‌رگوزشته‌ی پیاوچاک و ژن چاکان به‌شیکی تره له‌نامۆژگاری کردن بو چاکه‌وچاکه‌کاری. وه‌ک ئه‌م جووره چیرۆک و به‌سه‌رهات و سه‌رگوزشته‌یه له‌قورئانی پیرۆزو سوننه‌ت دا زۆر دوپاره بونه‌وه له‌به‌ر گرنگی و بایه‌خی پۆلی ئه‌م سه‌رگوزشته‌یه بو مرۆقه‌کانی سه‌ر پوی زه‌وی و پیرن له‌په‌ندو نامۆژگاری و لی وردبونه‌وه ده‌رس‌وپه‌ندلی و ده‌رگرتن بوئیمه‌ی مرۆق. ئه‌وه‌ی که‌به‌هه‌له‌دا بجیّت و پی ی بخلیسکیته ناو جوغزی لادان و دوچاری تۆله‌و سزا بییّت به‌هوی شوین که‌وتنی به‌سه‌رهات و سه‌رگوزشته‌کانه‌وه ئه‌وه هوی ئه‌وه‌یه که ئه‌و که‌سه شوین به‌سه‌رهات و سه‌رگوزشته‌و حکایاته ئه‌فسانه‌یی و ناپاراسته‌کان که‌وتوه و شوین قورئان و ئه‌و به‌سه‌رهات و شه‌رگوزشته‌و ژیانمانه نه‌که‌وتوه که‌له‌قورئان و سوننه‌ته‌وه هاتون به‌کورتی لادان له‌به‌نامه‌و شه‌ریعه‌تی خوای گه‌وره. هه‌روه‌ها قسه‌ کردن به‌وشه‌و زاراوه‌ی خو‌ش له‌گه‌ل

خەلکی و لەگەڵ بەرامبەردا بەو وشەو زاراوە جوانانە ی کە بەرامبەر پێی خۆشەودلیان پێی خۆش دەبێت وەک ئەوەی کە ئافرەتی بانگەشەکار بە ئافرەتانی تر بلێت: ئەی هۆ دایکی فلانە کەس، ئەی خوشکی خۆم، ئەی برۆاداری راستگۆ. وە ئەگەر کۆمەڵیکیش بون پێی یان بلێت: ئەی خۆشکانی خۆشەویست و بەپیزم، ئەی خۆشکانی برۆادار بە خۆی گەرە، وە هەر وەها.

هەر وەها بەکار هێنانی هەندێ شێوازو دەستوری قسەکردنی نەرم کەر (پازی کەر— المقنعه) وەک دنیایی کردنی و پرەواندەوێ تەمی گومان و دودلی جابەسویند خواردن بێت یا دوبارە کردنەوێ وشەو قسەکان لە کاتی پێویستی دا.

دەمەتەقی و دایەلۆک بەباشترین و چاکترین شێوازو چاکتر لە هی بەرامبەر: مشت و مپرو دەمەقالی یا دایەلۆک بریتیه لەلێدن و وەلا نانی بەلگە بەبەلگە (الحجة بالحجة)، یا خود بریتیه لەدژ یەکی و بەبەر یە کداچون لەپون کردنەو وەمل ملانی ی قەسەکردن بۆ بەزاندن و قەناعەت پێی کردنی بەرامبەر، وە هەر وەها. دەکرێ دایەلۆک و بەبەر یە کداچون لەگەڵیک بواردن پو بدەن لەوانە:

— لەگەڵ بیرو رای پێوانەدا: و بەگوێرە ی ئەو جیاوازیە، ئەگەر هات و ئەو دەمەتەقی یە لەگەڵ کەسیکدا بو برۆای بە خۆی گەرە هەبون ئەو ئەو کات بەو بەلگانە لەگەڵی دا دەدوێت کە لەسەرچاوە ی ئیمانەو سەرچاوە دەگرن، وە ئەگەر ئەو کەسە عەقلانی بو ئەوا بەبەلگە ی عەقلانی لەگەڵی دا دەدوێت.

— دەمەتەقی لەگەڵ خەلکی دا بەو شێوە یە یابەو شێوازە لەگەڵیاندا دەدوێت کە تی ی دەگەن و لی ی حالی دەبن، وەک ئەوە ی بەم شێوە قسەیان لەگەڵ دا بکەیت و بلی ی: ئەگەر قسەکەرێک ئاوی بگوتایە، ئەو ئەوا دەگوترا.

— دایەلۆک و دەمەتەقی لەگەڵ قوتابییانی کچ دا بۆ ئەوە ی فییری دەمەتەقی و دایەلۆک و پو بەرو بونەو و ببن و رابین لەسەری لێرەدا پێویستە چاوەدێری ئەم ئاکارو پرەوشتانە ی خوارەو بەکریت لە کاتی دایەلۆک و دەمەتەقی دا:

- بەستنەوێ دەمەتەقیکە بەبەلگەو و واتە هێنانەوێ بەلگە.
- هێرش و شالاو نەبردنە سەر کەسی بەرامبەر (دەمەتەقیکەر) نەبەقسەو نەبەکردهو.

- قسه له دال نه‌گرتن و غه‌ره‌ز هه‌ل نه‌گرتن که پێویست به‌و غه‌ره‌زه ناکات.
- درۆ نه‌کردن له‌کاتی ده‌مه‌ته‌قی داو پاستگویی وه‌ه‌ق بیژی.
- هیدی و هیمنی وله‌سه‌رخۆیی و حه‌وسه‌له بون له‌ده‌مه‌ته‌قی و دایه‌لۆک دا.
- سه‌لماندنی هه‌ق یا وه‌رگرتنی هه‌ق به‌سینگیکی فراوانه‌وه.
- ده‌رنه‌چون له‌بابه‌تی ده‌مه‌ته‌قیکه .
- گومان به‌چاکه‌ بردن واته‌ گومانی باشت هه‌بی‌ت به‌رامبه‌ر به‌و که‌سه‌ی رۆبه‌پوی ده‌بیه‌وه .
- هه‌میشه‌ سور بون و چاودێری کردنی خۆ له‌خوا پارێزی، به‌وه‌ی که‌ گومانی تێدانیه‌ دلنیا بی‌ت که‌به‌نده له‌سه‌ر قسه‌و کرده‌وه‌کانی لێ ده‌پێچرێته‌وه ، ئە‌گه‌ر قسه‌ی باش بکات ئە‌وه پاداشتی چاکه‌ وهرده‌گرێته‌وه، ئە‌گه‌ریش هی خراپ بکات ئە‌وه سزای خراپه‌کاریه‌که‌ی خۆی وهرده‌گرێته‌وه .

هه‌لۆیسته‌ی پینجه‌م: له‌بواره‌کانی بانگه‌شه‌و بانگه‌وازی ئافره‌ت دا:

- ئە‌وه‌ی که‌دی‌ت بریتیه‌ له‌په‌خش کردنی هه‌ندی له‌بواره‌کانی بانگه‌شه‌و بانگه‌وازی کردنی پێش‌نیار کراو که‌ ئافره‌تی موسلمان ده‌یه‌وی‌ت بانگه‌وازه‌کانی تێدا په‌خش وپێشکە‌ش بکات که‌ گرنگه‌کانیان له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا گرد ده‌بنه‌وه:
۱. قوتابخانه‌و خویندنگا‌کانی کچانی حکومی وئە‌هلی.
  ۲. ده‌سته‌و دامه‌زراوه‌کانی فرمان کردن به‌چاکه‌و قه‌ده‌غه کردن له‌خراپه‌.
  ۳. قوتابخانه‌کان و خانه‌کانی ژنان بۆ له‌به‌ر کردنی قورئانی پی‌رۆز.
  ۴. دامه‌زراوه‌ ته‌ندروسته‌یه حکومیه‌کان وئە‌هلیه‌کان .
  ۵. وه‌به‌ره‌ینانی هۆکاره‌کانی راگه‌یاندنه‌کان (خویندراوه‌و بیستراو) ئە‌وانه‌ی که‌ له‌گه‌ل ئافره‌ت دا ده‌گونجین به‌هه‌موبنه‌ماو راگره‌ شه‌رعیه‌کانیه‌وه .
  ۶. له‌ماله‌وه .
  ۷. له‌مزگه‌وتدا.
  ۸. له‌کۆمه‌له‌و رێکخراوه‌کانی ئافره‌تاندا.
  ۹. له‌کاروانه‌کانی هه‌ج و گه‌لێ شۆینی تری له‌م جۆرانه‌.

به لّام چالاکیه پیشنیار کراوه کان و په خش کردنیان به چه ند خالیکی دیارو کورت دا تیّ ده په پرن و قابلیه تی گورپین و چاک کردنیان هه یه به وشو یه یه که له گه لّ بواره کان و سروشتی کارکردن له هه مو بواره کاند او شیوازی گونجاو بو هه مو کات و زه مینه یه که:

۱- قوتا بخانه و خویندنگاگانی کچانی حکومی و نه هلی:

له گه لّ نه و چالاکیه ی که له به پرسیه تی ماموستای نافره تدا باسما ن کردن، ده کریّ دیارترین چالاکیه کان و نه و شتانه ی که ده توانریت پیشکەش به نافره تان بکریّت له میانه ی قوتا بخانه و خویندنگاگانی کچاندا بریتین له مانه ی خواره وه:

أ- دابه ش کردنی هه ندیّ کاسیّت و نامیلکه ی هه لّبژارده له پرّیگی ی پیشنیار کردنیانه وه و له لایه ن لیژنه ی سه ره رشتیاره وه یان به هوی یه کیّ له ماموستاگانه وه.

ب- هاندانی هه ندیّ له ماموستایانی نافره ت بو خستنه پوی شیوه ی پیشبرکیکی و هه که له بهر کردنی قورئان، یاپیشبرکیّ ی رۆشنبری، یا نوسینی توئیژینه وه، یاپوخته کردن و کورت کردنه وه ی هه ندیّ کتیب.. تده مه و پرای ده رکردنی هه ندیّ بلاوکراوه ی ئاراسته یی و پیچراوه و هه رزیه کان (مطویات الموسمیة).

ت- ریّخستنی نه وه ی که پیّ ی ده گوتریّت بازاره خیرییه کان (الأسواق الخیریة)، که ده توانریت له م میانه یه دا هه ندیّ کاسیّت یا کتیب په خش بکریّن و بخریّنه پو، هاریکاری و ئاماده بونی میژگرو محازه ره ی یه کیّ له ماموستاگان یانه وانه ی و نه پیشکەش ده که ن.

ث- هاندانی هه ندیّ له ماموستایانی نافره تی چالاک بو دانانی وانه یه کی نه گورپو به رده وام بو قوتابی و خوینداکارانی کچان له نوئیژگه ی قوتا بخانه و خویندنگا و زانکو و په یمانگاگان.

ج- هاندانی یه کیّ له ماموستاگان بو ئاماده کردن و دروست کردنی کومه لیکی و که پیّ ی ده گوتریّت گروپ و کومه لی نوئیژگا بو چالاک کردن و هه لّسوراندن و به گه ر خستنی لایه نه کانی ئاراسته و ریّنومایی له قوتا بخانه و خویندنگادا.

ح- به رپا کردنی به یه که گه یشتن و چاوپیکه وتن (اللقاء) له نیوان ماموستایاندا بو توئیژینه وه و لیکوئینه وه ی چۆنیه تی دانان و نه خشه پرژیّی بو به رنامه و پروگرامی بانگه شه و بانگه وازی له قوتا بخانه و خویندنگا که دا.

خ- دانانی شوینیک له خویندنگا و قوتابخانه و کۆلیژو په‌یمانگان بۆ فرۆشتنی کاسیت و کتیب و نامیلکه و چاپکراوه به‌سوده‌کان .

د- سود وەرگرتن له خویندکارانی کچ له‌زانکۆ و په‌یمانگا له‌کاتی ماوه‌ی مه‌شق کردن و پاهینانی مه‌یدانی له‌پیکه‌ستن و نه‌خشه‌پێژی هه‌ندی له‌کاروچالاکی بانگه‌شه‌وبانگه‌وازی چالاک و ئاراسته‌یی گرنگ و سود به‌خش ز- هه‌ماهه‌نگی و گونجاندن له‌گه‌ڵ ده‌سته و دامه‌زراوه ئیسلامیه‌کان، بۆ پیکه‌ستن و نه‌خشه‌پێژی و کردنه‌وه‌ی هه‌ندی پيشانگا و ئاهه‌نگه به‌یه‌کتری ناساندنه‌کان (المهرجانات التعريفية) به‌کیشه‌و ته‌نگه‌ژو ناکۆکیه‌کانی جیهانی ئیسلامی(١)، و هه‌سود و په‌ند و هه‌رگرتن لێ یان له‌زیندو کردنه‌وه و هه‌وشیار بونه‌وه‌ی هه‌ستی ئیسلامی لای ئافره‌تان له‌گه‌ڵ کۆکردنه‌وه‌ی پیتاکه‌کان.

د- پيشنیار کردن له‌خواه‌نی قوتابخانه و خویندنگا ئەهلیه‌کان بۆ کردنه‌وه و دانان و ته‌رخان کردنی چه‌ند وانه‌یه‌کی زیاده بۆ قورئان خویندن و له‌به‌ر کردن بۆ زمانی عه‌ره‌بی و هه‌روه‌کو له‌هه‌ندی له‌قوتابخانه‌کاندا هه‌یه(٢).

(١٣٩) واته‌: کردنه‌وه‌ی هه‌ندی کۆپو کۆبونه‌وه بۆ شروقه‌ کردن و پرونکردنه‌وه‌ی کیشه‌و ته‌نگه‌ژو و ناکۆکیه‌کانی باو و سه‌رده‌م له‌جیهانی ئیسلامی له‌ناو و لاتان و چین و توێژه ئیسلامی یه‌کاندا و هاندان و هه‌لئانی موسلمانان له‌هه‌ر کوی یه‌ک هه‌بن و گه‌رانه‌وه بۆ شه‌ریعه‌تی خوا که‌بریتیه له‌قورئان و سوننه‌ت به‌پێی تیگه‌یشتنی پيشینه‌ی پیاو چاکانمان و هه‌ک پێگه‌ چاره‌یه‌ک و تاکه‌ چاره‌یه‌ک بۆ بن بپ کردنی ئه‌وه‌ هه‌مو کیشه‌و ئالۆزی نه‌هامه‌تیانه‌ی که‌توشی موسلمانان دیت له‌م جیهانه‌ جه‌نجال و پیر له‌سه‌رکیشه‌دا. (وه‌رگێڕ)

(٢) ئەوه‌ی نوسه‌ر لێره‌دا نوسیه‌تی مه‌به‌ستی و لاتی سه‌عودیه‌یه . به‌لام له‌ولاتی ئیمه‌دا زۆر به‌داخه‌وه و خوا بمان پارێژی نه‌ک له‌قوتابخانه‌کاندا ئەم جوهره‌ چالاکیانه‌ نیه‌ به‌لکو ئیستا ئه‌وه‌ بپه‌ر وانه‌ ئایینه‌ی که‌هه‌ش بو نه‌ماو ورده‌ ورده‌ و خه‌ریکه‌ به‌ر پالێ په‌ستۆیانمان داوه‌ به‌ره‌وه‌ که‌نده‌لان خلۆری ده‌که‌نه‌وه‌ که‌له‌سه‌رده‌می پێژمی به‌عه‌سه‌وه‌ ده‌ستی پێ کرد و سه‌ره‌تا بۆ تاقی کردنه‌وه‌ و هه‌زاریه‌کان داخل نه‌بو، ئیستا و ئەم پڕۆژه‌یه‌ خه‌ریکه‌ ته‌واو ده‌کریت به‌یه‌کجاری وانه‌ی ئایین ناھێلریت و به‌رگیکێ ئه‌وه‌ و تۆیان به‌به‌ردا کردوه‌ ئه‌سله‌ن نه‌سه‌یما و نه‌بوونی ئایینی هه‌ر لێ نایات، ئه‌گه‌ر هه‌ش بو هه‌ر له‌سه‌رده‌می پێژمی له‌ناوچو و ئیستا خراپه‌تر ده‌یان دایه‌ ده‌ست مامۆستایه‌کی ئه‌وتۆ که‌ئه‌سله‌ن بپروای به‌ئایین و به‌خواش

ر- سود وەرگرتن له ئیستگه ی ناوخواییه کان له و بوارانه ی که سود به خشن چ له کاتی به یانیانداو چ له به شه کانی (حصص) ی هندی چالاکی ناو قوتابخانه و خویندنگاگاندا بیټ.

ز- چاودیژی کردن و دست نیشان کردنی دیارده خراپه کان، و سه ریچی شه رعیه کانی که له نیوان خویندکاران و ئاماده که رانی بلاوکراوه کان هه ن و پوده دهن. هه روه ها دۆزینه وه ی ریگه چاره یه ک بو ئه و دیاردانه، رهنگه دیارترینیشیان که پی ی له سه ر دابگریټ و جه ختی له سه ر بگریټه وه: (به پیچه وانه واته به خراپ به کار هیئانی ته له فونه کان، په یوه ندیه نااسایی و شازو ریز په ره کان و نه فامیه کان، له خو بایی بون و به خو نازین، و ئاسانکاری و شلی نواندن و که مته رخمی له پو شاک ی شه رعی دا).

س- هاندان و هه لئانی خویندکاران و مامۆستایان بو هاوبه شی کردنی سالانه له گو فاره ئیسلامیه کان دا وه ک: گو فاری (الدعوة) گو فاری (الأسرة) و گو فاری (الشقائق) (۱).

ش- به رپا کردن و کردنه وه ی پیشانگای کتیب و کاسیتی ئیسلامی به شیوه یه کی سالانه.

ص- کردنه وه و پاشه که وت کردنی (جانتایه کی چاوه روانی یا پاشه که وت کردن - حقیبه الإنتظار أو التوفیر) له قوتابخانه و خویندنگاگاندا بو ئه وه ی مامۆستایانی ئافره ت سود له به شه کانی پاشه که وتی و هه رگریټ. ئه م جانتایه نامیلکه ی چیرۆکی و کتیبی پیشبرکی به ژماره ی قوتابی و خویندکاران تیدان. مامۆستا داوا له قوتابیان و خویندکاران ده کات که ئه و نامیلکه و کتیبانه بخویننه وه یا خود پیشبرکی له نیوان قوتابیاندا ئاماده و سازده کات، ناوه ناوه ش ئه و نامیلکه و کتیبانه یان بو ده گۆریت.

هه بو په نا به خوا یا ده یان دایه مامۆستایه کی ئافره تی سفور که هیچ له ئاین هه ر نازانیت ، ده ی ئه گه ر له ئاین و حوکه کانی شه ریه تی خوا شاره زا بایه جاری له پیش هه مو شتیک خوی پوت و سفور شه لالی دپو ده رمان نه ده کرد. ئه ی که واته ئه م جو ره چالاکیه ئاینیانه چۆن ده بن !!! (وه رگریټ).

(۱) له کوردستانی خو شماندا ده توانی هاوبه شی له گو فاری (ریگای پاست) و گو فاره ئیسلامیه کانی تری که ئیستا له کوردستان ده رده چن بگریټ که به راستی به پی ی قورئان و سوننه ت و به تیگه یشتنی سه له فی صالح ده رده چن بگریټ. ئه مه ویرای ئه و گو فارانیه که له سه ره وه نوسه ر ئامازه ی پی کردون. (وه رگریټ).

ض- دانانی ریبهریکی کرده‌کی (پراکتیکی - عملی) نوسراوه که هندی له و چالاکیانه‌ی تیدا تۆمار ده‌کرین که ده‌کرئ به‌شه به‌سوده‌کانی پی پر بکریتته‌وه، یا هه‌ماهه‌نگی کردن و گونجاندن له‌گه‌ل هندی له بانگه‌شه‌کارو بانگه‌وازکارانی ئافره‌ت که له‌میان‌ه‌ی ئه‌و به‌شه پیشبرکی یه‌دا که له قوتابخانه‌که‌دا ئاماده ده‌بن.

ط- پۆشته کردنی چوره‌کانی مامۆستایان به‌هه‌ندی له‌گۆڤاری ئیسلامی گونجاو وه‌ک: گۆڤاری (الأسرة، الشقائق، الدعوة) سه‌رباری هه‌ندی نامیلکه‌ی له‌بارو گونجاو و به‌سود.

۲- فرمان کردن به‌چاکه‌وقه‌ده‌غه کردن له‌خرابه‌:

فرمان کردن به‌چاکه‌وقه‌ده‌غه کردن له‌خرابه‌ پۆلیکی گه‌وره‌ی هه‌یه له‌رینومایی کردن و ئاراسته کردنی ئافره‌ت و دژایه‌تی کردنی خرابه‌کان که په‌یوه‌ستن پی یه‌وه، که ده‌کرئ له‌م خالانه‌ی خواره‌وه‌دا بیان گوشین:

۱. ئاراسته کردن و رینومایی کردنی ئافره‌تی موسلمان به‌و شتانه‌ی که سود به‌خشن له‌کاروباری ئایینه‌که‌یداو بو به‌رچاو پۆشنی وه‌وشیاری که له‌ژیانی دا وله‌کاروباره‌کانی خیزانی کۆمه‌لایه‌تی دا سود به‌خشن بۆی.

۲. پونکردنه‌وه‌ی شی کردنه‌وه‌ی مه‌ترسیه‌کانی سه‌فه‌ر کردن و گه‌شت و گوزار کردن بۆ ده‌ره‌وه‌وئه‌و

هه‌مو خرابه‌کاری و گوناح و بی‌شه‌رعیه‌نه‌ی که لی ده‌که‌ونه‌وه‌.

۳. هاندانی سه‌رپه‌رشتیاران که نه‌هیلن ژنه‌کانیان و کچه‌کانیان به‌بی مه‌هره‌م سه‌فه‌ر بکه‌ن.

۴. پونکردنه‌وه‌ی مه‌ترسیه‌کانی هه‌ندی له‌هۆکاره‌کانی که ناله‌ ئاسمانیه‌کان (الدش)ن قیدیو ته‌له‌فریون و گۆڤارو پۆژنامه‌خرابه‌کان.

۵. راگه‌یاندن و پونکردنه‌وه‌ی ئه‌و گوناح‌وزیان و خرابانه‌ی له‌و شوینانه‌دا پو ده‌ده‌ن که ئافره‌تانی تیدا کۆده‌بنه‌وه‌ وه‌ک (قوتابخانه‌کان، بازاره‌کان، باخچه‌گشتی یه‌کان، شوینه‌کانی تیدا رابواردن (الملاهی) و سه‌یرانگا‌کان.

۶. ڀاڱه يانندن وڀونڪردنه وهی ئه وهی كه له خهسته خانه كان ونه خوښخانه كاندا ڀو ددهن له وهه مو سه رپيڇی وبي فهرانيانه ی خوی گه وره .

۳- قوتابخانه كان و خانه كانی له بهر كرنی قورئان بؤ ژنان :

زوریک له قوتابخانه كان و خانه كانی له بهر كرنی قورئانی ڀيروژ له ناوچه جوړبه جوړه كانی ئه م ولاته ڀيروژه و ولاتانی تری ئسلامی دا بلاو بونه ته وهه گه ليك له ئافره تان به هه مو ته مه نه جيا جيا كان و ئاسته زانستی وڀوشنبيري ه كان ڀوی تی ده كه ن وبه شداری تیدا ده كه ن، ده كری ئيمه ليرده دا هه ندي له بهاره كانی بانگه شه كرن و ڀال پشستی كرن له میانه ی ئه م چند خالانه ی خواره وهه دا بخه ينه ڀو:

۱. هاندانی ئه هلی خيرو چا كه كاران بؤ ڀالپشستی كرنی بازنه كانی (حلقات) له بهر كرنی ژنان و كار كرن بؤ كو كرنه وهه و فراهه م هيئانی مالیک (أوقاف - Fund) بؤ ڀالپشستی كرنی ئه و بازنانه ی له بهر كرنی قورئانی ڀيروژ و سوننه ت.

۲. هاوبه شی كرن و هاریكاری كرن له ئه نجومه نه كانی سه رڀه رشتیاری له سه ر ئه و قوتابخانانه ، یا هاریكاری كرن له كارگيري وبه رڀوه برنی دا، یا خود سه رڀه رشتیاری كرنی هه ندي له و بازنانه ی له بهر كرن.

۳. ئاماده كرنی په ڀره و ڀروگراميك بؤ خوله كانی له بهر كرنی قورئانی ڀيروژ ودانانی به رنامه و ڀلانه كانی به رڀوه چونی ئه و بازنانه .

۴. به رڀا كرنی كه ناله كانی په يوه ندي و هه ماهه نگی كرن له نيوان ئه و قوتابخانانه له گه ره ك دا ياله شارو ئاويي و شاروچكه كان دا.

۵. هاوبه شی قوتابیان و خویندكارانی زاستی كچ له هه مو گه ره كيك له محازره كاندا له گه ل سود

وه رگرتن له هه ندي له ئارسته كه رو رينومایي كه رانی سود به خش و گونجاوه كان له سه رو كايه تی دا.

۶. فهران كرن و داوا له ماله وهه و له خوشكان بؤ ئاماده بون له وانه و محازره گوتنه وهه هاوبه شی وبه شداری كرن له قوتابخانه كانی له بهر كرنی قورئان.

۷. خوله‌کانی بانگه‌شه کردن بۆ ده‌رچون وئاماده کردن و پراهینانی بانگه‌شه‌کاران و بانگه‌وازکارانی قورئان.
۸. ئاماده کردن و گه‌لآه کردن خوله‌کانی چالاک کردن و پراهینان وئاماده کردنی شه‌رعی و په‌روه‌ده‌یی بۆ مامۆستایان و کارگیزان و کارگه‌رانی ئافره‌ت بۆ ئه‌وقتو باخانانه.
- ۴ - **وه‌به‌ره‌ینانی هۆکاره‌کانی راگه‌یانندی خویندراوه‌و بیستراو (المقروءة و المسموعه):**
باشتریت بی سودترین هۆکاره‌کانی راگه‌یانندی خویندراوه‌ که بخویننه‌ پو و کار پی بکرین چاک وایه به‌گویره‌ی ئه‌م خالانه‌ی خواره‌وه بی‌ت:
- خستنه‌پوی کیشه‌سه‌ره‌کیه‌کانی وه‌ک کیشه‌ی هاوسه‌ریه‌تی و کۆمه‌لایه‌تیه‌کان که ده‌بنه‌هۆی پیشه‌که‌نی کیشه‌لقیه‌کانی تر.
  - پیشه‌کردن و بن برکردنی هه‌ندی له‌کیشه‌کان که شه‌ریعه‌تی ئیسلام بریونیه‌وه وه‌ک کیشه‌ی ده‌رچونی ئافره‌ت و کارکردنی له‌ده‌ره‌وه‌ی مال دا.
  - گومانی تیدا نیه‌ که ده‌بی ئه‌و خستنه‌پوانه‌ به‌رده‌وام و پیشه‌داکوتا و بن هیچ کار دانه‌وه‌یکیان نه‌بی‌ت.
  - به‌رز کردنه‌وه‌ی ده‌رئه‌نجامه‌کانی بزوتنه‌وه‌کانی ئازادکردنی ئافره‌ت له‌ولآته ئیسلامیه‌کان و عه‌ره‌بیه‌کان داو هه‌روه‌ها خستنه‌پوی شویننه‌وارو کاریگه‌ریه خراپه‌کانیان.
  - جیاکردنه‌وه‌ی نیوان حوکمه‌ شه‌ریعه‌کان و خو و پره‌وشت و عاده‌ته‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کان.
  - به‌رز کردنه‌وه‌ و باس کردنی پۆلی باشی ئافره‌تانی چاکه‌کار له‌کاتی دامه‌زراندنی ئه‌م ولآتانه‌ له‌کاتی دامه‌زراندنیان و له‌هه‌مان کات و له‌دوای دامه‌زراندنیاندا وه‌ک هه‌لوئستی خیزانی پیشه‌وا محمد کوری سعود که هانی می‌ده‌که‌ی ده‌دا بۆ پشتگیری کردن و هاریکاری کردنی پیشه‌وا محمدی کوری عبدالوهاب په‌حمه‌تی خوا له‌هه‌موان لی بی‌ت.

۵ - دام ودهزگاو دامهزراوه تهندروستییهکانی حکومی ونههلی :

نافرمتان پۆلکی تایبتهتی وگه وره یان ههیه له هه مو دام ودهزگاو دامهزراوه تهندروستیهکاندا. ههروهها دو سازدانی ژینگهیهکی گونجاو وله بار بۆ نافرمتان ههیه ئهوهیه که کۆمه لگای موسلمانیه خۆپاریزه دهی پوانیتیه. به لام گرنگترین بوارهکانی کارکردنی بانگهشهی له دهست دابو وئوهی له توانادا بیته ده کری له چهند خالانهی خوارهوهدا کورتیان هه لئینین:

❖ کار کردن بۆ هینانه دی نوسینگهکانی ئاراسته کردن و پینومایی و بانگهوازی کردن له نه خۆشخانه گه ورهکاندا بۆ ئهوهی خزمتهتی نه خۆش و میوانان، ومرافقی نه خۆشهکان بکهن، ودهه کری له م بوارهدا سود له نوسینهکانی پاژه کۆمه لایه تیهکان (الخدمة الاجتماعیه) که ئیستا هه ن له هه ندی له نه خۆشخانهکاندا وه ربگیریت.

❖ پۆشته کردنی نه خۆشخانهکان و مه لبه ندهکانی تهندروستی به نامیلکه و ببلاوکراوه هه لواسراو ولکینراوهکان (الملصقات) ی به سود له گه ل کار کردن بۆ هینان و پهیدا کردنی کۆمه لیک کتیبی زانستی و ژیدهر (المصادر) ی گرنگو به سود بۆ کتیبخانهی نه خۆشخانه به هه ماههنگی له گه ل لایه نه په یوه دیدارهکان.

❖ به دواد چونی به رده وامی هه مو ئه و شتانهی که له هۆکارهکانی راگه یاندنه وه دهرده چن که په یوه نندن به نه خۆشخانهکان و نوسین له سه ر ئه و ببلاو کراوانه وه و بهر په رچ دانه وه یان.

۶ - کاری بانگه شه و بانگه وازی نافرهت له ماله وه :

مال بریتیه له گۆره پان و کاریگه رترین وگه وره ترین هۆکاریک که کاریگه ری ته وای هه بیته له سه ر په روه رده کردن و ئاماده کردنی مرۆف به نیرو به میوه، گومانی تیدا نیه که خوای گه وره هه ر یهکی له ژن و میردی کردوه به شوان و سه ر په رشتیار له ماله که ی خۆیاندا، و دواپۆژیش خوای گه وره ده ربارهی مال و مندال و خیزانه که ی لی یان ده پیچیتته وه، فرمانی پی کردن مال و مندال و خیزانه که ی خۆیان له ناگری دۆزه خ بیاریزن، هه ر که م وکوریه ک پویدات له ئه هلی به رپرسیانی بانگه شه کردن له میانه ی هۆکارهکانی

تره‌وه ده‌بێته هۆی قورستر کردن و پتر کردنی به‌رپرسیاریه‌تی دایک و باوک، ده‌بێ ئەمه‌ژی بزانی که دایک پشکی گه‌وره‌و کاریگه‌ری گه‌وره‌ تر و پتری له‌ و به‌رپرسیه‌تیه‌ به‌ر ده‌که‌وێت، هه‌روه‌ها ئەو ئەرك‌و به‌رپرسیاریه‌تیانه‌ی که‌پیاو تیایدا به‌شداره‌ گه‌لێک زۆرن که‌گرنه‌گه‌کانیان ئەمانه‌ن (به‌رپرسیه‌تی و ئەرکی په‌روه‌رده‌ کردنی ب‌روایی) (الإيمانية)، زانستی، ئەخلاقی، پاراستن له‌شی (الجسمية)، ده‌رونی (النفسية)، کۆمه‌لایه‌تی، په‌گه‌زی (الجنسية)، فرمان کردن به‌چاکه‌و قه‌ده‌غه‌ کردن له‌خراپه‌، بانگ کردن بۆ لای خوای گه‌وره‌.

مال له‌باقی هۆکاره‌کانی تر به‌کۆکردنه‌وه‌و له‌باوه‌ش گرتنی ئەندامانی خێزان بۆ چه‌ندان ده‌م ژمیری دورو درێژ و بۆ ماوه‌ی زۆر دورو درێژ جیا ده‌کرێته‌وه‌، گونجاندن و کۆک بونی ده‌رونی و کۆمه‌لایه‌تی له‌نیوانیادا.

که‌به‌م هۆیه‌وه‌ ده‌توانرێت پێشه‌نگی چاکخواز بخه‌یته‌رو، وه‌گونجاندن و له‌یه‌ک نزیک بونه‌وه‌ی ده‌رونی و کۆمه‌لایه‌تی له‌نیوانیادا، بخه‌یته‌رو و بناستیتریت و له‌گه‌ل کاریگه‌ری بونی له‌میانه‌ی ئاراسته‌ و رینومایی په‌خشه‌ری راسته‌خۆوه‌، هه‌روه‌ها تیبینی و چاودێری به‌رده‌وام و نه‌ب‌راوه‌، و سود و هرگرتن له‌همه‌و هه‌ل و مه‌رج و حاله‌ته‌کان، و کاریگه‌ریه‌تی پاداشت (ئاراسته‌ کردن - (التوجيه) و سزادان دور له‌خه‌لکی واته‌ له‌به‌ر چاوی خه‌لک سزا نه‌دریت (۱).

۷- له‌کۆمه‌لگادا :

ئهمه‌ش له‌میانه‌ی چاکه‌ کردن له‌گه‌ل خزمان و دراوسی‌کان و له‌گه‌ل هه‌ژاران و ده‌ستکورتاندا هه‌روه‌ها بانگ کردنیان بۆ لای به‌رنامه‌که‌ی خوا و رینومایی کردن ده‌ستگیرۆییان. بێ گومانه‌ که‌ئهم کارانه‌ ده‌بنه‌ هۆی له‌یه‌ک نزیک بونه‌وه‌و به‌یه‌که‌وه‌ گرێدان و یه‌کتری خۆش ویستنی ئەندامانی ئوممه‌ت و کۆمه‌لگه‌ وه‌ک ئەوه‌ی که‌یه‌ک له‌ش بن. هه‌روه‌ها دارشتنی چه‌ندان پڕۆژه‌ی بانگه‌وازی و بانگه‌شه‌یی وه‌ک:

– ناوه‌ندی راویژکاری خێزانی.

(۱) أ – له‌ب‌ر‌ب‌رودا به‌دریژی باسی ئەمان کردوه‌.

ب – واته‌ له‌پیش چاوی خه‌لکان سزا نه‌دریت. (وه‌رگێڕ).

— ناوه ندیکی چاک کردن و پیک هیئانی په یوه ندییه کانی نیوان ئەندامانی یه ک خیزان وهه روه ها نیوان ئەندامانی کومه لگه (۱).

— سه رپه رشتی و چاودیږی کردنی خیزانی به ند کراو و گپراوه کان.

۸ - کاری بانگه وازی له مزگه وت دا :

دروسته بۆ نافرمتان که له مزگه وتدا بۆ ئەم کاره ئاماده بن به لام به مؤله تی سه رپه رشتیاره کانیا ن له و کاته دا نابئ ئەو سه رپه رشتیاره قه ده غه ی بکات و مؤله تی نه داتی کاتی داوای مؤله تی لی ده کات بۆ ئەوه ی سود له و وانه و بابه ت و وتارانه و هر بگریت که له مزگه وت داو له لایه ن نافرته تیکی پیشه نگی چاک و باشه وه پیشکەش ده کرین، چونکه مزگه وت هه میشه که سان و ده سته یه کی باش و پوخته و پالوته و نمونه یی لی کو ده بنه وه، جیگایه کی گونجاویشه بۆ چالاکیه ئایینه به سوده کانی ژنان له بازنه کانی له بهر کردنی قورئان و فیڤر کردنی زانسته شه رعیه کان و گه لی زانستی تری به سود. له و چالاکیه پیشنیار کراوانه ش ئەمانه ی خواره وه ن:

◆ به رپا کردنی محازه راتی تایبه ت به ژنان له مزگه وتدا که هه لیکی باش پره خسینیت بۆ کۆبونه وه و ئاماده بونی زۆر ترین و گه وره ترین ژماره له ژنان.

◆ میوانداری کردنی نافرمتانی بانگه شه کار که له نوپژگا کانی ژناندا وته یا وتار پیشکەش بکه ن دوا ی نوپژی ته راویح له پره مه زاناندا.

◆ چالاک کردنی خانه ی وتار بیژان له و وته و وتار خویندنه وه له نیوان هه فته و هه فته یه کی تریان له پوژانی هه یینی دا ده رباره ی ئەو کارو بارانه ی که تایبه تن به نافرته و خیزان و په روه رده و... تد.

◆ دامه زراندنی پیشبرکی خیزانیه کان له پره مه زانو له هاوین و له بۆنه کاند.

◆ چالاک کردنی خانه په روه رده یی و بانگه شه ییه کان له مزگه وتدا.

(۱) واته : ناشت کردنه وه ی خه لک وچاک کردنه وه ی نیوانیا ن له کاتیک دا له یه کتری توږه و عاجز بون. (وه رگیږ).

۹- کارکردنی بانگه‌وازی له‌ناو کۆمه‌له‌و ریڤکخراوه‌گانی ژناندا :

هه‌ندی هه‌ول وکۆششی به‌هیزو به‌پیزو به‌ره‌که‌ت هه‌یه‌ که‌له‌لایه‌ن ئه‌و کۆمه‌له‌و ریڤکخراوانه‌ له‌گه‌ل هه‌ندی له‌خیزانه‌ هه‌ژارو ده‌ست کورته‌کان، وخیزانی گه‌راو و به‌ندیه‌کاندا ئه‌نجام ده‌درین، به‌لام له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا سنور دارن و وه‌ک پئویست نین ئه‌گه‌ر پیاوانه‌ بکرین له‌گه‌ل ئه‌و هه‌مو توانا ماددی و مرۆیییه‌ی که‌له‌به‌ر ده‌ستیاندایه‌، بۆیه‌ پئویسته‌ ئه‌م جوړه‌ کۆمه‌له‌و ریڤکخراوانه‌ چالاک تر بکرین له‌م بوارانه‌ی که‌باس کران و له‌گه‌لی بوازی تریشدا که‌ئاماژه‌ پێ نه‌کران.

۱۰- کارکردنی بانگه‌وازی و بانگه‌شه‌کردن له‌هه‌له‌مه‌ته‌گانی چه‌ج دا :

دارشتن و به‌ریا کردنی به‌رنامه‌و په‌یره‌و پرۆگرامه‌ بانگه‌وازی و بانگه‌شه‌یییه‌کان له‌کاتی هه‌لمه‌ته‌گانی چه‌ج کردندا — له‌به‌شی ژناندا ده‌توانین ئه‌و چالاک‌و به‌رنامه‌ن پێشنیار بکرین که‌له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا گردیان بکه‌ینه‌وه‌:

۱. هاندانی بانگه‌شه‌کارانی سه‌رکه‌وتوی ئافره‌ت بۆ هاوبه‌شی کردن له‌و هه‌لمه‌تانه‌دا بۆ پون کردنه‌وه‌ی ئه‌حکامه‌ شه‌رعیه‌گانی چه‌ج کردن و پێنومایی و ئاراسته‌کردنی ئافره‌تان به‌وه‌ی که‌سویدیان ئی و هه‌رده‌گرن واته‌ به‌و حوکم وزانیاریانه‌ی که‌له‌و سه‌فه‌ره‌ی چه‌جه‌دا سویدی ئی و هه‌رده‌گرن.

۲. ئاماده‌کردنی به‌رنامه‌ بانگه‌شه‌ جوړیه‌ جوړو جیا جیاکان که‌رینومایی و ئاراسته‌ی ئافره‌تان بکات وه‌ک پێشبرکێکیانی که‌له‌گه‌ل ئافره‌تاندا بگونجیت، واته‌ پێشکه‌ش کردن، کاسیته‌کان، نامیلکه‌کان، ونوسراوه‌ پێچراوه‌یییه‌کان (مطویات) و ئه‌وجار دابه‌ش کردن به‌سه‌ر خاوه‌نی هه‌لمه‌ت و چه‌مله‌داره‌کان و کاروانه‌گانی چه‌ج و حاجیه‌کان به‌گشتی و هاندانیان که‌دابه‌شیان بکه‌ن و ئه‌م ئه‌رکه‌ پیرۆزه‌ پرپاداشته‌ له‌لای خوای گه‌وره‌و جی به‌جی ی بکه‌ن.

هه‌لویسته‌ی شه‌شه‌م : بابه‌ته‌گانی بانگه‌شه‌و په‌روه‌رده‌یی

هشتیکی به‌لگه‌ نه‌ویست و بی گومانه‌ که‌ئاین به‌هه‌مو پروه‌کانیه‌وه‌ بابه‌تیکی ته‌واو وتیرو ته‌سه‌له‌که‌بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کریت و قسه‌ی له‌سه‌ر ده‌کریت. به‌لام ئیمه‌ لی‌ره‌دا په‌نجه‌ بۆ کۆمه‌له‌ بابه‌تیکی تایبته‌ به‌ئافره‌تانی بانگه‌شه‌کار راده‌کیشین بۆ ئه‌وه‌ی ده‌رگاکانی

له بهر ده مدا بکریته وه و بتوانییت به ئاسانی و بی گرفت بچیتته ناو بهرنامه کان و هاویه شی و هاوکاری بکات له بانگه وازو بانگه شه کردنی چالاکانه. ده کری ئه م کومه له بابته تایبه تیان به ئه م چند خالانه ی خواره وه دابهش بکهین:

به شی به گه م: بابته کانی دروست کردن و دامه زراندن. ئه م به شهش ئه مانه ی

خواره وه ده گریته وه:

* بابته کانی بیرو باوه ر(العقیده) که بریتین له:

● پایه کانی باوه ر(الإیمان) و ئه و لقانه ی که په یوهندن به ئیمان و عه قیده وه له بابته و له توژیینه وه کان و کیشه و سه ریاسه کان.

● تیپوانین و تیپامان ولی ورد بونه وه ی موسلمان له بونه وه روله ژیان و له مروّف .

● هه لوه شینه وه ره کانی بروا(الإیمان) ویه کتاپه رستی (التوحید) وه ک هاویه شی په یدا کردن بۆ خوی گه وره و دورویی و گالته کردن و سوکایه تی کردن به دروشمه ئایینه کان و جادو و جادو گه ری و گه لی شتی تری له م جورانه .

● پیداویستی و داخواریه کانی باوه ر(الإیمان) ویه کخوا په رستی الله (التوحید) وه ک خو شه ویستی و داوا لی کردن (الرجاء) و ترس واته لی ترسان و نارام گرتن (الصبر) و نیاز پاک و دلسوزی و خوش ویستن و رق لی بونه وه و ئه ستوپاکی (الولاء والبراء) و گه لی بابته تی تری له م جورانه .

* بابته کانی په رستشی (العبادة): وه ک پاک و خاوینی و ده ست نوژی شوشتن و ئه و لقانه ی که په یوهندن پییه وه، نوژی کردن و بابته په یوه نیداره کانی، زه کات و پوژو، حه ج و عه مره کردن، نوژی سوننه ته کانی راتبه کان و ویترو باقی سوننه ته خو به خشیه کانی تر(التطوع) له باقی به ندایه تی و په رستشی یه کانی تردا، هه روه ها حوکه کانی پاک بونه له بی نوژی (الحيض) و پاک بونه وه و خاوینی ئه وانه ی که په یوهندن به م بابته وه .

* بابته کانی خیزانی (الأسرة): ئه و بابته تانه ی که په یوهستن به م بواره وه: کۆلکه و بنه ماکانی پیک هاتنی خیزانیکی باش و پیک و پیک و بنه ماله، مافه کانی دایک، باوک. منداله کان، میرد، ژن (خیزان - الزوجة)، خزمه تکاران، بنه ماو کۆلکه کانی لی دروست

کردن و پیک هیئانی خیزان، هه‌لس و که‌وت و په‌فتارو پیز گرتن و خووش ویستنی یه‌کتری له‌نیوان ژن و می‌رد دا.

* بابته‌کانی ئاکارو په‌وشت: بابته‌کانی ئاکارو په‌وشت بریتیتن له: په‌فتاری چاک، په‌وشتی جوان، به‌زه‌یی و پیزو حورمه‌ت گرتن، پاستگویی، وه‌فاداری، پوخووشی و لیو به‌بزه‌یی و به‌خنده‌یی، په‌وشت و ئاکاره‌کانی ناو مال، ئاکاره‌کانی قسه‌کردن و له‌گه‌ل یه‌کتری دانیشتن وئا خواتن، په‌وشته‌کانی خواردن و خواردنه‌وه‌و ویرده‌کانی، په‌وشت و ئاکاره‌کانی نوستن و ویرده‌کانی^(۱)، هه‌وروه‌ها دان و جی به‌جی کردنی مافه‌کانی موسلمانیتی، مافه‌کانی دراوسیتی، مافه‌کانی ناموسلمانه‌کان (غیر المسلمین)، مافه‌کانی پیگاو بان.

* بابته‌کانی به‌رنامه‌ویرۆگرامیه‌ بانگه‌شه‌یه‌کان: له‌وانه‌ حوکمی بانگه‌شه‌کردن و نه‌رکه‌کانی وه‌وکاره‌کان و شیوازه‌کان و بایه‌خه‌کانی، پوواله‌ته‌کانی بانگه‌شه‌ی ته‌ندروستی، پوواله‌ته‌کانی بانگه‌شه‌ی ناته‌ندروستی، زانست و به‌رنامه‌پاست و دروسته‌کانی فی‌رخوانی زانست (طالبات العلم)، له‌نه‌خووشی یه‌کانی بانگه‌شه‌کارانی ئافره‌ت، کۆلکه‌و بنه‌ما نه‌گۆره‌کانی بانگه‌شه‌کارانی ئافره‌ت.

به‌شی دوهم: بابته‌ته‌تاییه‌تیه‌کانی ئافره‌ت:

وه‌کو: ئاماده‌بون بو نوێژه‌کان و محازه‌ره‌کان، ژنان و ئاهه‌نگه‌کانی ژنان، ژن و شوینه‌کانی به‌سه‌ر بردن (المراة والمهيات)، ژن و بازاره‌کان، پۆشاک، ژن و وه‌رزش، په‌روه‌رده‌ی ئافره‌ت بو‌منداله‌کان، فی‌ل و ته‌له‌که‌و داوی دوژمنانی ئیسلام سه‌باره‌ت به‌ژنان، ئافره‌ت له‌پۆژئاواو له‌پۆژه‌لات، پۆلی چاکسازی ئافره‌ت، حوکم‌وپه‌فتاره‌کانی له‌و کاری چاکسازیه‌دا، به‌شداری کردن و هاریکاری کردنی ئافره‌ت له‌گۆره‌پانه‌کانی پۆشنبیری دا، ئافره‌ت و دروست کردنی نه‌فسی خو‌ی به‌شیوه‌یه‌کی شه‌رعیانه‌و زانستیانه‌و بانگه‌شی

(۱) واته: خویندنی ویردو زیکره‌کانی کاتی نوستن و خواردن و خواردنه‌وه‌وله‌مال دهرچون وچونه‌وه

ماله‌وه‌و چونه‌سه‌ر ئاو و هاتنه‌دهره‌وه‌و چونه‌بازارو گشت ویرده‌کانی تری پۆژانه‌ی ژبانی مروّف به‌به‌رده‌وامی. (وه‌رگیژ).

كارانه، كۆلكه و بنه ماكانى پى دامه زراوى ئافرهت و بهرده وامى و خوڤراگرى له سهر ئايين و بهرنامه كه ي خاوا گه لى بوارى تر.

بهشى سى يه م: بابته كانى بىرو بوچون و چه مكه هه ئه كان

وهك: كه م تيرپامان و كه م بىر كردنه وه و لى ورد نه بونه وهى ئيسلاميانه و پشتگوڤى خستنيان وهه و لى نه دان و نه خوڤندنه وه و خو خهريك نه كردن بو پتر شاره زا بون له حوكه كانى دينه كه يان، نه زانى و نه شاره زايى ئافرهتى موسلمان به حوكمه كانى ئايينه كه ي، لاوازى و پابه ند نه بون به حوكمه كانى ئايين دورى له دين و كووشش نه كردن بو شاره زا بون و دوزينه وهى كۆلكه و بنه ماكانى ئه و بى هيڤى و لاوازيه و چاره سه ريه كانى، بى ئاگايى له شه يتان و ته له و فپو فيله كانى، تى نه گه يشتن له چه مكه هه له كان و له بى شه رعى چونه دهره وه و دهرچونى ئافرهت له مال، هه روه ها له گشت كاره كانى دا، داگير كردن و زهوت كردنى فيكرى و ئه خلاقى له لايه ن دوژمنان و ئه لقه له گوڤى كانيان له دوپروان و لادهران و خوانه ناسان، هيڤشى دپردانه كردنه سهر ئافرهتى موسلمان خراب كردن و بى باوه ر كردنيان .

بهشى چواره م: بابته زانستيه پسيپوريه كان (تاييه تمه نديه كان —

التخصصية):

ئهم به شه تاييه ته به خوڤندكاران و فيرخوازانى به شى زانست وهك: بهرنامه ي تاييه تى به ته فسير، يا خود خولى تاييه ت كه تيايدا زانسته كانى قورئان يا فه رموده و زانسته كانى ده خوڤندريت، يا خود له فيقه دا ياله عقيده و دژو هه لوه شينه ره وه كانى دا، يا خود له بنه ره تى (في اصول) ئهم زانستانه دا، هه روه ها له ژياننامه وسه رگوزشته وسوننه ت (السيرة)، ياله بابته كانى نه حو وويژه و وميژو دا، ياله پوئشنيپرى گشتى دا.

وه له کۆتایی دا ده‌لێم: ئەوه‌ی له‌سه‌ر شانی ئافره‌تی بانگه‌شه‌کاری لێ‌براو و دڵسۆز ئەوه‌یه‌ که‌ پێ‌ویسته‌ له‌سه‌ری به‌رنامه‌و پرۆگرامیک هه‌ڵ بپێ‌ژێ‌رێ‌ت له‌گه‌ڵ ئە‌م باب‌ه‌تانه‌و باقی باب‌ه‌ته‌کانی تردا بپێ‌ته‌وه‌و گونجاو وله‌بار بێ‌ت، هه‌روه‌ها گونجاو بێ‌ت له‌گه‌ڵ ئە‌و که‌سانه‌ی که‌ بانگیان ده‌کات وله‌گه‌ڵیاندا ده‌دوێ‌ت و پێ‌نوما‌ییان ده‌کات بۆ لای خ‌وای گه‌وره‌. ئە‌مه‌ ته‌نیا بریتین له‌ چه‌ند نمونه‌یه‌که‌ ده‌نا باب‌ه‌ته‌که‌ که‌ لێ‌ک له‌مه‌ فراوان تره‌ گه‌وره‌ تره‌.

هه‌لۆ‌یسته‌ی چه‌وته‌م: هۆ‌کاره‌ دیاری کراوه‌کان و یارمه‌تی ده‌ره‌کان بۆ نه‌نجامدان ورا په‌راندنی به‌رپرسیاریتی و نه‌رکه‌کانی سه‌رشان:

له‌کۆتایی دا له‌م توێ‌ژینه‌وه‌ کزۆ‌له‌ی خۆماندا خێ‌راو به‌سه‌رپێ‌ی یی پرسته‌یه‌که‌ له‌و هۆ‌کارانه‌ ده‌خه‌ینه‌ رو که‌ هانی ئافره‌تی موس‌لمان ده‌ده‌ن بۆ هه‌ستان ورا په‌راندنی ئە‌رکی سه‌رشانی خۆی وه‌ست کردن به‌به‌رپرسیاریه‌تی له‌روی شه‌رعی وشیاو و گونجاو به‌ئافره‌ت که‌ بریتین له‌مانه‌ی خواره‌وه‌:

۱. **نیازپاکی کارکردن (إخلاص العمل)** بۆ پاک و بێ‌گه‌ردوبه‌رزوبی هاوناه‌میشه‌ نۆ‌ژهن کردنه‌وه‌ی ئە‌و نیاز پاکیه‌، له‌خوا پارانه‌وه‌و دوعا کردن و داوا کردن له‌خ‌وای بێ‌گه‌رد پاک و تا‌وته‌نیا که‌ پراگری و پێ‌ دامه‌زراویتی پێ‌ ببه‌خشیت، که‌ پێ‌ دامه‌زراوی و به‌رده‌وامی سه‌ری هه‌مو کارێ‌کی سه‌رکه‌وتوه‌و پێ‌شه‌نگی هه‌مو سه‌رکه‌وتنیکه‌، و سه‌رچاوه‌ی راسته‌قینه‌ی کاره‌کانه‌، و بنه‌ماو بناغه‌ی وه‌رگرتنه‌وه‌ی پاداشته‌ لای خ‌وای بالا ده‌ست و کاربه‌جی، که‌ له‌پا‌بردودا شتی‌کمان لێ‌ خسته‌ رو.

دوعا و نزاو پارانه‌وه‌ی به‌رده‌وام له‌به‌رده‌م خ‌وای پاک و بێ‌گه‌رد که‌ ئە‌و ئافره‌ته‌ سه‌رکه‌وت و سه‌ر به‌رزو سه‌رفراز بکات له‌سه‌ر ئە‌و پێ‌گه‌یه‌ی که‌ گرتویه‌تیه‌ به‌رو به‌ئە‌رکی سه‌رشانی خ‌وای هه‌ڵ بستی‌ت به‌به‌رامبه‌ر نه‌فسی له‌ناوما‌ل و له‌ناو کۆمه‌لگا‌که‌ی و له‌به‌رامبه‌ر ئوممه‌ته‌که‌ی دا، و وریا بن ئە‌م دوعایه‌تان هه‌رگیز له‌بیر نه‌چیت و لێ‌ ی بێ‌ ناگا نه‌بن و به‌لکو ده‌بێ‌ به‌رده‌وام م‌ک‌وو بن له‌سه‌ری، چونکه‌ هه‌ر دوعایه‌که‌ به‌نده‌ له‌په‌روه‌ردگاری به‌رزو بێ‌

هاوتای بکات قبول ده بیئت و خوای گه وره سهرت ده خات و هیچ دوعایه ک رت ناکاته وه . به لگه و ده قه کانیش له م به شه دا ئه وه نده زورن که ناتوانریت بهینرینه وه و بخرینه ژیر ده ست (۱) .

۲. **دانانی بهرنامه یه کی په رستشی راسته و خو** که په یوه ندیه کانی مرؤف له گه ل خوای گه وره و پاک و بیگه رد به هیز ده کات . وه ک ئه وه ی که بریکی باش و زور له نویژه سوننه ت و ریگه پیدراوه کان (المستحبات) بکات و وه ک بهرنامه یه ک بو خو ی دابنیت (۲) . هه روه ها پوژو حج کردن و به خشینی مال (۳) ، قورئان خویندن و ویرده کان ، چاکه

(۱) پروانه کتیبی (الترغیب فی الدعاء) له نویسنی حافظ عبدالغنی المقدسی له توئیژینه وه ی خو م ، که بریکی باشی له دوعا کان تیدان که خوای گه وره ویستی له سهر بیئت .

(۲) واته : دانانی بهرنامه یه کی پیک و پیک له ئه وه نده ژیانیه که ماوته له نویژه کانی سوننه تی پوژانه و شه وانه . له پوژدا سوننه ته راتبه کان پیش و پاش نویژه فهرزه کان که (۱۲) دوانزه رکاتن دو رکات پیش نویژی به یانیمان ، چوار رکات پیش نویژی نیوه پو دو رکات دوی نویژی نیوه پو و دو رکات پیش نویژی عه سرو دوی عه سریش هیچ سوننه ت نیه ، دو رکات دوی نویژی شیوان (المغرب) و دو رکات پیش نویژی خه وتنان و دو رکاتیش له دواوه ی . هه روه ها سوننه ته کانی چیشته نگاو که له دوی پوژ ه لاتن به قه د پم هاویژیکه وه ده ست پی ده کات تا پوژ ده گاته ناوه راستی ئاسمان و خه ریکه نویژی نیوه پو ده بیئت . وه دو رکات سوننه تی ده ست نویژه ل گرتن و دو رکات سوننه تی سه لام کردنی مزگه وت (تحية المسجد) هه رکاتیک چوبته ناو مزگه وته وه که ئه مه له پوژو له شه ودا هاوبه شه وه سوننه تی دوی نویژی هه یینی و پیش هه یینیش سوننه ت نیه ئه وه ی بکری بیدعه یه . سوننه تی گه رانه وه له سه فهر و سوننه تی جه ژنه کان و سوننه تی باران بارین و پیداو یستی (الحاجة) و دو رکات سوننه تی (الاستخارة) و دو رکات سوننه تی ته و به هه روه ها دو رکات سوننه تی خو شوشوتن (الاستحمام) هه ر کاتیک که خوت شوست .

وه سوننه ته کانی شه و نویژ: هه شت رکات شه و نویژو سی رکات و یتر هه مو شه ویک به رده وام ده بی بیان که یه بو ئه وه ی په یوه ندیت به خوای گه وره وه نه چپریت . (وه رگپر) .

(۳) پوژوی سوننه ت گرتن به رده وام شه ش پوژوی شه شه کان له مانگی شه والدا ، هه مو دوشه ممه و پینچ شه ممه یه ک به رده وام هاوین وزستان چوار وه رزه به تاییه تیش له هاویناندا وله پوژه گهرم ودریژه کاند

کردن و گوی‌رایه‌لی دایک و باوک، گه‌یاندنی سیله‌ی ره‌حم و گه‌لیکی تر، دیاره‌ئمه زادو زه‌خیره‌یه‌کی گه‌وره‌یه که‌ئافرته‌ی بانگه‌شه‌کاری سه‌رکه‌وتوله‌پریگه‌ی ژیانی دا هه‌لی ده‌گریته‌و ده‌ی گریته‌به‌ر.

۳. هه‌میشه‌سور بیته‌له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌کارپکی تایبته‌به‌خوی هه‌بیته‌که‌له‌خوای گه‌وره‌به‌ولاره‌که‌سی تر پی‌ی نه‌زانیته‌هه‌تا نزیك‌ترین که‌سه‌کانیشی وه‌ک می‌ردو باوک و دایک و منداله‌کانیشی بو‌ئوه‌ی له‌وپه‌ری نیاز پاکی دا بیته‌بو‌خوای گه‌وره‌وساف‌ترو بیگه‌رد تر بیته‌بو‌دلی، پته‌وترین و به‌هیزترین په‌یوه‌ندی بیته‌له‌گه‌ل خوای گه‌وره‌دا واته‌به‌ندایه‌تی کردن و چاکه‌کانی تا بو‌ی ده‌گریته‌بانه‌ینی بن ولای خه‌لک زور باسیان نه‌کات، چونکه‌باس کردنیان ده‌بیته‌هوی کال بونه‌وه‌ی ده‌نگ و ره‌نگ و پاداشتی به‌ندایه‌تی و کارو چاکه‌کان.

۴. هه‌میشه‌سور بیته‌له‌سه‌ر گه‌شه‌پیدان و پاک کردنه‌وه‌ی نه‌فسی خوی، نه‌ک هه‌ر له‌ئاست و سنوریکدا بمینیته‌وه‌وبلی ئیدی به‌سه‌و کاره‌که‌م ته‌واو، نه‌خیر ده‌بی‌تاله‌ژیان دا ماوه‌به‌رده‌وام بیته‌ئمه‌ده‌رگایه‌گه‌لیک فراوان و والایه‌شه‌یتان زور به‌ئاسانی پیایدا تیپه‌رده‌بیته‌و کاره‌کانت لی پیس ده‌کات و نیازه‌که‌ت ده‌شیوینی و دلته‌ده‌مرینی واته‌به‌رده‌وامی و پی‌دانه‌زراوی و ساردنه‌بونه‌وه‌تامردن.

۵. دانانی به‌رنامه‌یه‌کی کرده‌کی (پروسه‌یی — عملی) و دابه‌ش کردنی به‌سه‌ر کاره‌کان و کاته‌کانداو پابه‌ند بون پی‌یه‌وه، نه‌گه‌ر به‌ته‌واویش نه‌توانیته‌بیان خاته‌ژیر ده‌ستی خویه‌وه‌ئه‌نجامیان بدات زال بیته‌ده‌بی‌هه‌ر به‌رده‌وام بیته‌و کول نه‌دات باه‌ه‌ندیکیش

پاداشتیکی گه‌لیک گه‌وره‌ی هه‌یه‌مه‌گه‌ر هه‌ر خوای گه‌وره‌خوی بزانیته‌، یا سی‌پوژده‌سپی یه‌کان (أیام البیض) که‌ده‌که‌نه‌(۱۳، ۱۴، ۱۵) هه‌مو مانگیك، پوژوی نویه‌م و ده‌یه‌می وعاشوراو، چونکه‌پنغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی نه‌گه‌ر سالی داها‌تو بزیه‌م پوژوی نویه‌میش ده‌گرم به‌لام نه‌گه‌یشت، بو‌یه‌ده‌بی‌ئیمه‌تیایدا به‌پوژو ببین وفه‌رموده‌ی پنغه‌مبه‌ره‌که‌مان بینینه‌دی هه‌روه‌ها نو پوژوی حاجیان (ذی‌الحجة) به‌تایبته‌تی پوژوی نویه‌م که‌پوژوی عه‌ره‌فیه‌(وه‌رگیپ).

ئەنجام بدات لەھیچ باشترەو هەول بدات وردە وردە باشتر ببیت، بەلام ئەوەی هەموی نەزانی یا هەمووشی پی ئەنجام نەدریت ولەتوانای نەبیت نابی سارد ببیتەو وە واز لەکەمەکەش بەینیت (مالا یدرک کله لایترک جله) کەمیش لەکەمدا یالەناو کەمدا زۆرە وەك ئەوەی کاتیك لەدوای بەیانیان دابنیت بۆ قورئان خویندن و وێردەکان، چیشتهنگاویش ئەگەر ئیش دەکات ئەوە بۆ کارەکە ی دەبیت بەرپرسیاریەتی و ئەرکەکە ی دەخاتە ناو ئەو کاتی کارکردنی چیشتهنگاوان. وەئەگەر ئیشیشی نەدەکرد ئەوە دەیخاتە گەل ئیشەکانی ناومالی و دیارە خویندەنەو ش زانستیکە لە زانستەکان. دوای نیوەرۆش بۆ کارو ئیشە سوکەکانی وەك نوسینی و تارو نوسینەکان یاخود بۆ تەلەفۆن کردن و بۆ دایک و باوک یاخود بۆ مندالەکانی ئەمانە و دەبی کاتیکیش بۆ پشو دان و ئسراحت کردن دابنیت. دوای عەسریش بۆ پێداچونەو و ئامادە کردن و بەسەر کردنەو. دوای شیوانیش : بۆ راپەراندنی هەندئ لەکارو ئیشەکانی وەك پێشکەش کردنی محازەرەو یا کۆبونەو لەگەل مندالەکانی داو کارکردنی هەندئ بەرنامە لەگەل یاندا یاخود بەدوادا چونی خویندن و وانەکانیان سەعی پی کردنیان. دوای خەوتنانیش : بەدوادا چونی ئەو ئیش و کارانە ی کە ماون و ئەنجام نەدران و خۆئامادە کردن بۆ خەوتن... تە. هەمویان بەگوێرە ی خۆی و بەپی ی بارودۆخ و سروشتی خۆی نەخشەیان بۆ بکیشیت.

٦. دانیشتن و ئامادە بون و کۆبونەو لەگەل ئافرەتانی باش و خواناس بۆ ئەوەی تائەو ی کە لەبیری چووە بەبیری بینیه و ئەوەشی کە نازانی فیری بکەیت. دەبی تەنیا گوئ بۆ قسە و راپۆزە چاک و باشەکانیان بگریت و راپۆزەکان و چیرۆکە بەسودەکات یا زانستە سود بەخشەکانیان لی وەر بگریت و لەخرابەکان گوئ راپەلێان نەکات و لی یان وەر نەگریت، دیارە هاوپی و هاومەجلیسیش کاریگری تەواوی یان بەسەر یەکتیریەو هەیه.

۷. له‌نه‌فسی خو پېچانه‌وه‌وسه‌رکونه‌کردنی نه‌فسی خو‌ی هر کاته ناکاتیک یا ناوه‌ناوه به‌خو‌ی دا بچیته‌وه، چ هه‌فتانه بیته‌و چ مانگانه‌یا خولیا‌نه‌بیته.
۸. چونه پال‌خانه‌ی ژنان یا له‌گه‌ل‌ئو ژنانه‌ی که‌خاوه‌ن رینوما‌یی وئاراسته‌ی باش‌و‌بی‌ فروفیلن، ده‌ی هاریکاری و کومه‌کی یه‌کتری کردن هاند‌ره‌وشه‌یتان ده‌رکه‌ره، به‌یارمه‌تی خوا یارمه‌تی ده‌ره له‌سه‌ر هینانه‌دی و به‌ده‌ست هینانی ده‌رئه‌نجام به‌ره‌می زور‌ترو باشتر، نابی‌هه‌میشه کاره‌کان تا‌ک ره‌وی بن، چونکه به‌ته‌نیا بیزارو ماندو و شه‌کته‌ت و سه‌ر نه‌که‌وتو ده‌بیته. به‌یارمه‌تی و هاوکاری کردنی خه‌لکان ده‌گه‌نه خیرو‌پیتو به‌ره‌کته به‌یارمه‌تی خوی‌گه‌وره.
۹. پیویسته ئافره‌ت هه‌مو وزه‌و تواناو به‌هره‌کانی له‌بواری بانگه‌شه‌کردندا به‌کار به‌ییت، چونکه کومه‌لگا چاوی له‌تواناکان وهونه‌ره‌کانیه‌تی، و ده‌بیته هوکاریک و پی‌ی ده‌گاته کومه‌لگای نزیک و دور. له‌و کارانه‌ش: نوسین به‌ه‌مو پوله‌کانیه‌وه، پیشک‌ه‌ش کردنی محازه‌ره‌کان، هه‌لسوراندنی میزگرده‌کان (لیدوانه‌کان - په‌یقینه‌کان)، هه‌لسوراندنی کومه‌له‌خه‌یریه‌کانی ژنان، هه‌لسوراندنی قوتا‌بخانه‌کان، ریکخستنی به‌رنامه‌بانگه‌شه‌بیه‌کان، ریکخستنی چالاکیه‌کانی ژنان ...، ...تد.

هه‌لویسته‌ی هه‌شته‌م: به‌سته‌رو ریکخه‌ره‌کانی کاری ئافره‌تانی موسلمان:

بنه‌رته له‌کار کردنی ئافره‌تدا شه‌رعی و دروسته، به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه که‌هه‌ندی له‌ئافره‌تانی سه‌ره‌تای ئیسلام کاریان کردوه و هه‌ولی ژیانیان داوه، راسته که‌دروست‌وشه‌رعیه به‌لام به‌مه‌رجی چه‌ند راگرو به‌سته‌رو بنه‌مایه‌ک، ئه‌گه‌ر ئه‌و مه‌رجانه هه‌بون وتیایدا بون ئه‌و کاته ئه‌و کار کردنه دروسته و ده‌بیته کاریکی شه‌رعی قه‌ده‌غه نه‌کراو.

پوخته‌ی ئه‌و مه‌رج و راگرو بنه‌مایانه‌ش ده‌کری له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا بیان

گوشین:

۱. ههست کردن به چاودپیری و ناگا لی بونی خوای بالا دهست و کار به جی له دلی ئافرهت، به لی ده بی هه میشه مروف به پیاو و به ژنه وه وا ههست بکات که خوای گه وره ناگای لی یه تی و ده زانی چی له دل دایه و چی ده کات و چی ناکات و هه مو شته کانی بو هه ژمار (حساب) ده کات و دواپوژ ده یخاته وه به رده م خاوه نه که ی. ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ ﴿۷﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿۸﴾ ﴿الزلزلة: ۷، ۸﴾.

ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿۷﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿۸﴾ ﴿الزلزلة: ۷، ۸﴾.

۲. پابه ند بونی به پو شاکای شه رع ی فه رز کراو له سه ری به داپو شینی ده م و چا ویشیه وه، ئیمه لی ره دا نامانه وی ده لیله کان له سه ر واجب بونی پو شاکای شه رع ی به ینینه وه، چونکه له سه ر ئه م بابه ته گه لیک کتیب و چاپکراو نوسراون که تایبه تن به پو شاکای شه رع ی، به لام ته نیا ئاماژه به وه ده که ین که یه کیکه له مه رج وپراگه کانی ده رچونی ئافرهت بو کارکردن، ئه مه ته خوای گه وره ده فه رموی: ﴿يَأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْنَّ مِنْ جَلْبِيبِهِنَّ ذَلِكَ ادْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَنَنَّ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ ﴿الأحزاب: ۵۹﴾.

(۱) واته: دلنیا بن که هه رکه سیك به قه ده ر گه ردیله یه ک کاری خیر و چاکه بکات ئه وه له دوا پوژدا ده بیینیته وه و خوای گه وره هه موی بو هه ژمار ده کات ، هه روه ها هه رکه سیك به قه ده ر گه ردیله یه ک کارو کرده وه ی خراپ بکان هه م دیسان ده بیینیته وه و له پوژی قیامه تدا ده خریته وه به رده می وسزاو پاداشتی خو ی و ه رده گریته وه و خوای گه وره هه چی لی ون نابیت و ناگای له دل له کان هه یه . هه تا کو یه ک خه یال و یه ک خه ته ره به دلی به نده کانی دابیت ناگای لی یه تی. (وه رگی).

(۲) واته: ئه ی پیغه مبه ر ﷺ به خیزانه کانت و به کچه کانت و به ژنانی بروداران بلی که جله کانیا ن به خو دا شوپ بکه نه وه که بریتیه له و پو شاکه که هه مو له شی ئا فرهت داده پو شوی که من پیم وایه ئه م عه بایه بیت که ژنانی برودار به خو یانی داده ن و به ته وای له شیان داده پو شوی و هه روه ها په چه کانیشیان به سه ر ده م و چا ویا ندا شوپ بکه نه وه . که جاران له کوردستانی خو ماندا ته وای ئا فره تان ئه و په چه یان داده دایه وه که ده چونه ده ره وه ئه وه باشتره بو ئه وان واته بو ئا فره تانی مو سلمان و برودارو پابه ند

۳. دەبی ئافره‌تی موسلمان له‌تیکه‌ل بون له‌گه‌ل پیاواندا دور بکه‌وێته‌وه هه‌تا ئەگه‌ر له‌خزم و نزیکه‌کانیش بی‌ت، مادام (محرم) نه‌بی‌ت. به‌لگه‌و ده‌قه‌کانیش له‌م بواره‌دا گه‌لێک زۆرن.

۴. به‌هیچ شیوه‌یه‌ک نابێ ئه‌م کار کردنه‌ی کار بکاته سه‌ر ئه‌رک و به‌پررسیه‌ته سه‌ره‌کیه‌که‌ی که‌بریتیه‌ له‌کارو باره‌کانی ناو ماله‌ی و کاروداخوازیه‌کانی می‌رده‌که‌ی وه‌روه‌ها منداله‌کانیشی، ئه‌گه‌ر هات

وکاری کرده سه‌ر ئه‌م ئه‌رکه‌ بنه‌رته‌یه‌ی ئه‌وا له‌سنوری ریگه‌ پیدانه‌وه ده‌رده‌چیت و ده‌چیته‌ سنوری حه‌رامه‌وه، شه‌رعیه‌تیش وایه واجب له‌پیش سوننه‌ته‌وه‌یه^(۱)

۵. دەبی ئه‌و کاره‌ له‌گه‌ل سروشت و سایکۆلۆژیه‌تی ئافره‌تدا بگونجیت، وه‌گه‌ل سروشتی ئافره‌تدا بی‌ته‌وه که‌خوای گه‌وره له‌سه‌ری دروستی کردوه، نابێ کارێک بکات که‌بریتی بی‌ت له‌هه‌لگرتنی شتی قورس، چونکه‌ ئه‌مه له‌گه‌ل سروشتی له‌شی ئافره‌تدا ناگونجیت، نابێ ئافره‌ت له‌کارگه‌و کاری پیشه‌سازیه‌کاندا کار بکات نه‌له‌ناو کارگه‌ی پر ته‌پ و تۆزاوی و دوکه‌لایه‌کان دا هه‌روه‌ها نابێ له‌پۆستی پۆلیسی دا کار بکات، یاخود هه‌ر کارێک له‌کاره‌کانی پاک کردنه‌وه‌ی شه‌قام و ریگاکاندا کار بکات. یاخود شت فرۆشی و بازرگانی و مامله‌ت له‌گه‌ل پیاواندا بکات، یا له‌هه‌ر کارێکی تری که‌ده‌بیته هۆی خراپه‌ و فیتنه‌کاری و ئاشوب لێ که‌وتنه‌وه‌و گه‌لێ کاری تری له‌م جورانه‌. وه‌له‌و جوره‌ کارانه‌ی که‌ئافره‌ت تی‌ی ده‌که‌وێت که‌له‌پا‌بردودا له‌پروژه‌ی چاکسازی

له‌ئافره‌تانی بی باوه‌رو ناموسلمان و ناپابه‌ند له‌پروژگاری ئه‌مپروماندا وجیا کردنه‌وه‌ی ئافره‌تانی ئازاد له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌رو سه‌حابه‌کاندا له‌گه‌ل ئافره‌تانی که‌نێزه. وه‌هه‌روه‌ها بۆ ئه‌وه‌ی ئافره‌تانی بروادار و ئازاد ئازار نه‌چیژن به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌پۆشاکه‌کانیان نه‌پۆشن وه‌شیان یاده‌م و چاویان دیار بی‌ت پیاوان ته‌ماشایان بکه‌ن و به‌دوایان بکه‌ون زیانیان پی‌ بگات له‌ئه‌نجامی ئه‌م که‌مه‌ترخه‌مییه‌ی خۆیان خوای گه‌وره لێ بوردوه به‌به‌زه‌ییه‌. (وه‌رگێڕ).

(۱) کوردیش ده‌لی: تامال پی‌ی بوی له‌مزگه‌وت حه‌رامه‌. (وه‌رگێڕ).

کۆمه لایه تی دا ئاماژه مان پئی کرد که بریتین له : وانه گوتنه وه — بانگه شه کردنی ئافرەتان بۆ لای خوای گه وره — نوژداری کردن وتیمار کردنی ئافرەتان — هه ر کارو هه ر شتیك که په یوه ند بیټ به ئافرەتانه وه — کاری خیری و گه لیکی تری له م جۆرانه له گه ل حال و سروشتی ئافرەتانه دا بیته وه .

٦ . پوخسه ت و مۆلّه ت وه ر گرتن له سه ره په رشتیاره که ی چ میردی بیټ و چ باوکی، ئە گه ر مۆلّه ت وه ر گرتن بۆ ئە نجام دانی هه ندی به ندایه تی و په رستشیه سوننه ته کان له ئافرەت داوا کراو بیټ ئە وا پوخسه ت و مۆلّه ت وه ر گرتن بۆ کارکردن و چونه ده ره وه له پیشتره پیویست تره .

نامۆزگاریه کان (التوصیات) :

دوای ئه وهی ئه م گه شته خیرایی و سه ریی یه پیمان باشه که پی له سه ره هندی نامۆزگاری دا بگرین که هیوا دارین سود به خش بیته به یارمه تی و به ویستی خوی گه وه :

۱. به به رده وامی گرنگی و بایه خ دان له لایه ن ئه هلی زانست و بانگه شه وه به و لایه نانه ی که په یوه نندن به ئافره تی موسلمان وه له گشت بابه ت و له هه مو پرویه که وه ، به شیوه یه کی دروست کردنانه و به رگری کردن و گه لی لایه نی تر، مل ملانی و زورانبازیه که به رده وامه ، دوژمنانی ئیسلامیش هیچ هه ول و کۆششیکیان نه ماوه نه یخه نه گه پ له به رده وامی ونه سه ره تن بو گه یاندنی په یامی بو گه نی خویان و بلاو کردنه وه ی نه خشه و پلانه کانیان، وهه رگیز بیزارو ماندو وه رز نه بون و نابن و سورن له سه ره پلانی خویان، بویه پیویسته له سه ره زانایان و بانگه شه کاران که به رده وام بن و سور بن موناقه شه و مل ملانی و دایه لۆک بکه ن، وریا بن وهه رگیز بی ناگا نه بن و بریان نه چیت به رگریه کی لیپراوانه و بویرانه بکه ن، وخو گیل نه که ن، چونکه کاره که زور ترسناک و مه ترسی داره ، خوی گه وه بمان پاریزیت له خراپه و خراپه کاران و گوناخ و گوناخکاران.

۲. به پرسیاران و سه ره په رشتیاران ده بی گرنگیه کی ته واو ولیپراوانه بده ن به ئافره ت به تایبه تیش به رسیاران و سه ره په رشتیاران نزیک و تایبه ت به ئافره تان له پوی په روه رده و فیکر کردن و ئاماده کردن و پراپه ئانی ئافره تان له هه مو کارو باریکی ژیانی ئافره ت به م شیوه و شیوازه ی خواره وه :

— وریا کردن و ئاگادار کردنه وه ی ئافره تان خویان له فریو فیل و ته له که و نه خشه و پلانه گلاوه کانی دوژمنانی ئیسلام و ئافره تان به هیچ شیوه یه ک نابی به پرسان به یلن ئه م و لاته پیروزه به ره و ئه وه رابکیشریت که هه ندی له ولاتانی تری جیهانی ئیسلامی بو راکیشراون و توشی به لاو نه گبه تیه که یان کردون (۱).

(۱) مه به سته له ولاتی سعودیه و به تایبه تیش مه که ی پیروژ (وه رگیز).

– پێدا چۆنەو بە پڕۆگرامەکانی فێرکردن و پەرودەکردنی ئافەرەتان و پێدا گرتن لەسەر ئەو لایەنانە ی کە تاییبەتن بە ئافەرەتەو بە شیۆو و شیۆازیککی وا کە ئافەرەت وا ئامادە بکریت کە بتوانییت کارە بنەرەتیه‌کانی ناو شانشینە کە ی خۆی ئەنجام بدات و بە گۆی و بە هاش و هوش و قەرەقپی دوژمنان نە کات لە شانشینە کە ی خۆی بچیتە دەرەو و دەست لە دەستی پیاوان بنی و شان بە شان و تە ک بە تە ک کار بکات و ناو مال و دیوانی شانشینە کە ی خۆشی وێرانە مال و پشتگۆی بخت.

– پوانین و تێپرامان تیبینی لێپراوانە (النظر بجدية) لە تەمەنی خانە نشینی ئافەرەتان بۆ هەول دانی ریکخستن و سەر خستنی نیوان ئەرک و بە پرسیه‌تیه جۆر بە جۆرەکانی ئافەرەت.

– دامەزاندنی ئافەرەت لە بنکە و بارەگاکی کە تیایدا دەژیات، نابێ پەنا بپریتە بەر دور خستنه‌وه‌ی ئافەرەت بۆ شوینە دورەکان کە لە مەترسیه‌کانی ژیانی پتر دەکات (۱).

– گشتاندنی هۆکارەکانی گواستنەو (هات و چۆ) ی بە کۆمەل لە لایەن دەولەتەو، پەنا نە بردنە بەر شوڤیڤرە بیگانەکان کان و وینە ی ئەوان وە ک ئوتومبیلی کری، لە بەر ئەو ی کە زۆر لە خراپە و خراپە کاری پون و ئاشکرای لی دەکەونەو (۲).

(۱) واتە دور خستنه‌وه‌ی ئافەرەت لە مال و لە بنکە و بارەگای ئیش و کاری بنەرەتی فیتری خۆی کە خوای گەرە بۆی دەست نیشان کردو و بۆی تەرخان کردو و فەرمانی پی کردو کە لە چوارچێوە ی ئەو سنورە نە چیتە دەر. خوای گەرە دروست کەرە کە ی خۆی پەرودەگاری جیهانیان فرمانی پی کردو و ئەو جینگە و پرینگە شیوا و گونجاو و لە بارە ی بۆ داناو نە ک مرۆڤ یان پیاو ماف خۆری ئافەرەت وە ک چاو چلپس و دل پەشەکان خۆیان گۆتەنی. (وەرگێڕ).

(۲) واتە: هەمیشە کە دەگوازیینەو واتە هات و چۆیان پی دەکریت وە ک ئەو ی لە مالەو بۆ شوینی کارە کە یان و لە شوینی کارە کە شیانەو بۆ مالەو پێویستە بە کۆمەل بن نە ک بە تەنیا و بە شوڤیڤری بیگانە نە گورازینەو، گەر بشگوازیینەو بە ئافەرەتیک یا دو سی یە ک بە تەنیا نە بن بە لکو تا ژمارە یان پتر بیێت باشتر، چونکە لە وانە یە شەیتان زە فەریان پی بەریت و خوا نە خواستە توشی هەلە ببن و بکەونە داوی شەیتانەو خوای گەرە پە نامان بدات. هەر وە ها لە کارکردن دا تیکەل بە پیاوان نە بن. بە لکو بنکە و مەلەندی کارکردنی تاییبەت بە ژنان بکرینەو و ئامادە بکرین بۆیان وە ک قوتابخانە و

– دانه مه زرانندی ئافرمت له شوینه تیکه لیه کان به پیاوان له هر بارودوخ و کارو باریک دابیت.
 – که م کردنه وهی دهم ژمیره کانی کار کردنی پۆژانه بو ئافرمتان، بو ئه وهی پتر دهست
 به تال بیت بو کاروباره کانی مال و مندال و میرده کهی و بو ئه وهی بتوانیت به باشترین شیوه
 ئه انجامیان بدات، وه که ئه وهی پۆژانه ته نیا سی دهم ژمیر کاری پی بسپردریت، یاخود
 سی پۆژ له ههفته دا.

– سور بون له سهر داوای سهر به خویی خویندنی زانکویی (خویندنی بالا) به کردنه وهی
 زانکۆکانی سهر به خو و تاییهت به کچان (۱).

خویندنگای تاییهت به کچان و ههروه ها خهسته خانه و نه خوشخانهی تاییهت به ئافرمتان دروست بکری
 وه ههروه ها له هه مو بواره کانی ژيانی مرقایه تیدا ئه مه کاریکی زور شه رعیه و خوای گه وره پی ی
 خوشه. (وه رگیڤ).

(۱) واته: کردنه وهی قوتابخانه و خویندنگاو زانکۆ کۆلیژه کانی تاییهت به کچان نه که تیکه له گه له
 کورپان هه ر چون ئیستا له ولاتانی عه لمانی به نا و ئیسلامی هه مو قوناغه کانی خویندن و فیکردن
 و په روه رده یان تیکه له کردون، به لئ زور به داخه وه به وه شه وه نه وه ستان و نه که هه ر تیکه له کردنی کورپو
 کچ له قوناغه کانی خویندن به لکو هه نوکه وا خه ریکن و به ئیجباری کورپو کچیک له سهر یه که کورسی و ته که
 به ته که به یه که وه شه ته کیان ده دن. به وه دلایان ئاوی نه خوار دۆته وه که له قوتابخانه یاله خویندنگادا
 تیکه لیان کردون چونکه بابای موسلمانن برپوادار فیتره تی خوای گه وره وایه په راویز هه رده بیته
 ده سله میته وه ، بۆیه کچان له گه له کورپاندا له ناو پۆله کاندایه که نارگیرو دور ده بون له کورپان و تیکه له
 ته وا و هه کو ئه وان ده یانه وی و نه بون و ئه و په فتارو کاره قیزه و نانه ی که ئه وان ده یانه ویست پوی
 نه ده دا بۆیه ده وونیان په حهت نه بو و دلایان به مه ئاوی نه خوارده وه هه ستاون ئه م پلاننه گلاوه
 تازه یان دارپشتوه که ده بی هه ر له قوناغی سهره تایی و له یه که مین سالی پی تی هاویشتنی کورپان و کچان
 له قوتابخانه کاندایه بی له سهر یه که کورسی و له ته نیشته یه که وه و به یه که وه شه ته کیان به دن و له کۆلی
 یه که تریان بکه ن. ده ی بۆچی به بورغی و بزمار وه که دارو ته خته و پلیته به یه که وه یان گری ناده ن یان وه که
 دارو ته خته به هیلم و گیره (فخه) به یه که وه که بسیان ناکه ن. (وه رگیڤ).

۳ - دەبی وەزارەتی کاروباری ئیسلامی بەرپۆه‌بەریتی گشتی بۆ بانگەشە‌ی ژنان لە‌برگە‌کانی وە کاروچالاکی داوڵە‌ئامانجە‌کانی پێ‌کە‌ستنی بە‌رنامە‌ و پرۆگرامی تایبەت بە‌ئافەرە‌تانی هە‌بیت، شتیکی رۆن و ئاشکرایە‌ کە‌ هە‌ستان و ئە‌نجامدانی ئە‌م چالاکیە‌ و ئە‌و پۆ‌له‌ گرنگە‌ بە‌ره‌می چە‌ند هیندە‌ی لێ‌ دە‌کە‌وێتە‌وه‌ . ئاخ‌ر ئافەرە‌تان نیو‌ه‌ی کۆ‌مە‌ڵان و بە‌لکو پتیشیە‌تی، ئافەرە‌ت هە‌م دایکی پیاو‌ه‌ و هە‌م پەرۆ‌ه‌ردیاریشیە‌تی واتە‌ پەرۆ‌ه‌ردە‌کەرە‌تی، دە‌ی کە‌واتە‌ کاتی ئە‌وه‌ هاتو‌ه‌کە‌ بە‌رنامە‌ و پرۆگرامی بانگە‌شە‌ و بانگە‌‌و‌ازی تایبە‌تیان بە‌هە‌مو هۆ‌کارو بنە‌ماو کۆ‌لکە‌کانیە‌وه‌ بۆ‌ تە‌رخان بکریت، خانە‌ی ئافەرە‌تان — پێ‌شانگا‌کان ، بە‌رنامە‌ و پرۆگرامە‌کان لە‌قوتابخانە‌کان و خویندنگا‌کان و زانکۆ‌کاندا - خانە‌ کۆ‌مە‌لایە‌تیە‌کان و گە‌لێ‌ شتی تری لە‌م جۆ‌رانە‌ (۱).

۴ - پێ‌ویستە‌ خانە‌کانی زانست و زانیاری کاری لێ‌پراوانە‌ بکە‌ن بۆ‌ دە‌رکردن و ب‌لا‌و‌کردنە‌وه‌ی ژمارە‌ی پتر لە‌گۆ‌قارو رۆژنامە‌ هۆ‌شیارییە‌کانی تایبەت بە‌ئافەرە‌تان لە‌گە‌ڵ کتیب‌ و نامیلکە‌ گونجاو‌ه‌ جۆ‌ربە‌جۆ‌ره‌کان بۆ‌ ئافەرە‌تان، ئە‌مە‌ وێ‌پرای هاو‌بە‌شی کردن لە‌کارە‌کانی راگە‌یاندن لە‌هۆ‌کارە‌گونجاو و لە‌بارە‌ جۆ‌ربە‌جۆ‌ره‌کانی راگە‌یاندن سە‌بارە‌ت بە‌ئافەرە‌تان لە‌وانە‌ش تایبەت کردنی شوێنە‌کانی ئینتە‌رنیټ واتە‌ هاو‌بە‌شی کردن و کار کردن لە‌تۆ‌پی ئینتە‌رنیټ دا.

۵ - پێ‌ویستە‌ هە‌مو ئافەرە‌تێک لە‌بە‌رنامە‌ و پرۆگرامە‌کانی بانگە‌شە‌ و پەرۆ‌ه‌ردە‌یی یە‌کاندا کار بکات لە‌و بە‌رنامە‌ و پرۆگرامانە‌ی کە‌ لە‌گە‌ڵ خودی ئافەرە‌ت خۆ‌ی و لە‌گە‌ڵ سروشتی خیزانە‌کە‌ی دا دە‌گونجین و شیاو لە‌بارن و لە‌گە‌ڵ سروشتی ئافەرە‌تاندا دینە‌وه‌، بۆ‌ ئە‌وه‌ی ژیان بی‌ سودو بی‌ هودە‌ نە‌پوات.

وآخر دعوانا أن الله رب العالمين وصلى الله على محمد وعلى آله وأصحابه

ومن والاه إلى يوم الدين

(۱) بۆ‌یه‌ دە‌لێ‌ین لە‌نیو‌ه‌ش پتر ن چونکە‌ خۆ‌ای گە‌وره‌ رێژە‌ی ئافەرە‌تانی لە‌پیاوان پتر دروست کردون .(وه‌رگێ‌ر).

بانگہ وازیك بو برا و خوشکانی پەروردیار

نوسینی

محمد بن جمیل زینو

پیشه کی وەرگیر

مرۆڤ لای خوای گه وره زۆر گه وره و به پێزو خۆشه ویسته بۆیه گرنگی یه کی ته واو به پهروه ده کردنی مرۆڤ ده دات ئه وه ته له ئایینی پیرۆزی ئیسلامدا گرنگی ته واو ده دات به پهروه ده کردنی مندا لآن هتا له پیش له دایک بونیه وه ئامۆژگاری باوکان ده کات و فرمانیان پێ ده کات که چاودیری لێ پراوانه ی مندا له کانی بکات و به جوانترین و به باشترین شیوه ده ریان بهینیت و پهروه ده یه کی موسلمانانه ی راسته قینه یان بکات له سه ر بیروباوه ری راست و دروستی ئیسلام له سه ر قورئان و سوننه تی پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به تیگه یشتنی پیشینه ی پیاو چاک هه ر له سه ری شلکیه وه پهروه ده ی دروستیات بکات دره ختیکی راست و پیکیان لی ده ربهینیت و دارو کشتوکالیکی به رداری باشیان لی پهیدا بکات به ویست و به یارمه تی خوای پهروه دگار ههروه کو خوای پاک و بیگه رد له قورئانه پیرۆزه که ی خوی دا ده فه رمویت: ﴿وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبثَ لَا يَخْرِجُ إِلَّا نَكِدًا﴾ الأعراف: ۵۸. واتا: ئه و زهویه ی که به پیت و به ره که ته و زهویه کی باشه به ویستی خوا دارو درهخت و سه وزه و شینایی و میوه هاتی زۆری لی شین ده بیت و ده پویت و به ره مو پۆزیه کی زۆر بو خاوه نه که ی به ره م دینیت، به لام زهوی خراب و په قن و بی پیت و به ره کهت هیچی لی نارویت چهنده بارانی لی بباریت و ئاوی به سه ردا بکریت هیچی لی شین نابیت و هیچ به ره میک نادات به ده سه ته وه، ده ی مرۆفی دل په ق و پوچه ل و خوا نه ناسیش به هه مان شیوه چهنده ئایات و ئامۆژگاری خوایی و فه رموده ی به سه ردا بخوینیته وه ناچیته دلیه وه و له م گوئی ده چیته ژورو له وی تریان دیته وه ده ر، به لام مرۆفی ژیرو دل پاک و خواناس به ئایهت و فه رموده و ئامۆژگاریه کان گوش ده بیت و ریگه ی راست ده گریته بهر (۱). له پینا و ئه م مه به سه ته پیرۆزه شدا خوای

(۱) به سود وەرگرتن له تهفسیری گولشن ب ۱/ ۳۸۷ له نویسی: نظام الدین عبدالحمید.

گه‌وره فرمان به‌باوکان (پیاوان) ده‌کات که‌سه‌ره‌تای ژن هینان و پیکه‌وه‌نانی خیزان و شان دانه به‌ر به‌رپرسیاریه‌تیکی گه‌وره له‌ژیانی مروّقایه‌تیدا که‌ئافره‌تانیکی چاک و موسلمان و له‌خوا ترسو و برواداریکی ته‌واوو کامل بۆ خویان هه‌ل ببیژیرین که‌له‌داهاتودا به‌ویستی خوای گه‌وره ده‌بنه دایکی منداله‌کانیان. ئه‌م به‌رپرسیاریه‌تیه گه‌لیک قورسو و گران و له‌هه‌مان کاتیشدا زۆر پیروژه چونکه بناغه و بنه‌مای کۆمه‌لگه‌ی مروّقایه‌تی به‌شیوه‌یه‌کی گشتی و کۆمه‌لگه‌ی موسولمانانی به‌شیوه‌یه‌کی تایبه‌تی له‌سه‌ر داده‌مه‌زینریت بۆیه فرمانمان پی ده‌کات که‌لایه‌نی ئایین و برواداری به‌خوای گه‌وره و به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ره‌چاو بکه‌ین له‌کاتی هه‌لبژاردنی دایکی منداله‌کان، هه‌روه‌کو پیویسته له‌سه‌ر ئافره‌تانیش به‌هه‌مان شیوه باوکیکی بروادارو له‌خوا ترسو و پیک و پیک و به‌که‌سایه‌تی بۆ منداله‌کانیان هه‌ل بژیرن. ئه‌وه‌ته له‌هه‌ردو فه‌رموده راسته‌کانداو له‌أبو هریره رضی الله عنه هاتوه که پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رمویه‌تی: {تنکح المرأة لأربع : لمالها ولحسبها ولجمالها ولدينها فافزر بذات الدين تربت يداك} واتا: ئافره‌ت بۆ چوار شت ده‌خوازیت یاماره ده‌کریت: به‌هۆی ماله‌که‌ی که‌مالیک ی زۆری هه‌بیّت، به‌هۆی بنه‌ماله‌ و خانه‌دانی و که‌سایه‌تی ئه‌و ئافره‌ته، وه‌له‌به‌ر خاتری جوانیه‌که‌و وه‌له‌به‌ر ئایینه‌که‌ی واتا له‌به‌ر دین و ئه‌خلاقه‌که‌ی، ده‌ی تو ئه‌ی برای موسلمان ی بروادار لایه‌نی دین و ره‌وشت و ئاکاره جوانه‌که‌ی هه‌ل ببیژره چونکه به‌ره‌که‌ت له‌میان دایه ئه‌وانی تر هه‌مویان بۆ دنیان به‌لام ئه‌مه‌یان بۆ دنیا و بۆ قیامه‌تیشته، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌یه چونکه ژن هینان و می‌رد کردن پایه‌یه‌کی زۆر گه‌وره و گرنگه له‌پایه‌کانی ژیانی کۆمه‌لایه‌تی مروّقا بۆ هیشتنه‌وه و به‌رپا کردنی چه‌شن یاتوخمی مروّقا به‌جوانترین و به‌باشترین شیوه و به‌ته‌واو ترین سیستم و هۆکاری شه‌ریفانه بۆ پیکه‌ینان و دامه‌زراندنی بناغه‌ی خیزان (الأسرة) که‌یه‌که‌مین خانه و شانیه‌ی کۆمه‌لگه‌ی مروّقایه‌تیه که‌خوای گه‌وره زه‌وی پی ئاوه‌دان کرده‌وه. ده‌ی ئه‌گه‌ر ژنخوازی می‌رد کردن واته هاوسه‌رگیریتی نه‌بایه ئاوه‌کان تیکه‌ل و پیکه‌ل ده‌بون و په‌گه‌زو توخمه‌کان تیک ده‌چون و نه‌ده‌ناسرانه‌وه و که‌س وه‌چه‌و جگه‌ر گوشه‌ی خۆی نه‌ده‌دۆزیه‌وه و نه‌یده‌ناسیه‌وه و منداله‌کان له‌ده‌ست ده‌چون و

که س مندالی خوی نه دهناسیه وه، ئه و کات رهحمو سوؤزو بهزهیش نه ده بوو مروقیش وه ک درنده کانی لی ده هات.

بویه ئایینی پیروزی ئیسلام هانی مروقه کان ده دات بو ه لبراردن و به ستنی هاوسه رگریه تی له سهر بنچینه و بنه مای ئایین و بروداری چونکه ئه گهر ئافره ت واته ژنه دایکی منداله کان بره وای بیه یزبیت و بی دین بیت ئه و اگیانی خوی ناپاریزیت و داوینی خوی له کاره حه رامه کان ناگیزبیته وه و ناپاریزیت و خیانه ت له میرده که ی ده کات و رپی منداله کانیشی ره ش ده کات و سه رشوری و سوکایه تیان پی ده کات و که سایه تیه کی بی هیزیان له ناو کومه لگه دا لی درده چیت و له سهر ژیانیکی به رزو باش و پته و دروست نابن له ناو ئه و کومه لگه یه ی که تیا دا ده ژین، بویه و له پینا و ئه مه دا خوی گه وره له قورئاندا فرمانمان پی ده کات که گرنگیه کی ته و او بده یین به دایکی منداله کان له کاتی ه لبراردنی ئه و ئافره ته ی که ژیان لی له گه لدا ده باته سه رو خیزان یه که مین خانه و شانیه ی کومه لگه ی مروقایه تی پیک دینیت و ده بیته دایکی دواروژی منداله کان هه روه کو ده فه مویت:

وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ ۚ إِنَّ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿۳۲﴾ النور: (۳۲). واتا: ئه ی موسلمانینه

ئافره تانی بی میرد بدن به شو، هه روه ها ژن بو پیاوانی بی ژن به یین، هه روه ها ژن بیین بو به نده چاک و خواناسه کان و که نیزه چاک و خوا ناسه کان بدن به شو که هه ردو له لاتان کوپله ن، جائه گهر هه ژارو نه دارو ده ست کورت بن ئه وه خوی گه وره به ره حمه ت و به ره که تی خوی لایان لی ده کاته وه و یارمه تیان ده دات و پیداویستی یه کانیا ن بو ئاماده و جی به جی ده کات، به خشنده یی و که ره می خواش زورنور فراوانه و هه می شه زانایه به ده ستکورتی و هه ژاری و نه داریتان (۱). هه روه ها به هه مان شیوه خوی گه وره ئافره تان

(۱) نظام الدین عبدالحمید، ته فسیری گوئشه ن ب ۹۰۱.

هان دهدات بۆ هه‌لبژاردنی پیاویکی برودارو به‌دین و پیاویکی چاک که به‌یانی ده‌بیته باوکی منداله‌کانی هه‌روه‌کو له‌سه‌روهه ئاماژه‌مان پێ کرد. بۆ ئه‌وه‌ی سبه‌ینێ له‌ناو کۆمه‌لگه‌دا به‌سه‌ر به‌رزى و به‌دلێکی پر سۆزو ئاسوده‌وه ژيان به‌ریتته سه‌رو دل پر له‌ئومیدو هیواو ئاوات بیت بۆ ژيانى دنیاو بۆ قیامه‌تى ئه‌وته له‌الترمذی پیاویه‌ت کراوه که پینغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم فرمویه‌تی: {إذا خطب اليكم من ترضون دينه وخلقه فزوجوه ، إلا تفعلوا تكن فتنة في الأرض وفساد كبير} واتا: ئه‌گه‌ر یه‌كێك هات بۆ داخوازیتان و له‌دین و له‌ئه‌خلاقه‌که‌ی رازی بون ئه‌وه شوی پی بکه‌نن یاخود بیده‌نی و ئی ی رانه‌وه‌ستن، ده‌ی ئه‌گه‌ر وا نه‌که‌ن ئه‌وه خراپه‌ و خراپه‌کاریه‌کی زۆر گه‌وره له‌سه‌ر پوی زه‌وی دا پو دهدات. ده‌با موسلمانى ژیر بروانیت کچه به‌رپزه‌که یان خوشکه به‌شه‌ره‌فه‌که‌ی ده‌خاته کوپوه و له‌کوئى داده‌نیت. ده‌ی ئه‌گه‌ر کچه‌که‌ی بداته فاسقیك یابى دینیك و بى ره‌وشت و ئاکار خراپیک ئه‌وه ئه‌و کاته خیانه‌تى به‌و کچه‌یابه‌خوشکه‌که‌ی کردوه و غه‌دری ئی کردوه و خراپه‌یه‌کی گه‌وره‌ی له‌گه‌ل دا کردوه و خوئى توشى توپه بونی خواى گه‌وره کردوه ه‌به‌وه‌ی که مافی سیله‌ی ره‌حمی له‌گه‌ل دا برپوه و خراپترین چاره‌نوسیکی بۆ کچه‌که‌ی هه‌لبژاردوه چ له‌ پیناو پارو و پول و چ له‌ پیناو هه‌ر به‌رژه‌وه‌ندیه‌کی تر دا بوبیت. پیاویک به‌ حسنی گوت: چه‌ند که سانیك داواى کچه‌که‌میان کردوه به‌ کامیانی بده‌م باشه؟ گوتی: (من ینق الله فانه أن أحبها أكرمها وأن ابغضها لم یظلمها) واتا: بیده به‌و که سه‌ی که خوی له‌خواى گه‌وره ده‌پاریزیت و له‌خوا ده‌ترسیت. ئه‌وه ئه‌و که سه‌ ئه‌گه‌ر خوئى ویست ئه‌وه ریزی باشی ئی ده‌گریت و له‌گه‌لی دا زۆر باش ده‌بیت، خو ئه‌گه‌ر خوئیشی نه‌ویت و رقی ئی ببیته‌وه دلنیا به‌هه‌رگیز له‌ترسی خوا سته‌می ئی ناکات و مافه‌کانی نافه‌وتینیت. ئه‌ی براو خوشکی موسلمانم ئه‌مه‌یه گرنگی دان و چاودیری کردنی ئیسلام بۆ منداله‌کان له‌ئاماده کردنی زه‌ویه‌که‌ له‌داهاتودا تووی ئه‌و مندالانه‌ی تیدا ده‌وه‌شینریت و ده‌بیته ده‌فریک بۆ پسکان و تیدا دروست بون و گه‌شه کردنی ئه‌و مندالانه واته دایکیکی بروداری صالح. ئه‌مه‌یه چاک په‌روه‌رده کردن و پاهینانی (تأدیب) باوک و دایکان بۆ چاوه‌دیری کردنی

مندالّه کانیان. دواى ئه وهى كه هاوسه رگيريه تيان دروست كردو خواى گه وره مندالى پى به خشين ئه مجاريش فرمان به باوك و دايكان دهكات كه به جوانترين و به چاكترين شيوه مندالّه كانيان په روه رده بكن و كه سيكى بپوادارو خاوهن بيروباوه پړيكي موسلمانانه ي راسته قينه يان لى به رپا بكن و كه سيكى به هيژو خاوهن هيممه ت و ئوميدو وره به رزيان لى به رهم بينن نهك بى باوه رو سوكو و چروكو و بيهيزو فشه لوك و بى توانا هه روه كو خواى گه وره ده فه موين: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

التحريم: (٦) وه ابن عباس رضي الله عنه گوتويه تى: (اعملوا بطاعة الله واتقوا معاصى الله

ومروا اولادكم بامثال الأوامر واجتناب النواهي فذلك وقاية لكم ولهم من النار) واتا: به گوپرايه لى خواى گه وره كار بكن و خوتان له سه رپيچى يه كانى خواى گه وره بپاريژن و فرمان به مندالّه كانتان بكن كه فرمانه كانى خوا جى به جى بكن و له سه ر تاعه ت و خوا په رستى و دور كه وتنه وه له بى فرمانيه كانى خوا په روه رده يان بكن و پرايان بيننن دهى ئه گه ر وا بكن ئه وه پاريزنگارى كردنه له خوتان و له مندالّه كانتان و دور كه وتنه وه يه له ناگرى دوزه خ. وه ئيمامى على (وقال علي كرم الله وجهه) گوتويه تى: (علموا أنفسكم وأهليكم الخير وأدبهم) واتا: خوتان و مال و مندالتان فيرى چاكو و چاكوگوزارى بكن و به جوانترين و باشترين په وشت و ئاكار پرايان بهينن و په روه رده يه كى موسلمانانه ي بپواداربان بكن، خواى گه وره له م نايه ته پيروزه دا داوامان لى دهكات كه مندالّه كانمان به هه مو ئاكاره جوان و به ها به رزه كان په روه رده بكه يت و دل و ده رونيكي پاك و خاوينيان لى دروست بكه ين، چونكه مروؤ له سه ره تاي ژيانيه وه و له سه رده مى منداليه تيه وه له سه ر فيتره تى ساغو پاك و دل و ده رون پاك و پوخته و كارى چاك و خير كارى تى دهكات، هه روه ها خراپيش كارى تى دهكات و وه كه هه ويرىكى خاو وايه چيت بويت لى ي دروست

ده‌که‌یت، نه‌خلاق و په‌وشتی به‌رزی له‌سه‌ر دروست ده‌کریت و هه‌روه‌ها هی خراپیش. ئاله‌و کاته ناسکه‌دا که‌پاک و بی‌گه‌رده‌و هه‌روه‌کو گوتمان هه‌ویریکی خاوه نه‌گه‌ر یه‌کیکی نه‌بی‌ت سه‌رپه‌رشتی بکات و په‌روه‌رده‌یه‌کی باش و به‌سودی بکات و به‌جوانی ده‌ری به‌ینیت و ریگه‌ی به‌رده‌وامی راستی نیشان بدریت و له‌سه‌ر به‌رنامه‌و شه‌ریعه‌تی خوا گوش بکری‌ت و ده‌ست گرتو بی‌ت به‌ریگه‌ی هیدایه‌تی خوا و به‌رچاو پۆشنی ئه‌وا که‌سیکی راست و دروست و چالاک و کارای لی ده‌رده‌چیت و نه‌نجام بۆ خودی خو‌شی و بۆ که‌س و کاری و بۆ ولات و گه‌ل و نیشتمان‌ه‌که‌ی سود به‌خش و مرو‌فیک‌ی خزمه‌تگوزارو کارا ده‌بی‌ت و که‌سیکی به‌خته‌وه‌رو سه‌ربه‌رزو سه‌رفراز ده‌بی‌ت، به‌لام نه‌گه‌ر که‌سیکی نه‌بی‌ت ده‌ستی بگری‌ت و په‌روه‌رده‌یه‌کی راست و دروستی بکات و پشت گوی بخری‌ت و به‌ره‌لا بگری‌ته کۆلان و سه‌ر شه‌قامه‌کان له‌گه‌ل جو‌ره‌ها مندالی به‌دب‌ه‌خت و شه‌قاوه‌و به‌ره‌لا و ئه‌وا له‌په‌روه‌رده‌و نه‌خلاق‌ی به‌رز بی به‌ش ده‌بی‌ت و ئه‌ویش وه‌ک به‌ره‌لاکانی کۆلان ده‌رده‌چیت که‌که‌سیکی وایان نیه په‌روه‌رده‌یان بکات و خوارو خیچ و لارو له‌وی‌ر ده‌رده‌چن. ئاخ‌ر نه‌و جو‌ره مندالانه دایک و باوک‌ه‌کانیشیان به‌ناشکوری نه‌بی‌ت خودی خو‌شیان کاتی خوی په‌روه‌رده‌یه‌کی دروست نه‌کراون ده‌بی‌ت چاوه‌پوانی چی له‌منداله‌کانیان بگری‌ت. ئه‌وا نه‌و کات نه‌و مندالانه بی په‌وشت و سه‌رسه‌ری و به‌دب‌ه‌خت و نه‌فس پیس و بی هیوا و بی ئومید و پوخاو و بی که‌سیه‌تی ده‌رده‌چن نه‌ژیانی خویان ژیانه‌و نه‌سودیان بۆ ماله‌وه هه‌یه نه‌بۆ گه‌ل و ولاته‌که‌ی و هه‌میشه باریکی قورسه به‌سه‌ر شانانه‌وه. نه‌و کات باوک و دایک به‌پله‌ی یه‌که‌م به‌رپرسیارن له‌به‌ر دم خوی گه‌وره‌داو منداله‌کانیشی پۆژی قیامت یه‌خه‌یان ده‌گرن که‌بۆ په‌روه‌رده‌یه‌کی راست و دروست نه‌کردین له‌دنیا‌دا تائه‌مپۆ به‌م ده‌رده نه‌گه‌یشتباین. نه‌وه‌ته پی‌غه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌و‌آله‌وسلم فه‌رمویه‌تی: { أن الله تعالى سائل كل راع عما استرعاه، أحفظ ذلك أم ضيعه؟ حتى ليسأل الرجل عن أهل بيته } ((حسن رواه النسائي عن انس)). واتا: له‌پۆژی قیامت‌دا هه‌مو شوانی‌ک، هه‌مو سه‌رپه‌رشتیاری‌ک سه‌باره‌ت به‌و که‌سانه‌ی که‌له‌ژیر ده‌ستی دابون و لی یان به‌رپرس بون ده‌پی‌چری‌ته‌وه، هه‌تا‌کو سه‌ره‌ک

خیزان دایکه، باوکه برایه، هر که سیکه دهرباره ی خاوو خیزان و مالّ و مندالّه کانی لّی ده پیچریتته و چونی راهینان و چونی پهروه ده و گۆش کردون بۆ ریگه ی راستی خویای یان به ره لای کردون، یان به ره و ریگه ی چه وت و شهیتانی بردونی!!

ده ی که واته ئه ی باوکان، ئه ی دایکان: پهروه ده کردنی مندالّ و زارۆکان هر له بچوکیانه وه له سهر چه مکه کانی ئایینی پیروزی خویای پهروه دگار گۆشیان بکه ن، راهینانیان له سهر ره وشت و ئاکارو به ها به رزه کان له گرنگترین و به رزترین ئه و پرسانه ده ژمی درین که پیویسته له سهر باوک و دایکان گرنگی ته وای پی بده ن و لای لّی بکه نه وه و زور وریا بن، ههروه ها له سهر پهروه دیاران و چاکخوازان پیویسته که گرنگی پی بده ن و کاری لیبروانه ی له سهر بکه ن، چونکه ژیان و چاره نویسی گه ل و نیشتمانی پیوه به نده و ژیانی گه لی له دوا رۆژدا له سهر ده خولیتته وه و پییشکه وتن و گه شه کردن و خولگه ی سه به رزی و سه رفرازی و ته و اوته ی گه لی له ناو گه لانی جیهاندا پیوه به نده که ئه ویش ره وشت و ئاکارو ئه خلاقه ی به رزه ئه وه ش نایه ته دی ته نیا به پهروه ده یه کی باش و راست و دروست و موسلمانانه نه بیته .

ئه گه ر به وردی له هه مو ئه و ئیش و ئازارو دهرده سه ری و ناخۆشیانه که ئه مپرو ئیمه هه مومان هاوارمانه به ده ستیانه وه له وه مو کاری گه نده لّی و نادادپه روه ری و نابه رامبه رییه ی و کار نه کردن به به رنامه که ی خویای گه وره و یان هر بپروا نه بون به قورئان و به سوننه ت و به د ره وشتی و بلاو بونی ئه و هه مو خراپه و خراپه کاری و سوکایه تی کردن و شکاندنی قه دهغه کراوه کان (المحرمات) و ئه و هه مو خلت و خاش و زه ل و زوری لادانه ی واکه و تۆته سه ر روی پاکی بیروباوه ره که مان (العقائد) و روی پۆشن و تیشکداری لیخن کردوه، له وه هه مو سستی و ته مبه لّی و پشتگویی خستنه له ئه نجامدان و راپه راندنی فرمانه کانی ئایینه که مان و په رته وازه بون و گروپ گروپی و لیك دابرن و پشت تیك کردن و له ولاشه وه دهرچونی نافره تان له حه ره می مالّه وه یان بۆ دهره وه بۆ بازاره کان و بۆ سه ر ریگاکان و بۆ گشت شوینه گشتی یه کان و ئاپوره کان و قه ره بالغه کانی بی هیچ هۆیه ک و بی ئه وه ی

پئویست و زه‌رور بیّت، ده‌ی نه‌گه‌ر به‌ژیرانه تی‌را بمینن ده‌بینن که نه‌مه هم‌وی به‌هوی نه‌بونی په‌روه‌ده‌ی ئایینیانه و رانه‌هینان له‌سه‌ر به‌رنامه و شه‌ریعه‌تی خ‌وای په‌روه‌ردگارو پشت‌گویی خستنی په‌روه‌ده‌ی ره‌وشت و ئاکارو به‌ها به‌رزه‌کانی ئایینی ئیسلامی پی‌روژه له‌کاتی خ‌وی دا واته له‌سه‌ره‌تادا مندال‌ه‌کان په‌روه‌ده نه‌کراون له‌سه‌ر نه‌م ئایینه پی‌روژه و له‌سه‌ر ره‌وشت و ئاکاره‌کانی ئیسلام و پشت‌گویی خ‌راون تائه‌وا به‌م جو‌ره خ‌وارو خ‌یچ ده‌رچون، چونکه مندال پارچه‌یه‌که له‌باوک و دایک و سپارده‌و نه‌مانه‌تیکه له‌گه‌ردنی باوک و دایک، ده‌ی نه‌ی گه‌لۆ خ‌ۆتان له‌خ‌وای خ‌ۆتان بپاریزن و له‌خ‌وای په‌روه‌ردگارتان بترسن له‌به‌ره‌م و میوه‌کانی دلتان و له‌جگه‌ر گۆشه‌کانتان و پشت‌گویی یان مه‌خه‌ن و به‌ده‌ستی خ‌ۆتان فری یان مه‌ده‌نه ناو ئاگری دۆزه‌خه‌وه، نه‌و ئاگری که‌سوته‌مه‌نی و خ‌وراکه‌که‌ی خه‌لک و به‌ردی زل زلن، نه‌ی گه‌لۆ له‌خوا بترسن و خ‌ۆتان له‌خ‌وای خ‌ۆتان بپاریزن له‌کوپه‌کانتان و له‌کچه‌کانتان و له‌نه‌وه و له‌وه‌چه‌کان و له‌مندال‌ه‌کانتان که‌ج‌له‌وی کاروباره‌کانیان له‌ده‌ستی ئیوه دایه‌و چاودیری و هه‌لسوراندن و په‌روه‌ده‌کردن و راهینانیا خ‌راوه‌ته نه‌ستوی ئیوه و چاره‌نوسیان له‌ده‌ستی ئیوه دایه‌، ده‌ی په‌زامه‌ندی خ‌وایان پی به‌ده‌ستبینن بۆ خ‌ۆتان و بۆ مندال و نه‌وه و وه‌چه‌کانتان بۆ نه‌وه‌ی خ‌ۆتان و نه‌وو مندال‌ه‌کانتان که‌س و کارو عه‌شیره‌ت و گه‌له‌که‌شتان له‌دنیا و له‌قیامه‌تدا به‌خته‌وه‌رو سه‌ر به‌رزو سه‌ر فراز بین. ئاخ‌ر ئایینی ئیسلام په‌روه‌ده‌یه‌کی کاملانه‌و ته‌واوی بۆ گرو‌هی به‌شه‌ریه‌ت هیناوه‌و باوکان و دایکان و مندال‌ه‌کانیانی له‌سه‌ر جوانترین و ته‌واو‌ترین شیوه په‌روه‌ده‌کرده‌و جوانترین ره‌وشت و ئاکاری فی‌رکردن پیش‌چونه لای خ‌یزان و په‌یدا بونی جگه‌ر گۆشه‌کان وای په‌روه‌ده‌کردن که‌خ‌ویان و نه‌و مندال‌ه‌شی که‌پی یان ده‌به‌خشیت له‌شه‌یتانی نه‌فره‌ت لیکراو پاریزراو بن نه‌ویش به‌په‌نا گرتن به‌خ‌وای گه‌وره له‌شه‌یتان هه‌روه‌کو پی‌غه‌مبه‌ر ص‌ل‌ی‌ع‌ل‌ی‌ه‌و‌آ‌ل‌ی‌ه‌س‌ل‌م‌ع‌ل‌ی‌ه‌ فرمویه‌تی: { لو أن أحدکم إذا أتى أهله قال بسم الله اللهم جنینا الشیطان و جنب الشیطان ما رزقتنا فقصی بینهما ولد لم یضره } واته: نه‌گه‌ر یه‌کیکتان چوه لای خ‌یزانه‌که‌ی بۆ نه‌نجامدانی کاری شه‌رعی و نه‌م دوعایه‌ی سه‌ره‌وه‌ی

خویندو بلی: { بسم الله الجنينا الشيطان و جنب الشيطان ما رزقتنا } و اتا به ناوی خوای گه وره، ئە ی پەرورددگاری ئیمه، ئیمه شو ئە و مندالە شمان له شهیتان بپاریزیت که پیمان ده به خشیت. ئە گەر ئەم دوعایهت خویند له کاتیکدا که ده سست به کاره کهت کرد ئە و شهیتان ناتوانیت زه فەر به خویشیان و به و مندالە به ریت که خوای گه وره له و جوت بونه یان به و باوک و دایکه ی ده به خشیت. ههروه ها ئیسلام فیری ئە ده ب و پرهوشتی به رزو هه لئس و که وتی باشی باوک و دایکانی کردوه له گه ل مندالە کانیان له کاتی له دایک بونیان که ده بی له گوئی ی راستی کۆرپه له تازه له دایک بوه که یان بانگ بدهن و له گوئی ی چه پی قامهت بکن. به پی ی ئە و کاره ی پیغه مبه روست صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بو حسینی کوری ئیمامی عه لی کرد کاتی له دایک بو، ههروه ها یه کیک ی تر له ئە ده ب و پرهوشتی باش له گه ل مندالە کان ناو لئنانیک ی خووش و پر و اتایه به گویره ی فهرموده ی پیغه مبه روست صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که فهرموده تی { إنکم تدعون یوم القیامة بأسمائکم فأحسنوا أسمائکم } رواه أبو داود. و اتا: پۆژی قیامهت ئیوه به و ناوانه وه بانگ ده کرین که له دنیا دا لیتان نراوه، جاهه ول بدهن ناوی خووش و پر و اتا له خوتان بنین و له مندالە جگه ر گوشه کانتان بنین. خوای گه وره سه رخه رو پشتیوان و یارمه تیده ره (۱).

نهك وهك ئەم پەرورده سه قه ته ی که ئە مرۆ له ولاتی ئیمه دا هه یه که سه رتاپا دژی ئایینی ئیسلام و دژی خوای گه وره یه و هه رچی په یوه نده یه کی به ئایینه وه هه بیته نایه پیلان له ره گ و ریشه وه ده ری ده هینن، ته نیا یه ک وانه ی ئایینی هه بو هه ر له زوه وه و له سه رده می حیزبی به عسه وه تاکو به ئیستاش ده گات و به لکو له جارن خراپ تریش که وتنه و یزه ی ئە و ده رسه و ورد و ورده لق و چل و پۆپیان کرد و هه لیان په رداوت و وایان لی کردوه ئیستا ئە وه ی سیما و بونی دین و ئیسلام هه یه پیا نه وه نه هیشته وه. ئیستا بو ته ده رسیکی روت و قوتی کۆمه لایه تی و به س. هه رشتیکی ئایهت و فهرموده ی تیدا هه بیته یه کسه ر لای ده بن و چاویان پی هه ل نایهت و دل و ده رونیان پی نا کریته وه. په روره ده یه ک دور له

(۱) بۆنوسینی ئەم پێشهکیه سود له (أدب الأسرة - الأدب مع الاخوة والأخوات) له نوسینی: (الشیخ /

عبد الظاهر عبد الله علي) وەرگیراوه.

ئەخلاق و دور لەرەوشتی ئیسلامی. ئاخر من خۆم گویم لەبەرپۆه‌به‌ریکی پەرورده‌یه‌ک بوبه‌یه‌کێ لەبەرپۆه‌به‌ره‌کانی ئاماده‌یه‌یه‌کانی گوت: ئیوه‌ سه‌یرن، وەرە به‌قسه‌م بکه‌، کچ و کورپه‌کان تیکه‌لاو بکه‌ و لێ یان بگه‌رێ بایه‌کتری ماچ بکه‌ن و یه‌کتری بگوشن، هانیان بده‌ بزانه‌ داخۆ شه‌ویش دینه‌وه‌ مال!!!

یه‌کێ له‌مامۆستاکان لێ ی هاته‌ وه‌لام و گوتی: باشه‌ مامۆستای به‌رپێز، ئەدی رەوشت و ئەخلاق چی لێ هات؟! . من له‌و پەرورده‌یه‌ی که‌ده‌وامی تیدا ده‌که‌م چه‌ند ئایه‌ت و فهرموده‌یه‌که‌م له‌پشت سه‌ری خۆمه‌وه‌ هه‌لواسیی بون که‌په‌یوه‌ندیان به‌زانست و زانیاری و پەرورده‌و فێرکردنه‌وه‌ هه‌بو، هه‌روه‌ها براهیه‌کی تریش له‌به‌شیه‌کی تردا به‌هه‌مان شیوه‌، کاتی به‌رپۆه‌به‌ری پەرورده‌که‌ دیته‌ به‌شه‌که‌ی من و ئەو به‌شه‌ی ئەو براهیه‌ی لێ یه‌و چاوی به‌و ئایه‌ت و فهرمودانه‌ ده‌که‌وێت ده‌رونی تیک ده‌چییت و دلێ تیک هه‌ل دیت و به‌رچاوی تاریک ده‌بن. فیتنه‌ گێره‌کانیش فتیله‌و ده‌سته‌چیه‌ی ئاگری فیتنه‌ فو لێ ده‌که‌ن و دایده‌گیرسینن بۆیه‌ پۆژیک ئەو به‌رپۆه‌به‌ره‌ کارگێریه‌که‌ی خۆی بانگ ده‌کات و پێی ده‌لی:

- ئەوه‌ بۆ وا بیئاگای پەرورده‌که‌یان داگیر کردوه‌ و ئاگاشمان له‌خۆمان نیه‌!! بپۆ هه‌ر ئیستا ئەو ئایه‌ت و فهرمودانه‌ لێ بکه‌وه‌.

کابرای کارگێر ده‌چییت ئەوانه‌ی ئەو براهیه‌ لێ ده‌کاته‌وه‌ و ده‌لی: من هی کاک ئەحمه‌د لێ ناکه‌مه‌وه‌ و ده‌چم به‌خۆی ده‌لیم بابۆخۆی لێ یان بکاته‌وه‌. ئەوه‌بو هات بۆ لام و منیش پیم گوت: من لێ یان ناکه‌مه‌وه‌ و کیش دیت لێ یان بکاته‌وه‌ بابییت!

ئەنجام جه‌نابی به‌رپۆه‌به‌ر گوتبوی: من خۆم ده‌چم لێ یان ده‌که‌مه‌وه‌. منیش وتم بابییت: ئەوه‌ بو نه‌هات. چه‌ز ده‌که‌م یه‌کێ له‌ئایه‌ت فهرموده‌کان بنوسم تا خوینه‌ری به‌رپێز به‌چاوی خۆی بیان بینیت ئایا ئەم فهرموده‌و ئایه‌تانه‌ چ هه‌رپه‌شه‌یه‌کی بۆ ئەوان و بۆ به‌رزه‌وندیه‌کانی ئەوان تیدایه‌ جگه‌ له‌ئامۆژگاری و هه‌لئان بۆ پەرورده‌و فێر کردنیکی راست و دروست و به‌ئەخلاقانه‌ ته‌نیا ئەوه‌ نه‌بییت دژی سته‌م و سته‌مکاری و گه‌نده‌لی و

دهست پیسی و داوین پیسین. ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ ﴿سورة الزمر: (۹)﴾.

فهرموده که ش: {معلم الخیر يدعوا له کل شیء حتى الحیتان فی البحر} وه باقی
فهرموده کانی تریش له و بازنه یه دا ده خولینه وه، هر چه نده هرچی نایه تی قورئان هه یه و
هرچی فهرموده ی پیغه مبه رسول الله ﷺ هه یه هه مو له سودو که لکی مروفا یه تی دایه و فرمان
کردنه به چاکه و قه ده غه کردنه له خراپه و ناژاوه گپیری و له ده ستپاکی و له داوینپاکی و دژه
گنده لی و دزی و بی ئه خلاقیه. ده ی په روه رده و فیتر کردنیک ناو هها بیت ده بی چ شاییه کت
پی هه بیت.

ئیسلام فیرمان ده کات که مندالله کان وا په روه رده بکه ین که هر یه کی له براکان و
خوشکه کان پیزو ئه ده بیان هه بیت له قسه کردن و له هه لس و که وت و له به یه که وه ژیان
له نیوان خویندا له ناو خیزاندا، و له سه ریان واجب ده کات که چاکه له گه ل یه کتیریدا بکه ن و
یه کتریان خوش بویت و پیز له یه کتری بگرن و پیزی باوک و دایکیان بگرن و گوره به زه یی
به بچوک دا بیته وه و بچوکیش پیزی گه وره یان بگریت و ده ست بخنه ناو دهستی یه کتری
تائه و خیزانه که شو هه وایه کی پر له خوشه ویستی و ته بایی و پریکی و هوگری و یه کگرتن و دل
پاک له گه ل یه کتری و یه ک پیزو یه ک پؤل بن وه ک دیواری کونکریتی یه کتری ببه ستنه وه بؤ
ئه وه دوژمنان نه توانن زه فه ریان پی به رن (کالبنیان یشد بعضهم بعضاً) به گویره ی
فهرموده ی پیغه مبه رسول الله ﷺ که فهرمویه تی: {بر أمك وأباك وأختك وأخاك ثم أدناك فأدناك}
واتا: پیز گرتن و چاکه کردن و گوپرایه لی باوک و دایک و براو خوشک و ئه مجار خه لکانی تر پله
به پله به ره و خوار پیویسته له سه ر هه مو که سیئک. هه روه ها به پی ی فهرموده ی
پیغه مبه رسول الله ﷺ: {حق کبیر الاخوة علی صغیرهم کحق الوالد علی ولده} واتا: مافی برا
گه وره به سه ر برا بچوک وه وه ک مافی باوک و دایک وایه به سه ر مندالله کانیه وه. برایه تی
له ناییندا له هه مو برایه تیه کانی دایک و باوکی له پیشتر و واجبتر و پله به رز تره. که بریتیه

له‌په‌یوه‌ستیه‌کی کۆمه‌لایه‌تی که‌هیچ وینایه‌کی نیه له‌په‌یوه‌ندیه‌کانی ترو‌خۆی له‌قه‌ره نادات، بۆیه ده‌بینین که‌له‌ئیسلامدا باوک جه‌نگ له‌گه‌ڵ کورپی دا ده‌کات و می‌رد شه‌ر له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌ی دا ده‌کات و برا دوژمنایه‌تی برا ده‌کات و خۆشی ناو‌یت له‌پیناو به‌ده‌ست هینانی په‌زامه‌ندی خوای گه‌وره‌دا نه‌ک له‌پیناو به‌رژه‌وه‌ندیه تاکیه‌کانی دنیا و دنیا خۆری. چه‌ده بنوسین کۆتایی نایه، ئیدی به‌مه‌نده کۆتایی دینین به‌م پیشه‌کیه ئوم‌یده‌وارم سو‌دی هه‌بی‌ت.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین وصلی الله علی محمد وعلی آله وصحبه ومن والاه إلی
یوم الدین وسلم تسلیماً. وه‌رگیز

پيشه كى نوسەر

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له. وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله.

أما بعد:

ئەركى پەرەردىيار گەلى گەورە و گران وقورسە، ئەركى ئەو بەرزترين و گرنگترين كارىكە گەر تيايدا دلسۆز و كارامە و پسپۆر بىت، نياز پاكى (الإخلاص)ى بۆ خواى بالا دەست و كار بەجى هەبىت و مندال و قوتابىەكانى بەپەرەردەيەكى ئىسلاميانە پەرەردە بكات و كەسانىكى بپروا دارى سينگ فراوانى دوا پۆژيان لى دروست بكات.

پەرەردىيار چ پياو بىت وچ ژن، مامۆستاي سەرەتايى بىت، ياناوهندى و ئامادەيى ودواناوهندى و زانكۆكان بىت وچ دايك و بابوك بىت و هەر كەسيك چاودىرى و سەرپەرشتى مندالان بكات ويا بەخودى پەرەردەكەو هەل بستىت تادەگاتە پلەو قوناغى پىگەيشتن وقوناغى كۆتايى و مرقۆيكي بالغ و كادريكى بەخۆرپەرەردەيى لى دەرەچىت جياوازيان نيه و هەموان دەگرىتەو و بەهەموان دەلئىن پەرەردىيار.

ئەمانە هەمويان پەرەردىيارو پىگەيەنەرى بەرەكانى دوا پۆژن، چاكي و خراپى بەدينى بى دىنى كۆمەل پەيوەستە بەوانەو. ئەوان چ فيكرو بىرو بۆچون و ئايديۆلۆژيەتيك هەل بگرن و چيان لەميشك دا هەبىت لەمندال و قوتابى و بەرەكانى داها تودا پەنگ دەداتەو. ئەگەر هاتو بەراستى و دروستى بەئەركى سەر شانى خۆيان هەل بستن و دلسۆزى كارەكەى خۆيان بن و قوتابيان، مندالەكان لەسەر بەرنامەكەى خواى پەرەردگار پەرەردە بكن و بەرەو ئايين و ئەخلاقى جوان ئاراستە و پاهاتويان بكن، ئەوا هەم مامۆستا خۆيشى و هەم قوتابيان و هەم كۆمەلگا خۆشيان بەختەوهرى دنياو

قیامت ده‌بن. هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ری خوار^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} به‌کوره‌ مامه‌که‌ی خۆی علی‌ کوری‌ ابی‌ طالب ^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} فه‌رمووه: { فوالله لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ مِنْ حَمْرِ النَّعَمِ } (۱).

هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ر^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} فه‌رمویه‌تی: { مَعْلَمَ الْخَيْرِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْحِيتَانِ الْبَحْرِ } (۲). به‌لام‌ نه‌گه‌ر مامۆستا‌ نه‌رکی‌ سه‌رشانی‌ خۆی‌ پشت‌ گوئی‌ خست‌ وئه‌رکی‌ خۆی‌ جی‌ به‌جی‌ نه‌کرد. یاخود‌ مندال‌ و قوتابیه‌کان‌ به‌ره‌و‌ خراپه‌کاری‌ وخوانه‌ناسی‌ ولادان‌ له‌رپه‌گه‌ی‌ راستی‌ خوایی‌ ده‌ست‌ کیش‌ بکه‌ن‌ و به‌ره‌و‌ داروخان‌ و په‌وشتی‌ خراپ‌ و به‌د‌ به‌ختی‌ ئاراسته‌ بکه‌ن‌، په‌نا‌ به‌خوا‌ نه‌و‌ کات‌ هه‌م‌ هه‌مو‌ قوتابیان‌ و هه‌م‌ مامۆستا‌کان‌ خۆشیان‌ وکۆمه‌لگه‌ که‌شیان‌ به‌د‌ به‌خت‌ و چاره‌ ره‌ش‌ ده‌رده‌چن‌ و ئوبالی‌ هه‌موشیان‌ ده‌که‌ ویته‌ ئه‌ستۆی‌ مامۆستا‌کان‌ له‌ به‌ر‌ ده‌م‌ خوای‌ به‌رز‌ و بی‌ هاوت‌ا‌ دا‌ لپرس‌راو‌ ده‌بن‌. هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} فه‌رمویه‌تی: { كَلِمِكُمْ رَاعٍ، وَكَلِمِكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ } (۳). ده‌ی‌ که‌واته‌ هه‌ر

(۱) أ - متفق عليه.

ب - واته‌: سویندم‌ به‌خوا‌ نه‌گه‌ر‌ خوای‌ گه‌وره‌ رینومایی‌ و هیدایه‌تی‌ که‌سێک‌ له‌سه‌ر‌ ده‌ستی‌ تو‌ بدات‌ و موسلمان‌ بییت‌ یا بیته‌وه‌ سه‌ر‌ رپه‌گای‌ راست‌ گه‌لێک‌ باش‌تره‌ بۆ‌ تو‌ له‌میگه‌له‌ حوش‌ترو‌ مه‌پو‌ مال‌اتیک‌، که‌ ئیستا‌ ئوتومبیلی‌ دواین‌ مۆدیل‌ وکۆشکی‌ به‌رز‌ به‌رز‌ که‌سه‌ره‌شکینه‌ی‌ پێ‌ له‌گه‌ل‌ ئاسمان‌ ده‌که‌ن‌، یا ده‌فته‌ری‌ سه‌د‌ و ده‌ره‌قه‌ی‌ دۆلاری‌ ده‌گریته‌وه‌. (وه‌رگێڕ)

(۲) أ - صحيح رواه الطبرانی وغيره.

ب - واته‌: مامۆستای‌ چاک‌ و سود‌ به‌خش‌ هه‌مو‌ شتی‌ک‌ داوای‌ لێ‌ خۆش‌ بونی‌ بۆ‌ ده‌که‌ن‌ هه‌تا‌کو‌ نه‌هه‌نگ‌ و ماسی‌ یه‌کانیش‌ له‌ده‌ریادا‌. (وه‌رگێڕ)

(۳) أ - متفق عليه.

ب - واته‌: ئیوه‌ هه‌موتان‌ به‌رپرس‌ و چاودیر‌ و شوانن‌، وه‌هه‌موتان‌ به‌رس‌ و چاودیرۆ‌ سه‌رپه‌رشتیارن‌ به‌سه‌ر‌ نه‌و‌ که‌سانه‌ی‌ وان‌ له‌ به‌ر‌ ده‌ست‌دا‌ له‌هه‌مو‌ چین‌ و توویژه‌کانی‌ مرۆف‌ و کۆمه‌لگا‌. پیاو‌ به‌رپرسه‌ له‌ئه‌ندامانی‌ خیزانه‌که‌ی‌، مامۆستا‌ له‌قوتابیه‌کانی‌، دایک‌ له‌ مندال‌ و می‌ردو‌ مالی‌ می‌رده‌که‌ی‌ ئه‌مینداره‌، سه‌رکرده‌ و به‌رپرس‌ سه‌رومال‌ و گیان‌ و عه‌رزونا‌مۆسی‌ و لات‌ و هاو‌ و لاتیان‌ له‌ئه‌سه‌ودایه‌ .. وه‌ هه‌روه‌ها‌. (وه‌رگێڕ).

بۆیەش مامۆستا شوانە لە قوتابخانە کە ی خۆی دا و بەرپرسە بەرامبەر بە قوتابییەکانی و دەبێ بە باشترین شیۆه پەرۆردەیان بکات و فێری زانست و زانیاریان بکات و فێری پەرۆشت و ئەخلاقى بەرزو پیرۆزیان بکات و لە خراپە بیان گێڕیتەو.

کەواتە ئە ی پەرۆردیاریو ئە ی مامۆستای بەرپرز پێویستە لە سەرت پێش هەموو شتێک و پێش هەموو کەسێک بەر لە هەموو هەنگاوێک و لە هەنگاوی یە کەمتدا خۆت چاک بکەیت و خۆت بە سیفەتی جوان و بە ئەخلاقى بەرز برازینیتەو. دەبێ لە پێش چاوی قوتابی و مندالەکان پەرۆشتاری باش بکەیت و جوانترین قسە و گفتار بە گوێچکە یاندا بچرپینی و باشترین ئاکار بنوینی و ئە نجام بدەیت، قسە ی فشقیات و حە لە ق و مە لە ق لە گەل قوتابیان و مندالەکاندا مە کە و کە سایەتی بەرزى خۆت بنوینە، بۆ ئەو ی ئە و کە سایەتی و هەببەت و ئەخلاقى خۆت بە جوانی نیشان بدەیت و پێزو خۆشەویستیت لە دل و دەرون و لە مێشکی ئە و اندا تۆمار بکەیت و وینە ی تۆ لە چاوی قوتابییەکاندا تۆمار ببیت و پەرنگ بداتەو، چونکە هەمیشە قوتابیان و زارۆکەکان لاسایی مامۆستا و پەرۆردیاریو گەرەکانی خۆیان دەکەنەو^(۱). گرانی و سەنگینی و پەرۆشت پاکى پەرۆردیاری وە ک باوک و دایکان باشترین پەرۆردەو چاوی لى کردنە بۆ قوتابیان و مندالە خنجیلە و چاوی گەشەکان^(۲)

(۱) کوردیش دەلی: گەرە ئاو دەپێژێ و گچکەش پی ی ری دەخشینی. (وەرگێ).

(۲) بەلی، پەرۆشت و ئەخلاق و هەلس و کەوتی باوک و دایک و مامۆستا و پەرۆردیاری چۆن بیت وینە ی قوتابی و مندالەکانیش هەمان وینە ی ئە وان دەر دەچیتەو. ئە وان پەرۆشت پاک و خواناس و ئیماندار و خۆ داپۆش بن بە پۆشاکى شەری پر لە حە یاو حە شەمەت مندال و قوتابییەکانیش وە ک ئە وان ئیماندارو لە خوا ترس و پەرۆشت بەرزو بە ئەخلاق دەر دەچن، خوا نە خواستە ئە وان بی باو و پەرۆشتە قاو و بی پەرۆشت و پوت و سفورو خۆ پاراوه بن قوتابیان و مندالەکانیشیان هەر وا دەبن. و بە پێچەوانە کە شى پاستە هەرۆه کو لە سەرۆه باسما ن کرد. ئەو هەتە پیغەمبەری خوا ﷺ دە فەر موی: { کُلُّ مَوْلُوٍ یولد علی فطرته فأبواه یهودانه وینصرانه ویمجوسنه... } واتە: هەموو لە دایک بوێک بە موسڵمانیتی لە دایک دەبیت. بە لام دوا یی دایک و باوکی یان چ بن ئەوانیش دەبن بەو دین و پێبازو پەرۆشته، جوله کە بن جوله کەن، فەلە بن فەلەن،

بی‌گومان ئەم نامیلکه‌یه‌م بۆ خوشک و برا مامۆستاکانم نوسیوه دواى کۆکردنه‌وه‌و نوسین و ماندو بون و ئەزمون وزانیاریه‌کی زۆر له کات و ساته‌کانی په‌روه‌رده‌و فی‌رکدنمدا که‌نزیکه‌ی چل سالانیکی خایاند. هیوادارم که‌سود به‌خش بی‌ت له‌بوارى پراکتیکی (کرده‌کی — عملی) دا، مامۆستایان و په‌روه‌ردیاران و دایکان و باوکان که‌لکی ئی وه‌ربگرن، مامۆستایانی نمونه‌یی و باش و سه‌رکه‌وتویان ئی ده‌ربچیت.

له‌خواى گه‌وره‌م داوايه که‌سودو که‌لکی بۆ برایانی موسلمانم هه‌بی‌ت و بی‌کاته کاریکی پوخته‌و نیاز پاک له‌پوی خواى گه‌وره‌و به‌رزو به‌خشنده‌دا.

نوسه‌ر

ناگر په‌رست بن ناگر په‌رستن، مه‌گه‌ر نه‌وه‌ی خواى گه‌وره‌ مه‌به‌ستی بی‌ت به‌یئینیه‌ سه‌ر ریگه‌ی راست هۆکاره‌کانی بۆ ده‌گونجینی. کوردیش ده‌لی: گیا له‌سه‌ر پنجه‌ی خوی ده‌پوئته‌وه‌ (وه‌رگی‌).

نەرکی پەرورددیاری سەرکه وتوو

شتیکی بەلگەنەویست و تەئیوریە کە ئاوات و ئامانجەکانی پەرورددە و فێرکردن بریتییە لە دروست کردنی کەسیەتیەکی بەرزو نمونەیی لە نیۆ کۆمەلگای مەوقایەتی دا، ئەو کەسیەتیە نمونەییەش ئەو کاتە دێتە دی کە پەییوەست بێت بە دروست کارەکەیی خۆی، واتە بە پەرورددگاری بالادەست و هەرچی سیستەم کە تەلۆکی ژیاانی هەیه لەو خواپە بەرزو بێ ھاوتایە وەری بگریت و ئەمجار کۆمەلگاکەیی خۆی پێ پاست بکاتە وەو چەمکەکانی ژیاانی کۆمەلگاکەیی لەسەر ئەو بنچینە و بنەما پاستەقینە خواپیانە دابمەزینیت، ئائەمەیه رییازو ئامانجی دروست و پاستەقینە لە پەرورددە کردن و فێرکردندا لە دروست کردنی مامۆستا و پەرورددیاردا.

شتیکی ئاشکرایە کە پەرورددە و فێرکردن چەندان بنچینە و بنەمای هەیه کە لە سەری دادەمەزینیت، لە کۆمەلگاکە وە بۆ کۆمەلگای ترو بەگۆیژەیی چەمک و بیرو زیهنی ئەو کۆمەلگایە دەگۆریت. ئەگەر لە کۆمەلگای کۆمۆنیستی بێت ئەو بنەماکانی پەرورددە لەسەر بنچینەیی مادیت و ددان نەنان بەبابەتە پوچی یەکان و پچرانی پەییوەندی مەوقە بە پەرورددگەر وە دادەمەزینیت. وە لە کۆمەلگای رۆژئاوادا لەسەر بنچینە و بنەمای داگیر کردن و خۆیستی و داھیزران دادەمەزینیت، بەلام لە کۆمەلگای ئیسلامی دا پرینسیپەکانی پەرورددە و فێرکردن لەسەر بنچینەییەکی بەھیزو پتەو و لەسەر بناغە و بنەمای بیروباوەرپێکی (عقیدە) پاست و دروست و سۆزە بەرزو بەھا بەرزو پۆلایینەکان و ئاکاروپرەوشتە جوان و بەرزەکان دادەمەزینیت کە پەییوەندی قوتابی یا مەوقە بەگشتی بە خواپ پەرورددگەر وە توندو تۆل و تۆکمەیه، ئەمە و پیرای پەییوەندی خۆشەویستی لە نیوان مامۆستا و برا قوتابیەکانی و لە نیوان بەرپۆبەر و مامۆستایان و بەرپۆبەراییەتی قوتابخانەکەیی و دواتریش پەییوەندی خۆشەویستی و پیز بە خیزانەکەیی توندو تۆل تر دەکات، ئەمە سەرباری پەییوەندی پوچی خواپیی لە نیوان ئەندامانی کۆمەلگاکەیی رۆژ بە رۆژ

پته‌وترو به‌هیز تر ده‌بی‌ت و ره‌وره‌وی ژیانی کۆمه‌لایه‌تی و برایه‌تی و ته‌بایی و یه‌ک پیزو یه‌ک ده‌ستی خیراترو خیراتر ده‌خولیته‌وه^(۱).

ئه‌گه‌ر ویستمان ئه‌م که‌سیه‌تیه‌ له‌واقیعی کارکردندا بهینینه‌ دی ئه‌وا ده‌بی‌ پ‌ره‌وردیاریکی سه‌رکه‌وتو و کارامه‌ له‌بواریه‌ پ‌ره‌ورده‌و فی‌رکردندا به‌م شی‌وه‌یه‌ی که‌له‌سه‌ره‌وه‌ باس‌مان کرد دروست بکه‌ین. دیاره‌ ده‌بی‌ ئه‌م پ‌ره‌وردیاره‌ چه‌ندان مه‌رج و ئاکاری جوانی تیدا بی‌نه‌ دی هه‌تا‌کو بتوانیت بی‌ته‌ پ‌ره‌وردیاریکی چاک و مامۆستایه‌کی به‌که‌لک و سه‌رکه‌وتوو.

(۱) خ‌وای گه‌وره‌ له‌قورئانی پ‌یرۆزدا ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ^ج وَأَتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿۱۰۱﴾ واته‌: موسلمانان ، بر‌واداران برای یه‌کترین، ده‌ی باهه‌میشه‌ نیوانی یه‌کتری چاکتر بکه‌ن و ئیسل‌اح له‌نیوان خ‌ویان دا به‌ریا بکه‌ن و پ‌ره‌ورده‌و فی‌رکردن و ئامۆژگاری یه‌کتری بکه‌ن و یه‌کتری به‌ره‌و چاکه‌و چاکه‌کاری هه‌ل بنین تا یه‌کترینان خ‌وش بویت و به‌خته‌وه‌رو به‌ختیار بژین و تا‌خوا‌ی گه‌وره‌و سۆزو به‌زه‌یی پ‌یتان دا بی‌ته‌وه‌ و له‌ دنیاو له‌قیامه‌تدا سه‌ربه‌رزو سه‌رفرازانان بکات. هه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ^ط وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ^ج﴾ واته‌: هه‌میشه‌ هاریکاری و یارمه‌تی یه‌کتری بدن له‌سه‌ر چاکه‌و چاکه‌کاری و ئامۆژگاری یه‌کتری کردن و ده‌ستگیرویی نه‌ک له‌سه‌ر خ‌راپه‌و خ‌راپه‌کاری و ملی یه‌کتری شکاندن و چال بۆ یه‌کتری هه‌ل که‌ندن و له‌به‌ر یه‌ک بردنی خانه‌و شان‌ه‌کانی کۆمه‌لگا که‌خیزانه‌و مامۆستاو خ‌ویندکاران و قوتابیان پۆل و ژووری به‌پ‌یوه‌به‌رو مامۆستا بکه‌نه‌ شه‌رگه‌و و کورسی می‌زه‌کان له‌یه‌کتری بکه‌ن به‌سه‌نگه‌رو مه‌ته‌ریز. به‌ناوی حیزبایه‌تی و پ‌یک‌خ‌راوی مامۆستایان و قوتابیان و خ‌ویندکاران و نازانم چی و چی .. هه‌روه‌کو ئه‌م‌پ‌ۆ له‌واقیعی حا‌لی خ‌ۆماندا له‌عیراق به‌گشتی و له‌کوردستانی خ‌ۆماندا به‌زه‌قی و به‌تایبه‌تی ده‌بینین (وه‌رگ‌پ‌).

مه‌رجه‌کانی په‌روه‌ردیاری سه‌رکه‌وتوو

۱. ده‌بی له‌کاره‌که‌ی دا کارامه‌و پ‌سپ‌ور بی‌ت، هه‌میشه له‌شی‌وازه فی‌رکاری‌وپه‌روه‌رده‌کاریه‌کانیدا داهینه‌ر بی‌ت ویست و ئاره‌زو خو‌شه‌ویستی بۆ کاره‌که‌ی هه‌بی‌ت‌ومندالان و قوتابیه‌کانی خو‌ش بون، هه‌ولیکی لی‌پراوانه‌ بدات بۆ په‌روه‌رده‌و فی‌رکردنیان به‌شی‌وه‌یه‌کی د‌لس‌وزانه‌و زۆر چاک و دروست، به‌رژه‌وه‌ندی گه‌لیان له‌چاوی قوتابیه‌کانه‌وه سه‌یر بکه‌ن و زانست‌وزانیاری و ئامۆژگاری به‌که‌لکیان پی‌ ببه‌خشن، له‌سه‌ر ئه‌خلاق و په‌وشتی جوان‌وبه‌رز‌رایان بی‌ن، هه‌ولیکی بی‌ پایان بدات بۆ دور خستنه‌وه‌یان له‌خو و په‌وشتی ناشیرین‌وبی‌زراو، چونکه ئه‌و له‌هه‌مان کاتدا په‌روه‌ردیاریو فی‌رکاریشه. هه‌م زانست‌وزانیاری به‌سود فی‌ری قوتابیان‌ونه‌وه‌ی دوا‌پ‌وژ ده‌کات‌وه‌م په‌روه‌رده‌و راهینه‌رو پیک هینه‌ری مرؤقیکی راست و دروسته له‌سه‌ر ئه‌و ئامانجه‌ی که‌خوای گه‌وره‌ مرؤقی له‌پیناودا دروست کردوه.

۲. ده‌بی پ‌یشه‌نگیکی باش و به‌که‌لک بی‌ت، له‌قسه‌کانیدا، له‌کرداره‌کانی دا، له‌خو و په‌وشتی دا، له‌پا‌په‌پاندنی کارو ئه‌رکه‌کانی سه‌رشانی دا به‌رامبه‌ر به‌خوای په‌روه‌ردگاری خو‌ی، هه‌روه‌ها به‌رامبه‌ر به‌گه‌له‌که‌ی و به‌رامبه‌ر به‌ قوتابیه‌کانی و ده‌بی ئه‌وه‌ی بۆ خو‌ی و مال‌ومنداله‌که‌ی ده‌ی خوازیت بۆ قوتابیه‌کانیشی بیه‌وی، گیانی به‌زه‌یی‌ولی بورده‌یی هه‌بی‌ت و نه‌رم و نیان بی‌ت له‌گه‌لیاندا، ئه‌گه‌ر ناچاری سزادانیان کرد با به‌په‌رحم و به‌زه‌یی بی‌ت. هه‌روه‌کو پی‌غه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌و‌آله‌وس‌لم فه‌رمویه‌تی: { لایؤمن احدکم حتی یحب لأخیه ما یحب لنفسه } (۱).

۳. له‌مه‌رجه‌کانی مامۆستای سه‌رکه‌وتوو ئه‌وه‌یه ده‌بی قوتابیه‌کانی به‌گو‌یره‌ی بنچینه‌و بنه‌ماکانی زانست‌وپه‌روه‌رده‌و ئه‌خلاق‌ی جوان‌پا‌هیننی که‌له‌سه‌ر چه‌مک‌وبنه‌ماکانی ئیسلام

(۱) أ - متفق علیه.

ب - واته: بر‌وای نیه هه‌رکه‌سێک له‌ئیه هه‌تا‌کو ئه‌وه‌ی بۆ خو‌ی ده‌یه‌وی و پی‌ی خو‌شه‌ بۆ برا موسلمانه‌که‌شی بخوازیت و بیه‌وه‌ی. (وه‌رگێڕ).

دامه‌زراوه. ده‌بی زۆریش ناگادار بیټ قسه‌و کرداره‌کانی یه‌ک بن‌ولیک جیا نه‌بن وتیک نه‌گیرین. گوی بگره‌ بو‌ خوای گوره‌ وبالا‌ ده‌ست چیمان پی‌ ده‌فهرمویت: ﴿كَبُرَ مَقْتًا

عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿۳﴾ سورة‌ الصف: ۳. (۱)

دیاره‌ نه‌مه‌ به‌رپه‌رچ دانه‌وه‌ی نه‌و که‌سانه‌یه‌ که‌ه‌ر قسه‌یان هه‌یه‌و به‌س وبه‌کرده‌وه‌ هه‌چیان له‌ده‌ست هه‌ل ناوه‌ریت. هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: { اللهم إني أعودُ بك من علم لا ينفع } (۲). واته‌ کاری پی‌ ناکه‌م و به‌خه‌لکیشی رانه‌گه‌یه‌نم و خلکی فی‌ری نه‌و زانسته‌ خراپه‌ ناکه‌م ولای خۆم هه‌شاری بده‌م تا له‌گه‌ل خۆمدا ده‌یبه‌مه‌ ژیر گله‌وه‌و له‌دنیا‌دا ره‌وشت و نه‌خلای خۆمی پی‌ نه‌پازینمه‌وه‌.

هه‌روه‌ها گۆته‌ی شاعیر:

يا أيها الرجل المعلم هَلَّا لِنَفْسِكَ كَانَ ذَا تَعْلِيمٍ (۳).

۴. مامۆستا پی‌ویسته‌ بزانی که‌ئیشی نه‌و وه‌ک ئیشی پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) وایه‌ که‌خوای گوره‌ ناردونیه‌ خوار بو‌ رینوما‌یی و ده‌ست گیرۆیی مرۆف و فی‌رکردن و په‌روه‌رده‌ کردن و پی‌ ناساندنی په‌روه‌ردگارو دروستکاری خۆیان.. هه‌روه‌ها مامۆستا له‌جیگه‌ی باوک‌ودایکه‌ له‌سۆزو خۆشه‌ویستی دا بو‌ قوتابیه‌کانی و به‌رپه‌سه

(۱) واته‌: نه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی که‌برواتان به‌خوای به‌پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هه‌ناوه‌ بوچی نه‌وه‌ی به‌ده‌م ده‌ی لاین به‌کرده‌وه‌ نای که‌ن، نه‌دی نازانن خوای گوره‌ زۆر رقی له‌و که‌سانه‌ هه‌ل ده‌ستیت که‌ نه‌وه‌ی به‌ده‌م ده‌ی لاین به‌کرده‌وه‌ نه‌نجامی ناده‌ن و ته‌نیا قسه‌یان هه‌یه‌و به‌س، خوا زۆر زۆر رقی له‌م جو‌ره‌ که‌سانه‌یه‌ (وه‌رگێڕ).

(۲) أ - واته‌: خوایه‌ گیان په‌نا ده‌گرم به‌تۆ له‌زانستیک که‌سود به‌خش نه‌بیټ.

ب - رواه‌ مسلم.

(۳) نه‌ی نه‌و که‌سه‌ی که‌مامۆستایت، ده‌ی شتیک له‌زانست و پۆشنبیری بو‌ خۆت کۆ بکه‌روه‌ که‌بتوانیت فی‌رخوازه‌کانتی پی‌ فی‌ر بکه‌یت و په‌روه‌رده‌یه‌کی پاک و پوختیان بکه‌یت. (وه‌رگێڕ).

بهرامبر به و قوتابیانہ له ئاماده بونیان، له گرنگی دان بهوانه کانیان. نهك هه ر ئه مه ش بهلكو ده بی یارمه تیشیان بدات له حهل کردن و کردنه وه ی گری کویره کانی کیشه و تهنگ و چه له مه کانیان و ههستان به هه مو کارو فرمانیک که له سنوری ئه رك و کاره کانی ئه و ده ژمی درین. پیغه مبه رسول الله ﷺ فه رمویه تی: { کلکم راعٍ، وکلکم مسئولٌ عن رعیتہ } (۱)

با ماموستایان چاک بزنان که ئه وان له قوتابیه کانیان به رپرسن له به رده م خوای گه ورده دا که چی فیئر کردون و چی فیئر نه کردون. وه ئایا دل سوژو جیدی بوه له به دوادا چونی کیشه کانیان له توژیینه وه و لی کۆلینه وه له ئاسته نگه کانیان و گه ران به دواتی ریگه چاره ئاسانه کان ورپنومایی کردن و ده ست گرتن و گپرنه وه یان له خراپه کاری و ئاراسته کردنیان به ره و چاکه و چاکخوازی. پیغه مبه رسول الله ﷺ فه رمویه تی: { إنَّ اللهَ سائلٌ کلَّ راعٍ عما إسترعاه، أَحْفَظُ ذَکَ اُمَّ ضِعیفه؟ حتی یسأل الرجل عن أهل بیت } (۲)

هه ره کو پیویسته له سه ر ماموستا یا په ره ر دیار که به و شیوه زمان و زاواوه قسه یان له گه ل دا بکات که تی ی ده گه ن و به گویره ی پله ی تیگه یشتنیان بیان دوینی و وانه کانیان بو راقه و شروقه بکات. علی رضی الله عنه گوتویه تی: (حدثوا الناس بما یعرفون، أتحبون أن یکذب الله ورسوله؟) (۳).

(۱) متفق علیه

(۲) أ - حسن رواه النسائی عن أنس.

ب - واته: خوای گه وره له هه مو شوانیک ده پرسیتته وه له و شتانه ی که شوانه تی به سه ردا کردون، ئایا باشی پاراستون وه هه قی خو ی داوئی، یا باشی له وه راندون و خزمه تی کردون یا به پیچه وانه وه ، هه تاکو پیاو ده رباره ی مال و منداله کانی خو شی لی ی ده پیچریتته وه، ئایا له سه ر به رنامه و ره وشت ورپسا کانی ئیسلام په ره رده ی کردون یا به پیچه وانه وه... تد. (وه رگپ).

(۳) أ - أخرجه البخاری فی العلم، باب خص قوماً دون قوم فی العلم.

ب - واته: به و زمان و به و شیوه قسه له گه ل خه لکی بکه ن که تی ی ده گه ن و ده ی زانن و به گویره ی ئاستی هوشیاری و زانستی ئه و که س و کۆرو کۆمه له قسه یان له گه ل دا بکه ن، ئایا چه ز ده که ن که درۆ له گه ل خواو پیغه مبه ره ی رسول الله ﷺ خوادا بکه ن؟ (وه رگپ)

۵ - مامۆستا به‌هۆی کاره‌که‌یه‌وه له‌نیۆ قوتابیانیک دا ده‌ژیا که‌پله‌ی تیگه‌یشتن و زانیاری و نه‌خلاق و په‌روه‌رده‌و زیره‌کیان جیاوازه .

بۆیه ده‌بێ له‌گه‌ڵ هه‌مواندا هه‌ر که‌س به‌نه‌خلاقى خۆی هه‌ولیان له‌گه‌ڵ دا بدات. چونکه ئه‌و وه‌ك باوك وایه بۆیان وله‌جیگه‌ی باوك دایه و ده‌بێ به‌چاوی باوکایه‌تی سه‌یریان بکات به‌گۆیره‌ی فه‌رموده‌ی په‌روه‌ردیاری گه‌وره‌مان پیغه‌مبه‌ر محمد ﷺ که‌فه‌رمویه‌تی: {إنما أنا بمنزلة الوالد أعلمکم} (١)

٦ - پێویسته له‌سه‌ر مامۆستای سه‌رکه‌وتو که‌هاریکاری و یارمه‌تی براده‌ره‌کانی بکات، ئامۆزگاریان بکات و پراویژیان پێ بکات له‌و کاروبارانه‌ی که‌په‌یوه‌ندی به‌کاروبارو به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانی قوتابیه‌کانیان وه‌هه‌بیت، بۆ ئه‌وه‌ی بپه‌یته‌ پێشه‌نگیکى به‌که‌لك و دروست بۆ قوتابیه‌کانی و ده‌بێ هه‌مو مامۆستایان شوین که‌وته‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بن و چاوه‌ له‌و بکه‌ن کاتی خۆی گه‌وره‌ ده‌رباره‌ی ئه‌و پیغه‌مبه‌ره‌ ﷺ راده‌گه‌یه‌نی و ده‌فه‌رموی: ﴿لقد کان لکم فی رسول الله اُسوةٌ حسنة﴾ (٢)

٧. هه‌ر چه‌نده زانابی خۆت به‌که‌م بزانه‌ (التواضع العلمی): ددان نان پێ له‌ به‌پاستی نان سه‌ربه‌رزى و مایه‌ی په‌هوشت و نه‌خلاقى به‌رزه‌، گه‌رانه‌وه بۆ پاستی وه‌هه‌ق و سه‌رکه‌شى نه‌کردن له‌سه‌ر هه‌له‌و تاوان چاکتره‌و زۆریش چاکتره‌ له‌خول خواردنه‌وه‌ت له‌ خولگه‌ی تاوان و خراپه‌وسور بون و پێدا گرتن له‌سه‌ر خراپه‌و خراپه‌کاری و خوانه‌ناسی.

(١) أ - صحیح رواه أحمد وأبو داود.

ب - واته: من بۆ ئیوه وه‌ك باوك وام و فیری ئایینی خواو به‌رنامه‌که‌ی خواتان ده‌که‌م و خۆی گه‌وره‌تان پێ ده‌ناسینم و په‌روه‌رده‌یه‌کی ئیسلامیانه‌تان ده‌که‌م. (وه‌رگێ).

(٢) أ - الأحزاب: ٢.

ب - واته: پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ ئیوه نمونه‌و پێشه‌نگیکى باش و چاکه‌، ده‌ی له‌کارو کرده‌وه‌کانتاندا چاوه‌ له‌و بکه‌ن و شوین پێ ی سوننه‌تی ئه‌و هه‌ل بگرن و دواى ئه‌و بکه‌ون و به‌مو ئی ی لاهه‌ده‌ن. (وه‌رگێ).

له‌سەر مامۆستا پێویسته که شوین که‌وته‌ی پێشینە‌ی پیاو چاک (السلف الصالح) بی‌ت له‌هه‌موه‌نگاوه‌کانی ژیا‌نی داو له‌ئاست راستی دا و پێ له‌هه‌له‌کانی خۆی بنی‌ت و مل که‌چ و خۆبه‌که‌م زان بی‌ت، هه‌ر کاتی‌ک راستی بو‌ ده‌رکه‌وت وزانی ئه‌و هه‌له‌یه، ده‌بی ده‌سته‌وستان پێ له‌هه‌له‌کانی خۆی بنی‌ت جابا ئه‌و که‌سه‌ی بو‌ی راست ده‌کاته‌وه قوتابه‌کی خۆشی بی‌ت. به‌لگه‌ش له‌سه‌ر ئه‌مه ئه‌وه‌یه که (ابن ابی حاتم) له‌کتیبه‌که‌ی خۆی دا (مقدمة الجرح والتعديل) ئاماژه‌ی پێ کردوه کاتی که‌به‌سه‌ر هاته‌که‌ی مالک رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه که‌فتوای له‌سه‌ر شتی‌ک دابو، به‌لام له‌دوایی دا فه‌رموده‌ی له‌سه‌ر دیوه که‌ئو هه‌له‌بوه، که‌به‌م شیوه ده‌گیریتته‌وه: باب ما ذکر من إتياع مالک لأثار النبى ﷺ ونزوعه عن فتواه عندما حدث عن النبى ﷺ خلفه: قال ابن وهب: سمعت مالکاً سئل عن تخليل أصابع الرجلين في الوضوء فقال: ليس ذلك على الناس. قال: فتركته حتى خف الناس، فقلت له: عندنا في ذلك سنة، فقال وما هي؟ قلت: حدثنا الليث بن سعد وابن لهيعة، وعمرو بن الحارث عن يزيد بن عمرو المعافري عن أبي عبد الرحمن الحبلي عن المستورد بن شداد القرشي: قال رأيت رسول الله ﷺ يدك بخنصره ما بين أصابع رجليه، فقال: إن هذا الحديث حسن، وما سمعت به قط إلا الساعة، ثم سمعته بعد ذلك يسأل فيأمر بتخليل الأصابع (١)

(١) أ . بروانة (مقدمة الجرح والتعديل ص ٣٠)

ب . دواى ئه‌وه‌ی ئه‌م فه‌رموده‌یه‌یان بو‌ گێڕایه‌وه هه‌روه‌کو له‌سه‌ره‌وه نوسیمان: پوخته‌ی فه‌رموده‌که‌ش ئه‌وه‌یه که‌پنغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ کاتی ده‌ست نوێژی هه‌لگرتوه به‌په‌نجه توته‌ی په‌نجه‌ی ناوه به‌نیوانی په‌نجه‌کانی قاچی دا دواى ئه‌وه‌ی ئاوی پێدا ده‌کردن واته نیوانی په‌نجه‌کانی قاچی به‌په‌نجه توته‌ی ته‌رده‌کرن و پێ داده‌هینان. که‌ئیمامی مالک رضی اللہ عنہ ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ی پێ ده‌گات و ده‌ی بیستی ده‌لی: ئه‌م فه‌رموده‌یه‌م نه‌بیستوه‌و، ئه‌مه‌یه‌که‌مجاره‌ بیبیستم و فه‌رموده‌یه‌کی چاکه (حسن) ه‌و ئیدی له‌وکاته‌وه هه‌ر که‌سی‌ک پرسیا‌ری له‌ئیمام مالک بکردایه، ده‌ی گوت: په‌نجه‌تان له‌نیوان قامکه‌کانی پێتان رابه‌ینن ویاکیان بکه‌نه‌وه. وه‌فتوا کۆنه‌که‌ی خۆی وه‌لا ناو ددانی به‌پاستیه‌کاندا هینا. (وه‌گێڕ).

ئه‌گەر بیټ و به‌لگه‌و نمونه‌کانی ژیانی پِیشینه‌ی پیاو چاک (السلف الصالح) بِنینه‌وه‌و بیان خه‌ینه‌پرو ئه‌وا له‌م چه‌ند لاپه‌ر په‌یه‌دا جیّ یان نابیتته‌وه. بۆیه له‌سه‌ر مامۆستای سه‌رکه‌وتو پیویسته که ده‌یه‌ویّ له‌کاره‌کانی دا سه‌رکه‌وتو بیټ ده‌بیّ بۆ هه‌ق وراستی هه‌میشه‌مل که چ بیټ وددان به‌راستیه‌کاندا بِنیت و له‌که‌له‌ ره‌قی خۆی دابه‌زیت وپیّ له‌هه‌له‌کانی خۆی بنیت و به‌کرده‌وه‌ش بیسه‌لمینتیّ ئه‌گەر هات و بینی وه‌لامی قوتابیه‌ک له‌وه‌لامی ئه‌و راست تر بو، یاراو بیرو بۆچونی که‌سیکی تر یا قوتابیه‌که‌ی له‌هی ئه‌و راست تر بو، بارای بگه‌یه‌نیّ که‌وه‌لامی ئه‌و قوتابیه‌ له‌هی ئه‌و راست تره‌ وکار به‌هی ئه‌و بکه‌ن و سه‌رکه‌شی نه‌کات له‌سه‌ر هه‌له‌که‌ی خۆی وپیّ دابگریټ وبلّی: نه‌خیر هه‌ر وه‌لامی من راستره‌ له‌کاتیکیش دا ئه‌و هه‌له‌یه. وه‌پیویسته له‌سه‌ری ئه‌م ره‌وشته‌ به‌رزوگه‌وره‌یه که‌بریتیه‌ له‌گه‌رانه‌وه‌ بۆ هه‌ق وراستی وددان نان به‌هه‌له‌ی خۆداو مل که‌چ بون بۆ راستی له‌مندالان و قوتابیه‌کانی بگه‌یه‌نیّ. دیاره‌ که‌وای کرد پتر متمانه‌ و خۆشه‌ویستی قوتابیه‌کان بۆ لای خۆی راده‌کیشیّ.

نزیکه‌ی چل سالیک ده‌بیّ له‌ناو مامۆستایاندا وه‌ک مامۆستایه‌ک و په‌روه‌ردیاریک ژیانم بردۆته‌ سه‌ر، ئه‌گەر هه‌مو شتیکم له‌بیر بجیتته‌وه، ئه‌و مامۆستایه‌م له‌بیر ناچیتته‌وه که‌له‌خویندنه‌وه‌ی فه‌رموده‌یه‌کدا هه‌له‌ی کرد، هه‌ندیّ له‌قوتابیه‌کانی کاتیّ قوتابیه‌کان بۆیان راست کرده‌وه ئه‌و ددانی پێدا نه‌ده‌هینا و له‌سه‌ر هه‌له‌که‌ی خۆی سور بو وده‌م به‌ده‌مه‌ی له‌گه‌ل ده‌کردن. ئه‌مه‌ وای کرد که‌ئه‌و مامۆستایه‌ که‌که‌سیه‌تی خۆی له‌به‌ر ده‌م قوتابیه‌کانی له‌ده‌ست بدات ئیدی متمانه‌یان پیّ نه‌ما و ئه‌و پزیه‌ی جارانی نه‌ما و وه‌ک پیویست گویّ یان بۆ وانه‌کانی شل نه‌ده‌کرد.

ئێستاش هه‌ندیّ له‌هه‌لۆیستی مامۆستا راستگۆکانم له‌بیره‌ که‌له‌پرای خۆیان داده‌به‌زین وه‌میشه‌ پیّ یان له‌هه‌له‌ی خۆیان ده‌نا به‌رامبه‌ر به‌قوتابیه‌کانیان وله‌به‌رامبه‌ریشدا خۆشه‌ویستی و متمانه‌ی قوتابیه‌کان بۆ ئه‌و مامۆستایانه‌ پتر ده‌بو و جیگه‌ی پزیزو شانازی قوتابیه‌کانی یان بون.

خۆزگایه کو هه مو مامۆستایان و ئه ندامانی کۆمه لگه ی مرۆفایه تی به گشتی ریگه ی ئه وانه یان ده گرت وله سه ر ریبازی ئه وان ده رپۆیشتن له گه رانه وه یان بۆ هه ق وهه قخوازی و بۆ دادپهروه ری وراستی بگه رانه وه وه به په یه وه و پیرۆگرامی خواو به قورئانی پیروژ که که تۆلۆکی ژیا نی مرۆفایه تیه له سه ری ده رپۆیشتن وله سه ر پوی زه وی حوکمیان ده کردو ته نیا قورئان و سوننه تیان ده کرده سه رمه شقی ژیا نی خۆیان نه وه کو به رنامه ده ست کرده بۆگه نه کانی دنیا و ده ست به ردار ی ریگه ی شه ی تان ده بون.

۸ . راستگویی و پابه نده بون به په یمانه وه (الصدق والوفاء بالوعد):

پیویسته مامۆستا هه میشه له قسه و گفتاره کانی دا به راستیه وه پابه نده وراستگۆ بیته، چونکه راستگویی هه موی هه ر خێرو به ره که ته، راستیش ته نیا ئه وه یه که له گه ل به رنامه که ی (الله عزوجل) دا یه ک بگریته وه، نه ک ئه وه ی له گه ل به رنامه شه ی تانیه کاندایه بیته وه لیته تیک نه چیت. بۆ نمونه: مامۆستایه ک هاوړپیکه ی جگه ره کی شه و له و باره وه له لایه ن قوتابیه کانیه وه پرسیا ری لی ده کری، له بری سه رزه نشتی براده ره که ی بکات که چی ئه و به رگری لی ده کات و ده لی: هوی جگه ره کی شان ی ئامۆژگاری دکتۆریکه بۆ ئه و. دیا ره ئه م په رفته ره ی قوتابیه کانی ده خاته گومانه وه به رامبه ر به و مامۆستایه یان، کاتی که له پۆل دینه ده ره وه قوتابیه کیان ده لی: کورینه بینیتان مامۆستا چون درۆیه کی زلی له گه لدا کردین؟

خۆزگایه کو ئه و مامۆستایه له وه لآمه که ی دا راستی بکر دایه و پاساوی بۆ براده ره که ی له به رده م قوتابیه کانی دا نه هی نا بایه وه، له بری ئه مه بۆ قوتابیه کانی پون بکر دایه وه که جگه ره کی شان هه رامه و کار یکی خراب و نا په وا و نا به جی یه چونکه زیان به له ش ده گه یه نیته و ئازاری ده رو دراوسی ده دات. مال له ناو ده بات، ئه گه ر ئه مه ی بکر دایه متمانه ی قوتابیه کانی وه ده ست ده هی ناو خوشه ویستیان بوی پتر ده بو. ئه و مامۆستایه ده ی توانی به قوتابیه کانی بلی: ئه م مامۆستایه تاکیکه له مرۆف و نیشانه کانی مرۆفایه تی تیدان، مرۆفه وه له ش ده کات و چاکه ش ده کات چونکه مرۆف پار یزراو (معصوم) نیه.

دیاره ئه‌م جگه‌ره کیشانه‌ش یه‌کیکه له‌هه‌له‌کانی وهیوادارین وازی لی بیئی تۆبه بکات. ئه‌مه‌ته پیغه‌مبه‌ری خوا^{صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ} ئه‌مه‌له‌فه‌رموده‌یه‌کی داده‌سه‌لمیئی که‌ده‌فه‌رموی: { کُلُّ بَنِي اٰدَمَ خَطَاٌ وَخَيْرُ الْخَطَاۜئِیْنَ التَّوَابُوْنَ } (۱)

ئه‌م مامۆستایه ده‌یتوانی ئه‌م پرسیاره‌ی قوتابیه‌که‌ی بکاته سه‌ر مه‌شقیک بو هه‌مو قوتابیه‌کانی وپونکردنه‌وه‌ی زیان و مه‌ترسیه‌کانی جگه‌ره نه‌ک هه‌ر بو قوتابیه‌کانی به‌لکو بو هه‌مو خه‌لکی، له‌پوی شه‌رعی و فه‌رموده‌کانی پیغه‌مبه‌ر^{صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ} وپای زانایان و نوژداران و پسپۆرانه‌وه‌ی پون بکردایه‌ته‌وه‌ و هه‌مو به‌لگه‌کانیشی بخستایه‌پو. به‌مه‌ ده‌یتوانی سوډ له‌پرسیاری قوتابیه‌که‌ و ه‌ریگریت و له‌په‌روه‌ده‌و فی‌رکردنی دا پۆژانه له‌پۆل و له‌ده‌ره‌وه‌ی پۆل‌یش ئاراسته‌ی هه‌مو قوتابیه‌کانی تر و خه‌لکانی تری ده‌ره‌وه‌ی قوتابخانه‌که‌شی بکردایه‌. پیغه‌مبه‌ری خوا^{صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ} فه‌رمویه‌تی: { وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَتَصَدَّقُ وَيَتَحَرَّى عَنِ الصَّدَقِ حَتَّى يَكْتَبَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ صَدِيقًا، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى لِلْكَذِبِ حَتَّى يَكْتَبَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا } (۲).

پاستگویی په‌وشتیکی به‌رزه، پیویسته مامۆستا و په‌روه‌ردیار له‌دلی قوتابیه‌کانی دا تۆوی پاستی و پاستگویی بوه‌شینیت و له‌پیش چاوی قوتابیان شیرینی بکات و له‌سه‌ر پاستگویی رایان به‌یئی بو ئه‌مه‌ش ده‌بی له‌گفتار و قسه‌و کرده‌وه‌کانی خۆیاندرا په‌نگ بداته‌وه‌. نابی هه‌رگیزاو هه‌رگیز درۆ به‌زمانیدا بی‌ت به‌تایبه‌تی له‌پۆل داو له‌به‌رده‌م

(۱) أ. واته: هه‌مو که‌سیک قابیلی هه‌له‌کردنه، به‌لام باشترینی هه‌له‌کاران تۆبه‌کاران. (وه‌رگێڕ).

ب. صحیح رواه أحمد

(۲) أ. متفق علیه.

ب. واته: که‌سیک پاستگۆیه‌ و ته‌نیا پاستی ده‌لیت و هه‌میشه به‌دوای پاستی دا ده‌گه‌ریت تا خوای گه‌وره به‌به‌نده‌ی پاستگۆی ده‌نوسیت، وه‌ که‌سی تریش هه‌یه هه‌ر درۆ ده‌کات و هه‌میشه لی‌ره‌وه له‌وی ته‌نیا به‌دوای درۆ درۆ کردندا ده‌گه‌ریت تا وای لی دیت خوای گه‌وره لای خۆی به‌درۆزن ناو زه‌دی ده‌کات و ده‌ی نوسیت. (وه‌رگێڕ).

قوتابیانى دا. هه تاكو له گالته كردنیشدا دهبى پاستگو بن، وراست واقعیش بیټ، دهبى ئه وه بلین چونكه هه روه كو گوتمان قوتابیه كانیش چاو له وان ده كهن و پوی دوه می ئه وان، پیغه مبه رسول الله ﷺ ئه گهر سو حبه تیشی ده كرد شتی پاستی ده گوت (۱). جابا مامۆستایان له درۆ كردن زۆر وریا بن به تایبه تیش له گه ل قوتابیاندا، ئه گهر سو حبه تیشی كرد ده بى پاستی بیټ واته ئه وه ی باسی ده كات ده بى پوداوی پابردو یاداهاتوی پاست و واقیع بن نه ك درۆ هه لبه سستی زمان وفیکری خو ی بیټ. ئه گهر په یمانی به قوتابیان ومنداله كان دا ده بى په یمانه كه ی وه ك خو ی بینیته دی، و وه فا له گفتارو كرده وه كانی دا به دی بكریت هه تاكو به پاستگو ی بزنان و متمانیه یان پى ی هه بیټ، چونكه قوتابیه كانی پاستی و دروستی به باشی لیك جیاده كه نه وه باروبه پشوش شهرم بكه ن وه پوی مامۆستایه كه یان نه دهنه وه هه روه كو له به سهر هاتی ئه و مامۆستایه بیستمان كه له سه ره وه ئاماره مان پى كرد كه پاساوی بۆ براده ره جگه ره كیشه كه هینایه وه، یه كسه ر هه ستیان به درۆی مامۆستایه كه یان كرد.

۹. نارام گرتن و خورپراگری:

پیویسته له سه ر مامۆستا كه ده بى خورپراگو نارام گر بیټ وله كاره كانیدا پیدراگو پراوه ستاوی (استقامه) هه بیټ به تایبه ت له به رده م كیشه و ئاسته نگه كانی قوتابیان و پرۆسه ی فیڕ كردن و په روه رده داو له ماندو بون و كویره وه ریه كاندا پشو درپژ بیټ. چونكه پشو درپژی و خورپراگری باشتیرین و به هیزترین هۆكاریه كه له به ر ده م ئه و كاره پیرۆزه ی

(۱) پیغه مبه رسول الله ﷺ جاریکیان پیریزنیکی گریاند، كاتی پى ی فهرمو پیریزن ناچنه به هه شت پیریزنه كه كه ئه مه ی بیست ده سستی كرده گریان وگوتی: ئه ی قورم به سه ری مادام پیغه مبه رسول الله ﷺ وابفه رموی تازه ته واو من ناچمه به هه شت. چونكه پیغه مبه رسول الله ﷺ ده زانی، به لام پیریزن نه ی ده زانی كه مرؤف و جنۆكه كان به پیری ناچنه به هه شته وه. ئه مجار پیغه مبه رسول الله ﷺ فهرموه ی: نه نه گیان مه گری (إنشاء الله) ده چیه به هه شت تو به گه نجی ده چیه به هه شت، چونكه هه مو كه س له پۆژی قیامه تدا گه نج ده بنه وه و پیری نامینی. ئه مجار پیره ژنه كه فهرامۆشی هاته وه به رو ژیر بوه وه. (وه رگیڤ).

که‌ئو پی‌ی ه‌ل ده‌ستی‌وسه‌رکه‌وتن به‌سه‌ری دا. خ‌وای بالا ده‌ست و کاربه‌جی
ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا﴾ (۱)

ه‌روه‌ها پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: { المؤمن الذي يخالط الناس ويصبر على أذاهم

خير من المؤمن الذي لاخالط الناس ولايصبر على أذاهم } (۲)

(۱) أ. البقرة: ۴۵.

ب. واته: له‌کاتی ته‌نگ وچه‌له‌مه‌و ناخوشی وماندو بون ومه‌شه‌قته وشه‌که‌تیه‌کاندا پشت
به‌خ‌وړاگری وئارام گرتن و نوټژ کردن وسوپاس گوزاری ویادی خوا بیه‌ستن. (وه‌رگیږ).
(۲) أ. صحیح رواه أحمد.

ب. واته: ئه‌و بړواداره‌ی که‌تیکه‌لاوی خه‌لکی ده‌بیټ وخ‌وړاگرو پشو دريژه له‌سه‌ر ئه‌و ه‌مو
نازارو ئه‌شکه‌نجه‌و ئیش ونازاردانی ده‌رونیه‌ی که‌له‌و خه‌لکه‌وه توشی ده‌بیټ وپی‌ی ده‌گات له‌کاتی
بانگه‌شه وبانگ کردنیان بؤ دینی خوا گه‌لک باشتره‌وخیر تره له‌و که‌سه‌ی که‌تیکه‌ل به‌خه‌لک نابیت
وله‌ترسی ئه‌و نازارو ئه‌شکه‌نجه‌یه‌ی ئه‌نجامی بانگ کردن وگرتنی به‌رنامه‌که‌ی خوا خ‌وړاگر نیه‌و که‌نار
گیر ده‌بیټ وئو پاداشته زوره‌ی خ‌وای گه‌وره له‌کیس خ‌وی ده‌دات. موسلمانیک ده‌یه‌وی سوننه‌تی
خواو پی‌غه‌مبه‌ر جی به‌جی بکات پښ دلیټه‌وه، یاخوشکیک پوښاکي ئیسلامی وله‌چک ده‌پوشی له‌ناو
خه‌لکی داو له‌پیش چاوی ئه‌و خه‌لکه‌ ده‌بیټ به‌به‌رازو به‌چاویکی نامؤو به‌بیگانه وجوره‌ها زاروه‌ی
ناشیرینی بؤ داده‌تاشن، ئه‌وه تیروریسته، توند په‌وه. ئه‌ها تیروریست وتوند په‌وه‌کان هاتن. سه‌د
مه‌خابن به‌دوای پیاو خه‌راپاندا ناگه‌رین، بی‌ئه‌خلاق بی، مه‌ی خوره‌وه بی، دزبی، زیناکه‌ر بیټ
هه‌رچی ده‌بی بابی، ته‌نیا موسلمان نه‌بیټ وپوښاکي شه‌ری پوښ نه‌بیټ وپښ دار نه‌بیټ وبه‌راستی
سوننه‌تی خواو پی‌غه‌مبه‌ری نه‌گرت بیټ کیشه‌نیه، به‌لام ئیستا کاره‌که گه‌یوه‌ته ئه‌و پاده‌یه‌ی که‌ئه‌گه‌ر
موسلمانان نه‌ک هه‌ر بیگانه‌کانیان به‌لکو خزم وکه‌س وکارو براو مام وئامؤز او پورزاکانیش سه‌ردان وهات
وچوی یه‌کترین کردو سیله‌ی په‌حمیان به‌گویره‌ی سوننه‌تی خواو پی‌غه‌مبه‌ر جی به‌جی کرد ئه‌وا
ئه‌وکه‌سانه نیشانه‌ی پرسایریان ده‌که‌ویته سه‌ر وده‌بی بکه‌ونه ژیر چاوه‌دیری وموراقه‌به‌وه. هه‌ر
که‌یه‌کیکیان له‌مالی خ‌وی پی‌ی هیئایه‌ ده‌ر ئه‌وه له‌ژیر په‌حمه‌تی دور بین وئامیره‌کانی چاوه‌دیری
ئه‌وان دا ده‌بیټ تاده‌گه‌رپټه‌وه مالی خ‌وی وه‌زاران راپورت وقسه‌و قسه‌لوکی بؤ ه‌ل ده‌به‌ستن. ئاخ‌ر

نهرکی ماموستا

نهرکی ماموستا ته نیا نه وه نیه میښکی قوتابیه کان به زانست وزانیاریه کان بناخنیت و بهس، به لکو پهل بو په روه رده یه کی چرو پرو گشتی ده هوئی که له سره پالوتن و پاک کردنه وهی عه قیده و خوړه وشت و ناکاره و ناکاره کان ده وه ستیت. که درئی نایینی راسته قینه و بهرنامه ی خوی بالادهستن و پیچه وانه ی قورئانی پیروژن، بویه پیویسته له سره ماموستای سهرکه وتو و ابکات که قسه وگفتارو کرده وه و ناکاره کانی خوی و قوتابیه کانی له هیدایهت و پرینومیای راسته قینه ی پیغه مبهری نازدار صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وهرگیرا بن. خوی گه وره ده فهرموی: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (۱)

بوچی نه و موسلمانان تا ئیستا واپیشی بهر نه دابووه ؟ دیاره ئیستا شتیکی له بن سهردایه، یا هه زاره ها گیچهل به خوشکانی موسلمانان لچک به سهر وپوشاک پوشی شهرعی ده کهن به تاییه تی له زانکو و په یمانگا و خویندنگا و قوتابخانه کان و فهرانگاندا. جوړه ها شهرپی دهرونیان له گهل دا ده کهن. برایه کی موسلمان له شاریکه نه وی تریش له شاریکی تر مام و برازان زاو و خه زورن که سهردانی یه کتری ده کهن. ههر له و چرکه یه ی که له مالی خوین دهر دهر دهرچن به نیازی سهردانی یه کتری ده یان خه نه ژیر چاودیری و موراقه به وه ههر له بازگه کان و ده زگا حیزیبه کان و ناسایش و دام و ده زگا حکومیه کانه وه تاده گاته خودی که سایه تیه کانیانه وه. نه وانه بوچی هینده هات وچوی یه کتری ده کهن ؟ دیاره پلانیکیان له بن سهردایه !! به لاش نیه . ناخر نه مه شتیکی چاوه پروان نه کراونیه، چونکه دهرژمنانی ئیسلام هه همیشه ههل دهر دن کومه لگای موسلمانان له بن و بیخه وه دهر بهینن و نه و په یوه ندیه توندو توله ی و له نیوانیاندا هه یه که نایینی پیروزی ئیسلام له نیوانیاندا به هوئی ئیمانی پته وه و دروستی کردوه نه ی هیلن بو نه وه ی بتوانن نه و کومه لگا ئیسلامی و پیوه ندیه توندو توله له بهر یه که هل بوه شینن و تووی فیتنه و فساد ی تیدا بروینن. یان نه و موسلمانان ی که سهر به حیزی ده سلات نه بیته ته نیا یاریده دهری بچو کترین به ریوه به ریشی پی ره و نابینن که به ریوه بهری قوتابخانه یه له دور ترین گوندو لادی ی داده نین... نه مه و گهل کاری دزیوی تری له م جوړانه. (وه رگپر).

ژیان و ڕه‌وشت و سه‌رگوزشتی پینغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم دە‌ی سه‌لمینی که‌ چ په‌روه‌ردیاریکی گه‌وره‌و کارامه‌و ژیربیژو راستگۆ هه‌ق‌خوازو خۆ ڕاگرو پشو دريژ بوه، چ مامۆستاو پێبه‌ریکی لیها‌تو بوه. چ خۆشه‌ویست و دلسۆزو به‌به‌زه‌یی بوه.

جا پێویسته له‌سه‌ر مامۆستاو په‌روه‌ردیاران که‌ خۆیان به‌و سیفاتانه‌ برائینه‌وه به‌تایبه‌تی دلسۆزیه‌تی، که‌ زۆر پێویسته له‌کارو ئە‌کار و ئیشه‌کانیان دا گه‌لێک دلسۆزو به‌به‌زه‌یی بن و ته‌نیا له‌کاره‌کانیاندا مه‌به‌ستیان خوا بی‌ت، با چا و نه‌برنه‌ مالی دنیا ئە‌گه‌ر موچه‌که‌شيان که‌م بی‌ت باله‌ئهرکی سه‌ر شانیان سستی نه‌که‌ن و سوپاسگوزاری خوا بن. خۆ ئە‌گه‌ر هه‌یچی پێ نه‌دری‌ت با خۆراگرو پشو دريژ بی‌ت و دلنیا بی‌ت که‌ خوی گه‌وره‌ ڕۆزی ده‌دات و له‌برسان نایکوژی‌ت، و له‌قیامه‌تیشدا کری و پادا‌شتی خۆی و ه‌رده‌گریته‌وه.

پ. واته: ئە‌ی محمد به‌موسلمانان، به‌مرۆقه‌کان بلی: ئە‌گه‌ر راست ده‌که‌ن خواتان خۆش ده‌وی‌ت، ئە‌وا به‌دوای من بکه‌ون واته شوین سوننه‌تی من بکه‌ون خوی گه‌وره‌ خۆشی ده‌ون و له‌گوناهه‌کانتان خۆش ده‌بی‌ت، (وه‌رگێر).

له نهرکه کانی ماموستا

۱. سه لام کردن

له سه ماموستا پیویسته نه گهر هاته ژوری پۆل سه لام بکات له قوتابیه کانی و بلی: (السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته) (۱) باهه مو لا چاک بزائن که نه م په وشت و دروشمه ئیسلامیه به هیژترین بۆندی خوشه ویستی یه و پته و ترین په یوه ندی کومه لایه تیه له ناو موسلماناندا که هه میسه خوشه ویستی و برایه تی له نیوان نه ندامانی کومه لگه دا ده پوینیت و متمانه له نیوان ماموستا و قوتابیاندا، وه له نیوان خوشیاندا خوشه ویستی به هیژ ترو توندو تۆلتر ده کات. بویه ماموستا نه رکی سه رشانیه تی که قوتابیه کانی له سه سه نه م په وشت و دروشمه به رزه ئیسلامیه رابهینیت. پیغه مبه ری خوا^{صلی الله علیه و آله} فه رمویه تی: {أولا أدلکم علی شیء إذا فعلتموه تحاببتم، أفشوا السلام بینکم} (۲)

(۱) به لام به داخه وه ئیستا له ناو ئیمه ی موسلماناندا که خۆمان به موسلمان ده زانین وله ناسنامه که ماندا نوسراوه (مسلم) واته موسلمان. نه گهر ماموستایه که نه م دروشمه زیندو بکاته وه و بیته پۆله وه سه لام بکات به کابرایه کی بیگانه و ناموو دوا که وتو وشوین که وته ی چه رخه سواوه کانی ده زانن هه ره وه کو خویان گوته نی . سه دو بیست و پینچ بره بینه و به هانه ی لی ده دۆزنه وه. دروشمی (السلام علیکم) له دژی خویان ده ژمیرن و بیژره ره که شی به بیگانه و خۆفروش و نازانم چی و چی حساب ده که ن. به لکو لاسایی کردنه وه ی کافران و دوژمنانی ئیسلام به هی خویان ده زانن و دروشمه کانی عه لمانیه ت به راست ده زانن. ئاخه نه وان نه گهر نه ئییت (به یانیت باش ، یارپۆژ باش) نه سلنه به سه لام کردنیشی نازانن. یان نه گهر قوتابیه که هاته پۆله وه گوته ی: (السلام علیکم) ماموستا که ی نه که هه ره وه لامی ناداته وه، به لکو له وان هه دا ده ری ده کاته ده ره وه له وان هه ی نه و پۆژه دا بی به ش و محرومی ده کات. سه د مه خابن بیگانه خاوه ن مالن و خاوه ن مالیش بیگانه . إنا لله وإنا إليه راجعون. (وه رگێڤ).

(۲) أ. رواه مسلم.

ب. واته: ئایا شتیکتان پی بلیم یافیربکه م، نه گهر له ناو خۆتاندا نه نجامی بدن یه که تریتان خوش ده ویت، هه میسه سه لام له یه که تری بکه ن. (وه رگێڤ).

نابی له‌بری سه‌لام وشه‌ی به‌یانیت باش و ئیواره باش به‌کار بهینن. به‌لام ده‌کری له‌دوای سه‌لام وشه‌ی به‌یانی باش و ئیواره باش به‌کار بهینن وه‌ک بلین: خوا به‌یانیت به‌خیر بکاته‌وه، یا خوا به‌یانیت باش بکات. چونکه ئه‌م شیوه‌یان له‌شیوه‌ی نزاو پارانه‌وه دایه. لیره‌دا ئاگاداریه‌ک هه‌یه که پێویسته مامۆستایانی لێ ئاگادار بکه‌ینه‌وه، که زۆریک له‌مامۆستایان تی‌ی ده‌که‌ون ئه‌وه‌ش ئه‌وه‌یه که ده‌که‌ونه ژێر کاریگه‌ری عادات و په‌وشتی کۆمه‌لگه‌و کیبر و خۆبه‌زل زانی ده‌که‌وێته دلیانه‌وه و قوتابیانان و پاره‌یناوه و وه‌ک پێسایه‌ک دایان پشته‌وه گوایه بۆ پێزی مامۆستا که یانه، که مامۆستا هاته ژور ده‌بی بلین: هه‌ستن. قوتابیه‌کانیش به‌رزه پێ هه‌مو لیکرا له‌به‌ر مامۆستا که یان هه‌ل ده‌ستن. دیاره ئه‌مه له‌شه‌ریعه‌تی خوادا نیه و له‌ئایینی ئیسلامدا جی‌ی نابێته‌وه، مه‌گه‌ر له‌فه‌ره‌ه‌نگ و توره‌که‌ی ئه‌و که سانه‌دا هه‌بیت که به‌ریه‌ره‌کانی شه‌ریعه‌تی خوا ده‌که‌ن و به‌رنامه‌ی خویان قبول نیه و په‌تی ده‌که‌نه‌وه. هه‌روه‌کو له‌ئنه‌س کوپی مالک ده‌گێرنه‌وه ده‌لی: { ماکان لشخصٍ أحب إليهم من رسول الله ﷺ، وکانوا إذا رأوه لم یقوموا له لما یعلمون من کراهيته لذلك. }^(۱).

هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر ﷺ خه‌لکی له‌خوی خراپی له‌به‌ر هه‌لستان ئاگادار ده‌کرده‌وه و ده‌ی فه‌رمو: { من أحب أن یتمثل له الناس قیاماً، فالیتبوا مقعده من النار }^(۲). به‌لام دروسته‌ خاوه‌ن مال له‌به‌ر میوانه‌که‌ی هه‌ل بستیت و به‌پێشوازیه‌وه بجیت. هه‌روه‌ها کاتیک یه‌کێک له‌سه‌فه‌ر دێته‌وه شان به‌شان (المعانقه) ی له‌گه‌لدا بکه‌ن^(۱).

(۱) أ. صحیح رواه الترمذی.

ب. واته: سه‌حابه‌کان که سیان له‌پێغه‌مبه‌ر ﷺ خوشتر نه‌ده‌ویست که چی که ده‌هاته لایان یان به‌لایاندا تی‌ی ده‌په‌ری له‌به‌ری هه‌ل نه‌ده‌ستان، چونکه ئه‌وان ده‌یان زانی که چه‌ندی پێ ناخۆشه که له‌به‌ری هه‌ل بستن. (وه‌رگێڕ).

(۲) أ. صحیح رواه أحمد.

ب. واته: هه‌ر که سیك پێ ی خوش بیت که خه‌لکان له‌به‌ری هه‌ل بستن باجیگه‌ی خوی له‌ناو ناگری دۆزه‌خدا دابنیت یا مسۆگه‌ر بکات. (وه‌رگێڕ).

چونکه سه‌حابه‌کان په‌زاو په‌حمه‌تی خویان لی بیټ نه‌مه‌یان کردوه، وه‌ئمه‌ ئادابیکه له‌ئادابه‌کانی ریژ گرتن وپیشوازی کردن له‌میوان وبه‌خیر هیانی که‌سیکه که‌سه‌ردانت ده‌کات. قسه‌ی نه‌م شاعیره بی‌هوده‌یه که‌ده‌لی:

قُم للمعلم وفه تبجيلاً
كاد المعلم أن يكون رسولاً (۲)

به‌هوی پیچه‌وانه‌ی فهرموده‌ی پیغه‌مبه‌ر^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} که‌پی‌ی ناخوش بوه له‌به‌ری هه‌ل بستن، وه‌هه‌ره‌شه‌شی له‌و که‌سه کردوه که‌پی‌ی خۆشه له‌به‌ری هه‌لبستن، چونکه ریژ گرتن بریتی نیه له له‌به‌ر هه‌ستان، به‌لکو ریژ گرتن بریتیه له‌فه‌رمانبه‌ری وگویی رایه‌لی کردنی به‌رنامه‌ی خوا به‌سه‌لام له‌یه‌کتری کردن وتوقه کردن وپه‌وشته جوانه‌کانی تر ده‌بیټ.

۲- پشت به‌ستن ته‌نیا به‌خوا (الإستعانة بالله):

پیویسته له‌سه‌ر ماموستا که‌قوتابیه‌کانی وا فیتر بکات که‌ته‌نیا هانا بو خوا به‌رن وله‌و به‌ولاره داوای یارمه‌تی و سه‌رخستن له‌که‌سی تر له‌هیچ شتیکی تر نه‌که‌ن.

(۱) شان به‌شان له‌ناو ئیمه‌ی کورددا نیه، به‌لکو له‌ناو عه‌ره‌به‌کاندا باوه. پیغه‌مبه‌ر^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} له‌فه‌رموده‌یه‌کی دا کاتی لی یان پرسى: فهرموی نابی‌یه‌کتری ماچ بکه‌ن کاتی که‌توشی یه‌کتری ده‌بن } عن حنظلة بن عبدالله السدوسي قال ثنا أنس بن مالك قال: فقال رجلٌ يارسول الله احدنا يلقي صديقه أينحنى له " قال ^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} : لا، فليلتزمه ويقبله؟ قال: لا، قال: فيصافحه؟ قال: نعم، ولفظ ابن ماجه نحوه وفيه (لا، ولكن تصافحوا) رواه الترمذي وابن البيهقي وأحمد ((حسن))، واته: پیاویک به‌پیغه‌مبه‌ری گوت: نه‌ی په‌سولی خوا کاتیک یه‌کیک له‌ئیمه له‌ریگا له‌هه‌ر شوینیک به‌دوست و براده‌رو خرمی خوی ده‌گات ئایا بو‌ی بچه‌میینه‌وه؟ فهرموی: نه‌خیر نه‌وجار گوتی: نه‌دی باوه‌شی پیدا بکه‌ن وماچی بکه‌ن؟ فهرموی: نه‌خیر، گوتی: نه‌دی توقه‌ی له‌گه‌ل دا بکه‌ن؟ فهرموی: به‌لی. له‌پیاویه‌تی ابن ماجه‌دا هاتوه: فهرموی: به‌لام توقه‌ی له‌گه‌ل دا بکه‌ن. (وه‌رگیژ).

(۲) واته: له‌به‌ر ماموستاکه‌ت هه‌ل بسته، چونکه نه‌مه ریژلینان وبه‌به‌رز زانینی نه‌وه، ماموستا نه‌وه‌نده به‌رزه، خه‌ریکه بلیم وه‌ک په‌یامبه‌ره. (وه‌رگیژ).

وه‌فه‌رموده‌که‌ی (ابن عباس رضی‌الله‌عنہما) یان بۆ بیئیت‌ه‌وه‌ که‌ پیغ‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فه‌رمویه‌تی: ﴿إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ﴾ (۱)

۳- هاوبه‌ش په‌یدا نه‌کردن بۆ خوا (الشرك):

پیویسته مامۆستایان ناگاداری قوتابیه‌کان بکه‌نه‌وه‌ که‌ زۆر وردو وریا بن له‌هاوبه‌ش وهاوتا دانان بۆ خوی گه‌وره‌. که‌ بریتیه‌ له‌گۆی رایه‌لی و به‌ندایه‌تی کردن بۆ غه‌یری خوا وه‌ک پارانه‌وه‌ له‌پیغ‌مبه‌ران وپیایو چاکان وگۆرستانه‌کان، چونکه‌ ئه‌مانه‌ کاریکی ترسناک و مه‌ترسی دارن و عه‌قیده‌و بیروباوه‌ری له‌دلی موسلمانان دا ده‌مرینی. به‌کار کردن به‌و ئامۆژگاریه‌ی که‌ لقمان بۆ کوره‌که‌ی ده‌کرد که‌ خوی گه‌وره‌ بۆمانی ده‌گێریته‌وه‌: ﴿يَبْنِي لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ (۲)

۴- نوێژ کردن:

پیویسته له‌سه‌ر مامۆستا که‌ قوتابیه‌کانی له‌قوتابخانه‌دا فییری نوێژ بکات و بیان باته‌ مزگه‌وت بۆ ئه‌وه‌ی نوێژی به‌کۆمه‌ل (الجماعة) بکه‌ن، بۆ خۆی چاودییری یان بکات وئادابه‌کانی مزگه‌وتیان فییر بکات، به‌رێک وپیکی بی‌ ده‌نگ بچه‌ مزگه‌وت، ده‌نگه‌ ده‌نگ وژاوه‌ ژاوه‌ نه‌که‌ن سه‌ر له‌نوێژکه‌ران تیک بده‌ن. سه‌ره‌تا ده‌ست نوێژ شوشتنیان فییر بکات وئه‌وجار نوێژیان فییر بکات هه‌ر له‌ته‌مه‌نی حه‌وت سالیه‌وه‌ چ کچ بن وچ کور (۳). هه‌روه‌کو

(۱) أ. رواه الترمذی وقال حسن صحیح.

ب. واته‌: ئه‌گه‌ر داواو هانات برد ته‌نیا داواو هانا به‌ره‌ به‌ر خوی گه‌وره‌. (وه‌رگێی).

(۲) أ. لقمان: ۱۳.

ب. واته‌: ئه‌ی کورپی شیرینم هه‌رگیزاو هه‌رگیز هاوبه‌ش وهاوتا بۆ خوا دامه‌نی، چونکه‌ هاوبه‌ش په‌یدا کردن بۆ خوا سته‌میکی گه‌لیک گه‌وره‌یه‌. (وه‌رگێی).

(۳) به‌لام به‌داخه‌وه‌ ئیستا له‌ولاتی ئیمه‌دا مامۆستاکان خۆیان نازانن نوێژو ده‌ست نوێژ چی یه‌ وئایین چی یه‌؟! و هه‌رپی ی له‌فپی ناکه‌نه‌وه‌، نه‌ک هه‌ر نازانن به‌لکو بپوشیان پی ی نیه‌ په‌نا به‌خوا. ئه‌ی چۆن قوتابیه‌کانی فییری نوێژ بکات، به‌لکو فییری مۆسیقاو سه‌ماو سوپدان وپه‌وشتی خراپیان ده‌کات.

پیغمبر ﷺ فرموده تی: { علموا أولادکم الصلاة إذا بلغوا سبعا وأضربوهم علیها إذا بلغوا عشرًا، وفرقوا بینهم فی المضاجع } (۱).

هـ- پشت بهستن به خوا (التوکل):

لهسه رپهروه ردیارو مامؤستا پیویسته که مندالان وقوتابیه کانی وا فیبر بکات که تهنیا پشت به خوا ببهستن وبهس، پشت و په ناهیان تهنیا بهزاتی (الله) وه بیّت. ههروه کو موسا (علیه الصلاة والسلام) بهگه لهگهی گوت: (لو أنکم توکلون علی الله تعالی حقّ توکلہ لرزقکم کما یرزق الطیر تغدو خماساً وتروح بطاناً) (۲)

لهمهش پوژی ره شتر هه ره لهسه ره وپرا گرنگی بهوانه ی نایین نادریت وبهوانه یه کی لاوه کی وبی سودی دهزانی و نیستا هه ره کتیب و سه رچاوه یه که په یوه ندی بهوانه ی نایینه وه هه یه همویان خر کردونه وه و بردویان بو مزگه وته کان یان سوتاندویان، نه گهر هه ره سه کی له نیوه چوه مزگه وته کان باسه یریکی ره فته و کتیبخانه ی نه و مزگه وته بکات نه م قسه یه کی نیمه ی بو پون ده بیته وه که پاست ده که یین، هه ره لهسه رده می حیزی به عسه وه وانه ی نایینیان داوه ته ده ست و ده یدنه مامؤستایه که نه سلنه به دین نیه، یا سفور شه لاله له سور و سپیا و نازانن پیتیکیش له نایهت و فهرموده کان بخویننه وه. له ولاوه ش وانه ی هه رزه کاریان داناهه گرنگیه کی ته واوی پی ده دن. باسی کومه له بابه تیکی وروژینه ری ره گه زی (الجنسی) تیدا ده که ن که قوتابیان به ره و لادان دخزینی. (وه رگیپ).

(۱) ا. رواه البزار وأنظر صحیح الجامع.

ب. واته: نه گهر منداله کانتان گه یشتنه ته مه نی حهوت سالان فیبری نوژیان بکه ن، وه که گه یشتنه

ده سالی و نوژیان نه کرد لی یان بده ن، جیگایان بو جیا بکه نه وه واته کوپو کچان له یه کتری جیا بکه نه وه له کاتی خه وتن داو ژوریان بو جیا بکه نه وه. (وه رگیپ).

(۲) ا. صحیح رواه أحمد والترمذی.

ب. واته: نه گهر نیوه تهنیا وبه ته واوی پشت به خوا ببهستن نه وا خوی گه وره پوژیتان ده دات

ههروه کو چون پیرقی نه و بالنده یه ده دات که به یانیان به سکی برسیه وه ده پرواته ده رو نیوارانیش به سکی پره وه ده گه ریته وه بو هیلاننه که ی خوی. (وه رگیپ).

دهست گرتنیش به‌هۆو هۆکاره‌کان (الأسباب) واجبه هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به‌خاوه‌نی وشتره‌که‌ی فهرمو: {وشتره‌که‌ت ببه‌سته‌وه ئه‌وجار پشت به‌خوا ببه‌سته - إعتقلها وتوکل علی الله}.

۶ - قوربانی دان و تیکۆشان (الجهاد والتضحية):

هه‌روه‌ها له‌سه‌ر مامۆستا (معلم أو مدرس) و په‌روه‌ردیار پیویسته که‌گیانی قوربانی و تیکۆشان له‌په‌یگه‌ی خوادا له‌دژی دوزمنانی ئیسلام جوله‌که‌و کافرو گاوره‌کان له‌دل و ده‌رونی قوتابیه‌کانی دا برپۆینی و بیرو هۆش و زیهنی قوتابیه‌کانی پی گۆش بکات و به‌لای پیشیننه‌چاکه‌کان (السلف الصالح) و غه‌زاکانی پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بکیشیت و پی یانه‌وه ببه‌ستیتته‌وه، هیواو ئاواته‌کانیان به‌په‌هوشت و ئیمانی پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و سه‌حابه‌کان تیر بکات. له‌سه‌ر په‌هوشتی قورئان و سوننه‌ت جۆشیان بکات و برپواداریکی پته‌وله‌سه‌ر عه‌قیده‌ی پاکی ئیسلامیان لی دروست بکات.

۷ - هه‌روه‌کو له‌سه‌ر مامۆستایان پیویسته که‌وا له‌قوتابیه‌کانی بگه‌یه‌نی که‌عه‌ره‌ب (وهه‌مو گه‌لانی موسلمان - وه‌رگێڕ) گه‌لیکن که‌ خوای گه‌وره‌ (الله) به‌ئیسلام سه‌ر به‌رزی کردون. هه‌ر کاتیگ بیانیه‌وی به‌غه‌یری ئیسلام سه‌ر به‌رزو سه‌ر فراز بن، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ رپسووا سه‌ر شوپیان ده‌کات. هه‌روه‌کو ئیمامی عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فهرموی: (نحن قومٌ أعزنا الله بالإسلام، وإذا ابتغينا العزة بغير الإسلام أذلنا الله).^(۱)

(۱) واته: ئیمه‌ گه‌لیکین خوای گه‌وره‌ به‌ئیسلام سه‌ر به‌رزی کردوین، خۆ ئه‌گه‌ر بمانه‌وی عیززه‌ت و سه‌ر به‌رزی له‌غه‌یری ئیسلام و ده‌ده‌ست بپنن ئه‌وا خوای گه‌وره‌ سه‌ر شوپو په‌زیلمان ده‌کات. دیاره‌ لی‌ره‌دا ئیمامی عومه‌ر مه‌به‌ستی ته‌نیا له‌گه‌لی عه‌ره‌ب نه‌بو، به‌لکو ئه‌و مه‌به‌ستی له‌گه‌ل وئومه‌تی ئیسلام بو، به‌هه‌مو زمانه‌ جۆربه‌جۆره‌کانی جیهانیه‌وه. نه‌ک هه‌ر گه‌لی عه‌ره‌ب به‌لکو هه‌ر گه‌ل و کۆپو کۆمه‌لیک بیه‌وی به‌غه‌یری ئیسلام سه‌ر به‌رزو سه‌ر فراز بیئت، ئه‌وا به‌پیچه‌وانه‌وه نه‌ک هه‌ر سه‌ره‌رز نابییت، به‌لکو سوک و رپسووا سه‌ر شوپیش ده‌بیئت. چونکه‌ ئیسلام بۆ هه‌مو گروهی مرۆقه له‌سه‌ر پوی ئه‌م زه‌مینه‌دا. ئه‌وانه‌ی که‌ ئیسلامیان ناوی هه‌میشه‌ سه‌ر شوپو بو ده‌له‌و رپسووان، هه‌میشه‌ مل که‌چی و ژیر ده‌سته‌ی به‌شیانه‌. جائه‌گه‌ر نوسه‌ر ته‌نیا مه‌به‌ستی له‌گه‌لی عه‌ره‌ب بیئت ئه‌وا به‌هه‌له‌ داچوه‌ (وه‌رگێڕ).

سهرکه وتن به سهر کافراندان نابیّت ته نیا به گه پانه وه نه بیّت بو لای خوا، بو حوکم کردن به کتیبی خوا واته به قورئانی پیروبو به سوننه تی پیغه مبه ره که ی صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و حوکم پی کردیان له هه مو بواره کانی ژیانماندا وله هه مو کارو بواره کانی ژیانی روژانه ماندا، هه روه ها به خته وه ری له هه مو کارو بواره کانی ژیانماندا ته نیا گه پانه وه یه بو لای خوا ، نه و جار ده ست گرتن به هوو هوکاره کان له نامه کرده کنی هیژو چه کی تازه و پیشکه وتو، نامه کرده کنی گه نجی موسلمانان راهینراو و مه شق پی کراو، له سهر پیاوه تی و نازایه تی و پاله وانیتی به جهرگی و بویری و نیمانی پته وو قاییم په روه رده کراو، پابه ندی په یره و و پروگرامی راستی خویو و عه قیده ی نیسلامی پاک و پوخت.

له بهر نه وه ده توانین بلیین ماموستا گه ر پابه ندی به رنامه که ی خوا بیّت و عه قیده و بیرو باوه ری له سهر عه قیده ی نیسلام دامه زرابیّت و له کاره کانی دا دلسوزو نیاز پاک بیّت له و په روه رده کردن و فیّر کردنه ی دا ده توانیّت پاکترین و به هیژ ترین و پته و ترین و به نیمان ترین به ره پیک بهینتی که بتوانیّت دوژمنانی نیسلام و داگیر که ران و ده ست دریژیکاران و ده ر بنین و رایان بمالن و به یداخی یه کتا په رستی و خواناسی به رزو شه کاوه بکات و شوره و قه لای پته وی هه ل گه پراوان و کوفرو هاوتا په یدا کاران به ژینی. مروقایه تی له و سه رلیشیاوی و گومرای یه پزگار بکات و به ره و په روه ردگاری تاك و ته نیا وه ریان چه رخینی و پینومای یان بکات و تا که خوی دروستکاری خویان پی بناسینی وله و هه مو سته م و چه وسانه وه یه پزگاریان بکات که تیایدا ده ژین. هه ر بو یه خوی گه وره به پیغه مبه ره که ی ده فه رموی: ﴿كَتَبُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ

إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿١٠١﴾ ﴿١﴾

(۱) ا. ابراهیم: ۱.

ب. واته: نه م قورئانه کتایبکه بو تومان ناردوته خوار بو نه وه ی ده سستی خه لکی پی بگریت وله شه وه زهنگی نه فامی و تاریکی و سته مکاریه وه به ره و پوناکی یان پیگه ی راستی هیدایه تی خویان

وہ پیغەمبەریش ﷺ دەربارە‌ی خۆی فەرمویەتی: {إِنَّمَا أَنَا رَحْمَةٌ مَّهْدَاةٌ} (١). بۆیە لەسەر مامۆستا پیویستە کە پیغەمبەری خوا ﷺ بکاتە پێشەنگو سەر مەشقی خۆی بۆ پەرودە کردنی و فێر کردنی منداڵ و قوتابییەکانی. ئەو پیغەمبەری کە خۆی گەورە بۆ ھەموو خەڵکی سەر پوی زەوی بە گشتی ھەلبژاردووە بە پەرحمەت بۆ ھەموو گروھێ مرۆڤ ناردووە ھەرودە کو خۆی گەورە لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرموی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ (٢).

٨ - چەمک و ئایدیۆلۆژیە روخینەرەکان (المبادئ الهدامة):

لەسەر مامۆستا پیویستە کە قوتابییەکانی لە بیرو بۆچونی قرچۆک و لابەلا و چەمک و ئایدیۆلۆژیە روخینەرەکان بیاریزیت و ئاگادارو دوریان بخاتەو، وەك کۆمۆنیستی لادەرو مامسۆنیەت و لیبرالیەت و جولەکە و سۆشیالیستی مارکسی و عەلمانییەتی بی دینی و دارنراو لە ھەموو بەھاو پەوشتیکی پەسەن و ئایینی و نەتەو گەریتی دور لە دین کە ناموسلەمانانی عەرەب خۆ بەسەر موسڵمانانی ناعەرەبدا (المسلم الأعجمی) بەرز تر دەکات. ھەرکەسێک ئایین و بەرنامەکە ی خوا نەگریت ھەر چیه‌کی تر بگریت لێ ی وەرناگریت. ھەووە کو خۆی گەورە دەفەرموی: ﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ﴾ (سورە آل عمران: (٨٥) (٣)

بەریت بە یارمەتی خۆی گەورە بۆ راستە شەقامی یەکتا پەرستی و تەنیا یەك خوا پەرستی دەست کێشیان بکەیت. (وەرگێڕ).

(١) أ. صحیح: بروانة (صحیح الجامع: ٢٢٤٥)

ب. واتە: من پەرحمەت و پینومایی کارم بۆ ئێو. (وەرگێڕ).

(٢) أ. الأنبياء: ١٠٧.

ب. واتە: ئیمە تۆمان نە ناردووە مەگەر بە پەرحمەت و بەرەکەت و بەزەیی بۆ ھەموو خەڵکی سەر پوی زەوی. (وەرگێڕ).

(٣) واتە: ھەرکەسێک جوێ لە ئایین و بەرنامەکە ی خوا ھەر ئایین و بەرنامە یەکی تر بگریت ئەو خۆی گەورە لێ ی وەر ناگریت و لە پۆژی قیامەتدا لە زیان مەندو سەخارە تەندانە. (وەرگێڕ).

ههروه‌ها ده‌بی قوتابیه‌کانی له‌دیکتاتۆریه‌ت و دیموکراسیه‌ت که‌به‌رنامه‌ی خوا وه‌لا ده‌نێن و به‌به‌رنامه‌ی ده‌ست کرد کار ده‌که‌ن. ئاگادار بکاته‌وه‌و هۆشیاریان بکاته‌نه‌وه‌ له‌مه‌ترسی ئه‌و تاوانه‌و ده‌ست گیرۆییان بکات و نه‌هێلێ بکه‌ونه‌ ناو ئه‌و زه‌لکاوه‌ بۆگه‌نانه‌. هه‌رچی ئه‌م فیکره‌ بۆگه‌نه‌ی چوه‌ سه‌ریه‌وه‌ سه‌ری بۆگه‌ن ده‌بی.

۹ - توره‌ کردن و نازار دانی دایک و باوک (عقوق الوالدین):

پێویسته له‌سه‌ر مامۆستا که‌قوتابیه‌کانی له‌نازار دان و توره‌ کردنی دایک و باوک و وریا بکاته‌وه‌و هه‌لی یان بنی له‌سه‌ر گوی پاره‌لی و فه‌رمانبه‌ریتی دایک و باوک له‌چارچێوه‌ی شه‌ریعه‌تی ئیسلامدا. به‌لام که‌فه‌رمانی پێدا سه‌رپێچی خوا بکات باگویی پاره‌لیان نه‌کات و به‌قسه‌یان نه‌کات. هه‌روه‌کو خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفًّا وَلَا تَنْهَرَهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾﴾ سورة الإسراء: (۲۳، ۲۴) (۱)

(۱) واته‌: خوای گه‌وره‌ فه‌رمانمان پێ ده‌کات که‌له‌و به‌ولاوه‌ به‌نده‌ایه‌تی و په‌رستشی بۆ که‌سی ترو بۆ هه‌یج شتیکی تر نه‌که‌ین و له‌گه‌ڵ دایک و باوکیشماندا باش بین، ئه‌گه‌ر یه‌کیکیان یا هه‌ردو کیان پیر بون هه‌رگیز نابێ ئۆفه‌یان له‌به‌ر بکه‌ین و ده‌ریان نه‌که‌ین و لی یان هه‌رگیز بێزار نه‌بین و قسه‌ی په‌قیان له‌گه‌ڵ دا نه‌که‌ین ، به‌لکو هه‌میشه‌ قسه‌ی نه‌رم و له‌سه‌رخۆیان له‌گه‌ڵ دا بکه‌ین و باالی ملکچه‌چی خۆمانیان بۆ رابخه‌ین و له‌گه‌ڵیاندا هه‌یدی وه‌یمن و به‌به‌زه‌یی بین. وه‌له‌به‌ر خوا بۆیان بپارێینه‌وه‌ و بلیین: ئه‌ی په‌روه‌رده‌گاری من په‌حمیان پێ بکه‌یت و له‌ژێر ده‌ریای به‌زه‌یی خۆتا نقومیان بکه‌یت و پاداشتی یان به‌ده‌یه‌وه‌ هه‌ر وه‌ک چۆن ئه‌وان له‌مه‌لۆتکه‌یی و بچوکیه‌وه‌ منیان پێ گه‌یانده‌وه‌ و گه‌وره‌یان کردوم و کردیانم به‌م مۆقه‌ جوان و به‌توانایه‌ی ئیستام. خوايه‌ به‌هه‌شتی به‌رین و نه‌به‌راوه‌یان به‌نه‌سیب بکه‌یت.... آمین.

نامۆزگاریه کانی لوقمان عليه السلام بۆ کوره کهی

خوای گوره له قورئانی پیروژدا ده فه رموی: ﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ﴾ (۱)
سورة لقمان: (۱۲) . به لئ کاتی لقمان نامۆزگاری کوره کهی ده کرد، ئەم نامۆزگاریانه ی بۆ
ئیمه ی مروّف زۆر به سودو به که لکن که خوای گوره له سه ر زمانی ده گپیته وه:

۱. ﴿يَبُنَى لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ (۲) سورة لقمان:

(۱۲). زۆر وریا به له هاوبه شی په یدا کردن له به ندایه تی کردن و په رستشی خوای
گوره (الله). وه کو پارانه وه له مردوان و پیغه مبه ران و که سانی نادیار ئە وه ته صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فه رمویه تی: { الدعاء هو العبادة } (۳) وه له قورئانی پیروژدا هاتوه: ﴿الَّذِينَ

ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ (۴)

(۱) واته: کاتی لقمان به کوره کهی ده گوت و نامۆزگاری ده کرد. (وه رگپ).

(۲) واته: ئەی کوپی خۆم وریابه هه رگیز هاوتاو هاوبه ش بۆ خوای گوره داننه ی، وه کو پارانه وه و
هانا بردن بۆ مردوه کان و کوپی پیغه مبه ران و پیاو چاکان و که سانی نادیار، چونکه هاوتا په یدا کردن بۆ
خوای گوره سه ته میکی گه لیک گه وره یه بۆ سه رمافه کانی خوای گوره له په رستن و په روه ردا گاریتی ئە وو
ناو و سیفه ته پیروژه کانی دا. (وه رگپ).

(۳) أ. رواه الترمذی حسن صحیح.

ب. واته دوعاو نزاو پارانه وه خوای به ندایه تی کردنه و به شیکه له به ندایه تی کردن. (وه رگپ).

(۴) أ. سورة الأنعام: (۸۲)

ب. واته: ئەو که سانه ی که ئیمانیا ن هینا وه و بپرواکه یان به هاوتاو شه ریک په یدا کردن بۆ خوا و
به سه ته م و سه ته مکاری تی که ل نه کردوه ئە وانه سه رفرازو سه رکه وتو ده بن و خوا لی یان پارزیه . ابو جعفر
ده لئ: رافه که رانو شه روفه که رانی قورئانی پیروژ له لیکدانه وه و شی کردنه وه ی ئەم نایه ته پیروژه دا
جیاوازن هه ندیکیا ن ده لئین: ئەم نایه ته جیا کردنه وه و حوکم کردنه له نئیوان ئیبراهیم خۆشه ویستی خوا
وهاوبه ش په یدا که رانی کاتی خوای گه پئی ی گوتن: باشه چۆن من خۆم ده ترسم به هو ی ئە وه ی که نئیوه
هاوبه ش بۆ خوای گه وره په یدا ده کن که له دنیا و له قیامه ت خوای گه وره سه زامان بدات له دنیا توشی

بی گومان نه‌مه کاریکی قورس بو بۆموسلمانان، گوتیان جاکئ هه‌یه که‌سته‌می له‌خوی نه‌کردبیت؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: { لیس ذلك، إنما هو الشرك ألم تسمعوا قول لقمان لابنه: ﴿يَبْنِي لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ (۱) }
 ۲ - { وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ } (۲)

به‌لاو نه‌هامه‌تی و قات و قپیمان بکات وله‌قیامه‌تیش به‌ئاگری دۆزه‌خ سزیمان بدات که‌چی ئیوه هه‌ر گویشتان لی نیه و ناترسن، باشه کام گروپمان شایه‌نی پاراستن و په‌نادانه له‌لای خوای گه‌وره؟ جا خوای گه‌وره به‌م ئایه‌ته حوکمی له‌نیوان هه‌ردولا دا کردو لیکی جیا کردنه‌وه و فه‌رموی: ئه‌وه که‌سانه شایه‌نی پاراستن و به‌زه‌یی خوان که‌به‌دلسۆزی به‌ندایه‌تی و په‌رستشی بۆ خوا ده‌که‌ن وله‌گه‌ل خوادا که‌سی تر، هیچ به‌رنامه‌یه‌کی ده‌ستکردی تر ناپه‌رستن و ئیخلاسیه‌تیا ته‌نیا بۆ خوای گه‌وره‌یه و هاوبه‌ش بۆ خوا په‌یدا ناکه‌ن و سته‌م و سته‌مکاری ناکه‌ن. به‌لام ئه‌وانه‌ی له‌گه‌ل خوای گه‌وره‌دا هاوبه‌ش په‌یدا ده‌که‌ن و ئیخلاسیه‌تیا بۆ خوا نیه شتی پڕوپوچی تری تیکه‌ل ده‌که‌ن ئه‌وان به‌سزای خوا ئه‌مین نه‌بن چ له‌دنیاو چ له‌قیامه‌تدا خوای گه‌وره سزای سه‌ختیا ته‌دا خوای گه‌وره په‌نامان بدات. (وه‌رگێی).

(۱) أ. متفق علیه.

ب. مه‌به‌ست له‌وه نیه، به‌لکو مه‌به‌ستی له‌هاوبه‌ش په‌یدا کردنه بۆ خوای گه‌وره، ئه‌دی گویتان له‌لقمان نی یه به‌کوره‌که‌ی ده‌لی: ئه‌ی کورپی خۆم هاوبه‌ش بۆ خوا په‌یدا مه‌که، چونکه هاوبه‌ش په‌یدا کردن بۆ خوای گه‌وره سته‌میکی گه‌وره‌یه له‌مافه‌کانی (الله) گیان ده‌کریت. واتای ئایه‌ته‌که‌شمان پنیشت نوسی (وه‌رگێی).

(۲) أ. سورة لقمان: (۱۴).

ب. واته: ئامۆژگاری مرۆفمان کرد که‌پیزی باوک و دایک بگرن و تورپیان نه‌که‌ن، به‌لکو سوپاسیان بکه‌ن و چاکه‌یان له‌گه‌لدا بکه‌ن و چاکه‌یان بده‌نه‌وه چونکه ئه‌وان به‌تایبه‌تیش دایک ماوه‌یه‌کی زۆر له‌ناو سکی خۆی دا هه‌لی گرتویت و ئازارو ئه‌شکه‌نجه‌و ناخۆشی یه‌کی زۆی پێوه چیشتون و لاوازی به‌سه‌ر لاوازی دا له‌ئه‌نجامی ئه‌وه‌ه‌ل گرتنه‌ی دا به‌پییستی سکی بینویه‌تی، دای ئه‌وه‌ی داشی ناویت له‌ماوه‌ی دو سال شیردان و په‌روه‌رده کردن و به‌خێو کردن و شه‌ونخونی و پاک کرنه‌وه‌و خاوین کردنه‌وه‌و خاوین راگرتنی و خۆراک پیدان و دیسانه‌وه ماندو بوونیکی زۆری پێوه چه‌شتویت بی ئه‌وه‌ی منه‌تت به‌سه‌ردا بکات و هه‌ست به‌هیچ بکات و ئاسوده‌و بونی منداله‌که‌ی ئاسوده‌ بونی گیان و ده‌رونی خۆیه‌تی. جابویه‌ پێویسته له‌سه‌ر مندال سپله‌ نه‌بیت وله‌کاتی که‌گه‌وره بو و دایک و باوکیشی پیر بون

ابن کثیر گوتویه تی: کاتی که لقمان کوره که ی ناموژگاری ده کرد ناموژگاریه که ی به گوی راپه لی دایک و باوکی به سته وه به گوی راپه لی و به ندایه تی کردن بو خوی گه وره و هاوبه شی په یدا نه کردن بو خوی گه وره . بوچی؟ هه موی له بهر گه وره یی و قورسای پیزی باوک و دایک، چونکه باوک و دایک زور به منداله کانیا نه وه ماندو ده بن هر له کاتی که وتنه سکی دایکیه وه و هتا ده گاته کاتی پی گه یشتنی نه و منداله . ده بینی دایکی هه ژار نه و کولی منداله به چ ناخوشی و نازارو نه شکه نجه یه که وه به سکی خوی هه ل ده گریت . باوکیش به م لاو به و لا دا به گه رماو به سه رما راده کات که بزق و پوزی بو مال و منداله که ی په یدا بکات هه زاران تال و سویری ده چیژی له پیناو پیگه یاندنی منداله کانی دا ده ی که واته مافی نه و ه یان هه یه که منداله کانیا ن سوپاس گوزار بن بو یان و گوی راپه لیان بکه ن

۳ - ﴿ وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۗ وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۗ وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ۚ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ (۱)

چاکه یان بداته وه هر چه نده نه گه ر شه وو پوژ له کولی یان بکه یه به تاییه ت دایک نیستاش به قه د ژانیک نابیت که نه و دایکه به تویه وه بینیوه، یابه شه و نخونیه ک نابیت . که خه لکی هه مو خه وتون و نه ویش به زاقه زاقی منداله که ی خه وی له چاوان ده زپی و هه ل ده ستی و ده ست له پیسای منداله که ی ده نی و پوخت و خاوین ده ی شواته وه و نه مجار مه مکیشی ده داتی . پاک و بی گه ردی بو خوا نه م هه مو سوژو به زه یی و له خو بوردی ده داوه ته نه و دایکه تانه م مروقه سپله یه پی بگات که چی سه رکه شی ده کات و هاوبه ش بو خوا داده نی، خوی گه وره هه ره شه مان لی ده کات نه گه ر هاوبه ش بو خوا په یدا بکه ین و له گه ل دایک و باوکیشمان چاک نه بین و دوارپوژ هر بولای من ده گه پینه وه بو خو م ده زانم چیتان لی ده که م . (وه رگیز)

(۱) أ. سورة لقمان: (۱۵).

ب. واته: نه گه ر باوک و دایکت هانیا ن دایت که هاوبه ش بو خوا په یدا بکه یه، یا هر بی فه رمانیه کی خوات پی بکه ن که تو لی ی بی ناگای وزانیا ریت نیه که خراپه یان نا له وکاته دا تو گوی راپه لیان مه که و

این کثیر گوتویه‌تی: واته زۆر به‌وریایی یه‌وه شوین ئایین و پره‌وشتی باوک‌ودایکت بکه‌وه‌و زۆریش وریا بیت له‌ئایینی خوا لانه‌دن، هه‌ر کاتیك لایان دا لی یان قبول مه‌که‌ه. وه‌ئه‌گه‌ر فرمانیان پی‌دایت به‌ خراپه‌ کردن و سه‌رپیچی خوا ئه‌وا ئه‌و کات تو به‌قسه‌یان مه‌که‌ه و له‌دنیاش دا هاریکاری و دۆستایه‌تیا بکه‌ه به‌چاک و پریشان بگره‌ واته‌ پیزی دایک‌وباوکایه‌تی و شوین بروداران و موسلمانان بکه‌وه‌ که‌لای خویان گرتوه‌ه. چونکه‌ خوای گه‌وره‌ گوی‌ رایه‌لی دایک‌وباوکی به‌ستۆته‌وه‌و به‌به‌ندایه‌تی و په‌رستشی خۆیه‌وه‌، ئیدی فرمان کردنی باوک‌ودایک به‌پۆله‌کانی ریگر نیه‌ له‌به‌رده‌م ئه‌وه‌ی که‌تو چاکه‌یان له‌گه‌ل دا بکه‌یت له‌دنیا‌دا، ده‌ی ده‌بی‌ تو ریگه‌ی بروداران بگریت و شوین که‌وته‌ی ئه‌وان بیت. ده‌لیم: ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌م رایه‌ ده‌سه‌لمینی که‌فه‌رمویه‌تی: { لاطاعة لاحد فی معصية الله، إنما طاعة فی المعروف } (۱)

۴ - ﴿يَبْنِيْ اِيْنَهَآ اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِيْ صَخْرَةٍ اَوْ فِيْ السَّمٰوٰتِ اَوْ فِي الْاَرْضِ يٰٓاْتِ بِهَا اَللّٰهُ اِنَّ اَللّٰهَ لَطِيْفٌ خَبِيْرٌ﴾ (۲)

به‌قسه‌یان مه‌که‌ه له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا تو له‌دنیا‌دا هاوپی‌یه‌تی و هاریکاری و پریشان بگره‌ به‌چاکه‌ کردن له‌گه‌لیاندا و دوا‌ی ئه‌و که‌سانه‌ بکه‌وه‌ که‌ بۆ لای خوا گه‌راونه‌وه‌و خواپه‌رستی ده‌کن. ناگادار بن گه‌رانه‌وه‌تان هه‌ر بۆ لای منه‌و هیچ په‌نای تر نیه‌ و منیش نامه‌ی کرده‌وه‌کانتان ده‌خه‌مه‌ پیش چاو وه‌رچی له‌دنیا‌دا کردوتانه‌ هه‌والی هه‌موتان پی‌ ده‌ده‌م و به‌چاوی خۆتان هه‌مو ده‌خویننه‌وه‌ (وه‌رگێ). (۱) أ. متفق علیه‌.

ب. واته‌: له‌سه‌رپیچی کردنی (الله) دا گوی‌ رایه‌لی که‌س مه‌که‌ن، چونکه‌ گوی‌ رایه‌لی ته‌نیا له‌کاری چاکه‌و خوا په‌رستی دایه‌و دروسته‌ه. له‌په‌راوه‌تیکی تردا (لاطاعة لمخلوق فی معصية الخالق) (وه‌رگێ). (۲) أ. سورة لقمان: (۱۶).

ب. ئه‌ی کورپی شیرینم، هه‌ر کارو کرده‌وه‌و قسه‌یه‌کت کرد بیت له‌هه‌ر شوینیك دا بیت له‌ ناو شاخ و دارو به‌رد و ئاسمانه‌کان دا بیت ئه‌گه‌ر به‌قه‌د گه‌ردیله‌ ئه‌تۆمیک یا به‌قه‌د ده‌نکه‌ خه‌رته‌له‌یه‌کیش بیت

این کثیر ده‌لی: واته ستم یا گوناح کردن هر چه‌نده به‌قه‌د گه‌ردیله خه‌رده لی‌کیش بچوک بی‌ت خوی گه‌وره له‌پوژی قیامه‌تدا ده‌ی هی‌نیتته‌وه به‌رده‌مت و نیشانتی ده‌داته‌وه له‌کاتی‌کدا که‌ته‌رازوی دادوهری و دادگایی خوا داده‌نریت و به‌پووه ده‌چیت. جائه‌گه‌ر خیر بی‌ت یان شه‌ر ده‌خریتته‌وه به‌رده‌مت و به‌چاوی خوت هم‌ومان ده‌بینیه‌وه.

۵ - ﴿يَبْنِيْ اَقِمِ الصَّلٰوةَ﴾ واته: نویژه‌کانت به‌هم‌مو پله‌و پایه‌و واجباته‌کانی‌و سوننه‌ته‌کانیه‌وه به‌ناگایی وترس‌ومل که‌چی و ناماده‌ بونی گیان و له‌شه‌وه نه‌نجامیان بده‌وه‌رگیز نویژت مه‌چوینه.

۶ - ﴿وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوْفِ وَاَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ واته: فرمان به‌چاکه بکه‌و خراپه‌ش قه‌ده‌غه بکه‌ زور به‌نرمی وله‌سه‌ر خویی وژی‌رانه و دور له‌هه‌لچون وتوندو تیژی.

۷ - ﴿وَاَصْبِرْ عَلٰی مَا اَصَابَكَ﴾ شتیکی به‌لگه نه‌ویسته هر که‌سیک فرمان به‌چاکه بکات و قه‌ده‌غه له‌خراپه بکات توشی نازارو نه‌شکه‌نجه‌و قوربانی دان به‌گیان و به‌خوینیش ده‌بی‌ت (۱). بویه فرمانی پی‌ ده‌کات که خوراگو به‌نارام و پشو دریز بی‌ت. پی‌غه‌مه‌به‌روست^{صَلَّیْ}

خوی گه‌وره ده‌ی هی‌نیتته‌وه به‌رده‌مت و گوم نابیت و به‌فیرو ناپرات، چونکه خوی گه‌وره زاناو دانایه‌کی زور به‌په‌حم و نه‌رم و به‌به‌زه‌یی و داناو پسپوره. (وه‌گیی).

(۱) به‌لگه‌ی راستی نه‌م رایه‌شمان هه‌زاران هه‌زار شه‌هیدی نه‌م مه‌یدانه‌یه هه‌ر له‌سه‌ره‌تای نی‌سلامه‌وه تائه‌مرو که‌به‌چاوی خومان ده‌بینین له‌جیهاندا موسلمانانی بانگه‌واز خوازو ده‌سگیروکه‌ران بو ریگیای خوا چون خوینیان به‌ناه‌ق ده‌پژریت هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌ی بانگه‌واز بو دینه‌که‌ی خوا ده‌که‌ن وده‌ستی خه‌لکی بو لای به‌رنامه‌که‌ی خوا ده‌گرن وله‌بی فرمانی خوا هوشیارو ناگاداریان ده‌که‌نه‌وه دوایین نمونه‌شمان شه‌هید کردنی ماموستا عبدالله قه‌سری وهاوریکانی بو که‌له‌بازگه‌ی تاسلوجه له‌پوژی ۲۰۰۳/۳/۴ - ۱/محرم/۱۴۲۴ شه‌هید کران.

فهرمویه‌تی: {المؤمن الذي يخالط الناس ويصبر على أذاهم، أفضل من المؤمن الذي لا يخالط الناس ولا يصبر على أذاهم} (۱) ﴿إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ واته: ئەم ئارامگری وپشو دريژيه يه‌کيکه له‌هه‌ره کاره گرنگ و به‌نرخه‌کان.

۸ - ﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ﴾ واته: پوت له‌خه‌لکی وهرمه‌گيره . ابن کثیر ده‌لی: واته پوت له‌خه‌لکی وهرمه‌گيره‌وليو له‌خه‌لکی بامه‌ده‌وبه‌سوکی سه‌یری خه‌لکی مه‌که‌و خۆت به‌زل مه‌زانه له‌کاتی قسه‌کردن له‌گه‌ل خه‌لکی خۆت به‌سه‌ر ئەواندا پامه‌ده‌و پريز بۆ پاو قسه‌کانی یان دابنی و به‌نهرم وشلی و به‌پویه‌کی خۆشه‌وه قسه‌یان له‌گه‌ل دا بکه‌و بیان دوینه . پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمویه‌تی: {تبسمك في وجه أخيك صدقة} (۲)

۹ - ﴿وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا﴾ واته: به‌فیزو ده‌مارو که‌شخه‌و خۆ به‌زل زانیه‌وه به‌سه‌ر زه‌وی دا مه‌پۆ . چونکه‌ خوای گه‌وره‌له‌خۆت توپه‌ ده‌که‌یت و خۆشی ناوییت ئەوه‌ته خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ واته: خوای گه‌وره‌ خۆ به‌زل زانانی خۆش ناون‌وسزای به‌سفت‌وسی‌ ی بۆ ئاماده‌ کردون له‌پۆژی قیامه‌تدا (۳)

(۱) أ. صحيح رواه أحمد وغيره .

ب. واته‌ئو پڕواداره‌ی که‌تیکه‌لی خه‌لکی ده‌بییت و سوننه‌ته‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ی پیوه‌ ديارن بانگه‌شه‌ بۆ دینه‌که‌ی خوا ده‌کات له‌سه‌ر خه‌م و ئازارو ئەشکه‌نجه‌ی له‌شی و ده‌رونی یه‌کانیان خۆپاگرو به‌ئارام وپشو دريژه‌ باشتره‌ له‌و پڕواداره‌ی که‌تیکه‌لی خه‌لکی نابيیت و له‌ترسی ئازارو ئەزیه‌تی ده‌ستی خه‌لکی و خۆپاگرو به‌ئارام نیه‌ . (وه‌رگيێ).

(۲) أ. صحيح رواه الترمذی وغيره .

ب. واته: زه‌رده‌خه‌نه‌ت له‌پوی برا موسلمانه‌کانندا به‌ خيرو چاکه‌ بۆ ده‌نوسريت . (وه‌رگيێ).

(۳) له‌ابن کثیر وه‌رگيراه .

۱۰- ﴿وَأَقْصِدْ فِي مَشِيكَ﴾ واته: له سه رخۆو هیدی وهیمنی برۆ به پریوه، برۆشتنیکی مام ناوهندی نه زۆر خیراو نه زۆرله سه رخۆوبه له نجه و لار^(۱)

۱۱- ﴿وَأَغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ﴾ واته: دهنگت زۆر بهرز مه كه وهو له سه رخۆ قسان بكه و زۆر بلای مه به به سه رخۆ خه لكیش دا مه شیرینه و ئازاری خه لكی مه ده. چونكه خوای گه وره ده فه رموی: ﴿إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ﴾^(۲). مجاهد ده لی: ناخۆشتین و بیزارو ترین دهنگ دهنگی گوی دریزه، دیاره ئه م پی چواندنه ش به دهنگی گوی دریز نیشانه ی خراپی و حه رام بون و ئه و په ری ناشیرینی و بی شه رمی و سوکایه تیه، چونكه پیغه مبه ر^{صلی الله علیه و آله} فه رمویه تی: { لیس منّا مثلُ السوءِ، العائدُ فی هیبته کالکلب یعود فی قیئه }^(۳) هه روه ها ده فه رموی: { إِذَا سَمِعْتُمْ أَصْوَاتَ الدِّيكَةِ فسلوا اللهَ من فضله، فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا، وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهيقَ الحمارِ فتعودوا باللهِ من الشیطان، فَإِنَّهَا رَأَتْ شیطانًا }^(۴).

(۱) ابن کثیر.

(۲) واته: ناخۆشتین دهنگ دهنگی گوی دریزه. جائه وانه ی دهنگ بهرز ده که نه وه له قسه کردنیاندا و به سه رخۆ خه لكی دا ده شیرین و خویان بهزل ده زانن و خۆ به سه رخۆ خه لكی دا پاده ده ن. ده نگیان وه ک زه رهی گوی دریز ناخۆشه.

(۳) أ. رواه البخاری.

ب. واته: له ئیمه نیه که سبکی و خراپ که شتیک ببه خشیت، دیاریه ک بدات به که سبک دوایش کۆلیک منه تی به سه ردا بکات و چاوی له وه لامدانه وه ی بیت، هه روه کو چۆن سه گ ده گه ریته وه سه ر پشه وه که ی خۆی و لی ده خواته وه. دیاره ئه مه ئاماژه یه بۆ ئه وه ی که هه ر که سبک ببه خشی یا دیاری له مالی خۆی بدات به که سبک دروست نیه بۆی که منه تی به سه ردا بکات وله شوینان باسی بکات. به و سه گه ی چواندوه که پشایه وه و دواتر ده گه ریته وه سه ری لی ده خواته وه. ئه مه هه ره شه یه کی گه وره یه بۆ ئیمه ی موسلمان. (وه رگی).

(۴) أ. متفق علیه، أنظر تفسیر ابن کثیر ج ۳/ ۴۶۶.

له‌پینومایی وسوده‌گانی ئەم ئایه‌تانه

- دروست بونی ئامۆژگاری کردنی باوک و دایک بۆ کورپه‌که‌ی به‌شتیک که له‌دنیاو له‌قیامه‌ت دا سودی پێ بگه‌یه‌نی و خواش لی ی پازی بی‌ت.
- سه‌ره‌تا فه‌رمان کردن به‌یه‌کتا په‌رستی خواو وریا کردنه‌وه له‌هاوتاو هاوبه‌ش په‌یدا کردن بۆ خوا، چونکه سه‌تمیکه هه‌مو کرده‌وه باشه‌گانی مرۆف ده‌سه‌رپه‌ته‌وه.
- پێویستی سوپاس گوزاری و گوی پاره‌لی و فه‌رمانبه‌رداری بۆ (الله) گیان، دوا‌ی ئەویش بۆ باوک و دایک و پێویستی چاکه کردن له‌گه‌لێاندا و گه‌یاندنی سیله‌ی په‌حم له‌گه‌لێاندا.
- گوی پاره‌لی نیه‌بۆ دروست کراوه‌کان (المخلوقات) له‌سه‌رپه‌چی کردنی دروستکه‌ره‌که‌ی (الخالق) ی خۆیان، به‌لکو گوی پاره‌لی ته‌نیا له‌کرده‌وه‌ی چاک و سه‌رپه‌چی نه‌کردن له‌فرمانه‌گانی خوا دا ده‌بی‌ت.
- پێویسته شوین که‌وته‌ی بروادارانی یه‌کتا په‌رست بین و دوا‌ی دا هینه‌ران (المبدعین) نه‌که‌وین، چونکه شوین که‌وتن و گوی پاره‌لی یان سه‌رام و سه‌رپه‌چی یه‌ له‌فرمانه‌گانی خوا.
- باباش بزانی که‌خوا‌ی گه‌وره به‌نه‌ینی و به‌ئاشکرا چاودیره به‌سه‌رمانه‌وه و ئاگای لیمانه، باچاکه و خراپه به‌که‌م نه‌زانی هه‌ر چه‌نده به‌چوک و که‌میش دیار بن، هه‌چ لای خوا ون نابیت.
- پێویسته له‌سه‌رمان فه‌رمان به‌چاکه‌وه‌ده‌غه له‌خراپه به‌که‌ین به‌و په‌ری نه‌رمی و له‌سه‌ر خۆیی و ژیرییه‌وه ئەوه‌نده‌ی بۆمان بکری‌ت. ئەوه‌ته پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی:

ب. واته: ئەگه‌ر گویتان له‌ده‌نگی که‌له‌شیر بو، ئەوا سوپاسی خوا (الحمد لله) بکه‌ن و دوا‌ی به‌خشینی خوا بکه‌ن چونکه ئەوه فریشته‌ی دیون به‌لام ئەگه‌ر گویتان له‌ده‌نگی زه‌په‌ی گوی دریز بو بلین (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) چونکه ئەوه شه‌یتانی دیوه (وه‌رگێر).

{من رأى منكم منكراً فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه وإن لم يستطع فبقلبه وذلك أضعف الإيمان}{^(۱)

- پیویسته نویژه کانمان به هه مو پله و پایه و سوننه ته کانیه وه به ترس له خواو مل که چی بو خوا (الخشوع والخضوع) ئه نجام بدهین.
- ئارامگری و خوراگری و پیشو در یژی له به رامبه ر ئه وه هه مو ئیش و ئازارو کویره و هریانه ی که له ئه نجامی فرمان کردن به چاکه و نه می کردن له خراپه له لایه ن خه لکانیکی نه فام و نه زان سته مکارو له دین دوروله دین حالئ نه بوه وه توشه ت ده بیته، چونکه ئه م کاره قورسترین کاریکه که مروقی برودار ئه نجامی ده دات، له هه مان کاتدا باشترین و به فیه پترین و پیروزترین کارو ئه رکیکه که بابای برودار پی ی هه ل بستیت بویه ئارامی و خوراگری و له خو بردویی ده ویت. هه روه کو قوریانی دان و ددان به خو داگرتن و لی برده یی ده ویت.
- چه رامی خو به زل زانی وله خوبایی بون و به ده ماری و که شخه لیدان له کاتی رویشتن دا.
- مام ناوه ندی و له سه رخویی له رویشتن دا، نه زور به په له برپی و نه زوریش هیواش.
- دهنگ بهرز نه کردنه وه له پاده ی پیویست له کاتی قسه کردن دا، چونکه ئه مه پیشه و سیفه تی گوی در یژه ﴿إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ﴾ ﴿۱۱﴾.

(۱) ارواه مسلم.

ب. واته: ئه گهر به کیکت بینی خراپه یه ک، گوناحیک ده کات بابه ده ست بیگی پته وه ونه هیلی ئه وه کاره خراپه بکات، که به ده ست نه یه توانی بابه زمان پی ی بلی: ئه مه بی شه رعیه و گوناحه وازی لی بینه خو ئه گهر ترسا به زمانیش پی ی بلی، باهر نه بی با به دل پی ی ناخوش بیته دیاره ئه مه ش بی هیژترین ئیماننه و ته نیا تروسکاییه ک ئیمانی هه یه و بی هیژترین پله یه. دنا ئه گهر موسلمان برپای پته وی هه بیته نابی بترسی و راستیه کان وه ک خو ی بلی. (وه گپ).

نامۆزگاریه گرنگه کانی پیغه مبه رسول الله ﷺ بؤ مندالان

له سه ره روه رديار پيويسته چ پياو بييت وچ ژن ماموستا بييت يا باوك و دايك كه منداله كانيان ياقوتابيه كانيان فيري نامۆزگاريه به سود و به كه لكه كاني پيغه مبه رسول الله ﷺ بكن و له سه ريان گۆش و جۆش بكات و له سه ر پارچه ته خته يه ك ياله سه ر ته خته ره شه بۆيان بنوسيت، بؤ ئه وه ي ئه وانيش له ده فته ره كانياندا بيان نوسنه وه و دوايش له به ريان بكن و ره چاوي نامۆزگاريه كان بكن و له ژيانى پۆژانه ي خوياندا وه ك پيويست به كار به يئرئين، كه له فرموده راست و دروسته كاني پيغه مبه ره وه رسول الله ﷺ و هر گيراوه كه ئه مه ش ده قه كه يه تي: { عن ابن عباس رضي الله عنه قال: كنت خلف رسول الله يوماً فقال لي: يا غلام إنني أعلمك كلمات } (۱)؛

۱. ﴿إحفظ الله يحفظك﴾ واته : خوا بپاريزه ئه ويش دت پاريزي . ئه ويش به وه لام دانه وه و جي به جي كردني فرمانه كاني خوا ده بييت . هه روه ها به دور كه وتنه وه له و كارو كرده وه خراپانه ي كه خواي گه وره لي ي قه ده غه كرديت . ئه گه ر تو به ئه ركي سه رشاني خوئ هه ستايت بي گومان خواي گه وره له دنيا وله قيامه ت دت پاريزي و سه ره رز و سه رفرازت ده كات . ئه گه ر تو به پويشتن بؤ لاي ئه و بچيت ئه و به را كردن به روه و لات ديت . (سبحان الله).

۲. ﴿إحفظ الله تجده تجاهك﴾ . مافه كاني خوا بپاريزه ده بيني به ره و پوت ديت . سنوره كاني خوا مه شكينه و چاوديري مافه كاني خوا بكه ، خواي گه وره ش هاريكاريه ده كات له ژيانى دنيا و قيامه ت سه ركه وتو و سه رفرازت ده كات .

۳. ﴿إذا سألت فاسأل الله، وإذا استعنت فاستعن بالله﴾ . واته : ئه گه ر داواي ده ستگيريوي ويارمه تيت كرد له كاريك له كاروباره كاني دنيا و قيامه ت دا ته نيا داوا له خواي گه وره بكه و به س گه ر هانات برد ته نيا هانا بؤ لاي خوا به ره به تايبه تي

(۱) واته : ئه ي گه نج من ده مه وي چهند وشه يه ك و چهند نامۆزگاريه كت فير بكه م . (وه رگير).

له‌و کارو کاتانه‌ی که له‌خوای گه‌وره به‌ولاره که‌س ده‌سه‌لات و توانای به‌سه‌ردا نه‌شکیت وه‌کو چاک بونه‌وه‌ی (شفاء) ی نه‌خۆش، وداوای بزق و پرۆزی ... تد. ئه‌وانه‌ی که په‌یوه‌ندن به‌(الله) ی تاک و ته‌نیا و بالا ده‌ست و به‌خشنده‌و میهره‌بان. (۱)

۴. {واعلم أن الأمة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشيء لم ينفعوك إلا بشيء قد كتبه الله لك، وأن إجتمعوا على أن يضروك بشيء لم يضروك إلا قد كتبه الله عليك، رفعت الأقلام وجفت الصحف} (۲) له‌سه‌ر موسلمان پئویسته برۆای ته‌واوی به‌قه‌زاو قه‌ده‌ری خوا هه‌بیته‌ خیرۆ شه‌پری.

له‌سوده‌کانی نه‌م فه‌رموده‌یه

۱. خۆشه‌ویستی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ مندالان و سوار کردنی کورپی عباس (ابن عباس) له‌داوای خۆی و بانگ کردنی به‌ئه‌ی غلام واته‌ ئه‌ی گه‌نج ئه‌ی لاو.
۲. فرمان کردن به‌مندالان که‌ته‌نیا به‌ندایه‌تی بۆ خوا بکه‌ن و گوی پرایه‌لی خوا بن وله‌سه‌رپیچی و بی فرمانه‌کانی خوا دور بکه‌ونه‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی له‌دنیا و قیامه‌تدا به‌خته‌وه‌ر بن.
۳. خوای گه‌وره برۆاداران له‌کاتی ته‌نگانه‌دا ده‌پاریزی، ئه‌گه‌ر بیته‌ و له‌فرمانه‌کانی خوا ده‌ر نه‌چن و ماف و سنوره‌کانی خوا نه‌شکینن، مافی خه‌لگانی‌ش پی شیل نه‌که‌ن له‌کاتی خۆشی و ته‌ندروستی و ده‌وله‌مندی وه‌ه‌ژاریدا.

(۱) برۆانه شه‌رحی فه‌رموده‌که‌ که‌له‌((الأربعينية النووية)) ی نه‌وه‌وی.

(۲) أ. رواه الترمذی وقال حدیث حسن صحیح.

ب. واته: ئه‌گه‌ر هه‌مو خه‌لکی سه‌ر زه‌وی کۆبینه‌وه‌ بیانه‌وی زیانیکت پی بگه‌یه‌نن ناتوانن مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ نه‌بی که‌خوای گه‌وره بۆی نویسی، وه‌ئه‌گه‌ر هه‌مو کۆ بینه‌وه‌ و بیانه‌وی سودیکت پی بگه‌یه‌نن ناتوانن مه‌گه‌ر خوای گه‌وره بۆی نویسی. بۆیه‌ ده‌بی مروقی موسلمان و برۆادار برۆای به‌قه‌زاو قه‌ده‌ری خوا هه‌بیته‌ چ خیرۆ چ شه‌پری. (وه‌رگێن).

۴. چاندن ووه شانندی تۆوی بیروباوه پری یه کتاپه رستی (الله) له دلّ وده رونی مندالاندا وعه قیده و بیروباوه پری ئیسلامی له میّشک ودلّ وده رونیاندا بچه سپینن. فیریان بکن که نزاو پارانه وه و داوا کردنیان ته نیا له پوی خوا بیّت و ته نیا له و بپارینه وه.
۵. جۆش دان وچه سپاندنی عه قیده له دلّی مندالاندا، به پروا بون به قهزاو قهدهری به خیر و به شه پیه وه که یه کیکه له بنچینه و بنه ماکانی ئیمان.
۶. په روه رده کردنی مندالان له سه رگه شبینی وهیوا بون (التفاؤل) ، بو ئه وهی پیشوازی له ژیان بکات به گیانیکی پر له هیواو ئازایه تی و بازویه کی توندو تۆل وپته وه وه، تا ئه نجام بییته ئه ندام و تاکیکی به سود و به که لک و کارامه له ئوممه تی ئیسلامدا.

له‌ره‌وشته‌کانی ئیسلام - من آداب الإسلامیة

تی بگه ئه‌ی برای موسلمانم خوی گه‌وره پینومایی توش وئیمه‌ش بکات - که‌ئایینی پیروزی ئیسلام به‌کۆمه‌لێک ئاداب وپه‌وشتی جوانه‌وه هاتۆته مه‌یدان که‌ده‌سته‌به‌ری تاکی موسلمان وکۆمه‌لگه‌ی ئیسلامی ده‌کات وله‌دنیاو له‌قیامه‌تدا به‌خته‌وه‌ر هسه‌ربه‌رزو سه‌رفرازمان ده‌کات ئه‌گه‌ر ئیمه‌ ده‌ست به‌به‌رنامه‌ی خواو ئاداب وپه‌وشته ئیسلامیه‌کانه‌وه بگرین وله‌چار چپوه‌و سنوری ئیسلام ده‌ر نه‌چین. ئه‌مه‌ش ئه‌و ئاداب وپه‌وشته به‌رزانه‌ن که‌له‌م چهنده‌ خالانه‌ی خواره‌وه‌دا کورتیان هه‌ل دینین:

۱. **پاک وخواوینی (النظافة)**: برای موسلمان ئه‌ی برای په‌روه‌ردیار پاک وخواوین به‌ له‌ماله‌که‌تدا، له‌جیگه‌ی کارو فرمانتدا، له‌جل وبه‌رگ وپوشاکتدا، له‌له‌شدا به‌تایبه‌تیش که‌ده‌چیه‌ مزگه‌وت بۆ به‌ندایه‌تی ونوێژ کردن. به‌تایبه‌تی له‌کاتی نوێژی هه‌ینی دا خۆت بشۆ وباشترین وپاکترین جلت له‌به‌ر بکه‌و بۆنی خۆش له‌خۆت بده، به‌جل وبه‌رگی پیس وبۆنی ناخۆش وبه‌گۆره‌وی و قاچی پیسه‌وه مه‌چۆ بۆ مزگه‌وت و به‌پی‌ی پیسه‌وه پی‌ی له‌به‌ره‌و رایه‌خه‌کانی مزگه‌وت مه‌نی، چونکه‌ پیس وبوگه‌نی ناخۆش به‌رایه‌خه‌کانه‌وه به‌جی‌ی دیلی و موسلمانانیش له‌کاتی کړنۆش (سجده) بردن دا نیوچاوانی خۆیانی له‌سه‌ر داده‌نین وپی‌ی قه‌لس ده‌بن وبه‌هۆی تۆوه ئازاریان پی‌ی ده‌گات وله‌وانه‌یه هه‌ر به‌م هۆیه‌وه‌چهنده‌ن که‌س له‌مزگه‌وت بتورین و واز له‌مزگه‌وت ونوێژ کردن به‌کۆمه‌ل بپنن وتوش گوناحیکی گه‌وره‌ت ده‌گاتی. هه‌روه‌کو پیویسته سیواک به‌کار به‌ینی، به‌تایبه‌تیش له‌کاتی ده‌ست نوێژ شوشتن ونوێژ کردندا چونکه‌ پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ توممه‌ته‌که‌ی له‌زۆر له‌ فه‌رموده‌کانی دا هان داوه بۆ به‌کار هیئانی سیواک له‌وانه: { السواک مطهّرةٌ للّفم، مرضاةٌ للرب } (۱) ئاگادار به‌ پی‌ش ئه‌وه‌ی

(۱) أ. صحیح رواه أحمد.

ب. واته: سیواک کردن ناو ده‌م پاک ده‌کاته‌وه وخواشت لی رازی ده‌بی. (وه‌رگی‌ی).

که بچیته مزگه‌وت سیرو پیاز نه‌خوی بۆ نه‌وه‌ی نویژکه‌ران وئه‌وانه‌ی وا له‌ته‌نیشسته‌وه‌ن به‌بۆنه‌که‌یان هه‌راسان ونازار نه‌ده‌یت پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له‌و باره‌وه فه‌رمویه‌تی (من أكل ثوماً أو بصلاً فليعتزل مسجدنا، وليقعد في بيته) (۱). بۆ زانینتان ئه‌و بۆن خلته‌و بۆن دوکه‌له‌ی جگه‌ره که له‌هه‌ندی له‌نویژکه‌رانه‌وه دیت گه‌لێک له‌بۆنی سیرو پیاز ناخۆش‌ترو قیزه‌وه‌ن تره‌. بۆیه زاناکان جگه‌ره‌یان حه‌رام کردوه له‌به‌ر ئه‌و هه‌مو زیان و مه‌ترسیانه‌ی که بۆ له‌شی مرؤف و مال و دراوسی و هاو‌پریزه‌کانی هه‌یه‌تی. جگه‌ره له‌و شته‌ پيسانه‌ی که خوی گه‌وره لی‌ی حه‌رام کردوین ولی‌ی ناگادار کردوینه‌وه‌و ده‌فه‌رموی: ﴿وَحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَحُرْمٌ عَلَيْهِمُ الْخَبِيثَاتُ﴾ (۲) و پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

۲. فه‌رمویه‌تی: {لاضرر ولاضرار} صحیح رواه أحمد. واته نه‌زیان به‌خه‌لکی بگه‌یه‌نه‌و نه‌خه‌لکیش زیان به‌تۆ بگه‌یه‌نیت. دیاره جگه‌ره کیشان هه‌م زیان به‌له‌شی جگه‌ره‌کیش ده‌گه‌یه‌نیت و هه‌م به‌هوی جگه‌ره‌کیشانه‌که‌یه‌وه زیان به‌خه‌لکانی تری نزیک له‌خوی و ده‌ورو به‌ری ده‌گه‌یه‌نیت. مال به‌فیرۆ ده‌دات، بۆیه ناگادار به‌ ئه‌ی برای موسلمان هه‌رگیز نه‌که‌یت جگه‌ره بخۆیت چونکه گوناچه‌و له‌گوناچه‌ گه‌وره‌کانه‌.

(۱) أ. متفق عليه.

ب. واته: هه‌ر که‌سیک سیر یا پیازی خوارد بالیمان نزیک نه‌بیته‌وه‌و بانه‌ش یه‌ته مزگه‌وت وله‌ماله‌وه دابنیشیت و نویژی خوی له‌مال بکات، چونکه بۆنی سیرو پیازی لی‌ دیت و نویژ خوینان و فریشته‌کان هه‌راسان د ده‌کات. (وه‌رگیڤ).

(۲) أ. الأعراف: ۱۵۷.

ب. واته: هه‌موشتیکی پاک و خاوینیان لی‌ حه‌لاله‌وه‌ هه‌موشتیکی پیسیشیان لی‌ حه‌رامه‌و نابی

بیخۆن. (وه‌رگیڤ).

۳. مامه له کردن له گه لّ خه لکی دا (المعاملة مع الناس):

أ- چت بوخۆت دهویت ده بیّ ئه وهشت بۆ برا موسلمانه که شت بوی، پیغه مبه رسول الله ﷺ فه رمویه تی: { لا یؤمن أحدکم حتی یحب لأخیه ما یحب لنفسه } ((متفق علیه)) (۱).

ب - له کپین وفرۆشتن دا لی بورده و به ویزدان وله سه ره خو به: پیغه مبه رسول الله ﷺ فه رمویه تی: { رَحِمَ اللهُ عَبْدًا سَمَحًا إِذَا اشْتَرَى، سَمَحًا إِذَا قَضَى، سَمَحًا إِذَا اقْتَضَى } (۲).

ج - تیکه لاوی له گه لّ خه لکی دا بکه و ئامۆژگاریان بکه: خوړاگرو پشو دریژ به به رامبه به ئیش و ئازاره کانت که له دهستی هه ندی له نه فام و ناحالی له ئاین توشی ده بیت، هه تاکو له و که سانه بیت که پیغه مبه رسول الله ﷺ له باره یانه وه فه رمویه تی: { المسلم الذی یخالط الناس ویصبر علی أذاهم، أفضل من المسلم الذی لا یخالط الناس ولا یصبر علی أذاهم } ((رواه الترمذی وإسناده صحیح))

۴. بونی ویزدان و قبول کردن هه ق: (الإنصاف وقبول الحق):

پاستی له راستبیزه وه وهر بگره، هه ر چهنده له خوشت بچوک تر بیت جا بادورمنیشت بیت. وریابه هه رگیز هه ق به سه رچاوی خه لک دامه ده وه به سوکی سه یری مه که واته هه ق له خه لک وه ربگره و به وپه یری سینگ فراوانیه وه، پیغه مبه یری خوا و رسول الله ﷺ ئیمه ی له م کاره خراپه ئاگادار کردۆته وه وه رمویه تی: { لا یدخل الجنة من كان فی قلبه مثقال ذرّة من کبر، قيل: إن الرجل أن یكون ثوبه حسناً، ونعله حسنة،

(۱) واته: ئیمانی نیه ئه وه ی که بوخۆی ده یه ویت بۆ برا موسلمانه که شی نه ی خوازی. (وه رگێر).
(۲) أ. رواه البخاری.

ب. واته: په حمه تی خوا له و که سه بیت که لی بورده یه و به ویزدانه له کپین وفرۆشتن دا، نه رم وله سه رخۆ و به ویزدانه له کاتی به پرسیتی دا له کاتی دا وه ری کردن وفرمان کردن وله کاتیک دا که فه رمانی به سه ردا ده کریت. (وه رگێر).

قال: إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ، الْكِبْرُ بَطْرُ الْحَقِّ، وَغَمَطُ النَّاسِ { (۱) } (بطرالحق: نه‌سه‌لماندنی هه‌ق، غمط الناس: خه‌لک به‌سوک سه‌یر کردن وخه‌لک به‌که‌م زانین).

۵. **دادان نان به‌هه‌له‌دا (الإعتراف بالخطأ)**: نه‌گه‌ر هه‌له‌ت کردن دادان به‌هه‌له‌کانی خۆتدا بیینه وداوای لی بوردن بکه‌و که‌له‌ ره‌ق مه‌به، دادان به‌هه‌له‌ دانان گه‌لیک له‌وه باشتره که‌له‌زۆلکاوی ناراستی وناهه‌ق دا گئیژاو بخۆیت و مه‌له بکه‌یت، چونکه پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: {كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَائِينَ التَّوَابُونَ} (۲) .

۶. **دادپه‌روه‌ری وهه‌قبیژی (العدل وقول الحق)**:

(أ) دادپه‌روه‌ر به‌باله‌ناو دوزمه‌نه‌کانیشت دابیئت، ناحه‌زی ودوزمه‌نایه‌تیت له‌گه‌ل که‌سانیک دا وات لی نه‌کات که‌غه‌دریان لی بکه‌یت. خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوْمِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ ءَلَا تَعْدِلُوا ءَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ (۳).

(۱) أ. رواه مسلم.

ب. واته: هه‌ر که‌سه‌یک به‌قه‌د گه‌ردیله‌یه‌کی نه‌تۆمی خۆ به‌زل زانی وله‌خۆ پازی بون وپروح زلی(الکبر) له‌دل دا بیئت ناچیته به‌هه‌شته‌وه‌و لی حه‌رامه. سه‌حابه‌کان گو‌تیا‌ن: باشه‌ نه‌ی په‌سولی خوا نه‌دی پیاو حه‌ز ده‌کات گرنگی به‌خۆی و به‌پۆشته‌و په‌رداخ وجوانی جل و به‌رگ وله‌شی خۆی بدات و حه‌ز ده‌کات جوان بن، هه‌ول ده‌دات پیلاوه‌کانی جوان بن نه‌دی چی بکه‌ین که‌حه‌رام بیئت و نه‌چینه به‌هه‌شت؟ فه‌رموی: نه‌مه نه‌وه ناگه‌یه‌نی چونکه خوای گه‌وره جوانه‌و جوانی‌شی خۆش ده‌ویت، پاک و بیگه‌رده‌و پاکیشی خۆش ده‌ویت، به‌لکو خۆ به‌زل زانی وکه‌له‌ ره‌قی وکه‌له‌ پوتی نه‌وه‌یه که‌هه‌ق نه‌سه‌لمی‌نی و به‌چاوی سوکه‌وه سه‌یری خه‌لکی بکات. و خۆی به‌سه‌ر خه‌لکی دا باب‌دات خۆی پی باشتر و زیره‌ک ترو موسلمانتر و گوینده تر بیئت وکه‌چی واش نه‌بیئت. (وه‌رگێ).

(۲) أ. رواه الترمذی وحسنه محقق الجامع الأصول.

ب. واته: هه‌مو که‌سه‌یک قابیلی هه‌له‌کردنه به‌لام باشترینی هه‌له‌کاران تۆبه‌کارانن، که‌پیی له‌هه‌له‌کانی خۆیان ده‌نین. (وه‌رگێ).

(۳) أ. سورة المائدة: (۸)

(ب) راستی بلیّ هر چنده لهسه ر خوشت بیّ، یابا لهسه ر خزم وکس وکاره کانی خوشت بیّت ههروه کو خوی گه وره دهه رموی: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوْمِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلَىٰ اَنْفُسِكُمْ اَوْ الْوَالِدِيْنَ وَالْاَقْرَبِيْنَ ؕ اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَقِيْرًا فَاَللّٰهُ اَوْلٰى بِهَمَا فَلَا تَتَّبِعُوْا الْاَهْوٰى اَنْ تَعْدِلُوْا وَاِنْ تَلَوْاْ اَوْ تَعْرَضُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ حَبِيْرًا ﴿۱۳۵﴾﴾ (۱).

۷. وەرگرتنی فرمانه کانی ئایین (الإستسلام لأوامر الدين):

مل که چی فه رمان وحوکمه کانی ئایینی خوا به: وشه ی ئیسلام له ناشتی وخوا به دهسته وه دان بو فرمان و حوکمه کانی خوا لهسه ر زهوی دا داریژراوه، حوکمه گانی ئایین و به عه قلا و به ژیری خوت مه پیوه چونکه ئایین به به لگه یه نه که به عه قلا و پرای تاک وکومه ل، چونکه عه قلا سنوریکی دیاری کراو ودهست نیشان کراوی هه یه و کو تایی دیت، زور جارن هه ن که عه قلا هه له ده کات و له زور کی شه و ئاسته نگ دا دهسته و ستانه، و ناتوانی کارو کی شه ئایینی هه کان لیک بداته وه و شی یان بکاته وه ئه وه ته ئیمامی علی (کرم الله وجهه) گوتویه تی: (لوکان الدین بالرأی لکان المسح علی أسفل الخفِ اولى من المسح علی أعلاه) (۲).

ب. واته: ناحهزی و ناته بابی له گه ل که سانیک واتان ل نه کات که نادا داپه روه ر بن، راست و داد په روه ر بن، چونکه ئه مه نزیک تره له ته قوا و خوا په رستی، له خوا بترسن چونکه خوی گه وره ئاگای له هه مو کارو کرده وه یه کتان هه یه.

(۱) أ. سورة النساء: (۱۳۵)

ب. واته: ئه ی ئه و که سانه ی که برواتان به خوا و به به رنامه که ی خوا هیناوه داد په روه ر بن و به رده وام بن له سه ر دادگویی و راستی و داد بلین، شایه تی راستی و دادوه ری به رگری ل بکه ن جابا له گه ل نه فسی خو یان و باوک و دایک و خزم وکس و کارو هه ژارو ده و له مه ندانیش دابیت، خوا له پیشتره له وانه ی که باسمان کردن، دوی هه واو ئاره زوه کان مه که ون و داد په روه ر بن ئه گه ر پشت هه ل بکه ن داد په روه رو راست بیژ نه بن خوی گه وره زانا و دانا و ئاگاداره به کرده وه کانتان. (وه رگێ).

(۲) أ. رواه أبو داود، صححه محقق جامع الأصول.

موسلمانان راسته‌قینه‌ئو که سه‌یه که هه‌مو فرمانه‌کانی شه‌ریعه‌تی خوا ئه‌نجام بدات بی‌ئوه‌ی له‌هۆو هۆکاره‌کانی بکۆلێته‌وه ، وه‌کو سه‌ربازێک وایه که فه‌رمانی ئه‌فسه‌ره‌که‌ی خۆی جی‌به‌جی ده‌کات بی‌ئوه‌ی بلی‌بۆچی؟ چونکه ده‌زانی ئه‌فسه‌ره‌که‌ی له‌و زانا تره . کاتی که ئیسلام گۆشتی به‌راز حه‌رام ده‌کات موسلمانان یه‌کسه‌ر بی‌لیکۆلینه‌وه له‌هۆیه‌که‌ی گوی‌رایه‌لی فه‌رمانی خوا ده‌که‌ن و هه‌یچ په‌رسیاریکیان نه‌کرد هه‌تا که له‌دوای (۱۴) سه‌ده نوژداری نوێ زیانه‌کانی گۆشتی به‌رازی دۆزیه‌وه‌و زانیمان که کاتی خۆی خوای گه‌وره له‌به‌ر ئه‌و زیانانه بوه له‌موسلمانان حه‌رام کردوه .

۸. دادپه‌روه‌ری له‌وه‌سیه‌تدا (العدل فی الوصیه):

هه‌یچ کامێک له‌وه‌رسه‌کان له‌به‌شه میراتی خۆی بی‌به‌ش مه‌که، به‌و حوکمه‌ پازی بیه که خوای گه‌وره بۆی داناوی ن به‌و شیوه دابه‌ش کردنه‌ی که دای ناوه، به‌هه‌واو ئاره‌زوی خۆت نابیت، به‌وه نابیت که مه‌یل و خۆشه‌ویستیت بۆ یه‌کیکیان پتر بێت به‌شی بۆ دابنی‌ی یا خود ئه‌وانی تر بی‌به‌ش بکه‌یت. ئه‌م په‌فتارو کاره نابه‌جی‌یه به‌هه‌یچ شیوه‌یه‌ک له‌شه‌ریعه‌تی خوادا نیه‌و دروست نیه‌ بکریت. له‌نعمانی کورپی به‌شیره‌وه ده‌گێرنه‌وه که گوتویه‌تی: { تصدق علی‌أبی‌ببعض‌ماله‌، فقالت‌أمی‌﴿عمره‌بنت‌رواحه‌﴾ لا‌أرضی‌حتی‌تشهد‌رسول‌الله‌ﷺ، فانطلق‌أبی‌إلی‌النبي‌لیشهد‌علی‌صدقتی، فقال: أفعلت‌هذا‌بولدک‌کلهم؟ قال: لا، قال: إتقوا‌الله‌وأعدلوا‌بین‌أولادکم‌} (۱) له‌په‌یوایه‌تیکی تر دا

ب. واته: ئه‌گه‌ر ئایین به‌پاوی بپه‌رێت، ده‌بوایه بنی‌گۆره‌ویه‌کان (مسح) بکرایه‌ن نه‌ک پشته‌ی گۆره‌وی یه‌کان . (وه‌رگێڕ).

(۱) أ. متفق‌علیه .

ب. واته: باوکم پێش مردنی هه‌ندی مالی خۆی به‌من به‌خشی واته وه‌سیه‌تی کرد، به‌لام دایکم که ناوی (عمره کچی رواحه) بویه‌مه پازی نه‌بو گوتی: پازی نابم هه‌تا ئه‌مه به‌په‌یغه‌مبه‌ری خواﷺ پانه‌گه‌یه‌نیت. بۆیه باوکم چوه لای په‌یغه‌مبه‌رﷺ و ئه‌مه‌ی پێ‌پاگه‌یاند و ئه‌ویشﷺ فه‌رموی: ئه‌مه‌ت بۆ هه‌مو منداله‌کانت داناوه؟ گوتی: نه‌خێر. فه‌رموی: له‌خوا بترسن وله‌نیوان منداله‌کانتاندا دادپه‌روه‌ر بن

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَمُوهُ تِي: {فَلَا تُشْهَدُنِي إِذْن، فَإِنِّي لِأَشْهَدَ عَلَى جَوْرِ} أخرجَه مسلم والنسائي. چهندان له و که سانه ی و هسیهت ده که ن و ماله که یان بۆ هه ندیک له و هره سه کانیان ده ده نین و هه ندیکیشیان بی به ش ده که ن و تووی دوبه ره کی و بوق و کینه و حه سودی له دلی و هره سه کانیان دا ده وه شینن. ئه نجام بۆ ستاندنه وه ی مافی خو یان په نایان بر دۆته به ر دادگاو دادگایی کردن و مالیکی زۆریشیان له پینا و گرتنی پارێزه رو هات و چۆ و خه رچی کردن به فیرۆ داوه. ئه م هه مو هه له ناشیرین ناشه رعیه انه به هۆی نه فامی و حالی نه بون له دینه که مان رو ده دن. جا پپو یسته له سه ر په روه ردیاران چ پیا و وچ ژن، چ مامۆستایان وچ باوک و دایکان ئه م هه مو رینوما یی ئه ر ک و کاره گرنگ و به بایه خانه له مندالان و قوتابیه کانیان بگه یه نن و په روه رده یه کی دروست و راستی شه رعیه انه یان بکه ن.

۸- مافی دراوسیئی ((حقوق الجار)):

برای موسلمان زۆر وریابه له ئازاردانی دراوسییکانت چ به قسه و چ به کرده وه. چونکه پیغه مبه ری خوا و صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زۆر به توندی له ئازار دان و دل هیشاندنی دراوسی ئاگادارمان ده کاته وه و ده فهرموی: {وَاللّٰهُ لَا يُؤْمِنُ، وَاللّٰهُ لَا يُؤْمِنُ، وَاللّٰهُ لَا يُؤْمِنُ مِنْ لایُؤْمِنُ جَارُهٗ بَوَاقِهٖ} (۱) هه روه ها پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَمُوهُ تِي: {مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُوْذِي جَارِهٖ} (۲). پاشماوه ی پیسی و به رماوه کانی خو تان فری مه دنه سه ر پێگه ی خه لکی به تاییه تیش دراوسییکانتان وه ک: تو یکلّه مۆزو په لکه کاله ک و شتی تر که ده بیته هۆی ئازاردانی

و وه ک یه ک سه یریان بکه ن. له ریوایه تیکی تر دا فهرموی: که واته مه م که ن به شاهید و پیم رامه گه یه نن، چونکه من شاهیدی له سته م و خرابی ناده م و پێگه ی کاری بی شه رعی ناده م. (وه رگێ).

(۱) أ. رواه البخاری.

ب. واته: پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سى جار سویندی به خوا خوارد که ئه و که سه ی دراوسییکه ی له ده ست و زمان و داوینی پارێزرا و نه بیته ئیمانی نه و ناچیته به هه شت. (وه رگێ).

(۲) أ. رواه البخاری.

ب. واته: هه ر که سیک بروای به خوا و به رۆژی دوا یی هه بیته با دراوسییکانی ئازار نه دات. (وه رگێ).

پیره‌وان. جاریکیان پیاویک به‌هوی توپکله مؤزیکه‌وه قاجی شکاو شه‌ش دانه مانگ له‌سه‌ر پشت له‌جیگه‌دا بوی که‌وت. هه‌میشه هه‌ولّ بده شت وچلپ وچالّ له‌سه‌ر ریگه‌ی خه‌لکی لابه‌دیت به‌تایبه‌تی ریگه‌ی دراوسیکانت، چونکه پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رمویه‌تی: {وتمیط الأذی عن طریق صدقة} (۱)

ئه‌گه‌ر دراوسیکه‌ت نه‌خۆش بو هاریکاری بکه‌و ئه‌گه‌ر توشی به‌لاو ته‌نگ وچه‌له‌مه‌و کیشه‌یه‌ک بو چاودیری هه‌ست و نه‌ستی بکه‌و، سه‌ردانی بکه‌و دلّی بده‌وه‌و له‌غه‌م و په‌ژاره‌ی که‌م بکه‌وه‌.

هه‌ندی کارو هه‌لس وکه‌وتی وانه‌که‌یت که‌هه‌ستی بریندار بکه‌یت وه‌ک به‌رز کردنه‌وه‌ی ده‌نگی رادیوو ته‌له‌فزیۆن. ریگه‌ به‌مالّ و مندالّ و میوانه‌کانت مه‌ده‌ ده‌نگه‌ ده‌نگ وژاوه ژاوی به‌رز بکه‌ن له‌دلّی ئه‌وان کاریگه‌ر بکات وه‌راسانیان بکات به‌تایبه‌تیش له‌به‌رئه‌وانه‌ی نه‌خۆشیان هه‌یه‌.

۹- وه‌فا کردن به‌ په‌یمان (الوفاء بالوعد):

که‌په‌یمانته‌ به‌هه‌ر که‌سیک دا با مندالیش بیته‌ وله‌کات وساتی خۆی دا وه‌فا به‌په‌یمانته‌که‌ی خۆت بکه‌. هه‌مو کرپین و فروشتنیک به‌ریک که‌وتن و په‌یمانیک داده‌مه‌زری، پیویست به‌هیچ پییشه‌کی و ئاسان کاریه‌ک ناکات واته‌ بریک پاره‌ وه‌ک بارمه‌ت بۆ مسۆگه‌ری و دلنیا‌یی دابنریت بۆ پابه‌ند بون به‌کرپین و فروشتنه‌که‌وه‌. ته‌نیا به‌په‌یمان دان وگرێ به‌ستی یه‌ک هه‌مو شتیک داده‌مه‌زری. مرۆقی بروادار هه‌ر شتیکی گوت و بریاری له‌سه‌ر دا پابه‌ند وراستگۆ ده‌بیته‌ و وه‌فا به‌په‌یمانته‌که‌ی خۆیه‌وه‌ ده‌کات. هه‌ر که‌سیک پیچه‌وانه‌ی په‌یمانته‌که‌ی خۆی بوه‌ستیتته‌وه‌ ئه‌وا یان ئیمانی نیه‌ یان ئیمانه‌که‌ی بی هیزه‌و به‌دو

(۱) أ. متفق علیه.

ب. واته‌: هه‌میشه ریگه‌ی موسلمانان پاک بکه‌ره‌وه‌، ئه‌گه‌ر چقلیک، شتیک له‌سه‌ر ریگه‌ی موسلمانان که‌وتبو ئه‌گه‌ر لای بده‌یت به‌خیرو چاکه‌ واته‌ سه‌ده‌قه‌ بۆت ده‌نوسریت وله‌قیامه‌تدا پاداشته‌که‌ت وه‌ر ده‌گریتته‌وه‌. (وه‌رگێر).

رو(المنافق) دادهنریت. پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمويه تی: { آية المنافق : إذا حدث كذباً، وإذا وعد أخلف، وإذا أئمن خان } (۱)

۱۰- ده ستوره گانی سهردانی نه خووش (آداب عیاده المریض):

ئایینی پیروزی ئیسلام موسلمانان زور هان ده دات بو سهر دانی نه خووش به تایبته تیش نه گهر نه خووش له خزم وخوهیش ونزیک وکەس وکارو دراوسیگان بییت، پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گرنگی یه کی زوری به م بابه ته داوه و فه رمويه تی: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُومُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يَا بَنَ آدَمَ مَرَضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي، قَالَ: يَا رَبُّ كَيْفَ أَعُودُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنْ عَبْدِي فَلَانًا مَرَضَ فَلَمْ تَعُدْهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ } (۲)

(۱) أ. متفق عليه.

ب. واته: نیشانه گانی دو پویی سیانن: نه گهر قسه ی کردن درویانی تیدا ده کات وه نه گهر وه عد و په یمانی دا وه فای پیوه ناکات و پیچه وانه ی په یمانه که ی ده وه ستیته وه، وه نه گهر نه مانه تیکی پی سپردرا به جی ی ناگه یه نی و خیانه تی تیدا ده کات. (وه رگیږ).

(۲) أ. رواه مسلم.

ب. واته: خوای گه وره له رۆژی قیامه تدا به بنده ی خو ی ده فه رموی: نه ی کوری ئاده م من نه خووش بوم سهردانت نه کردم به بنده که ش ده لی: نه ی په روه ردگاری من تو چون نه خووش ده بیت و چون بیمه لات و سهردانت بکه م له کاتی کدا تو په روه ردگاری جیهانیانی؟ خوای گه وره ش ده فه رموی: نه دی نه تزانی که فلان که س نه خووش بو و نه چویته سهردانی و، نه دی نه تزانی نه گهر بجوبایته لای منت له وی ده بیینی یا له وی منت ده دیت. (وه رگیږ).

له ره‌وشته‌کانی سهردانی نه‌خوش

- ده‌بی سهردانی نه‌خوش کورت بیټ وزور دانه‌نیشیت بۆ ئه‌وه‌ی نه‌خوش بیزار نه‌بیټ، چونکه له‌وانیه پئویستی به‌حسه‌سانه‌وه و خه‌وتن وچونه سهر ئاو هه‌بیټ له‌کاتیک دا به‌دیار تۆوه دانیشته‌وه و له‌به‌ر تۆ پی‌ی عیب بیټ هه‌ل بسنیت.
  - پئویسته له‌گه‌ل نه‌خوشدا زور قسه نه‌کریت، داوای گپرانه‌وه‌ی نه‌خوشیه‌که‌ی لی نه‌که‌یت چۆن بو یان چۆن نه‌بو؟
  - دلخۆشی نه‌خوش وکسه وکاره‌که‌ی بده‌وه و به‌خته‌وه‌ری و هیواو خۆراگری بخه‌ره به‌ر دل‌ی نه‌خۆشه‌که‌وه و هیوای چاک بونه‌وه‌ی بۆ بخوازه‌و دل‌ی خۆش بکه به‌وه‌ی که‌پی‌ی بلی‌ی : (إنشاء الله) زو چاک ده‌بیته‌وه، سوپاس بۆ خوا به‌ره‌و باشی رۆیشته‌وی وهیچ نیه‌و چاک ده‌بیته‌وه. ﴿(لابأس طهوراً ، شفاک الله) پی‌ی بلی‌ی که‌فاره‌تی گوناحانه (إنشاء الله) ، خوا ئه‌جرو پاداشتت بداته‌وه و له‌م جۆره قسه دلخۆش که‌رانه. وه‌رگپیر﴾
  - نه‌خۆشیه‌که‌ت چ نیه به‌ویستی خوا به‌م زوانه چاک ده‌بیته‌وه، که‌فاره‌تی گوناحانه و خوا پاداشتت بداته‌وه. ئیدی له‌م جۆره قسانه که‌نه‌خۆش دل‌ی پی‌ی یان خۆش ده‌بیټ و ئارام ده‌بیته‌وه. وه‌پنیه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: { من عاد مريضاً لم يحضر أجله، فقال سبع مرات أسأل الله العظيم رب العرش العظيم أن يشفيك. إلا عافاه الله } (١).
- ١١ - ره‌وشته‌کانی سه‌یر کردن (آداب النظر):

ئه‌گه‌ر ژنیکی پوت و سافه‌رت دیت پوی لی وه‌ر بگپیره‌و سه‌یری مه‌که، چونکه چاویش زینا ده‌کات وزینای چاو سه‌یر کردن و ته‌ماشای کردنه، سه‌یر کردن و ته‌ماشای کردنی

(١) أ. صححه الحاكم ووافقه الذهبي .

ب. واته: هه‌ر که‌سێک سهردانی نه‌خۆشی کرد ئه‌جه‌لی نه‌هاتبیټ و حه‌وت جارن ئه‌م دوعایه‌ی بۆ بخوینیت که‌له سه‌ره‌وه نوسیمان . ئه‌وا خوای خوای گه‌وره شیفای بۆ ده‌نی‌ری وزو چاک ده‌بیته‌وه. (وه‌رگپیر).

نه‌و شتانه‌ی خوای گه‌وره قه‌ده‌غهی کردون . پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله به‌نیمامی علی فهرمو: {یا علی لاتتبع النظرة النظرة، فإنَّ الأولى لك، وليست لك الثانية} (۱).

ئه‌م سه‌یر کردنه له‌ژانی ده‌رونی وئازارو ئه‌شکه‌نجه‌و حه‌سره‌ت وپه‌شیمان‌ی به‌ولاره هیچی ترت پی‌نابه‌خشی، چونکه شتیک ده‌بینی و بو‌ت نایه‌ته‌دی وئو و خوراکه جنسیه‌ت ده‌ست ناکه‌وئیت بویه توشی ژانی ده‌رونی ده‌بیت وچیدی نا. خو ئه‌گه‌ر ژنیش‌ت هه‌بو، ژنیک‌ی جوان ترت له‌هی خو‌ت بینی ئه‌وا نه‌فست ده‌که‌وئیه دلّه‌ راوکی و دلّت تیک ده‌دات و دلّت له‌سه‌ر ژنه‌که‌ی خو‌ت نامیئیی وئو نجام توشی دلّ ته‌نگی و ناخوشیت له‌گه‌ل ژنه‌که‌تدا ده‌کات و ورده‌ورده کی‌شه‌و ته‌نگ‌ژه‌کان سه‌ر هه‌ل ده‌ده‌ن و ساردی ده‌که‌وئیه نیوانتانه‌وه و لای یه‌کتر ناشیرین ده‌بن و ناخوشی ده‌که‌وئیه نیوانتان ، که‌پیش ئه‌و تیکه‌لاوی و سه‌یر کردن و ته‌ماشا کردنی ژنانی بیگانه ته‌با و ره‌با بون و هیچ ناخوشیه‌ک و ساردیه‌کتان له‌نیواندا نه‌بو و یه‌کتریش‌تان زور خو‌ش ده‌ویست و به‌یه‌کتری رازی بون. زور جار ئه‌مه بو‌ته هوی له‌یه‌کتری جیا بونه‌وه .

وه‌ئه‌گه‌ر ژنیش‌ت نه‌هینا بی‌ت ئه‌وا ئه‌م تیکه‌لی و سه‌یر کردنه‌ت ده‌بیته هوی وروژاندنی ئاره‌زه‌کانت وله‌وانه‌یه شه‌یتان ئه‌مه بقوزیته‌وه و به‌ره‌و ئه‌نجامدانی کاری خراپه‌و بی‌شهرعی وزینا کردن پالت پی‌وه بنی‌ت و توشی بی‌ئه‌خلاقیت بکات و خواشت لی‌پره‌نجی‌ت. بویه خوای گه‌وره فرمان به‌برواداران ده‌کات و ده‌فه‌رموی: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ

(۱) أ. رواه أحمد وغيره، وحسنه الألبانی فی صحیح الجامع.

ب. واته: ئه‌ی علی ته‌ماشای ئافره‌تان نه‌که‌یت ، یه‌که‌م جار گه‌ر به‌رچاوت که‌وت به‌ده‌ست خو‌ت نه‌بو، پوی لی‌ وهر بگی‌ره‌و جاری دوهم وهردی مه‌ده‌وه و بگه‌رپیته‌وه سه‌ری و مرخی خو‌تی لی‌ ببینی ، چونکه پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله به‌نیمامی علی فهرمو : سه‌یر کردن و ته‌ماشا کردنی یه‌که‌م بو‌ تو‌یه واته گوناخت ناگاتی و هیچت له‌سه‌ر نیه، به‌لام ته‌ماشا کردنی دوهم بو‌ تو‌ نیه و له‌سه‌رت ده‌نوسری‌ت و چاوت زینا ده‌کات . بویه ده‌بی‌ جاری دوهم نه‌گه‌رپیته‌وه سه‌ری و ته‌ماشای بکه‌یت. (وه‌رگی‌ر).

يَغْضُؤًا مِّنْ أَبْصَرِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ^ج ذَلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ^ق إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

﴿٣﴾ (١).

هروه‌ها پیغهمبه رسول^ص الله^ع فهرمویه تی: { ماترکتُ فتنة من بعدي أضراً على الرجال من

النساء} (٢)

١٢ - ره‌وشت و شیوازه‌کانی ناموژگاری کردن :-

پیغهمبه رسول^ص الله^ع رینوما ییمان ده‌کات بو ناموژگاری کردنی خه‌ک و رینوما یی کردنیان

بو لای خوای گه‌وره و ده‌فهرموی: { الدين التصيحة : قيل لمن يارسول الله ؟ قال: لله

ولكتابه ولرسوله، ولأئمة المسلمين وعامتهم} (٣)

به‌لام ناموژگاری کردن ده‌ستورو یاساو ریساو شیوازی خوئی هه‌یه ده‌بی

چاودیری بگری و له‌په‌روه‌ردیاری گه‌وره و سه‌روه‌رمان محمد^ص الله^ع و هریان بگری و شوین

(١) أ. سورة النور: (٣٠)

ب. واته: ئە ی محمد^ص الله^ع به‌برواداران بلی باچاویان له‌ئاست ئافره‌تان دانه‌وین و ته‌ماشایان

نه‌که‌ن واته هه‌رچی خوای گه‌وره لای حه‌رام کردون و سه‌یر کردن و ته‌مasha کردنیانی لای حه‌رام کردون

چاوی خوینیان له‌ئاست دانه‌وین و سه‌یریان نه‌که‌ن و دامینی خویان بپاریزن، چونکه ئەمه بو ئەوان

باشترو پاکتره، خوای گه‌وره زانیه به‌و کارو کرده‌وانه‌ی که به‌ئاشکراو به‌نهینی ده‌یکه‌ن. تفسیر

الطبري، (وه‌رگیی).

(٢) أ. رواه مسلم.

ب. واته: هیچ فیتنه‌یه‌کم له‌ژنان به‌ولاوه له‌دوای خوم به‌جی نه‌هیشتوه که زیان به‌خشته‌ر بیت

بو پیاوان. (وه‌رگیی).

(٣) أ. رواه مسلم.

ب. واته: نایین ناموژگاریه: گوئیان بو کی ئە ی ره‌سولی خوا؟ فهرموی: بو خوای گه‌وره و بو

پیغهمبه‌ره‌که‌ی و بو هه‌مو پیشه‌وایانی ئوممه‌تی ئیسلامی و بو سه‌ره‌جه‌می موسلمانان واته

عامه‌که‌یان. (وه‌رگیی).

که‌وته‌ی ئه‌و بین نه‌ک بچین له‌م لاو له‌و لاو له‌جوله‌که‌و فه‌له‌ وخوانه‌ناس وکۆمۆنیسته‌کان و
عه‌وله‌مه‌و نازانم چ‌ی و چ‌ی وه‌ر بگرین وچاو له‌بیگانه‌و غه‌یره‌ دینه‌کان بکه‌ین . ئی‌مه
موسلمانین و به‌رنامه‌ی تایبه‌تی خۆمان هه‌یه‌ و په‌روه‌ردگاری و دروستکه‌ری هه‌مو بونه‌وه‌ر
بۆی د‌ارشتوین.

أ - فعن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: (بينما نحن في المسجد مع رسول الله صلى الله عليه وسلم إذ جاء
أعرابي، فقام يبول في المسجد، فقال أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم مه مه ﴿ لا تفعل ﴾
قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تزموه ﴿ لا تضروه ﴾ دعوه، فتركوه حتى بال ثم إن
رسول الله صلى الله عليه وسلم دعاه فقال له إن هذه المساجد لاتصلح لشيء من هذا البول ولا القدر،
إنما هي لذكر الله عزوجل والصلاة وقراءة القرآن، أو كما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم، قال:
فأمر رجلاً من القوم، فجاء بدلو من ماء فشنه عليه، ﴿ فصبه عليه ﴾ (۱)

ب - روى مسلم عن معاوية بن الحكم السلمي قال: بينما أنا أصلى مع النبي صلى الله عليه وسلم إذ
عطس رجل من القوم فقلت: يرحمك الله، فرماني القوم بأبصارهم، فقلت: وا ثكل أماه
ماشأنكم تنظرون إلى؟! فجعلوا يضربون بأيديهم على أفخاذهم، فلما رأيتهم
يصمتونني لكنني سكت، فلما صلى رسول الله صلى الله عليه وسلم، فبأبي وأمي ما رأيت معلماً قبله

(۱) أ. رواه الشيخان.

ب. واته: له أنس كورپی مالک ده‌گێرنه‌وه‌ که‌گوتویه‌تی: (له‌کاتیک دا ئی‌مه‌ له‌گه‌ل
پێغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم له‌مزگه‌وت دانیشتبوین عه‌ره‌بیکی ده‌شته‌کی هات وله‌مزگوتدا ده‌ستی کرد به‌میز کردن.
سه‌حابه‌کان به‌سه‌ریاندا شیراندو گوتیان: نه‌که‌ی کورپه‌ نه‌که‌ی میز له‌وی نه‌که‌یت. به‌لام
پێغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم فه‌رموی: نالی ی گه‌رپین بامیزه‌که‌ی ته‌واو بکات، جا که‌له‌میزه‌که‌ی بوه‌وه‌، پێغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم
بانگی کرده‌ لای خۆی وه‌رموی: مزگه‌وته‌کان جیگه‌ی میز لی کردن وپیسى تى فریدان نین، به‌لکو ئه‌م
جیگایانه‌ پاکن وته‌نیا جیگه‌ی نوێژ کردن و زیکری خواو قورئان تیدا خویندن. ئه‌مجار به‌یه‌کی
له‌سه‌حابه‌کانی فه‌رمو: برۆ ده‌ولکه‌یه‌ک ئاو بینه‌و به‌سه‌ر جیگه‌ی میزه‌که‌ی دابکه‌ وپاکی بکه‌وه‌. ئه‌مجار
ده‌ولکه‌ ئاو هه‌که‌یان هینا به‌شویننه‌که‌یان داگردو وپاکی یان کرده‌وه‌. (وه‌رگێڕ)

ولا بعده أحسن تعليماً منه، فوالله ما نهرني ولا ضربني ولا شتمني، ثم قال: { إن هذه الصلاة لا يصلح فيه شيء من كلام الناس، وإنما هي التسبيح والتكبير وقراءة القرآن } (۱)

جا خوشک وبراڤانی په روه ردیار چ ماموستایان وچ باوک وداڤکان ده بی ئه م خالانه ی که له سهره وه باسما ن کردن له منداله کان یا قوتابیه کانیا ن بگه یه نن وزور باش وزور جوان له سهر ئه م په وشت و ئاکارو به ها به رزانه په روه رده راڤان به ینن بو ئه وه ی له دواړوژدا ئه ندما ښکی پاک وخواوین وکارامه وچالاکی خواپه رستیا ن لی دهر بچیت.

(۱) ا. رواه مسلم.

ب. واته: موسلم له معاویه ی کورپی حه که می سوله می ده گپړتته وه که ده لی: له کاتیک دا من نوپژم ده کرد، پیاوینک پشمی ومنیش گوتم: په حمه تی خوات لی بیت، که چی ئه وانه ی له وی بون هه مو به سه یریکه وه سه یریا ن ده کردم: منیش گوتم: ده ک خوا دایکی بیوه ژن بکات چی یه بو وا سه یرم ده که ن؟! ئه وان هه مو به ده ست له رانی خوږیا ن ده دا و کاتی بینیم بی ده نگیان ده کردم، من ده نگم نه کرد. کاتی پیغه مبه ر صلواته له نوپژ بو وه گوتم: دایک وباوکم به قوربا نت بیت وه للاهی تا کو ئیستا هیچ ماموستایه کم ده ست نه که وتوه که له مه باشترم فیر بکات. وه للاهی نه سه رزه نشتی کردم ونه لی ی دام و نه قسه شی پی گوتم ئه و جا پی ی گوتم: { له نوپژ کردندا به هیچ شیوه یه ک نابی قسه ی خه لکی (مرؤف) ی تیدا بیت، به لکو هه موی ده بی ته سبجات و(الله اکبر) و خویندنی قورئان بیت. } (وه رگپ).

له‌ره‌وشته‌کانی سهردان و روخسه‌ت وهرگرتنی چونه ژوره‌وه

(من آداب الزیارة والاستئذان)

۱. قال تعالی: ﴿ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ ۗ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ آرْجِعُوا فَآرْجِعُوا ۗ هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَعٌ لَّكُمْ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ ﴾ (۱).

۲. ئەم ئاكارو په‌وشته شه‌رعیانه خوای گه‌وره به‌نده بروداره‌کانی خوئی پی‌پازاندونه‌وه و فرمانی پی‌کردون که‌ئه‌نجامیان بده‌ن، یه‌کی له‌و ئاكارو په‌وشته جوانانه ئە‌وه‌یه کاتی که‌ده‌چینه سهردانی مالان ده‌بی له‌ده‌رگا بده‌ین و بوه‌ستین تارپیگه‌ی چونه

(۱) أ. سورة النور: (۲۸، ۲۹). ابن عباس رضی‌الله‌عنہما ده‌ئیی: (الإستئناس) به‌واتای مؤلّه‌ت وهرگرتن و روخسه‌ت وهرگرتن دیت. (ذکره ابن کثیر).

ب. واته: ئە‌ی ئە‌و که‌سانه‌ی که‌برواتان هیناوه مه‌چنه ناو مالانیک که‌مالی خوتان نه‌بی‌ت هه‌تا‌کو پیگه‌ی چونه ژوره‌وه‌تان پی‌نه‌ده‌ن. که‌پیگه‌ دران واته روخسه‌تتان وهرگرتن بچنه ژور و سه‌لا‌و سه‌لامیان لی‌بکه‌ن چونکه ئە‌وا جوانترو پاکتره بو‌ئیه‌وه بو‌ئوانیش و هه‌روه‌ها بو‌ئیه‌وه‌ی زی‌کرو یادی خوا بکه‌نه‌وه، ئە‌ه‌گه‌ر چۆل بون و که‌سیان تیدا نه‌بو مه‌چنه ژورو بگه‌پینه‌وه هه‌تا‌کو مؤلّه‌تی چونه ژوره‌وه‌تان پی‌نه‌ده‌ن، و ئە‌ه‌گه‌ر گوتیان بگه‌پینه‌وه و بو‌ارمان نیه ئە‌وا ئیه‌وه یه‌کسه‌ر بگه‌پینه‌وه، نه‌که‌ن توپه‌ه‌بن و پیرته‌پرت و بۆلّه‌بۆل بکه‌ن و له‌شوینان باسی یان بکه‌ن به‌خرابه‌، چونکه ئە‌وان مالی خویانه‌و بۆیان هه‌یه روخسه‌تتان نه‌ده‌ن و مافی شه‌رعی خویشیانه، ده‌ی ئاوا بو‌ئیه‌وه باشترو به‌ره‌وشت ترو پی‌رۆز تره و خوای گه‌وره‌ش ئاگاداره به‌هه‌ر کارو به‌هه‌ر شتی‌ک که‌ئیه‌وه به‌نه‌پینی و به‌ناشکرا ئە‌نجامی ده‌ده‌ن. و هه‌گوناهیش نی‌یه‌ئه‌گه‌ر بچنه شوینیک، جیگایه‌ک که‌که‌ل و په‌لی ئیه‌وه‌ی لی‌بی‌ت و هه‌ک دوکان و ئە‌و جوړه شوینانه. هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ئاگای له‌هه‌مو شتی‌کی نه‌پینی و ئاشکرا هه‌یه و هه‌رچی ئیه‌وه به‌په‌نه‌انی و به‌دزیه‌وه بی‌که‌ن و بتانه‌وی‌بیشارنه‌وه خوای بالا ده‌ست و کاربه‌جی ئاگای لی‌یه‌تی. (وه‌رگیز).

ژوره‌وه‌مان ده‌دهن، جا‌که‌فه‌رموی چونه ژوره‌وه‌ی‌یان لی کردین و چوینه ژوره‌وه ده‌بی س‌ه‌لام له‌دانیشتوانی ناو ئه‌و ماله بکه‌ین. سوننه‌تیشه ده‌بی تا سی جاران له‌ده‌رگا بده‌ین وداوای چونه ژوره‌وه بکه‌ین، خو ئه‌گه‌ر که‌سی لی نه‌بو، نابی بچینه ژوره‌وه وده‌بی بگه‌رپینه‌وه، وه‌ئه‌گه‌ر له‌مال بون ورپگه‌ی چونه ژوره‌وه‌یان پی نه‌داین، پی‌ویسته بگه‌رپینه‌وه‌و ونه‌چینه ژورو عه‌نته‌رانه خو‌ت پیدا نه‌که‌یته ژورو توپه نه‌بین وبلین به‌خوا مالکی ناکه‌س به‌چهن وخو ده‌رگا له‌که‌س ناکه‌نه‌وه، که‌ی ئه‌وانه به‌شهرن نه‌خیر، ده‌بی به‌سینگیکی فراوانه‌وه بگه‌رپینه‌وه‌و لای که‌سیش باسیان نه‌که‌ین وگله‌یی وگازنده‌یان لی نه‌که‌ین، مالکی سوکن ووان و وان، چونکه له‌وانه‌یه ئه‌وان له‌وکاته‌دا بواریان نه‌بی‌ت سه‌رقالی ئیشی تاییه‌تی خو‌یان بن. هه‌روه‌کو له‌سوننه‌تی راستدا هاتوه که: ابا موسا کاتی له‌مالی عمر رضی‌الله‌تعالی‌عنه سی جار له‌ده‌رگای داو داوای چونه ژوره‌وه‌ی کرد، به‌لام که‌س وه‌لامی نه‌دایه‌وه، بویه ئه‌ویش گورج گه‌رایه‌وه. عمر گوتی: ئه‌وه گویتان له‌ده‌نگی عبدالله کوری قبس نی یه داوای هاتنه ژوره‌وه ده‌کات؟ ده‌فه‌رموی بکه‌ن با بیته ژوره‌وه، کاتیک که‌چون سه‌یریان کرد له‌وی نه‌مابو، داوای عمر رضی‌الله‌تعالی‌عنه پی ی گوت:

- ئه‌وه بو پویشتبوی ونه‌هاتیه ژور؟

- سی جاران له‌ده‌رگام دا وداوای هانتنه ژوره‌وه‌م لی کردن که‌س وه‌لامی نه‌دامه‌و فه‌رموی نه‌کردم بویه منیش گه‌پامه داوه.

منیش گویم له‌پیغه‌مبه‌ر رضی‌الله‌تعالی‌عنه بوه که‌ده‌ی فه‌رمو: { إذا استأذن أحدكم ثلاثاً ولم يؤذن له فليصرف } (۱) ئه‌مجار ئیمامی عمر رضی‌الله‌تعالی‌عنه گوتی: ده‌بی ئه‌مه که‌گوتت بوم بی‌نی و به‌ته‌واوی بوم شی بکه‌یته‌وه یان به‌لیدان ئازارت ده‌ده‌م، ابا موسا چوه ناو کومه‌لی

(۱) أ. متفق عليه.

ب. واته: ئه‌گه‌ر سی جار له‌ده‌رگات داو داوای چونه ژوره‌وه‌ت کردو رینگه‌یان پی نه‌دای و فه‌رمویان نه‌کردیت بگه‌رپوه. (وه‌رگیت).

پشتیوانان(الأنصار) وئوهی عمر پی ی گوتبو بوی گپرانه وه، ئه واننیش گوتیان: بچوکتین که سمان گه واهی(شاهد) یت بو دهادت. ئه مجار أبو سعید الخدری ههستا له گه لی دا پویشتو ئهم هه واللی به عمـر رپاگه یاند. ئیمامی عمر گوتی: سه رقالم له بازاردا له مهی بی بهش کردم. (متفق علیه) (واته: موسلم و بوخاری ریوایه تیان کردوه). پیویسته له سه ر په روه ردیاران مندالان وقتو تابیانان له سه ر ئه و ئاکارو په وشته به رزه ئیسلامیانه په روه رده بکه ن وپریان بهینن بو ئه وهی له دوا پوژدا که سیکی ریک وپیک وپروا پته وو پی دامه زراویان له سه ر قورئان و سننه ت لی ده ر بچیت.

له سو ده کانی ئهم نایه ت وفه رمودانه

- پیویسته هه ر که سیك ده چیته سه ردانی مالان پیش ئه وهی له ده رگا بدات و مؤله تی چونه ژوره وه وه ر بگریت نابی یه کسه ر خو به ژوردا بکات و بچیته ژوره وه، به لکو ده بی مؤله تی چونه ژوره وه له و خانه واده یه وه ر بگریت وفه رمو بگریت، ده نا ده بی بگه ریته وه.

- که فه رمو کراو چوه ژوره وه به م شیویه سه لامیان لی بکات و بلی: { السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته } چونکه خوی گه وره ده فه رموی: ﴿فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبْرَكَةٌ طَيِّبَةٌ﴾ (۱)

- مجاهد گوتویه تی: ئه گه ر چویته ناو مزگه وت بلی: (السلام علی رسول الله) وه ئه گه ر چویته وه ناو مال و مندالی خو ت سه لامیان لی بکه، ئه گه ر چویته ناو مالیک، خانویه ک که سی لی نه بو بلی: (السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین). قتاده ش ئه مه ی بو خستوته

(۱) أ. سورة النور: ۶۱.

ب. واته: ئه گه ر چونه هه ر مالیک سه لام له خو تان بکه ن، به سه لامیک له لایه ن خوی گه وره که پپروژو

باش و به به ره که ته. (وه رگپ)

سه‌ر (إِنْ الْمَلَائِكَةُ تَرَدُّ عَلَيْهِ) (۱) . جیاوازی له‌نیوان پیاو وژندا نیه بو سه‌لام کردن. ژنیک که‌گه‌یشته ژنان و خزم وک‌ه‌س وکار ی خوی له‌پیاوانیک که‌لی ی حه‌رامن واته (محرم) ن وه ک براکانی و کوره‌کانی سه‌لامیان لی ده‌کات. پیاویش سه‌لام له‌ژنان ده‌کات که‌لی ی حه‌رامن (محرمات علیه).

• ژنان بو‌یان نیه بچنه مالی که‌سه‌وه به‌بی مؤله‌تی چونه ژوره‌وه هه‌روه‌کو لای زوری که‌لی ی ژنان نه‌م ره‌وشته باوه، چونکه له‌وانه‌یه نه‌و پیاوه له‌وکاته‌دا پوت بی‌ت و خه‌ریکی خو گورین بی‌ت، یان له‌گه‌ل خیزانه‌که‌ی دا خه‌وت بی‌ت.

• وریابه‌خیزان و یامنداله‌کان یاقوتابی یه‌کانت له‌سه‌ر درو کردن رانه‌هینی، به‌وه‌ی که‌پی یان بلی ی نه‌گه‌ر یه‌کیک هات وله‌ده‌رگای داو داوای منی کرد بلین لی‌ره نیه، چونکه نه‌مه ده‌بیته هوی نه‌وه‌ی که‌منداله‌کانت یاقوتابی‌کانت له‌سه‌ر نه‌م سیفته رابین و لاسایی تو بکه‌نه‌وه و چاو له‌تو بکه‌ن وله‌سه‌ر نه‌م سیفته په‌روه‌ده بین، باشتر وایه نه‌گه‌ر پی‌ت ناکریت یا حه‌ز ناکه‌یت نه‌و که‌سه‌ه بیینی داوای لی بوردن لی بکه‌یت که‌ناتوانی له‌گه‌لی دا بچینه‌ده‌ر نه‌گه‌ر نیشی هه‌بو یا خود بیینی، چونکه نه‌مه‌ت باشتره له‌دنیاو له‌قیامه‌ت له‌درو کرنه‌که‌ت گوایه له‌مال نیت. دیاره پیویسته له‌سه‌ر هه‌مومان که‌عوزر قبول بکه‌ین، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ اَرْجِعُوا فَاَرْجِعُوا ۗ هُوَ اَزْكٰى لَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿۲۸﴾ النور: ۲۸.

• نابی راسته‌وخو له‌پشت ده‌رگا‌که‌وه بوه‌ستیت، به‌لکو له‌سیله‌ی راستی یا خود چه‌پی ده‌رگا‌که‌وه بوه‌سته. هه‌روه‌ها نابی له‌سه‌ر ده‌رگا‌وه یا له‌کونی ده‌رگا‌وه سه‌یری ناو نه‌وه ماله بکه‌یت، وه‌ده‌بی مؤله‌تی چونه ژوره‌وه وه‌ریگریته. پیغه‌مبه‌ر صَلَّىٰ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: { مَنْ اَطَّلَعَ فِي بَيْتِ قَوْمٍ بِغَيْرِ اِذْنِهِمْ، فَقَدْ حَلَّ لَهُمْ اَنْ يَّفْقُوْا عَيْنِيْهِ } (۲) پیغه‌مبه‌ر صَلَّىٰ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نه‌گه‌ر له‌دوای

(۱) واته‌ک فریشته‌کان وه‌لامی ده‌ده‌نه‌وه. (ته‌ماشای ته‌فسیری ابن کثیر بکه)

(۲) أ. رواه مسلم.

دهرگای هر مالیکه وه بوه ستایه، روبه پوی دهرگا که رانه دوه وستا به لکو له سیله ی راستی یاهی چه پی دهرگا که دوه وستا و دهی فهرمو: {السلام علیکم، السلام علیکم} . ((صحیح رواه أحمد))

• نابی بچینه ناو مالیک که خاوه نه که ی یا یه کی له کوره کانی له مال نه بن چونکه خوای گه وره ده فهرمو: ﴿فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ﴾ (۱).

• له کاتی سهردانی مالی خزماندا پیویسته پیش چونه ژوره وه ئیزن وهر بگریته وه ک مالی مامو خال وبراو هه تا کو سوننه ت وایه له خوشکه کانیشته مؤله ت وهر بگریته ئه وچار بچینه ژوره وه . ابن جریج گوتی: گویم له عطاء کوری رباح بو که هه والله که ی له ابن عباسه وه ده گریته وه که گوتیه تی: سی ئایه ت هه ن پشت گوی یان خستون، که خوای گه وره فه مویه تی: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (۲) گوتی:

ده لئین: به ریترینتان له لای خوا ئه و که سانه یه که جوانترین مال و گه وره ترین خانوی هه بیته راستی و ره وشته جوانه کان خه لکی هه مویان شار دوته وه و ره وشته خراپیان هیئاو ته جی، گوتی: گوتم ئایا مؤله ت له خوشکه هه تیوه کانیشته که له مال وه له گه ل خوم دان وله یه ک مال داین وهر بگریته؟ گوتی: به لئ، زورم دوباره کرده وه گوتم به لکو ریگه م پی بدات، به لام ریگه ی نه داو فتوای بو نه دام گوتی: ئایا ده تانه وی به پوتی بیبینی؟ گوتم: نه خیر. گوتی: دهی که واته ئیزنی لی وهر بگریته مجار بچوره ژور. هه روه ها ژنی براو خال ومام و خوشکی ژنه که ت به هیچ شیوه یه ک نابی له گه ل هیچ کامیکاندا به ته نها بمینیته وه و له گه لیاندا کو ببیته وه و به رازاوه یی و سفوری و ماکیا جه وه بیان بینی. پیغه مبه رسول ﷺ فهرمو یه تی: { إِيَّاكُمْ وَالْدُخُولَ عَلَى النِّسَاءِ } فقال رجلٌ من الأنصار: يارسول

ب. واته: هه ر که سیک ته ماشای مالی خه لکی بکات به بی مؤله تی ئه وان، ئه وا بویان هه یه چاوی کویر بکن و هیچیشیان له سه ر نیه . (وه رگریته).

(۱) النور: ۲۸.

(۲) سورة الحجرات: (۱۳).

الله، أفرأيت الحمو؟ قال: الحمو الموت} (۱) (الحمو) واته: برای می‌رد یا خزمه‌کانی تری می‌رد.

• نه‌گه‌ر چوپیته‌وه مائی خۆت وچوپیته ژور به‌ده‌نگی خۆت ئاگاداریان بکه‌وه به‌گوتنی وشه‌ی (سبحان الله) یا هه‌ر نه‌بی به‌وه‌ی که بکوکی یاده‌رگا که توژی به‌هیز پیوه بده‌یت. وه‌که چوپیته ژور سه‌لام له‌مال و منداله‌کانت بکه. به‌گویره‌ی قسه‌ی جابر کوپی عبدالله: (إذا دخلت على أهلک فسلم علیهم تحيةً من عند الله مبارکة طيبةً) (۲) کاتی عبدالله کوپی مسعود له‌سه‌ر پیشاو ده‌هاته‌وه و ده‌گه‌یشته به‌رده‌رگا مینگه‌منگی ده‌کرد تفی رۆ ده‌کرد تامنداله‌کانی ئاگادار بکاته‌وه، نه‌وه‌کا له‌کاتیکی وادا بجپیته ژور منداله‌کانی خه‌ریکی کاریکی وابن پی یان ناخۆش بی‌ت و دروست نه‌بی‌ت به‌و حاله بیان بیینی. (۳)

(۱) أ. رواه البخاری .

ب. واته : به‌پرز ترینتان لای خوای گه‌وره ئه‌و که سه‌یه که خۆ له‌خوا پاریزه واته: گوئی رایه‌ل وفه‌رمانبه‌رداری خوای گه‌وره‌یه‌و له‌سه‌ر قورئان و سننه‌ت ده‌روات به‌پروه بو دنیاو بو قیامه‌تیشی. (وه‌رگێڕ).

ب. واته: ئاگادارتان ده‌که‌م که هه‌رگیز مه‌چنه لای ژنان و به‌ته‌نها لایان مه‌میننه‌وه‌و تیکه‌لیان مه‌بن، چونکه نه‌مه‌تان لی حه‌رامه. یه‌کیک له‌پیاوانی پشتیوانان (الأنصار) گوتی: نه‌دی بو ماله خه‌زوران ده‌لیتی چی نه‌ی په‌سولی خوا؟ فه‌رموی: نه‌وه هه‌ر مردنه‌ مردن. واته مردن باشتره له‌وه‌ی که شوبرا یا هه‌رکه‌سیکی تری خزمی می‌رده‌که‌ی به‌ته‌نها له‌مال دا یا له‌هه‌ر شوینیکی تردا بی‌ت بمیننه‌وه. جا چ جای بو سه‌فه‌ر له‌گه‌لی دا بجپیت !! (وه‌رگێڕ).

(۲) أ. نکره ابن کثیر.

ب. واته: نه‌گه‌ر گه‌رایته‌وه مال وچویه ژور سه‌لام له‌مال و منداله‌کانت بکه به‌سه‌لامیکی خوایی پیروز و مباره‌ک و جوان و خۆشنود. (وه‌رگێڕ).

(۳) ابن کثیر له‌ته‌فسیره‌که‌ی خۆی دا هی‌ناویه‌تی و ده‌لی ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ راسته (صحیح) ه.

• مندالّه کانت هر له بچوکیه وه وا رابینه که چونه هر مالیک، مؤلّه تی چونه ژوره وه وه هر بگرن جابا مالی خزمه کانیششت بیّت. ئەگەر چونه ژوره وهش باسه لام له ئەندامانی ئەو خیزانه و ئەو ماله بکه ن.

• باش وایه سهردانه کانتان کورت بیّت و تانیوه شه و یاتا به ره به یان که شه و بو، وه تابه ره به ری ئیواره مه میننه وه ئەگەر رۆژ بو چونکه له وانه یه ئەو ماله ئیشیان هه بیّت یا وه عدو په یمانیکیان له گه ل مال یا که سانی تر دا هه بیّت. ئەوه ته خوی گه و ره له م باره وه ئامۆژگاری موسلمانان ده کات و ده فه رموی: ﴿فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِيكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ﴾ (۱).

• به بی ئیزی براكه ت ته ماشای کتیب یا نامه کانی ئەو مه که چونکه له وانه یه چه ند نهینی یه که هه بیّت که پی ی ناخۆش بی تو بیان بینی .

دیاره له سه ر په روه دیار پیویسته چ باوک و دایک و چ مامۆستا و چ پیاو و چ ئافره ت پیویسته قوتا بیان و یا مندالّه کانی له سه ر ئەم سیفه ت و پره و شت و به ها به رزانه په روه رده و رابه نییّت بو ئەوه ی له دوا رۆژدا که سیکی کاراو چالاک و به سود و به دینی لی دهر بچیت و خزمه ت به ئایین و به نیشتمان که ی بکات.

که ی چونه ژور بی مؤلّه ت وه گرتن دروسته ؟

• له کاتی رودانی هر کاره ساتیکی ناخۆش و له پر دروسته به بی مؤلّه ت وه گرتن بچیته ئەو ماله وه که ئەوه ی بو رزگار کردنی مندالّه کان، بارزگار کردنی پارو مال و سامان و شتی گرنگی تر.

(۱) سورة الأحزاب: (۵۳)

ب. واته: ئەگەر له مالی پیغه مبه رسول الله ﷺ داوه ت کران هر که نانتان خوارد بلاوه ی لی بکه ن و بپۆن، چاوه پوانی قسه و گفتار مه بن و لی ی پال بده نه وه، چونکه پیغه مبه رسول الله ﷺ شه رمتان لی ده کات به لام خوی گه و ره له سه ر هه ق هه رگیز شه رم ناکات. (وه رگپ).

• دروستہ بی مؤلت بچیہ ٹہم شوینانہ: (ٹوتیلہ کان، مزگہ وتہ کان، ٹہو خانانہ ی کہگہ شتیاران لی دادہ بہ زن، میوانخانہ کان، فہرمانگہ و دام و دہزگا حکومیہ کان ، دوکانہ کان و شوینہ گشتی یہ کانی تر). خوی گہ ورہ دہ فہ رموی: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ

جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَعٌ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ

وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿۲۹﴾ سورة النور: (۲۹)

ریگای راست و دروست بو و ہرگرتنی مؤلتہ تی چونہ ژوری شہری

۱. ٹہگہر ویستت سہردانی کہ سیک بکہیت، پیویستہ لہ سہرت کہ لہ سہرخو لہ دہرگا بدہیت، ٹارام بگرہ و لہ لای راستی دہرگا کہ بوہستہ بو ٹہوہی کہ دہرگا کہت لی کرایہ وہ ناو مالہ کہ نہ بینی، لہ وانہ یہ ٹافرہ تیک دہرگات لی بکاتہ وہ و سہیر کردنی لیت حہرام بیت، ٹہگہر کہس وہ لامی نہ دایتہ وہ. جاریکی تر لہ دہرگا بدہوہ کہ میک رابوہستہ، ٹہمجار جاری سی یہم لہ دہرگا بدہوہ.. ہمیشہ وایہ لہ دوا ی سی یہم جار وہ لامت دہدہ نہ وہ. ٹہوہ تا پیغہ مہبری خوا ﷺ فہ رمویہ تی: { إذا إستأذن أحدکم ثلاثاً فلم يؤذن له فلیرجع } متفق علیہ. (واتہ: ٹہگہر یہ کیک لہ ٹیوہ چوہ مالیک و سی جار داوا ی چونہ ژورہ وہی کرد و کہس وہ لامی نہ دایہ وہ بابگہ پیتہ وہ. (وہرگیپر).)

۲. باشتر وایہ چاوہ پروانیت لہ نیوان لیدانی یہ کہم و دوہم بو ماوہی ٹہوہ ندہ بیت کہ خاوہن مال لہ نویتز دہ بیتہ وہ ٹہگہر لہ نویتز دا بو. و دہ بی لیدانہ کان بہ ہیژ نہ بیت و لہ سہرخو لہ دہرگا بدہیت ویہک لہ دوا ی یہک نہ بن، و ابی خاوہن مال بترسی ویشلہ ژی.

۳. ٹہگہر گوتیان تو کی ی، یاکی یہ؟ بلی: (من فلان کہسم) و ناوی راستی خوٹ و نازناوہ کہشت بلی تا بت ناسن. (منم). کی دہ زانی منم کی یہ؟. (عن

جابر رضی الله عنه قال: أتيتُ النبي صلى الله عليه وسلم، فدققتُ الباب، فقال: {من ذا؟ فقلتُ: أنا، فقال: صلى الله عليه وسلم أنا، أنا، أَنَّهُ كَرِهَهَا} (١)

ابن کثیر گوتی: ئەو هی بۆیە پیناخۆش بوچونکە بەو وشە یە کابرا نانا سیریت کئی یەو کئی نیە. تاکو ناوی تەواوی خۆی و نازناوێکی نەئیت کە پئی ی بەناوبانگە لەناو خەلکی دا (٢). دەی ئەم دەربەرینە ی ئەو کەسە ی لەدەرگا دەدات بەوشە ی (من - أنا) هیچ واتایەکی مۆلەت وەرگرتنی چۆنە ژۆرەو هی تیدا نیە و، فری بەسەر ئەو ئامۆژگاریانەو نیە کە خۆی گەورە لەئایەتە کە داوا مان لێ دەکات. (تەفسیری ابن کثیر ج ٣ / ٢٧٩).

٤. ئەگەر خۆت یاخود یە کئی لە کۆرەکانت لەمال بون باخیزانت یا کچەکانت بۆ دەرگا کردنەو لەمیوان نەچن، بەلام ئەگەر کەس لەمال نەبو، قەیدی نیە ئافرەتان لەدوای دەرگاوە وەلام بدەنەو بۆ ئەو هی پیاوی بیگانە نەیان بینیت. بابلی کەسمان لەمال نیە. بەلام ئەگەر ژن بون دیارە هیچی تیدا نیە ئەگەر فەمویان بکات. وەلامە کەش دەبی بەوشە ی (کئی یە؟) و بەدەنگی ناسک و ونەرمی پیۆە دیار نەبیت، بۆ ئەو هی سەرنجی بیسەران رانە کیشیت و بەو دەنگە توشی خراپە و ئاشوب بین. خۆی گەورە دەفەرموی:

﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ (٣). وەنابی ژنان

(١) أ. متفق عليه.

ب. واتە: جابر دەلی: هاتمە بۆ مالی پیغمبەر صلى الله عليه وسلم و لەدەرگام دا فەرموی: کئی یە؟ گوتم: منم، فەرمی: منم، منم. لاسایی کردمەو وەه ئەو هی پئی ی ناخۆش بیت. (وەرگێی؟)

(٢) هەتاکو لەناو ئیمەشدا باوە بەوشە ی (خۆمانین) وەلام دەدەنەو. خۆمانین چ واتایەکی هەیه. ئەمە هیچ واتایەکی مۆلەت وەرگرتنی چۆنە ژۆرەو هی تیدا نیە. (وەرگێی).

(٣) أ. سورة الأحزاب: (٣٢)

ب. واتە: بانافرەتان قسە و گت و گزی نەرم و نیان ولەنجە و مەکری تیا نەکن، بۆ ئەو هی لەلای ئەو کەسانە ی کە دلی یان نەخۆشە و هەمیشە چا و برسی و داوین برسین لەبۆسە دان نە ی قۆزنەو

بچن دهرگا که بکه‌نه‌وه له و که‌سه‌ی که‌له‌ده‌رگا ده‌دات، چونکه خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی:
 ﴿وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ﴾ (۱)

مۆلەت وەرگرتنی مندالان و ڤه‌نجبه‌رو خزمان

خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَسْتَعِذِنَكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِّنَ الظَّهْرِ وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّفُوتٍ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾ سورة النور:

ئبن کثیر گوتویه‌تی: ئەم ئایاتانە‌ی سه‌روهه باس له‌ڤه‌وشت و ئاکاری به‌رزى مؤلەت وەرگرتنى چونه ژوره‌وه ده‌کات بو خزمان وله‌نیوان خویاندا. خوی گه‌وره فرمان به‌ڤرواداران ده‌کات که‌ده‌بى خزمه‌تکارو مندالان که‌نه‌گه‌یشتونه ته‌مه‌نى بالق (بالغ) بون مؤلەتی هاتنه ژوره‌وه وەر بگرن له‌سى حاله‌تاندا:

۱. پیش نویژی به‌یانیان: چونکه له‌و کاته‌دا خه‌لکى له‌ناو جیگه‌ی خویاندا خه‌وتون.

توشى خراپه‌و ئاشوب و گوناح و تاوان نه‌بن . خوتان ڤاڤرین له‌قسه‌ی خراپ و حه‌له‌ق و مه‌له‌ق و سوک و بى‌ واتا که‌سه‌ر بکیشیت بو خراپه‌کارى و قسه‌و گوفتارى باش و به‌ڤرزانه‌ بکه‌ن. (وه‌رگيڤ).
 (۱) أ. سورة الأحزاب: (۵۳).

ب. واته: ئەگەر داواى هه‌ر شتێک ، هه‌ر ڤیویسته‌یه‌کتان له‌ ئافه‌رتان کرد له‌داواى په‌رده‌وه داوايان لى بکه‌، چونکه ئەمه‌ باشترو سه‌لامه‌ت تر و پاکتره‌ بو دلى ئیوه‌و بو دلى ئەوانیش. شه‌یتان بواری خوتیوه‌ردانى نامینى وه‌سه‌سه‌تان بخاته‌ ناو دل و توشى کارى خراپ و ناشرینتان بکات. (وه‌رگيڤ).

۲. له کاتی نیوه پویاندا (فی وقت القیلولة) : چونکه مروفه کان له و کاته دا له گه لّ خیزانه کانی خویندا جله کان داده که نن واته خویمان ده گۆرن و خه ریکی ئیستراحت وپشودانن.

۳. له دواى نوژی خه وتنان (فی وقت العشاء): چونکه ئه و کاته، کاتی خه وتنه، خه لکی ده چنه ناو جیگه و پیخه کانی خویمان بو خه وتن وئیستراحت کردن.

فرمان به رهنجبهره کانتان بدن که له و سى کاتانه دا نه چنه ژوری خاوه ن مال، هه روه ها په روه رده ی منداله کان و زاروکانتان بکن و پرایان بینن که له و کاتانه دا خو به ژوری تایبه تی باوک و دایکاندا نه که ن و نه چنه ژور وه نه گه ر پیوستیه که هه بو که ده بی هه ر بچن فیریان بکن له ده رگا بدن و دواى مؤله تی چونه ژوره وه بکن و نه مجار که مؤله ت دران بابچنه ژورو ئیشه که یان جی به جی بکن و خیرا بگه رینه وه و ئوی به جی بیلن. نه بادا له و کاته دا ئه و پیاوه له گه لّ خیزانه که ی دا بیت. جوئ له و سى حاله تانه دا نه گه ر بشچنه ژور قه یدی نیه و گوناح نیه. هه روه ها پیوسته باوک و دایکانیش نابى له و سى کاتانه دا خو بکن به ژوری تایبه تی منداله کانیا ن چ کچ وچ کور، به لکو ده بی مؤله تی چونه ژوره وه وهر بگرن نه مجار بویمان هه یه بچنه ژوره که یان. هه روه ها خاوه ن مال چ ئافره تان وچ پیاوان بویمان نیه له و کاتانه دا خو بکن به ژوری تایبه تی خزمه تکارانیا ن چ ژن بن وچ پیاو، مه گه ر دواى مؤله ت وهر گرتن. به بی مؤله ت نابى بچنه ژوره که یان .

۴ — مندالان نه گه ر گه یشتنه ته مه نی بالق بون ده بی له هه مو کاتی که دا مؤله تی چونه ژوره وه وهر بگرن. ((سه یری ته فسیری این کثیر ج ۳ / ۳۰۲ بکه)) .

منیش ده لیم: له سه ر خوشک و بریانی په روه ردیار پیوسته که مندالان و بالقان و خزمه تکاران فیری ئه و په وشته کومه لایه تیا نه بکن که ئیسلام بوئ هیناوین کاتی که ده چنه ژوری دایکان و باوکان بو پاراستنی ئه خلاق و په وشتیان تابه شیوه یه کی وایان نه بینن که بویمان دروست نیه. خوژگایه کو ده زگا کانی راگه یاندنی ده ولت له ولاتانی ئیسلامی دا به گشتی به فییر کردنی گه وران و مندالان و هه مو چین و تویره کانی کومه لگای موسلمانان به په وشته ئیسلامیه کان هه ل دهستان به تایبه تی ته له فزیون و که ناله کان و

گشت سایته‌کان و گوڤاره‌کان بو پاک و خاویڤن پاگرتنی ئەخلاق و پرەوشتی ئوممه‌تی ئیسلامی به‌گشتی.

به‌لام زۆر به‌داخه‌وه، به‌پێچه‌وانه‌وه ده‌بینین نه‌ك هه‌ر مندالان به‌لكو گه‌نج و لاوه‌كانیش مێشك بۆگه‌ن ده‌كرێن به‌هۆی بانگه‌شه‌کردنی بی ئەخلاق و بی پرەوشتی له‌كه‌نال و ته‌له‌فریۆنه‌كانی ولاتانی ئیسلامی دا چه‌ندان شتی بی شه‌رعی و بی ئەخلاق هه‌له‌فریۆنه‌ر و بۆگه‌ن ده‌بینن له‌بی ئەخلاق سیكسی (جنسیه‌) كه ئەخلاق و پرەوشتی كۆمه‌لگا بۆگه‌ن و پێس ده‌كه‌ن و به‌ناشكرایی و بی شه‌رمانه بانگه‌شه‌ی به‌ره‌لایی ده‌كه‌ن. كوا شه‌رم كوا ئەخلاق، كوا پرەوشت و شه‌ره‌ف هه‌چی نه‌ماو بو به‌كه‌فی سه‌ر ده‌ریا و پرۆیشت؟! !!! زۆر به‌داخه‌وه!! بۆیه ئەمپۆ پۆل. پۆلی باوك و دایكانه كه چاکی مه‌ردایه‌تی ئی بکه‌ن به‌لادا و قۆلی ئی هه‌ل بمالڤن و زۆر پێویسته له‌سه‌ریان كه هه‌نگاوی یه‌كه‌می په‌روه‌رده‌یی بنێن و كچ و كۆرپه‌كانیان له‌سه‌ر ئەخلاق و پرەوشته ئیسلامیه‌كان په‌روه‌رده‌و پا به‌ئین و كه‌سایه‌تیه‌کی برواداریان ئی به‌ره‌م به‌ئین و كه‌گه‌یشتنه تافی پێگه‌یشتن كچ و كۆرپه‌كانیان بو مێرد كردن و ژن هێنان هان بده‌ن. وه‌خۆشیان و كچه‌كانیشیان هان بده‌ن كه داوای ماره‌یی و خه‌رجی زۆر نه‌كه‌ن كه‌ئه‌ركی قورس نه‌خه‌نه ئەستۆی گه‌نجه‌كان و داوای ئاهه‌نگی ناشه‌رعی و بانگی تپیی مۆسیقا و شتی نابه‌جی ی وا نه‌كه‌ن كه هه‌له‌سه‌رپۆین. و ده‌بیته ئەگه‌ری ئەوه‌ی كه زۆرێك له‌گه‌نجان و لاوان نه‌توانن ژن به‌ئین و هه‌سه‌رگه‌یریتی پێك به‌ئین و واز له‌ژن هێنانی شه‌رعی به‌ئین و له‌ولاوه په‌نا به‌رنه به‌ر زینا و كاری ناشه‌رعی و بی ئەخلاق خاوه‌نه‌خواسته.

هه‌روه‌ها له‌سه‌ر پۆله‌ و جگه‌رگۆشه‌كان، كورپان و كچان پێویسته كه داوای ژن هێنان و شو‌کردنی شه‌رعی له‌باوك و دایكانی خۆیان بکه‌ن و ماره‌یی و تپچونی كه‌م داوا بکه‌ن و ئاسانكاری یه‌کی ته‌واوبه‌كه‌ن له‌پێناو دامه‌زراندنی مال و خه‌زانی شه‌رعی دا كه خوای گه‌وره پی ی پازی بیته و له‌بی ئەخلاق و پیسی و چه‌په‌لی و داهێزانی ده‌رونی و له‌شی و كۆمه‌لایه‌تی ده‌یان پارێزیت و ته‌ندروستی و ساخله‌میان ده‌پارێزیت و له‌نه‌خۆشیه مه‌ترسی داره‌كانی وه‌ك ئایدزو سوزه‌نه‌ك و... ته‌د دور ده‌گریت و سه‌ره‌به‌رزی ئایینی و شه‌ره‌فیان سه‌ره‌به‌رزو پاک و خاویڤن پا ده‌گریت.

له‌ره‌وشته‌کانی برایان و خوشکانی مامۆستایانی په‌روه‌ردیار

شتیکی زۆر چاکه ئەگەر خوشک و برایانی مامۆستا له‌کاتی وانه گوتنه‌وه‌کانیاندا چاودیری ئەم خالانه‌ی خواره‌وه بکه‌ن:

۱. کاتی که چوینته ناو پۆل پیویسته سه‌لام له‌قوتابیه‌کان بکه‌یت (السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته) نابی به‌یانی باشیان لی بکه‌یت، چونکه له‌شهریعه‌تی ئیسلامدا ئەمه نه‌هاتوه، هه‌ر کارو کرده‌وه‌و هه‌ر شتیکیش له‌شهریعه‌تی ئیسلامدا نه‌هاتبیت بۆ ئیمه‌ی موسلمان دروست نیه ئەنجامیان بده‌ین. به‌لام له‌دوای سه‌لام کردن دروسته ئەم (به‌یانیت باشه) و هه‌ر شتیکی تری دروست و به‌جی بیت به‌کار به‌ینریت و بگوتریت. وه‌له‌سه‌ر قوتابیه‌کانیش پیویسته به‌م شیوه‌یه (وعلیکم السلام ورحمة الله وبرکاته) وه‌لامی مامۆستاکیان بده‌نه‌وه. وه‌پیویسته له‌سه‌ر خوشکان و برایانی مامۆستا به‌هیچ شیوه‌یه‌ک نه‌هیئن له‌کاتی هاتنه ژوره‌وه‌ی پۆل قوتابیان له‌به‌ریان هه‌لبستن، چونکه له‌نامه‌ی مامۆستا و ئه‌رکه‌کانی یاندا (واجباتهم) قه‌ده‌غه‌ کراوه وه‌له‌شهریعه‌تی پیروزی ئیسلامیشدا قه‌ده‌غه‌و دروست نیه له‌به‌ر هه‌لسان، چونکه نیشانه‌ی به‌گه‌وره کرتن و پیروزیه.

۲. پیویسته له‌سه‌ر مامۆستایان که به‌پویه‌کی خوش و زه‌رده‌خه‌نه‌و ناوی خوشه‌وه پیشوازی له‌قوتابیان بکه‌ن. چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ قه‌رمویه‌تی: {تبسمک فی وجهه‌ک خیک صدقه} (۱)

۳. ده‌ست پیی کردنی وانه‌کان و وانه‌گوتنه‌وه به‌(خطبة‌ الحاجة) ده‌ست پیی بکه‌ن، وه‌ک سوننه‌تیکی پیغه‌مبه‌ر ﷺ چونکه هه‌میشه وتارو قسه‌ کردن و وانه‌کانی به‌و خوتبه‌یه ده‌ست پیی ده‌کردن و سه‌ره‌تاکه‌ی پیی ده‌کردنه‌وه که بریتیه له: {إن الحمد لله نحمده ونستعینه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا

(۱) أ. صحیح رواه الترمذی وغیره.

ب. واته : زه‌رده‌خه‌نه‌ت له‌پوی برای موسلمانان خیرو چاکه‌یه (صدقه). (وه‌رگیز).

مضل له، ومن یضلل فلا هادی له . وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده رسوله. أما بعدُ : فإنَّ أصدق الحديث كلام الله تعالى ، وخير والهدي هديُّ محمد ﷺ ... إلى آخر الخطبة} .

۴. به‌کار هیئانی وشه‌ی جوان وریک وپیك له‌گه‌ل قوتابیاندا و پاراستنی که‌سایه‌تی خو‌ی له‌ناو قوتابیان ومامۆستایان وه‌تا له‌ماله‌وه‌و له‌ناو خه‌لکیش دا به‌گشتی پریزو خو‌شه‌ویستی له‌نیوان قوتابیان و مامۆستایاندا پتر ده‌کات. به‌قوتابی زیره‌ک وباش وپره‌وشت به‌رز بلی: ئافه‌رین ، ده‌ست خو‌ش، خوا به‌ره‌که‌ت بخاته ته‌مه‌نت (أحسنت، بارک الله فیك). وه‌به قوتابی خراپ وته‌مبه‌لپیش بلی: خوا چاکت بکات و رینومایت بکات. پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {والکلمة الطيبة صدقة} (۱)

۵. دور که‌وته‌وه له‌قسه‌ی خراپ و بریندار که‌رو پوشینه‌رو ناشیرین و گالته‌جاری ، که‌ده‌بیته هۆی سوک کردنی خاوه‌نه‌که‌ی لای به‌رامبه‌ره‌که‌ی چ مامۆستا بن وچ قوتابی یاکه‌سانی تر و دابه‌زینی پله‌ی که‌سایه‌تی خو‌ی. چونکه قوتابیان کرده‌وه‌و قسه‌ی باش وخراب له‌مامۆستا که‌یان فی‌ر ده‌بن وچاو له‌و ده‌که‌ن. مامۆستا ئاوینه‌یه‌و وینه‌ی قوتابیه‌کانی ده‌داته‌وه. بو خو‌ی چۆن بی‌ت قوتابیه‌کانیشی پوی دوه‌منی.

۶. ئاگادار کردنه‌وه‌ی ئه‌و قوتابیانه‌ی که‌له‌پۆل دا ده‌خه‌ون یا به‌شتیکی تری ده‌ره‌وه‌ی وانه‌که‌یان خو سه‌رقال ده‌که‌ن، یا وس کردنی ئه‌و قوتابیانه‌ی که‌له‌پۆل دا قسه‌و هۆسه‌و غولبه‌ غولب دروست ده‌که‌ن.

۷. ریک خستنی پرسیار کردنه‌کان له‌وانه‌دا، نابی مامۆستا ریگه به‌قوتابیان بدات که‌له پرسیار کردندا بیکه‌ن به‌هۆسه‌و هه‌ر که‌س له‌به‌ر خو‌یه‌وه پرسیار بکات وهیچ قوتابیه‌ک به‌بی مؤلّه‌ت وه‌ر گرتن پرسیار بکات و وه‌لامی ئه‌م جو‌ره پرسیارانه نه‌داته‌وه و سه‌ره‌یان بو دابنیت و به‌سه‌ره‌وه وه‌لامیان بداته‌وه .

(۱) أ. متفق عليه .

ب. واته: هه‌تا کو گوتنی قسه‌یه‌کی خیرو باشیش له‌هه‌ر شوین وه‌هه‌ر کیشه‌و ته‌نگزه‌یه‌کدا بی‌ت خیرو چاکه‌یه واته (صدقه) یه .(وه‌رگپ).

۸. پیوسته له‌سەر مامۆستایان که چاودیبری ره‌وشته ئیسلامی یه‌کان له‌ناو خۆیان وله‌ناو قوتابیه‌کانیاندا بکه‌ن و خۆیانی پی‌ برازیینه‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی قوتابیان وئه‌ندامانی تری کۆمه‌لگاش له‌وانه‌وه فی‌ر ببن و چاو له‌وان بکه‌ن، چونکه هه‌روه‌کو له‌پیشه‌وه گوتمان مامۆستا ئاوینه‌ی تیشک دهره‌وه‌یه له‌ناو کۆمه‌لدا. بۆ نمونه: ئه‌گه‌ر مامۆستایه‌ک پشمی بابلی: (الحمد لله) .. ئه‌وانه‌شی وان له‌ته‌نیشتی‌وه پی‌ ی بلین: (یرحمک الله). ئه‌وه‌ی پشمیوه وه‌لام بداته‌وه و بلی: (یهدیکم الله ویصلح بالکم) . وه‌ئه‌گه‌ر مامۆستایه‌ک باویشکی دا باده‌ستی چه‌پی له‌سه‌ر ده‌می دابنیت و بلی: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) با یه‌ک به‌خۆی ده‌م نه‌کاته‌وه و هاوار بکات و بلی: (ها..ها..ها..) . چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌م سیفه‌ته‌ی قه‌ده‌غه کردوه و فه‌رمویه‌تی: { إذا تئأب أحدکم فلیضع یده علی فمه، فإن الشيطان یدخل مع التئأب } (۱).

۹. له‌سه‌ر خوشک و بریانی مامۆستا پیوسته که‌گرنگی به‌پاک و خاوینی خۆیان و جل و به‌رگ و یۆشاکیان بده‌ن، ده‌بی له‌به‌ر ده‌می قوتابیاندا به‌شیوه‌یه‌کی جوان و پروه‌اله‌تیکی قه‌شه‌نگه‌وه بی‌ خو به‌زل زانی و له‌خۆبایی بونه‌وه دهر بکه‌ون. به‌کار کردن به‌فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ که‌فه‌رمویه‌تی: { لا یدخل الجنه من کان فی قلبه مثقال ذره من کبر، قيل : إن الرجل یحب أن یكون ثوبه حسناً ونعله حسناً، قال: إن الله جمیلٌ یحب الجمال، الکبر بطر الحق و غمط الناس } أي إحتقارهم.. رواه مسلم . واتای ئه‌م فه‌رموده‌یه له‌پیشتر لی‌کمان داوه‌ته‌وه .

۱۰. پیوسته له‌سه‌ر مامۆستایانی ناوه‌ندی و دواناوه‌ندی یه‌کان کورپان و کچان (المدرسين والمدرسات) ئه‌گه‌ر له‌قوتابخانه‌ تیکه‌لاوه‌کاندا بون که‌کوپر کچی تیدا بون له‌قوتابیان

(۱) أ. متفق علیه .

ب. واته: هه‌ر که‌سیک پشمی باده‌ستی له‌سه‌ر ده‌می دابنیت و بلی: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) هه‌ر چه‌نده ئه‌مه هه‌یج ده‌قیکی له‌سه‌ر نیه، چونکه شه‌یتان له‌گه‌ل باویشک دا ده‌چیته ناو ده‌می مروقه‌وه . (وه‌رگێر).

وله مامۆستایان که نه‌مه‌ش پی‌چه‌وانه‌ی شه‌ریعت و به‌رنامه‌ی ئیسلامی پی‌رۆزه‌ه‌روه‌کو هه‌مو لایه‌ک ده‌زانن نه‌گه‌ر خو گیل نه‌که‌ن، که‌کوران له‌پیش کچان دابنن و کچه‌کان له‌دواوه‌بن له‌پۆل دا بۆ دور که‌وتنه‌وه له‌فیتنه‌و ئاشوب و کیشه‌و ئاسته‌نگ. هه‌روه‌ها له‌سه‌ر مامۆستایان پی‌ویسته‌که‌رپگا نه‌ده‌ن کوره‌کان تی‌که‌لی کچه‌کان به‌ن و قسه‌یان له‌گه‌ل دا بکه‌ن مه‌گه‌ر بۆ مه‌به‌ستی ئامۆژگاری و پی‌ویستی بی، به‌ته‌نها مانه‌وه له‌گه‌ل یه‌کتی داو له‌پشت په‌رده‌ش ده‌بی‌گفت و گو بکه‌ن. هه‌روه‌ها پی‌ویسته‌له‌سه‌ر مامۆستایانی کورو کچ تی‌که‌ل به‌کتی نه‌بن و له‌ژوری جیادا دابنیشن بۆ پاراستنی شه‌ره‌فو پوسوری و دور که‌وتنه‌وه له‌تی‌که‌ل بونی نیرو می‌که‌خوای گه‌وره‌دروستکه‌ری زه‌وی و ئاسمانه‌کان وه‌مو بونه‌هر. ئه‌رکیکی پی‌ویسته‌له‌سه‌ر وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌که‌قوتابخانه‌کانی کوران و کچان له‌یه‌کتی جیا بکاته‌وه، وه‌پی‌ویسته‌به‌چه‌مک وزانیاریه‌کانی به‌رنامه‌که‌ی خوا، شه‌ریعتی ئیسلام کار بکه‌ن و به‌رپوه‌بچن نه‌گه‌ر خو به‌موسلمان ده‌زانن.

ئه‌وه‌ته‌له‌ولاتی سعودیه‌دا نه‌مه‌جی به‌جی کراوه‌و تیشی دا سه‌رکه‌وتو بون و سه‌رۆکایه‌تی په‌روه‌رده‌و فی‌ر کردنیان دامه‌زاندوه بۆ راپه‌راندن و چاودیری کردنی په‌روه‌رده‌و فی‌ر کردنی کچان و کوران له‌هه‌مو قوتابخانه‌کانی په‌روه‌رده‌و فی‌ر کردنداو قوتابی کچیان له‌هه‌مو کیشه‌وده‌رده‌سه‌ریه‌ک و مه‌ینه‌ته‌کانی تی‌که‌ل بونی نیرو می‌پاراستوه.

سیفه‌تی قوتابخانه‌ی تی‌که‌ل وه‌ک نه‌م پاستیه‌وایه‌که‌شاعیر له‌م دی‌په‌شعیره‌دا

ده‌لی: ألقاه فی الیم مکتوفاً ثم قال له إياک إياک أن تبتل بالماء^(۱)

(۱) واته: به‌ده‌ست وپی به‌ستراوی فری‌ت داوه‌ته‌ناو روبرو پی‌شی ده‌لی ی: ناگات له‌خۆت بی و گه‌لیک وریابه‌ناو ته‌پت نه‌کات. (وه‌رگی‌ر).

له رهوشتو ناکاری خوشک و بریانی قوتابی

لهسه ره خوشک و بریانی قوتابی پیویسته که چاودیری ئەم رهوشت و ناکارانهی خوارهوه بکهن له پۆل داو له کاتی وانه کانیاندا:

۱. پیز گرتنی مامۆستا کانیان چ پیاو وچ ژن، چونکه مامۆستا قوتابیان فییری رهوشتی جوان وزانست وزانیاری دین و دنیا دهکهن (۱) جوئی له مهش له ئیوه گه وره ترو به ته منترن، پیغه مبهری نازدارمان صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئامۆژگاری کردوین که پیزیان بگرین هه ره وه کو فه رمویه تی: { لیس منا من له یجل کبیرنا، ویرحم صغیرنا، ویرعف لعالمنا حقه } (۲)

۲. گوئی گرتن بۆ مامۆستا له کاتی وانه گوته وه دا، بی دهنگیت زۆر پیویسته بۆ سود وهرگرتن له وانه کان.

۳. قسه نه کردن له وانه دا مه گه ر به ئیزنی مامۆستا بییت، هه تاکو دهرسه که نه بیته هۆسه و نازاوه و دهرسه که به هیدی وهیمنی وله سه ره خو و وه که پیویست بپروت به پروه وه مو قوتابیان سودی لی وهر بگرن .

۴. که پرسپارت هه بو به بی مۆله تی مامۆستا که ت پرسپار مه که، زۆریش پرسپاری بی هوده و بی سود مه که بۆ ئه وهی کاتی وانه که به فیرو نه پروت و دهرسه که به ته وای بگوتریته وه .

(۱) به لام ئیستا ده لئین به داخه وه که نه که هه مامۆستا که، به لکو سیستمی خویندن و په روه رده و لایه نی فه رمانه وه او ده سه لاتدار دژی دین وزانیاری و چه مکه کانی ئیسلام و په روه رده کردنی ئه مرپۆ هه موی پیچه وانه ی به رنامه ی خواو ئه و چه مکه کانه ی که خوا ی گه وره به دی هینه ری زه وی و ئاسمانه کان و هه مو ئه وانه شی که وان له ناویاندا. به لکو بانگه شه ی ته واره له دژی به رنامه که ی خواو قورئانی پیرو ز و چه مکه پیرو زه خواییه کان، جاچ گله یی له مامۆستا و تاکه کانی کۆمه ل ده کریت. ئه گه ر جوگه له کان له سه رچاوه وکانیه که وه شلوی بن هه رگیز چاوه پروانی رون بونه وه یان لی ناکریت. (وه رگیی).

(۲) أ.حسن رواه أحمد.

ب. واته: له ئیمه نیه ئه و که سه ی پیزی گه وره مان ناگریت و به زه یی به بچوکه کانماندا نایه ته وه و مافی زاناو مامۆستا کانی شمان نادات واته ریزی لی نانی. (وه رگیی).

۵. گویِ رایه‌لّ به بۆ فرمانی مامۆستا کانت، به‌سینگیکّی فراوانه‌وه زانیاری وئامۆژگاریه‌کانی مامۆستا کانت وهر بگره، گهر له‌چوارچیوه‌ی شه‌ریعه‌تی خوادا بون وله‌سه‌رپیچی خوی گهره‌دا نه‌بن.
۶. خۆ سه‌رقالّ نه‌کردن به‌شتیکّی تری بۆ سود که‌په‌یوه‌ندی به‌وانه‌که‌ته‌وه نه‌بیّت.
۷. سه‌رنج دانی ته‌واو بۆ ئه‌و ماده‌ی که‌مامۆستا بۆتی باس ده‌کات وناجی له‌ده‌رس دا بخه‌وی یاخه‌وت بیّت و خه‌والۆ و وه‌نه‌وزه بتباته‌وه.
۸. تۆمار کردن ونوسینه‌وه‌ی هه‌مو خاله‌ گرنه‌گه‌کان وخالّ به‌ندی وانه‌که له‌ده‌فته‌ریکی تایبه‌تا بۆ ئه‌وه‌ی دوا‌ی پی‌ی دابچیته‌وه‌و له‌به‌ریان بکه‌یت وئیدی له‌بیرت نه‌چنه‌وه.
۹. قوتابی ئه‌گهر له‌ده‌رس دواکه‌وت ده‌بی مؤلّه‌ت له‌مامۆستا که‌ی وهر بگریت ئینجا بچیته ژور، که‌چوه ژور ده‌بی سه‌لام له‌مامۆستا و برا قوتابیه‌کانی بکات.
۱۰. پیویسته له‌سه‌ر خوشک و برایانی قوتابی که‌له‌قوتابخانه‌یه‌کی تیکه‌لّ دا بون، که‌مامۆستای ناوه‌ندی و دواناوه‌ندی وانه‌ی تیدا ده‌لیته‌وه (المدرس والمدرسة) دیاره ئه‌م تیکه‌لیه‌ی نیرو می‌یه پیچه‌وانه‌ی شه‌ریعه‌تی خواوچه‌مه‌که قورئانیه‌کانه‌و دژی سیستمی په‌روه‌رده‌و فیژکردنی ئیسلامه که‌تیایدا شه‌ره‌ف وپوسوریه‌تی کچان پاریزراوه، هه‌روه‌ها شه‌ره‌ف وپوسوریه‌تی خیزان وکۆمه‌لگاش له‌م شه‌ریعه‌ته پاک وبیگه‌رده‌دا پاریزراوه به‌هۆی تیکه‌لّ نه‌بونی نیرو می، که‌به‌داخه‌وه ئه‌م دیارده‌ دزیو وناشه‌ریعه‌ له‌زۆریه‌ی زۆری، بگره له‌هه‌مو ولاتانی ئیسلامی ئیستادا ئه‌م سیفه‌ته قیزه‌ون وبوگه‌نه باوه. جا لی‌ره‌دا به‌برا قوتابیه‌کان ده‌لین که‌زۆر خۆ بیارین له‌تیکه‌لی له‌گه‌لّ کچان به‌تیکه‌لی نه‌چنه‌وه ژورو نه‌یه‌نه ده‌ره‌وه، قسه‌ی سوک وبی شه‌رمیانه‌و بی شه‌ریانه‌یان له‌گه‌لّ دا نه‌که‌ن وتیکه‌لیان نه‌بن ولی یان دور بکه‌ونه‌وه. ئه‌گهر له‌کوریك بپرسیت: ئایا پیّت خۆشه‌ کوریك له‌گه‌لّ خوشکه‌که‌تا رابوه‌ستی و قسه‌ی له‌گه‌لّ دا بکات؟ یا له‌گه‌لی دا به‌یه‌که‌وه به‌ناو باخچه‌کان و پارکه‌کاندا پیاسه بکه‌ن وپازو نیازی خویان ئالوگۆر بکه‌نو تیر تیر سه‌یری خوشکت بکات وده‌ست بازی له‌گه‌لّ دا بکات؟ بی گومان ده‌لی: نه‌خیر، چۆن شتی وا ده‌بیّت. وه‌هه‌روه‌ها

پی ی خوْش نیه خوشکی ئهویان خوْش بوی وئوین وئوینداری له گه ل دا بکه ن. ئه دی که واته چۆن جه نابت ویزدانت هه ل ده گریت ئه م هه مو به زم و پره زم و کهین و بهینه له گه ل کچ و خوشکی خه لکی دا بکهیت و ناموس و شه ره فی بزپینی. هه روه ها له سه ر خوشکانی قوتابی پیویسته که حیجاب و پۆشاک بی به حه یاو به حه شمه تی ئیسلامی بیپۆشن و خو له پیاوان و له کورانی قوتابی به دور بگرن و تیکه لاویان نه بن و توشی قسه و قسه لوکی ناشیرین نه بن و که سایه تی و شه ره فو پوسوریه تی یان خوانه خواسته له که دار بییت وله ئاستی که سایه تیان که م بکاته وه و کار بکاته سه ر کچان له کاتی شوگردنیاندا و نه بیته په له و له که یه ک به نیو چاوانیان وه (ئاخر کچانمان به تاییه تی ئافره ت به گشتی زۆر ناسک و پاک و پرون زو ده روشین و ده شکین هه روه کو کورد گوته نی: ((ئافره ت شوشه یه زو ده شک)) و هرگیز .

۱۱. هه روه ها له سه ر کچانی قوتابی پیویسته که حیجاب بیپۆشن وله به رچاوی کورانی قوتابی وه تا له به ر چاوی مامۆستا که شی قزو سه رو سینگ وله ش ولاری پوت نه کات و ده ر نه که ون به تاییه تیش له قوناغی ناوه ندی و دواناوه ندی و زانکۆپه یمانگا کان و دواتریش له کاتی دامه زراندنیا ندا له فه رمانگه و و دام و ده زگا میری و نامیری هه کاند، هه رامه که ده م و چاو و نینۆکه کانیا ن بۆیه و ماکیاج بکه ن و خو برا زیننه وه خو له دپو ده رماندا شه لال بکه ن و شلپه یان بیته و به بۆنی عه ترو دپو ده رمانی ماکیاجه که یان ئه و کورپو گه نج و لاو و پیاوانه هه تا پیره کانیش کاس و و پو گیژ بکه ن. دیاره ده بی ئافره ت ئه م پاستیه زۆر به باشی بزانیته که ئه مانه ی باسما ن کردن ته نها و به س ده بی بۆ میرده که ی وله مال وه به کاریان بینیت، بۆ ده ره وه هه رامه . سه باره ت به بۆن و به رامه ش بۆ ژنان به هیچ شیوه یه ک له ده ره وه و بۆ غهیری میرد دروست نیه به کاری بینیت وله خو ی بدات، له کاتی چونه ده ره وه ی له مال بۆ پیاوانی بیگانه بۆن له خو دان هه رامه و نابی له خو ی بدات. چونکه پیغه مبه رسول ﷺ فه رمویه تی: {أیما امرأةٍ أسترطرت، ثم خرجت، فمرت علی قومٍ ليجدوا ریحها

فهي زانية وكلُّ عين زانيةٌ { (١) } هه‌روه‌ها به‌هیچ شیوه‌یه‌ك دروست نیه‌ كه ئافره‌تان و كچانی قوتابی ته‌وقه‌ له‌گه‌ل پیاوان و كوپانی قوتابی بیگانه‌دا بکه‌ن، بۆ پاراستنی سومعه‌وشه‌ره‌ف و كه‌سایه‌تی و پوسوری خۆیان هه‌روه‌كو پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رمویه‌تی: { لأن یطعن فی رأس أحدكم بمخيط من حديد خیرٌ له أن یمس امرأة لاتحل له } (٢)

(١) أ. حسن رواه أحمد.

ب. واته: هه‌ر ئافره‌تیك بۆنی خۆش له‌خۆی بداو له‌مال بچیتته‌ ده‌رو به‌ناو خه‌لكی دا بپروات بۆ ئه‌وه‌ی پیاوان و گه‌نجان بۆنه‌كه‌ی وه‌ربگرن و خه‌لكی به‌بۆن و به‌رامه‌كه‌ی كاس و وپر ببن، ئه‌وه‌ ئه‌و ئافره‌ته‌ زینای كرده‌، هه‌مو چاویكیش زینا ده‌كات، هه‌روه‌كو له‌فه‌رموده‌یه‌کی تردا هاتوه‌ ده‌فه‌رموی زینای چاویش سه‌یر كردن و ته‌ماشاشا كردنه‌ (النظر). (وه‌رگێڕ).

(٢) أ. صحیح رواه الطبرانی و غیره.

ب. واته: به‌سیمێ ئاسن یا به‌زنجیری ئاسنی ئه‌ستور له‌سه‌رت به‌دن، یاخود به‌چه‌كوچ بزما‌ری پۆلات له‌سه‌رسه‌ری دابكوتن باشتره‌ له‌وه‌ی كه‌ده‌ستت به‌ده‌ستی ژنیکی بیگانه‌ بکه‌ویت، یا پێستت به‌پێستی ئافره‌تی بیگانه‌ بکه‌ویت كه‌ (محرم) یه‌كتری نین. (وه‌رگێڕ).

مامۆستای موسلمانان بانگه‌وازیکار

له‌سه‌ر مامۆستای موسلمان پێویسته که له‌ناو برا مامۆستاکانی دا بانگه‌وازیکار بی‌ت، ئامۆزگاریان بکات، پێنومایان بکات و ده‌ستیان بگریته‌ به‌ره‌و ئایینی پیرۆزی ئیسلام و خوا په‌رستی و یه‌کتاپه‌رستی رایان بکیشیته‌ و داویان لی بکات که ته‌نیا به‌رنامه‌که‌ی خوا بگرن و له‌به‌رنامه‌ی ئیسلام به‌ولاوه‌ ده‌ست به‌هیچ به‌رنامه‌یه‌کی تری ده‌ست کرد نه‌گرن و ته‌نیا کار به‌قورئان و سوننه‌ت و نه‌خلاقه‌ به‌رزه‌کانی ئیسلامی پیرۆز بکه‌ن، ده‌بی بانگه‌وازیه‌که‌ی ده‌مارگیرانه‌ و توندو تیژ نه‌بیته‌، له‌سه‌رخۆ و هیمنانه‌ و ژیرانه‌ بانگه‌ خه‌لك بکات. به‌کار کردن به‌فه‌رموده‌ی خوی بالآ ده‌ست و کاربه‌جی: ﴿فِيمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ (۱)

هه‌روه‌ها خوی گه‌وره‌ له‌ئایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ (۲) (سوره‌ النحل).

(۱) أ. سورة آل عمران: (۱۵۹).

ب. واته‌: خوا په‌حمی پێ کردویت و دلی تۆی نه‌رم کردوه‌ به‌رامبه‌ر به‌مروقه‌کان و له‌ده‌ورت کۆبونه‌وه‌، خۆ نه‌گه‌ر بیته‌ و له‌گه‌لیاندا دل په‌ق بایت هه‌مویان له‌ده‌وره‌ت بلاوه‌یان ده‌کردو لیت دور ده‌که‌وتنه‌وه‌، له‌هه‌له‌و سه‌رکه‌شی یه‌کانیان ببوره‌و داوی لی خۆش بونیان بۆ بکه‌و له‌کارو فرمانه‌کانت دا پراویژیان پێ بکه‌. نه‌گه‌ر ویستت هه‌ر کاریک، هه‌ر غه‌زایه‌ک، هه‌ر بانگه‌وازیک بکه‌یت پشت به‌خوا بیه‌سته‌و ده‌ستی پێ بکه‌، خوی گه‌وره‌ ئه‌و که‌سانه‌ی خۆش ده‌ون که‌پشت به‌خوا ده‌به‌ستن. (وه‌رگێڕ).

(۲) أ. سورة النحل: (۱۲۵).

ب. واته‌: زۆر به‌هیدی و هیمنانه‌ وزیره‌کانه‌ و ژیرانه‌ و زۆر به‌حیکمه‌ته‌وه‌ بانگه‌وازی بۆ لای خوا بکه‌و ئامۆزگاری باش و پیر به‌سودیان بکه‌و، تۆ به‌باشترین و به‌نه‌رمترین شیوازی دیا لۆک و ده‌مه‌ته‌قی یان له‌گه‌ل دا بکه‌. (وه‌رگێڕ).

ئەم بەیەك داچون و دیاڵۆكە موسڵمانان و ناموسڵمانانیش دەگرێتەو. ئەگەر لەناو مامۆستایان و قوتابیاندا ناموسڵمان هەبو، دەبێ بەباشترین شیۆه مامەلەیان لەگەڵ دا بکریت. دەبێ زۆر ژیر بیژانە ئامۆزگاریان بەچاکە بکەین و بۆ ئیسلام بانگیان بکەین. هەر وەها دەبێ کار بەنایەتەکانی خوا بکەین و بەنەرمی دەمەتەقی و کێ بەرکی یان لەگەڵ دا بکەین کە دەفەرموی: ﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ ۗ وَقُولُوا ءَامَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَخُنْ لَهُدْ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿٤٦﴾ (١)

وەبۆ جی بەجی کردن و ئەنجامدانی چەمکەکانی قورئانی پیروژ ئەم چیرۆک و داستانە واقعی و پرستانە دەخەینە پرو بەریدی خوینەرانی ئازیزو خوشەویست:

١- پیشتر لەسوریه مامۆستا بوم، لەقوتابخانە کەماندا مامۆستایه‌کی فەلە هەبو (نصرانی)، ناوی (جودت) بو، زۆر بەنەرمی مشت و مرم لەگەڵ دا کردو پیم دەگوت:

– ئایا تۆ لەگەڵم دا ریکی کە پیغەمبەرەن هەمو بران؟

– بەلی...

– موسڵمانان برۆیان بەعیسی سەلامی خوای لەسەر بی‌ت هەیه، هەر وەها بەمریمی دایکی لە قورئانیش دا سورەتیک بەناوی مریه‌مەو هاتو من شایه‌دی دەدەم کە لە (الله) بە‌ولاو ه هیچ خوایه‌کی تر نین کە شایه‌نی پەرستن بی‌ت وەشایه‌دی دەدەم کە محمد ﷺ نێردراوی خوایه، وەشایه‌دی دەدەم کەعیسی نێردراوی خوایه: گوتی:

(١) أ. سورة العنكبوت: (٤٦).

ب. واتە: مل ملانی و دەمەتەقی لەگەڵ ئەوانه‌ی کتابیان بۆ هاتۆتە خوار لەجوله‌کە و فەلەکان بەباشترین شیۆه و بەجوانترین ریگه و بەبەر چاو روشنی و بەبەلگه‌وه لەگەڵیاندا بدوین، ئەو کەسانه‌یان نەبی‌ت کەستەم دەکەن و قۆل لەکراسی دیننە دەرو پێ گری لەبانگه‌شە‌ی ئیسلام و پراگه‌یانندی ئایینی ئیسلام دەکەن و ئیمانیا نیه، ئەوانه‌ی برۆا بە ئایینی ئیسلام ناهینن، پێ یان بلین: ئیمه برۆامان بەو قورئانە هەیه کە بۆ ئیمه هاتۆتە خوار و بەو بەرنامه‌یش کە بۆ ئیوه هاتۆتە خوار خوای ئیوه و خوای ئیمه هەر یه‌کن کە (الله) جل جلاله و ئیمه خۆمان داوہتە دەست ئەو. برۆامان بەهەمو پیغەمبەرەن هەیه و برۆامان بەهەمو کتیبه ئاسمانیه‌کانیش هەیه. (وەرگێت).

– منیش شایه دی ددهم که له (الله) به ولاره هیچ خواجه کی تر نین که شایه نی په رستن بیټ وده شایه دی ددهم که محمد ﷺ نیردراوی خواجه .

۲ – له قوتابخانه یه که دا وانه م ده گوته وه قوتابی (نصرانی) ی تیدا بو، هندی چیروک و به سه رهام بؤ گپرانه وه دهرباره ی عیساو مریمی دایکی سه لامی خویان لی بیټ که له قورئانی پیروژدا هاتون. زوری پی خوش بو، بویه زوری خوش ده ویستم. نه مجار له وانه کانی ئاییندا ناماده ده بو، هرچه نده بوشی هه بو نه یه ته وانه ی ئایینه وه چونکه موسلمان نه بو، له پیش قوتابی به موسلمانان کان دهرسه کانی ئایینی له بهر ده کرد، منیش زورم هان ده دا ، تائه نجام باوکی پی ی زانی وزور نامه ردانه و دهمار گپریانه نه ی هیشت کوره که ی چیدی له وانه ی ئایین دا ناماده بیټ .

۳ – قوتابی به کی مه سیحی (فه له) له گه ل قوتابیانی موسلماناندا ده ی خویند، منیش وانه ی ئایینم پی ده گوتن. زوریش پابه ندی دهرس بو، زوریش هزی له و چیروک قورئانیانه بو، که باسیان له عیسی و مریمی دایکی ده کرد. به وه دلخوش بو که ئیسلام نه وه مو پیزه ی لی گرتون، چونکه نه وان به پیچه وانه وه حالئ کرابون و په رده ی رهشیان به سه ر چاوان دادابون، ئیدی له م بارانه وه پرسپاری زوری ده کردن.

۴ – پیویسته له سه ر شانی موسلمانان نه گه ر خه لکی ناموسلمانان له گه ل دا بو، مامه له ی چاکی یان له گه ل دا بکه ن و به باشی تی یان بگه یه نن و بانگی یان بکه ن بؤ ئیسلام. له ئوتیل دا کریکاریکی دورزیم له گه ل دا بو، داوام لی کرد نویتز بکات، به لام له بهر نه فامی داوای لی بوردنی لی کردم، واته نه ی ده زانی نویتز بکات، نه و جار فییری ده ست نویتز ده ست نویتز هه لگرتنم کردو به رده وام ده چوه مزگه وت و نویتزه کانی ده کردن (۱)، له مزگه وت

(۱) موسلمانان زور له دینه که یان دور که وتونه وه .. وعه لمانیه ت به سه ر فیکرو زیهنی موسلماناندا زال بو، دوزمنانی ئیسلام له میژ سه له هه ولی شوشتنه وه ی ده ماغ و فیکری ئیسلامی ده دن. ئیستا نه ک هه ر نویتز نازانن ، به لکو هه ر بیرواشیان پی ی نه ماوه . زوریکیش له سه رده تاوه له دینه که ی حالئ نه بوه چونکه که سانیک نه بون په رده وه ناماده یان بکه ن و به جوانی له حوکم و په وشته کانی ئایینی پیروزی ئیسلامیان بگه یه نن. (وه رگپن).

دا گوی ی بو دهرس خویندن ده‌گرت، ئه‌مجار هه‌مو جارێ له‌ده‌رگا که ی ده‌داو که بچین بو نوێژی به‌کۆمه‌ل (الجماعة).

۵ – پێویسته له‌سه‌ر په‌روه‌ردیار که‌شاره‌زاییه‌کی ته‌واوی له‌سیره‌ت و ژیا‌نی پینغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم دا هه‌بیت بو ئه‌وه‌ی بنوانیت مندا له‌کان و قوتابیه‌کانی له‌سه‌ر ئه‌و سیره‌ته‌ فی‌ر بکات و گۆشیان بکات و پرایان به‌هینیت چونکه به‌راستی زۆر گرنگه له‌ژیا‌نی مرۆفدا هه‌م بو دنیا و هه‌م بو قیامه‌ت تیبکۆشییت.

دهوله تی ئیسلامی چۆن بهرپابوو؟

ههنگاوی یه کهم : بانگه شه کردن: پیغه مبه رسول الله ﷺ سه ره تای بانگ کردنه که ی له مه که وه

دهست پئی کرد ، که سانیکی که م برویان پئی هیئاو دوایی ورده ورده ژماره یان پتر بو.

۱. پیک هیئانی دهسته و کۆمه لئ موسلمانان: دوایی پیغه مبه رسول الله ﷺ توانی له مه که کۆمه لئیک

دابمه زینیت، ئەم کۆمه له ی له سه ر بیرو باوه پیک پوخت و جوانی یه کتاپه رستی خواو زۆر

پته وانه په روه رده کردو راهینا له سه ر چه مکی (لااله الا الله) واته هیچ په رستراویک نین

که شایه نی په رستن بیت بیجگه له (الله)، چونکه له و به ولاره هه مو په رستراوه کانی تر ی

سه ر پوی زهوی ناراست و بئی ناوه رۆکن، په رستراوی راست و به هه ق ته نیا خوا (الله) ی بالا

دهست و کار به جی یه . به لگه ی ئەم راستیه شمان فه رموده که ی خوا ی گه وره یه ﴿ذَلِكَ

بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَطْلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ

{ (۱) }

پیغه مبه رسول الله ﷺ فه رمویه تی: {الدعاء هو العبادة} (۲). پیغه مبه رسول الله ﷺ و هاوه له

به ریژه کانی خۆراگرو پشوو درییژه کی زۆریان هه بو به رامبه ربه وه مو نازارو ئەشکه نجه ی

دهستی کافرو بئی باوه رپه کان و زۆر به نارام بون تاخوا ی گه وره سه ری خستون و دینه که

یان سه رکه وتوه و تیشکی زیڕینی پیروزی ئیسلام بالی به سه ر هه مو جیهاندا کیشاوه . ئەم

(۱) أ. سورة الحج: (۶۲)

ب. واته: ته نیا (الله) هه ق و راسته و شایه نی په رستنه ، هه ر شتیکی تر جوئی له خوا که هاواری بکه نی و

داوای لی بکه ن و بیپه رستن نارپه وایه و دروست نیه و بئی ناوه رۆک و باتلن ، هه ر خوا بالا دهست و به رزو

کار به جی یه و خاوه ن ده سه لاته . (وه رگیڕ).

(۲) أ. رواه الترمذی قال حسن صحيح.

ب. واته: نزاو پارانه وه و داوا لی کردن خۆی له خۆی دا به شیکه له به ندایه تی کردن

و په رستنی . (وه رگیڕ).

ناینه پیروژه همیشه موسلمانان له‌سه‌ر نارامگری و خوږاگری وپشو دريژي له‌ه‌مو بواره‌کاني ژياندا په‌روه‌ده‌و هه‌ل دهنی به‌تايبه‌ت له‌به‌رده‌م ئازارو سوکايه‌تی پی‌ کردنی کافران و بی‌باوه‌ران و عه‌لمانی وخوانه‌ناسه‌کاندا تاسه‌رکه‌وتنی کو‌تایی وه‌میشه‌یی.

۲. فراوان کردنی کو‌مه‌لی موسلمانان: دواي ئه‌وه‌ی که‌کو‌مه‌لی موسلمانانی له‌مه‌ککه پیک هینا یا پیک هاتن، ئه‌وجار به‌دواي کو‌مه‌لیکی تردا گه‌را له‌شاری مه‌دینه‌دا، بو ئه‌م مه‌به‌سته له‌پوژه‌کاني وهرزی حه‌ج کردن دا په‌یوه‌ندی به‌خه‌لکی مه‌دینه‌وه کردو داواي لی کردن بو ئیسلام بون، وله‌به‌یعه‌تی (العقبه) ی یه‌که‌م و دوه‌مدا په‌یمانی لی وهرگرتن.

۳. گرنگی دان به‌یه‌کتاپه‌رستی : له‌سه‌ره‌تادا وله‌قوناغی یه‌که‌می سه‌ره‌لدانی ناینی پیروزی ئیسلامدا پیغه‌مبه‌ری خوا^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} گرنگی یه‌کی سه‌ره‌کی و بی‌پایانی به‌یه‌کتاپه‌رستی ده‌دا، ئه‌مه‌ش به‌رونی له‌ناردنی (معاذ) دا بو یه‌مه‌ن ده‌رده‌که‌ویت که‌پی‌ ی فرمو: {فلیکن أول ماتدعوهم إليه شهادة أن لا إله إلا الله، وفي رواية إلى أن يوحدوا الله} (۱). جا‌ه‌ر که‌سیک ده‌یه‌وی ده‌وله‌تی ئیسلامی به‌ریا بکات باسه‌ره‌تا له‌عه‌قیده‌ی ئیسلامی وه‌نگاوی یه‌که‌م له‌یه‌کتاپه‌رستی یه‌وه ده‌ست پی‌ بکات و شوین پی‌ ی پیغه‌مبه‌ر^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} هه‌ل بگریت، هه‌ر که‌سیک پیچه‌وانه‌ی ئه‌و ریچگه‌یه بی‌ت بازور چاک دلنیا بی‌ت که‌چاره‌نوسه‌که‌ی له‌به‌ر یه‌که‌ه‌لوه‌شان و سه‌ره‌نه‌که‌وتن وتی چون ده‌بی‌ت. چونکه پیچه‌وانه‌ی قورئان و سوننه‌ت و ریگه‌ی پیغه‌مبه‌ری^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} کردوه له‌به‌ریا کردنی ده‌وله‌تی ئیسلامی دا. شتیکی بی‌گومانه که‌ده‌بی‌ سه‌ره‌تا ده‌وله‌تی ئیسلامی له‌دله‌کاندا بچه‌سپی و بنج دابکو‌تی که‌بنچینه‌و بنه‌ماکه‌ی عه‌قیده‌ی پاکی ئیسلامی یه‌ تائه‌نجام بتوانری‌ت له‌سه‌ر زه‌وی دا ئه‌م ده‌وله‌ته ئیسلامی یه‌ دابمه‌زینری‌ت. له‌یه‌کی له‌بانگه‌وازکارانی سه‌رده‌م ده‌لی: (ئه‌گه‌ر ده‌تانه‌وی

(۱) أ. منفق علیه.

ب. واته: یه‌که‌م هه‌نگاو ویه‌که‌م شتیکی که‌بانگیان ده‌که‌ن با شایه‌تمانی (لا‌إله إلا الله) بی‌ت ، له‌ریوايه‌تیکی تردا هاتوه : تا خواي گه‌وره به‌یه‌که‌ ده‌زانن وتنه‌یا له‌ و به‌ولاه هیه‌چ شتیکی تر ناپه‌رستن. (وه‌رگرتن).

دهولتهی ئیسلامی له سهر روی زهوی دا بنیات بنین، ئەوا دهبی وپیویسته سهرهتاو ههنگاوی یهکه له دلهکانی خۆتاندا بهرپای بکه ن ئەوجار دهتوانن له سهر زهوی دا بهرپای بکه ن.

پرسیار — ههندیك دهلین : دهبی ئیسلام له پریگهی حوکم وحاكمیهتهوه بگه پریتهوه، ههندیکی تریش دهلین: دهبی له پریگهی جۆمال کردن وخواوین کردنهوه و پاست کردنهوهی عه قیده و بیرو باوهرو پهروه دهیهکی دروستی کۆمه لایه تیهوه له چوارچیوهی ئیسلام وشه ریه تی ئیسلامه وه بگه پریتهوه، ئایا کامیان پاستره ؟

وهلام: بۆ وهلامی ئەم پرسیاره، بانگه وازکاری ناسراو محمد قطب رهزای خوای لی بیته له محازه ریه ک دا که له (دار الحديث المکیة) له مه ککه ی پیروژ دای وهلام ده داته وه ده لی: چون وله کوپوه ئەم حاکمیه ی ئیسلام ده گه پریته سهر زهوی مادام چه ند بانگه شه کاریک چاکی مه ردایه تی لی نه که ن به لادا و بیرو باوهرو عه قیده ی ئیسلام پاک نه که نه وه نه یهینه وه سهر سکه ی بنه رته ی خۆی و ئەم عه قیده تی که ل بوه ی به جۆره ها چلک و خلت و خاش و پیس و پۆخلی بی باوه ری ولادان و بیدعه و بیدعه کاری پاک نه کریته وه، ئیمان و بیرو باوه ریکی پاک و پوخته هه ل نه گرن، له سهر ئەم هه ول و تی کۆشان و بانگه وازی و بانگ کردنه یان توشی ناخۆشی و نازارو ئەشکه نجه و جۆره ها تاقی کردنه وه نه بن و سه برو ئارام و خۆراگرو پشو دریز نه بن له سه ری، له پینا و خوادا هه موشتی ک بنۆشن وهه ول و تی کۆشانی به رده وام و نه پساره نه دن له پینا و خوادا ، ئابم خۆراگری و پیدامه زراوی و پشو دریزیه له سهر دینی خوا و فرمان کردن به چاکه و قه دهغه کردن له خراپه گه رانه وه ی حوکمی خوا و حوکمی ئیسلام مسۆگه ره و ده گه پریته وه .

گومانی تیدانیه و شتیکی رون و ئاشکرایه که حاکم و سه رکرده له ئاسمان نایه ته خوارو له گه ل ئەوه شدا که هه مو شتی ک له ئاسمانه وه دپته خوارو له لایه ن خوای گه وره وه ن به لام نه بوه ته سوننه تی خوا که هه مو شتی ک له ئاسمانه وه بباریت، به لکو سوننه تی خواجه ده بی مرو ف خۆی هه ول بدات و خوای گه وره ش سه رکه وتن و به ره که تت بۆ ده نی ری ته خوار، خوای گه وره له سه ر مرو فقی فه رز کردوه هه ول بدات و تی بکۆشی ت و خوای گه وره ش سه رکه وتن و سه رفرازیت پی ده به خشیت. (کورد ده لی: گه ره ول نه ده ییت له ئاسمانه وه

بۆت ناباریت. یان دەلی: حەرەکەت لەتۆ و بەرەکەت لەخوا. وەرگێڕ. خۆای گەورە دەفەموی: ﴿وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَأُنْتَصِرَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لَيَبْلُوَنَّكُمْ بِبَعْضِ﴾ (۱)

۵- کۆمەلگایەکی باش و سەلح (المجتمع الصالح):

پێغەمبەر ﷺ لە مەدینەدا پێش کۆچ کردنی کەش و هەواو دەورو بەریکی باشی هینابووە کایەو، کاتی کۆچی بۆ کرد کۆمەلگایەکی موسلمان و بڕوا پتەو لە کۆچکردوان ولە یاریدە دەران (پشتیوانان - المهاجرین والأَنْصار) لە سەر بنچینە نە یەکی یەکتا پەڕستی و خۆشەویستی خوا دروست کردو بۆ یەکێکی توندو تۆلی لە ناو موسلماناندا دروست کردو دەولەتی ئیسلامی لە جیهاندا ڕاگە یاند، بە م جۆرە دەولەتی ئیسلام بە سەرۆکایەتی پێغەمبەری ﷺ هاتە کایەو کە لە سەر بنچینە و بنە ماکانی قورئان و سوننەت کاری دەکرد. دوا ی کۆچی دوا یی کردنی پێغەمبەری هەر چوار خەلیفەکانی ڕاشیدین لە سەر هێلی ئەو حوکمیان کردو چەندان شوین و ولاتانی تریان خستە سەر دەولەتی ئیسلامی و ئائەم ئایینە یان بە کاملی و بە تەواوی گە یان دە ئیمە کە هەمیشە سەرکەوتن لایە نگریان بو.

(۱) أ. سورة محمد: (۴)

ب. واتە ک ئەگەر خۆای گەورە بیویستایە یە کسەر سەرتان بخت سەری دەخستن چونکە ئەم کارە لای خوا زۆر ئاسانە ئێو هەر پەیشی پێ نابەن، بە لام حکمەتی خوا وایە کە هەندیکتان بە هەندیکتان بە تاقی بکاتەو داخۆ چەندە بیرو باوەرو ئیماننان بە خۆای گەورە هە یەو چەندە خۆتان لە پێناو خوادا دە بەخشن لە سەر دینی خوا چەندە خۆتان دە بەخشن و خۆرگرو پشو درێژ دە بن لە بانگەوازو بانگەشە کردن بۆ چە سپاندنی شەریعەتی خوا و بنج داکوتانی حوکمی خوا لە سەر زەوی و تاکو ئی شایەنی خەلیفایە تین بۆ خۆای گەورە لە سەر زەوی. بە لی ئەگەر خوا بیویستایە بە بی هیچ هۆیک سەری دەخستن و ئەو بەرنامە یە بە بی ماندو بون و تیکۆشانی ئێو دە یگە یاند، بە لام ویستی خوادای گەورە خۆراگری و ئارامی و پلە ی ئیمانی ئێو بە تاقی دە کاتەو و هەروەها پلە و پاداشتیکی بۆ ئێو ش تیدا بیت لە قیامەت ولە دنیا شدا. هەروەها بی باوەرو کافرانی ش بە دەستی ئێو بە تاقی دە کرینەو و هەر لە سە ر دنیا ئازارو ئە شکە نچە لە سەر دەستی ئێو بچێژن بۆ ئەو ی هەندیکیان بە خودا بچنەو و باوەر بینن. (وەرگێڕ).

پهیرهو و پرؤگرامی بانگه‌وازی سه‌له‌فیانه

له‌ولآتانی ئیسلامی دا گه‌لیک گروپ ولایه‌نی ئیسلامی هه‌ن که بانگه‌واز بۆ ئیسلام و حوکم کردن به‌شهریعه‌تی خوا ده‌که‌ن وه‌ه‌ولی به‌ریا کردنی ده‌وله‌تی ئیسلامی ده‌ده‌ن له‌شیوه‌ی حوکمی سه‌رده‌می خه‌لیفه‌کانی پاشدین . وه‌ له‌دوای ئه‌وانیش ئه‌م حوکمه به‌رپوه چو، بۆ گپرانه‌وه‌ی شکۆمه‌ندی و هی‌زو تواناو سه‌ریه‌رزی و سه‌رفرازی موسلمانان.

۱. پیغه‌مبه‌ر ﷺ موسلمانانی بانگ ده‌کردن و فرمانی پی ده‌کردن که توند ده‌ست به‌قورئانی په‌روه‌ردگاری خۆیانه‌وه بگرن و سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ره‌که‌یان به‌رنه‌ده‌ن و جی به‌جی ی بکه‌ن و ده‌وله‌تی ئیسلامی یان توند پا بگرن که له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ر ﷺ دا دامه‌زراوه و په‌ریان پیدایا و چه‌ندان ولآتی تری دیکه‌شیان خسته سه‌ر ده‌وله‌تی ئیسلامی و ئایینه‌ پی‌رۆزه‌که‌ی ئیسلامیان به‌ته‌واوی پراگه‌یاند تاگه‌یوه‌ته ده‌ستی ئیمه‌وخوای گه‌وره‌ش پشتی گرتون و به‌سه‌ر هه‌مو که‌ندو کۆسپه‌و ئه‌سته‌نگیک دا سه‌ری خستون و کافران و بی باوه‌پانی بۆ سه‌ر شوپرو زه‌لیل کردن.

۲. ئه‌وه‌ی پی‌ویسته له‌سه‌ر موسلمانان ده‌بی له‌سه‌ر پرپه‌وی پیشینانی پیاو چاکان برۆن و ریگه‌ی ئه‌وان به‌رنه‌ده‌ن، که بریتین له‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ و سه‌حابه‌کانی ﷺ و شوین که وتوانی، بۆ ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره پشتیان بگریت و سه‌ریان بخات، ده‌نا به‌پیچه‌وانه‌وه سه‌رشوپرو پی‌سوایان ده‌کات. هه‌روه‌ک ئه‌مرۆ ده‌ی بینین. جاهه‌ر که‌س و کۆپرو کۆمه‌لیک بانگه‌شه بۆ ده‌ست گرتن به‌قورئانه‌که‌ی خوا (الله) و سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ به‌قسه‌و به‌کرده‌وه بکات، ئه‌وه بی گومانه که کۆمه‌لی سه‌رکه‌وتو (الطائفة المنصورة) و کۆمه‌لی سه‌له‌فی ده‌بن و ئه‌وان له‌ئه‌هلی سوننه‌ت و کۆمه‌ل (أهل السنة والجماعة) ده‌بن و ئه‌وان دوسته‌ی رزگار بون (الفرقة الناجية).

۳. کۆمه‌لی پیشینه (الجماعة السلفية)

ئه‌م کۆمه‌له چاکترین و پیاکترین و نزیکترین کۆمه‌ل و گروپیکن بۆ جی به‌جی کردنی ئه‌حکامه‌کانی قورئان و سوننه‌ت و گرنگی دانی ته‌واو به‌عه‌قیده‌و یه‌کتاپه‌رستی خوا که قورئانی پی‌رۆز گرنگی یه‌کی ته‌واوی پی ده‌دات و پی ی له‌سه‌ر داده‌گریت و فرمان

به‌موسلمانان ده‌دات که‌له‌ه‌مو پرکاته‌کانی نویژه‌کانیاندا دوباره‌و چهند باره‌یان ده‌بکه‌وه که‌بریتین له‌فهرموده‌کانی خوی گه‌وره له‌سوره‌تی (الفاتحة) دان ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۱).

۴- سه‌له‌فیه‌کان توند ده‌ست به‌سوسنه‌ته‌وه ده‌گرن:

فهرموده‌ راست و دروست و بی‌هیزو دانراوه‌کان هه‌مو له‌یه‌کتری جیاده‌که‌نه‌وه، فرمان به‌برواداران ده‌که‌ن که‌ته‌نیا کار به‌فهرموده‌ راست و دروسته‌کان بکه‌ن و واز له‌بی‌هیزو دانراوه‌کان بینن. به‌کارکردن و به‌گویره‌ی فهرموده‌ی پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که‌ فهرمویه‌تی: { مَنْ قَالَ عَلَيَّ مَالِمٍ أَقْلٍ فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ } (۲)

سه‌له‌فیه‌کان ئه‌وانه‌ن که‌ده‌گه‌پینه‌وه سه‌ر پیشینانی پیاو چاک که‌بریتین له‌له‌پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و سه‌حابه‌کان صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و شوین که‌وتوانی ئه‌وان و سه‌ر به‌هیچ که‌س و گروپ و لایه‌نیک نین و له‌بنچینه‌و بانگه‌شیان :

- تیگه‌یشتن و حالی بون له‌قورئانی پیروژو سوننه‌ت به‌گویره‌ی تیگه‌یشتن و حالی بونی پیشینانی پیاو چاک.
  - ئه‌گه‌ر به‌لگه‌ی نه‌قلی له‌قورئان و سوننه‌ت به‌راستی زانی ئه‌وا عه‌قلیش شاهیدی بۆ ده‌دات واته به‌راستی ده‌زانی.
- پیچه‌وانه‌شی نیه (إذا صح النقل شهد العقل ولاعكس).

(۱) واته ته‌نیا هه‌ر تۆ ده‌په‌رستین و به‌ندایه‌تی ته‌نیا هه‌ر بۆ تۆ ده‌که‌ین ئه‌ی خودای گه‌ره‌و و په‌روه‌ردگارمان و داوای یارمه‌تی کۆمه‌ک و ده‌ستگیرویی ته‌نیا هه‌ر له‌تۆ ده‌که‌ین و ته‌نیا هه‌ر بۆ لای تۆ دین. (وه‌رگێڕ).

(۲) أ. حسن رواه أحمد.

ب. واته: هه‌ر که‌سیک شتیک به‌زمانی منه‌وه هه‌ل به‌ستیت و بیلی و منیش نه‌م گوتبیت با ئه‌و که‌سه جیگه‌ی خۆی له‌ناو ئاگری دۆزه‌خ دا دابخات. (وه‌رگێڕ).

- گویمان لی بو وفه رمانبه رداریمان کرد (سمعنا وأطعنا) . خوْشه ویستی پیغه مبه رسول الله ﷺ به قسه و به کرده و هوش نه نجام ده دن.
  - ئایینی ئیمه ئایینی شوین که وتنه نه که ئایینی داهینان.
  - بنچینه و وینه پرهت و بینه ما و بینه وان له عه قیده و به ندایه تی کردندا چاوه پروان کردنه هه تا به لگه یه که ده ست ده که ویت، به لام له مامه له کردن و خواردن و خواردنه و هه دا ریگه پیدانه (مباح) هه تا کو به لگه ی حه رامی په یدا ده بیت و ده ست ده که ویت.
  - هه ر که سیک له سه ر په یره و وپروگرامی قورئانی پیرونو سوننه ت و سه حابه کان بپروت نه وه سه له فیه و ده چیتته وه سه ر پیشینه ی پیاو چاکان که بریتین له سه حابه کان و شوین که وته کان و پیشه وایانی تیکۆشه ر (الأئمة المجتهدون) ﷺ . وه نه وانه نه هلی سوننه ت و جه ماعه تن . واته سه له فیه به خوْی بزانیته یان نان بیه ویت یان نه یه ویت، پی ی خوْش بیت یان نا .
- ده رباره ی گروهی رزگار بو (الفرقة الناجية) پرسیاریان له شیخ عبدالعزیز کورپی باز کرد: فه رموی: هه ر که سیک له سه ر په یره و وپروگرامی پیشینانی پیاو چاک بپروت جا له هه ر کۆپو کۆمه لیک بیت نه وه له کۆمه لی رزگار بوانه (الفرقة الناجية) (پرسیاره که شو وه لامه که یشم له حه ره می مه که که ی پیروژ گوی لی بوه)

نامۆزگاری گشتی:

۱. لەسەر موسلمانان بەگشتی و پەرودەباران و ھەموو گروپە ئسلامی یەکان بەتایبەتی پێویستە کە لەسەر پڕۆشوینی پێغەمبەر ﷺ بپۆن، ھەر وەك ئەو سەرھەتا بانگ کردن بۆ یەکتاپەرستی خوا دەست پێ بکەن بۆ پتر کردن و گەرە کردنی کۆمەلگە ی ئیسلامی، ئەو جار دەورو بەرو کۆمەلگایەکی چاک پێک بەینن، ھەتا کو کۆمەلگە یەکی باش و چاکخواز پێک نەھینن و شوین کەوتە قورئان و سوننەت نەبن سەرکەوتو نابن، جائەگەر ھەل و مەرجه شیوا و باشەکان ھاتنە دەست ئەوا حاکمییکی موسلمانان باش و دادپەرور دابنریت کە حوکم بە قورئان و سوننەتی پێغەمبەر ﷺ بکات و ئاوات و ئامانجەکان و عیزەت و سەرئەرفرازی بۆ موسلمانان بێنیتەو ھو سەرکەوتنی یە کجارەکی دۆست و پشکی موسلمانان بیت، ئەویش بە دامەزراندنی دەولەتی ئیسلامی راستە قینە.

۲. ئەرکی سەر شانی موسلمانان بەگشتی و بانگەوازکاران بەتایبەتی ئەو یە کە پێویستە لە سەریان پێشەکی حوکمی ئسلام لەسەر خۆیان و خا و خیزان و خزمان و کەس و کاری خۆیان جی بەجی بکەن، پێش ئەو ی داوا لە حوکمرانان بکریت بۆ جی بەجی کردنی - بۆ ئەو ی خوی گەرە سەرکەوتنیان بۆ بنوسی و یارمەتیان بدات، بینیومانە زۆریک لە گروپە ئیسلامیەکان حوکمی ئیسلام لە کاتی ھەلس و کەوتی یان لە گەل خەلکی دا پەچا و ناکەن و کاتیک بە حوکمی ئیسلام حوکمیان بەسەردا بکریت قبولی ناکەن و پازی نین، ئەمە ی کە باسی دەکەین لە ھەندئ لە تاکەکانیان دا پو دەدات.

۳. ھەول دان و تیکۆشان بۆ چەسپاندنی حوکمی خوا لەسەر زەوی بەگوێرە ی ئەو بەرنامە یە ی کە خوا بۆ نادوینە خوار، ئەم تیکۆشانەش لەسەر شانی ھەمو موسلمانان پێویستە. دەبی ئەم حوکم کردنە بەنەرمی و ژیربێژی و نامۆزگاری باش و چاک بیت، بە پێ ی فەرمودە ی خوی گەرە بیت کە دەفەر موی:

﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجِدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ (۱)

۴. نابیّ به هیچ شیوهیهك توندو تیژی و خویشاندان بکریّت له پیناو کار کردن به حوکمی شهریهتی ئیسلامی، چونکه ئەمه له ئیسلامدا جیگه ی نابیتته وه وئاوات و ئامانجهکان ناهینیتته دی وهه همیشه پشت گویّ ده خریّت و وه لّام نادریتته وه، سه رباری ئەمه ش زهره رو زیانیکی به رجهسته به سه ر تاک وکۆمه لی موسلمانان وگروه ئیسلامی یه کاندایینیت. ئەم دیاردهیه له زۆریک له ولّاته عه ره بیهکان و ئیسلامیه کاندایهاتۆته دی و به کاریان هیناوه، کاریکی زۆر نامۆ و به لکو زۆر دل ناخۆش که ریشه که خویشاندانی ژنان له ولّاتیکی عه ره بی و موسلماندا ده پرژینه ناو بازارو خویشاندان ده که ن بو جیّ به جیّ کردنی قورئان و پۆشاکي شهرعی بیّ ئاگا له وهی که سه رپیچی قورئانیا ن کردوه که فرمانیا ن پیّ ده کات که له ژور نه چنه ده ره ههروهك خوی گه وره ده فه رموی: ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ﴾ ((الأحزاب: ۳۳)) واته له ماله کانی خو تاندا بمیننه وه و مه چنه ده ره.

۵. ئەو که سانه ی که ئەم ئایه ته ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ سورة المائدة (۴۷). ده که نه به لگه بو کافر کردنی موسلمانان. ابن عباس ده لی: هه ره که سیك بریاری کافر بونی واته ده رچون له دین به م ئایه ته بدات ئەوه سته مکاره (فاسق) ه، هه روه ها ابن جریر هه مان هه لّبژارده و بوچونی هه بوه و عطاء ده لی: بریار دان به و ئایه ته واته هه رکه سیك به حوکمی خوا کار نه کات کوفری ژیر کوفره واته: پیّ ی کافر نابیت به لّام کوفر کردنی که له کوفری گه وره بچو کتره و پیّ ی له ئیسلام ده رناچیت.

أ — هه ر حکومه ت و پییشه و او دادوهریک (الحاکم) به غه یری ئەو به رنامه یه ی که خوا ناردویه تیه خوار حوکم بکات و پییشی رازی بیّت و ددانی پیدا بنیت ئەوه سته مکارو فاسقه پیویسته ئامۆژگاری بکریّت و دوعای چاکی بو بکریّت که بگه ریتته وه، یابانگی گه رانه وه بو حوکمی خوی لی بکریّت و داوای واز هینان و فرییدان و دور که وتنه وه له و بیرو باوه ره پوچه له ی لی بکریّت.

ب — به لّام په نا به خوا ئەگه ر بریاری پیّ نه بیّت له بهر ئەوه کاری پیّ نه کات که یاسایه کی تری ده ستردی مروقی پیّ باشتر بیّت وله جیگه ی حوکمی خوی دای بنیت و پیّ ی وای

ئو ده‌ستورو یاسایه له‌ده‌ستورو یاسای خوای گه‌وره چاک‌تره‌و یاسای خوا به‌که‌لکی سه‌رده‌می ئیستای پیش‌که‌وتن و ته‌کنۆلۆژیا وه‌ک خۆیان گۆته‌نی نایه‌ت په‌نا به‌خوا ئه‌وه کافره‌و له‌دینی خوا هه‌ل گه‌راوه‌ته‌وه‌و له‌م دینه‌ پاکه‌ ده‌رچوه. ئه‌مه‌ش ده‌بی ئامۆژگاری بکریت ده‌بی بگه‌رپێته‌وه‌ بۆ حوکمی خوای په‌روه‌ردگارمان، به‌کار کردن به‌و فه‌رموده‌یه‌ی خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی که‌به‌موسا و هارونی برای فه‌رمو: بچن بۆ لای فه‌یره‌ون و ئامۆژگاری بکه‌ن به‌لکو بگه‌رپێته‌وه‌ بۆ حوکمی خوای گه‌وره، ئه‌و فه‌یره‌ونه‌ مله‌وره‌ی که‌داوای خوایه‌تی ده‌کرد خوا په‌نامان بدات ﴿أَذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ﴾ ﴿٥٣﴾ فَقَوْلَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لِّعَلَّهِ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَحْشَىٰ ﴿٥٤﴾ (١)

٦. له‌سه‌ر بانگه‌وازکاران پێویسته‌ که‌پشو درێژو خۆراگر بن له‌پیناو دروست و کردن و به‌ریاکردنی ده‌وله‌تی ئیسلامی دا، ده‌بی ئارام بگرن له‌سه‌ر ئه‌و هه‌مو نه‌هامه‌تی و ده‌ردی سه‌ریه‌و گێره‌و قه‌رقه‌شه‌یه‌ی دێته‌ ریگه‌یان له‌سه‌ر ده‌ستی کافران و بی باوه‌ران و هه‌ل گه‌راوان له‌دینی خوا هه‌روه‌ک پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ئازارو ئه‌شکه‌نجه‌ و کیشه‌ و ئه‌سته‌نگ و درک و داله‌کانی ریگه‌ سل نه‌که‌نه‌وه‌ و له‌بانگه‌شه‌ی خۆیان نه‌که‌ون و سارد نه‌بنه‌وه‌ بۆ یه‌کتاپه‌رستی (الله) له‌به‌ندایه‌تی کردن و نزاو پارانه‌وه‌ و حوکم گێران و بانگ کردنی خه‌لکی بۆ ئیسلام و راگه‌یاندنی دینه‌که‌یان و حالی کردنی موسلمانان له‌دینه‌که‌یان به‌رده‌وام بن. و ده‌ست گه‌رۆیی ئه‌وانه‌ بکه‌ن که‌لاری و چه‌واشه‌کراون و هه‌ولی ده‌ره‌ینانه‌وه‌یان له‌زۆلکاوی بی ئیمانی و نه‌فامی دا بدن، هه‌روه‌ها به‌رده‌وام بن له‌تیکۆشان و جه‌نگ کردن له‌ریگه‌ی خواداو په‌روه‌رده‌ کردن و فه‌یردنیکی ئیسلامیانه‌ بۆ هه‌ینانه‌ دی کۆمه‌لگایه‌کی چاک و پاک

(١). سورة طه: ٤٣ - ٤٤)

ب. واته: بچن بۆ لای فه‌یره‌ون و ئامۆژگاری بکه‌ن، به‌لکو بیر بکاته‌وه‌و له‌خوا به‌ترسیت، به‌نه‌رمی و له‌سه‌رخۆ و ژیرانه‌ قسه‌ی له‌گه‌لدا بکه‌ن و ئامۆژگاری بکه‌ن، به‌لکو بگه‌رپێته‌وه‌ (وه‌رگێز)

وخواوین که حوکم به قورئان و سوننه تی پیغه مبه ره که ی خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بکات له هه مو بواره کانی ژیاندا.

چالاکى قوتابخانه (النشاط المدرسي)

چالاکى قوتابخانه سوډى زورو پۆلئىكى بهرچاوى هه يه بۆ قوتابيان، سه ده ها سوډو كه لکى بۆ له ش و دل وده رونی مروّف هه يه .
 ۱. وشه ی جوان وبه كه لك (الكلمة الطيبة)

باش وایه پيش ئه وه ی بچنه پۆله وه قوتابيان له گۆره پانی قوتابخانه دا کۆبکرینه وه و مامۆستا یا به کى له قوتابيان هه ندى له ئایه ته کان و فه رموده ی پیغه مبه روست صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لیکدانه وه یه کى کورتى قورئان و فه رموده یان بۆ بخویندریته وه (۱)
 ۲. به سه ره ات وچیرۆك (القصة):

قوتابيان هه ميشه حه زیان له به سه ره ات وچیرۆك گيړانه وه يه، بۆيه له سه ر بربان و خوشکانى مامۆستای په روه رديارى موسلمان پيويسته ئه م به سه ره ات وچیرۆكانه له وته ی به یانیناندا بۆ قوتابيان زۆر بخویندریته وه، هه روه ها له کاتى وانه گوتنه وه و گه شته قوتابخانه ییه کان و کاته کانی تر دا بۆیان بگيړدریته وه به تايبه تی ئه و به سه ره ات وچیرۆكانه ی که به یرو باوه ر و عه قیده ی پاک له دل و ده رونه ی قوتابیاندا ده چه سپینی. ئیستاش به یارمه تی خواى گه وره هه ندى له وچیرۆك و په خشانانه تان بۆده گيړمه وه که له سوننه تی پاکى پیغه مبه ردا هاتون:

عن معاوية بن الحكم السلمي رضي الله عنه قال: (.. وكانت لي جارية ترعى غنماً لي قبل أحد و الجوانية، فاطلعت ذات يوم، فإذا الذئب قد ذهب بشاةٍ من غنمها، وأنا رجلٌ من بني آدم

(۱) به لām به داخه وه له ولاتى ئيمه دا دين شتيكى لاوه كى و خراوته په راويژه وه. ئه وه ی به خه يال دا نه يات دینه جاچ جاى ئه وه ی کۆبکرینه وه و ئایه ت و فه رموده یان بۆ بخویندریته وه، خواى گه وره رینومايى هه مو لایه کمان بکات. آمین .. (وه رگيړ).

آسَفُ كَمَا يَأْسِفُونَ، وَلَكِنِّي صَكَّكْتُهَا صَكَّةً (ضربتها ولطمتها) فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَعَظَمَ ذَلِكَ عَلَيَّ، قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا أَعْتَقُهَا؟ قَالَ: (إِئْتَنِي بِهَا، فَقَالَ لَهَا: أَيْنَ اللَّهُ؟ قَالَتْ: فِي السَّمَاءِ، قَالَ: مَنْ أَنَا؟ قَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ، قَالَ: إِعْتَقُهَا فَإِنَّهَا مُؤَمَّنَةٌ) (١)

سوده‌گانی ئەم فەرمودیه:

(أ) سەحابەکان لە هەموو کێشە و تەنگ و چەلە مەیه‌ک دا دەگەرانەو هەبوو لای پیغەمبەر ﷺ بوو. هەل کردن و چارەسەری کێشە و تەنگ‌زەکانیان بە حوکمی خواو پیغەمبەری خوا ئەویش سەرەداو و گریو کۆیرە کێشەکانیان بوو دەکردنەو و چارەسەری بوو دەدۆزینەو.

(ب) رازی بون بە حوکمی خواو پیغەمبەری خوا هەرۆک خۆی بالا دەست و کاربەجی دەفەرموی: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِيْ أُنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (٢)

(١) أ. رواه مسلم.

ب. واتە: لە معاویەیی کۆری حکم السملی یەو دەگێرێنەو کە گوتویەتی: (جاریەکم هەبو لەلای کێوی ئوحد و ناوچەیی جەوانیە مەپەکانی منی دەلەو پاندن. پۆژیکیان چومە سەردانی و دیتم کە گورگ مەپێکی خواردووە منیش توپە بوم و لیم داو بەر مشتە کۆلانم دا. دواپی بوو پیغەمبەرم گێرایەو، زۆری لێ قورس کردم منیش گوتم: ئازادی نەکەم ئەو پەسولی خوا؟ فەرموی بچۆ بۆم بانگ بکە، منیش بۆم بانگ کرد. لێ ی پرسی: خوا لە کۆی یە؟ گوتی: لە ئاسمانە. فەرموی من کیم؟ گوتی: توو پیغەمبەری خوا. ئەو جار فەرموی: ئازادی بکە ئەو بپوادارە. دیارە ئەویش لە سەر فەرمودەیی پیغەمبەر ﷺ ئازادی دەکات. (وەرگێڕ؟)

(٢) أ. سورة النساء: (٦٥)

ب — واتە: سویند بە پەروەردگاری توو ئەوانە بپوایان نیە هەتاکو ئەو کێشە و ناکۆکی یانەیی کە لە نیوانیاندا پو دەدات نەیی هیننە لای توو بە حوکمی خوا رازی نەبن، کاتی کێش کە هاتنە لات و بەو حوکمە کە توو بۆت کردون رازی نەبن و بەتەواویش تەسلیمی خوا نەبن واتە لەدڵ و دەروندا

ج) قایل نه بونی پیغه مبهرو صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و قبول نه کردن له سه حابه معاویة که له جاریه که ی بدات وئهم کاره ی به گونا حیکی گه وره دانا. ده با په روه ردیاران به مه به ناگا بینه وه و له مه وریا بن و شوین پی ی پیغه مه به روه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بگرنه بهر له په روه رده و فیر کردنیاندا له ژیانی روژانه یاندا.

د) پیویسته بپواداران همیشه پرسیار له یه کتا په رستی و عه قیده و ئه حاکامه کانی شه ریعته ی ئیسلام بکن، له وانه ش به رز راگرتن و له سه روه بونی (علو) و به پیروز راگرتنی به سه ر دروستکراوه کانی خوی دا، به لکو واجبه له سه ر همو که سیک همیشه به دوا ی راستیه کاندا بگه رین وچی یان له دل دا بو با له زنا تر له خویان بپرسن.

ه) دروسته موسلمانان پرسیار بکن که خوا له کو ی یه؟ ئه وه بوو پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له جاریه که ی پرسى: خودا له کو ی یه؟

و) دروسته و شه رعیه وه لام بدریتت وه که (الله) له ئاسمانه (واته له سه روی ئاسمانه کانه وه یه). به پی ی وه لامدانه وه ی جاریه که بو پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

ز) بپروا بون به وه ی که خوا له ئاسمانه به لگه ی دروست بونی ئیمان، که ئه مه له سه ر همو موسلمانیک واجبه. خوی گه وره ش له قورئانی پیروزدا ده فرموی: ﴿ءَأَمِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ تَخْسِفَ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ﴾ ﴿١﴾ (ابن عباس ده لی: (من فی السماء) ئه وه ی له ئاسمانه مه به سستی له زاتی (الله) یه.

ح) دروست بون و کامل بونی ئیمان به شایه تی دان به محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که نیردراوی خویه.

به حوکمه که ی تو رازین هه روه کو پیغه مبه ر له فرموده یه کی دا فه مویه تی: ﴿وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ﴾ ته فسیری ابن کپیر. (وه رگپ) (١) أ. سورة الملك: (١٦)

ب. واته: نایا پیوه له خوتان ئه مینن که خوی گه وره له سه روی ئاسمانه کانه وه به زه ویتان دا رو به ریتت خوار؟ (وه رگپ).

(ط) هه‌له‌یه و به‌هه‌له داچوه هه‌ر که‌سیک بلی: خوا به‌خودی خوی له‌هه‌مو شوینیکه، راستیه‌که‌ی خوا به‌خودی خوی له‌ئاسمانه و به‌زانباری وزانستی خوی له‌گه‌لماندایه و ده‌مان بینی و وگویی ی لیمانه.

(ی) داوا کردنی جاریه‌که له‌لایه‌ن پیغه‌مبه‌روست^{ص‌ل‌ل‌ه} بۆ تا‌قی کردنه‌وه‌ی که‌ب‌پروای هه‌یه یان ن؟ به‌لگه‌یه که‌پیغه‌مبه‌ر نه‌ین زان نیه^(۱). هه‌روه‌کو سو‌فی یه‌کان ده‌لین گوایه پیغه‌مبه‌روست^{ص‌ل‌ل‌ه} غه‌یب ده‌زانی.

(ک) ئازاد کردن بۆ ب‌پرواداره نه‌ک بۆ کافر، چونکه پیغه‌مبه‌روست^{ص‌ل‌ل‌ه} جاریه‌که‌ی به‌تا‌قی کرده‌وه، دوای نه‌وه‌ی بۆی پون بۆوه که‌ئیمانداره فرمائی به‌معاویه دا که‌ئازادی بکات.

۳. گۆفار یا بلاو کراوه‌ی سه‌ر دیوار (مجله‌ الحائط):

یه‌کی له‌کارو چالاکیه‌کانی تری قوتابخانه بریتیه له‌ بلاو کردنه‌وه‌ی سه‌ر دیوار که‌له‌قوتابخانه‌دا له‌شوینیکی به‌رزدا هه‌ل ده‌ها وه‌سریت، که‌تیایدا جووره‌ها بابته و زانیاری وزانستی به‌که‌لکی تیدا بلاو ده‌کریته‌وه. وه‌ک ئامۆژگاریه‌کان، په‌ندی پیشینان و قسه‌ی نه‌سته‌ق، هه‌واله‌کان، پیش‌برکی‌کان و کاته‌کانی تا‌قی کردنه‌وه‌وگه‌لی زانیاری تری به‌سودو به‌که‌لک. له‌ئاماده کردنی ئه‌م گۆفاره‌دا قوتابیان به‌سه‌ر په‌رشتی مامۆستا به‌شداری تیدا ده‌که‌ن. ئه‌و قوتابیان‌ه‌ی که‌ خو‌ش‌نوسن هه‌ل ده‌بژێردرین بۆ نویسی و ته‌ی پۆژانه وه‌فتانه. له‌ئایه‌تی قورئان یا فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌روست^{ص‌ل‌ل‌ه} یا خود دیره‌ شیعر، که‌باسی ئه‌خلاق‌ی به‌رز یاسودی په‌روه‌ده‌یی تیدا بیته، هه‌روه‌کو شاعر ده‌لی:

والأم مدرسة إذا أعدتها
أعدت شعباً طيب الأعراق (٢)

(١) واته: ئه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌روست^{ص‌ل‌ل‌ه} ئاگای له‌غه‌یب بایه ئه‌وا جاریه‌که‌ی بانگ نه‌ده‌کرو پرسپاری لی نه‌ده‌کرد و به‌تا‌قی نه‌ده‌کرده‌وه داخۆ ب‌پرواداره یان کافر. یه‌کسه‌ر به‌معاویه‌ی ده‌گوت: ئه‌و جاریه ب‌پرواداره و ب‌پۆ ئازادی بکه!! (وه‌رگێ).

(٢) واته: دایک وه‌ک قوتابخانه وایه‌ن ئه‌گه‌ر باش و پ‌ر ئیمان په‌روه‌ده بک‌ریت ئه‌وا گه‌لیکی په‌گ و‌پیشال داکوتا و پته‌وت ئاماده کرده. (وه‌رگێ).

ههروه‌ها شاعریکی تر ده‌لی:

الله أسأل أن یفرج کربنا فالکرب لا یمحوه إلا الله (۱)

۴. پیشبرکی ی ئایینی وخه‌م ره‌وینی به‌کان (المسابقات الدینییه والترفیهییه):

یه‌کیکی ترله‌چالاکیه‌کانی په‌روه‌ردیاران پیشبرکی یه‌که‌پۆلئیکی گرنگی هه‌یه‌له‌چالاک کردنی بیرو زیهنی قوتابیان. به‌تایبه‌تی کاتی مامۆستا پرسیاریان ئاراسته‌ده‌کات له‌چه‌ند بابه‌تیکی جۆراو جۆرداو قوتابیانیش له‌وه‌لامدانه‌وه‌ی دا پیشبرکی ده‌که‌ن (به‌تایبه‌تیش که‌وه‌لامه‌که‌خه‌لاتی په‌(درجه‌) ی تیدا بیته - وه‌رگیته) باشتر وایه‌له‌وکاته‌دا مامۆستایان خه‌لاتی ماددی و مه‌عنه‌وی بۆ هانداتی قوتابیان بدات به‌و قوتابیان‌ه‌ی که‌به‌شداری پیشبرکی یه‌که‌ده‌که‌ن.

۵. گه‌شت وسه‌ردانه‌کانی قوتابخانه‌:

له‌سه‌ر قوتابخانه‌کان پێویسته‌که‌هه‌ندی گه‌شت وسه‌ردان بۆ قوتابیان ساز بکه‌ن که‌تیایدا قوتابیان سه‌ردانی مزگه‌وته‌کان، کێلگه‌کشتوکالی یه‌کان، گۆرستان و کارگه‌و قوتابخانه‌کانی تری دراوسی بکه‌ن له‌ده‌قه‌ره‌که‌دا، بۆ ئه‌نجامدانی یه‌کتری ناسین و ئال وگۆر کردن و له‌یه‌کتری وه‌رگرتنی زانست وزانیاریه‌جۆربه‌جۆره‌کان وچاو کرانه‌وه‌ی قوتابیه‌کان و مامۆستایان. هه‌روه‌ها پێویسته‌سالانه‌قوتابخانه‌کان به‌چه‌ند گه‌شتیک بۆ گوندو لادی نزیکه‌کان و بۆ هه‌ندی شوینی تری وه‌ک پوبارو ده‌ریاکان بۆ فیر بونی مه‌له‌کردن له‌لایه‌ن قوتابیان‌ه‌وه‌که‌زۆر گرنگو ته‌ندروستی یه‌، هه‌روه‌ها بۆ پی ده‌شت وقه‌د پاله‌جوان و قه‌شه‌نگ و دل‌رفینه‌کان.

۶. سه‌ردانی دایک و باوکان (زيارة الآباء والأهات): -

له‌قوتابخانه‌کان دا پێویسته‌که‌دایکان و باوکان بۆ سه‌ردانی قوتابخانه‌بانگ هیشت بکات بۆ ئه‌وه‌ی له‌نزیکه‌وه‌ هاریکاری مامۆستایان بکه‌ن بۆ چه‌له‌کردنی کیشه‌کان ئه‌گه‌ر هه‌بون، وه‌بۆ په‌روه‌رده‌کردنی کورپو که‌کانیان، ئه‌وه‌ی لی‌رده‌دا زۆر گرنگه‌ئه‌وه‌یه‌

(۱) واته‌: خواجه داوات لی ده‌که‌م که‌ته‌نگ وچه‌له‌مه‌و نه‌هامه‌تیه‌کانم له‌سه‌ر لابه‌ری که‌تۆ نه‌بی که‌سی تر ناتوانیت له‌سه‌رمان لابه‌ریت و پزگارمان بکات. (وه‌رگیته).

هه‌لۆیستی باوکان و دایکان و مامۆستایان یه‌کتری ده‌گره‌وه له‌پوی قوتابیاندا وه‌لۆیسته‌کانی ماله‌وه و قوتابخانه یه‌کتری نابرن و ئەمانه‌ش هه‌مو کار له‌ژیان و په‌وشتی قوتابیان ده‌کات. پێویسته له‌سه‌ر باوکان و دایکان ئە‌گه‌ر په‌وشت و هه‌لۆیستیکێ خراپیان له‌مامۆستایه‌ک له‌قوتابخانه‌دا بینی بالای کورپو کچه‌کانیان ده‌ری نه‌خه‌ن و با بی ئەوه‌ی منداڵه‌کانیان بزائن سه‌ردانی قوتابخانه‌که بکه‌ن و چاره‌سه‌ری کێشه‌که بکه‌ن بۆ ئەوه‌ی پێزو خۆشه‌ویستی له‌نیوان قوتابی و مامۆستایاندا به‌رده‌وام بێت. هه‌مو لایه‌ک ده‌زانین که هه‌مو که‌سیک قابیلی هه‌له‌ کردنه‌ ته‌نیا خوای گه‌وره‌ نه‌بێت، باشتترینی هه‌له‌که‌رانیش ئەوانه‌ن که تۆبه ده‌که‌ن و جارێکی تر ناچنه‌وه سه‌ر هه‌له‌کانیان هه‌روه‌کو له‌فه‌رموده‌ی راستی پێغه‌مبه‌ردا ﷺ هاتوه‌.

پێشبرکی له‌قوتابخانه‌دا

چاک وایه مامۆستایان له‌قوتابخانه‌کاندا پێشبرکی ی زانستی له‌نیوان قوتابیه‌کانیاندا ئە‌نجام بده‌ن، چونکه پێشبرکی توانای بیر کردنه‌وه و له‌به‌ر کردنی قوتابیان پتر ده‌کات و بیرو زیهنی یان بۆ زانیاریه‌کان ده‌کرێته‌وه و زۆری پێی که‌یف خۆش و دلخۆش ده‌بن. پێشبرکی گه‌لی جۆری هه‌ن، پێویسته له‌سه‌ر مامۆستایان گرنه‌گرتینان پێش گرنگیان بخه‌ن، به‌م شیوه‌ی خواره‌وه:

(۱) پێشبرکی له‌به‌ر کردنی قورئانی پیرۆز:

پێویسته مامۆستایان له‌م بواره‌دا پێشبرکی یه‌ک ساز بکه‌ن که به‌شیک له‌قورئان، یان چه‌ند ئایه‌تیکیان بدات که له‌به‌ری بکه‌ن. ئە‌وجار پێشبرکی یه‌که له‌نیوان دو یا سی قوتابی دا ئە‌نجام بدات و نیشانه‌ی باش یا ئافه‌رین یا خود خه‌لات بۆ سه‌رکه‌وتوان دابنێت (۱).

(۱) وه‌ک ئە‌م پێشبرکی یه‌ په‌روه‌ردیاران له‌هه‌ر شوێنیک بن، یا باوکان و دایکان له‌ماله‌وه له‌نیوان منداڵه‌کانیاندا ساز بکه‌ن و دوایش خه‌لات به‌سه‌ر سه‌رکه‌وتوان و یه‌که‌م و دوهم و سێ یه‌مه‌کان دا دابه‌ش بکه‌ن به‌پێی پله‌و ئاستی سه‌رکه‌وتنه‌که‌یان بۆ ئە‌وه قوتابیان یا منداڵه‌کان هان بده‌ن که ئە‌وپه‌ری هه‌ول و کۆششی خۆیان بخه‌نه‌ گه‌ر بۆ به‌رز کردنه‌وه‌ی ئاستی زانست و زانیاریه‌کانیان. ئە‌وانه‌ی پله‌ی

هيوای باشتەر بون بۆ سهرنه كه وتوه كانيش بخوازن و هانی پتر ههولّ دانیان بۆ بدات. وه هه ر ئه م پيشبركی یه ده توانری فراوان تر بکریت له نیوان دو پۆل یا له نیوان دو قوتابخانه دا بکریت. ههروه ها له نیوان مامۆستایان و خۆیان دا یاله نیوان دو ولّات یا چه ند ولّاتیك دا ئه نجام بدرییت. ههروه كو شانشینى عه ره بی سعودی له میانه ی ده زگاكانی راگه یاندنی دا ئه نجامی ده دات:

(أ) بهرنامه یه کی ئیستگه یی له ژیر ناو نیشانی (ناشی فی رحاب القرآن) له ته له فزیونه وه مندالان نیشان ده دات كه مندالان ئه وه ی له بهریان کردوه ده ی خویننه وه، ئه مه هۆکاریکه بۆ هاندانی قوتابیان ومندالان كه قورئانی پیروژ له بهر بکه ن، ههروه ها بۆ وه رگرتنی ئه و خه لاتانه ی كه به م بۆنه یه وه وه ری ده گرن.

(ب) پيشبركی یه کی جیهانی كه وه زاره تی هه ج وئه وقاف سالانه پسی ی هه لّ ده ستییت بۆ له بهر کردنی قورئانی پیروژ وته فسیر کردنی قورئان وجوان خویندنه وه (تجوید). ههروه ها خه لاتی ریز لیئانی ماددی ومه عنه وی یان ده دریتی بۆ هاندانیان، ئه مه ویرای ئه و پاداشته زۆره ی كه له ئه نجامی له بهر کردنی قورئان له پۆژی قیامه تدا كه ده یان دریته وه (۱)

(ج) بهرنامه یه ك به ناوی (أبنائ الإسلام - پۆله كانی ئیسلام) كه بریتییه له له بهرنامه یه کی ئیسلامی سه ركه وتو كه په یوه ندى ئیسلامی جیهانی پسی یه وه هه لّ ده ستییت.

۲) له بهر کردنی فه رموده ی پیروژ:

ههروه ها مامۆستایان چ پیاو وچ ژن پیویسته كه چه ند پيشبركی یه ك بۆ له بهر کردنی فه رموده پیروژه كانی پینغه مبه ر صلی الله علیه و آله ساز بکه ن، چونكه زۆر گرنگ و پیویسته و دوه مین

كه متریان هیئاوه پيش ئه وانى تر بکه ونه وه یان هه ر نه بی بگن به وان، ههروه ها جۆری ئه م پيشبركی یانه خۆشه ویستی له نیوان قوتابیان و پهروه ر دیاراندا زیده تر ده كات. (وه رگیڤ).

(۱) به مه رجی نیاز پاکی (الإخلاص) یان ته نیا بۆ خوابییت، نه ك هه ولّ دان و خۆماندو کردنه كه یان له پینا و به دست هیئانی ئه و خه لاته دا بییت كه له دنیا دا له مامۆستا یان له هه ر كه سی، یا له هه ر دامو ده زگا و دامه زراوه یه ك وه ری ده گرن (إنّما الأعمال و بالنیات). (وه رگیڤ).

سه‌رچاوه‌یه له‌ته‌شریح و به‌رنامه‌ی خوادا دوا‌ی قورئانی پی‌رۆز و سود به‌قوتابیان ده‌گه‌یه‌نیٔ له‌دنیاو له‌قیامه‌تدا.

(۳) زمانی عه‌ره‌بی:

پێویسته له‌سه‌ر خوشک و بریانی په‌روه‌ردیار که‌له‌گه‌ل قوتابیاندا به‌عه‌ره‌بی قسه‌ بکه‌ن و هانیان بدن که‌به‌عه‌ره‌بی قسه‌ بکه‌ن و پێشبرکی له‌نیوانیاندا دروست بکه‌ن بۆ قسه‌ کردن به‌زمانی عه‌ره‌بی له‌گه‌ل مامۆستایان و براده‌ره‌کانیاندا. وه‌هانی سه‌رکه‌وتوه‌کان بدن که‌عه‌ره‌بی په‌وان (الفصحی) باش ده‌زانن به‌و شیوه‌ زمانه‌ قسه‌ بکه‌ن نه‌ک شیوه‌ عامی یه‌که‌ (۱).

(۴) له‌به‌ر کردنی هۆنراوه‌ (الشعر):

پێویسته قوتابیان هان بدرین بۆ له‌به‌ر کردنی چه‌ندان دێر هۆنراوه‌ی پر و اتاو به‌سود که‌بانگی یه‌کتا په‌رستی و تیکۆشان (الجهاد) ده‌کات. پێغه‌مبه‌ر ﷺ کاتی خنده‌کی له‌گه‌ل سه‌حابه‌کان دا لێ ده‌دا ئه‌م دێره‌ شیعرا نه‌ی (ابن ابی رواحه‌)ی ده‌گوتنه‌وه‌:

والله‌ لولا الله ما اهتدينا ولا تصدقنا ولا صلينا
فأنزلن سكينه‌ علينا وثبت الأقدام إن لاقينا
والمشركون قد بغوا علينا إذا أرادوا فتنةً أينا (۲)

(وه‌ وشه‌ی دوا‌ییان دووباره‌ ده‌کرده‌وه‌ (أبينا أبينا) وده‌نگیان له‌گه‌لدا به‌رز ده‌کرده‌وه‌.

(۱) ئه‌مه‌ سه‌باره‌ت به‌و قوتابیانه‌ی که‌عه‌ره‌بن یا له‌ ولاته‌ عه‌ره‌بیه‌کاندان و ته‌نیا عه‌ره‌بن به‌لام سه‌باره‌ت به‌ئیمه‌ی کوردیش شتیکی باشه‌ که‌هه‌مان مه‌به‌ست بگرینه‌ به‌ر بۆ فیڕ بونی زمانی عه‌ره‌بی له‌لایه‌ن قوتابیانی کورد و پێویسته‌ که‌زمانی عه‌ره‌بی فیڕ به‌ین چونکه‌ له‌ژیانی دنیا ماندا سویدیکی زۆری لێ وهرده‌گرین و به‌تایبه‌تیش که‌زمانی قورئان و ئایینی ئیسلام زمانی عه‌ره‌بیه‌، وه‌ه‌روه‌ها له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زمانی عه‌ره‌بی زمانیکی سه‌ره‌کی جیهانیه‌ و پۆشنبیره‌کانی پێ ده‌نوسرینه‌وه‌. (وه‌رگیڤ).

(۲) واته‌: وه‌للا‌هی ئه‌گه‌ر (الله) نه‌بوایه‌ ئیمه‌ هه‌رگیز پی‌گه‌ی راستمان نه‌ده‌دۆزیه‌وه‌. نه‌چاکه‌مان ده‌زانی و نه‌نۆیژی‌شیمان ده‌کردن. (ده‌ی خوا‌یه‌ هه‌ر کاتیک پویه‌روی کافران و هاوبه‌ش په‌یدا که‌ران و دوژمنانی ئیسلام بوینه‌وه‌ ئارامی و خو‌ راگری و پێداه‌ زراویمان پێ ببه‌خشیت و هاریکاریمان بکه‌یت و پیکانمان له‌گۆره‌پانی جه‌نگ دا توند رابگریتو ئه‌و خوا‌یه‌ی قاچمانی چه‌قاند، بێ باوه‌ران و هاوبه‌ش په‌یدا که‌ران و کافران سته‌میان لێ کردین، هه‌ر کاتیک و یستیان ئاشوبمان بۆ بنێنه‌وه‌ و شه‌پمان پێ بفرۆشن پێشمان پێ گرتن و نه‌مان هیشتن. (جائه‌م وشه‌ی دوا‌یی به‌ده‌نگی به‌رز دوجار ده‌گوتنه‌وه‌ - نه‌مانه‌ هیشتن، نه‌مان هیشتن). (وه‌رگیڤ).

چون قورئان بلیینه وه؟

(۱) ماموستا باسوره ته که، یائو ئایه تانه ی که مه بهسته له بهر بکرین له سهر ته خته په شه که یان له سهر وهره قه یه که به خه تیکی جوان وپون و سهر و ژیری یان بو بکات و بینوسیته وه به دیوارو له شوینیکی بهرز هالی یان بهاوه سیته، یاخود له سهر قورئانه که بیان خویننه وه.

(۲) به دهنگی جوان و پون و بهرز له گهل (ترتیل) و نهرم کردن و خوش کردنی دهنگی دهی خوینیته وه، ئه مجار دهنگی ده بریت واته راده وه سیت، به واتا ئایه تیک ده خوینیته وه و له کوتایی ئایه ته که ده وهستی. به گویره ی فه رموده ی (أم سلمة) کاتی پرساریان لی کرد، ئایا خویندنه وه ی پیغه مبه رسول الله ﷺ چون بوه؟ گوتی: (كان رسول الله ﷺ يقطع قرآنه آية آية) (۱) ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ

الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾...﴾

(۳) هیچی تیا نیه ئه گه رقوتابه کان بچوک بون ئایه ته کان له گهل ماموستادا بلینه وه بو ئه وهی له گوکردنی ئایه ته کاندایمانی رابیت. به لام ئه گه ره بون پیویست به وه ناکات.

(۴) ماوه یه که بدریت به قوتابیان بو ئه وه له بهر خوینانه وه به سرپه سرپو بی دهنگی دهنگو ژاوه ژاوه دروست کردن ئایه ته کان له بهر بکه ن و بو ئه وهی کار له یه کتری نه که ن و به یه کتری وه سهر قال نه بن. چونکه پیغه مبه رسول الله ﷺ ئه مهی قه دهغه کردوه که فه رمویه تی: {لا يجهر بعضكم على بعض في القرآن} (۲)

(۱) أ. صحيح رواه البخاری.

ب. واته خویندنه وه ی پیغه مبه رسول الله ﷺ ئایه ت ئایه ت دهی خویندنه وه له سهری ده وه ستا. (وه رگتیر)

(۲) أ. رواه البخاری.

ب. واته دهنگ به سهر یه کتری وه بهرز مه که نه وه له کاتی قورئان خویندندا.

(۵) نابی له کاتی قورئان خویندن دا په‌له په‌له بکه‌ن و خیرا بخویننه‌وه . ابن مسعود رضی الله عنه گوتویه‌تی: (لاتنثروا نثر الرمل، ولا تهذوه هذ الشعر، قفوا عند عجائبه، وحرکوا به القلوب، ولا یکن هم أحدکم آخر السورة) (الهد: الإسراع فی القراءة)^(۱)

(۶) ماموستا باقوتابیان وافیر بکات که (صدق الله العظيم) نه‌که‌ن کاتی که ده‌ست له قورئان خویندن هه‌ل ده‌گرن، چونکه نه‌مه هیچ به‌لگه‌یه‌کی شه‌رعی له‌سه‌ر نه‌هاتوه . قورئان خویندنیش به‌ندایه‌تی کردنه‌و به‌ندایه‌تیش نابی هیچ شتیکی زیادی بخه‌یته سه‌رو بیدعه‌ی تیدا بکه‌یت باقوتابی وا نه‌زانی که نه‌مه شتیکه له قورئان .

(۱) أ. رواه البغوي.

ب. واته: هینده به‌په‌له قورئان مه‌خویننه‌وه وه که‌چه‌نگه لیو په‌رش وبلایو بکه‌نه‌وه، نه‌وه که هونراوه‌ش به‌له‌راندنه‌وه و به‌په‌له بیخویننه‌وه . له‌شوینه سه‌رنج راکیشه‌کاندا بوه‌ستن و تیپینی لی بکه‌ن، به‌خویندنه‌وه‌یه‌کی وا بیخویننه‌وه که‌دلی خه‌لکی راچله‌کینن و که‌مه‌ند کیش بکه‌ن . باناوات ومه‌به‌ستتان نه‌وه نه‌بی که‌خیراو زو ته‌واوی بکه‌ن و بگه‌نه کوتایی سوره‌ته‌که یا بو ته‌واو کرنی خه‌تم په‌له په‌لتان پی بکه‌ویت وهیچ له‌خویندنه‌وه‌ی قورئانه‌که سود وهرنه‌گرن و په‌ندو عیبره‌تی لی وه‌نه‌گرن . (وه‌رگیږ) .

وهرزشی لهش (الریاضة البدنیه):

قوتابخانه کان گرنگی یه کی ته و او به وهرزشی لهشی ده دن، بو وانهی وهرزش ماموستای تایبته مند هه یه چ لهسه ره تای یه کان و چ له ناوه ندی و ناماده یی و دواناوه ندی و زانکوکاندا بیته. پیویسته لهسه ر خوشک و برایانی ماموستا و پهروه دیاران بو قوتابیتان پون بکه نه وه که ئایینی ئیسلام چ گرنگی یه کی به پهروه ده کردنی ئایینی داوه ئه و گرنگی یه شی داوه به پهروه ده کردنی وهرزشی لهشی و لهش ساغی، بو ئه وه یی موسلمانانی به هیزو به توانا به ره م بهینی، چ له پوی ئایینه وه بیته و چ له پوی هیزی بازو و له شه وه بیته. به کار کردن به فرموده ی پیغمبر ﷺ: { الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ، إِحْرَصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، اِسْتَعْنِ بِاللَّهِ، وَلَا تَعْجِزْ، فَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُولِ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ... كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ قَدَرَهُ اللَّهُ مَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنْ لَوْ تَفْتَحْ عَمَلَ الشَّيْطَانِ } (۱)

چونکه موسلمانانی به هیزو لهش ساغ هه میسه به توانا تره له به ندایه تی لهشی یه کان بو خوی گه وره وه ک نویتز کردن و پوژو گرتن و جهج کردن و تیکوشان (الجهاد)

(۱) أ. رواه مسلم.

ب. واته: موسلمانانی به هیزو به توانا و لهش ساغ گه لیک له موسلمانانی لاوازو بئ هیزو بئ وره و ئیمان لاواز خیر تره باشتره، ئه گه ر شتیك به لایه ک، ناخوشیه ک، یانه خوشیه کت توش بو مه لئ ئه گه ر ئه وام بکردایه وانه ده بو، یا ئه گه ر نه چوباما بو فلان شوین توشی ئه م قه ده ره نه ده بوم، نه خیر ئه مه هه رگیز وانه نه گه ر نهش چوبای ئه و ناخوشی یا ئه و به لایهت هه ر به سه ره ده هات، له بری ئه وه بلئ زور سوپا س بو تئ ئه ی خوی پهروه ردگارم ئه وه قه زاو قه ده ری تویه و هه ر ده بی بیته و گه رانه وه ی نیه مه گه ر خوت ویستت له سه ر بیته. تئ له سه ر ئه و شته سور به که سودی بو دین و دنیا تیدایه پشت به خوا به سه ته و داوای یارمه تی و سه رکه وتنی لی بکه و ده ست به ئیشه که ت بکه و هه رگیز په کت نه که ویته و وره به نه ده ی جا هه ر شتیك هاته ری نه لئ ی ئه گه ر وام نه کردایه توش نه ده بوم و واده بو یا وانه ده بون به لکو بلئ ئه مه قه ده ری خواهیه هه ر ده بوایه بهاتایه و چونکه خوی گه وره هه ر شتیك ویستی له سه ر بیته ده ی کات. ئه و خه ته ره و خوت خوتانه کاری شه ی تانن گوئ یان پئ مه دن. (وه رگیز).

له‌برواداریکی له‌ش ناساغ و بێ‌هێزو لاواز و پوتە‌له . بۆیه پێویسته راهێنەری وەرزشی سەرکەوتوو سودەگانی بە‌ندایه‌تی کردنه له‌شی یه‌کان و په‌یوه‌ندیان به‌به‌هێز کردنی له‌شی مرۆفه‌وه بۆ قوتابییانی رۆن بکاته‌وه :

(۱) نوێژ:

بریتیه له‌به‌ندایه‌تی کردن بۆ خوا له‌گه‌ڵ ئە‌مه‌شدا سود و که‌لکیکی زۆری هه‌یه بۆ به‌هێز کردنی له‌شی مرۆف، چونکه وه‌ستان و به‌چۆک داها‌تن و کړنۆش بردن و ئە‌م جموجولانه سودیکی زۆریان هه‌یه بۆ به‌هێز کردنی له‌شی مرۆف.

(۲) رۆژو (الصيام): -

رۆژو به‌ندایه‌تی کردنی‌که بۆ خوای گه‌وره . سه‌رباری ئە‌مه‌ش نوژداران سه‌لمان‌دیانه که سودیکی زۆری هه‌یه بۆ ته‌ندروستی له‌شی مرۆف، چونکه گه‌ده و کۆئه‌ندامی هه‌رس به‌هێز ده‌کات و جگه‌رو ئە‌ندامه‌گانی تری ناو هه‌ناو و له‌شی مرۆف چالاک ده‌کات و سودیکی یه‌کجار زۆری بۆ سه‌رتاپای له‌شی مرۆف هه‌یه .

(۳) حه‌ج :

حەج کردن سه‌رباری ئە‌وه‌ی به‌ندایه‌تی و مل که‌چ کردنی‌که بۆ خوای گه‌وره چه‌ندان وەرزشی بۆ مرۆف تێدایه وه‌ک:

(أ) خۆشوشتن پێش ئیحرام به‌ستن:

چالاک‌ی یه‌که هێز به‌سوپی خوین ده‌دات، پاک و خاوی‌نیشه بۆ له‌شی مرۆف و پاک و خاوی‌نی پێست و موه‌کان، هه‌روه‌کو خۆشوشتن له‌کاتی (جماع) کردن و رۆژانی هه‌ینی و دستنویژ هه‌ڵ گرتن، ئە‌مانه هه‌مویان چه‌ند کار و چالاکیه‌کی وەرزشی به‌که‌لگن بۆ له‌شی مرۆف.

ته و اف:

ئەمیش بەندایه تیه که بۆ خوای گه وره و پۆیشتن و گورگه لۆقه (ترم) و پاگردنی تیدایه، که بریتیه له چه ند ههنگاو یکی خیرا تر له پۆیشتنی ئاسایی. پیغه مبه رسول الله ﷺ بۆیه فرمان به ئەنجام دانی ئەم ته و افه ده کات، وه بۆ ئەوهی کافران و بی باوه پان هیزو توانای موسلمانان ببینن.

(ج) سهعی: بهندایه تی کردنی که بۆ خوا و پۆیشتن بۆ ماوه یه کی دریزی تیدایه، له گه ل پاگردن له نیوان دو میل دا. ههروه ها سهرکه وتن بۆ ته پۆلکه ی سه فاو مهروه، ئەمانه ش خوی له خوی دا بریتین له چه ند جوړه چالاک یه کی وه رزشی.

(د) هات و چۆو گواستن وه و پۆیشتن له مینا (منی) وه بۆ عه ره فات و گه پانه وه بۆ مزده لیفه و مانه وه له (منی) و وه شانندی (الحجرات) واته په جم کردنی شه یتان له چه ند رۆژیک دا.

(ه) په می کردنی شه یتان (رمی الجمار): ئەمه ش بهندایه تی کردنی که بۆ خوای گه وره، سویدیکی وه رزشی زۆریشی بۆ له شی مرۆف هیه. ههروه ها سویدیکی زۆری سه ربازیشی هیه بۆ موسلمانان بۆ فیر بونی په می کردن، خوای گه وره و بالا ده ست فرمانی به پرواداران کردوه و ده فه رموی: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾ (۱) ئەمه ته پیغه مبه ریش رسول الله ﷺ هیزو توانا و سویدی

(۱) سورة الأنفال: (۶۰)

ب. واته: ئەوهنده ی ده توانن هیزو توانا و چه ک و چۆله و ئامرازو که ل و په له کانی جهنگ ئاماد بکن و مه شق و پاهینان له سه ره چه ک و سوار چاکی و به کار هینانی ئەسپ بکن که ته و کات ئەسپ باو بو له جهنگ وله سواری دا، به لام ئەمرۆ تۆپ و فرۆکه و تانک و زری پۆش و پۆکی و چه که سوکه کان و گه لی که ل و په ل و ئامیری تری جهنگی هه ن موسلمان پیویسته خویان له سه ره به کار هینان یان پابهینن و مه شقی له سه ره بکن و هه میشه خو ته یارو ئاماده باش بکن، بۆ ئەوهی هه میشه دوژمنانی خوای گه ره و دوژمنانی خۆتانی پی بترسینن. (وه رگێر).

ره‌می کردنی بۆ لیک داوینه‌وه و فه‌رمویه‌تی: {ألا إنَّ قوَّةَ الرمي، ألا إنَّ قوَّةَ الرمي} (۱). هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} هه‌میشه موسلمانان هه‌ل ده‌نیت بۆ فی‌ر بون و مه‌شق کردن و به‌رز کردنه‌وه‌ی ناستی سه‌ربازی و په‌روه‌رده کردنی سه‌ربازان و به‌رز راگرتن و بره‌و پیدانی هونه‌ری سه‌ربازی و جه‌نگ، له‌م بواره‌وه فه‌رمویه‌تی: (من تعلَّم الرمي ثمَّ نسيه فليس منا، أوقد عصي)

هه‌تاكو له‌رۆژگاری نه‌م‌رۆشماندا به‌لكو پتریش له‌جاران فی‌ر بون و راهینان له‌سه‌ر چه‌كه‌كان و فی‌ر بونی زانسته‌کانی جه‌نگ پیویست و کاریکی حه‌تمی و فه‌رزه له‌سه‌ر موسلمانان له‌هه‌مو جیهاندا به‌تایبه‌تی كه‌ئیس‌تا هه‌مو جیهان دوژمنی موسلمانان و ئایینی پیروزی ئیسلامه، چونكه فرۆكه‌و رۆكیت و توپه دور هاویژه‌كان پیویستی یه‌کی زۆریان ده‌وی بۆ فی‌ر بون و دروست کردنیان و راهینان و کار کردن پی‌یان و ده‌بی دروسی نه‌زه‌ری و پراکتیکی (عملي) یان له‌سه‌ر بخویندریت هه‌تاكو موسلمانان به‌باشی فی‌ری ببن و به‌کاریان به‌ینن به‌بی گرفت و کیشه دروست بون.

(۴) نه‌سپ (الخيل):

نه‌سپ له‌کات و سه‌رده‌می سه‌ره‌تای ئیسلامدا یه‌کێك بوه له‌ئامرازه هه‌ره پیویستی یه‌کانی تیکۆشان و جه‌نگ له‌پینا و خوی گه‌وره بۆ به‌ریا کردنی ده‌وله‌تی ئیسلامی. هه‌تاكو ئیستاش زۆریك له‌ولاتان پیشبرکی ی نه‌سپ ده‌که‌ن و نه‌نجامی ده‌ده‌ن و هانی سوار چاکی و بره‌و پیدانی ده‌ده‌ن. دیاره نه‌مه شتیکی حاشا هه‌ل نه‌گره که‌سودو که‌لکیکی و هه‌رزشی زۆریشی بۆ له‌شی مرۆف تیدا‌یه. زۆر له‌ ده‌وله‌ته بیانیه‌کان گرنگی یه‌کی زۆر به‌سوار چاکی نه‌سپ ده‌ده‌ن.

(۱) أ. رواه مسلم.

ب. واته: هیز له‌خۆ ئاماده کردن و راهینان و مه‌شق کردن به‌چه‌که‌كان و فی‌ر بونی زانسته‌و تاکتیکه‌کانی جه‌نگ دایه. هیز له‌ په‌روه‌رده کردن و مه‌شق و راهینانی جه‌نگاوه‌ران و ئاماده کردنی جوړه‌کانی چه‌ک و پیداوایستی یه‌کانی جه‌نگ دایه نه‌ویش له‌پینا و خوادا. (وه‌رگێر).

(۵) پیئشپرکی (السبـاق):

ئەمەشیان جوریکی تری بەسودە بۆ لەش جوانی لەشی مرۆف،
 پیئەمبەر ﷺ پیئشپرکی غاردانی لەگەڵ عائشە خاتون رضی اللہ عنہا دا کردووە عائشەش لەگەڵ ئەودا
 پای کردووە.

پوختە ی کار

پیویستە لەسەر مامۆستای سەرکەوتو بەتایبەتی تایبەتمەندان و پسپۆرانی
 وەرزشی کە ئیسلام گرنگی پێداون و هیانونی بۆ خزمەتی قوتابیان و تییان بگەیهنیت و
 بۆیان پون بگەنەووە کە زۆربە ی زۆری کاتە زیڕینەکانی خۆیان بە دەوری یاری تۆپی پی
 و بە دەوری تۆپەووە بە فیڕۆ نە دەن، بەتایبەتیش ئەگەر کاتی نوێژ کردن هات ، نوێژەکانیان
 لەسەر نە چوینن، هەر وەها لە ئەنجامی مل ملانی ی یاری دا لە گۆلین دا رق بەرقە و دو
 بەرەکی و کینە و دوژمنایەتی پو دەدات. لە خستە خانە ی (النور) لە شاری مەککە گەنجیکم
 دیت کە قاجی توشی (عضال - خزین) ببو، کاتی پرسیارم لی کرد:
 - ئەو بە چی توش بوی؟

- یەکیک لە یاریکەران، لە یاریە کماندا کاتی بینی بەسەریدا زال بوم خۆی بە قاجم کیشاو
 قاجم شکا، هیئایانم یۆ خەستە خانە و ئیستاش چاک بونەووەم زۆر زەحمەتە.

رێگا پەرەردەییە سەرکەوتووکان

لەسەر خوشک و برایانی مامۆستا پیویستە لەسەر ئەو رێگە پەرەردە ی یانە برۆن
 کە قورئانی پیروزو سوننەتی پیئەمبەر ﷺ بۆ پەرەردە کردن و دروست کردنی بەریەکی
 رەوشت بەرزو ئازاو بە جەرگ و بەرگری کار لە ئایین و ئوممەتی ئیسلام هیانونی .
 کە دەتوانین لەم چەند خالانە ی خوارەووەدا بیان گوشین:

ترس و نومید: (الخوف والرجاء):

پیوسته له‌سه‌ر مامۆستایان که ترس و نومید له‌خوای گه‌وره له‌دلی قوتابیه‌کاناندا برپوینن. چونکه خوا تۆله‌ئه‌ستینکی زۆر تونده بو‌ئو که سانه‌ی که سه‌رپیچی فرمانه‌کانی ده‌که‌ن و فرمانه‌کانی ئه‌نجام ناده‌ن، په‌یمانی ناگریکی سوتینه‌رو به‌ئازاریکی سفت و سوئی به‌و که سانه داوه له‌دۆزه‌خ که سه‌رپیچی ده‌که‌ن و به‌رنامه‌ی خواناگر و بازی نین قورئان و سوننه‌ت به‌رنامه‌و که ته‌لوکی ژیانیان بی‌ت له‌دنیا دا. له‌به‌رامبه‌ر ئه‌مانه‌شدا خوای بالا ده‌ست په‌یمانی به‌برواداران و گوئی راپه‌لانی خوئی و ئه‌و که سانه‌ی مافه‌کانی خوا ئه‌نجام ده‌ده‌ن و به‌رنامه‌ی خوا ده‌که‌نه سه‌رمه‌شقی ژیاننی دنیایان و به‌هیچ به‌رنامه‌یه‌کی تری ناراست و ده‌ستگرد بازی نین، به‌به‌هشتیک که پاداشتی کرده‌وه‌که‌ی خوایانه‌پریه‌تی له‌جوگا و جۆبارو دارو دره‌خت و میوه‌و میوه‌جات و خوئی جوان و گه‌لی نازو نیعمه‌تیک که برانه‌وه‌یان بو‌نیه، نه‌هیچ نه‌فسیک و نه‌هیچ چاوو نه‌هیچ گوئی یه‌که‌ ئه‌م نازو نیعمه‌تانه‌ی بینیه‌و بیستوه‌و نه‌به‌خه‌یالی که س داها توه. هۆکارو ریگه‌ی به‌ده‌ست هیئانی ئه‌مانه‌هه‌موی بونی ترس و نومیده له‌دلی موسلمانانی برواداردا، واته: موسلمانان ده‌بی‌هه‌میشه له‌نیوان ترس و هیوداری دا بن. ئه‌وه‌نده به‌ترسن له‌خوا که ئه‌و به‌ندایه‌تی و په‌رستشی یه‌ی که کردویانه‌ی و هرگرتون یا خود نا. ئه‌وه‌نده‌ش ئومیدی هه‌بی‌ت که هه‌مو به‌ندایه‌تی و په‌رستشی یه‌که‌ی و هرگرتون و ده‌یان باته به‌هشت، ئه‌وه‌نده‌ش زیاده‌ره‌وی نه‌که‌ن که په‌نا به‌خوا له‌خو بایی ببن و منه‌ت به‌سه‌ر خوادا بکه‌ن و توشی تاوان ببن تی‌دا. له‌م ئایه‌ت و فه‌رمودانه‌ی خواره‌وه‌دا ده‌رده‌که‌وئیت:

(أ) خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿نَبِّئْ عِبَادِيَ أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ وَأَنَّ

عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ﴿١﴾

(١) سورة الحجر (٤٩، ٥٠)

ب. واته: هه‌ر من لی بورده‌و به‌خشنده‌م، وه‌هه‌ر عه‌زایی منه به‌هیزو توندو تیزو به‌سفت و سوئی یه‌ (وه‌رگرتی)

وہہ روہا دہ فہ رموی: ﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ (۱)

لہم ئایہ تہ دا خوای گہ ورہ فہرمانمان پیّ دہ کات کہ داوای لی بکہینو و لہ بہری بپاریننہ وہ. نزاو پارانہ و ہش بہ شیکہ لہ بہ ندایہ تی .. بہ ترسان لہ ناگری دۆزخ و تہ ماح و ئومید بون بہ بہ ہشتہ کہی، بۆ ئوہی بابای موسلمان ہہ می شہ لہ نیوان ترسو و ئومید (الخوف والرجاء) دا بیّت. بہ مہ قوتابی رپہ وشت و ئاکاری راست دہ بیّتہ وہ و پاک و خاوین دہر دہ چیّت و بہر دہ وام دہ بیّت.

(ب) لہ فہر مودہ دا ہاتوہ: {اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ} (۲). ئہم ئایہ تانہ و ئہم فہر مودہ یہ بہر پیرچ دانہ وہ یہ کی خوایی و سوننہ تہ بۆ سو فیگہ ریّتی کہ دہ لی: ئیمہ بہ ندایہ تی و پیرتشی خوا لہ پی ناو بہ ہشت ولہ ترسی ناگری دۆزخ ناکہین. ہہ روہ کو لہ بایان دی بی و نہ باران و ئہ و قورئان و فہر مودانہ ی کہ لہ مہ و بہر باسماں کردن نہ بیستی.

(۱) أ. سورة الأعراف: (۵۶)

ب. واتہ: خراپہ کاری و بیّ فہرمانی خوا مہ کەن داوای ئوہی ئہم زہویہ پاکہ پیر لہ خیر و بیرہی بۆ دروست کردن پیغہ مہر ان و چہ ندان بہر نامہ ی خوایی بۆ ناردونہ خوار کہ دوا یہ مینیان قورئانی پیرۆزو جاریکی تر ئیدی ئہم زہویہ پیس مہ کەنہ وہ. ہہ روہا بہ ترسو و سہریکی کزۆلہ وہ و لہ نیوان ترسو و ئومیدہ وہ (الخوف والرجاء) لہ خوا بپاریننہ وہ. (وہرگیپ).

(۲) أ. صحيح رواه أبو داود.

ب. واتہ: خودایہ گیان داوات لی دہ کەم بہ ہشتم پیّ ببہ خشی، وہ پەناشت پیّ دہ گرم لہ ناگری دۆزخ. (وہرگیپ).

چیرۆک و بەسەرھاتە گەنگەکان

چیرۆک و بەسەرھات کارێگەرێهێکی زۆر گەنگی لەسەر دەرونی مرۆفدا هەیە، بۆیە لەسەر براو خوشکانی پەرودیار پێویستە کە زۆریک لەو چیرۆک و بەسەرھاتانە ی کە لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی پاکێ پێغەمبەر ﷺ دا هاتون بۆ قوتابێهێکانی بگێرێت و هێ کە ئێمە هەندێک لەو چیرۆک و بەسەرھاتانە لەم چەند ریز بەندیە ی خوارە و هێ دا گەرد دەکەینە و هێ :

(أ) چیرۆکی یارانێ ئەشکەوت (اصحاب الکھف): پەندو دەرس وەرگرتن و ئامۆژگاریهێکی زۆری بۆ ئێمە تێدایە. ئەمانە دەستە یهێکی برودارو خاوەن برودایهێکی پتە و پۆلایین بون بە خوای گەورە و پەرودەرگار. ئامانچ لە بۆ گێرێت و هێ ئەم بەسەرھاتە پێک هێنان و دروست کردنی بەرە یهێکی برودارە بە خوای گەورە (الله) گیان، کە هێمیشە حەزو ئارەزو یان یهێ کتاپە رستی خوای گەورە یهێ، هێمیشە زۆریشیان رەق لە هاوبهێشی پەیدا کردنە.

(ب) چیرۆک و بەسەرھاتی عیسا (علیه الصلاة والسلام)، مەبەست و ئامانچ لەم بەسەرھاتە دا دان نانە بە و هێ کە عیسی بەندە و نێردراوی خوایهێ نە کورپی خوا هێرە کو فە لە کان (النصاری) دەلێن.

(ج) چیرۆک و بەسەرھاتی یوسف (علیه الصلاة والسلام) : لە ئامانجەکانی هێنانە و هێ ئەم بەسەرھاتە ئاگادار کردن و وریا کردنە و هێ موسلمانانە لە دور کە و تنە و هێ تیکهێلی و بەتەنھا مانە و هێ لە گەل ئافرەتاندا و خۆپاگاری و پاراستنی داوینە لە کاری خراپە و بێ شەرعی و فاحشە دا کە چارەنوسە کە ی تێچون و داڕزانە، هێرە ها خۆپاگاری و ئارامی و سوپاسگوزاری خواو خیانت نە کردن و تەبایی و یهێک ریزیە.

(د) چیرۆک و بەسەرھاتی یونس سلامی خوای لەسەر بێت: پەندو ئامۆژگاریهێکانی ئەم بەسەرھاتە ش بریتیە لە و هێ کە تەنیا پەنا بردن و هانا بردنە بۆ خوای بالا دەست و کار بە جی (الله) بە تاییهێتیش لە کاتێک دا کە توشی بە لاو موسیبەت و نە هامە تیهێک بێت تەنیا پشت بە خوا ببەستری.

(ه) چیرۆکی یارانێ غار(أصحاب الغار): ئەم بەسەر هاتە پیڤغه مبه رسول ﷺ بۆ سه حابه كان و بۆ ئیمه ی گێرپاره ته وه بۆ ئەوه ی فیری ئه وه مان بکات که له کاتی پارانه وه دا کرده وه کانی خو مان و په زامه ندی باوک و دایک و داگیر نه کردنی مافی که سانی ترو زینا نه کردن له ترسی خوا بکهین به هۆ(الوسيلة) واسیته له روی خوی گه وره دا. سوننه تی پیڤغه مبه رسول ﷺ پریه تی له م چیرۆک و به سەر هاتە به که لک و سود به خشانه .

پوخته ی کار

له سەر هه مو په روه رد یاران پیویسته که ئەم چیرۆک و به سەر هاتە به سودانه بۆ قوتابیه کانیان بگێرنه وه، چونکه باشترین یارمه تی ده ریکن بۆ په روه رده کردنی به ره کانی دوا رۆژ. وه له چیرۆک و به سەر هاتە خراب و پیس و بۆگه نه کان بیان پارێزن و بیان گێرنه وه که هه میشه به ره و خرابی و خرابه کاری و دزی و قۆل بری و لادان و په وشت نزمی و خرابی وشه رپوال پیسی و سه ر گێژ کردن په ل کیشیان ده کات. منیش ده لیم: (واته مامۆستا جمیل زینۆ... وه رگێژ) کۆمه له کتیبیکی به سودم بۆ گه نج و لاوان ده رکردون که ده توانن سویدیان لی وه ربگرن به م ناو نیشانانه ی خواره وه:

۱. من بدائع القصص النبوی الصحيح.
۲. معجزة الإسراء والمعراج، نشر دار المنار فی الخرج.
۳. قطوف من الشمائل المحمدية والأخلاق النبوية والآداب الإسلامية (مطبوع سابقاً) وغيرها من الكتب المفيدة.
۴. الصوفية فی میزان الكتاب والسنة.
۵. معلومات مهمة من الدين لا یغلمها کثیر من المسلمین.
۶. أركان الإسلام والإيمان.
۷. العقيدة الإسلامية فی الكتاب والسنة الصحيحة.
۸. الوهابية علی ضوء الكتاب والسنة.

۹. شهادة الإسلام لإله إلا الله.

۱۰. تحفة الأبرار في الأدعية والآداب والأركان.

۱۱. التحذير الجديد من مختصرات الصابوني في التفسير.

۱۲. فضائل الصلاة والسلام على محمد خير الأنام.

پاراستنی نویژه‌کان و کردنیان به کۆمه‌ل (الجماعه) له مزگه‌وتدا:

نویژ کردن به کۆمه‌ل له مزگه‌وتدا واجب له سه‌ر پیاوان، بۆیه له سه‌ر مامۆستایان و باوکان و دایکان پیویسته که قوتابیان و مندالانیان له سه‌ر نویژ کردن به کۆمه‌ل (الجماعه) له مزگه‌وتدا هان بدهن و رایان یهینن بۆ ئه‌وه‌ی هه‌ر له ئیستاوه فیڕ بین و پرابین که گه‌وره‌ش بون به‌رده‌وام بچنه مزگه‌وت و قورس نه‌بیّت و ته‌مه‌لی تیدا نه‌که‌ن. بۆ ئاسانکاری و سه‌رکه‌وتنی ئه‌م کاره‌ش باش وایه ئه‌م نه‌خشه‌ی خواره‌وه له سه‌ر ته‌خته ره‌شه‌که بنوسنه‌وه تا قوتابیانیش لای خۆیان له ده‌فته‌ره‌کانیاندا بینوسنه‌وه. ئه‌مجار هه‌مو نویژه‌کان بچنه مزگه‌وت و نویژه‌کانیان به کۆمه‌ل بکه‌ن و نه‌خشه‌که‌ش له‌گه‌ل خۆیاندا به‌رن، باپیشه‌وا (إمام) ی ئه‌و مزگه‌وته یاخود بانگ ده‌ره‌که ناوی خۆی بنوسی و بۆیان ئیمزا بکات که ئاماده‌ی جه‌ماعه‌ت بون، هه‌مو پۆژی خسته‌که له‌گه‌ل خۆیاندا بیننه‌وه بۆ قوتابخانه‌و مامۆستا له‌جیگه‌ی تایبه‌تی خۆی دا بۆیان ئیمزا بکات و نیشانه‌ی باشی و نمونه‌یی یان به‌پی‌ی ئاماده‌ بونیان له جه‌ماعه‌ته‌کانیاندا له‌به‌شی خوو په‌وشت و په‌روه‌رده‌ی ئیسلامی دا بۆ دابنیت و خه‌لاتیان پیکه‌ش بکات.

..... ناوی قوتابی:

..... ناوی ئەو مزگەوتەى كە نوێژى تێدا دەكات :

واژۆى	نوێژى	نوێژى	عهسر	نێوه پۆ	نوێژى	پۆژەكان
مامۆستا	خه وتنان	شێوان			به يانى	
	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	شه ممه
	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	يه ك شه ممه
	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	دو شه ممه
	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	سى شه ممه
	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	چار شه ممه
	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پینج شه ممه
	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	پیشه‌وا	هه ينى

تێبینى: به لام قوتابىانى كچ له مالى خويان نوێژەكانيان ده‌كەن و

به خيوكه‌ره‌كانيان له برى پيشه‌وا واژويان بو ده‌كەن بو مامۆستاي ده‌به‌نه‌وه .

گیړانه‌وی قوتابیان و مندالان له کاری خراب:

هه‌ئس و که‌وته خرابه‌کان:

له‌سه‌ر ماموستای سهرکه‌وتو پیویسته که قوتابیه‌کانی له‌په‌وشت و هه‌ئس و که‌وتی خراب و ناشیرینه‌کان بپاریزی: وه‌ک نوسین به‌ده‌ستی چه‌پ و چه‌مینه‌وه له‌کاتی نوسین و فپی دانی کاغه‌زو پاشه‌پوی قلم دوا‌ی دادانی له‌سه‌ر زه‌وی و هه‌لگیشانی په‌ری ده‌فته‌رو پیس کردنی به‌مه‌ره‌که‌ب، نوسین به‌خه‌تیکی ناشیرین و تیکه‌ل و پیکه‌ل و خراب، قسه‌ی ناشیرین کردن و شه‌ره جنیوئه‌م جوړه په‌وشته خرابانه. هه‌روه‌ها گیړانه‌وه‌یان له‌خراپ‌ترین و بی‌زراو‌ترین په‌وشتیک که بریتیه له‌جگه‌ره کیشان که به‌شیوه‌یه‌کی زور ناشیرین و به‌ربلا‌وو ترسناک له‌ناو قوتابیاندا ته‌شه‌نه‌ی کرده. بویه له‌سه‌ر ماموستایان و په‌روه‌ردیاران پیویسته به‌ه‌مو شیوه‌یه‌ک و به‌ه‌مو ریگه جوړبه‌جوړه‌کان و به‌وپه‌ری توان و لیبر‌اویه‌وه به‌ر له‌شال‌اوی نه‌گریسی ئه‌م ئا‌کاره‌ناشیرینه و ناهه‌مواره و موسلمانان به‌تایبه‌تیش هی مندالان و قوتابیان بگیریت و ده‌ستیان بگیریت نه‌که‌ونه ناو زول‌کاوی ئه‌م په‌تا کوشنده‌یه و نه‌خنکین تی‌ی دا هه‌روه‌کو گوره‌کان تی‌ی که‌وتون. پیویسته له‌سه‌ر ماموستایان که‌زیان و مه‌ترسی یه‌کانی جگه‌ره بو قوتابیان پون بکه‌نه‌وه که‌بونیک پیس و هه‌راسان که‌ری هه‌یه و ده‌بیته هوی زه‌رد هه‌لگه‌رانی ددان و سمیل و په‌نجه‌کانی جگه‌ره کیش، وه‌هه‌روه‌ها که‌له‌که بونی نیکوتین و قه‌تران و پر کردن سی یه‌کان و ئه‌نجام ده‌بیته هوی مردنی ناوه‌خت. به‌م کاره‌شی نه‌فسیکی کوشت که‌خوای گه‌وره هه‌رامی کرد بو. هه‌روه‌ها کاریکی پیویسته ئه‌وه‌ی که‌لیژنه‌ی نوژدارانی جیهانی ده‌رباره‌ی جگه‌ره و زیانه‌کانی رای گه‌یاندوه که‌ده‌بیته هوی سهره‌تانی سی یه‌کان و جگه‌رو خوین و گه‌لی نه‌خوشی تر بو قوتابیه‌کان پون بکاته‌وه.

به‌لام ئه‌و ماموستایانه‌ی که‌به‌م زه‌هره‌ گپوده بون، پیویسته له‌سه‌ریان که‌له‌ناو

خه‌لکی و له‌ناو قوتابیه‌کانیدا جگه‌ره نه‌کیشن، هه‌روه‌کو له‌فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌رداوست

هاتوه: { كلُّ أُمَّتِي إِلَّا الْمَجَاهِرِينَ }^(۱) به لکو پیویسته له سهر جگه ره کیشان که به یه کجاری واز له جگه ره کیشان بهینن. ههروه ها له سهر ماموستایان پیویسته که قوتابیانان تی بگه یه نن که بابای جگه ره کیش زیان به و که سانه ش ده گه یه نیت که وان له ته نیشته وه و نازاری ئه و دو فریشته یه ش ده دات که خوای گه وره له سهری ته رخان کردون بۆ نویسی چاکه و خراپه کان. دیاره نازاردانی خه لکیش له نایینی پیروزی ئیسلامدا قه ده غه و حه رامه. جائه گه ر ماموستا توانی فوتابیه کانی قه ناعه ت پی بکات، و به ته واوی له زیانه کانی جگه ره هوشیاریان بکاته وه و ئه وه ی که ئاموژگاری قوتابیه کانی ده کات له خویشی دا پهنگ بداته وه ئه و کات ئه و قوتابیانان لی ی دور ده که ونه وه متمانه شیان به ماموستا که یان ده بیته و به راستگویی ده زانن، به لام ئه گه ر ماموستا که یان ببینن که راست نالی و کرده و قسه کانی تیک ناکاته وه ئه و متمانه یان لای قوتابیه کان نامینی و به دروژنی له قه له م ده دن.

(۱) سینه ماو ته له فزیوون:

ئه وه ی که له به هیترین و گرنگترین و کاریگه ر ترین هۆکاره کانی غه زو کردن و پره ش کردنه وه ی کلتوری له ولاتانی موسلماناندا ده ژمی دریت که له لایه ن کافران و بی باوه پانه وه به دیاری و خه لات بۆ ئیمه ی موسلمان هینراوه بۆ هه ره س پی هینانی ئه خلاقیه ت و پره وشت و به ها به رزه کان سینه ماو ته له فزیوونه. که به راستی له ژیر ناوو له ژیر پهرده ی نازادی و دیموکراتی و گه لی شتی تری له م ناوه زاقو بریقانه ی که پواله ت و به رگی دهره وه یان پره حمه ت و ناوه روک و ناپۆشه که شیان عه زابو دهرده سه ریه به ته واوی ئه خلاقیه ت و پره وشتی موسلمانان داده هیژیری و به سهر یه کدا داته پاوه و داده ته پیینی.

(۱) أ. متفق عليه.

ب. واته: ئوممه تی من هه مویان ده به خشرین ته نیا ئه وانه نه بیته که به ناشکرا گوناح و تاوان ئه نجام

ده دن. (وه رگێر).

ئیمپریالیستی داگیرکەر ژۆرئیک له‌م فیکریه‌یان له‌گه‌ڵ خۆدا به‌دیاری و خه‌لات بۆ وڵاتانی موسڵمانان هیناوه. دیاره‌یه‌کی له‌و دیاریه‌ بۆگه‌نانه‌ دیاری غه‌زوی فیکری و داهێزه‌ری ئه‌خلاقیه‌ت بۆ وڵاتانی موسڵمانان به‌تایبه‌تی بۆ وڵاتانی جیهان به‌گشتی که‌پۆلی خراپی به‌رچاوی هه‌یه‌ سینه‌ماو ته‌له‌فزیۆنه‌، که‌زیانیکی یه‌کجار مه‌ترسی بۆ سه‌ر گه‌نجان و لاوانی موسڵمان هه‌یه‌.

ترسناکی یه‌که‌ی له‌وه‌ دایه‌ که‌ده‌بیتته‌ هۆی بلاو کردنه‌وه‌ی سه‌ر شوپۆری و سوکایه‌تی پی‌کردن. ئاماژه‌کانیشیان له‌وه‌ دایه‌ که‌گه‌نج و لاوان به‌ره‌و شتیکی ده‌ست کیش ده‌که‌ن که‌زیانی هه‌بیت نه‌ک قازانج، بۆ ئه‌وه‌ی سود له‌وزه‌ و توانا و هیزی بازوی خۆیان وه‌رنه‌گرن و سودی بۆ ئایین و بۆرپۆله‌کانی ئوممه‌تی موسڵمانان و نیشتمان‌ه‌که‌ی خۆیان نه‌بیت، نه‌ک به‌دیوی سود و قازانجه‌کانی دا، چونکه‌ ئه‌م دو ده‌زگایه‌ دو سه‌رین واته‌ دیویکیان به‌سود و قازانجه‌ ئه‌گه‌ر له‌و پوه‌دا به‌کاری بینیت و ئه‌وه‌ی تریان زیانیکی یه‌کجار زۆری هه‌یه‌ و پریه‌تی له‌ژه‌هری کوشنده‌ گه‌ر به‌و پوه‌دا به‌کار هینرا. ئه‌مه‌ یه‌کیکه‌ له‌نه‌خشه‌ گلاوه‌کانی جوله‌که‌ و سه‌هیۆنیه‌تی جیهانی و ده‌میکه‌ پی‌یه‌وه‌ خه‌ریکه‌. شتیکی سه‌یره‌ که‌به‌رپرسان به‌هیچ شیوه‌یه‌ک وریا و به‌خۆ نایه‌نه‌وه‌ و به‌ئاگا نایه‌نه‌وه‌ بۆ پرزگار بون له‌م میحنه‌ته‌ بۆگه‌نه‌ سل‌ناکه‌نه‌وه‌. ئه‌گه‌ر فیلمی زانستی و ئه‌خلاق و ئاسایی پی‌لی بدریت قه‌یدی نیه‌ و هیچ کیشه‌یه‌کمان نابیت، وه‌ک فیلمی فیرکاری بۆ فیرکردنی قوتابیان چۆن ده‌ست نویژ هه‌ل‌بگرن و چۆن نویژ بکه‌ن، هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ کردویه‌تی. هه‌روه‌ها فلمیک قوتابیان فیر بکاته‌که‌ چۆن گوێ رایه‌لی و پیز له‌دایک و باوک و مامۆستاکانیان ده‌گرن. یان فلمیک له‌بواری فیزیوا کیمیا و هه‌ر وانیه‌کی تر بیت، ئه‌مانه‌ هه‌مویان کاریکی باش و ئاکاریکن بۆ قوتابیان سود به‌خشن.

له‌سه‌ر مامۆستا و په‌روه‌ردیاری سه‌رکه‌تو پیویست ئه‌وه‌یه‌ که‌ زیانه‌ بۆگه‌نه‌کانی سنه‌ماو ته‌له‌فزیۆن و قیدیۆیان تی‌بگه‌یه‌نن و لی‌یان وریا بکه‌نه‌وه‌ ئه‌گه‌ر به‌دیوی خراپه‌که‌یدا به‌کار هینرا. وه‌بۆیان پون بکاته‌وه‌ که‌ئو فیلمه‌ پوته‌ ئابپۆ به‌رانه‌ چه‌نده‌

ترسناک و مهترسی دارن و چۆن پیاوه تی و پیزو که رامهت له دل و دهر و و ویزدان نه که ههر قوتابیان به لکو سه رجه م تا که و ته و او ی ئه ندامانی کۆمه لگا ده کوژیته و چۆن فییری بی ئه خلای و دزین و ئه نجام دانی چه نده ها تاوانی نابه جی یان ده کات، چه ندان تاوانبار و دز ددانیان به وه داهیناوه که هه مو ئه و کرده وه خراب و بۆگه نانه ی وه ک دزی و بی ئه خلای و پیاو کوژی هه یه له و فیلمه پوت و خراپانه وه فییر بون که ئه و سینه ما و ته له فزیۆن و قیدیۆیانه په خشیان ده که ن. چیرۆک و به سه رهاته واقعی یه کانیش که له م پوه وه به چاوی سه ری خۆمان ده یان بینین پتر ئه م رایه مان ده سه لمینن. ئه مه سه رباری ئه وه ی که چاوه کان و کۆمپیوته ری میشکی مرۆقه کان ماندو شلو شه که ت ده بن له ئه نجامی سه یر کردنی ئه م هه مو فیلمه بۆگه ن و شاشه تیشک دهره وه کانی ئه م ده زگایانه و سه رباری به فیرو دانی کات و توشی ژه هراوی و پیس بونی هه وای په نگ خواردوی بۆگه نی هه ناسه و بۆنی دوکه لی جگه ره ی ئه و هه مو خه لکه ده بن. هه ره ها تیکه ل بونی نیرو می و ئه نجام کاری ناشیرین و لاسایی کردنه وه ی روداوه ناشیرین و بی ئه خلای یه کانی ناو ئه و فیلمه پوت و جنسی یانه ی که له شاشه سینه ما کانه وه نیشان و په خش ده کرین.

بۆیه زۆر پیویسته له سه ر مامۆستایان که ئه م راستیانه بۆ قوتابییه کانیان شه رح بکه ن و تی یان بگه یه نن، که ئه گه ر قوتابی یا هه ر که سیکی تر بیته له بری ئه م کاره دزیو نابه جی یه کتیبیکی به سو دی زانستی یا چیرۆکی که به که لک و پر له په ندو ئامۆژگاری بکریته و بۆ خۆی بیخوینیته وه گه لیک باشتر و به سو د تره بۆی له م کاره خیانه تکاریه و خوای گه وره ش پاداشتی ده داته وه و کاته که شی به فیرو ناچیت. خوای گه وره و لاتی سعودیه ی له و ئامیره سینه ما بۆ گه نانه و ئه وه یشی ده بیته هۆی تیکه ل بونی پیاو و ژن پاراستوه.

٢) قوما رو یانه سیب (المیسر والیانصیب):

پیویسته له سه ر مامۆستای سه رکه وتو له په ره ورده کردن و فییر کردندا که هه میشه چاوه دیری قوتابییه کانی بکات و سه رنجیان بدات له هه لس و که وت و ره وشته ناشیرینه کان نزیک نه که ونه وه و حالی یان بکات که یاری کردن له سه ر هه لوا و چکلایته و شیرینییه کانیش

هەر به‌شیکن له‌قومارو هه‌رامن هه‌ر که‌سیک بیان کات توشی بقو توپه بونی خوی گه‌وره ده‌بیته و هه‌میشه گیرفان به‌تال و ئیفلاس ده‌بیته. وه‌ئاگادارو وریایان بکاته‌وه که‌هه‌ر که‌سی ده‌ست له‌و قوماره وردانه وهر بدات به‌ره‌و قوماری گه‌وره سه‌ر ده‌کیشیت، نه‌که هه‌ر به‌مال به‌لکو به‌ناموسیش ده‌که‌ویته ناو زه‌لکاوێ ئه‌م په‌وشته پیس و بۆگه‌نه‌وه واته سه‌رو مال و ناموسیشی ده‌دۆرینی و هیچی پی نامینی و قه‌لاش ده‌بیته. زۆریک له‌م پوداوانه روی داوه. کچه‌که‌ی خوی فرۆشتوه یادۆراندویه‌تی. ئه‌وه‌ته جارێکیان یه‌کیک له‌قومارکه‌ران ده‌ست له‌قومار هه‌ل ناگری هه‌تا سه‌رو مالی ده‌دۆرینی و هیچی پی نامینی، له‌سه‌ر قومار هه‌ل ناستی هه‌تا کچه‌که‌شی ده‌دۆرینی، به‌مه‌ش ناوه‌ستی هه‌تا لیتریک له‌خوینی خۆشی ده‌دۆرینی. پاش ماوه‌یه‌ک به‌مردویی له‌یه‌کی له‌ ئوتیله‌کانی بیروت دیتیان‌وه (۱).

ئه‌گه‌ر له‌قومار کردنداومه‌ی خواردنه‌وه‌دا خێرو چاکه هه‌بایه خوی گه‌وره لیمانی قه‌ده‌غه نه‌ده‌کرد که‌ده‌فه‌رموی: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطٰنِ فَاَجْتَنِبُوْهُ لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُوْنَ ﴿٩٠﴾

(۱) له‌م جۆره که‌سانه له‌ولاتی ئی‌مه‌شدا زۆرن، چه‌ندان که‌س هه‌ن دوا‌ی ئه‌وه‌ی هه‌رچی پاره‌و پولی هه‌بوه هه‌موی دۆراندوه ئه‌م جار مولک و خانوه‌که‌شی فرۆشتوه. به‌وه‌شه‌وه نه‌وه‌ستاوه کچه‌که‌شی فرۆشتوه سه‌ر شۆرش ماوه‌ته‌وه. زۆریک هه‌ن که‌سایه‌تیان دا‌هێزراو و دا‌رزاوه. یه‌کیک هه‌بو ده‌مناسی و له‌گه‌ره‌کی خۆمان دراوسێمان بو شه‌ویکیان له‌به‌ر سه‌رخۆشی و ئیفلاس بونی له‌قوماردا ئاگای له‌خوی نه‌مابو به‌گه‌ل و لینگێ پوتیه‌وه هاته‌وه ناو مال و مندا‌له‌که‌ی خوی و پانتۆله‌که‌ی له‌بازار فری‌ دا‌بو. له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی لی‌یان بو به‌هه‌راو قیژه‌ قیژ. ژنه‌که‌ی ده‌ی گوت: ئه‌په‌رۆ پیا‌وه‌که‌ ئه‌وه بو وات لی قه‌وماوه ئه‌دی کوا پانتۆله‌که‌ت، ئه‌وه فه‌سادیان کردوی؟ ئیدی به‌و نیوه شه‌وه هه‌رچی قه‌وم وقیله هه‌بو له‌گه‌ل دراوسێکان لی کۆ بونه‌وه و تا‌به‌یانی کردیان ژوریکه‌وه و به‌ندیان کرد. (وه‌رگێڕ).

إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ
عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾ ﴿٩٠﴾

ههروهه پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فهرمویه تی: { من لعب بالنردشير فكأنما غمس يده في لحم
الخنزير ودمه } (٢) له مه وه بؤمان دهرده که ویت که دروست نیه یاری کاغزه زو
تاو له وشه تره نج بکریت، هه رچه نده له سه ر خو شیش بیّت واته له سه ر شت بردن وه نه بیّت.
چونکه نه مه ش سه ر ده کی شیت بؤ قومارو ده بیته هوی ده مه ته قی وده م به دمه وبه یه کدا

(١) أ. سورة المائدة: (٩٠، ٩١)

ب. واته: نهی بروداران مه ی خوارندنه وه و قومار کردن و بت په رستی و تیرو پشک هاویشتن
کاریکی خراپه و له کرده وه کانی شه یانن لئ یان دور بکه ونه وه بؤ نه وه ی سه رکه وتو بن. شه یان به هوی
نه و کارانه وه ده یه وی دوزمنایه تی و رقو کینه تان بخاته نیوان و ده یه وی له به ندایه تی و زیکرو ویردی
خواو له نو یژ دورتان بخاته وه. نه وه هه تا که نگی ناقل ناین و که ی ده گه رینه وه.
زاراوه ی (المیسر) به واتای قومار دیت. له علی کوری ابی طالبه وه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قومار مه به سستی له شه تره نجه .
ههروهه قاسم کوری محمد گوتویه تی: هه ر یاریه که وه هر شتیک له زیکرو ویردی خواو له نو یژ کردن بی
ئاگات بکات نه وه قوماره. هه تاکو یاری مندالان به گو یژ وات گو یژانی و که لایه نی (هه لماتین) وکلاوین و
په سمین و باقی یاریه کانی مندالان هه مو یان قومارن و حه رامن جا چ جای نه وه هه مو یاری و قومارو
مه یسه ری که پیاوان له سه ر پاره یا له سه ر هه ر شتیک تر بیّت ده که یین هیچ جیاوازی نیه نه گه ر له سه ر
شتیش نه بیّت هه ر حه رامه مادام له زیکرو ویردی خواو له نو یژ کردن بی ئاگات ده کات . تفسیری ابن
کثیر (وه رگیز).

(٢) أ. رواه مسلم.

ب. واته: هه رکه سیک به نه رده شیر که مه به ست له تاو له یه یاری بکات، نه وه وه ک نه وه وایه که ده سستی
له گوشت و خوینی به راز وه ردا بیّت، دیاره مه به سستی له خواردنن گوشتی به رازه. که واته وه ک نه وه وایه
که گوشتی به رازی خوارد بیّت. نه مه ش نه وه ده گه یه نیّت که کردنی یاری تاو له حه رامه و دروست نیه
(وه رگیز).

چون و ناخوښی و ناحه‌زی په‌یدا بون له‌ناویاندا، ښه‌م به‌و ده‌لی فیلت کردوه و ښه‌م به‌و ده‌لی: نه‌خیر تو فیلت کردوه و داشه‌که‌ت جولاندوه و به‌سهر یه‌کتريدا ده‌شیرینن. سه‌دان جار سویندی به‌دروو سویند به‌ته‌لاقان بایی پولیکه. ښه‌نجام قسه‌یان له‌یه‌کتري وهرگرتوه و یه‌کتريان نه‌دواندوه هر چه‌نده دراوسی و خزمیش بو بن.

۳ جنیودان و دهم له‌ده‌می یه‌کتري نان (السب والتشاجر):

زور له‌میژنیه که‌دیاردیه‌کی ناشیرین له‌ناو قوتابیاندا بلاو بوه‌ته‌وه که‌بریتیه له‌ده‌مه قالی کردنی قوتابیان و جنیو دان به‌یه‌کتري، به‌جوریک هه‌یان بوه جنیوی به‌ناین داوه خوای گوره په‌نامان بدات. بویه پیویسته له‌سهر سه‌ره‌رشتیاران و به‌خیکه‌رانی مندالان که‌گرنگی یه‌کی ته‌واو به‌منداله‌کانیان بده‌ن و ریگیان پی نه‌دن له‌م بواره‌دا. پیشینه به‌ریزه‌کانمان ښه‌م هه‌لس و که‌وته ناشیرینانه‌یان نه‌بوه پیویسته ماموستایان و دایکان وو باوکان به‌یه‌که‌وه هاویه‌شی یه‌کتري بکه‌ن بو ریشه‌کیش کردنی ښه‌م ره‌وشته ناشیرینانه و باقی کیشه‌کانی تر له‌بن و ره‌گه‌وه به‌نمورژگاری و ژیر بیژیه‌کی چاک چاره‌سهری ښه‌م سیفه‌تانه بکه‌ن. ماویه‌ک بو دهم دیت قوتابیه‌ک هه‌میشه جنیوی به‌ناینی براده‌ره‌که‌ی ده‌دا، منیش لی ی نزیك بومه‌وه و پیم گوت:

– ناوت چی یه؟ وله‌کام پولو له‌کام قوتابخانه‌ی؟ دوايش پيم گوت: کی توی دروست کردوه؟

– (الله) منی دروست کردوه.

– ښه‌دی کی چاوو گوی و زمانی پی به‌خشیوی و خوراک و میوه و سه‌وزه‌ی پی به‌خشیوی؟

– (الله) پی ی به‌خشیوم.

– ښه‌ی که‌واته چ له‌سهر تو پیویسته به‌رامبه‌ر به‌و هه‌مونازو نیعمه‌ته‌ی که‌به‌توی به‌خشیوه؟

– سوپاسگوزاری بو خوای گوره.

– ښه‌دی پیش که‌می‌ک چیت ده‌گوت؟

که بیری هاتوه جنیوی به برادره که ی داوه ته ریق بوه وه و گوتی:

– برادره که م ته عدای لی کردم و خه تای نه و بو که جنیوه کانم پی دان!!

– خوای گه وره دست دریزی (تعدی) له که س قبول ناکات هه روه کو خوی ده فه رموی: ﴿

وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿۱۹﴾ ﴿۱﴾ به لام پیم بلی کی نه م

وه سوه سه ی خسته دلی برادره که ت و وای لی کرد لیت بدات؟

– شه یتان وای لی کرد لیم بدات.

– که واته چاک و ابو جنیو به شه یتانه که ی بده یت (۲) نه ک به نایینه که ی، نه مجار (نه فرینی

له شه یتانه که ی کرد) و پیم گوت:

– پیویسته له سهرت توبه بکه یت و داوای لی خوش بون و لی بوردن له خوای گه وره بکه یت و

ئیدی جاریکی تر نه گه ریخته وه سهر نه م کاره خراپانه چونکه تو جنیوت به نایینه که ی نه و

داوه .

– أستغفر الله وأشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمد رسول الله.

نه مجار منیش سوپاسم کردو داوام لی کرد ئیدی جاریکی تر نه گه ریخته وه سهر نه م

خراپانه و ناموژگاری برادره کانیشی بکات که هه رگیز گوناحی له م جوړه نه که نه وه . وه نه و

به یه کدا چون و چنگه پرچه ی له نیوان قوتا بیاندا ده کریت ئه رکی سهر شانی ماموستایانه که

(۱) أ. البقرة: ۱۹۰

ب. واته: دست دریزی مه که نه سهر یه کتری چونکه خوای گه وره دست دریزی کارانی خوش

ناون. (وه رگیز).

(۲) باشتر وایه بابای موسلمان له کاتی تورپه بوندا په نا به خوابگریت له شه یتان (أعوذ بالله من الشيطان

الرجيم) بلیت . هه روه ها خوای گه وره ده فه رموی: ﴿وَمَا يَزْعَمَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ

السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿۳۶﴾ سورة فصلت: (۳۶). وه پیغه مبه ر ﷺ تورپه بو ده فه رموی: ﴿إِنِّي لأعلم كلمة لو

قالها لذهب عنه الغضب أعوذ بالله من الشيطان الرجيم﴾ متفق عليه.

نامۆژگاری قوتابیه‌کانیان بکه‌ن و لّی یان حالّی بکه‌ن و تیّ یان بگه‌یه‌نن که‌ئه‌وان برای یه‌کترین یاخوشکی یه‌کترین و دروست نیه‌ برا برا، یاخوشک خوشک بکوژیت (۱) یا جنیوی پی‌ بدات و لّی ی بدات. په‌روه‌ردیاری گه‌وره‌مان محمد ﷺ له‌م کاره‌ خراپ و دزیوانه‌ قه‌ده‌غهی کردوین و فه‌رمویه‌تی: { سباب المؤمن فسوقٌ وقتاله کفرٌ } (۲)

پیویسته له‌نیوان قوتابیاندا که‌ش و هه‌وایه‌کی برایانه‌ دروست بکه‌ن و یه‌کترین خوش بویت و له‌سه‌ر مامۆستایانیش پیویسته که‌قوتابیان له‌سه‌ر برایه‌تی و خوشه‌ویستی رابه‌ینن و گیانی برایه‌تی و پشتی یه‌کگرتنیاں له‌دلدا بروینن پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: { أولا أدلکم علی شیءٍ إذا فعلتموه تحاببتم، أفشوا السلام بینکم } (۲)

ده‌ستخۆشی و خه‌لاتکردن و سزادتن (المکافا والعقوبات):

مامۆستای سه‌رکه‌وتو که‌م وایه‌ په‌نا بو سزادان و لیدان به‌ریت، مه‌گه‌ر له‌کاتی زۆر پیویست دا نه‌بیت، به‌لکو هه‌میشه‌ به‌خۆشی و به‌نه‌رمی و ده‌ست خۆشی کردن و خه‌لات پیشکه‌ش کردن پیش سزادان ده‌خات، چونکه‌ ئه‌مه‌هه‌میشه‌ قوتابیان به‌جۆش و خرۆش تر به‌ره‌ و فی‌ر بون و په‌روه‌رده‌یی هان ده‌دات. به‌پێچه‌وانه‌ی سزادان که‌هه‌میشه‌ شوینه‌واری خراپ له‌سه‌ر دل و ده‌رونی قوتابیان به‌جی دیلی و ده‌بیته‌ به‌ر به‌ستیک له‌نیوان قوتابی و

(۱) دیاره‌ لی‌ره‌دا مه‌به‌ست له‌برای دینی نه‌ک برای باوک و دایکی چونکه‌ برای نه‌سه‌بی ئه‌گه‌ر له‌دین ده‌رچ و دژی دینی خوا وه‌ستا یا کافر بو ئه‌وا ئه‌و کاته‌ کوشتنی دروسته‌ به‌پی‌ی شه‌ریعه‌تی ئیسلام (وه‌رگێڤ).

(۲) أ. متفقٌ علیه.

ب. واته‌: جنیو دان به‌بروادار گوناحی گه‌وره‌یه‌ و کوشتنی کوفره‌. (وه‌رگێڤ).

(۳) أ. رواه مسلم.

ب. واته‌: ئایا شتیکتان فی‌ر بکه‌م ئه‌گه‌ر ئه‌نجامی بدن یه‌کتریتان خوش ده‌ویت و برایه‌تی ده‌که‌ویته‌ نیوانتانه‌وه‌ بایه‌کتریتان خوش بو‌ی و هه‌میشه‌ سه‌لام له‌یه‌کتری بکه‌ن بیناسی یا نه‌ی ناسی. له‌وانه‌یه‌ نه‌ناسینه‌که‌ خێرو پاداشتی پتر بیت. (وه‌رگێڤ).

تیگه یشتن و زانست و گیانی په روه رده یی و گیانی به رده وامی و به ره و پیش چون و گه شه کردن له دل و دهرونی قوتابیدا ده کوژیت، هر به م هویه وهش زوریک له قوتابیان قوتابخانه به جی ده هیل و دست له خویندن هه ل ده گرن. چونکه گیانی بی ئومیدی له دلیاندا دهرسکی به هوی هندی توندو تیژی و سته م که له هندی له ماموستایان دهی بینن. وه زوریک له قوتابیان ئه و ماموستایانه ی که توندو تیژن له ناو خه لکی و قه تابیانان تردا زور باسیان ده که ن و به سته مکاریان ناوده به ن.

ده با هه میشه دست خوشی کردن و پاداشت و خه لات کردن پیش سزادانه کان بخرین، چونکه ئه م بنچینه ترو په سه نتر و به که لک تره و بوندی برایه تی و خوشه ویستی و یه کتری خوش ویستن له دل کاندا دهرسکینی و ریزی موسلمانان به هیژترو به تین ترو به گورتر ده کات و هه میشه پیشه نگی هه مو شتیکه. هه روه کو له م خال به ندیه ی خواره وه دا ده یان بینن:

۱. ناو دهر کردن یا باس کردن به باشی (الثناء الجمیل):

پیویسته له سه ر ماموستا که هر کاریکی باشو دست پیشخه ری جوانی له قوتابیان دیت و له وانه کانی دا زیره ک و سه رکه وتو بون ره وشت و ئاکاری جوان و پیک و پیک هه بو، هه میشه ستایشی بکات و به باشی باسی بکات و دست خوشی لی بکات، هر قوتابییه ک وه لامه کانی باش بون پی ی بلی: {ثافه رین، ده ستت خوش بیّت و خوی گه وره به ره که ت بخاته ته مه نته وه ((بارک الله فیک))}. وه له ناو قوتابیاندا به تایبه تی و له ناو خه لکی دا به گشتی به باشی باسی بکات و بلی فلان قوتابی باشترین و زیره ک ترین قوتابییه له قوتابخانه که ماندا بو ئه وه ی قوتابیانان تریش چاو له و بکه ن و وه ئه و دهرچن (۱). ئاهم

(۱) له ساله کانی شه سته کاندا بو له پۆلی چواره می سه ره تایی دا بوم قوتابییه کی زیره ک و ره وشت و ئاکار به رز بوم ماموستاکان یادیان به خیر بیّت زوریان ریژ لی ده گرتم، یه کی له وانه ماموستا کمال علی حسن بو که به که ماله سور به نابانگ بو به ریوه به رمان بو، هه روه ها ماموستا کمال صابرکه له به رنامه ی که شکولی ته له فزیونی یه کیه تی دوی راپه رین ناوی ساله نیوه زمان بو ئه ویش هه ر به ریوه به رمان بو

هه‌لس و که‌وته له‌رپز لێنان و باش باس کردن و خه‌لات کردنه قوتابیان هان ده‌دات و یانی مه‌عنه‌ویان واته وره‌یان به‌رز ده‌کاته‌وه و شوپینه‌واریکی چاک له‌دل و ده‌رونی قوتابیاندا به‌جی ده‌هیلێ، وا له‌قوتابیان ده‌کات که‌ئه و په‌ری هه‌ولێ خویان بده‌ن تاسه‌رکه‌وتو بن و له‌لایه‌کی تره‌وه ده‌بیته هوی پته و کردنی په‌یوه‌ندی و خۆشه‌ویستی له‌نیوان مامۆستا و قوتابیاندا، هه‌روه‌کو می‌شک‌وبیری قوتابیان بۆ ده‌رسه‌کانیان فراوانتر و الا تر ده‌بیت و ئاسوده‌ تر و وره به‌رز تر ده‌بن، له‌هه‌مان کاتیشدا هانده‌ریکه بۆ قوتابیه‌کانی تری هاوه‌لیان که‌چاو له‌وان بکه‌ن هه‌ولێ خۆ چاک کردن و تیکۆشان پتر بده‌ن بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌وانیش وه‌ک ئه‌و قوتابیانه زیره‌ک و به‌ره‌وشت بن و ستایش و سوپاس و خه‌لات بکری‌ن. که‌واته له‌سزادان و سه‌رکۆنه کردن و لێدان باشتره که‌ دوچاری بری له‌قوتابیان ده‌بیت.

۲) پاداشت و خه‌لاتی ماددی (المکافات المادیة):

سروشتی مندال وایه هه‌میشه‌هه‌زی له‌خه‌لات کردنه . هه‌زی لێ یه و هه‌میشه هه‌ولێ بۆ ده‌دات بۆیه پی‌ویسته له‌سه‌ر مامۆستایان که‌وه‌لامی ئه‌م هه‌زه‌یان بده‌نه‌وه و له‌بۆنه‌کاندا خه‌لاتیان بکه‌ن و به‌سه‌ر ئه‌و قوتابیاندا که‌زیره‌ک و به‌ره‌وشت و ئاکار

یه‌ک له‌دوای یه‌ک ، ده‌یان گوت: تو ئه‌گه‌ر به‌په‌نجه‌ چاومان ده‌ر بێنی پیمان ناخۆش نیه‌ مادام قوتابیه‌کی زیره‌ک و په‌وشت به‌رزی . هه‌روه‌ها پۆزیک له‌کاتی کۆ کردنه‌وه‌ی به‌یانیان واته ریز بونی به‌یانیان له‌ساحه‌که له‌پیش چاوی هه‌مو قوتابیانی قوتابخانه‌ی چوارقورپه‌ی سه‌ره‌تایی ده‌ریان هینام و گوتیان: لێره به‌ولوه‌ احمد چاودیری گشتی قوتابخانه‌که‌یه له‌ناو قوتابخانه‌ و له‌ده‌ره‌وه‌ی قوتابخانه‌ و نوپه‌ری ئیمه‌ ده‌بێ وه‌ک ئیمه‌ ریزی بگرن . ئیدی برا ئه‌مه بۆ من بو هه‌مانده‌ریک بۆ پتر هه‌ول دان و تیکۆشان و بو به‌پال پشتیک بۆمن له‌لای قوتابیان که‌رپزم لێ بنین . هه‌روه‌ها ئه‌مه وای له‌من کرد که‌هه‌مو سالیک به‌یه‌که‌م ده‌ر بچم تا گه‌یشتمه‌ سی‌ی ناوه‌ندی و له‌وێ باوک و دایکم به‌تایبه‌تی دایکم توشی ژن هینانیاں کردم و کیشه‌که‌یان بۆ نامه‌وه ئیدی کیشه‌ و ئاسته‌نگی خیزانیم بۆ خوێنکار و له‌وانه‌کاندا یه‌ک دو سال دابه‌زیم و تادوایی هه‌ر چۆنیک بیت گوپم نایه‌وه به‌ر خۆم و تا ئه‌نجام له‌کۆلیژی ئادابی موسته‌نسریه له‌به‌غداد به‌شی کتیبخانه‌کانم ته‌واو کرد زۆر سوپاس بۆخوای بالا ده‌ست و کاربه‌جی . (وه‌رگێڕ).

بهرزوجوانن، ئەوانەى كەئەركى سەر شانيان بەرامبەر بەپەرودەگاریان ئەنجام دەدەن لەنویژ کردن و باقى بەندایەتیهكانى ترو كارە خێریهكان و ئەركهكانى قوتابخانەكەیان هەل دەستن دابەش بكەن. كەئەم خەلاتانە لەبەر دەم هاوھەلەكانیاندا وەر دەگرن نۆرى پى كەیف خۆش دەبن و لەدەل و دەرونیاندا غەریزە و خۆشەویستى و مالداری و ھەبون لەدەرونیاندا دەپوینى و تیز دەكات. سەربارى ئەمەش پىویستە مامۆستاكان كەنیشانەى باشیەتى و پلەى بەرزیان بۆ لەبەشى رەوشت (السلوك) و ئەو وانانەى تیاياندا باشە بۆ قوتابى دابنیت.

(۳) نزاو پارانەو (الدعاء):

پىویستە لەسەر مامۆستا ھەر قوتابىەك زىرەك و ھەول دەرو بەئەخلاق و نۆیژكەرى باش و پابەندى بو دوعاى خێرى بۆ بكات و بلى: خواى گەورە سەرت بخت و ھیوادارم كەپاشەپۆژیكى باش و پېشنگدارت ھەبیّت (وفقك الله أرجو لك مستقبلاً باهراً). ھەرۆھا دوعا بۆ قوتابیانى تەمبەل و خراپیش بكات و بلى: (خواى گەورە باشت بكات و پىنومایت بكات - أصلحك الله وهداك).

(۴) تەختەى ریز لىنان (لوحۃ الشرف):

كارىكى زۆر باش و بەجى یە كە لەقوتابخانەدا لەوھىكى گەورەى پیز لىنان ھەبیّت و لەشوینىكى بەرزدا ھەل بەاوەسرىت، ناوى ئەو قوتابیانەى تىدا بنوسرىت كەزىرەك و رەوشت بەرزو بەتوانا و پاك و خاوینن. ئەم راگەیاندنە پال نەرىكى باش و ھۆكارىكى گرنگە بۆ ھاندانى قوتابیانى تر كە ئەوانیش چا و لەقوتابىە زىرەك و باشەكان بكەن. بكەونە مل ملانى و قۆلى ھەول دان و تىكۆشان و خۆچاك كەردنى لى ھەل بكەن.

(۵) چاكە لەگەل دا كەردن (الإستحسان):

لەكاتى ھەستانى قوتابى بۆ سەر تەختە رەشە بۆشەرح كەردنى دەرس یاگوتنى سەرودىك، یا شى كەردنەو ھەو ھەل كەردنى پەرسىارىك یاخویندنەو ھى سورەتتىكى قورئانى پىرۆز، لەسەر مامۆستا پىویستە دەست لەشانى قوتابىەكە بەدات و پى ی بلى: } بەرەكەتى

خوات لی بی‌و هه‌ر سه‌رکه‌وتو بیت - بارک الله فیک { هه‌روه‌ها ئافه‌رین و هه‌ر بژی لی بکات، چونکه نه‌مه هاندهریکه بۆ قوتابیان بۆئه‌وه‌ی پتر هه‌ول بده‌ن وتی بکۆشن، (وه‌ک به‌نزین بکه‌یت به‌سه‌ر ئاودا. وه‌رگێر).

۶ - خۆجیا نه‌کردنه‌وه (الإعداد):

پێویسته مامۆستا هه‌میشه خۆ به‌یه‌کی له‌قوتابیه‌ زیره‌ک و باشه‌کان بزانیته‌ وای دابنی که یه‌کیکه له‌وان و هه‌رگیز خۆی جیا نه‌کاته‌وه. نه‌مه‌ش دیسان خۆی له‌خۆی دا پاداشت و خه‌لاتیکه‌ی تره له‌ دلێ قوتابیاندا. پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: { لولا الهجرة لکنْتُ إمرأً من الأنصار }^(۱) ئه‌م زاته به‌پێزه خۆی له‌ موسلمانان جیا نه‌کردۆته‌وه نه‌له‌ پشتیوانان و نه‌له‌ کۆچکه‌ران، ئه‌دی بۆ ده‌بی ئیمه‌ هینده له‌ خۆبایی و خۆ به‌زل زان بین و خۆمان به‌سه‌ر موسلماناندا هه‌ل بده‌ین؟! .!

(۷) ئامۆژگاری (التوصیة):

پێویسته مامۆستا هه‌میشه ئامۆژگاری باشی قوتابیان و مامۆستایان بکات بۆگه‌رانه‌وه له‌ خراپه‌ و نه‌نجام دانی کاری چاکه‌ و چاک گوزاری. وه‌ ده‌ست نیشانی قوتابیانی باش بکات و ئاماژه بۆ زیره‌ک و په‌وشته به‌رزه‌کان بکات وه‌ک هاندانیك بۆ ئه‌وانی تر که چاو له‌ و باشانه بکه‌ن و هه‌ولی خۆچاک کردن بده‌ن.

(۸) هاوڕێیه‌تی کردن و تیکه‌ل بون (المصاحبة)

مامۆستا چاک وایه‌ هاوڕی یه‌تی و شان به‌شانی ئه‌و قوتابیانه‌ په‌رواته که‌حه‌ز ده‌که‌ن له‌گه‌ل مامۆستا که‌ یاندا به‌رۆن بۆ مزگه‌وت، بۆ گه‌شته قوتابخانه‌ییه‌کان، که‌ قوتابیان نه‌مه به‌خه‌لات کردنیك ده‌زانن، و شانازی پێوه ده‌که‌ن که‌ مامۆستا که‌ یان شان به‌شانیان ده‌په‌وات و زۆری پێ که‌یف خۆش ده‌بن.

(۱) أ. متفق عليه.

ب. واته: ئه‌گه‌ر کۆچ کردنی تیا دا نه‌بایه من پیاویك ده‌بوم له‌ پشتیوانان (الأنصار). (وه‌گێر).

(۹) نامۆزگاری و راسپاردەکانی کەس و کاری قوتابی (توصیة اهل الطالب):

هەرودها مامۆستا دەتوانی نامە بۆ کەس و کاری قوتابی بنوسییت و هەر بە قوتابیە کە خۆشی دا بینیرییت. زیرەکی و چاکی و ڕەوشت بەرزى قوتابیە کە یانی تیدا بنوسییت بۆ ئەوێ مامە لەی باشی لە گەڵ دا بکەن، ئەمەش ھۆکاریکی ترە بۆ هاندانی قوتابی بۆ ھەول دانی پترو بەرە و پێش چون و گەشە کردن و ڕەوشت بەرزى لە مال و لە قوتابخانە دا، هەرودها بەردەوام بونیان لە سەر نوێژەکانیان بە کۆمەڵ (الجماعة). وە داوا لە بەخیو کەری قوتابیان بکەن کە لە ئیمامی مزگەوتە کە ھەلۆیستی کۆرە کە یان و لە خۆشیان ھەلۆیستی کچە کە یان بۆ بینن. ئەگەر بە پێچەوانە وەش بو بابە ھەردولا قوتابخانە و مال و ھەولێ راست کردنە وە ی قوتابیە کان بدەن.

(۱۰) دەست گیرۆیی ھەژاران (مساعدة الفقراء):

لە سەر مامۆستایان پێویستە کە لێژنە یە ک لە قوتابیان پێک بینن بۆ کۆکردنە وە ی پیتاک و باربۆیی ھەژاران و بۆ ئەم مەبەستە سنوقیکی خەیری دابنن. هەرودها ھاریکاریان بکات و دەست پێشخەری بکات لە بەخشین بۆ ئەو سندوقە بۆ ئەوێ قوتابیان چا و لەو بکەن و مال ببەخشن. دابەش کردنی مالە کۆکراوە کە قوتابیان لە ژێر چاوە دیری مامۆستادا بە سەر قوتابیە دەست کورته کاندای پێی ھەل بستن بۆ کرینی ھەندێ لە پۆشاک و خۆراک و کتیب و کەل و پەلی قەتابخانە و دابەش کردنیان بە سەریاندا. هەرودها پێویستە لە سەر مامۆستایان سوپاسی ھەمو ئەو قوتابیانە بکەن کە ھاریکاری کۆکردنە وە ی پیتاک و بەخشینی مالیان داوہ لە پێش قوتابیەکانی تر کە ھاریکاریان نە کردوہ نە کردوہ و پارە یان نە بەخشوہ بۆ هاندانیان تاجاریکی تر ئەوانیش ھاریکاری بکەن و ببەخشن. وە بۆیان پون بکەن وە کە پاداشتیکی زۆریان ھە یە لە لایەن خوای بالا دەست و کار بە جیۆہ. چونکە ئەو مالە ی کە دە ی بەخشن کەم ناکات و خوای گەورە جیگا گە یان پڕ دە کاتە وە و سەرباری ئەمەش لە پۆژی قیامە تدا پاداشتیکی بی شو ماریان وە دەست دە کە ویت. ئەم ئایە تە

پیرۆزه‌ی خواره‌وه‌شیان بۆ بخوینیتته‌وه که ده‌فه‌رموی: ﴿ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَهُوَ خَلْفُهُ ۖ وَهُوَ حَيْرٌ الرَّزْقِينَ ﴾ (۱)

مامۆستا یا به‌رپۆه‌به‌ر ده‌توانی له‌و سندوقه‌هه‌ندی‌ک دیاری بۆ قوتابی یه‌ زیره‌ک و گوی‌رایه‌له‌کان و ره‌وشت به‌رزه‌کان و پاک و خاوینه‌کان بکریت و بیان داتی.

(۱) سزادان و زیانه‌گانی (العقوبات و اضرارها):

له‌سه‌ر مامۆستای سه‌رکه‌وتو پپۆیسته‌که‌له‌سزا مادیه‌کان دور بکه‌ویتته‌وه، چونکه‌هه‌م بۆ قوتابی و هه‌م بۆ مامۆستاش خراب و زیان به‌خشو و به‌فیرۆ دانی کاته، چونکه‌له‌وانه‌یه‌ قوتابی له‌و لیدانه‌ی مامۆستا زینای پی‌بگات و شوینتیکی سه‌قه‌ت بییت و قوتابی بترسی و بیته‌که‌ندو کۆسپه‌یه‌ک و بوغزیک له‌نیوان قوتابی و مامۆستادا، سه‌رباری ئه‌مه‌ش مامۆستا‌که‌له‌به‌رده‌م سه‌رپه‌رشتیاری په‌روه‌رده‌یی و دادگا سزاییه‌کان و به‌خپۆکه‌رانی قوتابیانی لپرس‌ریتته‌وه‌و له‌مانه‌ش هه‌مویان قورستر له‌به‌رده‌م خوای گه‌وره‌دا له‌پۆژی قیامه‌تا به‌رپرس بیته‌و سزایه‌کی قورسی بدات. ئه‌مجار بیته‌هۆی نه‌مان و دابه‌زینی سومعه‌و که‌سیته‌ی مامۆستا‌که‌له‌ناو کۆمه‌لداو پۆلی له‌خزمه‌ت کردنی کۆمه‌لگادا نزم بیته‌وه‌و. دواتر مامۆستا‌که‌په‌شیمان بیته‌وه‌کاتی‌ک په‌شیمانی دادی نادات. ئه‌مه‌ش له‌ئه‌نجامی سزاو لیدانی قوتابی له‌لایه‌ن مامۆستاوه‌دینه‌دی. بۆیه‌به‌رپرسیاران ناچار بون ئه‌م جۆره‌سزایه‌هه‌ل بگرن و قه‌ده‌غه‌ی بکه‌ن و بریاریناندا کۆتایی به‌م شوینه‌واره‌به‌ینن و په‌نای نه‌به‌نه‌به‌ر مه‌گه‌ر له‌کاتیکی زۆر پپۆیستی دا نه‌بیته‌وه‌له‌و ریگه‌چاره‌یه‌به‌ولاوه‌هیچ شتیکی تر دادی نه‌دات بۆ سه‌ر زه‌نشته‌کردنی قوتابییه‌لاسارو لاده‌ره‌کان یا بۆ پاراستنی هه‌یبه‌ت و که‌شو هه‌واو پشیوی و پاراستنی سیستمی

(۱) أ. سورة سبأ : (۳۹)

ب. واته: هه‌ر شتی‌ک له‌ریگه‌ی خوادا ببه‌خشن، خوای گه‌وره‌جیگه‌که‌ی پرده‌کاته‌وه، هه‌ر خۆی

پۆزی ده‌رو به‌خشنده‌یه‌(وه‌رگێژ).

وانه که له دوای ئه وهی مامۆستا زمانی ئامۆزگاری و په ندی خسته پوی ئه و قوتابیه لاسارانه، به لام هیچ دابی نه دان و گوی یان پی نه دا ئه مجار په نا به ریتته بهر لیدان. ههروه که له په ندیکی عه ره بیدا هاتوه: (آخر الدواء الكی) (۱).

زیانه کانی سزادانی ماددی واته لیدان:

- (۱) شیواندی پیره وی وانه گوته وه و دواخستنی قوتابیان به گشتی.
- (۲) هه لچون و توپه بونی مامۆستا و قوتابی له کاتی لیدان و سزاداندا و کاریگه ری له سه ر هه ردو لایان.
- (۳) زیان گه یانندن به له شی قوتابی لیدرا و له ده م و چا و و گوی و شوینه کانی تری له شی ئه و قوتابیه.
- (۴) پچرانی ده رس وه رگرتن و زنجیره ی بیری قوتابی سزادرا و ته ریق بونه وه ی.
- (۵) پچرانی زنجیره بیرو که کانی مامۆستا به هوی ئه و لیدانه وه.
- (۶) به رپرس بونی مامۆستا له به رده م دادگا و خه لکی و سه رپه رشتیاری په روه رده یی.
- (۷) به فیرۆ چونی کاتی قوتابیان و کارتیکردنیان به وه ی که له ده رسه که یاندا پو ده دات.
- (۸) نه مانی ریزو که رامه ت و خو شه ویستی له نیوان قوتابی و مامۆستادا.

سزا قه ده غه کرا وه کان (العقوبات الممنوعه):

ئه گه ر مامۆستا هه ندی جار ناچار بو سزا بدات و له قوتابی بدات ده بی هه ندی جو ری سزا و لیدان هه یه خو یانی لی بیاریزن و لی ی دور بکه ونه وه که بریتین له مانه ی خواره وه:

(۱) لیدان له ده م و چا و:

ئه مه کاریکی بلا و شیوا هه لئا و مامۆستایان، که له سه رو چاوی قوتابیان ده دن به تاییه تی به شه قازله، که زیان به ده م و چا و و گوی ی قوتابی ده گه یه نیت و دوایش دو چاری

(۱) واته: دواين چاره سه رو ده رمان داغ کردنه. (وه رگیت).

به‌پرستی و دادگایی کردن ده‌بیته‌وه و توشی تۆله‌دان ده‌بیته. دوریش نیه بیته هۆی له‌ده‌ست دانی یه‌کی له‌هه‌ستیاره‌کان (الحواس) یاله‌کار خستنی، بۆیه پیغه‌مبه‌ری نازدار^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} نه‌مه‌ی قه‌ده‌غه کردوه هه‌روه‌کو فه‌رمویه‌تی: {إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ خَادِمَهُ فَلْيَتَّقِ الْوَجْهَ} (۱)

(۲) دل ره‌قی و توندو تیژی (القسوة الشديدة):

مامۆستای دل ره‌ق و توندو تیژی بۆ به‌زه‌یی قوتابیان ناویکی پیوانه‌یی و پر به‌پیستی خۆیان لۆ ناوه‌و پی‌ی ده‌لین: فلان مامۆستا سته‌مکاره (ظالم) دیاره ئەم ناوه‌ش بیزراو ترین و خراپترین ناویکه له‌سه‌ر پوی زه‌وی که‌له‌مرؤف بنزیته. له‌دوای سته‌م و دل‌ره‌قیش هیچ شتیکی تر نیه په‌شیمانی نه‌بیته. زۆریک له‌مامۆستایانمان دیون که‌داوای لۆ بوردن له‌که‌س و کاری قوتابیان ده‌که‌ن له‌دوای نه‌وه‌ی که‌له‌کوپه‌که‌یان یاخود له‌که‌چه‌که‌یان داوه. پیغه‌مبه‌ر^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} فه‌رمویه‌تی: {مَنْ يُحْرِمُ الرَّفْقَ يُحْرِمُ الْخَيْرَ كُلَّهُ} (۲) هه‌روه‌ها فه‌رمویه‌تی: {مَا كَانَ الرَّفْقَ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا يَنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ} (۳)

(۳) قسه‌ی ناشیرین (الكلام السيئ):

پیویسته له‌سه‌ر مامۆستا له‌هه‌ندی قسه‌ی ناشیرین و نابه‌جی دور بکه‌ویته‌وه که‌ده‌بیته هۆی سلّ بوه‌و لادان و دورکه‌وتنه‌وه‌ی قوتابی و له‌وانه‌یه‌ بینه هۆکاریک بۆ لادا و پی‌ی خلیسکاندن قوتابیان و مه‌یل چونی به‌لای تاوان و تاوانکاری له‌دوا رۆژدا. نه‌و وشه

(۱) أ. حديث حسن أنظر صحيح الجامع ۱۸۵.

ب. واته: هه‌ر که‌سێک که‌له‌خزمه‌تکاره‌که‌ی دا، باله ده‌م و سه‌رو چاوی نه‌دات. (وه‌رگێڤ).

(۲) أ. رواه مسلم.

ب. واته: هه‌ر که‌سێک سۆزو به‌زه‌یی نه‌بیته هیچ چاکه‌و خیریکی لۆ چاوه‌پوان ناکریت. (وه‌رگێڤ).

(۳) أ. رواه مسلم.

ب. واته: سۆزو به‌زه‌یی له‌هه‌ر شتیکی دا بو‌ئوا به‌پێزو به‌نرخ و خۆشه‌ویست ده‌بیته، وه‌له‌هه‌ر شتیکی‌دا

نه‌ما بۆ پێزوبی نرخ و سوک و چروک و پێسو ده‌بیته. (وه‌رگێڤ).

ناشیرینانهش وهك گوتنى: { پیس، نه فرهت لیكراو، تاوانبارو... گه لی شتی تری ناشیرینی دل په قانه به قوتابی گوتن } که ده بینه هوی ههست و شعورودل بریندار کردنی قوتابی. ئه ویش دواتر له ماموستا که یه وه فیّر ده بییت و به هاوه له قوتابی یه کان و براده ره کانی له دهره وه و به براو خوشکه کانی له ماله وه ده لیت.

بی گومان گوناح و بهرپرسیاریتی ده که ویتته ئه ستوی ئه و پهروه ردیاره که قوتابی به کانی ئاوا فیّر کردوه و رای هیناون و ئه م قسه ناشیرینانه ی پی گوتون که هه رگیز ئه م جوړه قسانه لایه ق نین له دهمی ماموستا وه بیته دهر و دهر بچن. له فرموده ی راستدا هاتوه: { ... من سنّ سنّة سیئة فعلیه وزرها ووزر من عمل بها من غیر أن ینقص من أوزارهم شیئاً } (۱)

۴) **لیدان له کاتی توپه یی دا (الضرب عند الغضب):**

پیویسته له سهر ماموستایان که له کاتی توپه بونیاندا ددان به خویناندا بگرن و له قوتابیان نه دهن چونکه له و کاته دا شهیتان له گه لت دا دهست ده وه شینی. قال أبو مسعود: كنتُ أضرب غلاماً لي بالسوط، فسمعتُ صوتاً من خلفي: ((إعلم أبا مسعود)) فلم أفهم الصوت من الغضب، قال: فلما دنا مني إذا هو رسول الله ﷺ، فإذا هو يقول: { إعلم أبا مسعود } قال: فألقيت السوط من يدي. فقال: { إعلم أبا مسعود أن الله أقدّر عليك منك على هذا الغلام، فقلتُ لأضرب مملوكاً بعده أبداً. } (۲)

(۱) أ. رواه مسلم وغيره.

ب. واته: هه ره که سیک سوننهت یا کاریکی خراب له ئیسلامدا دابهییتت ئه و گوناحی خویشی و وگوناحی هه مو ئه و که سانه شی ده گاتی که کار به وسوننه ته ی ئه و دای هیناوه به بی ئه وه ی له گوناحی هیچیان که م بکاته وه. (وه رگیز).

(۲) أ. رواه مسلم.

ب. واته: أبو مسعود گوتی: له کاتیک دا له خزمه تکاره که ی خوّم ده دا، گویم له دهن گیک بوله دوامه وه ده ی گوت: (بزانه ئه ی أبا مسعود) به لام من له توپه یی و له که لله گه رمیاندا دهن گه که م نه ناسی، گوتی: کاتی لیم نزیك بو وه دیتم پیغه مبهری خوایه ﷺ و ده ی گوت: { بزانه ئه ی أبا مسعود، بزانه ئه ی أبا مسعود } گوتی: قامچی یه که م له دهست که وته خوار. ئه و جار پی ی گوتم: { بزانه أبو مسعود خوی

(۵) لی‌دان به‌شهو و پیل‌اقه یا لی‌دانی پاشه نوشکه (الرفس بالرجل):

هه‌ندی له‌مامؤستایانم به‌پیل‌اقه و به‌نه‌عل و به‌پیل‌او له‌قوتابیان ده‌دن یا جوته‌یان لی ده‌دن. دور نیه به‌و لی‌دانه شوینیکی ترسناکی ئه و قوتابیه توش بییت و بیته هوی له‌ناو بردنی ژیانی ئه و قوتابیه و ئه‌وجار تی‌ی دا به‌رپرسیار بییت و په‌شیمان بیته‌وه که‌ئه و کات په‌شیمانی دادی نادات. خو ئه‌گه‌ر ئه‌مه‌ش نه‌بییت جوته و پیل‌اقه له‌سیفات و کرده‌وه‌ی مرؤف نیه.

(۶) توره بون و هه‌لچونی توند (الغضب الشدید):

پیویسته مامؤستا هه‌میشه له‌کاتی وانه گوتنه‌وه‌دا به‌سه‌ر می‌شک و ده‌ماره‌کانی (الأعصاب)ی خو‌ی دا زال بییت و جله‌وی بۆ شل نه‌کات حساب بۆ هه‌ست و ته‌بیات و نه‌فسی مندالان بکات و ئه‌وه لی‌ک بداته‌وه که‌مندالان ناتوانن به‌سه‌ر نه‌فس و عه‌قلیه‌تی خو‌ی‌ندا زال ببن و ری‌شمه‌ی ئاره‌زوه‌کانیان بگرن بویه ده‌بی‌ی چاودیریان بکات و لی‌ بوردنی هه‌بییت به‌رامبه‌ر به‌هه‌لس و که‌وته‌کانیان. بابگه‌ریته‌وه داوه‌وه بۆ سه‌رده‌می خو‌ی و تافی مندالی خو‌ی بیر بیته‌وه، کاتی له‌قوتابخانه‌دا قوتابی بو، له‌وانه‌یه خرابترین هه‌لس و که‌وتی هه‌بو بییت. جا هه‌ر کاتی مامؤستا بیر له‌وه کرده‌وه ئه‌وا توره بون و هه‌لچونه‌که‌ی داده‌به‌زیت و که‌م ده‌کاته‌وه، ئه‌وسا به‌سه‌ر نه‌فسی خو‌ی دا زال ده‌بییت، که‌به‌پاستی ئازایه‌تیشی ده‌ویت. په‌روه‌ردیاری گه‌وره‌مان محمد ﷺ فه‌رمویه‌تی: {لیس الشدید بالصرعة، إنما الشدید الذی یملک نفسه عند الغضب} (۱)

گه‌وره گه‌لیک له‌سه‌ر تو به‌ده‌سه‌لات تره وه‌ک تو به‌سه‌ر ئه‌و خزمه‌تکاره‌تدا هه‌ته له‌خوا ناترسی له‌توله‌ی ئه‌و غولامه لی‌ت بداته‌وه، جاگوتم: لی‌ره به‌ولاره تو به‌و ئیدی هه‌رگیزاو هه‌رگیز له‌خزمه‌تکارم ناده‌مه‌وه. (وه‌رگی‌ی).

(۱) أ. متفق علیه.

ب. واته: پاله‌وان ئه‌و که‌سه نیه که‌له‌زۆرانباری دا ده‌بیاته‌وه به‌لکو پاله‌وان ئه‌و که‌سه‌یه که‌له‌کاتی توره بوندا نه‌فسی خو‌ی ده‌گریت و به‌سه‌ر خو‌ی دا زال ده‌بییت. (وه‌رگی‌ی).

با پهروهردیاران چ مامۆستا بنو چ باوک و دایک و ریا بن له کاتی تورپه بوندا سزای قوتابی و مندالّه کانیا نهدنه و ترشو دوشاو تیکه ل نه که ن نه بادا له نه نجامی نه م لیدان و سزادانه دا توشی زیان ببن و نه نجامه که ی باش نه بیّت. له سه ر مامۆستایان پیویسته ناوی قوتابیه سه ریچی که ره کان بنوسیّت و هه لی یان بگریّت بۆکۆتای دهرسو نه و کاته سزایان بدات. من مامۆستایه کم دهناسی له کورپه که ی تورپه بو ، چو که لی ی بدات، به لام کورپه که ی له ترسان رای کردو له نه نجامی پراکردنه که ی دا قاچی زامدار بو و شکاو به په له بردیان بۆ لای به یتال بۆ هه ل ببه ستنه وه و تیماری بکه ن. دوايش باوکه که په شیمان بوه وه (۱).

هه ندی له مامۆستایان له کاتی تورپه بونیاندا له قوتابیان دهدنه و جنیویان پی دهلین و کوفریش ده که ن. دیاره نه مه کاریکی ناشیرین و نابهجی یه و قوتابیانیش به چاویکی سوکه وه سه یریان ده که ن. جائه گهر نه م تورپه بونه ی مامۆستا و پهروهردیاران هه لچوو چه ند جاره بوه وه و به سه ر قوتابیاندا شیراندی و ته ندو تیژو تۆسن و جنیو فرۆش بون. (۲)

چاره سه ری تووره بوون و هه لچوون (علاج الغضب والافعال) :

نه گهر پهروهردیار دوچار ی تورپه بون و هه لچون هات با په نا بۆ نه و دهرمانه چاره سه ره ی نه ره به ریّت که له نوژداری پسپۆر محمد ﷺ وه رگراوه و بۆی باس کردوین که فه رمویه تی :

(۱) له سه له کانی شه سه تکه کاندبا بو باوکی په حمه تیم له گه ل چه ند وه ستاو کریکاریک دا دیواری حه وشه یان ده کرد ، منیش مندال بوم بانگی کرد بوم منیش گویم لی نه بو، نه ویش تورپه ده بی و به ردیک هه ل ده گریّت و دای ده وه شینینه من یه که سه ر به لوتم که وت و خوین فیقه ی کردو سه رم تاساو گیز بوم له بابه پۆم داو به لادا هاتم. نه و جار پای کرده سه رم هه ی دهستی بابت بشکی، هه ی دهستی بابت بشکی.. په شیمانی دادی نه دا. خیرا بردیانم بۆ لای دکتۆرو ته داویان کردم. (وه رگیی).

(۲) (کوردیش ده لی، گه وره ئاو ده ریژی و گچکه ش پی ی لی ده خشیینی. یا ده لی: گیا له سه ر پتجی خو ی ده پوینته وه. وه رگیی).

(أ) { إذا غضب أحدكم فقال: أعوذ بالله، سكن غضبه } (۱) وهله‌فه‌رموده‌یه‌کی تردا فه‌رمویه‌تی:

(ب) { وإذا غضب أحدكم وهو قائم فليجلس، فإن ذهب عنه الغضب وإلا فليضطج } (۲) (شتی‌کی ئاشکراو به‌لگه‌ نه‌ویسته‌ که‌توره‌ بونو رق‌ هه‌ستانو هه‌لچونی مروّف له‌شه‌یتانه‌وه‌یه، پی‌ویسته‌ مروّف له‌و کاته‌دا په‌نا به‌خوای په‌روه‌ردگار بگریّت له‌شه‌یتانی نه‌فرین لی‌کراو بۆ نه‌وه‌ی رقه‌که‌ی بنیشیته‌وه‌. دیاره‌ له‌کاتی به‌پیوه‌ بوندا سویدی‌کی زوری هه‌یه‌ بۆ دابه‌زینی پله‌ی توره‌ بونو رق‌ هه‌ستانو نیشتنه‌وه‌ی، به‌تایبه‌تیش ده‌ست نویژ هه‌ل گرتن پریه‌تی له‌ده‌رمانی به‌که‌لک بۆ سارد کردنه‌وه‌ی گری توره‌ بونو هه‌لچون، چونکه‌ توره‌ بون ئاگره‌وله‌شه‌یتانه‌وه‌یه‌ ئاگریش به‌ئاو ده‌کوژیته‌وه‌.

سزا په‌روه‌رده‌یی به‌سووده‌کان (العقوبات التربوية المفيدة):

گه‌لێک سزای په‌روه‌رده‌یی به‌که‌لک و سود به‌خش و سه‌رکه‌وتو هه‌ن، که‌پیویسته‌ مامۆستا به‌رامبه‌ر به‌سه‌رپیچی که‌ران به‌کاریان بینیت بۆ هیمن راگرتنی ئادابه‌کانی وانه‌ گوتنه‌وه‌و پیزو پله‌و پایه‌ی مامۆستا، که‌بریتین له‌و سزا په‌روه‌رده‌یی یانه‌ی که‌هیچ زیان و خراپه‌کاریه‌کیان لی‌ ناکه‌وێته‌وه‌و به‌یارمه‌تی خوای گه‌وره‌ سه‌رکه‌وتنیشیان مسۆگه‌ره‌، که‌نه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ن:

◀ نامۆژگاری و رینماییه‌کردن (النصح والإرشاد):

بریتیه‌ له‌رێگه‌یه‌کی بنچینه‌یی په‌روه‌رده‌و فی‌رکردن و به‌هیچ شیوه‌یه‌ک ناتوانری ده‌ست به‌رداری ببیت. په‌روه‌ردیاری پێشه‌نگو گه‌وره‌مان پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌م رێگه‌ چارسه‌ریه‌ی له‌گه‌ل منداڵان و له‌گه‌ل گه‌ورانیشدا به‌کار هی‌ناوه‌ به‌م شیوه‌ی خواره‌وه‌:

(۱) أ. صحیح: أنظر صحیح الجامع ۱۷۰۸.

ب. واته‌: ئه‌گه‌ر هه‌ر یه‌کی‌ک له‌ئێوه‌ توره‌ بو بابلێ (أعوذ بالله) توره‌ییه‌که‌ی ده‌نیشیته‌وه‌ (وه‌رگێڕ).

(۲) أ. صحیح: بروانه (صحیح الجامع: ۱۷۰۷).

ب. واته‌: هه‌ر یه‌کی‌ک له‌ئێوه‌که‌توره‌ بو به‌پیوه‌ بو‌بادابنیشیت ئه‌گه‌ر توره‌ییه‌که‌ی نه‌ما نه‌وه‌ باشه‌

ده‌نا با رابکشی. (وه‌رگێڕ).

﴿ (أ) له گه ل مندالاندا: پیغه مبه رسول الله ﷺ میرد مندالیک بی بی به ناشیرینی دهستی له قاپه چیشته که ی رۆ ده کردو دهی خوارد، نه ویش ره وشتی خواردنی فیّر کردو پی ی گوت: { یا غلام سم الله، وکل بيمينك وکل مما يليك } (۱)﴾

باکس نه لی، نه م نامۆزگاریانه بو مندالان هیچ سودو کاریگه ریه کی نیه، نه خیر، من خۆم چه ند جار به تا قیم کردۆته وه باشترین کاریگه ری هه بوه. هه روه کو له مه و بهر له بابه تی ئاگادار کردنه وه دا له هه ندی کارو پیشه ی خراپو له چیرۆکی نه و کورپه ی که جنیوی به نایین دابو، کاتی نامۆزگاریم کرد، نامۆزگاریه کانی وه رگرت و په شیمان بوه وه. جارێکیان له گه ل مامۆستا کان به شه قامیکدا ده رۆیشتین وا پوی دا دیتمان له ناوه راستی شه قامه که دا مندالیک میزی ده کرد. مامۆستایه که به سه ریدا شیراندو گوتی: هاوار بو تو، هاوار بو تو، کورپه هۆو میز له وی نه که ییت، منداله که له ترسان میزه که ی پچراندو رای کرد. به و مامۆستایه م گوت:

– له کیست داین نامۆزگاری نه و منداله مان بکر دایه.

– باشه نه دی ده بی وازی لی بینم له بهر چاوی نه و خه لکه له سه ر شه قامه که میز بکات؟

– نا..

– نه دی ده ته وی له مه پتر چی یکه ییت؟

– وازت له منداله هی نا با هتا له میز کردنه که ی ده بوه وه، نه و جار بو منت بانگ بکر دایه، خۆم پی ده ناساندو پی م ده گوت: کورم نه م شه قامه بو به سه ردا رۆیشتنی خه لکی دروست کراوه، نابی میزی له سه ر بکه ییت، چونکه پیس ده بییت.. نه وه ته له نزیک خۆته وه ئاوده ست و جیگه ی پیسایی کردن و ده ست به ئاو گه یان دن (دوره المیا ه) ی لی یه وریابه جارێکی تر

(۱) أ. متفق عليه.

ب. واته: نه ی کورپه یی نه ی لاره پیش نه وه ی ده ست به خواردن بکه ییت ناوی خوا ی گه وره بی نه و به ده ستی راستت بخۆو له پیش خۆته وه بخۆو ده ست به ملاو به ولادا مه گیره و ده ست بو لای به رامبه ره که ت درێژ مه که و مافی هاو خوانه که ت مه خۆ. (وه رگێر).

میز له‌سه‌ر شه‌قام نه‌که‌یت، تۆ کوپیک‌ی جوان و ئاقل و پیک و پیک‌ی، داوای ریتموایی و سه‌رکه‌وتنت بۆ له‌خوا ده‌خوازم. ئه‌مجار گوتی:

– ئه‌م ریگه‌یه به‌پراستی ریگه‌یه‌کی ژیرو به‌که‌که.

– ئه‌م ریگه‌یه‌ریگه‌ی په‌روه‌ردیاری مروّقایه‌تی محمد کوپ‌ی عبدالله یه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئه‌مجار به‌سه‌ر هاتی ئه‌عراپیه‌که‌م بۆ گپ‌رایه‌وه که له‌خالی (ب) دا باسی ده‌که‌ین.

(ب) نامۆژگاری کردن و ریتموایی گه‌وران (النصح والإرشاد البالغین):

بۆ نامۆژگاری کردن و ریتموایی گه‌وران باشترین نمونه، نه‌مونه‌ی ئه‌و عه‌ره‌به ده‌شته‌کیه‌که‌یه (الأعرابی) که له‌م فه‌رموده‌یه‌دا هاتوه: عن أنس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَ أَعْرَابِي فَقَامَ يَبُولُ فِي الْمَسْجِدِ. أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ: (يَصْحُونَ بِهِ) مَهْ مَهْ أَيْ اتْرَكَ. الرَّسُولُ: لَاتَزْمُوهُ (لَاتَقْطَعُوا بَوْلَهُ). (يَتْرَكَ الصَّحَابَةَ الْأَعْرَابِي يَقْضِي بَوْلَهُ ثُمَّ يَدْعُو الرَّسُولَ الْأَعْرَابِي). الرَّسُولُ (لِلْأَعْرَابِي): (إِنَّ الْمَسَاجِدَ لَا تَصْلِحُ لِشَيْءٍ مِنْ هَذَا الْبَوْلِ وَالْقَذْرِ إِنَّمَا هِيَ لِذِكْرِ اللَّهِ، وَالصَّلَاةِ، وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ). الرَّسُولُ (لِأَصْحَابِهِ): (إِنَّمَا بَنَعْتُمْ مَيْسَرِينَ، وَلَمْ تَبْعَثُوا مَعْسَرِينَ، صَبَوْا عَلَيْهِ دَلْوً مِنَ الْمَاءِ). الْأَعْرَابِي: اللَّهُمَّ أَرْحَمَنِي وَمَحْمَدًا، وَلَا تَرْحَمْ مَعْنَا أَحَدًا. الرَّسُولُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (لَقَدْ تَحَجَّرَتْ وَاسِعًا) (أَي ضَيِّقَتْ وَاسِعًا).^(۱)

(۱) أ. متفق عليه.

ب. واته: له (أنس) هوه رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ده‌گپ‌رینه‌وه که گوتویه‌تی: له‌کاتیک دا ئیمه له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له‌مزگه‌وتدا بوین عه‌ره‌بیکی ده‌شته‌کی هات و هه‌ر له‌ناو مزگه‌وته‌که‌دا ده‌ستی کرد به‌میز کردن. سه‌حاه‌به‌کان به‌سه‌ریاندا شیراندو گوتیان: هۆی، کوپه نه‌که‌ی له‌وئ میزنه‌که‌یت. به‌لام پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌موی: لئ ی گه‌پین بامیزه‌که‌ی ته‌واو بکات.

کاتی کابرا له‌میزه‌که‌ی بۆوه و ته‌واوی کرد پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بانگی کرده لای خوئی و پئی ی فه‌رمو: (مزگه‌وته‌کان بۆ میزن تیدا کردن و پیسایی تیدا کردن و تیدا فری دان نابن و دروست نیه، مزگه‌وت جیگه‌و شوینی ویردی خواو نویژ کردن و قورئان تیدا خویندن).

◀ خوئی توره کردن و خوئی مؤر کرنه وه (التعبیس):

مامؤستایان بویان هه یه خو له روی قوتابیاندا سوربکه نه وه وله کاتی دروست کردنی قیژه قیژو قاوه قاودا خوئیان لی توره بکن بؤ پاراستنی سیستم و هیمنایه تی دهرس. باه لسه رتادا ئاموژگاریان بکات ئه گهر دابی نه دا باخوئیان لی مؤر بکاته وه و هه ره شه یان لی بکات.

❖ ته ریق کرنه وه و سه رکونه کردن (الزجر):

زور جاری واهیه مامؤستا و پهروه ردیاران یه کی له قوتابیان له کاتی بیعاری و هاره به تانی و قاوه قاو زور پرسیار کردنی بی جی و بی تام و ئاژاوه نانه وه دا بؤ مه بهستی دواخستنی وانه که ته ریق ده کاته وه. زور جار هه بوه ئه گهر مامؤستا به سه ره قوتابیدا شیراندو یه تی و ته ریقی کردۆته وه به خوئی دا شکاوه ته وه و بی دهنگ دانیشته وه. ئه م ریگه یه پیغه مبه ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به کاری هیناوه کاتی که بینی پیاویک و حوشتریک لی ده خورپیت و پیش خوئی داوه: پیغه مبه ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سوار به (ارکبها).

پیاوه که: ئه وه حوشتره (إنها بدنة).

پیغه مبه ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سواری به (ارکبها). ((رواه البخاری))

پیاوه که سواری حوشتره که ی بوو له چه پی پیغه مبه ره وه ده رپویشته.

ئه و جار به سه حابه کانیشی فه رمو: ئیوه بویه ئیردراون که کار ئاسانی بؤ خه لکی بکن، نه ک کارگرانی بار لی قورس کردن و سه ره لی شیواندنی خه لکی، برپون ده ولکه یه ک ئاو بینن و به سه ره شوین میزه که ی دابکه ن و پاکی بکه نه وه.

ئه و جار کابرای ده شته کی گوتی: خواجه ره حم به من و به محمد بکه یت و له ئیمه به ولاره ره حم به که سی تر نه که یت.

پیغه مبه ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رموی: به راستی یه کجار زورت ته نگه به رکرده وه و واشی لی مه که واهیه کجاری ته نگه به ری بکه یته وه. به لکو بلی خواجه ره حم به ئیمه و به بروادارانیش بکه یت. (وه رگیز).

❖ بی‌دهنگ کردن (الكف عن العمل):

کاتی قوتابیان له پۆل دا ژاوه ژاوه دهنگه دهنگه ده‌که‌ن و بی‌عاری ده‌که‌ن به‌ده‌نگی‌کی به‌رز پی یان بلی: بی‌دهنگ بن! پیغه‌مبه‌ری خوا^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} به‌و که‌سه‌ی گوت که‌له‌لای به‌پریزیان قرقینه‌ی ده‌هاتنی فه‌رموی: (كُفَّ عَنَا جِشَاءَك) (۱)

❖ له‌رودان (الأعراض):

په‌روه‌ردیار ئە‌گەر مندالە‌که‌ی یا خود قوتابیه‌که‌ی درۆی کرد، یا پرسپاری ناب‌ه‌جی ی زۆری ده‌کرد، یا هر کاریکی تری ناب‌ه‌جی ی ده‌کرد ده‌توانی له‌پوی بدات و له‌ده‌می بداته‌وه، به‌لکوئه‌و مندالە‌ یا ئە‌و قوتابیه‌ لو سه‌رزه‌نشست و له‌پو دانه‌وه‌یه‌ی باوکی یامامۆستایه‌که‌ی هه‌ست به‌خۆی بکات و له‌هه‌له‌که‌ی خۆی واز به‌هینیت ئاقل ببیت.

❖ ده‌نگ لی‌وه‌رگرتن و نه‌دواندن (الهجر):

له‌سه‌ر په‌روه‌ردیار پیویسته‌ خو له‌قوتابیه‌که‌ی زیور بکات و ده‌نگی لی‌وه‌ر بگریت ئە‌گەر بی‌عاری و لاساری کرد، وه‌ک ئە‌وه‌ی واز له‌نوویژ کردن بینی، یابچی بو‌سینه‌ماو قیدیوخانه‌و شوینه‌ خراپه‌کان، یاله‌ کاتی ده‌رسدا بی‌عاری و ئاژاوه‌ بنیته‌وه‌و ده‌رسه‌که‌ بشیوینی .. ماوه‌ی ده‌نگ لی‌وه‌ر گرتنیش زۆر ترینی سی‌پۆژه‌. پیغه‌مبه‌ر^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} فه‌رمویه‌تی: { لا یحل لمسلم أن یهجر أخاه فوق ثلاث } (۲). خو لی‌زیور

(۱) أ. حسن: بروانه ((صحيح الجامع ۴۳۶۷)).

ب. واته: به‌سه‌ چیدیمان قرقینه‌ به‌سه‌ردا مه‌که‌ (وه‌رگێ).

(۲) أ. صحيح، بروانه (الجامع).

ب. واته: دروست نیه‌ بو‌موسلمان که‌له‌سی پۆژ پتر ده‌نگ له‌برای موسلمان‌ی خۆی

وه‌ریگریت (وه‌رگێ).

کردن جوړه په ندو ناموژگاری و عیبره تیکی بو مندالّ تیدایه و ده بیته هوئی ته ریق بونه وه و
 ناقلّ بونی هه روهك شاعیر ده لی:

يا قلب صبراً على هجر لأحبة لا تجزع لذاك فبعض الهجر تأديباً (۱)

❖ سهر کونه کردن (التوبیخ):

په روه رديار بوئی هه یه هه ر کاتيک منداله که ی یاقوتابیه که ی هه له یه کی کردو
 ناموژگاری و پینومایي کردن چاره سه ری نه کرد، سه رکونه ی بکات بو ئه وه ی له وه له یه ی
 خوئی دابه زیت.

❖ سزادان به باوکی (معاقبة الأب):

ئه گه ر ماموستا دهره سستی قوتابی نه هات و به رده وام بیعاری ده کرد یاته مبه لّ بو
 ده توانی به دوا ی به خپوکه ره که ی دا بنیریت حالی قوتابیه که یانی تی بگه یه نیت و داوای
 هاریکاری و ناموژگاری کردن و ئه مجار سزادان و چاک کردن ی منداله که یانی لی بکات . به م
 کاره ش هاریکاری له نیوان قوتابخانه و ماله وه دا دروست ده بیته .

❖ هه لّ تروشکاندن (جلوس القرفصاء):

ئه گه ر قوتابی بیعاری کرد، یا ته مبه لّ و پیس و پوخلّ بو، ماموستا ده توانی
 له جیگا که ی خوئی دهری بیني و له به ر دم قوتابیه کانی دا به شیوه ی هه لّ تروشکاندن و
 ده سته کانی بو سه ره وه یا به پیوه له سه ر یه ک قاچ و ده سته کانی بو سه ره وه (القرفصاء)
 بیوه ستینی یا دای بنیشینی، قوتابیه که به مه ماندو ده بیته و سزایه کی دهرونی ده خوات،
 و په ندی لی وهر ده گریت و په شیمان ده بیته وه . ئه مه گه لیک له لیدان به دارو بوکس و
 شه قازله به سود تره .

(۱) واته: ئه ی دلّ نارام به له سه ر زیور بونی خو شه ویستان و دلّ نارپه حه ت مه به له و زیور بون و دور
 که و تنه وه یه، چونکه هه ندی زیور بون و دورکه و تنه وه جوړه په ندو ناموژگاریه کی خپرو به خو دا
 چونه وه یه کی خو راست کردنه وه ی تیدایه بو مروقه کان. (وه رگپر).

❖ هه‌ئواسینی دار یاقامچی (تعليق العصا):

بۆ مامۆستا و په‌روه‌ردیاران و باوکان دروسته‌که‌مه‌چی‌ه‌ک یان دارێک که‌پێ یی ده‌دریته‌ به‌دیواره‌وه هه‌ل به‌هه‌وه‌سن بۆ ئه‌وه‌ی قوتابیان یان مندالان بپینن و بترسن که‌لی یان به‌ده‌ن. یامامۆستا که‌دیته‌ ده‌ر یا ده‌چینه‌ پۆله‌وه‌ داری به‌ده‌سته‌وه‌ بیته‌. چونکه‌ پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌مویه‌تی: {عَلِّقُوا السُّوطَ حَيْثُ يَرَاهُ أَهْلُ الْبَيْتِ فَإِنَّهُ أُدْبُ لَهُمْ} (۱) ابن‌الأنباری ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله لیره‌دا مه‌به‌ستی لیدان نه‌بوه، چونکه‌ هه‌رگیز فه‌رمانی وای به‌که‌س نه‌داوه، هه‌ر که‌سیکی بپینن که‌له‌منداله‌که‌ی یا له‌قوتابیه‌که‌ی ده‌دات قه‌ده‌غه‌ی کردوه‌ و نه‌ی هه‌شتوه‌ لی ی بدات هه‌تا‌کو له‌گه‌ل گیاندارانیش، به‌لکو مه‌به‌ستی له‌م هه‌ئواسینی قامچی یان دار ئاقل کردن و ترسان و به‌په‌وشت بون و بئی ده‌نگ بون و ژاوه‌ ژاوه‌ دروست نه‌کردن بوه. که‌ده‌فه‌رموی: {فَإِنَّهُ أُدْبُ لَهُمْ} واته‌: له‌ئه‌نجامی هه‌ئواسینی قه‌مه‌چی‌ه‌که‌ و بینینان له‌لیدان بترسن و بیته‌ هۆیه‌که‌ بۆ گه‌رانه‌وه‌ و ئاقل بون، خۆ جوان کردن و به‌ئه‌خلاق و ئاکاری جوان و سیفه‌تی باش. له‌(المناوی فی فیض القدير ج ۳۲۲/۴) ی وه‌رگه‌راوه‌.

❖ لیدانیکی سوک (الضرب الخفيف):

ئه‌گه‌ر ئه‌م کارانه‌ی رابردو سوودی نه‌بو، په‌روه‌ردیاران و باوکان بۆیان هه‌یه‌ که‌به‌لیدانیکی سوک له‌قوتابی یا له‌منداله‌کانیان به‌ده‌ن نه‌ک به‌لیدانیکی قورس که‌زیان به‌له‌شیان بگه‌یه‌نیت به‌تایبه‌تی له‌سه‌ر نوێژ نه‌کردن کاتی ته‌مه‌نیان گه‌یشه‌ ده‌سالان، به‌ گوێره‌ی فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله: {عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ الصَّلَاةَ إِذَا بَلَغُوا سَبْعًا وَأَضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا إِذَا بَلَغُوا عَشْرًا وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ} (۲)

(۱) أ. حسنه‌ الألبانی فی صحیح الجامع.

ب. واته‌: له‌ماله‌وه‌ قه‌مه‌چی‌ه‌ک یا دارێک هه‌ل به‌هه‌وه‌سن بۆ ئه‌وه‌ی منداله‌کان بپینن و لی ی بترسن و بیعاری هاره‌ به‌تانی نه‌که‌ن، چونکه‌ ئه‌مه‌ هۆیه‌که‌ بۆ ئاقل کردن و بئی ده‌نگ بونیان. (وه‌رگه‌ی).

(۲) أ. صحیح رواه‌ البزار و غیره‌.

ب. واته‌: منداله‌کانتان فی‌ری نوێژ بکه‌ن که‌گه‌یشه‌نه‌ حه‌وت سالان. وه‌له‌ده‌سه‌الی دا ئه‌گه‌ر نوێژیان نه‌کرد لی یان به‌ده‌ن و جیگه‌شیان له‌گه‌ل خۆتان و له‌گه‌ل خوشکه‌کانیان لیک جیا بکه‌نه‌وه‌ واته‌ کورو کچان له‌یه‌ک جیا بکه‌نه‌وه‌ دروست نیه‌ به‌یه‌که‌وه‌ له‌ژوریک دا به‌یه‌که‌وه‌ بخه‌ون. (وه‌رگه‌ی).

جیاکردنه وه له نیوان کورپان و کچاندا کاریکی زۆر گرنگه، بۆ ئه وهی باوک و دایکان بتوانن مندا له کانیان له لادان و پێ هه له خلیسکان پرزگار بکه ن و بیان پارێزن له که له که له شهیتان به تایبه تیش کاتیک مندا لان ئه وه مو فیلم و زنجیره سینکسی و پوته بی ئه خلاقیانه له سینهما و که ناله ته له فویونی و فیدیوی یه کانه وه ده بینن، که هۆکارو پالنه ریکی کاریگه ره بۆ گه نج و هه رزه کاره تازه هه لچوه کان وه که به نزمین به سه ر ئاگردا بکه یت !! . بۆیه پیویسته باوکان و دایکان لا له م بابه ته گرنگه بکه ونه وه و وریا بنه وه . ئه گه ره هه ر چاریان نه کرا با په رده یه که له نیوانیاندا دروست بکه ن و له یه کیان جیا بکه نه وه و چاودێریان بکه ن (۱) هه رنه بی لیکیان دور بخه نه وه و هه ر که س له سه ر پێخه فو جیگه ی خۆی جیا بیت و چاودێری و ئاگاداریان بکه ن.

ئهو هه لانه ی که ده بی راست بکرینه وه (أخگاو یجب تصحیحها):

گه لیک هه له ی ناشیرین و کاری ناشه رعی له نیوان خه لکی دا بلاو بونه وه به تایبه تیش له نیوان مامۆستایان به گشتی و فه رمانبه ران و کریکاران و باقی چین و توێژه کانی تری کۆمه لگادا که به کارو باری گشتی و به رژه وه ندیه کانی گه ل هه ل ده ستن. بۆیه پیویسته ئه م هه له و بیرو بۆچونانه راست بکرینه وه . بارو په وشته و ئاکارو هه لسه و که وتیان راست بکرینه وه . چونکه ئه وانه به تایبه ت لێ پرسراون له به ره دم خۆی گه ورده دا هه روه کو خۆی بالا ده ست و کاربه جی ده فه رموی: ﴿فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٢﴾ عَمَّا كَانُوا

(۱) نمونه له م باره و له م بابه ته وه زۆرن که هه رزه کاران دوا ی ئه وه ی له که ناله ته له فزیۆنیه کان و له سینهماکان ئه م جوړه فیلمه بی ئه خلاقیانه بیان بینیه هیزی ئاره زوه کانیان هه لچوه و هیرشی بۆ هیان کاتی گه راوه ته وه ماله وه ده ست درێژی کردۆته سه ر خوشکی خۆی یادایکی خۆی، یه کی له و نمونانه مامۆستا ابراهیم النعمه پیشه و او پیش نوێژی مرگه وتی ( ) له موصل ده ی هیئیه وه که هه رزه کاریک دوا ی ئه وه ی له سینهما گه راوه ته وه ده ست درێژی کردۆته سه ر خوشکیکی بچکۆله ی و له ئه نجامی خوین به ربونی (النزیف) خوشکه که ی مردوه ، له کوردستانی خوێماندا له م جوړه مان زۆرن هه روه کو ده ما و ده م ده یان گێرینه وه . (وه رگێر).

يَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾ ﴿١﴾ هه‌روه‌ها پینغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمویه‌تی: {إِنَّ اللَّهَ سَائِلٌ رَاعٍ عَمَّا
إِسْتَرَعَاهُ: أَحْفَظَ ذَلِكَ أَمْ ضَيَّعَهُ؟} (٢)

(١) أ. سورة الحجر : (٩٢، ٩٣)

ب. واته: سویند به‌په‌روه‌ردگاری تو ئه‌ی محمد هه‌مویان واته‌مروقه‌کان هه‌ر قسه‌ و گفتار و کار و
کرده‌وه‌یه‌ک بکه‌ن له‌پوژی دوایی دا ئی یان ده‌پرسریتته‌وه. چاکه‌که‌یان پاداشتی چاکه‌ وهرده‌گریته‌وه،
خراپه‌ش سزای خراپه‌ی خوی وهرده‌گریته‌وه.

(٢) أ. حسن رواه النسائي .

ب. واته‌ک خوای‌گه‌وره له‌هه‌مو شوونیک، سه‌ریه‌رشتیاریک، له‌هه‌مو سه‌رکرده‌و به‌رپرسیاریک
ده‌پینچیتته‌وه له‌وه‌ی که‌له‌ژیر ده‌ست و چاو دیری یان دایه، ئایا وه‌ک پیویست پاراستویانن و هه‌قی
خویانیان داونه‌تی یا به‌پینچه‌وانه‌وه؟

هەئەكانى ھەندى ئە مامۇستايان و فەرمانبەران

بزانە ئەى براى موسلمان - خوا پېنومايى ئىمەش و ئىوھش بكات - كەزۆرىك لە مامۇستايان و فەرمانبەران ھەن كەمتەر خەم و ھەلەيان زۆرە و پىويستى يان بە دەستگىرۆيى و ئامۇژگارى و پېنومايى و گىپرانەو ھەيە كەلەم چەند خالانەى خوارەو ھەدا گرد دەبنەو ھە:

(۱) لە دەوام و لەكاتى ديارى كراودا دوا مەكەون. ئەمە زيان بەخەلكى دەگەيەنئىت و دەبىتتە ھۆى دوا خستنى كارەكانيان. ئەو مامۇستاو فەرمانبەرانەى كەلە دەوام دوا دەكەون و لەكارەكانى خۆياندا ئەو مۇچەيەى كەو ھەرى دەگرن بەقەدەر ئەو ھەندەى كەمتەر خەمى لى دەكەن لى يان ھەرامە. جىگەى داخە كەلە فەرمانگانگاندا كەسىك نىە چاودىرى فەرمانبەران و مامۇستايان بكات. بۆ ئەو ھەى ئەوانەى لە دەوام دوا دەكەون يا لەكارەكانياندا كەمتەر خەمى دەكەن سزا بدرىن. زۆرىك ھەن لەكاتى ئىش كردن و قەلەبالغى دا دەپۆنە دەرو دواى بەرژەو ھەندى يەكانى خۆيان دەكەون يان لە بازارپەكاندا بى ھودە و بى ئىش دەسورپىنەو ھەو ئەو ھەمو خەلكەش وا لەپاش دەرگای ژورەكەى دا چاوپەرىى دەكەن. لەخوا ناترسن و كارەكانيان بۆ راناپەپىنن و چەندان پۆژ ھەر بەفشە ھات و چۆيان پى دەكات. ھەيانە لەپىگەى دورو لەشويئە دورەكانەو دەين و خەرجىەكى زۆرىش خەرج دەكەن و كارەكانىشيان بۆ جى بەجى ناكرىت. ئەگەر بىت و لى پرسىنەو ھەو چاودىرى ھەبىت ئەم كەمتەر خەميانە پرو نادەن. سەير لەو ھە دايە زۆرىك لەسەرۆك فەرمانگە و بەرپرسىاران خۆيان بەئەركى سەرشانى خۆيان ھەئناستن، ئەى گلەيى چى لەفەرمانبەرانى ژپىرەو ھەكەيت و چۆن بەئەركى سەرشانىان ھەل دەستن.

(۲) كاتەكانى خۆت بەخويئدەنەو ھەى پۆژنامە و گوڤارەكان و پىشوازى كردن و دانىشتن لەگەلئانداو ھەر كارىكى تر كە دەبىتتە ھۆى دواخستنى كارەكانت بەفپۆ مەدە، چونكە ئەوانە دەبنە ھۆى دواخستنى كارەكانت و كارى ئەوانەى كارىيان لای تۆيە لەھاو لاتيان

به‌تاییه‌تیش له‌کاتیڤ دا که‌خه‌لکێکی زۆر ئیشی یان به‌تۆ بیټ و چاوه‌پروانت ده‌که‌ن. یاخود قوتابیان له‌پۆل دا چاوه‌پروانی تۆ بکه‌ن که‌وانه‌یا پی‌ بلێیت. زۆر جاری واهیه‌ فه‌رمانبه‌ر میوان له‌دوای میوانی هاتوه‌ و بردویه‌تیه‌ ژورو ماوه‌یه‌کی زۆر به‌چه‌ند قۆلی یابه‌دو قۆلی قسه‌و باسی درێژ درێژیان کردوه‌ و خه‌لکانێکی زۆریش له‌پاش ده‌رگا چاوه‌پروانی جه‌نابین ئیشه‌کانیان بۆ جی‌ به‌جی‌ بکات. هی وا هه‌یه‌ ته‌نیا ئیمزایه‌کی ده‌وی. وای ئی هاتوه‌ له‌گه‌ڵ دۆست و خزمه‌کانیاندا کاتی ده‌وامی ته‌واو بوه‌ و خه‌لکه‌که‌ی بۆ به‌یانی ئیزن داونه‌وه‌ و رۆیشتون.

ئه‌مه‌ له‌ زۆریک له‌ فه‌رمانگاگان روی داوه‌، کاتیڤ بابای به‌رپرس میوانی هاتوه‌ به‌کابرای به‌رده‌ستی گوتوه‌ ده‌رگا که‌ داخه‌ و بلێ: کاک فلان که‌س جاری میوانی هه‌یه‌ و که‌س مه‌که‌ ژورئ. تا خه‌لکێکی زۆر له‌ و ماوه‌یه‌دا کۆ ده‌بنه‌وه‌ و له‌سه‌ر پی‌ یان وه‌ستاون و ئیش و ئازاری ده‌رونیان له‌سه‌ر یه‌ک که‌له‌که‌ بوه‌ و هینده‌ی چاوه‌پروان بون و پیشیان خواردۆته‌وه‌. زۆر جار له‌ئه‌نجامی ئه‌م کاره‌ نابه‌جی‌ یه‌ ناچاری به‌رتیل دان و دیاری بۆ بردن بون به‌ کابرای به‌رده‌ست هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ بیان کاته‌ ژور یاخود وه‌ره‌قه‌کانیان ئی وهر بگریټ و بۆ جه‌نابی فه‌رمانبه‌ری به‌رپوه‌به‌ر یابه‌رپرسیان به‌ریټ و ئه‌ویش ته‌نیا به‌هه‌وای نه‌فسی که‌وه‌ ئیمزاکه‌یان بۆ بکات، یان زۆر جاریش به‌رتیل بۆ کاکێ فه‌رمانبه‌رو به‌رده‌ست به‌یه‌که‌وه‌ هاوبه‌ش ده‌بن. بی‌ ئه‌وه‌ی گوئ بده‌نه‌ ماندو بون و کویره‌وه‌ری ئه‌و خه‌لکه‌ (مراجعین) انه‌ که‌ ئاپۆره‌ی خه‌لکه‌ که‌ش ده‌بینی خۆ به‌ژوردا ده‌که‌ن له‌ناچاریان، ئه‌ویش به‌سه‌ریاندا ده‌شپینیت و ده‌لی: به‌سه‌ره‌ وه‌رنه‌ ژور، که‌چی بۆ خۆی له‌ولاوه‌ کاته‌که‌ی به‌قسه‌ کردن له‌گه‌ڵ دۆسته‌کانی دا ده‌باته‌ سه‌رو به‌فیرۆی ده‌دات و که‌سیش به‌سه‌ر ئه‌ودا ناشپینئ، له‌سه‌ر سه‌ریشی نوسیوه‌ (سه‌ردانی تایبه‌تی قه‌ده‌غه‌یه‌ — الزیارات الخ‌صوصیه‌ ممنوعه‌). ئه‌م کاره‌ نابه‌جی‌ و پر خه‌ماویانه‌ هه‌ندی له‌به‌رپرسان ئی ی به‌رپرسن که‌نه‌رمی له‌گه‌ڵ ئه‌وانی ژیر ده‌ستی خۆیان و به‌رده‌سته‌کانیاندا ده‌ی نوینن.

یا خود خویمان ئەنجامی دەدەن. ئەو تە عثمان رضی اللہ عنہ فەرمویەتی: (إِنَّ اللَّهَ لِيَزَعُ بِالسُّلْطَانِ مَا لِيَزَعُ بِالْقُرْآنِ) (۱).

۳) خوای گەورە چاودیری کردەووەکانی تۆ دەکات و ئاگای لێتە چ بلی و چی بکەیت دادوەر (الحاکم) بیت، مامۆستا بیت یافەرمانبەر بیت، یان ھەر شتیکی تر بیت. ئاگات لە برا ھاوڵاتیەکان (المراجعین) بیت و سۆزو بریایەتیت ھەبیت بۆیان، بەشیوہیەکی باش و دروست ھەلسو و کەوتیان لەگەڵ دا بکە، ھەر وەک چۆن خۆت پیت خۆشە ھەلسو و کەوتت لەگەڵ دا بکەن، چیت بۆ خۆت پیت خۆشە ئەو شت بۆ ئەوان پیت خۆش بیت، کارەکانیان بۆ جی بەجی بکە و ئاسانکاریان بۆ بکە و کاریان لێ قورس مەکە و ئامۆژگاریان بکە و خەلکی لە ھەلە بیان گێرەوہ. بڕوانە فەرمودە ی پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم کە فەرمویەتی: {الدِّينُ نَصِيحَةٌ، قُلْنَا لِمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَلِأُمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَتِهِمْ} (۲) ئامۆژگاری کردن و گێرانی وە ی موسلمانان تەنیا ئەرکی سەرشارنی زانایان و وتار بیژان نیە کە لە مزگەوتدا خەلکی ئامۆژگاری دەکەن، بە لکو ئەرکی سەرشارنی ھەمو موسلمانیکە لە ئاست خۆیەو بە تاییەتیش مامۆستایانی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندیەکان و... تەد. ئاخر چەندان فەرمانبەر ھەن پینومایی مراجعەکانیان ناکەن و پێگە ی راستیان نیشان نادەن پیت یان نالین کارەکیان چی دەوی و چی ناوی، بەسەری زمان وەلامیان دەدەن و ھەر ویلیان دەکەن. چەندان جار بەنەشارەزایی ئەم شارو ئەو شارو ئەو

(۱) واتە: ھەندێ کاروشت ھەن بە قورئان لاناچن، خوای گەورە بە ھیزو دەسەلات لایان دەبات. بۆیە ئەگەر بەر پرسیان لێ پیچانەوہ و ھەست بە بەرپرسیاریتیا ھەبیت فەرمانبەران ناتوانن وا بکەن. (وہرگێر).

(۲) أ. رواه مسلم.

ب. واتە: ئاین ئامۆژگاری و گوێ پایەلیە. گوتمان بۆ کێ ئە ی پەسولی خوا؟ گوئی: بۆ خوای گەورە بۆ قورئانی پیروژ و بۆ پیغەمبەر و بۆ زانا و پیشەوا و بەرپرسیانی موسلمانان و بۆ ھەمو خەلکی موسلمانان بە گشتی. (وہرگێر).

فه‌رمانگه و نه‌و فه‌رمانگه‌یان پیّ ده‌که‌ن و خه‌رجیه‌کی زۆریشیان پیّ خه‌رج کردون. نه‌مه له‌ئه‌نجامی رینومایی نه‌کردنی کاکی فه‌رمانبه‌ر!! راستیه‌کانیان پیّ نه‌گوتون که‌چی پیۆیسته بی‌کات، زۆر جار فه‌رمانبه‌ری وا هه‌یه له‌ناو خودی فه‌رمانگه‌که‌دا پیّ ی نالیّ: کاکه بیبه بو فلانه شوین یا بو فلان که‌سو فلان به‌شی فه‌رمانگه‌که‌. ناچار کابرای مراجع ماوه‌یه‌کی باش خولی خواردوه و له‌مو له‌وی پرسیه‌وه تادۆزیویه‌تیه‌وه به‌تایبه‌تی نه‌وانه‌ی نه‌خوینده‌وارن .

٤) خۆت به‌زل مه‌زانه و خۆت به‌سه‌ر مراجعه‌کان دا بامه‌ده‌و له‌خۆت بایی نه‌بیت و خۆت له‌وان به‌زلتر مه‌زانه، چونکه هه‌ر چه‌نده گه‌وره بی تو لای خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان بچوک و بیّ ده‌سه‌لاتیت. تۆش هه‌ر یه‌کیکی له‌و خه‌لکه‌و نه‌ندامیکی له‌وان واته نه‌ندامیکی نه‌م گه‌له‌ی و نه‌وانیش برای تۆن و هیجت له‌وان پتر نیه. ته‌نیا شاره‌زایی و زانیاریت نه‌بیت له‌و بواره‌دا، موچه‌ش له‌به‌رامبه‌ر نه‌و کاره‌دا وه‌رده‌گریت و به‌به‌لاش ئیش ناکه‌یت و بو خزمه‌تی نه‌و خه‌لکه به‌کری گه‌راوی و به‌خیری خۆت کاریان بو ناکه‌یت. بو راپه‌راندنی به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانی هاوڵاتیان له‌سه‌ر نه‌و کورسی و جیگه‌یه دانراوی وریابه خۆت لی نه‌گورپیت و سه‌رت لی نه‌شیویت. ده‌ی ئامۆژگاریه‌که‌ی لقمان بینه‌وه به‌ر چاوی خۆت که‌خوای گه‌وره له‌سه‌ر زمانی لقمانه‌وه بو‌مانی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌و ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَا تَصْعَرَ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ (١)

(١). (سوره لقمان: ١٨)

ب. واته: هه‌رگیز پوت له‌خه‌لکی وه‌ر مه‌گه‌رپه‌وه خۆت له‌خه‌لکی به‌زلتر مه‌زانه و لیو له‌خلکی هه‌ل مه‌قرچینه و یالیویان لی بامه‌ده‌و تیزو لیو ولچکیان لی مه‌گره، و به‌فیزو روح زلیه‌وه به‌سه‌ر زه‌وی دا مه‌پۆ و له‌خۆت بایی نه‌بیت چونکه خوای گه‌وره روح زل له‌خۆبایی بو نه‌و که‌سانه‌ی خۆش ناوَن که‌شانازی بیّ شه‌رعیانه به‌خۆیانه‌وه ده‌که‌ن. (وه‌رگه‌ر)

نهرکی کریکارو خاوه نکار (واجب العامل وصاحب العمل):

- (۱) به دلسوزی نیش بکه و بی کار کاتی خوت به فیرو مه ده، هر کاتیک نیشت بو هر که سیک کرد، بو نه وهی کری یه کی حال ل و هر بگریت به دلسوزی و به پاکی بی که متهر خه می و بی خیانه ت نیشی بو بکه .
- (۲) ناموزگاری خاوه نکار بکه، و فیلی لی مه که باناموسلمانیش بیت به پی ی فه رموده ی پیغه مبه ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کاره که ی بو بکه که ده فه رموی: { من غشنا فليس منا } (۱).
- (۳) پیویسته له سه رت له نیشه کاندا کارامه و شاره زاو لیزان بیت چونکه پیغه مبه ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمویه تی: { إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ إِذَا عَمَلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا أَنْ يَتَّقَنَهُ } (۲)
- (۴) زور سور به له جی به جی کردن و به جی گه یاندنی په یمان و وه عدو وه فاییت هه بیت و پیچه وانه ی وه عده کانت مه به، بو نه وهی متمانهی خه لکی بو خوت وه دست بینیت و بروایان پیت هه بیت، بو نه وهی نه که ویته ناو گوناحی گه وره وه . پیغه مبه ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمویه تی: { آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذِبًا، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا أُوتِمِنَ خَانَ } (۳)

(۱) أ. صحيح رواه الترمذی .

ب. واته: هر که سیک فیلمان لی بکات له ئیمه نیه واته موسلمان نیه . (وه رگپر).

(۲) أ. حسن رواه البيهقي .

ب. واته: خوی گه وره نه و که سه ی خوش ده ویت که نه گه ر کاریک بکات نه و لی ده خه فتی و به شاره زای و به لیزانانه نه و کاره ده کات نه ک به نه زانی و به هه رمه کی ملی پیوه نیت و نیشه که ش له خاوه ن کاره که تی ک بدات و زیانی پی بگه یه نیت . (وه رگپر).

(۳) أ. منفق عليه .

ب. واته: نیشانه کانی دورویی سی شتن: نه گه ر قسه ده کات درویانی تیدا ده کات، وه نه گه ر وه عدو په یمانیکی دا پیچه وانه ی په یمانه که ده جولیته وه و موخاله فه ده کات، وه نه گه ر نه مانه ت و سپارده یه کی پی سپردرا خیانه تی تیدا ده کات . (وه رگپر).

(۵) پیوسته له‌سه‌ر خاوه‌نکار که‌کری‌ی ته‌واو به‌قه‌ده‌ر نه‌و کاره‌ی بو‌ کردوه بداته کری‌کار. به‌تایبه‌تی نه‌گه‌ر ریک‌ که‌وتنیک‌ له‌ نیوانیاندا هه‌بو، وه‌نابی کری‌ یه‌که‌ی دوا بخات له‌گه‌ل له‌کاره‌که‌ی بو‌ه‌وه باخیرا کری‌ یه‌که‌ی بداتی و نه‌هیللی ئاره‌قی نیو چاوانی وشک‌ ببیته‌وه. نه‌وه‌ته پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فه‌رمویه‌تی: { مَطْلُ الْغَنَى ظَلْمٌ }^(۱)

لاسایی کردنه‌وه‌ی کویرانه‌ زیانبه‌خسه (التقلید الأعمی ضار):

له‌وه‌مو خه‌وش و هه‌لانه‌ی که‌له‌ناو موسلمانادا بلاوو ته‌شه‌نه‌ی کردوه، ده‌بی چاره‌سه‌ری لیبروانه‌و به‌په‌له‌ی بو‌ بکریت، یه‌کی له‌وه‌له‌ گرچو برانه‌ بریتیه‌ له‌لاسایی کردنه‌وه‌ی کویرانه‌. له‌هه‌ندئ له‌ موسلمانان خوا چاکی بکات و رینوماییمان بکات هه‌ن هه‌روه‌ک توتی ئاسا لاسایی کویرانه‌ی پوژه‌ه‌لات و پوژئاوا ده‌که‌نه‌وه. هه‌ر کارو کرده‌وه‌و گوته‌یه‌ک که‌له‌وی ده‌کریت یاده‌گوتریت بی نه‌وه‌ی له‌واتاکه‌ی بگه‌ن و له‌بیژنگ و له‌ته‌له‌ی بده‌ن. به‌داخه‌وه‌ لی‌ره‌ ده‌ست به‌جی کاویژ ده‌کریته‌وه‌و دوباره‌ ده‌کریته‌وه‌و کویرانه‌ لاسایی ده‌که‌نه‌وه‌ به‌ناوی شارستانیته‌و پیش‌که‌وتنه‌وه‌وه، به‌رله‌وه‌ی له‌وی بکه‌ویته‌ مه‌یدانی کار پی کردنه‌وه، لی‌ره‌ لی‌ی بونه‌ته‌وه، نه‌مه‌ش کاریکی زور خراب و ترسناک و پر مه‌ترسیه‌.

(۱) زور وریاو ورد بین به‌ نه‌ی برای موسلمان، هه‌ر شتی‌ک‌ تابه‌ته‌واوی نه‌چیه‌ بنج و بناوانی لاسایی کویرانه‌ی مه‌که‌وه، به‌ته‌رازوی ئیسلام و به‌رنامه‌که‌ی خوا بیکیشه‌ نه‌گه‌ر له‌گه‌ل به‌رنامه‌ی خوا هاته‌وه‌ نه‌وا جی به‌جی ی بکه‌و کاری پی بکه، چونکه‌ له‌وانه‌یه‌ له‌ئیسلامدا جی‌گه‌ی نه‌بیته‌وه: یه‌کی له‌و کارانه‌ نه‌لقه‌ی بوک و زاویه‌تی (ژن و می‌ردایه‌تی ..) که‌ئاهه‌نگی ناشه‌ری بو ده‌گپرن و کچه‌ (بوکه‌ خان) له‌پیش‌چاوی نه‌وه‌وه‌مو ئاپوره‌ی خه‌لکه‌ تی‌که‌له‌

(۱) أ. متفق علیه.

ب. واته: هه‌ر که‌سی‌ک‌ پاره‌ی هه‌بوو قه‌رزه‌کانی نه‌دانه‌وه‌ نه‌وه‌سته‌مکاره‌ (وه‌رگپ).

له پیاوو له ژن، له کورپو له کچ ئەلقه له په نجهی کورپه (کاکى زاوا) ده کات گوايه به مه ده زگيران ياميرده که له تیکه لى له گه ل ژنان و کارى خراپه ده گيږي ته وه و کورت به ستويه تيه وه، نازانى که ميږده که ى خوانه خواسته خراپو شه پوال پيس بيت هر که له و دور که وه ته وه ئەلقه که ى له په نجه دهر دینى و به که يفى خوى ده توانى که ين و به ينان بکات و بى ئە وه ى ژنه که ى ناگاشى لى بيت. ئەم نه ريته هى موسلمانان نيه و له فه له کان (النصارى) وه رگيراه به تايبه تيش که ئەلقه که يان ئەنگوستيله که له زيږ دروست کرابيت، ئەوه له م حاله ته دا هر هر حه رامه و دروست نيه له په نجه بکريت. پيغه مبه رسول الله ﷺ قه ده غه ى کرده که چاو له کارو کرده وه و گفتاره کانى کافران بکه ين و خو به وان بچوئين هه روه کو فه رمويه تى: { مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ } (١)

(٢) لاسايى کردنه وه ى شته بيژراوو بوگه نه کان که سه رشوپى و مل که چى و نه هامه تى بو موسلمانان دينيت، به هوى کار کردن و حوکم کردن به ياساو ده ستورى پوژئاوايى دژو پيچه وانه ى ياساو ده ستوره کانى ئيسلام و از هينان له شه ريعه تى خواى به رزو بالا ده ست که موسلمانان له سه ر ده مى چه رخی پيغه مبه رايه تى و سه حابه کان وشوین که وتوانى پى سه ر به رزو سه ر فرازو به خته وه رو به عيززه ت بون.

(٣) وريابه زيږ له ده ست و له په نجه نه که يت چونکه بو پياوان حه رامه و بو ژنان حه لال: { فعن ابن عباس رضي الله عنه، أن رسول الله ﷺ رأى خاتماً من ذهب فى يد رجل، فنزعه فطرحه، وقال: { يعمد أحدكم إلى جمرٍ من نار، فيجعلها في يده } فقیل للرجل بعدما ذهب رسول الله ﷺ: خذ خاتمك إنتفع به، قال: لا والله لأأخذه أبداً وقد طرحه رسول الله ﷺ } (٢)

(١) أ. صحيح رواه أبو داود.

ب. واته: هه رکه سيک خو به هه ر که س و گه ل و کورپو کۆمه ليک بچوئينيت ئەوه له وانه. (وه رگيږ).

(٢) أ. رواه مسلم.

ب. واته: پيغه مبه رسول الله ﷺ ئەنگوستيله يه کى زيږى له په نجه ى پياويک دا بينى ده رى هينا و فرى ى دا. فه رموى: ئايا ئيوه به ده ستى خوتان حه ز ده که ن پشکۆيه کى ناگر له ده ستى خوتان بکه ن؟ ئەوه

له‌م فه‌رمووده‌دا نه‌م جوکم و سودانه‌ی خواروه‌ه وه‌رده‌گراین:

◀ هه‌رکه‌سیک خراپه‌کاریکی بینی که‌وا خراپه‌ده‌کات پیویسته‌قه‌ده‌غهی بکات و بیگی‌رپته‌وه، وه‌ک نه‌وه‌ی له‌نمونه‌ی سه‌روه‌ه بینیمان واته‌له‌ده‌ست کردن‌وله‌په‌نجه‌کردنی زی‌ر. هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌م فه‌رموده‌یه‌دا پونی کردۆت‌وه‌ه که‌فه‌رمویه‌تی: { من رأی منکم منکراً فلیغیره‌ بیده، فإن لم یستطع فبلسانه، فإن لم یستطع فقلبه، وذلك أضعف الأیمان } (۱)

◀ پیغه‌مبه‌ر ﷺ زی‌ری به‌پشکۆیه‌کی ئاگر چواندو فه‌رموی له‌رۆژی قیامه‌ت‌دا ده‌بیته‌ه پشکۆیه‌کی ئاگرو له‌په‌نجه‌تان ده‌کریت، ئه‌مه‌ خو‌ی له‌خۆی دا ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نیت که‌له‌گوناحه‌گه‌وره‌کانه‌.

◀ ئه‌گه‌ر ئه‌نگوستیله‌ی زی‌رت هه‌بو ده‌توانی بیفروشیته‌وه‌و سود له‌پاره‌که‌ی وه‌ر بگریت، ئه‌ویش به‌گویره‌ی قسه‌ی سه‌حابیه‌که‌که‌له‌فه‌رموده‌که‌دا هاتوه‌: (ئه‌نگه‌ستیله‌که‌هه‌ل بگه‌روه‌و سودی لی وه‌ر بگه‌ره‌).

◀ رازی بونی سه‌حابیه‌که‌به‌قسه‌ی پیغه‌مبه‌رو فری دانی ئه‌نگوستیله‌که‌له‌په‌نجه‌ی داو به‌و په‌ری سنگ فراوانیه‌وه‌ فه‌رمانی پیغه‌مبه‌ری قبول کردو نارازی

ئه‌نگوستیله‌ زی‌ره‌ له‌ رۆژی قیامه‌ت ده‌بیته‌ه پشکۆیه‌کی ئاگرین له‌دۆزه‌خداو ده‌کریته‌ه په‌نجه‌تان. دوا‌ی نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ رۆیشت به‌کابرایان گوت: برۆ ئه‌نگوستیله‌که‌ت هه‌ل بگه‌روه‌و برۆ بیفروشه‌و پاره‌که‌ی بۆ ماله‌وه‌ خه‌رج بکه‌و سودی لی وه‌ر بگه‌ره، گوتی: نه‌به‌خوا هه‌لی ناگرمه‌وه‌ مادام پیغه‌مبه‌ر ﷺ فری ی دا و فه‌رموی هه‌رامه‌ تازنه‌ من نامه‌ویته‌وه‌و هه‌لی ناگرمه‌وه‌ (وه‌گه‌ر).

(۱) أ. رواه مسلم.

ب. واته‌: هه‌رکه‌سیک خراپه‌کاریکی دیت خه‌ریکی گوناح‌کردنه‌با به‌ده‌ست بیگی‌رپته‌وه‌وه‌هه‌لی نه‌ه‌راپه‌یه، ئه‌و گوناحه‌یه‌بکات، خو‌ ئه‌گه‌ر به‌ده‌ست و به‌ده‌سه‌لات نه‌یتوانی با به‌زمان پی‌ی بلی و ئامۆژگاری بکات، ئه‌گه‌ر به‌م ریگه‌یه‌ش نه‌یتوانی له‌وه‌ ترسا که‌توشی فیتنه‌و ناکۆکی ده‌بیته‌ه هه‌رنه‌بی‌بابه‌دل پی‌ی ناخۆش بیته‌. دیاره‌ ئه‌مه‌ش نیشانه‌ی بی‌هیزی پله‌ی ئیمان‌ه‌و ته‌نیا گه‌ردیله‌یه‌کیش ئیمانی له‌دل دا نیه‌ ده‌نا نابی‌موسلمان ئه‌وه‌نده‌ بی‌هیز بیته‌که‌نه‌توانی ئامۆژگاریش بکات. (وه‌رگه‌ر).

نه بو، دواتریش هه ل نه گرتنه وهی هه ر چه نده سه حابیه کی تر پی ی گوت هه لی بگره وه و بیفرۆشه و سودی لی وهر بگره، ئەمه خۆی له خۆی دا به هیزی ئیمان و قوربانی دانه له پینا و دینه که یدا ده سه لمینیت.

پوخته ی کار (تاخلاصه):

گه نج ولای موسلمانان گه ر هه زیان لی بو ئەنگوستیه بکه نه ده ستیان ده توان ئەنگوستیه و ئەلقه ی زیو له په نجه بکه ن. له زپریش جوانتره وشپوه ی زیوینی دره وشاوه یی هه یه، سه رباری ئەمه ش نرخه که شی که متره و ئایینی پیروزی ئیسلام بو پیاوان و بو ژنانیشی هه لال کردوه.

جاریکیان ئامۆژگاری براهه کی موسلمانم ده کرد کاتی که دیتم ئەنگوستیه له یه کی زیوی له ده ستدا بو، ئەم فه رموده یه ی پیغه مبه رم ﷺ بو باس کرد، ئەویش زۆر به سینگ فراوانی وه لامی دامه وه و ئەنگوستیه له که ی دا که ندوای به من و منیش چومه بازارو بویم فرۆشت و ئەنگوستیه له یه کی تری زیوم بو کپی و باقیه که ی ترم دایه وه ده ستی و زوری شی پی که یف خو ش بو، هه مو مامۆستاکانی تریش چاویان له و کرد و زیپه کانیا ن فرۆشته وه و ه ی زیویان کپی. فه رموده بو نداره که ی پیغه مبه رم ﷺ زۆر راسته که فه رمویه تی: { من سن سنة حسنة فله أجرها وأجر من عمل بها من غير أن ينقص من أجرهم شيء } (۱)

(۱) ئیمه ی موسلمان پیوزیسته له سه رمان ته نیا له و شتانه دا لاسایی پۆژئاواییه کان بکه ینه وه هه ک دۆزینه وه و داهینانه تازه کان له بواری ته کنۆلۆژیای پیدایستی یه کان ی ژیا نی دنیا یی وه ک: فرۆکه و زری پۆش و ژیر ده ریایوک (الغواصة) و گه لیکی تر له م چه که پیش که وتوانه، تائیمه پیویستی مان به وان نه بییت و خۆمان دروستیان

(۱) أ. رواه مسلم.

ب. واته: هه رکه سه ی که له ئیسلامدا سوننه تیکی باش دابهینیت ئەوه پاداشتی خو شی و پاداشتی ئەوانه ش وه رده گریته وه که له دوای خو ی کار به و سوننه ته ده که ن بی ئەوه ی له پاداشتی هه چیان که م بکاته وه. (وه رگێر).

بکه‌ین و به‌رگری پیّ له‌نایین و نیشتمان و خاک و نیشتمان و خاک و خوّل و زیّدی باوک و باپیرانی خوّمانی پیّ بکه‌ین و بیپاریزین. نه‌ک له‌خوږازاندنه‌وه و سه‌ماو سوږدان و بانگه‌شه و بلاو کردنه‌وه‌ی بیّ نه‌خلاق‌ی و پوت کردنه‌وه‌ی ئافره‌تان و گه‌لیکی تر له‌وه کرده‌وه بوّگه‌نه زیان به‌خشانه‌دا لاسایی کوږانه‌یان بکه‌ینه‌وه، نه‌مه خزان و داهیززان و لادانه بوّ موسلمانان. راستی گوته‌و شاعیر که‌گوته‌یه‌تی:

قَلدُوا الْغَرَبِي، لَكِن بِالْفَجور وَعَنِ اللَّبِ اسْتَعَارُوا بِالْقَشور^(۱)

(۲) ئایینی ئیسلام نه‌ک هه‌ر له‌مه‌قه‌ده‌غه‌ی کردوین، به‌لکو له‌ناو خوڤماندا قه‌ده‌غه‌ی کردوین لاسایی یه‌کتری له‌کرده‌وه خراپه‌کاندا نه‌که‌ینه‌وه. هه‌روه‌کو (ابن مسعود) فه‌رمویه‌تی: (لَا يَكُنْ أَحَدَكُمْ إِمْعَةً، يَقُولُ: إِنَّ أَحْسَنَ النَّاسِ أَحْسَنُ، وَإِنْ أَسَاءَ النَّاسُ أَسَاءَتْ، وَلَكِنْ وَطَّنُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى أَنْ تَحْسِنُوا إِذَا أَحْسَنَ النَّاسُ، وَالْأَسَاءُ إِذَا أَسَاءَتْ النَّاسُ)^(۲)

جیگه‌ی داخه هه‌ندی که‌س که‌ئاموژگاری ده‌که‌یت و پیّ یان ده‌لیت فیّله‌که‌ن و درۆیان مه‌که‌ن و کچانتان و ژنانتان بارپوت (سفور) و به‌ره‌لانه‌بن و بوّ بیگانه له‌به‌رو

(۱) واته: لاسایی پوژئاواییه‌کان ده‌که‌نه‌وه، به‌لام له‌چیدا؟ له‌کاری خراپ و فیتنه‌وه له‌تاوان و بیّ نه‌خلاق‌ی و فاحشه‌وه و ئاوه‌پوت کردنی ئافره‌تان و سفوری دا، له‌بری نه‌وه‌ی له‌کاره‌باش و کاکله‌وه و کرۆک و ناوه‌رۆک و به‌سوده‌کاندا لاسایان بکه‌نه‌وه له‌شتی پوخل و توکلی بیّ سوږیان لی و هه‌رده‌گرن (وه‌رگیڤ)

(۲) واته: هه‌ر یه‌کێک له‌ئێوه‌وا نه‌بیته‌بلی: نه‌گه‌ر خه‌لکی باش بون و کرده‌وه‌ی چاکیان کرد نه‌وا منیش باش ده‌بم و کرده‌وه‌ی باش ده‌که‌م، وه‌نه‌گه‌ر خه‌لکی خراپ بو و کرده‌وه‌ی خراپی کرد منیش خراپ ده‌بم و کرده‌وه‌ی خراپ ده‌که‌م، به‌لام ئێوه‌ به‌پێچه‌وانه‌ی نه‌م رایه‌بن، هه‌میشه‌ نه‌فسی خوڤتان و لی بکه‌ن که‌ خه‌لکی چاکه‌یان کردو له‌گه‌لتدا باش بون تۆش باشتر وه‌لامیان بده‌وه‌وه‌ له‌گه‌لیاندا باشتر به، یان تۆ له‌خه‌لکی باشتر به‌موسلمانیک‌ی کرده‌وه‌ باش و خو له‌خوا پاریزی برپادار به، وه‌نه‌گه‌ر خه‌لکی خراپ بون و کرده‌وه‌ی خراپیان ده‌کرد تۆ وامه‌به‌ مرۆفیک‌ی برپاداری داد په‌روه‌رو باش به، یا نه‌گه‌ر خه‌لکی له‌گه‌ل دا خراپ بون تۆ به‌پێچه‌وانه‌وه‌ چاکه‌یان له‌گه‌ل دا بکه‌وه‌سته‌مکار مه‌به‌ نه‌گه‌ر خه‌لکی خراپ بون، واته‌له‌هه‌قی خوڤ پتر ده‌ست درۆژی مه‌که‌ چونکه‌ خوی گه‌وره‌ ده‌ست درۆژی کارانی خوڤ ناوڤ ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾

بازارەکان خۆ نەپارزیننەو و بۆن و بەرامە ی خۆش لەخۆ نەدەن و دەم و چا و لەدەرمانی
ماکیاج و پەنگالە سورە نەپارزیننەو و دەر بچن بۆ دەرەو و خەلکی بەتایبەتی گەنج و
لاوان و هەرزەکاران بەخۆیانەو و گوناح بار نەکەن، چونکە ئەوانە و پێرای گوناحی خۆیان هی
ئەوانیشیان دەگاتی، کەچی ئەو بەپێزانە لیتوت لی هەل دەقرچینن و لوت بەرزانە دەلین:
کاکە ئەو خەلکە هەمویان بەلێشاو درۆیان دەکەن، فیل و فیلبازی دەکەن، مۆدیلە هەمو
کەسیک ژن و کچەکانیان پوتن خۆ من لەوان پتر نیم...

دەیانەوی هەمویان لاسایی یەکتەری بکەنەو، نەخێر براکەم ئاگاداری بە لەگەڵ
کاروانی بیروکە بۆگەنەکاندا بەپیدا مەرۆ و لاسایی کوێرانە ی خراپ و خراپە کاریان مەکەو.
٤) لاسایی جلو بەرگ و پۆشاک ی بیگانە مەکەنەو، ئەو پانتۆلە تەسک و بی شەرعیانە
لەبەر مەکەن کە هەمو عەرەتی مەرۆف دەردەپەرینیت چ هی ژنان و چ هی پیاوان.
بائافرەتە کانتان سەر پوت و قوت و سفور نەبن و پۆشاک ی شەرعی لەبەر بکەن، و لاسایی
رۆژئاوای و فەرەنسی یەکان مەکەنەو (البرنطیة) کە دروشمیک ی کافران و جولەکە و فەلەکانە
رەچا و مەکەن. ئەو فەرمودە ی کە دەفەر موی: { من تشبه بقوم فهو منهم } (١)
موسلمان پێویستە لەسەری کە خۆی بە پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم و سەحابەکان و پیاوچاکان
بچوینیت و شوین کەوتە ی ئەوان بن و چا و لەو کەسانە نەکەین کە دەستیان بە غەیری
بەرنامە ی ئیسلامە و گرتو و موسلمان نین. دژایەتی بەرنامە کە ی خوا و موسلمانان
دەکەن و بەرنامە ی خوای بالا دەست و کار بەجی پازی نین.

(١) أ. صحیح رواه أبو داود.

ب. واتە: هەر کەسیک خۆ بە هەر کەس و گەلیک بچوینیت ئەو لەوانە و لەئیمە نیە واتە
موسلمان نیە. (وەرگێڕ).

بو خوشکانی ماموستا له سه ره تایی و قوناغه کانی تری خویندن (الی المعلمات والمدرسات):

ئو زانیاری و پینوما یانه ی که ئاراسته ی ماموستایان و پهروه ردیاری پی او کراوه،
ئاواش ئاراسته ی پهروه ردیاران و ماموستایان ئافرته کراوه، وه لی هندی ئه رک و
پیداویسی تر هه ن په یوه نندن به خوشکانی ماموستا و فرمانبه رو پیویسته په چاویان
بکه ن و به و په ری په زامه ندی و سنگ فراوانیه وه جی به جی یان بکه ن، دهنه له به رده م
دادگای دادوهریتی خودای دادپه روه ردا له دنیا و له قیامه تدا به رپرس دهن و خوی گه وره لی
یان ده پیچیته وه. هندی له و ئه رک و پیویستی یانه بریتیتن له مانه ی خواره وه:

پوشاکی شه رعیا نه (الحجاب الشرعی):

پیویسته له سه ر خوشکانی موسلمان به تاییه تی ماموستایان و پهروه ردیاری
ئافرته چ له قوناغی سه ره تایی وچ ناوه ندی و دواناوه نی و زانکۆکان و په یمانگا کاند
که به پوشاکی شه رعی ته واوه بچه قوتابخانه و پوله کانیانه وه، دهنه خویان به رپرسیار
دهن له به رده م خوی گه ورده، باشتیش وایه پوشاکه رهنگی رهش بیته، چونکه
له هه مو رهنگه کانی تر دوره فیتنه تره. أم سلمة گوتی: کاتی ئه م ئایه ته هاته خوار
که ده فه رموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ
عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبَابٍ ع﴾ (۱)

(۱) سورة الأحزاب: (۵۹).

ب. واته: ئه ی پیغه مبه ره صلی الله علیه و آله به خیزانه کانت و به کچه کانت و به ژنانی بروداران بلی: با له چک و بالا
پوشه کانیان به سه ر سه رو شان و مل و به سه ر گشت گیانیان دا شوپ بکه نه وه تاله به ر چاوی خه لک دیار
نه بن وه که له ته فسیره کاند هاتوه ده فه رمون له شاری مه دینه دا پی او خراپ و داوین پیس زور بون کاتی
شه وانه ئافرته تانی ده چونه ده ره وه به که نیزه (الإماء) و به ئافرته تانی ئازاده وه (الحرائر) بو ئه نجام دانی

ژنانی ئەنسار هاتنه‌دەرو لەسەر سەریان کۆمەڵێک پۆشاک و لچکی شەرعی و بەحەیاو حەشمەتیان لەسەر کردبوو هەر دەتگوت پۆلە قاژوہیەکی رەشو بەویقاری ئارام گرتوو بۆ جمو جول لەسەر سەریان نیشتونەتەوہ .

مامۆستای خانم ئەگەر بەپۆشاکێ شەرعی بەویقارو بەحەشمەت و دور لەخۆپازاندنەوہ و سورو سپیاو کردن و ماکیاج کردن بچنە قوتابخانە و ناو پۆلەکانیانەوہ دەبنە نمونەییەکی کردەکی (عملي) زیندو بو قوتابیە کچەکان و ئەوانیش چاو لەمامۆستاکانی خۆیان دەکەن و شوینیان دەکەون لەپۆشینی پۆشاکێ ئیسلامی بالاً پۆشدا، چونکە هەرەکو پێشتریش ئاماژەمان پێ کرد مامۆستا ئاوینە ی بالانوما یا وینە ی دوہمی مامۆستاکانیان، ئەوانە بەپێچەوانە ی ئەو مامۆستا خانمانە ی کە بەپوت و قوتی و سفورەوہ یا بەپانتۆلی تەسک لەبەر و بەلیو بەنینۆکی سورو دەم و چاو شەلال لەسوراو و سپیاوہوہ کەھیچ روالەتیکێ بەحەیاو بەحەشمەتیان پێوہ دیار نیە دەچنە قوتابخانە و ناو پۆلەکانیانەوہ بۆلای قوتابیەکانیان . دیارە ئەمانە خراپترین و بۆگەنترین وشەرتین نمونە ی چاو لیکەری بو کچە قوتابی یەکانیان و بەتەواوی لاسایان دەکەنەوہ و دەبنە نمونەییەکی هەلفریوینەر و لەخشتەبەر و خزان و لادانی ئەو نەفسە پاک و بۆی گەردانە ی کەھیشتا نینۆکی رەشی بۆگەنی شەیتانیان نەگە یوہتی و وەک خۆیان بۆگەن و پێس نەبون . دیارە ئەوانە

پیداویستەکانی خۆیان ری یان پێ دەگرتن و خراپەیان داوا لی دەکردن . بۆیە ژنانی بپواداری ئازاد ئەم سکالایەیان بەرز کردەوہ کە پێویستە پۆشاکێ ئافرەتانی ئازاد جیا بیئت لەمی کەنیزەکان واتە نا ئازادەکان تا ئەمەگەیشتە پینغەمبەر ﷺ دوايش ئەم ئایەتە هاتە خوار وەکو لەسەرەوہ و اتاکە یمان لیک دایەوہ ئیدی لەو پۆژەوہ ئافرەتانی ئازاد ئەو (جلبابة) کە ئەو عەبا یە ئیستا دەگریتەوہ کە ئافرەتان بەسەر خۆیان هەل دەکیشن لەسەر هەمو جەلەکانیانەوہ و تەنیا چاوی چەپیان دەردەخست بو بینینی رێگا ئیدی لەو پۆژەوہ ئەو خراپەکارە داوین پێسانە کە ئەو ئافرەتانەیان دەدیت کە عەبا یان بەخۆدا داوہ دەیان زانی کە ئافرەتانی ئازادن خۆیان تی نەدەگە یاندن و تەنیا گێچەلیان بە کەنیزەکان دەکرد . (تفسیر ابن کثیر، القرطبي، الألوסי، البغوي، الطبري، ..) (وہرگێ).

گوناحى خۇشيان و گوناحى ئەو خونچە گولانەشيان لەئەستۆدايە، چونكە بەھۆى ئەوانەوہ توشى گوناح و بى فرمانى خواى گەورە بون، بۆيە:

۱) پئويستە لەسەر مامۆستايانى ئافرەت كە قوتابيان و كچەكانيان ھان بدەن بۆ پۆشيني پۆشاكى ئىسلامى شەرى، كە برىتيە لە دروشمىكى سەربەرزانەى ئافرەتى موسلمان واتە دروشمىكى ئىسلامى شەرىعە بۆ ئافرەتانى بروادارى موسلمان. وە پئويستە لە سەريان كە مەرجەكانى پۆشاكى ئىسلامى شەرىعيان بۆ رون بكنەوہ كە بەرژەوندى ئافرەتى موسلمانى تىدايە، زى پۆشيكە و لە تىرو گوللەى ژەھراوى چاوى چاوى پيس و داوين پيس و شەرپال پيسان دەيان پارىزىت، ھەرودھا رىز لىنانىكە بۆ ئەوان و پاراستنى شەرەفو كەرامەتى ئافرەتانى موسلمان.

۲. دەبى پۆشاكە كە وابى ھەمو لەشى ئافرەت دابپۆشىت ھەتاكو دەست و دەم و چاويشى. وە نابى تەسك و تەنگە بەر بىت وەك ئەو بانئۆل و شانئۆل و سترىجانەى ئەمرو جەھەرى دەكەن. پئويستە رەنگە كەشى رەش بىت ھەرودھە كو لە رابردودا باسما كىرود نابى جەھەكانى ژىر پۆشاكە كەى تىرا ديار بن واتە تەك و رون نە بن ھەمو گيانى ئافرەتە كەى وەك خۆى تىرا ديار بىت.

۳. نابى پۆشاكى شەرى ئافرەتان بە پۆشاكى پياوان بچىت. لە بەر ئەوہى لە فەرمودەدا ھاتوہ و قەدەغەى لىكراوہ: {لَعْنُ اللَّهِ الْمَتَشَبِهَاتُ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ} (۱)

۴. نابى رەنگى پۆشاكە كە زاق و برىق و رازاوہ بىت واتە: رەنگا و رەنگو رازاوہ بىت بە شىوہىەكى و سەرنجى خەلكى بۆ لای خۆى رابكىشىت، بە تايبە تيش گەنجان و ھەرزەكاران.

۵. دەبى ئەو ژنە جولەكە و فەلانەى كە مېرد بە موسلمانان دەكەن ھەمان پۆشاكى شەرى ئىسلامى لە بەر بكنەن. بە گوپرەى فەرمودەى خواى گەورە كە دەفەرموى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ

لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبَابٍ عِزَّةً﴾ سورة الأحزاب: (۵۹).

(۱) أ. رواه البخارى. ب. واتە: نەفرەت لە و ژنانەى كە خۆ بە پياوان دەچوینن، ھەرودھا بە پىچە وانەوہش. (وەرگىز).

۶. لیره‌دا ئایه‌ته‌که به (نکرة) واته (نساء المؤمنین) هیئاویه‌تی واته ژنانی برواداران نه‌که به (معرفة) واته (النساء المؤمنات) واته ژنه برواداره‌کان که ده‌ست نیشانی ئافره‌تانی برواداری نه‌کردوه و له‌بی باوه‌ره‌کانی جیا بکاته‌وه واته به (علم) نه‌ی هیئاوه.

۷. له‌سه‌ر مامۆستای ئافره‌تی موسلمان پیویسته که فرمان به قوتابیان کچ بکات که هه‌ر کاتیک ته‌مه‌نی گه‌یشته‌هوت سالان سه‌ری خوی دابپۆشیت و له‌چک له‌سه‌ری خوی بکات بۆ ئه‌وه‌ی کاتیک گه‌وره بۆ به‌ته‌واوی له‌سه‌ری رابیت و سه‌ر پوت نه‌کات و سه‌رپۆش له‌سه‌ر بکات. هه‌روه‌ک چۆن له‌ته‌مه‌نی سه‌وت سالی‌دا ده‌بی فی‌ری نو‌یژ بکری‌ن و فرمانی نو‌یژ کردنیان پی‌بکه‌ن. هه‌روه‌کو پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: { مروا أولادکم بالصلاة وهم أبناء سبع سنين، واضربوهم علیها وهم أبناء عشر سنين، وفرقوا بینهم فی المضاجع } (۱)

(۱) أ. حسن رواه أحمد وغيره.

ب. واته: هه‌رکاتیک منداله‌کانتان گه‌یشتنه ته‌مه‌نی سه‌وت سالی فی‌ری نو‌یژیان بکه‌ن و فرمانی نو‌یژ کردنیان پی‌بکه‌ن، وه‌له ته‌مه‌نی ده‌سالی دا لی‌یان بده‌ن ئه‌گه‌ر نو‌یژیان نه‌کرد، ژورو جی‌گه‌ی نو‌ستنیان لی‌ک جیابکه‌نه‌وه واته له‌نیوان کورو کچدا، مه‌به‌ست له‌لیدان لی‌دانیک‌ی سوکه‌و دور له‌ده‌مو چاو و نابی بریندارکه‌ر بیت. (وه‌رگێ).

پوختهی ئەم کتیبە (خلاصە الرسالە) :

لەسەر پەرۆردیاریان پێویستە لەسەر کاری پەرۆردەو فیڕکردندا زۆر ژێرو کارامە و بوێرو لەخۆ بوردو بن، پێش ھەمو شتێک دەبێ خۆشەویستی و دڵسۆزی یان بۆ کارەکی خۆیان ھەبێت و خۆشەویستی و دڵسۆزی بۆ برادەرانی و قوتابییەکانی ھەبێت تائەوانیش ئەویان خۆش بویت و بۆی دڵسۆز بن و پێویستە ئامۆژگاری و پێنومایان بکات، زۆر بەنەرمی و لەسەر خۆیی و ژیرانە ھەرۆک خوای گەرۆدەفەر موی: ﴿ اَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْ لَهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ ۗ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴾ (۱)

دەبێ مامۆستا چاک لێ حالی ببیت کە ئێشە کە ی ئەو باشترین و پێرۆزترین ئێشە و دوا پۆژی ئوممەت و ئایین و نیشتمانە کە ی لەسەر بەندە و چاوە پوانی ئاسۆی پونە لەسۆنگە ی پێنومایە و پەرۆردەو فیڕکردنی ئەو وەو، کە ئاراستە ی قوتابییەکانی دەکات. ھەر ئامۆژگاریەکانی ئەو کە گەنج و لاوانی باوەردار و دل پر سۆزو خۆشەویستی یان بۆ ئایین و ئوممەتە کە یان دروست دەکات و پۆلە ی بە جەرگ و لەخۆ بوردو بروادری پتە و بەرھەم دینیت. کە شانازی بە باوک و باپیرانیانە و دەکەن کە ئەم ئایینە پێرۆزە ی ئیسلامیان بە جیھان گە یاندو دەولەتێکی ئیسلامیان بەرپا کردو ولاتێکی زۆریان خستە سەر ئەو دەولەتە ئیسلامیە. کێ دەزانێ لەو قوتابیانە ی کە ئەو مامۆستایە پێ ی گە یاندون چی یان لێ ھەل دەکەوێت؟ سەرۆکی دەولەت، سەر لەشکر، یا ھەر کارو پیشە یەکی و دەست دەگرن کە دوا پۆژی ئوممەت ی ئیسلامی چاوی تی بریو، بە تاییبە تیش کە ئیستا

(۱) أ. سورة النحل : (۱۲۵)

ب. واتە: زۆر بە ژیری و بە ھیمنی و بە چاکی بانگەشە بۆ رێگە ی پەرۆردگارت بکە و بە باشترین شیوہ دەمەتە قی و قسە یان لە گەل دا بکە. (وەرگێڕ).

ئیمه‌ و له‌به‌ر ده‌م ده‌روزه‌کانی شه‌پێکی دژواری یه‌کلایی که‌روه‌ین له‌گه‌ڵ ئیسرائیلی سه‌هیۆنیه‌ت و کوفری جیهانی داپیویستیمان به‌ئاماده‌ کردنی به‌ره‌یه‌کی برپاداری ئازاو به‌جه‌رگ و له‌مردن سلّ نه‌کردنه‌وه‌و شه‌هیدی خوازو ئاواتی هه‌ره‌ سه‌ره‌کی شه‌هید بونه‌ له‌پێگه‌ی خواداوئازاد کردنی خاکی داگیر کراری موسلمانان له‌هه‌رکوی یه‌ک بیته‌.

وه‌له‌سه‌ر مامۆستای پێویسته‌ که‌نوینه‌ری که‌سایه‌تیه‌کی ئیسلامی خوشه‌ویست بیته‌ له‌پیش چاوی هه‌م دۆژمنان و هه‌م براده‌ران و قوتابییانی دا، بۆ ئه‌وه‌ی بیته‌ پیشه‌نگیکی باش له‌قوربانی دان و تۆله‌ سه‌ندنه‌وه‌، وه‌به‌ئهرکی سه‌رشانی خۆی هه‌ل بستیته‌ و پێزو په‌وشته‌ به‌رزومامه‌له‌ له‌گه‌ڵ کردن و هه‌لس و که‌وت کردندا نمونه‌ی پیشه‌نگه‌ بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌م سیفاته‌ له‌سه‌ر پوپه‌ری پاک و بێ گه‌ردی دل و ده‌رونی قوتابی و براده‌رانی دا وینا بیته‌ و به‌چاو برینه‌ په‌حمه‌ت و به‌ره‌که‌ت و یارمه‌تی خوای گه‌وره‌ که‌ده‌فه‌رموی: ﴿فَوَرَبِّكَ

لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ ﴿١﴾

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾﴾ سورة

الفرقان: (٧٤) {واته: ئه‌ی په‌روه‌ردگارا بمان که‌یته‌ پیشه‌نگ و پیشه‌وای برپاداران. (وه‌رگێڕ)} هه‌روه‌ها فه‌رموده‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ: {کلکم راعٍ وکلکم مسؤلٌ عن رعیتہ} متفق علیه‌ واته‌که‌یمان پێشتر ئاماژه‌پێ کرد. ده‌ی که‌واته‌ مامۆستا شوانه‌ له‌قوتابخانه‌که‌ی داو به‌ر پرسه‌ له‌قوتابیه‌کانی هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: {فوالله‌

(١) أ. الحجر: (٩٢, ٩٣).

ب. واته: سویند به‌په‌روه‌ردگاری تو ئه‌ی محمد له‌هه‌مو شتیکی مرۆقه‌کان ده‌پێچینه‌وه‌ که‌له‌دنیا‌دا ئه‌نجامی داون له‌گفتارو له‌کرده‌وه‌. (وه‌رگێڕ).

لأن يهدي الله بك رجلاً واحداً خيراً لك من حُمْر النِعمِ} (١) ههروهها فهرمويه تي: {إذا مات الإنسان إنقطع عمله إلا من ثلاث: صدقة جارية، أو علم ينتفع به، أو ولد صالح يدعو له} (٢) دهی مامؤستاش ئه و قوتابیانه گهر فییری زانستیک بکات که شه رعی و پریگه پیدراو (مباح) بن له دوای مردنی خیری ده گاتی، ئه گهر قوتابیه کانی ببنه مامؤستا و ههر شتیکی فییری قوتابیانی تر کردو ههروهها به م پیّ یه هه تا دنیا دنیا یه ئه و زنجیره خیره به رده وام ده بیّت و له خیری هیچیشیان که م نابیته وه یه که به یه که تاده گاته وه مامؤستای یه که م خیره که کؤو که له که ده بیّت. خواجه بمان که یته یه کیک له وانه... آمین.

اللهم علمنا ما ينفعنا، وأنفعا بما علمتنا وزدنا علماً. وصلى الله على محمد وعلى آله وسلم.. آمین.

واته: خواجه زانستیکمان فییر بکهیت که سودی هه بیّت بؤمان، وه له وزانسته ی فییرت کردوین که لک وهر بگرین و زانستمان فییر بکهیت. ئامین. سه لات و سه لامیش به سه ر گیانی پاکی محمد و خاو و خیزان و یارو یا وهرانی دا تا روژی قیامه ت.

(١) أ. متفق عليه.

ب. واته: سویند به خوا ئه گهر خوی گه وره یه کیک له سه ر ده سستی تو پینوما یی و هیدایه ت بدات گه لیک باشتره بو تو له یه که میگه ل حوشتر یا خود له مه رو مالآت و ولسات و له مالی دنیا. (وه رگیپر). (٢) أ. رواه مسلم.

ب. واته: ئه گهر مروّف مرد کرده وه کانی هه مو ده پچرین و نامینن ته نیا له سی بواردا نه بیّت: خیریکی نه براوه، وه که ئه وه ی له دنیا دا مزگه وتیکی دروست کرد بیّت، پردیکی دروست کرد بیّت، بیریکی لیدا بیّت یا نه مام و دره ختی چاند بیّت، یا خود زانست و زانیاریه که که له دنیا دا خویندویه تی و ئه و جار که سانی تری فییر کرد بن هه تا دنیا ده برپیته وه خیری ئه و زانست و زانیاریه ی ده گاتی ده ست به ده ست و بیّ ئه وه ی له خیری هیچیان که م ببیته وه، بیّ گومان زانستیک که بیّ شه رعی نه بیّت، دهنای بیّ شه رعیه کان به پیچه وانه وه گوناحی ده گاتی هه تا هه تایه. یا خود مندالی صالحی له دوا به جی بمینیت چ کور و چ کچ دوعای چاک و خیر و خیراتی بو بکه ن ئه و دوعا و پارانه وه و خیر و خیراته ی بو ده چیت و خوی گه وره له گوناحه کانی ده بوریت و پله ی به رزی پیّ ده به خشیت. (وه رگیپر)

چەند نزاو پارانه وهیهك له قورئانی پیروزدا

۱. ﴿إِذْ أَوْىءَ الْفَتِيَّةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا﴾ ﴿١٠٠﴾ (١).

۲. ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ ﴿٢٠١﴾ (٢).

۳. ﴿رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾ ﴿٨٠﴾ (٢).

(١) سورة الكهف: (١٠٠) .

ب. واته: ئەى پەروردگارى ئیمة له لایهین خۆته وه به زهیی و په حمهت و به خشندهیی خۆتمان پی بیه خشه و له گوناخه كانمان بیوره له دنیا و له قیامهت سه رفراز و سه ركه و تومان بکه، وه له لوتف و به خشندهیی خۆت پیگا و پۆشناپی و پینوماپی یه کی و امان نیشان بده كه پی ی بگهینه ئەو مه بهسته ی كه هه مانه ئەویش گه یشتن به دیداری پر سۆزی لوتفی خۆته ئەى پەروردگارمان. (وه رگێر).

(٢) سورة البقرة: (٢٠١)

ب. ئەى پەروردگارى ئیمة، له دنیا و له قیامهتدا چا كه مان له گه ل دا بکه و پینوماپیمان بکه و خپرو به ره كه تی خۆتمان به سه ردا برپژه و له ئاگرى دۆزه خمان بپاریزه. (وه رگێر).

(٣) سورة آل عمران: (٨٠).

ب. واته: ئەى پەروردگارى ئیمة غه ل و غه ش و دو دلی نه خه یته دلله كانما نه وه دواى ئەوه ی پینوماپییت کردوین و هیدایه تیت داوین و هیئاوتینه سه ر پیگه ی راستی به رنامه كه ی خۆت. وه په حمهت و به زهیی خۆتمان پی بیه خشی تۆ به هره به خش و به خشندهیی. (وه رگێر).

۴. ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ
رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ (۱).

۵. ﴿رَبَّنَا لَا تَأْخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا
حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ
وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ
الْكَافِرِينَ﴾ (۲).

(۱) أ. سورة الحشر: (۱۰).

ب. واته: ئە‌ی په‌روه‌ردگاری ئی‌مه له‌ئیمه و له و برایانه‌شمان خۆش ببه که له‌پیش ئیمه‌دا بر‌ویان به‌تۆو به‌به‌نامه‌که‌ی تۆ هینا بو، وه‌هیچ جۆره‌ ر‌قو کینه و غه‌لو و غه‌شیک نه‌خه‌یته د‌ل‌مانه‌وه به‌رامبه‌ر به‌و که‌سانه‌ی که بر‌وادارن خ‌وایه گیان، ئە‌ی په‌روه‌ردگارمان ته‌نیا هه‌ر تۆی به‌خ‌شنده و میه‌ره‌بان و به‌به‌زه‌یی و ئی بورده‌ی، ده‌ریای په‌حمه‌ت و به‌زه‌یی تۆ فراوانه فراوان. (وه‌رگێ‌پ).

(۲) أ. سورة البقرة: (۲۸۶).

ب. واته: ئە‌ی په‌روه‌ردگارا هه‌ر گوناخیکمان کردو له‌بیرمان چو واته به‌نه‌زانی یا له‌بیرمان چو بو‌وه که‌گوناخه، یاخود به‌هه‌له‌ کردمان لی‌مان نه‌گری و ئە‌و باره قورسه‌ی که‌خستوته سه‌ر ئە‌و که‌لانه‌ی که‌پیش ئیمه‌ ر‌ویشتون نه‌ی خه‌یته سه‌ر شانی ئیمه‌ش، وه‌ شتی‌کمان نه‌خه‌یته سه‌ر شان که‌نه‌توانین هه‌لی بگری‌ن و له‌توانامان دا نه‌بیت، خ‌وایه لی‌مان خۆش ببه، په‌حم و به‌زه‌یت پی‌مان دا‌بیته‌وه تۆ سه‌روه‌رو گه‌وره و په‌روه‌ردگاری ئیمه‌ی ده‌ی خ‌ودایه گیان به‌سه‌ر کافران و سه‌تمکاران و مله‌وران و تاغوتان و خ‌وانه‌ناسانماندا سه‌ر بخه‌یت ئە‌ی په‌روه‌ردگاری جیهانیان. (وه‌رگێ‌پ)

۶. ﴿رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ (۱).
۷. ﴿رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ﴾ (۲).
۸. ﴿رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ (۳) وَحَنَّا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ (۴).
۹. ﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ (۵).
۱۰. ﴿رَبَّنَا أفرغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ﴾ (۶).

(۱) أ. الممتحنة: ۴.

ب. واته: پهروهردگاری نئیمه ته نیا پشتمان به تو به ستوه و هر بو لای تو ده گه پئینه وه و هر بو لای تو دئین و له بهرنامه که ی تو به ولوه شوین هیچ بهرنامه یه کی تر ناکه وین. (وهرگئی)

(۲) أ. سورة الأعراف: (۸۹) ز

ب. واته: ئه ی پهروهردگارا ناشتی و ئارامی و پیکخستن وه و سولح و ناشت بونه وه له نیوان نئیمه و گه له که مان یاله نیوان ئه ندامانی خیزان و گه له که مان بخه یته وه، و ناکوکی و دوبه ره کیمان له نیواندا هه ل بگریت، چونکه باشترین دادوهریک و سولح که ریکی له دنیا و له قیامه تدا. (وهرگئی).

(۳) أ. سورة یونس: (۸۵، ۸۶).

ب. واته: ئه ی پهروهردگارا هه رگیز نه مان که یته فیتنه و تاقی کردنه وه ی دهستی سته مکاران و بهرهمهت و بهزه یی خوت له گه لی کافرانمان بیاریزه. (وهرگئی).

(۴) أ. سورة الدخان: (۱۲).

ب. واته: ئه ی پهروهردگارمان ئازارو ئه شکه نجه و عه زابمان له سه ر لابه ری نئیمه بیرومان به تو هیناوه. له تو به ولوه که سی تر ناپه رستین و له بهرنامه که ی تو به ولوه هیچ بهرنامه یه کی ترمان قبول نیه. (وهرگئی).

(۵) أ. سورة الأعراف: (۱۲۶).

إلهی أنت المغیث وحدك - خودایا ته‌نیا تو فریا ره‌سی

یامن یری مافی الضمیر وسمع	أنت المُعْضدُ لکل ما یتوقع
یامن یرجی للشدائد کلها	یامن إلیه المشتکی والمفرع
یامن خزائن رزقه فی قول کن	أمنن فإن الخیر عندک أجمع
مالی سوی فقری إلیک وسیلة	فبالأفتقار إلیک فقری أذفع
مالی سوی قرعی لبابک حيلة	فلئن رُددتُ فأیُّ فضلك باب أقرع
ومن الذی أَدعو وأهتف باسمه	إن کان فضلك عن فقیرک یمنع
حاشا لجودک أن تُقْبِظُ عاصباً	الفضلُ أجزل والمواهبُ أوسع
ثم الصلاة علی النبی وآله	(من جاء بالقرآن نوراً یسطع).

إلهی أنت عونى - خودایا هه‌ر تو یارمه‌تیدتری منی

إلهی لیس لی إاک عونٌ	فکن عونى علی هذا الزمان
إلهی لیس لی إاک نخرٌ	فکن نخرى إذا خلت الیدان
إلهی لیس لی إاک حصنٌ	فکن حصنى إذا رام رمانى
إلهی لیس لی جاهفک	جاهى إذا هاج هجانى
إلهی أنت تعلم ما بنفسى	وتعلم ما یجیش به جنانى
فهب لی یارحیم رضاً وحلماً	إذا مازل قلبى أو لسانى
إلهی لیس لی إاک عزٌ	فکن عزى وکن حصن الأمانى .

ب. واته: ئه‌ی په‌روه‌ردگارا سه‌برو ئارام و پشو در‌یژیمان به‌سه‌ردا بر‌یژیت و به‌موسلمانه‌تی بمان

مرینى. (وه‌رگین).

لا تدعوا مع الله أحداً - جوى له خوا هاوار مه كه نه كه سي تر

قولوا لمن يدعو سوى الرحمن
يـاداعياً غير الإله ألا إئتد
أنسيت أنك عبدهُ وفقيهه
الله أقرب من دعوت بكربة
هل جاء دعوة غير هفى سنّة؟
إن كنت فيما تدعيه على هدى
والله مادعت الصحابة غيره
لكن هذا الفعل كان لديهمو
ليس التوسل والتقرب بالهوى
هذا كتاب الله يفصل بيننا
إن التوسل فى الكتاب واضح
الشيخ عبدالظاهر أبو السمع -

متخشعاً فى ذلة العبيد،،، دان
إن الدعاء عبادة الرحمان
ودعاءهُ قد جاء فى القرآن
وهو المُجيبُ بلا توسط ثان
أم أنت فيه تابع الشيطان؟
فلتأتنا بسواطع البرهان
يتقربون به كذى الأوثان
شركاً، وفروا منه للإيمان
بل بالتقى والبر والإحسان
هل جاء فيه توسلوا بفلاك
وإذا فطنت فإنه نوعان
مدير دار الحديث بمكة المكرمة.

نهم بانگه‌وازه (هذا النداء):

ناراسته‌یه بۆ هه‌مو خوشک و برایانی موسلمان به‌گشتی و به‌تایبه‌تیش ناراسته‌یه بۆ:

۱. هه‌مو خوشک و برایانی په‌روه‌ردیارو به‌رپرسیانی په‌روه‌رده و فیر کردنی پۆله‌کانمان بۆ ئه‌وه‌ی به‌ئهرکی سه‌رشانی خۆیان هه‌ل بستن له‌په‌روه‌رده و فیرکردنی کوپان و کچانمان.

۲. هه‌مو مامۆستایانی پیاوان و ژنان که‌خوای گه‌وره زانستی پی به‌خشیون و ئه‌م شه‌ره‌فهیان وه‌رگرتوه و ده‌یان‌ه‌وی پۆله‌کانمان په‌روه‌رده و فیر بکه‌ن.

۳. هه‌مو مامۆستایانی ناوه‌ندی و دواناوه‌ندی و قۆناغه‌کانی تر که‌گرنگی ده‌ده‌ن به‌ده‌رس گوته‌وه بۆ راپه‌راندنی ئه‌و ئه‌مانه‌ته‌ی که‌له ئه‌ستۆیاندايه.

۴. دایکان و باوکان که‌داوای په‌روه‌رده و فیر کردنیکی باش و راست و شه‌رعیه‌انه‌ی پۆله‌کانی یان ده‌که‌ن بۆ ئه‌وه‌ی له‌ژیانی دنیایی و له‌داوای مردنیشیان له‌پۆژی قیامه‌تدا سویدیان لی وهر بگرن. هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: { إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٌ جَارِيَةٌ، أَوْ عِلْمٌ يَنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٌ صَالِحٌ يَدْعُو لَهُ } رواه مسلم.

۵. خوشک و برایانی خزمه‌تکار که‌به‌کاری په‌روه‌رده و فیر کردنی پۆله‌کان هه‌ل ده‌ستن.

۶. خوشک و برایانی قوتابی که‌حه‌زیان لی یه‌و ده‌یان‌ه‌وی له‌دوا پۆژدا سه‌رکه‌وتوو سه‌رفراز بن و ئه‌وانیش بتوانن له‌دوا پۆژدا خزمه‌تی گه‌له‌که‌ی خۆیان بکه‌ن.

۷. کوپان و کچان که‌به‌خته‌وه‌ری و سه‌ر به‌رزی و سه‌رفرازی بۆ خۆیان و بۆ ئه‌ندامانی خیزان و ئوممه‌تی ئیسلامی ده‌خوازن له‌دنیا و له‌قیامه‌تدا.

له‌کۆتایی دا داوا له‌خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی ده‌که‌ین که‌هه‌مو لایه‌کمان بۆ کاریک که‌بۆ خۆی پی ی پازیه و خوشی ده‌ویت یارمه‌تی و هاریکاری بکات... ئامین.

فیقهی بی نویری و خوینی مندالبوون و خوینی سروشتی نافرمتان

نوسینی

شیخ محمد صالح عثمان

وهرگیرانی

نه حمهد میرزا روسته می ژیرو

بەشی یەكەم

واتای بی نوژی و حیکمه ته که ی

بی نوژی (الحیض) لە زماندا: لە بەر پۆیشتنی شتیك و بەردەوام بونی.

لە زاراوەی شەرعدا: لە بەر پۆیشتنی خوینی سروشتی مێینه بە بی هیچ هۆکاریك و لە چەند كاتیکی دیاریكراودا. خوینیکی سروشتیە و بە هۆی نەخۆشیە وە یابریندار بون و كەوتن و مندال بونە وە پو دەدات. جالە بەر ئەوەی كە خوینیکی سروشتیە بە گۆرە ی حال و بارو گۆزە رانی مێینه كە و شوین و ئاو و هەوا دە گۆریت و جیاوازن تیایدا. بۆیە ئافره تان تیایدا جیاوازن هەمە چەشنەن.

حیکمه تی ئەو بی نوژیە: لە بەر ئەوەی مندال لە ناو سکی دایکی دا ناتوانیت خواردن وەربگریت و بیخوات وەك چۆن لە دەرە وە ی سکی دایکی دا دەستی دەكە ویت و دەیخوات. وە هیچ كەس و بە بەزەیی ترین دروست كراویك ناتوانیت ئەو خواردنە لە ناو سکی دایکی دا بگە یه نیتە ئەو كۆرپە لە یه. ئالە و كاتە دا خوی بالآ دەست و كار بە جی بۆ دروست كراوە كە ی خوی و لە ناو بۆشایی لە شی مێینه دا چەند پژیئە یه كی خوینیی دروست كردون بۆ خواردنی ئەو كۆرپە لە یه لە ناو سکی دایکی دا بی ئەوە ی پیویستی بە خۆراك خواردن و هەرس كردن هە بیت، لە پژیگی ناو كە وە ئەو پژیئە خوینیانە دە گۆزێنە وە بۆ ناو لە شی كۆرپە لە كە و خوی بە هەمو دەمارە كانی دا دە روات و دە بیته خۆراك و خواردن بۆ ئەو كۆرپە لە یه. بەرزو پیرۆزی بۆ خوی گە و رە باشتترینی دروستكاران ﴿فتبارك الله أحسن الخالقین﴾.

ئانه‌مه بو حیکمه‌تی دروست بون و رودانی بیّ نوئیژی له‌میینه‌دا. بۆیه ئه‌گه‌ر ئافره‌ت
 سک پر بو ئه‌و بیّ نوئیژیه ده‌وه‌ستیت و پرونادات و که‌م وایه ئافره‌تان بیّ نوئیژی ببینن.
 هه‌روه‌ها له‌کاتی شیر دانیشدا که‌م وایه ژنان بیّ نوئیژی ببینن به‌تایبه‌تیش
 له‌سه‌ره‌تای کاتی شیر پیدان.

بهشی دووهم

کاتی بی نوژی و ماوهکهی

کاتی بی نوژی به دو پیگه‌دا ده‌روات:

پیگهی یه‌که‌م: له و ته‌مه‌نه‌دا که بی نوژی ئاسایی تیدا پرو‌ده‌دات:

ئه و سال و ته‌مه‌نانه‌ی که بی نوژی ئاسایی تیدا پرو‌ده‌دات به‌زوری ده‌که‌ویته نیوان دوازه سالی و په‌نجا سالی یه‌وه. وه‌ده‌ش بیت میینه پیش ئه و ته‌مه‌ن و دواتریش بکه‌ویت له بی نوژی دا به‌گویره‌ی حال و گوزه‌ران و ژینگه و ئاو و هه‌واکه‌ی که تیایدا ده‌ژیات.

* زانایان په‌حمه‌تی خویان لی بیت جیاران له‌وه‌دا: که ئایا ئه و ته‌مه‌نه‌ی که تیایدا بی نوژی سه‌ره‌ه‌ل ده‌دات سنوریکی دیاریکراوی هه‌یه، به‌وه‌ی که میینه پیش ئه و ته‌مه‌نه یادوای ئه و ته‌مه‌نه توشی بی نوژی نابیت. وه‌ئه و خوینه‌ی که پیش ئه و ته‌مه‌نه یادوای ئه و ته‌مه‌نه دیت ئه‌وه خوینی پیس و نه‌خوشیه نه‌ک خوینی بی نوژی؟ زانایان له‌مه‌دا جیاوازن. (الدارمی) دوا‌ی هینانه‌وه‌ی هه‌مو جیاوازی و جیاراکان گوتویه‌تی:

– ئه‌مانه هه‌مویان لای من هه‌ل‌ه‌ن! چونکه سه‌رچاوه‌ی بو‌گه‌رانه‌وه‌ی هه‌مو ئه‌وانه بونه (الوجود) واته‌ پودانی پوداوه‌که، ئه‌وه چ‌قه‌ده‌ریکه له‌هر حاله‌تیک و ته‌مه‌نیکدا که پیویسته بی نوژی دروست بکریت یاببیت؟ خوی گه‌وره‌ش له‌هه‌موان زاناتره. (المجموع شرح المذهب: ۱/۳۸۶).

ئه‌وه‌ی (الدارمی) ده‌یلی ئه‌وه پاسته، هه‌ر ئه‌مه‌ش هه‌لبژارده‌ی شیخی ئیسلام (ابن تیمیه) یه، جاهه‌ر کاتیک میینه بی نوژی دی یاکه‌وته بی نوژی‌یه وه ئه‌وه که وتوته عاده‌تی سروشتی خویه‌وه و بی نویره جابا ته‌مه‌نی له‌نو سالیس که‌متر بیت، یاخود ته‌مه‌نی له‌په‌نجا سالی پتر بیت، چونکه حوکمه‌کانی بی نوژی خوی گه‌وره و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی

په‌یوه‌ستیان کرده به‌بونی خوی واته به‌پودانی بی نوژی و خوی گوره و پیغه‌مبه‌ره‌کی هیچ‌ته‌مه‌نیکی دیاریکراویان بو دانه‌ناوه، جا بویه له‌م کیشه‌دا پیویسته بگه‌پینه‌وه بو بون و پودانی نه‌و حاله‌ته که‌حوکه‌گانی پیوه په‌یوه‌ست کراون، وه‌ده‌ست نیشان کردن و دانانی ته‌مه‌نیکی دیاریکراو بو پودانی بی نوژی پیویستی به‌لگه‌ه‌یه له‌قورئان یا له‌سوننه‌تدا، ده‌ی به‌لگه‌ش نه‌ه.

پیگه‌ی دووهم: له‌ماوه‌ی بی نوژی دا:

زانایان ده‌رباره‌ی نه‌م ماوه‌یه زور جیاپان که‌نزیکه‌ی شه‌ش یا‌حوت گۆته‌ی له‌سه‌رن: ابن‌المنذر گوتویه‌تی: ده‌سته‌یه‌ک له‌زانایان گوتویانه: (نه‌بو که‌مترین بی نوژی و نه‌بو زورترین سنوریک نه‌ه به‌پوژ بزمیردریت)). گوتم: نه‌م قسه‌و گۆته‌یه وه‌ک هه‌مان گۆته‌ی پابردوی (الدارمی) وایه، که‌نه‌مه پای شیخی ئیسلام (ابن تیمیه) شه‌و گۆته‌و پایه‌کی راسته چونکه قورئان و سوننه‌ت و ئیعتبارو پشت راستی ده‌که‌نه‌وه و به‌لگه‌یان هه‌یه:

به‌لگه‌ی یه‌که‌م: فه‌رموده‌ی خوی بالا ده‌ست و کار به‌جی: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ

الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَأَعْتَرُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ

يَطْهُرْنَ﴾ (۱). له‌م ئایه‌ته‌دا خوی گوره کۆتایی قه‌ده‌غه کردنه‌که‌ی به‌پاک بونه‌وه

به‌ستوته‌وه و نه‌ی فه‌رموه تاشه‌وو پوژیک یاتاسی پوژان یاتا پانزه پوژان و کاتی دیاریکراوی بو دانه‌ناوه. نه‌مه واده‌گه‌یه‌نی که‌ده‌ردو به‌لگه‌ی حیکمه‌ته‌که بریتیه له‌ بی

(۱) أ - سورة البقرة: (۲۲۲).

ب - واته: پرسیاوت لی ده‌که‌ن ده‌رباره‌ی بی نوژی ئافره‌تان تو له‌وه‌لامدا پی یان بلی: نه‌وه ئازاریکه‌و توشی ئافره‌تان ده‌بیته، ئیوه له‌و کاته‌ی بی توژی دا که‌نارگیر بن له‌گه‌ل ژنه‌کانتاندان و نزیکیان مه‌که‌ونه‌وه واته له‌گه‌لیاندا جوت مه‌بن و جیماعیان له‌گه‌ل مه‌که‌ن هه‌تا‌کو نه‌و کاته‌ی که‌پاک ده‌بنه‌وه و بی نوژی‌ه‌که‌یان ته‌واو ده‌بیته. وه‌رگێر.

نویژی له بون و نه بونی واته رودان و کۆتایی هاتنی، جاهەر کاتیکی بی نوژییه که سه ری هه ل دا ئه وه حکمه ته که جیگیر ده بیته واته حکمه ته که هه یه، وه هر کاتیکیش کۆتایی هات و نه ما ئه وه حکمه ته که ش له گه ل ئه ودا ده روات و نامینی.

به لگه ی دوهم: ئه وه ی له (صحیح) مسلم دا هاتوه که پیغه مبه ﷺ به عائشه ی

فهرموه: کاتی له عمره کردندا به رگی ئیحرامی پۆشیوه و توشی بی نوژیی بوه: {افعلي مايفعل الحاج غير ألا تطوف بالبيت حتى تطهري. قالت: لما كان يوم النحر طهرت} (١).

وه له (صحیح البخاری) دا هاتوه که پیغه مبه ﷺ به عائشه ی فهرموه: {انتظري فإذا طهرت

فاخرجي إلى التنعيم} (٢). جا پیغه مبه ﷺ کۆتایی قه دهغه کردنه که ی به پاک بونه وه و

ته و او بونی بی نوژییه که ی بو داناو کاتیکی دیاریکراوی بو دانه نا. ئه مه ش ئه وه

ده گه یه نیت یا به لگه یه له سه ر ئه وه ی که حوکمه که ی په یوه ست کرد به بی نوژییه که و

سه ره لدان و ته و او بونی. واته بون و نه بون و کۆتایی هاتنی بی نوژییه که.

به لگه ی سی یه م: ئه و خه ملاندن و دانان و دریژه پیدانانیه که هینرانه وه که له زانایان و

فیقه زانانیه وه ده رباره ی ئه م کیشه یه هینرانه وه هه چیان نه له کتییی خوی بالا ده ست و کار

به جی و نه له سوننه تی پیغه مبه ﷺ ی خوا دا نه هاتون، له گه ل ئه مه شدا پیویسته زوریش

پیویسته که پون بکرینه وه. ئه گه ر ئه مه وه ک ئه وه پیویست باکه پیویسته له سه ر

به نده کانی خواتی ی بگه ن و لی ورد ببه وه و به ندایه تی پوخته بو خوی گه وره بکه ن

ئه و خوی گه وره و پیغه مبه ره که ی به پون کردنه وه یه کی دیارو به رچاو بو هر یه کی

(١) - الحدیث (٣٠/٤).

ب - واته: حاجیه کان چی ده که ن توش ئه وه بکه و ته نیا ته وافی ده وری به بیت مه که. وه رگیڤ.

(٢) - أ - ٦١٠/٣ باب أجرة العمرة على قدر النصب / صحیح البخاری.

ب - واته: چاوه پروان به هه تا پاک ده بیته وه ئه و جار بچۆ بو ته نعیم له وئ ئیحرام ببهسته ته لبی یه

بکه و ده ست به ته و اف بکه. وه رگیڤ.

له‌ئیمه رونیان ده‌کرده‌وه، وه‌له‌به‌ر گرنگی ئه‌و حوکمانه‌ی که‌له‌سه‌ر ئه‌مه خال به‌ند ده‌بن له‌نوێژو پۆژوو نیکاح و ماره‌ برین، ته‌لاق و میرات و گه‌لی حوکمی تر. هه‌روه‌کو چۆن خوای گه‌وره‌و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ژماره‌ی نوێژه‌کان و کاته‌کانی و پکوع و کپنۆشه‌کانیان بۆ پون کردوینه‌وه، هه‌روه‌ها زه‌کات و ماله‌که‌ی و بره‌که‌ی و نه‌سابه‌که‌ی و ده‌دری به‌کی، وه‌رۆژوو ماوه‌که‌ی و کاته‌کانی و، هه‌روه‌ها حه‌ج...تد. و هه‌تا په‌وشت و ئاکاره‌کانی خواردن و خواردنه‌وه‌و ونوستن و کۆبونه‌وه‌ له‌گه‌ل خیزان و دانیشتن و چونه‌وه‌ مال و ده‌رچون لی و په‌وشته‌کانی چونه‌ سه‌ر ئاو، و هه‌تا‌کو ژماره‌ی ئه‌و به‌ردانه‌ی که‌بۆ خو پاک کردنه‌وه که‌سوننه‌ته ژماره‌یان سی به‌رد بن له‌کاتی چونه‌ سه‌ر ئاو و نه‌بونی ئاودا و گه‌لیک پون کردنه‌وه‌و کاری ورده‌ کاری و کاره‌ زله‌کانیان بۆ پون کردوینه‌وه‌ که‌خوای گه‌وره‌ ئایینه‌که‌ی خوی کۆتایی پی هیناون و نازو نیعمه‌تی خوی به‌سه‌ر برواداراندا ته‌واو کردوه که‌بریتیه‌ له‌م ئایینی ئیسلامه‌یه. هه‌روه‌کو خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ

الْكِتَابَ تَبْيِينًا لِّكُلِّ شَيْءٍ﴾ (۱). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ

وَلَكِنْ تَصَدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (۲).

کاتیک که‌ئهم هه‌ل سه‌نگاندن و شی کردنه‌وه‌و درێژه‌ پیدانانه‌ له‌کتیبی خوای په‌روه‌ردگارو به‌ته‌نی و له‌ سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ره‌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دا نه‌بیته‌وه‌ که‌هیچ متمانه‌ی

(۱) أ - سورة النحل: (۸۹).

ب - واته: ئیمه ئه‌و قورئانه‌مان بۆ ناردویته‌ خوار که‌لیک دانه‌وه‌و شوڤه‌ کردن و پون کردنه‌وه‌ی هه‌مو شتیکی تیدا‌یه. وه‌رگێر.

(۲) أ - سورة يوسف: (۱۱۱).

ب - واته: ئهم قورئانه‌ شتیکی هه‌ل به‌ست نیه‌ به‌لکو پالشت و به‌پاست گێرانی ئه‌و به‌نامه‌یه‌ که‌له‌ژیر ده‌ستی پیغه‌مبه‌ردایه‌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و پون کردنه‌وه‌و شی کردنه‌وه‌و درێژه‌ پیدانی هه‌مو شتیکه‌. وه‌رگێر.

پی ناکریت و باوه‌ری پی ناکریت، به لکو متمانه به زاراه‌ی بی نویتزی یه که ده کریت که حوکمه شهرعیه‌کانی پیوه بهندن به بون و نه بون. وه ئه‌مه‌ش به لگه‌یه، مه به ستم ئه وه‌یه که نه بون و باس نه کردنی حوکم له قورئان و له سوننه‌تدا به لگه‌یه له سه‌ر پشت پی نه به ستم و گوئی پی نه دانی که له م سه‌ره باسه و له م کیشه و سه‌ره باسه زانستیه‌کانی تردا سودی لی ده بینیت، چونکه حوکمه شهرعیه‌کان دانامه‌زین مه‌گر به به لگه‌ی شهرع له قورئان و له سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ردا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، یا خود به کورای پون و ئاشکراو و ناسراو یا خود به پیوانه (القیاس) ی راست. شیخی ئیسلام (ابن تیمیه) له بنه‌ماو ده ستوریک‌کی دا گوتویه‌تی: (له‌وانه بی نویتزی خوی گه‌وره گه‌لیک حوکمی جورا و جوری جوی له قورئان و سوننه‌ت پیوه په‌یوه‌ند کرده. برپو ماوه‌ی که می و زوری بو دیار نه کرده، و پاک بونه‌وه‌ش له نیوان دو بی نویتزی دا نیه، له گه‌ل ئه‌وه‌شدا که زوربه‌ی زوری به‌لای ئوممه‌ت و اتا زانایانه‌وه له وه‌وه‌یه و زوریشیان پیوستی پی یه‌تی. وه زمانیش جیاوازی نیوان بریک و بریک تر ناکات، هر که سیک سنوریک بو ئه‌مه دابنیت ئه‌وه پیچه‌وانه‌ی قورئان و سوننه‌ت ده‌جولیتنه‌وه) قسه‌کانی ابن تیمیه ته‌واو بون (۱).

به‌لگه‌ی چواره‌م: به‌لگه‌ی متمانه و برپو پیکراو واته پیوانه‌ی راست (القیاس الصحیح)، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌یه چونکه خوی په‌روه‌ردگاری به‌رز بنه‌په‌تی بی نویتزی به‌وه پیناسه کرده که بریتیه له‌ئازارو ناره‌حه‌تیه‌ک، هر کاتیک ئافره‌ت توشی بی نویتزه‌که ده‌بی‌ت، ئه‌و ئازارو ناره‌حه‌تیه‌شی توش ده‌بی‌ت. جیاوازی له‌نیوان پوژی دوهم و پوژی یه‌که‌مدا نه‌کرده، وه‌نه‌جیاوازی له‌نیوان پوژی چواره‌م و سی یه‌مدا کرده، وه نه‌جیاوازی له‌نیوان پوژی شانزه‌هه‌م و پوژی پانزه‌هه‌مدا کرده، نه‌جیاوازی له‌نیوان پوژی هه‌ژده‌هه‌م و پوژی حه‌قده‌هه‌مدا کرده. بی نویتزی هر بی نویتزه، ئازارو ناره‌حه‌تیش هر ئازارو ناره‌حه‌تیه.

(۱) رسالة في أسماء التي علق الشارع الأحكام بها ص ۳۵.

که‌واته دەرده‌که له‌هه‌ردو پۆژه‌کاندا وه‌کو یه‌ک هه‌یه، ئە‌ی که‌واته چۆن ده‌توانرێت جیاوازی له‌نیوان حوکمی هه‌ردو پۆژه‌که‌دا بکریت له‌گه‌ڵ ئە‌وه‌شدا که‌هه‌ردو پۆژه‌که‌ له‌دەردونه‌خۆشیه‌که‌دا یه‌کسانن وه‌یچ جیاوازیه‌کیان نیه‌؟ ئە‌دی ئە‌مه‌ پێچه‌وانه‌ی پێوانه‌ی راست (القیاس الصحیح) نیه‌؟ یاخود قیاسی راسته‌قینه‌ هه‌ردو پۆژه‌کان یه‌کسان ده‌کات له‌حوکم دا له‌به‌ر ئە‌وه‌ی هه‌ردو پۆژه‌کان له‌دەرده‌که‌ (العله) دا یه‌کسانن؟

به‌لگه‌ی پێنجه‌م: جیاوازی له‌نیوان گۆته‌ی سنور دانهران و پشتیوانه‌کانیان، ئائمه‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئە‌وه‌ی که‌له‌کێشه‌که‌دا هه‌یچ به‌لگه‌یه‌ک نیه‌ بۆی بگه‌رێینه‌وه‌، به‌لکو ته‌نیا حوکمی هه‌ول و تیکۆشانی (الإجتهااد) ی دوچار به‌هه‌له‌و به‌راست واته‌ هه‌له‌ ده‌که‌ن و راستیش ده‌که‌ن هه‌یچیان له‌هه‌یچیان باشتر نین که‌شوینیان بکه‌ویت. به‌لکو ژێده‌رو سه‌رچاوه‌ی راسته‌قینه‌ی چاره‌سه‌ری کێشه‌که‌ ته‌نیا قورئان و سوننه‌ته‌و به‌س.

ئه‌گه‌ر به‌هه‌یزی راو قسه‌که‌ ده‌ر که‌وت که‌سنور بۆ که‌مترین و زۆرترین بێ نوێژی نیه‌ و ئە‌وکات راو قسه‌ راست‌ترینی پراکانه‌، بزانه‌ ئە‌وه‌ی که‌ ئافره‌ت ده‌بیینی له‌خوینی سروشتی و هه‌یچ هۆکاریکی نه‌بو له‌نه‌خۆشی یا بریندار بون و ئە‌و جۆره‌ شتانه‌ ئە‌وه‌ خوینی بێ نوێژی (الحيض) بێ ئە‌وه‌ی هه‌یچ کات و ته‌مه‌نیکی بۆ دابنیت، مه‌گه‌ر ئە‌و خوینه‌ به‌رده‌وام له‌به‌ر ئافره‌ت بروت و پسانه‌وه‌ی نه‌بییت، یاخود ماوه‌یه‌کی که‌م بوه‌ستیت وه‌ک پۆژیک یان دو پۆژ له‌مانگ دا، ئە‌وه‌ ئە‌و حاله‌ته‌ خوین له‌به‌ر پۆیشتنی ده‌ماره‌ (الاستحاضه) یه‌ نه‌ک بێ نوێژی (الحيض) گه‌ر خوا ویستی له‌سه‌ر بییت له‌داهاتودا باسی ده‌که‌ین.

شیخی ئیسلام ابن تیمیه‌ گوتویه‌تی: ((بنه‌رته‌ی هه‌مو ئە‌و خوینه‌ی که‌له‌مندال دانه‌وه‌ دیته‌ ده‌ر بێ نوێژی (الحيض) تائه‌و کاته‌ی که‌به‌لگه‌ی بونی خوین له‌به‌ر پۆیشتن (الاستحاضه) ده‌که‌ویته‌ ده‌ست. ئە‌و کاته‌ (الاستحاضه) یه‌ نه‌ک بێ نوێژی (الحيض)).

ههروه‌ها گوتویه‌تی: ((هەر خوینیک که ده‌که‌وێته خوار بی نوێژی‌ه‌وه، ئە‌گەر نه‌زانرا که ئە‌وه خوینە خوینی دە‌مار (الإستحاضة) ه یاخود به‌هۆی بونی برینه‌وه په‌یدا ده‌بیت)) (۱).

وه‌ئەم قسه‌یه هه‌روه‌کو له‌پوی به‌لگه‌وه راست و دروسته وه‌له‌پوی تی‌گه‌یشتن و لی‌حالی بونیشه‌وه نزیك تره‌و به‌کار هینان و جی‌ به‌جی‌ کردنیشی ئاسانتره هه‌روه‌کو سنور دانهران ئاماژه‌یان پی‌ کردوه، بی‌جگه له‌مانه‌ش پتر له‌دل‌دا ده‌چه‌سپی‌و بیرو هۆش قبولیه‌تی ، چونکه له‌گه‌ل‌ پوحی ئایینی ئیسلام و بنکه‌و بنه‌ماکانی دا دیته‌وه، که‌ئە‌ویش نه‌رمی و ئاسانکاری و گیانی لی‌ بوردنه (الیسر والسهوله). ئە‌وه‌ته خوی‌ بال‌ا ده‌ست و کار به‌جی‌

ده‌فه‌رمویت: ﴿ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ﴾ (۲) واته: ئە‌م ئایینه هه‌چ

قورسکاری و زه‌حمه‌تی تیدا نیه هه‌ر هه‌موی ئاسانکاری یه‌و ئە‌نجامدان و جی‌ به‌جی‌ کردنی فرمان و ئە‌حکامه‌کانی هه‌ره‌ه‌موی سوک و ئاسان و هه‌چ به‌زه‌حمه‌ت و قورس نین. وه‌رگه‌ی‌ر به‌سود وه‌رگرتن له‌ ته‌فسیری گولشه‌ن ب ۲ل ۸۶۱.. (هه‌روه‌ها پی‌غه‌مبه‌ر

ﷺ فه‌رمویه‌تی: {إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ، فَسَدُّوا وَقَارُبُوا

وَأَبْشُرُوا} (۳). واته: ئایین ئاسانکاریه، ئایینی ئیسلام توندو تیژی‌و ته‌نگی به‌که‌س هه‌ل‌ نه‌چنیه‌وه و ئاسانکاری کردوه و توانیویه‌تی به‌نه‌رمی و به‌هیدی‌و هیمنی تی‌ ی بگه‌یه‌نی‌ت و بپوا به‌و ئایینه به‌ی‌نی‌ت و له‌خۆی بگه‌ی‌ت، جاهه‌ر که‌سیک له‌سه‌ر خۆی گران کرد به‌سه‌ری دا زال‌ ده‌بیت، ده‌ی که‌واته ئیوه‌ش ئە‌ی بپواداران ئە‌م ئامانجه بی‌یکین و پ‌یگه‌ی راست بدۆزنه‌وه و خۆنزیك بکه‌نه‌وه و نه‌رم و له‌سه‌رخۆ و هیمن بن و ئاسانکاری بکه‌ن و توندو تیژ مه‌بن و مزگینی‌ی ده‌ر بن بو‌ خه‌لکی به‌ژیرانه له‌گه‌ل‌ خه‌لکی دا هه‌لس و که‌وت بکه‌ن تاهه‌مو خه‌لکی له‌ده‌وری ئیسلامدا کۆببنه‌وه. وه‌رگه‌ی‌ر. وه‌له‌په‌وشت و ئاکاره‌کانی ﷺ ئە‌وه بو

(۱) ه (المصدر السابق ص ۳۶-۳۷).

(۲) سورة الحج: (۷۸).

(۳) رواه البخاري.

له‌نیوان دو شتاندای سهر پشك كراوه، نه‌رم و نیانی و ئاسانکاری و توندو تیژی دیاره ئه‌وه
 نه‌رم و نیانی و ئاسانکاری هه‌لبژاردوه ئه‌گه‌ر گوناح و بی‌ فرمانی خوی گه‌وره‌ی تیدا
 نه‌بوییت.

بی نوژیی دوگیان = سک پر (حیض الحامل)

زۆربهی زۆری میینه وایه که نه گهر دوگیان بو بی نوژیی نامینی، ئیمامی احمد ره حمه تی خوی لئ بیئت گوتویه تی: (إنما تعرف النساء الحمل بانقطاع الدم) واته: ژنان به وه ده زانن که دوگیان بون، کاتی خویینی بی نوژیی (الحیض) نابینو و ده وه سپیئت. نه گهر ژنی دوگیان پیش مندال بون به ماوه یه کی که م دو پوژ یاسی پوژ خویینی بینی و ژانی له گهل دا بو نه وه خویینی مندال بونه نه ک هی بی نوژیی (الحیض)، وه نه گهر پیش مندال بون به ماوه یه کی زۆریان که م به لام ژانی له گهل دا نه بو نه وه خویینی مندال بون نیه، به لام ئایا نه وه خویینی بی نوژییه (الحیض) که حوکمه کانی بی نوژیی به سهردا بچه سپیئت، یا خود خویینی پیسه و حوکمی بی نوژیی به سهردا ناچه سپیئت واته خویینی نه خوشیه؟

له مه دا جیاوازی و جیارا له نیوان زانایاندا هه یه، به لام راستیه که ی نه وه یه که خویینی بی نوژییه (الحیض) به مهرجی نه و ژنه له باری ئاسایی بی نوژیی خوی دا بیئت (المعتاد فی حیضها)، چونکه له بنه رهدا نه و خویینه ی که توشی ژن ده بیئت نه وه بی نوژییه نه گهر هیچ هۆکاریک قه ده غه ی نه و بی نوژییه نه کات و له به رده مدا به ربه ست نه بیئت، وه له قورئان و سوننه تدا هیچ هۆ هیچ به لگه یه ک نیه که به ربه سستی بی نوژیی ژنی دوگیان بکات و قه ده غه ی بکات.

ئاهم رایه پاره و پربازی ئیمامی مالک و ئیمامی شافعیه و ههروه ها هه لباردنی شیخی ئیسلام (ابن تیمیه) شه له (الإختبارات ص ۳۰) هیناویه تی و باسی ده کات و (البیهقی) ش ده ی گپریته وه به ریوایه تی احمد، به لکو ده گپریته وه که نه و بو نه وه سه رچاوه گه پاره ته وه و له وی ی هه لئینجاوه (أ.ه). وه له سه ر نه م بنچینه و بنه مایه دا جیگیر بو وه سه لمینراوه که نه وه ی بو بی نوژیی (الحیض) ه بو بی نوژیی دوگیانیش جیگیرو سه لمینراوه .. واته نه وه ی که خویینی بی نوژیی ئاسایی ژنانه ده بینی ژنانی دوگیانیش واته سک پریش ده ی بینن. ته نیا له دو پوه وه نه بیئت:

۱- نازاد کردن (الطلاق): ته لاق دان ژن بی به ش ده کات له پابه ندی بی نوژیی له وه ی که له ژنانی تری ناسک پرده هه یه. واته نه و ماوه (عدة) ی که ژنانی ناسک پر ده ی پیوه ی

پابه‌ند بن که له کاتی بی نوژی دا ته لاق دراون، ئەوا ژنانی سک پر ناگریته وه چونکه ته لاق دان له کاتی بی نوژی داو له ژنانی ناسک پر دا پیچه‌وانه‌ی فه‌رمان و فه‌رموده‌ی خوی گه‌وره‌ن که ده‌فه‌رموی: ﴿فَطَلَّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ﴾^(۱). به لام ته لاق دانی ژنانی سک پر و له کاتی بی نوژی دا ئەم سه‌ریچی یه نایانگریته وه واته سه‌ریچی فه‌رمانی خوی گه‌وره‌نیه، چونکه هر که سیک ژنی سک پر ته لاق بدات، بو ماوه‌ی خوی ته لاق ه‌دات واته تا ماوه‌یه‌کی شه‌ری ته لاقی ناکه‌ویت، جائه و ژنه له بی نوژی دا بیت یاخود له کاتی به‌نوژی واتا پاکی دا بیت چونکه ماوه‌یه‌کی تائه و کاته‌یه که منداله‌که‌ی ده‌بیت جاله‌به‌ر ئەوه حه‌رام نیه که له‌دوای له‌گه‌ل کۆبونه‌وه (الجماع) ته لاقی بدات به‌پیچه‌وانه‌ی ژنانی تری ناسک پر.

۲- دوگیانی (الحمل):

ماوه‌ی سک پری هه‌ل ناوه‌شیته‌وه و کۆتایی نایه‌ت ته‌نیا به‌دانانی سکه‌که‌ی نه‌بیت، جاله‌بی نوژی دا بیت یان نا.. به‌پی‌ی فه‌رموده‌ی خوی گه‌وره‌ن که ده‌فه‌رموی: ﴿وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾^(۲).

(۱) أ - سورة الطلاق: (۱).

ب - له‌ماوه‌ی خویان دا نازادیان بکه، وه‌رگێر.

(۲) أ - سورة الطلاق: (۴).

ب - واته: ئەو ژنانه‌ی که سک پرن و ته‌لاق ده‌درین ماوه (عدة) که‌یان دانانی منداله‌که‌یانه. وه‌رگێر.

بهشی سی یه م

بی نوژی له پر (الطواریء)

* بی نوژی له پر چهن جوریکی هه ن که له م چهنه خالانهی خواره وه دا گردیان ده که یه وه:

یه که م: که می و زوری وه که ئه وهی که عاده تی ئافره ت شه ش پوژ بی ت، و به رده وام بی ت تاحه وت پوژ، یا خود عاده تی ئاسایی ئافره ت خوی حه وت پوژ بی ت به لام ئه و شه ش پوژان ببینیت.

دووهم: پیش که وتن: وه که ئه وهی که عاده تی ئاسایی خوی له کو تایی مانگ دابیت، به لام ئه و له پر له سه ره تای مانگ دا توش ببیت. یا خود به پیچه وانه وه عاده ته که ی له سه ره تای مانگ دا بی ت، که چی ئه و له کو تایی مانگ دا ببینیت. ئه هلی زانست و زانیاری له حو کمی ئه م دو جو ره دا جیا وازن. به لام راستیه که ی ئه وه یه هه ر کاتی ک خوینی بینی ئه وه خوینی بی نوژی ه (الحیض) وه که ی پاک بو وه چ له عاده تی ئاسایی خوی پتر بی ت یا خود که متر بی ت. وه دوا بکه وی ت یا خود پیش بکه وی ت که له پیشتر به لگه که یمان هی نایه وه له به شی پیشو تر دا، که خوی گه وره حو کمه که ی په یوه ست کرد وه به بونی بی نوژی وه نه بونی وه.

ئه م رایه ش ری بازو رای ئی مامی شافیعیه و شیخی ئیسلام (بن تیمیه) ش ئه م ری بازو رایه ی هه لبارد وه. وه خاوه نی (المغنی) ش ئه م رایه ی به هی زو پشت راست کرد وه و پالپشتی ده کات و ده لیت: (ئه گه ر ئه و عاده تی بی نوژی ه ی به و شیوه یه ی ناوبرا و باسی کرد وه مو عته به ر بی ت له و ری بازو دا ئه وه پیغه مبه ری خوا ^{ک الله} ^{ع علی} ^ه بو ئوممه ته که ی پون کردو ته وه، له وه ی که پون کردنه وه ی دوا که وتوه، که نابی له کاتی خوی دوا بخری ت.

که کاتیک که خیزانه‌کانی و ژنانی تری غه‌یری خیزانه‌که‌ی خو‌ی له‌ه‌مو کاتیکدا داوای پون کردنه‌وه و به‌لگه‌ی پونکردنه‌وه‌یان کردوه، که‌نابی پون کردنه‌وه‌کان پشت گوی بخرین و له‌یاد بچیته‌وه، وه‌ئه‌وه‌ی له‌ئه‌وه‌وه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هاتوه عاده‌تی بی نو‌یژی نه‌ک پونکردنه‌وه‌کانی ته‌نیا دهرباره‌ی خو‌ینی نه‌خو‌شی (المستحاضة) دا نه‌بیّت. (أ.هـ. المغنی ۱/۳۵۳).

سی‌یه‌م : په‌نگ زهردی و تاریکی (لیلی) خوین (الصفرة والكدرة):

به‌شیوه‌یه‌ک که په‌نگی خوینه‌که زهردباو بیّت وه‌ک ئه‌ و ئاوه زهرده‌ی که له‌به‌ر برین دهروات، یاخود په‌نگی مه‌یله و تاریک بیّت له‌نیوان زهردی و په‌شی دا واته لیل بیّت. ئه‌گه‌ر ئه‌م خوینه له‌کاتی بی نو‌یژی دا بو، یاخود پيش بی نو‌یژی بو به‌سه‌ر یه‌که‌وه له‌گه‌ل خوینی بی نو‌یژی دا روی دا ئه‌وه هه‌ر بی نو‌یژی و حوکی بی نو‌یژی به‌سه‌ردا ده‌چه‌سپی، به‌لام ئه‌گه‌ر داوای بی نو‌یژی بو ئه‌وه بی نو‌یژی نیه، به‌پی‌ی گوته‌ی دایکی عگیه‌ رچی الله‌ عنها که گوته‌یه‌تی: (كنا نعدُّ الصفرة والكدرة بعد الطهر شيئاً) (۱). واته: ئیمه له‌کاتی عاده‌تی ئاسایی خو‌ماندا په‌نگی زهردباو و تاریکی و لیلی خوینمان له‌داوای پاک بونه‌وه به‌که‌میك ده‌بینی و داده‌نا به‌ماوه‌ی بی نو‌یژی. وه‌رگیژ).

أبو داود ریوایه‌تی کردوه هه‌روه‌ها بوخاریش به‌لام به‌بی ده‌سته‌واژه‌ی (بعد الطهر) واته داوای پاک بونه‌وه و له‌به‌شی (باب الصفرة والكدرة في غير أيام الحيض) دا هیناویه‌تی و له‌شروقه‌ کردنه‌که‌ی خو‌ی دا ده‌لی: (ئاماژه به‌کۆکردنه‌وه‌ی فه‌رموده‌ی عائشه‌ که پیشتر باس کرا که گوته‌یه‌تی (حتى ترين القصة البيضاء) واته خوینی بی نو‌یژی به‌رده‌وامه هه‌تاکو ئاوی سپی ده‌بینن، هه‌روه‌ها فه‌رموده‌که‌ی دایکی عگیه‌ که له‌م به‌شه‌دا باس کرا، ئه‌گه‌ر په‌نگی زه‌ردو لیلی بینرا له‌کاتی بی نو‌یژی دا ئه‌وا به‌گویره‌ی فه‌رموده‌که‌ی عائشه‌یه‌ و پشت به‌و ده‌به‌ستریّت، به‌لام جو‌ی له‌م حاله‌ته‌و له‌حاله‌ته‌کانی تردا به‌گویره‌ی فه‌رموده‌که‌ی دایکی عگیه‌ ده‌رۆین به‌رپوه‌ و پشت به‌و ده‌به‌ستریّت. أ.هـ.

(۱) رواه أبو داود بسند صحيح، وراه أيضاً البخاري بدون قولها بعد الطهر.

ههروهه فهرمودهه عائشه كه ئاماژهه پیکرا ئه وهه كه بوخاری بابه ته كه ی پئوه په یوه ست کردوه و بریویه تیه وه . له پیش ئه م به شه دا كه ده لئ: ژنان تاراده یه کی زور ده یان نارده لای عائشه ئایا بویان دروسته كه شتیک به کار بهینن كه پارچه لۆكه یه ك (الکرسف) ی تیدا بیت بو ئه وهی خوینی پی بپشکنن، داخو شوینه واری بی نوژیان پیوه ماوه، یاخود ئه و پارچه په رۆیه به لۆكه یان به کار ده هیئا كه پرنگی زهردی پیوه دیار بو، عائشه پی ی ده گوتن: (لاتعجلن حتی ترین القصة البيضاء) واته: په له مه كه ن هه تاكو ئه و كاته ی كه ئاو یکی سپی ده بینن. (القصة البيضاء) ئاو یکی سپی یه له مندالدان له دوا ی نه مانی بی نوژی (الحيض) فری ی ده دات.

جوړی چواره م: پچر پچری خوین پویشن له کاتی بی نوژی دا (تقطع في الحيض):

ئه م حاله ته ئه وه یه كه رۆژیک خوین ده بینیت، رۆژیک نا و به رده وام ئاوا ده بیت.

ئهمه ش دو جوړی هه یه:

حاله تی یه كه م: وا ده بی كه ئه م حاله ته له هه مو كاته كاندا له گه ل مینه دا هه میسه

به رده وام ده بیت، ئه وه خوینی بی نوژی نیه به لكو خوینیکی تره كه پی ده گوتری (الإستحاضة). جا هه ر ئا فره تیك ئه مه ی بینی ئه وه حوكمی (الإستحاضة) ی به سه ردا ده چه سپی واته (أستحاضة) یه نه ك بی نوژی.

حاله تی دوهم: له م حاله ته دا ئه م خوین له بهر پویشن به رده وام نیه، و هه ندی كات

له بهری ده پوات و هه ندی جاریش نا، پاك بونه وهی راسته قینه ی هه یه، و اتا ناوه به ناوه یه . زانایان په حمه تی خویان لی بیت له م پاك بونه وه یه دا (النقاء) جیاران و جیاوازن:

- ئایا ئه مه پاك بونه وه یه، یان حوكمه كانی بی نوژی (الحيض) ی به ردا ده چه سپین؟

پاو ریازی ئیمامی شافعی له راسترین دورا كانی دا ئه وه یه كه ئه و ئا فره ته حوكمی

بی نوژی له سه ر دا ده چه سپین و به بی نوژی ده ژمیردریت. ئه م پایه هه لبرارده ی شیخی

ئیسلام (ابن تیمیة) و خاوه نی (الفائق) و ریازی أبی حنیفه یه . ئه مه ش له بهر ئه وه ی چونكه

ئاوی سپی (القصة البيضاء) ی تیدا نابینریت، هه روه ها له بهر ئه وه ی ئه گه ر به پاك بونه وه

بژمیردرايه ئه‌وه ده‌بوايه له‌به‌راییه‌که‌ی دا بی نوژی هه‌بایه و هه‌روه‌ها له دواوه‌شی دا هه‌ر بی نوژی هه‌بایه، وه‌هیچ گۆته‌یه‌کیش نیه ده‌نا ماوه‌که (العدة) به‌پینج پۆژ نامینیت. وه‌ئه‌گه‌ر پاك بونه‌وه‌ش بیته ئه‌وه ئه‌و ئافره‌ته توشی بیزارای و ماندوو بار قورسیه‌ک ده‌بیته له‌خۆ شوشتنه‌وه‌و (غوسلاً) ده‌رکردن و گه‌لی شتی تری له‌م جۆره هه‌ردو پۆژ جارێک. دیاره بار قورس کردن و ئازار دانیش له‌شه‌ریعه‌تی ئیسلامدا کارێکی بیزاراو نه‌خوازاو و قه‌ده‌غه‌یه سوپاس و شتایش بۆ خوای گه‌وره.

- ئه‌وه‌شی له‌مه‌زه‌به‌هه‌نبه‌لیه‌کان دا هه‌یه و باوه ئه‌وه‌یه که‌خوینی بی نوژی و پاک (النقاء) پاك بونه‌وه‌یه. به‌لام ئه‌گه‌ر کۆی هه‌ردو حاله‌ته‌که له‌و ماوه ئاسایی یه‌ی بی نوژی ئه‌و ئافره‌ته پتر بو که‌هه‌میشه ده‌ی بینیت، ئه‌وه ئه‌و ماوه زیاده‌یه به‌خوینی (الإستحاضة) ده‌ژمیردریت. وه‌له‌کتیبه‌ی (المغنی) دا گوتراوه: که‌وه‌ستانی خوین هه‌ر کاتیک له‌یه‌ک پۆژ که‌متر بو ئه‌وه به‌پاک بونه‌وه (الطهر) ناژمیردریت به‌گویره‌ی ئه‌و ریوایه‌ته‌ی که‌له‌به‌شی خوینی مندال (النفاس) دا هیناومانه‌ته‌وه. چونکه به‌هیچ شیوه‌یه‌ک ئاو له‌و پچرانی خوینه‌که له‌کاتی بی نوژی دا نادریته‌وه که‌له‌پۆژیک که‌متر بیته و ئه‌مه‌ش رای راست و دروسته. إنشا و الله - چونکه سروشتی خوین وایه ماوه‌یه‌ک ده‌پوات و ماوه‌کیش ده‌وه‌ستیت. وه‌فه‌رز بون و پیویست بونی خۆشوشتنه‌وه له‌سه‌ر ئه‌و ئافره‌تانه‌ی که‌له‌م حاله‌تانه‌دا پاك ده‌بنه‌وه‌و ده‌بی هه‌ر کات ژمیریک نا کات ژمیریک و هه‌ر کاته ناکاتیک خۆشوشتنه‌وه کارێکی زۆر قورس و گران و ناخۆشه‌و گوناحه‌و شه‌رع ئه‌وه‌ی قبول نیه به‌گویره‌ی فه‌رموده‌ی خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی که‌ده‌فه‌رمویت: ﴿ وَمَا جَعَلَ

عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۗ ﴿٧٨﴾. جاله‌سه‌ر ئه‌م بنه‌مایه وه‌ستانی خوین بۆ

(۱) أ - سورة الحج: (۷۸).

ب - واته ئایینی پیروزی ئیسلام هیچ قورسی و گرانی نه‌خستۆته سه‌ر شانی مرۆفه‌کان. وه‌رگیز.

که متر له رۆژیک به پاک بونه وه ناژمیردرییت، مه گهر شتیك ببینییت که پاک بونه وه بسه لمینییت، وهك ئه وهی كه ئه م وه ستانی خوینه له کۆتایی عاده تی ئاسایی خۆی دا ببینییت، یا خود ئاوی سپی (القصة البيضاء) ببینییت. أ. ه.

به مه رای خاوه نی (المغنی) ده بیته ناوه ندیک له نیوان هه ردو گوته کاندایان هه ردو پراکاندا. خواش له هه موان باشتر راستی و دروستیه کان ده زنییت.

جوړی پینجه م: وشکییتی خوین (جفاف في الدم):

ئه م جوړه شیان ئه وه یه که ئافره ت له کاتی بی نوژی دا ته نیا ته ریه ک (رطوبة) ده ببینییت، ئه وه ئه گهر له کاتی ئاسایی عاده تی خۆی دا بییت یا خود هه ر به سه ر کاتی بی نوژییه وه بییت پیش پاک بونه وه ئه وه هه ر به بی نوژی ده ژمیردرییت، به لام ئه گهر له دوا ی پاک بونه وه بو ئه وه به بی نوژی ناژمیردرییت. له بهر ئه وه ی که ئه و په ری حاله ته که ئه وه یه که به رهنگی زه ردو تاریکی (لیلی) خوین کۆتایی بییت واته رهنگی زه ردو تاریکی (الصفرة والكدرة) خوین پاشکۆی کاتی بی نوژییه که ی بییت و هه ر ئه مه ش حوکمه که یه تی.

بهشی چوارهم

حوکه کانی بی نویژی

* بی نویژی گه لیک حوکمی هه ن که پترن له بیست حوکم و لییره دا ته نیا ئه وانه ئامازه پی ده که یه که گرنگن و ووزر پیویستن و ده توانین له م چهنه خالانه ی ژیری دا بیان گوشین:

یه که م: نویژ: هه ن ئافره تیک که وته بی نویژی هه وه ئه و نویژ کردنی له سه ره حه رام ده بیته به فهرزو به سوننه ته وه. هه روه ها نویژی له سه ره واجب نابیت هه تا کو ئه و کاته ی که پاک ده بیته وه واته ماوه ی ئاسایی و بی نویژی هه که ی کو تایی هات و به بری یه ک رکات له ماوه ی شه رعی ئه و نویژه مابو، ئه وه ده بی ئه و نویژه بکات دوا ی ئه وه ی پاک ده بیته وه و خو ی پاک ده شو اته وه. جا ئه وه چ له دوا ی ماوه ی کاتی نویژه که دا بیته یا خود له پیش ماوه ی شه رعی نویژه که دا بیته.

نمونه بو سه ره تایی کاته که: ئافره تیک له دوا ی پوژ ئاوا بون به بری ماوه ی یه ک رکات پیش نویژی شیوان ده که ویت هه بی نویژی هه وه، ئه وه ئه و ئافره ته ده بی نویژی شیوان (المغرب) بکاته وه دوا ی ئه وه ی له بی نویژی هه که ی پاک ده بیته وه، چونکه له کاتی شه رعی ئه و نویژه دا ماوه ی یه ک رکاتی مابو پیش ئه وه ی بکه ویت هه بی نویژی هه که ی.

نمونه بو کو تایی کاته که: ژنیک پیش هه ل هاتنی پوژ به بری ماوه ی یه ک رکات له زه یستانی (النفاس) و بی نویژی (الحیض) پاک ده بیته وه. ئه و ژنه پیویسته له سه ری دوا ی پاک بونه وه ی له زه یستانی یابی نویژی که نویژی به یانی بکاته وه، چونکه له ماوه ی شه رعی نویژی به یانی دا بریکی مابو که ده توانریت رکاتیکی تیدا ئه نجام بدریت واته: بریکی له و کاته دا مابو که ده توانریت رکاتیکی تیدا بکریت ئه و ژنه له بی نویژی هه که ی دا پاک بوه ته وه.

* به‌لام ئە‌گەر هەر ژنیك كه‌وته زه‌یستانی و بی‌نویژی‌ه‌وه ئە‌و ماوه‌ی كه‌تی‌ی كه‌وت به‌شی ئە‌نجامدانی پركاتیك نه‌ده‌بو، وه‌ك ئە‌وه‌ی كه‌له‌نمونه‌ی یه‌كه‌م تی‌ی كه‌وتبو له‌دوای پۆژ ئاوا بون به‌كاتیکی زۆر كه‌م (بلحظة) و وه‌ك ئە‌وه‌ی كه‌له‌نمونه‌ی دوهم دا تی‌ی دا پاك بو‌ه‌وه پێش پۆژ ه‌ل‌ات به‌كاتیکی زۆر كه‌م (بلحظة) ئە‌وه‌ ئە‌و كاته پێویست ناكات ئە‌و نۆیژه‌ بكه‌نه‌وه و له‌سه‌ریان واجب نابێت. به‌گۆیژه‌ی فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ كه‌فه‌رمویه‌تی: {من أدرك ركعة من الصلاة فقد لأدرك الصلاة} (۱). جا هەر كه‌سیك زانی یابۆی رۆن بو‌ه‌وه كه‌به‌كه‌متر له‌پركاتیك راگه‌یشتوه ئە‌وه ئە‌و كاته به‌نویژ ه‌كه‌ی پانه‌گه‌یشتوه.

* وه‌ئە‌گەر به‌یه‌ك پركات له‌نویژی عه‌سر راگه‌یشت واته كه‌وته بی‌نویژی‌ه‌وه ئایا كردنه‌وه‌ی نۆیژی نیوه‌رۆیه‌ی له‌گه‌ڵ عه‌سر له‌سه‌ر واجب ده‌بێت؟ یاخود به‌پركاتی كۆتایی نۆیژی خه‌وتنان (العشاء) راگه‌یشت ئایا نۆیژی شیوان (المغرب) و نۆیژی عی‌شای ده‌كه‌وێته‌ سه‌ر؟ له‌وه‌لامی ئە‌م پرسیاره‌دا زانایان جیا‌ران، به‌لام راستی و دروستیه‌كه‌ی ئە‌وه‌یه كه‌له‌سه‌ری پێویست نیه‌، مه‌گەر له‌كاتی خۆی دا توشی بێت كه‌بریتین له‌ نۆیژی عه‌سرو كۆتا پركاتی نۆیژی خه‌وتنان (العشاء) به‌گۆیژه‌ی فه‌رموده‌كه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ كه‌فه‌رمویه‌تی: {من أدرك ركعة من العصر قبل أن تغرب الشمس فقد أدرك العصر} (۲).

(۱) أ - متفق عليه.

ب - واته هه‌رچی به‌پركاتیك راگه‌یشت ئە‌وه به‌نۆیژه‌كه‌ی راگه‌یشتوه. واته هه‌ر كه‌سیك به‌یه‌كی له‌پركاته‌كانی نۆیژه‌كه‌ راگه‌یشت له‌جه‌ماعه‌تا ئە‌وه بائو پركاته له‌گه‌ڵ جه‌ماعه‌ت و ئیمام بكات و دوای سه‌لام دانه‌وه‌ی ئیمام باه‌سه‌ستیه‌وه و باقی پركاته‌كانی تری نۆیژه‌كه‌ی بكات‌ه‌وه ئە‌وه نۆیژو جه‌ماعه‌ته‌وه بۆ دروسته‌. ئیدی بۆ ئافره‌تانیش له‌كاتی زه‌یستانی دا به‌هه‌مان شیوه. وه‌رگێڕ.

(۲) أ - متفق عليه.

ب - واته: هه‌ر كه‌سیك به‌یه‌ك پركاتی نۆیژی عه‌سر پابگات پێش ئە‌وه‌ی پۆژ ئاوا بێت ئە‌وه به‌نۆیژی عه‌سر راگه‌یشتوه. واته ئە‌گەر به‌ماوه‌ی یه‌ك پركات مابێت پۆژ ئاوا بێت ئە‌وه با نۆیژی عه‌سر بكات و بۆی دروسته. وه‌رگێڕ.

لیره دا نهی فرمونه به نوئیژی نیوه پووه عه سر راگه یشتوه، و باسی له پیویست (فرز) بونی نوئیژی نیوه پووشی نه کردوه. ئیدی بنه رته و راستی و دروستی قسان ئه وه یه که له نوئیژی نیوه پووه ئه ستو پاکه واته له سه ری پیویست نابیت نوئیژی نیوه پووه بکاته وه به لکو ده بی تهنیا نوئیژی عه سر بکات ئه مه رای ئیمامی اَبی حنبله و مالکه که له (شرح المهدب ۳-۷۰) دا له هه ردو ئیمامه که وه هیناویه تی.

* به لام زیکرو ویردو یادی خوا سوپاس و ستایش (التسبیح والتحمید) و به گه وره دانانی خوا (التکبیر) واته الله اکبر کردن و سبحان الله والحمد لله کردن و باقی ویرده کانی ترو (بسم الله) کردن له کاتی خواردن و خواردنه وه دا (۱). و خویندنه وه ی فرموده کان و فیکه و دو عاو نزاو پارانه وه و (آمین) کردن بو دوعا کان و گوئی گرتن بو قورئان، ئه مانه هچیان تیدا نیه و بوی دروستن و حه رام نین. ئه مه له هه ردو فرموده راسته کان (الصحيحین) و له وانی تریشدا چه سپاوه که پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم له ژوره که ی عائشه دا رضي الله عنها ئانیشکی داداوه و قورئانی خویندوه و عائشه ش له بی نوئیژی (الحيض) دا بوه.

وه هه روه ها له هه ردو فرموده راسته کان (الصحيحین) داو له دایکی عطیه رضي الله عنها ده گپرنه وه که گوئی ی له پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم بو ده ی فرمو: (يخرج العواتق وذوات الخدور والحيض - يعني إلى صلاة العيدين - وليشهدون الخير ودعوة المؤمنين، ويعتزل الحيض المصلی) (۲).

(۱) که له زمانی عه ره بیدا پی یان ده گو تریت: ((التكبير والتسبيح والتحميد والتسمية على الأكل وغيره والتأمين على الدعاء)) وه رگپ.

(۲) واته: ژنانی ئازادو ژیر په رده یاله که ژاوه دان (ذوات الخدور) و زه یستاندارو بی نوئیژ له گه ل ئیمه دا له نوئیژه کانی جه ژن دا ئاماده ده بون و گوئی یان بو وتارو هه وئه کان و ئاموژگاریه کان و بانگه شه ی ئیسلام ده گرتو ژنانی بی نوئیژ له جیگه ی نوئیژ کردن (المصلی) په ناگیر ده بون و نوئیژیان نه ده کرد. وه رگپ.

* به‌لام ئافرته‌ی بی‌نویژ (زه‌یستاندارو عاده‌تی ئاسایی مانگانه) بو قورئان خویندن نه‌گه ته‌نیا به‌چاو سه‌یری بکات و به‌دل وه‌ری بگریت و بیخوینیتته‌وه به‌بی‌گۆکردنی وشه‌کان وه‌ک نه‌وه‌ی که قورئانه‌که یاله‌وحه‌که (۱) دابنیت و به‌چاو ته‌ماشای ئایه‌ته‌کان بکات و به‌دل بیخوینیتته‌وه نه‌وه‌هیچی تیدا نیه‌و بو‌ی دروسته‌. نه‌وه‌وی له ((شرح المهدب ۲/۳۷۲)) دا گوتویه‌تی: (جائز بلا خوف - واته به‌بی‌ترس دروسته) به‌لام نه‌گه‌ر خویندنه‌وه‌که‌ی به‌زمان و به‌گۆکردنی وشه‌کانی بیته‌وه‌وا جه‌ماوه‌ری زانایان واته‌ زۆرینه‌ زانایان له‌سه‌ر نه‌و رایه‌ن که‌قه‌ده‌غه‌یه‌و دروست نیه‌.

(بوخاری و ابن جریر الطبری و ابن المنذر) یش ده‌لین دروسته، وه‌له‌مالک و له‌شافعی یه‌و له‌گۆته‌یه‌کی کوندا گۆردراوه‌ته‌وه و له‌ (فتح الباری) شدا لی‌یان گۆردراوه‌ته‌وه. هه‌روه‌ها بوخاری وه‌ک سه‌رنج و توانجیک له‌سه‌ر إبراهیم النخعی باسی کردوه چی تیدا نیه‌ که‌ئایه‌تیک بخوینیتته‌وه.

وه‌شیخی ئیسلام (ابن تیمیه) ش له‌ (الفتاوی‌ مجموعه‌ ابن قاسم) دا ده‌لی: ((نه‌وه‌ی که‌ ئافرته‌ی بی‌نویژ له‌ قورئان خویندن قه‌ده‌غه‌ ده‌کات له‌سوننه‌تدا بنه‌ره‌تی نیه‌ یا سوننه‌ت نیه‌، چونکه‌ فه‌رموده‌که‌ی (لاتقرأ الحائض ولاجنب شیئاً من القرآن)) (۲). فه‌رموده‌یه‌کی بی‌هیژو لاوازه به‌گۆرای نه‌هلی زانست و زانیاری فه‌رموده‌ واته‌ فه‌رموده‌ ناسان. به‌دلنیا ییه‌وه‌له‌سه‌ر ده‌می پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ئافرته‌تان ده‌که‌وتنه‌ بی‌نویژیه‌وه‌ و نه‌گه‌ر قورئان خویندنیان لی‌ حه‌رام بایه‌ وه‌ک نویژ نه‌وه‌ پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بو‌ی ده‌کردنه‌وه‌ و بو‌ ئوممه‌ته‌که‌ی شووقه‌ و شی‌ ده‌کرده‌وه‌و دایکانی برواداران فی‌ر ده‌کردن و له‌وانیشه‌وه‌ به‌ناو خه‌لکی دا بلاو ده‌بوه‌وه‌.. مادام که‌س له‌ پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نه‌مه‌ی رانه‌گواستوه‌ و هیچ قه‌ده‌غه‌یه‌ک نه‌بوه‌ که‌ نه‌وه‌ دروست نیه‌ و حه‌رام بگریت، شتیکی رونا و ئاشکراشه‌ که‌ نه‌وه‌ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قه‌ده‌غه‌ی له‌مه‌ نه‌کردوه، وه‌که‌ قه‌ده‌غه‌ی نه‌کردوه و یپرای بونی نه‌وه‌ هه‌مو بی‌

(۱) ده‌بی‌مه‌بستی نه‌و له‌وحه‌ بیته‌ که‌ قورئانی له‌سه‌ر نوسراوه‌ته‌وه. (والله‌ أعلم) وه‌رگی‌.

(۲). واته‌ ئافرته‌ی بی‌نویژ نابی‌هیچ له‌ قورئان بخوینیتته‌وه. وه‌رگی‌.

نویژییه له کاتی پیغه مبهرو^{صلی اللہ علیہ وسلم} خوی دا دیاره ئه و زانیویه تی که حه رام نیه بویه قه ده غه و
حه رامی نه کردوه)). ا. ه. (۱۹۱: ۲۶).

* جادوای ئه و هه مو جیاپایی و بگره و بهرده ی نیوان زانایان (أهل العلم) ئه وه ی
که پیویسته بگوتری ئه وه یه که: باشتر وایه ئه وه ی که وته بی نویژی یه وه باقورئانی پیروژ
به گوکردن و به زمان نه خویننه وه مه گه ر زور پیویست بییت و هه ر ده بی بیخوینن. وه ک
ئه وه ی که مامۆستایه و وانه ده لیتته وه و خه لکی فیڕ ده کات ده بی بۆ فیڕخوازه کانی هه ر
بخوینیتته وه و گو ی بکات تائه وانیش گوکردنی ئایه ته کان و پیت و وشه کان و زارواوه کان فیڕ
بن. یاخود له کاتی تاقی کردنه وه دا خویندکار پیویستی به خویندنه وه ی ئایه ته کان هه یه
که مامۆستا که ی ده بی هه ر بۆی بخوینیتته وه تا بتوانیت تی ی بگات و گه لی بابته تی تری له م
جوړانه.

دوهم: رۆژو:

ئافره تی بی نویژ رۆژو گرتنی له سه ر حه رامه چ فه رزو چ سوننه ت و دروست نیه
بیگریت. به لام ئه وه ی له سه ری پیویسته ئه وه یه که ده بی فه رزه کانی بگریته وه به گویره ی
فه رموده ی عائشه رضي الله عنها: ((كان يصيبنا ذلك - تعني الحيض - فتؤمر بقضاء
الصوم ولانؤمر بقضاء الصلاة)).^(۱)

ئافره ت هه ر کاتیک که وته بی نویژی یه وه و به رۆژو بو ئه وه رۆژوه که ی به تال
ده بیته وه جابا یه ک له حزه شی مابیت بۆ کاتی رۆژ ئاوا بون، و ده بی ئه و رۆژوه بگریته وه
ئه گه ر هاتو فه رز بو. به لام ئه گه ر هات و هه سته به جو له و ته زوی بی نویژی یه که ی له ناو
جه سته ی خوی دا کرد له پیش رۆژ ئاوا بون به لام هه یچ نه هاته ده رو هه یچی نه بینی تادوای

(۱) أ - متفق عليه.

ب - واته: ئیمه که توشی بی نویژی ده بوین و فه رمانمان پی ده کرا به گێرانه وه ی رۆژوه کانمان،
به لام فرمانمان پی نه ده کرا به گێرانه وه ی نویژه کانمان. واته: ئافره تی بی نویژ ده بی رۆژوه کان
بگرینه وه به لام نویژه کان نه و. وه رگێر.

پۆژئاوا بون (۱). ئەو بە پێی گۆتە‌ی راست (القول الصحيح) پۆژو‌ه‌کە‌ی بە‌تال ناییت و پۆژو‌ی تە‌واوی بۆ هە‌یه، چونکە له‌و کاتە‌دا خۆینە‌کە هەر له‌ناو بۆشایی ناو‌ه‌وه دا بو‌ه و دەر‌نە‌چو‌ه‌تە دەر‌ه‌وه ه‌یچ حوکمیکی له‌سه‌ر نی‌ه، وه‌له‌به‌ر ئە‌وه‌ی پ‌یغه‌مبەر صلی الله علیه و آله کاتی پرسیاری لێ کرا له‌لایەن ئافره‌تی‌که‌وه دەر‌بارە‌ی ئە‌وه‌ی که پیاو له‌خه‌ودا ده‌ی بینیت بینویه‌تی ئایا خۆش‌وشتنه‌وه‌ی له‌سه‌ره (۲). له‌وه‌لام‌دا فه‌رموی: {نعم إذا رأ‌ت الماء} (۳). جالی‌ره‌دا پ‌یغه‌مبەر صلی الله علیه و آله حوکمه‌کە‌ی به‌بینینی تۆو (المني) به‌ستۆته‌وه نه‌ک به‌گواستنه‌وه و جمو‌جول و پاچه‌نین له‌ناو‌ه‌وه، ده‌ی که‌واته بی‌ نوێژی ئافره‌تانیش به‌ه‌مان شیوه‌یه‌و حوکمه‌کانی ناچه‌سپین تاوه‌کو دەرچه‌یه‌ک نه‌بینیت. نه‌ک به‌جمو‌جول و هه‌ست پ‌ی کردن و خزینی خۆین له‌ناو‌ه‌وه‌ی له‌ش دا، که‌ی خۆینی دەرچوو بینی ئە‌و کات حوکمه‌کانی ده‌چه‌سپین.

* وه‌ئ‌ه‌گەر به‌ری به‌یان دەرچو‌که‌وته بی‌ نوێژی‌یه‌وه ئە‌وه پۆژو‌ی ئە‌و پۆژو‌ی دروست نی‌ه هەر چه‌نده‌ دوای به‌ری به‌یان به‌یه‌ک ساته‌ وه‌ختیش (للحظة) پاک بو‌یته‌وه.

(۱) واته‌ پ‌یش پۆژئاوا بون هه‌ستی به‌خۆی کرد که‌وا خه‌ریکه‌ توشی بی‌ نوێژی ده‌بیته‌ به‌لام تادوای پۆژئاوا بون ه‌یچ دەر‌نە‌چوو خۆینی نه‌بینی، به‌ل‌کو دوای پۆژئاوا بون ئە‌مجار خۆین هاته‌ دەر‌و بینی. وه‌رگ‌ێر.

(۲) واته‌: له‌کورد‌ه‌واری خۆماندا پ‌ی‌ی ده‌گوتریت (شه‌یتانی بون) که‌له‌خه‌ودا به‌زۆری پیاو ده‌بینیت و له‌شی پیس ده‌بیته‌ ده‌بی‌ خۆی بشواته‌وه واته‌غوسل بکات. وه‌رگ‌ێر.

(۳) واته‌: به‌ل‌ئ‌ی ئە‌گەر ئاوی بینی بیته‌ له‌شی ته‌ر بو‌یته‌. ئە‌مه‌ش به‌چی ده‌زانیت کاتی که‌له‌خه‌و هه‌ستایته‌ وشه‌ و خه‌وت بینی بو‌ که‌شه‌یتانی بویت. بیکه‌ به‌عاده‌ت که‌له‌خه‌و هه‌ستایته‌ ده‌ست له‌خۆت بکوته‌ ئە‌گەر له‌شو‌جل و به‌رگی ده‌وربه‌ری دامینت ته‌رپو‌ جاخه‌ونت بینی بیته‌ یان نا ئە‌وه له‌شت پیس بو‌ه و ده‌بی‌ خۆت بشۆیته‌وه. وه‌ئ‌ه‌گەر ته‌ر نه‌بو‌و ه‌یچ ئا‌وو ته‌رپایته‌ هه‌ست پ‌ی نه‌کرد و هه‌ل‌ه‌کانت و له‌شت ته‌ر نه‌بو‌و ئە‌وه ئە‌و کات له‌شت پیس نه‌بو‌ه و پ‌یویسته‌ ناکات خۆت بشۆیته‌وه و له‌سه‌رت واجب ناییت جاخه‌ونت بینی بیته‌ یا نه‌ت بینی بیته‌. وه‌رگ‌ێر.

* وهئەگەر پێش بەری بەیان پاك بو بێتەوه و بەرپۆژو بێت ئەوه پۆژووەکە ی تەواو دروستە، باهە تاکو دواى بەیانیش خۆی نەشورد بێتەوه وەك لەش پیسی، کەنیەتی بۆ پۆژو گرتن هیناوه و لەشیشی پیسه و تادواى بەری بەیان (الفجر) خۆی نەشوشتۆتەوه و پۆژووەکەشی تەواوو دروستە، بەگوێرەى فەرمودەکەى عائشە رچى الله عنها کە گوتویەتی: (كان النبي ﷺ يصبح جنباً من جماع غير احتلام ثم يصوم في رمضان). (١).

سى يەم: سورانهوه (الطواف) بە دەهۆرى مالى خوادا (الكعبة):

ئافرهت كەكەوتە بى نوێژى يەوه دروست نيه بە دەورى مالى خوادا بسوپرێتەوه (الطواف البيت)، چ فەرزەكەى و چ سوننەتەكەى. وهئەگەر بيكات لى وەرناگيریت و دروست نيه. بەگوێرەى فەرمودەى پيغەمبەر ﷺ كە بە عائشە خاتونى فەرمو كاتيك كەوتە بى نوێژى يەوه: [إفعل مايفعل الحاج غير ألا تطوفى بالبيت حتى تطهري] (٢).
* بەلام دەتوانیت باقى كارەكانى ترى ئەنجام بدات وەك هەول و تيكۆشان (السعي) لەنيوان سەفا و مەرەوه و دەستان لەكۆى عەرەفە و شە و مانەوه لەموزدەليفە و مينادا، ووبەرد هاویشتن (رمي الجمار) و باقى بەندايەت يەكەنى ترى حەج و عەمرە و حەرام نيه و بۆى دروستە، لەسەر ئەم بنەمايه ئەگەر ميينە تەوافى کردوو پاك بو، و پاستە و خو دواى تەواف كەوتە بى نوێژيهوه، ياخود لەكاتى هەول دان (السعي) واتە لەسەفا و مەرەودا كەوتە بى نوێژيهوه ئەوه چى تيدا نيه و تەوافەكە و حەجەكەى تەواوو دروستە.

(١) أ - متفق عليه.

ب - واتە: پيغەمبەر ﷺ بەيانى کردۆتەوه و لەشيشى پيس بوە بەهۆى جيماعەوه نەشەيتانى بون، پەرمەزانیش بوە و بەرپۆژوش بوە. واتە: لەرەمەزاندە بەرپۆژو بوە و شە و لەگەڵ خيزانیشى دا جوت بوە و تابەرى بەيانیش (الفجر) خۆى نەشردۆتەوه. وەرگير.

(٢) تخريج و واتا كەيمان لەپاڤردودا نوسيوه. وەرگير.

چوارهم: له‌سه‌ر لاچونی ته‌وافی خوا حافیزی (طواف الوداع):

ئه‌گەر ئافره‌ت به‌ندایه‌تی و دروشمه‌کانی چه‌ج و چه‌مره‌ی هه‌مو ته‌واو کردن و که‌وته بی‌نوێژی‌ه‌وه پێش ئه‌وه‌ی بگه‌رێته‌وه بۆ شوین و ولاتی خو‌ی و که‌وته بی‌نوێژی‌ه‌وه و به‌رده‌وام بو تاده‌رچونی له‌مه‌ککه، ئه‌وا ئه‌و کاته ده‌گه‌رێته‌وه و ته‌وافی خوا حافیزی ناکات. به‌گوێزه‌ی ئه‌و فه‌رموده‌یه‌ی ابن عباس رضي الله عنهما: {أَمَرَ النَّاسَ أَنْ يَكُونَ آخِرَ عَهْدِهِم بِالْبَيْتِ، إِلَّا أَنَّهُ خَفَفَ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضُ} (١).

* هه‌چ پێویست ناکات ئافره‌تی بی‌نوێژ له‌مالی خوا و له‌کاتی چه‌ج و چه‌مره‌دا و له‌ته‌وافی خوا حافیزی دا بچێته به‌رده‌رگای مزگه‌وتی چه‌رام و دوعا بکات، چونکه ئه‌وه له‌پێغه‌مبه‌ره‌وه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نه‌هاتوه و به‌ندایه‌تی‌ه‌کان به‌ندن به‌و سوننه‌ته‌ی که‌له پێغه‌مبه‌ره‌وه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بۆمان هاتون و ئه‌مه‌ش پێچه‌وانه‌ی ئه‌و سوننه‌ته‌یه. له‌چیرۆکی (صفیه رضي الله عنها) دا هاتوه که‌کاتی له‌دوای ته‌وافی ئیفاضة (طواف الإفاضة) پێغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پێی ی فه‌رموه: {فَلْتَنْفِرْ إِذْنًا} (٢). فه‌رمانی پێی نه‌کرد بچۆ به‌رده‌رگای و دوعا بکه. ئه‌گەر ئه‌وه شه‌رعی بایه ئه‌و کاته بۆی پون ده‌کرده‌وه و پێی ی ده‌گوت بچۆ بۆ به‌رده‌رگای مزگه‌وت و دوعا بۆ خو‌ت بکه و بۆ ئیمه‌ش ده‌بو به‌سوننه‌ت.

* به‌لام ته‌وافی چه‌ج و چه‌مره‌ی له‌سه‌ر لاناچیت و ده‌بی هه‌ر کاتیک پاک بوه‌وه له‌بی‌نوێژی‌ه‌که‌ی ته‌وافه‌که‌ی بکات.

(١) أ - متفق عليه.

ب - واته: خه‌لگی که‌مه‌به‌ستی له‌حاجیه‌کانه به‌ژن و به‌پیاوه‌وه فرمانیان پێی کراوه که‌ده‌بی کۆتا کاریان سوپانه‌وه‌ی خوا حافیزی بێت به‌ده‌وری مالی خوا (طواف الوداع) بێت، ته‌نیا ئافره‌تانی بی‌نوێژو زه‌یستاندار نه‌بێت له‌سه‌ریان سوک کراوه که‌بۆیان هه‌یه ته‌وافی خوا حافیزی نه‌که‌ن. وه‌رگێڕ.

(٢) أ - متفق عليه.

ب - واته: مادام که‌وتویته بی‌نوێژی‌ه‌وه ده‌رچو ته‌وافی خوا حافیزی مه‌که. وه‌رگێڕ.

پینجهم: مانه وه له مزگهوت دا (المکث فی المسجد): مانه وه له مزگهوتدا بۆ ئافرهتی بی نوێژ حه رامه و دروست نیه هه تاکو له نوێژگای جه ژنه کانیشتدا حه رامه بمینیتته وه. به پی ی ئه وه فه رموده ی دایکی عطیه رضي الله عنها که گوئی له پیغه مبه رسول الله ﷺ بوه که فه رمویه تی: {یخرج العواتق وذوات الخدور والحیض)، وفيه (يعتزل الحيض المصلی)} (١).
شه شه م: جوت بون له گه ل میرد (الجماع):

ژنی بی نوێژ دروست نیه و حه رامه میرده که ی له گه لی دا جوت بی و نابی ئه و ژنه به یللیت میرده که ی له گه لی دا کو بیته وه. به گویره ی فه رموده ی خوای په روه ردگار که ده فه رمویت ﴿ وَيسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ اَذَىٰ فَاَعْتَرِلُوا الْنِسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴾ (٢).

مه به ست له (المحيض) کات و شوینی بی نوێژه که یه واته توخن نه که وتنی ئافرهت له کاتی بی نوێژی دا له پیشه وه ی (الفرج) و ئافرهت و به پی ی فه رموده ی پیغه مبه رسول الله ﷺ: {إصنعوا كل شيء إلا النكاح} (٣).

(١) أ - متفق عليه.

ب - واته: با ئافره تانی ئازادو کچانی ماله وه (ذوات الخدور) و بی نوێژانیشت ده رچن بۆ نوێژی جه ژنو و بیته نوێژگا، هه روه ها له فه رموده که دا هاتوه که ده فه رمویت: با ژئا فره تانی بی نیژ که نارگیر بن نه یه نه ناو نوێژگا و له ده ری نوێژگا دابیشن و تنیا با گوئی له وتارو ئامۆژگاریه کان بگرن و بانوێژ نه که ن. وه رگێر.

(٢) أ - سورة البقرة: (٢٢٢).

ب - واته: واتا که یمان پیشتەر پون کردۆته وه. وه رگێر.

(٣) واته: هه مو شتیک له گه ل خیزانی خۆتدا بکه له کاتی بی نوێژی دا ته نیا جوت بون نه بیته له پیشه وه ی (الفرج) نه بیته. وه رگێر.

* وه‌له‌به‌ر نه‌وه‌ی موسلمانان له‌سه‌ر حه‌رام بون و دروست نه‌بونى جوت بون له‌پښگه‌ی دامینى (الفرج) ى ژنى بى نوپژ كوكن، به‌هېچ شپوه‌یه‌ك نابى و دروست نیه بۆ پیاویك كه‌برواى به‌خواو به‌پوژى دواى هه‌بیت ده‌ست پيشخه‌رى نه‌م كاره خراپه بكات و نه‌نجامى بدات. واته حه‌رامىكى بپاوه‌یه و نابى پیاو له‌پښگه‌ی (فه‌رجى) خيزانیه‌وه له‌كاتى بى نوپژى دا جوت بیت و جيماعى له‌گه‌ل دا بكات، چونكه قورئانى پيروزو سوننه‌تى پيغه‌مبه‌ر ﷺ و كوڤراى موسلمانان قه‌ده‌غه و حه‌راميان كردوه. هه‌ر كه‌سێك نه‌وه بكات نه‌وه فه‌رمانى خواو پيغه‌مبه‌ر ﷺ ه‌كه‌ى شكاندوه. وشوین پښگه‌یه‌ك كه‌وتوه كه‌دوره له‌پښگه‌ى بپرواداران. ئيمامى (النووي) له (مجموع شرح المذهب ٣٧٤/٢) دا نوسيوويه‌تى، ئيمامى شافيعى گوتويه‌تى: (من فعل ذلك فقد أتى كبيرة) (١). هاوه‌لانمان و غه‌يرى نه‌وانيش ده‌لین: (من استحلّ وطء الحائض حکم بکفره) (٢). أ. ه. قسه‌گانى نه‌وه‌وى.

* پښگه‌ دراوه به‌پیاو سوپاس بۆ خوا كه‌ئاره‌زوه‌گانى خوى دابمركينيتته‌وه و به‌بى نه‌وه‌ى جوت بون (الجماع) بكات، وه‌ك ماچ كردن و به‌خووه گوشين و كار له‌گه‌ل كردن له‌شوینى تر نه‌ك له‌دامينه‌وه (الفرج). وه‌باشتریش وايه تخونى نيوان ناوك و نه‌ژنوى نه‌كه‌ويت مه‌گه‌ر له‌پشت په‌رده‌یه‌كه‌وه يان به‌به‌ستيه‌كه‌وه بپت. به‌گویره‌ى فه‌رموده‌كه‌ى عائشه رضي الله عنها: ((كان البني يأمرني فأتزر فيباشرني وأنا حائض)) (٣).

حه‌وته‌م: ته‌لاق دان (الطلاق):

دروست نيه پیاو ژنى خوى له‌كاتى بى نوپژى دا ته‌لاق بدات به‌گویره‌ى فه‌رمايشتى خواى گه‌وره كه‌ده‌فه‌رمويت: ﴿يَتَأْتِيهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ

(١) هه‌ر كه‌سێك نه‌م كاره بكات نه‌وه گوناحيكي گه‌وره‌ى كردوه. وه‌رگيڤ.

(٢) واته: هه‌ر كه‌سێك جوت بونى ئافره‌تى بى نوپژ حه‌لال بكات نه‌وه به‌كوفر حوكمى ده‌دریټ.

وه‌رگيڤ.

(٣) أ - متفق عليه.

ب - واته: پيغه‌مبه‌ر ﷺ پى ده‌كردمه‌ك شتێك به‌سه‌ر خوّم دابده‌م و نه‌ويش كارى له‌گه‌ل ده‌كردم

له‌كاتيكدان من له‌بى نوپژى دا بوم. وه‌رگيڤ.

لِعِدَّتِهِمْ ﴿١﴾. واته له و حالته دا پیشوازی یاخود چاوه پروانی ماوه (عدة) ی خوئی دهکات. ئاله و کاته دا ته لاق دان نابیت و دروست نیه، مه گهر له کاتی سک پری و له کاتی پاک بونه وهی دا ته لاقی بدات و بیئ وهی له گه لی دا جوت ببیت، چونکه نه گهر له کاتی بیئ نویژی دا ته لاق بدریت ئه و چاوه پروانی ماوه (عدة) ناکات چونکه نه و ماوهی بیئ نویژی له ماوهی چاوه پروانی ناژمی دریت، وه نه گهر له دوا ی پاک بونه وه و دوا ی له گه ل دا جوت بونی ته لاق درا، ئه و ئه و کات ماوهی چاوه پروانی (عدة) که ی دیار نیه چونکه نازانیت داخو به و له گه ل جوت بونه (الجماع) سکی پر بوه یان نا نه وه ئه و کاته که گرتبیتی ئه و ماوهی چاوه پروانی (عدة) کاتی سک یریه که یه تی، وه نه گهر نه شی گرتبو نه وه ماوهی چاوه پروانی (عدة) که ی ئه و ماوهی یه تاتوشی بیئ نویژی ده بیته وه. جا که دلنیا نه بیت له جوئی ماوهی چاوه پروانی که ی ئه و نه و کات ته لاق دان حه رام ده بیت و دروست نیه هه تا کو کاره که رون ده بیته وه.

که واته ته لاق دانی ژنی بیئ نویژ حه رامه به گویره ی ئه و ئایه ته پیروزه ی رابردو. وه له بهر نه وهی له هه ردو فه رموده راسته کاند (الصحيحين) و غه یری ئه وانیش چه سپاوه. له فه رموده ی ابن عمر دا هاتوه که ژنه که ی خوئی له کاتی بیئ نویژی دا ته لاق دابو، ئه مه ی به پیغه مبه رسول الله ﷺ را که یاند، پیغه مبه رسول الله ﷺ تورپه بوو فه رموی: {مَرَهُ فَلْيُرَاجِعْهَا ثُمَّ لِيَمْسُكْهَا حَتَّى تَطْهَرُ، ثُمَّ تَحِيضُ، ثُمَّ تَطْهَرُ، ثُمَّ إِنْ شَاءَ امْسُكْ بَعْدَ، وَإِنْ شَاءَ طَلَّقْ قَبْلَ أَنْ يَمْسَ، فَتَلَكَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ تَطْلُقَ لَهَا النِّسَاءُ} (١).

(١) أ - سورة الطلاق: (١).

ب - واته: واتا که یمان له رابردو دا شی کردوته وه. وه رگپر.

(٢) واته: برؤ بیگیړه وه و بیهینه وه لای خوئی و لی ی گه ری تا پاک ده بیته وه، و ئه مجار ده که وینه وه بیئ توژی و دیسان پاک ده بیته وه، جائه و جار گهر ویستت بیهیلته وه نه وه بیهیلته وه، وه نه گهر ویستیشته ته لاقی بدهیت، ته لاقی بده، ئانه مه یه ماوهی چاوه پروانی (عدة) که خوی گه وره له ته لاق دانی ژنان فرمانان پی دهکات. وه رگپر.

* نه‌گه‌ر هه‌ر پیاویک ژنه‌که‌ی خوئی له‌کاتی بی‌نویژی دا ته‌لاق بدات نه‌وه گونا‌حباره، پیویسته له‌سه‌ری تۆبه بکات و بگه‌رپته‌وه لای خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی، وژنه‌که‌ی بگه‌رپته‌وه لای خوئی و به‌ته‌لاقیکی شه‌رعیا‌نه و به‌گویره‌ی فه‌رمانی خواو پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ته‌لاقی بدات، له‌دوای هی‌نانه‌وه‌ی باوازی لی بینیت تا‌کو بی‌نویژی‌که‌ی ته‌وا ده‌بیت که‌تیا‌یدا ته‌لاق دراوه، وه‌جاریکی تریش بکه‌ویت‌ه‌وه بی‌نویژی و له‌و بی‌نویژی‌ه‌ش پاک بیته‌وه نه‌مجار نه‌گه‌ر ویستی له‌ژیر نیکا‌حی خوئی دا بی‌هی‌لیته‌وه با‌بی‌هی‌لیته‌وه، وه نه‌گه‌ر ویستیشی ته‌لاقی بدات و به‌یه‌که‌وه نه‌گون‌جان نه‌وه با‌پیش نه‌وه‌ی بجپته‌وه لای ته‌لاقی بدات.

سی‌شت و سی‌حاله‌ت هه‌ن له‌حه‌رامی و نا‌دروستی ته‌لاق‌دان له‌کاتی بی‌نویژی دا هه‌لا‌وی‌ردرا‌ون که‌بریتین له‌مانه‌ی خواره‌وه:

یه‌که‌م: نه‌گه‌ر ته‌لاق دان‌ه‌که پیش له‌گه‌ل مانه‌وه‌و ده‌ست لی‌دانی بیت نه‌وه هیچی تیدا نیه نه‌گه‌ر له‌کاتی بی‌نویژیش دا ته‌لاقی بدات و بۆیان دروسته، چونکه له‌و کاته‌دا ماوه‌ی چاوه‌پوان (العده) ی له‌سه‌ر نیه و نه‌و کاته ته‌لاق دان‌ه‌که‌ی پیچه‌وانه‌ی فه‌رمان و فه‌رموه‌دی خوای گه‌وره نیه که‌ده‌فه‌رمویت: ﴿فَطَلَّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ﴾ (١).

دوهم: نه‌گه‌ر هات و بی‌نویژی‌که له‌کاتی دو‌گیانی (الحمل) دا بو، که‌هۆیه‌که‌ی‌مان له‌را‌بردودا پون کرده‌وه.

سی‌یه‌م: نه‌گه‌ر ته‌لاق دان له‌سه‌ر قه‌ره‌بو (عوض) بو نه‌وه قه‌یدی نیه نه‌گه‌ر له‌کاتی بی‌نویژی دا ته‌لاقی بدات.

(١) أ - سورة الطلاق: (١).

ب - پیشتر واتا که‌ی‌مان نوسیوه. وه‌رگه‌ر.

وهكو ئه وهی كه له نیوان ژنو و میردا كیشه و خراب هه لئسو كهوت كردنو له یهك تینه گه یشتن له نیوانیاندا هه بو، میرده كه قهره بویهك له بری ته لاق دانی ژنه كه ی وهر ده گریت، ئه و ته لاق دانه دروسته ئه گه له كاتی بی نوژییش دا بیته به پی ی فه رموده ی این عباس رضي الله عنهما كه ژنی ثابت كوری قیس كوری شماس هاته لای پیغه مبه صلی الله علیه و آله و پی ی گوت: ئه ی ره سولی خوا من هیچ گله ییم له پوی دینو ئاكاروپه وه شته وه له میرده كه م نیه، به لام من له ئیسلامدا رقم له كوفره) پیغه مبه صلی الله علیه و آله فه رموی: {أن تردین علیه حدیقه؟} فقالت: نعم. فقال: {أقبل الحدیقه وطلقها تطلیقه} (١). پیغه مبه صلی الله علیه و آله نه ی فه رمو ئایا بی نوژه یان پاكه، وه له بهر ئه وه ی ئه و ته لاقدانه خو به خشی و قوربانیه كه له ژنه خو یه وه واته خو كپینه وه كه كه خو ی پی ده كپیته وه، ئه وه له كاتی پیویستی دا دروسته له هه ر حال و گوزه ران و بارئك دا بیته.

له (المغنی) دا گوتراوه كه دروست بونی ده ست لی هه لگرتن (الخلع) له كاتی بی نوژی دا شی كردۆته وه (٥٢/٧) به م جوړه: ((دروست نه بونی ته لاق دان یا ده ست لی هه لگرتن له كاتی بی نوژی دا له بهر ئه و زیانه ی كه بهر ئا فره ت ده كه ویته له ئه نجامی دریژ بونه وه ی ماوه ی چاوه پروانی (العدة)، جا ئه و ده ست لی هه لگرتن بو قهره بو كردنه وه ی ئه و زیانه یه كه له ئه نجامی په فتاری خراب و هه لئسو كهوت و ئه و جیگه ناخوشه ی كه تی ی دایه و پی یه وه نارپه حه ت و دل ته نگو بیزاره و حه زی پی ناكات، دیاره ئه مه شیان گه و ره تره له دریژ بونه وه ی ماوه ی چاوه پروانیه كه (العدة) جابویه دروسته زۆره كه یان به كه مه كه یان لابریته.

(١) أ - رواه البخاري.

ب - واته: ئه و باخچه یه ی كه دابوی به تو له بری ماره یی ده ی ده یته وه؟ گوتی: به ئی، پیغه مبه صلی الله علیه و آله فه رموی: ده بپو باخچه كه تی لی وه ربگره وه و ته لاقی بده واته ئازادی بكه به ئازاد كردنیکی ته واو. وه رگپ.

بویه پیغه‌مبه‌رو^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} له‌حالی ده‌ست لی هه‌لگیراو (المتخلعة) ی نه‌پرسی چۆنه‌و چۆن نه‌))
تائیره‌ قسه‌گانی ته‌واو بون.

* به‌لام گری به‌ستی هاوسه‌ریتی و ماره‌ برینی ژن له‌کاتی بی نوژی دا هیچی تیدا نیه‌و
دروسته چونکه‌ بنه‌رته‌ حه‌لال بونه‌و هیچ به‌لگه‌یه‌کیش له‌سه‌ر دروست نه‌بونی نیه‌. به‌لام
چونه‌ لاو جوت بونی میرده‌که‌ی له‌گه‌لی دا (أدخال) له‌کاتی بی نوژی دا ته‌ماشا ده‌کری
ئه‌گه‌ر دلنیا بن له‌وه‌ی به‌هوی ئه‌و جوت بونه‌ی زیان به‌ئافره‌ته‌که‌ ناگات ئه‌وه‌ چی تیدا
نیه‌و دروسته‌، به‌لام ئه‌گه‌ر توشی زیان بیته‌ ئه‌وه‌ نابی بجیته‌ لای و ده‌بی چاوه‌پوان بکات
تاكو پاك ده‌بیته‌وه‌ له‌ترسی ئه‌وه‌ی نه‌وه‌کو بکه‌ویته‌ حه‌رامی و قه‌ده‌غه‌ کراوه‌کانه‌وه‌.
هه‌شته‌م: ره‌چاو کردن و گرنگی دان به‌ماوه‌ی چاوه‌پوانی (عدة) ته‌لاق واته‌ بی
نوژی (الحیض):

ئه‌گه‌ر پیاو ژنه‌که‌ی ته‌لاق دا دوا ی ئه‌وه‌ی که‌چوه‌ لای یا له‌گه‌لی دا نوستبو
پیویسته‌ ئه‌و ژنه‌ هه‌تا سی بی نوژی ته‌واو ده‌بینی چاوه‌پوانی بکات، ئه‌گه‌ر هات و ئه‌و
ژنه‌ له‌بی نوژداره‌کان (الحیض) بوو دوگیانیش نه‌بو به‌گویره‌ی فه‌رمایشتی خوی گه‌وره
که‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ (١).

به‌لام ئه‌گه‌ر دوگیان بون ئه‌وه‌ ماوه‌ی چاوه‌پوان کردنه‌که‌یان دانانی سکه‌کانیانه‌،
جائه‌و ماوه‌یه‌ دریژ بیت یان کورت، به‌گویره‌ی فه‌رمایشتی خوی په‌روه‌ردگار
ده‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ (٢). به‌لام ئه‌گه‌ر

(١) أ - سورة البقرة: (٢٢٨).

ب - واته: ته‌لاق دراوه‌کان بو ماوه‌ی سی بی نوژی ته‌واو ده‌بی چاوه‌پوان بکه‌نز وه‌رگتیر.

(٢) أ - سورة الطلاق: (٤).

ب - واته: ژنانی دوگیانی ته‌لاق دراو ماوه‌ی چاوه‌پوانیان دانانی سکه‌کانیانه‌. وه‌رگتیر.

ته لاق دراوه که له و نافرمانه بو که بی توپژ ناین وه که ئه وهی که کچی بچوک و مندال بیت و هیشتا نه که وتبیته بی نوپژیه وه، یا خود له و ژن و پیره ژنانه بو که له سهر و عوزر شوشتن که وتون و بی ئومید بون و ئیدی بی نوپژیان به سهر دا نایهت، جا به هوی ته من زوریه وه بیت یا خود له و ژنانه بیت که زامال (الرحم) یان دهرهاتوه، یا خود به ههر هویه کی تره وه بیت که بی نوپژی نابینن نه وانه ماوهی چاوه پروان کردنیان سی مانگه به گوپرهی فهرموده ی خوی گه وری: ﴿وَالَّتِي يَبْسَنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ آرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّتِي لَمْ تَحِضْنَ﴾ (۱).

به لام نه گهر له و ژنانه بون که بی نوپژیان له سهر لاجوه یا وه ستاوه به هوی نه خوشیه وه یا به هوی شیردان و مندال به خپو کردنه وه نه وه له و ماوه یه دا ههر ده مینیته وه و چاوه پروانی ده کات هه تا کو بی نوپژی به سهر دا دیته وه ههر چه نده ماوه که شی دورو درپژ بیت نه و جار له و پرا ماوهی چاوه پروانیه که ی ده ست پی ده کات. خو نه گهر هۆکاره که ی له سهر نه ما وه که نه وهی که له نه خوشیه که ی چاک ببیته وه و ماوهی شیر پیدانه که ش کۆتایی هات و بی نوپژی نه بینی و ههر به رده وام بو له سهر حاله تی خوی واته نه که وته (الحیض) وه نه و کاته نه و ژنه ده بی یه ک سال له کاتی نه مانی هۆکاره که وه، که نه مه شیان قسه وپرای راسته قینه یه که له گه ل بنه ماو ریساکانی شه ریه تی خوادا دیته وه. نه گهر هۆکاره که (السبب) نه ماو بی نوپژی نه بینی وه که نه و ژنه ی لی دی که بی نوپژی له سهر نه ماوه نه که به هوی هۆکاریکی دیارو پونه وه. وه نه گهر به بی هیچ هویه کی دیارو ئاشکرا بی نوپژی نه ما، نه وه نه و نافرمانه یه ک سالی ره به ق چاوه پروانی ده کات واته (العدة) ده گریته بهر. نو مانگی دوگیانی (سک پر - الحامل) ی وه که ئیحتیاتیک، چونکه

(۱) أ - سورة الطلاق: (۴).

ب - واته: نه و ژنانه ی که له بی نوپژی بی ئومید بون و بی نوپژی نابینن نه گهر ته لاق دران ماوهی چاوه پروانیان سی مانگه له گه ل نه وه انه ی که بی نوپژ ناین. وه رگیپر.

زۆریه‌ی زۆری ئافره‌تان نو مانگ دو گیان ده‌بن، هه‌روه‌ها سی مانگ عیده‌ش ئه‌وه ده‌کاته سالتیک.

* به‌لام ئه‌گه‌ر ته‌لاق دانه‌که له‌دوای گری به‌ستی و ماره‌ برین بو کابرا ده‌ستی نه‌چو بوه لای و له‌گه‌لی دا نه‌ما بوه‌وه واته له‌گه‌لی دا نه‌خه‌وتبوو جوت نه‌بوو. ئه‌وه ماوه‌ی چاوه‌پوانی (العدة) ی نه‌وه پێویست ناکات نه‌به‌بی نوێژی و نه‌به‌هیچ شتیکی تر چونکه له‌گه‌لی دا کو نه‌بوه‌ته‌وه به‌گوێره‌ی فه‌رمایشتی خوای گه‌وره: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا﴾ (١).

نۆیه‌م: **حوکمی نه‌ستۆپاکی (خالی بون) زامال (الرحم):**

واته هه‌چی له‌زامال دا نه‌مینیت و سک پری نه‌مینیت. ئه‌مه‌ش پێویستی به‌حوکم واته بریار هه‌یه که‌ی پێویستی به‌ئاستۆپاکی زامال (الرحم) هه‌بو ئه‌م حاله‌ته‌ چهند کیشه‌و داخواریه‌کی هه‌ن له‌وانه:

* ئه‌گه‌ر ژنیك میرده‌که‌ی مردو سکی هه‌بو، ئه‌و منداله‌ میراتی کابرا ده‌گریت، وه‌ئهو ژنه‌ خاوه‌ن میرد بو، ئه‌و کاته میرده‌که‌ نابێ له‌گه‌لی دا جوت ببیت هه‌تاکو بی نوێژی ده‌بینی، یاخود تا ده‌رده‌که‌ویت که‌سکی هه‌یه، ئه‌گه‌ر ده‌رکه‌وت که‌سکی هه‌یه ئه‌وه ئه‌و کات حوکم ده‌ده‌ین که‌سکه‌ی میراتی کابرای مردو ده‌گریت، که‌واته حوکم به‌بونی ئه‌و سکه‌ ده‌ده‌ین له‌کاتی مردنی باوکی دا له‌وناو ره‌حه‌می دایکی دا هه‌بوه.

(١) أ - سورة الأحزاب: (٤٩).

ب - واته: ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ بپرواتان به‌خواو به‌په‌یغه‌مبه‌رو به‌پۆژی دوا‌یی هه‌یه ! ئه‌گه‌ر ئافره‌تانی بپروادارتان ماره‌ کردو نه‌چونه لایان و واته داخلیان نه‌بون، ئه‌وا ئه‌و ئافره‌تانه ئه‌گه‌ر ته‌لاق دران پێویست ناکات ماوه‌ی چاوه‌پوانی بگرته به‌رو پێویست ناکات ماوه‌ی (العدة) چاوه‌پوان بکه‌ن، به‌لکو دوا ته‌لاق دان یه‌کسه‌ر ده‌توانن شو بکه‌نه‌وه و پانه‌وه‌ستن. وه‌رگێر، به‌سود وه‌رگرتن له‌ته‌فسیری گولشه‌ن ب١١٠١.

بەلام ئەگەر كەوتەو بەبى نوپىزى، ئەو ھەك كوك دەدەين بەنەبونى شوپنەوارو
جىماوھى مردوھەكە و دەتوانين حوك بەئەستوپاكي زامالى (الرحم) ئەو ژنەش بدەين
بەھۆى توش بونى بەبى نوپىزى يەوھ.
دەيەم: واجب بونى خوشوشتنە (الفسل):

پيويستە لەسەر ئافرەت ھەر كاتيك لەبى نوپىزى تەواو وپاك بووھە خوئى
بشواتەوھ، بەجۆريك ھەمو لەشى پاك بكاتەوھ و ئاوى بەسەردا بپوات بەگوپرەى
فەرمودەى پيغەمبەر ﷺ كە بە (فاطمەى كچى حبيشى) فەرموو: {فإذا أقبلت الحيضة فدعي
الصلاة، وإذا أدبرت فاغتسلي} (۱).

* بەلانى كەمى واجب بونى خوشوشتنەوھ ئەوھيە كە دەبى ئا و ھەموى لەشى بگريتەوھ
ھەتاكو ژپر موھ كانيشى بگريتەوھ، وھ باشتريش وايە كەبەو شيۆھيە بيت
كە لەفەرمودەيەكى پيغەمبەر ﷺ ھاتوھ، كە ئەسمای كچى شكل دەربارەى
خوشوشتنەوھى بى نوپىزى پرسىارى كردو ئەويش ﷺ فەرموى: {تأخذ إحداكن ماءها
وسدرتها فتطهر فتحسن الطهر، ثم تصب على رأسها فتدلكه دلكاً شديداً، حتى تبلغ شئون
رأسها، ثم تصب عليها الماء، ثم تأخذ فرصة ممسكة - أي قطعة قماش فيها مسك - فتطهر
بها، فقالت أسماء: كيف تطهر بها؟ فقال: سبحان الله: فقالت: عائشة لها: تتبيعين أثر
الدم} (۲).

(۱) أ - رواه البخاري.

ب - واته: ئەگەر كەوتيتە بى نوپىزىوھە وان لە نوپىزەكانت بيئە، وھ ئەگەر لەبى نوپىزىش تەواو بویت ئەوا
خۆت بشۆوھ دەست بكەوھ بە نوپىزەكانت. وھرگيپر.

(۲) أ - رواه مسلم (۱/۱۷۹).

ب - واته: ھەر يەككە لەئيوھ كەدواى تەواو بونى بى نوپىزى خوئى شوشتەوھ با ئاوو ھەندى سدر
كەپوھ كيكى بۆن خوئو كەف كەرە بەپيئيت و خوئى پى بشوات و چاك خوئى پى پاك بكاتەوھ، ئەوچار ئا
بەسەر سەرى خوئى دا بكات، توند سەرو قزەكانى بگلوئوى و تىكيان ھەل شيليت ھەتاكو ھەمو سەرو قزەكانى

* وهه‌ه‌ل وه‌شان‌دنی پرچ و قژی سەر و احب نیه، مه‌گەر به‌سترا بی‌ت یان هۆنرابیته‌وه‌و له‌وه‌ بترسی کە‌ئاو نه‌گاته‌ بنی موه‌کانی یاقژه‌کانی هه‌روه‌کو له‌ (صحیح مسلم ١/١٧٨) دا هاتوه‌.. له‌ فه‌رموده‌ی أم سلمه‌ رچی الله‌ عنها که‌ پرسیا‌ری له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ کردوه‌: من ئافره‌تیکم قژی سه‌رم چپو پره‌ ئایا بیکه‌مه‌وه‌و له‌ به‌ر یه‌کی هه‌لوه‌شینم؟ وه‌ له‌ رپوایه‌تیکی تردا هاتوه‌ که‌ بۆ بێ نوێژی وجوت بون له‌ گه‌ل می‌ردمدا؟ فه‌رموی: {لَا إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَحْتِيَ عَلَى رَأْسِكَ ثَلَاثَ حَثِيثَاتٍ ثُمَّ تَفِيضِينَ عَلَيْكَ الْمَاءَ فَتَطْهَرِينَ} (١).

* به‌لام ئە‌گەر له‌ کاتی ماوه‌ی نوێژدا پاک بوه‌وه‌ پێویسته‌ له‌ سه‌ری خێرا په‌ له‌ بکات له‌ خۆ شوشنه‌وه‌ بۆ ئە‌وه‌ی پێرا بگات له‌ کاتی خۆی دا نوێژه‌که‌ی بکات. ئە‌گەر له‌ سه‌فه‌ریش بو ئاوی ده‌ست نه‌که‌وت، یا ئاو هه‌بو به‌لام ده‌ترسا گه‌ ئاو به‌ کار به‌یئیت توشی نه‌خۆشی و زیان ببیت، یان نه‌خۆشه‌و نابێ ئاو به‌ کار به‌یئیت و توشی زیانی پتر ببیت و نه‌خۆشیه‌که‌ په‌ره‌ ده‌ستینێ ئە‌وه‌ با ته‌یه‌موم (تیمم) بکات له‌ به‌ری خۆشوشتن هه‌تا کو به‌ر به‌ست و هۆکاره‌کانی لاده‌چن ئە‌وجار خۆی بشواته‌وه‌.

* هه‌ندی له‌ ئافره‌تان له‌ کاتی ماوه‌ی شه‌رعی نوێژدا پاک ده‌بنه‌وه‌ و خۆناشۆنه‌وه‌و بۆ کاتیکی تری لێ ده‌گه‌رین به‌ بیانوی ئە‌وه‌ی له‌ و کاته‌ کورته‌دا ناتوانن به‌ چاکی خۆیان بشۆنه‌وه‌و خۆ پاک بکه‌نه‌وه‌، به‌لام ئە‌مه‌ نه‌ به‌ر بیانوه‌و نه‌ به‌لگه‌ش، چونکه‌ هه‌ر نه‌بێ باخۆشوشتنه‌وه‌ و اجبه‌که‌ له‌ سه‌ر خۆیان لایبه‌ن و خۆ بشۆنه‌وه‌و نوێژه‌که‌ش له‌ کاتی خۆی دا بکات. خۆ ئە‌گەر کاتیکی فراوانتری بۆ په‌خسا له‌ داوی دا بابه‌ته‌واوی و به‌قه‌ناعه‌تی دلی خۆی خۆی بشواته‌وه‌.

سه‌ری ده‌گریته‌وه‌ و پێسیان لێ ده‌کاته‌وه‌، ئە‌مجار ئاوی به‌ سه‌ردا بکات، داوی پارچه‌ قوماشیک بێنی و جوان خۆی پێ پاک بکاته‌وه‌ ئیدی به‌مه‌ پاک ده‌بیته‌وه‌. ئە‌سما و گوتی: باشه‌ چۆنی خۆ پێ پاک بکه‌مه‌وه‌؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: پاک و بێ گه‌ردی بۆ خوا (سبحان الله‌). ئە‌مجار عاشه‌ خاتون وه‌لامی ئە‌سمائی دایه‌وه‌و گوتی: به‌و پارچه‌ قوماشه‌ شوین خوینه‌که‌ بکه‌وه‌و پێی بسپه‌وه‌و لای به‌ره‌ و ورده‌ و ده‌ره‌ له‌ گه‌لی دا ئاوی پێدا بکه‌و خوین و شوین هه‌ره‌که‌ی لێ بکه‌وه‌. وه‌رگێڕ.

(١) واته‌: ته‌خێر، به‌لکو ئە‌وه‌ت به‌سه‌ که‌سی چه‌نگ (لویض) ئاو به‌ سه‌ری خۆت دا بکه‌یت و ئە‌مجار به‌هه‌مو له‌شت دا بکه‌یت و ئە‌و ئاو هه‌مو له‌شت بگریته‌وه‌ هه‌تا کو ژیر موه‌کا ن (قژه‌کان) یش ئاویان ده‌گاتی و ته‌ر ده‌بن، ئیدی به‌مه‌ پاک ده‌بیته‌وه‌. وه‌رگێڕ.

بهشی پینجه م

نیستحازه و حوکه کانی (الإستحاضة)

بریتیه له خوین له بهر رۆیشتنی ئافرهت و هه رگیز نه وه ستانی، یا خود ماوه یه کی که م ده وه ستیت وه ک رۆژیک یادو رۆژ له مانگ دا. به لگه ی حاله تی یه که م: که خوین له بهر رۆیشتنه که هه رگیز نا وه ستیت نه وه یه که له (صحیح البخاری) دا چه سپاوه له عائشه وه رضی الله عنها که فهرمویه تی: (فاطمه ی کچی اُبی حبیش به پیغه مبه ری صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گوت: ئه ی ره سولی خوا من هه رگیز پاک نابمه وه، له ریوایه تیکی تر دا هاتوه (خوینم له بهر ده روات و پاک نابمه وه).

وه به لگه ی حاله تی دوه میش که خوین نا وه ستیت مه گه ر کاتیکی زور که م نه بیئت ئه و فهرموده ی حمه ی کچی جحش کاتی هاته لای پیغه مبه رو صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گوتی: ئه ی ره سولی خوا، من ده که ومه بی نوێژی کی گه وره و توندو تیژو به رده وام خوینم له بهر ده روا. ئه م فهرموده یه أحمدو أبو داودو الترمذی ریوایه تیان کردوه و به راستی داناوه، وه له ئیمامی أحمد وه هاتوه که ئیمام ئه م فهرموده یه ی به راستی داناوه و باشیه تی فهرموده کی له بوخاریه وه هیناوه.

باره کانی خوین له بهر رۆیشتو (المستحاضة)

خوین له بهر رۆیشتو سی حاله تی هه ن که نه مانه ی خواره وه ن:

حاله تی یه که م: ئه وه یه که بی نوێژی (الحيض) دیاری هه یه پیش رودانی خوین له بهر رۆیشتنه که (الإستحاضة). ئه مه ش ده گه رپته وه بو ماوه ی بی نوێژی دیاره که ی رابردوی که تیایدا داده نیشیت و حوکه کانی بی نوێژی به سه ردا ده چه سپین، بیجگه له و

ماوه‌ش واته دواى ته‌واو بونی ماوه‌ی بی نوژیته‌که‌ی به‌خوین له‌به‌ر پویشتن ده‌ژمیردریت و حوکمه‌کانی خوین له‌به‌ر پویشتنی به‌سه‌ردا ده‌چه‌سپین.

نمونه بو ئه‌مه: ئافره‌تیک سه‌ره‌تای هه‌مو مانگیك شه‌ش پوژ ده‌که‌ویتته بی نوژیته‌وه، دوايش خوین له‌به‌ر پویشتنی به‌سه‌ردا دیت و به‌رده‌وام خوینی له‌به‌ر ده‌پوات بی وه‌ستان، ئه‌وه ئه‌و ئافره‌ته بی نوژیته‌که‌ی ده‌که‌ویتته شه‌ش پوژی یه‌که‌می سه‌ره‌تای هه‌مو مانگیك و له‌دواى ئه‌و شه‌ش پوژ شه‌ش به‌خوین له‌به‌ر پویشتن ده‌ژمیردریت به‌گویره‌ی فه‌رموده‌که‌ی عائشه رضی الله عنها که فاطمه‌ی کچی اُبی حبیش به‌پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گوت: (ئهی ره‌سولی خوا، من به‌رده‌وام خوینم له‌به‌ر ده‌پوات ئایا نوژیته‌کان واز لی بی‌نم؟ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رموی: { لَا إِنَّ ذَٰلِكَ عَرَقٌ، وَلَكِنْ دَعِيَ الصَّلَاةَ قَدْرَ الْأَيَّامِ كُنْتَ تَحِيضِينَ فِيهَا ثُمَّ اغْتَسَلِي وَصَلِّي } (١) وه‌له‌(ص‌حیح مسلم) دا هاتوه که پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به‌دایکی حبیبه‌ی کچی جحش فه‌رموه: {إِمْكَنِي قَدْرَ مَا كُنْتَ تَحِيضِينَ حِيضَتِكَ ثُمَّ اغْتَسَلِي وَصَلِّي} (٢). ئیدی له‌سه‌ر ئه‌م بنه‌ماو به‌لگه‌یه خوین له‌به‌ر پویشتنو (المستحاضة) ته‌نها له‌و چهند پوژانه‌ی که ماوه‌ی عاده‌تی ئاسایی خوینه‌تی نوژیته‌کان ناکات، دواى ئه‌و چهند پوژه خوئی ده‌شواته‌وه و نوژیته‌کات و ئه‌وکاته هه‌چ گوی به‌و خوینه‌ نادات.

حاله‌تی دووهم: که ماوه‌ی دیاری نه‌بیته بو بی نوژی ئاسایی له‌پیش خوینی ده‌مار (الإستحاضة)، به‌لکو به‌رده‌وام خوینی له‌به‌ر ده‌پوات هه‌ر له‌یه‌که‌م جار هه‌و که ده‌ستی پی‌کردوه واته هه‌ر له‌سه‌ره‌تای یه‌که‌م خوین بینینه‌وه. ئه‌و کاته ده‌بی

(١) أ - رواه البخاري.

ب - واته: نه‌خیر، ئه‌وه خوینی ده‌مار، ته‌نیا ئه‌و چهند پوژه‌ی که عاده‌تی ئاسایی خوته که تیایدا ده‌که‌ویتته بی نوژیته‌وه نوژیته‌کانت مه‌که، دواى ئه‌و چهند پوژه خووت بشووه و نوژیته‌کانت بکه. وه‌رگیز.

(٢) واته: ته‌نیا ئه‌و چهند پوژه بمینه‌وه که تیایدا ده‌که‌ویتته بی نوژی خوته‌وه، دواى چهند پوژه‌کان خووت بشووه و نوژیته‌کانت بکه. وه‌رگیز.

به جیا کردنه وهی رهنگی خوینه کان ماوهی بی نوژییه که ی لیک جیا بکاته وه به پرهش باوی، یابه په یتی خوینه که ی، یابه بونی خوینه که ی جیای بکاته وه و ماوهی بی نوژییه که دیاری بکات. و به م چند هویه حوکمه کانی بی نوژییه که ده چه سپیت. بیجگه له و ماوهی که نه م چند سیفاتانه ی که باسما ن کردن تیدا بو به ماوهی خوین له بهر پویشتن (الإستحاضة) ده ژمیردریت.

نمونه: نافرته تیک له یه که م جاره وه که خوینی بینی، خوینه که ی به رده وام بو بی پسانه وه، به لام له ده پوژاندا خوینیکی رهشی بینی و باقی پوژه کانی تر خوینه که ی سور بو. یاخود له ده پوژاندا خوینیکی نه ستورو په یتی بینی و له باقی پوژه کانی تر دا خوینیکی نه رمی گه شی دیت، یاخود ده پوژان بونی خوینه که ی ناخوش بووی بونی خوینی بی نوژیی بو باقی پوژه کانی تری مانگ بی بون بو، نه وه نه و نافرته که خوینی رهشی بینیوه له نمونه ی یه که مدا ماوهی بی نوژییه که یه تی (الحيض)، وه خوینی نه ستورو په یته که له نمونه ی دوه مدا بونی خوینه که ی له نمونه ی سی یه مدا بیجگه له و چند پوژانه ش نه وه خوین له بهر پویشتنه (الإستحاضة) به گویره ی فه رموده ی پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم که به فاطمه ی کچی جحشی فه رمو: {إِذَا كَانَ دَمُ الْحَيْضَةِ فَإِنَّهُ أَسْوَدُ يُعْرَفُ، فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَاْمَسْكِ عَنِ الصَّلَاةِ فَإِذَا كَانَ الْآخِرُ فَتَوَضَّئِي وَصَلِّي فَإِنَّمَا هُوَ عَرَقٌ} (۱). نه م فه رموده یه هر چند له ده ق و له پال پشتیه که ی دا (متن والمسند) تی بینی هیه، به لام له گه ل نه مه شدا نه هلی زانست و زانیاری په حمه تی خویان لی بیت کاریان پی کرده، کار پی کردنی باشتره له پشت گوئی خستنی له بواری عاده تی بی نوژیی زوربه ی نافرته تاندا.

حاله تی سی یه م: نافرته تیک که ماوهی بی نوژییه که ی زانراو دیاری نه بیت و هیچ نیشانه و به لگه یه کی واشی نه بیت که خوینی بی نوژییه که ی پی بنا سریته وه نایا خوینی بی نوژییه یا خوینی ده مار (الإستحاضة) و به رده و همیشه له یه که م جاره وه که خوینی بینیوه و

(۱) أ - رواه أبو داود والنسائي، وصححه ابن حبان والحاكم.

ب - واته: نه گه ر بی نوژیی بو نه وه رهنگی ره شه و به و رهنگه ده ناسریته وه، نه گه ر رهنگی خوینه که رهش بو نه وه ده ست له نوژیی ه ل بگره، به لام نه گه ر نه وه نه بو واته رهنگی رهش نه بو نه وه ده ست نوژیی ه ل بگره و نوژیی کانت بکه، چونکه نه وه خوینی بی نوژیی نیه به لکو خوینی ده مار و ده پروات. وه رگپر.

خوینه‌کەشی لەسه‌ر یەك سیفەت دەروات یاخود لە شیۆه‌ی چەند سیفەتی نارێك و ئالۆز دەروات و ناتوانرێت بگوتریت ئەمە خوینی بێ نوێژیە. ئەم جوۆرە حالەتانه بەگوێرە‌ی عادەتی ئاسایی بێ نوێژی زۆرینه‌ی ئافره‌تان کاری پێ دەکریت کەهەمیشە وایە شەش رۆژ یا حەوت رۆژ لەهەمو مانگی‌کدا دەست پێ دەکات و لەیەكەمین ساتەوه کەخوین دەبینیت دەژمێردریت و بەماوه‌ی بێ نوێژی دادەنریت و باقی رۆژەکانی تر بەخوینی دەمار (الإستحاضة) دادەنریت.

* نمونە: وهك ئەو ئافره‌تە‌ی كە یەكەم جار خوین دەبینیت و لە رۆژی پینجەمی مانگدا دەبینی و بەردەوامە بێ ئەوه‌ی هیچ نیشانە و جیاکەرەوه‌یەکی پونی هەبیت کە ئەمە خوینی بێ نوێژیە نەبەرەنگ و نەبەشتی تر، ئەوه‌ ماوه‌ی بێ نوێژی ئەو جوۆرە ئافره‌تانە لەهەمو شەش رۆژێك یا حەوت رۆژێکی مانگدا دەبیت و لە رۆژی پینجەمه‌وه دەست پێ دەکات کە یەكەم جار خوینەکە‌ی تێدا دیوه لەهەمو مانگی‌کدا، بەگوێرە‌ی فەرمودەکە‌ی حمنا کچی جحش رضي الله عنها کە بە پیغەمبەر ﷺ گوت: ئە‌ی رەسولی خوا، من خوینم لەبەر دەروات، خوینیکی زۆر بەردەوام، ئایا لەمە چی دەبینی، نوێژو پۆژو هەکانم لێ قەدەغە دەکات؟ ﷺ فەرموی: {أُنعِت لِكِ (أَصْف لِكِ) إِسْتِعْمَالِ الْكُرْسَفِ (وَهُوَ الْقَطْنِ) تَضَعِينَهُ عَلَى الْفَرْجِ، فَإِنَّهُ يَذْهَبُ الدَّمُ، قَالَتْ: هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ - وَفِيهِ قَالَ: {إِنَّمَا هَذَا رَكْضَةٌ مِنْ رَكْضَاتِ الشَّيْطَانِ فَتَحِيْضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةَ فِي عِلْمِ اللَّهِ تَعَالَى، ثُمَّ اغْتَسَلِي حَتَّى إِذَا رَأَيْتِ أَنَّكَ طَهَّرْتِ وَاسْتَنْقَيْتِ فَصَلِّي أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ أَوْ ثَلَاثًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً وَأَيَّامَهَا وَصُومِي} (١). فەرمودەکە‌ی ﷺ: {سِتَّةَ أَوْ سَبْعَةَ} بۆ سەر پشکی نیە کامیان رەچاو دەکەیت یان نا، بە لێکو بۆ تێ پوانین و لێ ورد بونەوه‌ و پشکنینی خۆتە. دەبێ زۆر بەوردی پونی بکەیتەوه‌ و تێ

(١) أ - رواه أحمد وأبو داود والترمذي وصححه، ونُقل عن أحمد أنه صححه، وعن البخاري أنه حسنه.

ب - واته: چۆنیەتیە کەیت بۆ باس دەکەم، پارچە لۆکە یەك کە پێ‌ی دەگوتریت (الکرسف) بێنە و لەسه‌ر دامینت (الفرج) ی دابنێ و پێ‌ی دا بێنە ئەوه‌ خوینەکە لادەبات. گوتی: ئاخ‌ر لەوه‌ پترە، لەم باره‌وه‌ فەرموی: ئەوه‌ پیلایه‌کە‌یە کە لە پیلایه‌کانی شەیتان بۆ ئەوه‌ی بەم جوۆرە سەرتان لێ بشیوینیت و ماوه‌ی نوێژ کردن و نوێژنەکردنە کە تان لێ تێک بجییت، ئەو کاتە ئیوه‌ش شەش رۆژ یان حەوت کە لە زانست و زانیاری خوای گه‌وره‌ دایە بۆ ماوه‌ی بێ نوێژیتان دانبنین و دوای ئەو شەش یان حەوت رۆژە خۆتان بشۆنەوه‌ و تادەبینی کە پاک بویتەوه‌ و خۆت خاوین کردۆتەوه‌ ئەمجار بیست و چوار یان بیست و سێ شه‌و بە رۆژەکانیەوه‌ نوێژ بکەن و تیایدا بە رۆژ بین. وه‌رگێڕ

بکۆشیت کام پۆژه به به سەر تۆدا دەنگونجیت پەچاوی بکەیت. دەبی پڕوانیت کام پۆژه یان لە حالەتی تۆوه نزیکه واتە سیفەتی کام ئافرەت لە و پۆژەدا لە سیفەت و خولق و لە تەمەن و پەحم دا لە تۆوه نزیکه بۆ خوینی ماوەی بی نوێژیە کە ی. ئەم جۆرە دانان و خەمڵاندنانه پەچاوی بکری. دەبی بزانی ئەگەر ئەو سیفاتانە ی تۆو سیفاتەکانی ئەو ئافرەتانه لە شەش پۆژەوه نزیکتەر بو. ئەو تۆش شەش پۆژەکە بۆ خۆت دادەنێیت، خۆ ئەگەر لە حەوت پۆژەکە نزیکتەر بو ئەو تۆش حەوت پۆژەکە بۆ خۆت دادەنێیت.

ئەو حالەتانهی کە بە خوینی دەمار (الإستحاضة) دەچیت:

زۆر جار هەیه حالەتی وا بۆ ئافرهتان دروست دەبێت کە دەبنە هۆی خوین بەر بون و خوین لە بەر پۆیشتن لە دامینەوه (نزيف الدم من الفرج). وەکو ئەنجام دەرانی نەشتەرگەری (العملية الجراحية) لە زامال دا (الرحم) یا لە شوینەکانی تری خوار پەحم دا، ئەمەش دو جۆری هەیه:

یەكەم: لە حالەتێک دا کە ئەو ئافرهتە دەیزانی دواي ئەنجامدانی نەشتەرگەری ئیدی بی نوێژی نابینیت وە ک نەشتەرگەری دەرهینانی مندالدانی بەتەواوی یاخود بەستنی ئەو ئافرهتە کە دواي بەستنه کە خوین دەبەستی و ناهیلێ بیته خوار، ئەم جۆرە ئافرهتانه حوکمەکانی خوینی دەمار (الإستحاضة) یان بەسەردا ناچەسپیت، بە لکو حوکمیان حوکمی ئەو ژنانە یە کە خوینی پەنگی زەرد باو یاخود پەش باو و تەپایی دەبینن دواي پاك بونەوه لەبی نوێژی، واز لە نوێژ کردن و پۆژو گرتن ناهینن و لە جوت بونیش قەدەغە یان ناکات و خۆشوشتنە وەشیان لەسەر پێویست (واجب) نابیت بە هۆی ئەم جۆرە خوینەوه، بەلام پێویستە لە کاتی نوێژکردندا خوینەکە بشواتەوه، و پارچە پەپۆیەک یان قوماشیکی خاوین لە دامینی خۆی ببەستیت بۆ ئەو هۆی نەهیلێ خوینی لی بیته خوار یابیتەر دەر، بادهست نوێژ هەل بگریت و نوێژی خۆی بکات. دەس نوێژەکانیشی بالە و کاتەدا بن کە دەکەوێتە ماوەی شەری نوێژەکان. واتە لە کاتی خۆی دا دەست نوێژەکان هەل

بگریّت. ئەگەر کاتی دیاریکراویان هه‌بووه‌کو پینج‌فه‌رزه‌نویژه‌کان. ده‌نا‌که‌ی ویستی
نویژ بکات بانه‌و کات ده‌ست نویژ بشوات وه‌ک نویژه‌سوننه‌ته‌ره‌هاکان (المطلقة).
دوهم: گهر نه‌یده‌زانی که‌دوای ئە‌نجام دانی نه‌شته‌رگه‌ریه‌که‌بیّ نویژی نابینیت، به‌لکو
له‌وانه‌یه‌له‌توانای دا‌هه‌یه‌بیّ نویژی ببینیت. ئە‌وه‌حوکمی ئە‌و ژنه‌حوکمی خوینی
ده‌مار (الإستحاضة)ی به‌سه‌ردا ده‌چه‌سپیت. به‌لگه‌ی ئە‌مه‌ش ئە‌و فه‌رموده‌ی
پیغه‌مبه‌ره ﷺ که‌به‌فاگمه‌ی کچی جحشی فه‌رمو: {إِنَّمَا ذَلِكَ عَرَقٌ وَلَيْسَ بَحِيضَةً، فَإِذَا أَقْبَلْتَ
الْحَيْضَةَ فَاتْرِكِي الصَّلَاةَ}. که‌ده‌فه‌رموی: {إِذَا أَقْبَلْتَ الْحَيْضَةَ} ئە‌وه‌ده‌گه‌یه‌نیّت حوکمه‌که‌ی
حوکمی خوینی ده‌ماره (المستحاضة) بو ئە‌و ژنانه‌ی که‌له‌وانه‌یه‌بیّ نویژی ببین له‌پیش‌و
له‌دوای نه‌شته‌رگه‌ریه‌که‌، به‌لام ئە‌و که‌سانه‌ی که‌موکین نیه‌بیّ نویژیان نه‌بیّت ئە‌وه
خوینه‌که‌یان خوینی ده‌ماره به‌هه‌مو‌حاله‌ته‌کانیه‌وه.

حوکمه کانی خوینی دهمار (الإستحاضة)

پیشتر زانیمان کامه خوینی بی نوژییه و کامه خوینی دهماره (الإستحاضة)، هەر کاتیک که خوینی بی نوژیی بو ئه وه حوکمی بی نوژیی به سهر دا ده چه سپیت و که یش خوینه که خوینی دهمار بو ئه وه حوکمه کانی خوینی دهماری به سهر دا ده چه سپیت یا چه سپاوه، له پرابردودا ئاماژه به حوکمه کانی بی نوژیی دا کرا.

به لام حوکمه کانی خوینی دهمار وه ک حوکمه کانی له ش پاکي وان و هیچ جیاوازیه که له نیوان ئافرته تانی له ش پاک و خوین دهماره کان (المستحاضة) دا نیه له م روانه ی خواره وه دا نه بیئت:

یه که م: دهست نویژ هه لگرتن بو هه مو نویژه کان و له کاتی ماوه ی شه رعی نویژه کاندایا، به گویره ی فه رموده ی پیغه مبه رسول الله ﷺ که فاطمه ی ابي جحش رضي الله عنها فه رمو: {ثم توضئي لكل صلاة} (۱). واتا ئه مه ئه وه یه که ئه و ژنانه نابی دهست نویژه کات داره کان واته پینچ فه رزه کان هه ل بگرن مه گهر له کاتی بونی نویژه کاندایا بیئت و ده که ویته ناو کاتی شه رعی نویژه کان، به لام ئه گهر نویژه کان کات دار نه بون واته سوننه ته کان ئه وا هه ر کاتیک ویستی نویژ بکات با دهست نویژ بشوات و ئه و نویژه بکات.

دوهم: هه ر کاتیک ویستی دهست نویژ بشوات ئه وه ده بی شوینه واری خوینه که ی بشواته وه. وه پارچه په رۆیه کی خاوین له سهر لۆکه وه له سهر دامینی خو ی ببه ستیت بو ئه وه ی خوینه که بگریت و نه هیلی بیته دهر، به گویره ی فه رموده ی پیغه مبه رسول الله ﷺ که به حمنه ی فه رمو: {أنتع لك الكرسف فإنه يذهب الدم، قالت: فإنه أكثر من ذلك، قال: فاتخذي ثوباً. قالت: هو أكثر من ذلك، قال: فتلجمي} واته: پارچه لۆکه یه که به کار بینه و خوئی پی

(۱) أ - رواه البخاري في باب غسل الدم.

ب - بو هه مو نویژیک له کاتی کردنیاندا دهست هه ل بگهر. وه رگیڤ.

پاك بكه‌وه، حمنه گوتی: له‌وه پتره كه به‌لۆكه پاکی بكه‌مه‌وه، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رموی: كه‌واته پارچه پۆشاكێك به‌كار بینه، گوتی: ئاخ‌ر له‌مه‌ش پتره، فه‌رموی: خۆت ته‌گه‌به‌ند بكه، (كه‌ئه‌م‌پۆ له‌زاراوه‌ی نوژداری دا پێ‌ی ده‌گوتریت سانتی یاداییی (الحفاظة) من پیم وایه به‌كار هینانی ئه‌م جووره دایییه (الحفاظة) یه له‌هه‌مو شتیکی تر باش‌تر بێت بۆ ئه‌و ئافره‌تانه‌ی كه‌ئه‌م حاله‌تانه توش ده‌بن - وه‌رگێڕێ) جادوای ئه‌نجامدانی ئه‌م كاره ئه‌گه‌ر خوین هه‌ر هات ئه‌وه زیانی نیه به‌گوێزه‌ی فه‌رموده‌ی پێغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كه‌به فاطمه‌ی كچی حبیشی فه‌رمو: ﴿اجتنبی الصلاة أيام حیضك ثم اغتسلي وتوضئي لكل صلاة، ثم صلي، وإن قطر الدم على الحصير﴾ (١).

سێ یه‌م: جوت بون (الجماع): زانایان جیا‌پان له دروست بونی جوت بون ئه‌گه‌ر له‌بلاو بونه‌وه‌ی خراپی و بار گرانی و ناخۆشی و گوناخ و كێشه نه‌ترسن. به‌لام پاستیه‌كه‌ی ئه‌وه‌یه به‌ره‌هایی دروسته (جوازه مطلقاً) چونكه له‌سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ردا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ژنانی له‌م جووره زۆر بون نزیكه‌ی ده‌گه‌یشتنه ده‌ژنو خواو پێغه‌مبه‌ری خواش له‌جوت بون قه‌ده‌غه‌ی نه‌کردن. به‌لكو له‌فه‌رموده‌ی خوادا هاتوه كه‌ده‌فه‌رموی: ﴿فَاعْتَرِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ ^ع﴾ البقرة: ٢٢٢. واته: له‌كاتی بێ‌ نوێژی دا له‌ژنه‌كانتان كه‌نار گیر بن واته له‌گه‌ل‌یادا جوت مه‌بن. به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه كه‌له‌و ماوه‌یه‌دا نه‌بیت قه‌ده‌غه نیه جوت بون له‌گه‌ل ژندا، وه‌مادام نوێژی بۆ دروسته، خۆ جوت بون ئاسان‌تریشه له‌نوێژ، وه‌پێوانه‌ی جوت بون له‌سه‌ر جوت بونی ئه‌و ژنانه‌یه كه‌ده‌كه‌ونه بێ‌ نوێژی درۆینه‌وه (غیر صحیح).

(١) أ - رواه أحمد وابن ماجه.

ب - له‌ماوه‌ی بێ‌ نوێژه‌كه‌تدا كه‌ماوه‌ی عاده‌تی ئاسایی خۆته له‌نوێژ دور بكه‌وه و بۆ هه‌مو نوێژك ده‌ست نوێژ له‌كاني بونی نوێژه‌كان، یان هه‌ر كاتێك ویستت نوێژی سوننه‌ت بكه‌یت هه‌ل بگره‌وه و نوێژه‌كه‌ت بكه ئه‌گه‌ر خوینت بدلۆپیتته له‌سه‌ر چه‌سپه‌ره‌كه‌ش كه‌له‌سه‌ری نوێژ ده‌كه‌یت. وه‌رگێڕ.

چونکه ئه م دو حاله ته یه کسان نین هه تا کو لای ئه و که سانه ش که ده لئین هه رامه ،
دیاره پیوانه کردنیش (القیاس) له گه ل بونی جیاوازی دا دروست نیه (لایصح).

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین، وصلی الله علی محمد وعلی آله وازاجه وذریاته
ومن والاه إلى یوم الدین.

چہند وشہیہ کی زیرین

بؤ خوشکی موسلمانى هاوچہرخ

نوسینی

محمد امین میرزا عالم

وہرگیرانی

نہ حمہد میرزا روستہ می ژیرو

باسم الرحمن الرحیم

هه موو پوژی گۆقاریکی زۆر به گورو ته وژمیکی سهر سوپهینه ره له مودیلات و برینی جل و بهرگی تازه و جووری نوئی ی تازه داهاوی پۆشاکێ ژنانی بیانی و جووره ها قزبرین و داهینان و خوړازاندنه وه و جووره هامکیاج ده که و نه بهرچاومان.

زۆرسهیره: پیم نالیی چون کیژی موسلمانان باوه پدار رازیه که بی سی و دوولاسایی پۆشاک پۆشانی پوت و لاروله نجه که ری سهر وه ک گۆپانه ی حوشتر بکه نه وه.

ئاهمه ی پانتۆل له بهرده کات. ئه وه ی جل و بهرگی ته سک ده کاته بهر... ئه وه سی یه مه ی که له سه رپانیه بهرز ده پوات، و ئه و چواره مه ی خو داپۆشه به لام به چی؟ به عه بایه کی ره نگا ورهنگی ئال و والپۆش و رازاوه... و ئه و کیژه پینجه مه ی که قزه کانی به رهنگه کانی شه بهنگ (الطیف) رهنگ ده کات. و ئه و شه شه مه ی که ده م و چا و کولمه کانی خو ی له ده رمانی مکیاج زه ردوسور شه لال ده کات. وه چه ندانی تره ن به رپه گه دا ده پون و جل ه کانیان له لاته نیشته یا خودله پاش و له پیش قلشیکی تیدا یه تا سه ره ئه ژنو و لولاکان. و له نزیك ئه ویشه وه ئافره تیکی ترده پوات و بوئی عه تری پارسیسی لی په رش ده بیته.

یاه و کیژۆله ی که زۆر به فیلاوی و له خو باییه وه به رپیدا ده پوات و باروکه (قژی ده ست کرد) ی تازه ی لی له سه ر کردروه. ئه مه و. ئه مه و. ئه وه.

فه توا: پرسیار له شیخ محمد کوری صالح العییمین ئه ندامی دهسته ی گه وره زانایانی شانشینان سعودیه کرا:

پ: حوکمی کرینی ئه و گۆقارانان چی یه که پوو پاگه نده ی جل و بهرگی تازه داهاوات بلاو ده کاته وه بو ئه وه ی سود له هه ندی له مودیله کانی پۆشاکێ تازه وه مه چه شنێ ژنانه وه ریگریته؟

وه: گومانی تیدا نیه که کرینی ئه و گۆقارانان ی که ته نیا وینه حه رامه کانی تیدان حه رام و قه دهغه یه. چونکه بون و به ده ست هیئانی وینه کان حه رامن به گویره ی فه رموده ی

پیغمبر (ﷺ) {لاتدخلُ الملائكةُ بیتاً فیہ صور} ^(١). بویه کاتیک وینه‌یه‌کی له‌ناو قالیه‌که‌دا (رایه‌خ) له‌مالی عائیشه (ﷺ) دابینی له‌جیی خوی وه‌ستاو نه‌چوه‌ژوره‌وه‌و نیشانه‌ی پی‌ ناخوشی وناپه‌زایی له‌نیو چاوانی دا دیاربو.. دیاره‌ ئه‌و گو‌فاران‌ه‌ش پ‌رو پاگه‌نده‌ی جل و به‌رگ بلاو ده‌که‌نه‌وه‌ که‌ده‌ بی‌ سه‌یربکری‌ن، هه‌موجل و به‌رگه‌کان حه‌لال‌ نین ، له‌وانه‌یه‌ ئه‌وجل و به‌رگانه‌ی ده‌یان خاته‌پ‌رو جل و به‌رگی ئافره‌تان بن و بو موسلمانان دروست نه‌بن و تایبه‌ت بن به‌وا نه‌وه‌ ئه‌و کاته‌ ده‌بیته‌ خوچواندن به‌کافران و ئه‌میش حه‌رامه‌ به‌پی‌ ی‌ فه‌رموده‌ی پیغمبر (ﷺ) {من تشبه بقوم فهو منهم} ^(٢) ئه‌وه‌ی که‌من ئاموژگاری برا موسلمانانه‌کانی پی‌ ده‌ که‌م به‌گشتی خوشکانی موسلمان به‌تایبه‌تی ئه‌وه‌یه‌که‌له‌وجل و به‌رگ و پو‌شاکه‌ حه‌رامانه‌ دور بکه‌ونه‌وه‌. چونکه‌ تیایدا هه‌یه‌ خوچواندنه‌ به‌غیری موسلمانان و پو‌شاک‌ی وا یان تیدا‌یه‌ دامین (عورة‌)ی داناپوشن و به‌ده‌ر ده‌که‌ون. هه‌رجل و به‌رگیکی تازه‌ داکه‌وت پی‌ویسته‌ له‌عادات و پ‌ره‌وشت و کلتوری موسلمانانه‌ی خو‌مان هه‌ل به‌ینجری‌ن، نه‌که‌ له‌ وانه‌ی که‌ دینه‌که‌مان بفروشن و به‌عادات و کلتوریک که‌له‌غیری موسلمانانه‌وه‌ پی‌مان ده‌گات و کار ده‌کاته‌سه‌ر بیروباوه‌پ‌رو پ‌واله‌تی ده‌ره‌وه‌شمان. ^(٣)

مه‌رجه‌کانی پو‌شاک‌ی شه‌ری نه‌ی خوشکی موسلمانان

بزانه‌ که‌خانه‌واده‌ی زانست (أهل العلم) هه‌شت مه‌رجیان بو پو‌شاک‌ی ئیسلام داناوه‌. پی‌ویسته‌ له‌ سه‌ری سوربی وله‌به‌رکردن و کارپی‌ کردنیان. که‌له‌م خالانه‌ی خواره‌وه‌دا کۆده‌بنه‌وه‌:

یه‌که‌م : پی‌ویسته‌ ئه‌م پو‌شاکه‌ هه‌موله‌ش داپو‌ شیت بی‌ هه‌لاو‌پ‌ردنی هه‌چ شوینیک ،ده‌م وچاو، هه‌ردوده‌ست، وه‌ردوپی، وه‌ردوقۆله‌کان عه‌وره‌ تن ده‌بی داپو‌شرین.

(١) واته‌: فریشته‌کان ناچنه‌ ناو ئه‌و مال‌ه‌ی که‌وینه‌ی تیدا‌بن. (وه‌رگی‌پ).

(٢) واته‌: هه‌رکه‌سیک خۆله‌هه‌رکه‌س و گه‌ل و کۆمه‌لێک بچوینیت ئه‌وه‌ له‌وانه‌ (وه‌رگی‌پ)

(٣) به‌ ده‌ قه‌وه‌ له‌ کتیبی: (فتاوی‌ المرأة . ص ٧٨) هه‌لینجراون.

دوهم: نابیٰ ئەو پۆشاکە بۆخۆ پازاندنە وەبێ. وەك بلیی پازاوه و پرەنگا و پرەنگی سەرنج راكیش بن، و بە داوی زیوی و زێرین و بربیقە دارچنرابن.

سی یەم: پێویستە پۆشاک ئەستوربێت و تەنك و تیوارو پوت نەبێت لەشی تێرادیاربێت.

چوارەم: نابیٰ پۆشاک تەنك بێت و ئەندامەکانی لەش دەرپەرینێت و وینای شوینە فیتنە یەکان بکات و دەبێ دەبلّ هەپان و پۆر و فراوان بێت و بە لەشە وە نەنوسێت.

پینچەم: نابیٰ جل و بەرگەکان بۆندارو پازاوه و بۆن خۆش بن.

شەشەم: نابیٰ پۆشاکێ ژنان بە پۆشاکێ پیاوان بچێت. واتە نابیٰ لە قوماشی پیاوانە و لە شیوەی پیاوانە بدروێت. جلی پیاوان لە بەر بکات.

هەوتەم: نابیٰ پۆشاکێ ژنانی مۆسڵمان لە پۆشاکێ ژنانی کافر بچێت و لە شیوەی ئەوان بدروێن و کورت و تەسک و پوت بن.

هەشتەم: نابیٰ ئەو پۆشاکە ی لە بەری دەکەن پۆشاکێکی بە ناوبانگ و دەگمەن و پازاوه بن و خۆیان پێوە بابدات و شانازی و لە خۆبایی بون و گەزافیان پێوە لێدات. هەر وەکو پێغەمبەر (ﷺ) فەرمویەتی: {من لبس لباس شهرة في دنيا ألبسه الله ثوب مذلة يوم القيامة ثم ألهب فيه ناراً} رواه أبو داود. ^(۱) (بۆ پێترانیاری دەتوانی سەیری کتیبی ((من أمرک بالحجاب)) (نشره الحقیقه) هەر وەها کتیبی (عودة الحجاب. ص ۳) بکە).

گرێ راشکاوی و راستیەکان هەڵە کارێهەکان دەبێ و دەسو تێنی:

خوشکی مۆسڵمانم: ئایا دەزانن ئەو دەستە رەشە هەڵ خەڵەتێنەرە فیلّ بازە ی کە پێش کەمێک لە مە و بەر لیم ئاگادار کردیە وە کێ یە؟ ئەو دەستە رەشە فریو دەرە بریتیه

(۱) واتە: هەر کە سێک لە دنیا دا جل و بەرگی بە ناوبانگ و دەگمەن لە بەر بکات. خۆی گەر وە لە قیامە تدا جلی ریسوایی و سەرشوێری لە بەر دەکات و ئاگری تێ بەر دەدرێت و بلیسە ی ئاگری ئی هەڵ دەستی. خۆپە نامان بدات. دیارە ئەمە تەنیا هەر ژنان ناگریتە وە بە لکو بۆ پیاوانیش هەمان حوکمی هەیه. (وەرگێر)

له‌و ناو‌نیشانه بریقه‌دارو نوسین ومانشیتته سیحر بازو وشه‌و زاراهه ئه‌ده‌بیاته پاراوانه‌ی که ستونه‌کانی ناو رۆژنامه‌و گۆفاره‌نی پی‌ پر کراونه‌وه‌و داوات لی ده‌که‌ن وبانگه‌شه‌ی به‌ناو نازاد بون وپیشکه‌وتن و گه‌شه‌ کردن ده‌که‌ن وداوای ده‌ست وهاریکاری تو ده‌که‌ن له‌و به‌ناو نازادی وپیشکه‌وتنه‌ی کۆمه‌لگاو به‌و بیانوه‌و ده‌یانوه‌ی په‌لکیشته‌ بکه‌ن و له‌سه‌نگه‌ری حه‌یاو شه‌ره‌ف ده‌رت په‌رینن.

کی ده‌ینوسی؟ به‌کرێ گه‌راوانی ماسۆنیه‌ت و ئاماده‌ که‌ران وبلاوکه‌ره‌وان وبانگه‌شه‌کارانی به‌ره‌لایی بو سه‌رلیشیوانت و فریو دانت و بو ئه‌وه‌ی پۆشاک‌ی شه‌رعی خوایی و به‌حه‌یا حه‌شمه‌ت و فری بده‌یت و ره‌گه‌لیان بکه‌ویت و به‌خه‌یته‌ ناو ده‌ستیان وله‌پاک‌ی وداوین پاک‌ی و شه‌ره‌فمه‌ندی و سه‌ربه‌زی و سه‌رفرازی ده‌رت به‌ینن وله‌به‌رنامه‌ی خوا دورت بخه‌نه‌وه‌ و ته‌واو هه‌لت بگه‌رینه‌وه‌ و پیس و پۆخل و وات لی بکه‌ن نه‌خه‌رت بو نه‌فسی خۆت پیوه‌ بمینی و نه‌بو می‌ردو که‌س و کارت ..

ئه‌وانه‌ له‌ پیست وگۆشت وهیسی خۆمانن و هه‌ر به‌زمانی خۆشمان قسه‌ ده‌که‌ن و ده‌دوین و به‌ ساخته‌ چیتی وله‌بن په‌رده‌ی دروین داوای نازاد بون و پرزگار بونی ئافه‌رت ده‌که‌ن و ده‌لین: چون کۆمه‌لگا ده‌توانیت به‌یه‌ک ده‌ست بژیته‌ و ئه‌و ویتریان کپ و خنکینراو بیت؟! وه‌تاکه‌ی ده‌بی ئافه‌رت له‌ ناوچوار دیواردا کۆت و به‌ندو زنجیر بکریت؟! ئایا هه‌ر ده‌بی ئه‌و نیوه‌ی کۆمه‌له‌ له‌ کار بخریت سڤ بکریت؟! ئاخ‌ر کۆمه‌لگا ناتوانیت به‌ قاجیک بپوات به‌رپیوه‌ . بوچی ئیوه‌ و سورن له‌ سه‌ر ئه‌م کاره‌؟! نه‌خه‌ر به‌لکو ئیوه‌ دوا که‌وتوی کۆنه‌ په‌رستن.

إِنَّا سَمِعْنَا أَخْتَنَا شَيْئًا عَجَابًا

قالوا كلاماً لايسرُّ عن الحجاب

قالوا خياماً غلقت فوق الرقاب

قالوا ظلاماً حالكاً بين الثياب

قالوا التأخر والتخلف فى النقاب

قالوا الرشاقة والتطور في غياب
نادوا بتحريير الفتات وألفوا فيه الكتاب
رسموا طريقاً للتبرج لا يضيِّعه الشباب
يا أختنا هم ساقطون إلى الحضيض إلى التراب
يا أختنا هم سافلون بغيهم مثل الكلاب
يا أختنا هذا عواءُ الحاقدين من الذئاب
يا أختنا صبراً تذوب ببحره كل الصعاب
يا أختنا العفيفة والمصونة بالحجاب
يا أختنا فيك العزيمة والنزاهة والثواب
فالنار مثوى الظالمين لهم عقاب
والله يكشف ظلمهم يوم الحساب
والجنةُ المأوى ويا حسن المآب^(۱)

(۱) واته: ئيمه شتيكى سهيرو سهرسور هينه مه زمان ده ربارهي خوشكه كه مان بيست. قسه يه كي ناخوش ده ربارهي پوشاكي شهرعي خوشكان كه دل نيگه ران و ناگوشاد ده كات. به و پوشاكي شهره ف مهنده ده لئين: چارشيويكه و به سهر روي ئافره تان دا دراوه و قفلي داوه. گوتيان : نه وه تاريخا ييه كي نهنگو سته چاوه له نيو هه مو پوشاكي كاندا به بالاييدا دراوه. گوتيان ئاختر په چه و پهرده و نه و پوشاكي مايه ي دواكه وتويي و نه فاميه. گوتيان رازاوه يي وله ش جواني و پيشكه وتن فرى دانى نه و پوشاكي يه. هاواريان لى هه ستاو بانگه شه ي ئازادي كچانيان كردو چه ندان كتيب و چاپكراويان له سهر نوسى. چه ندان نه خشه و پيلانى خورازاننده وه و خوروت كردنه وه يان كيشا و هه مو گه نجانيان بو جلوكيش كردن.

ئهى خوشكه كه مان: نه وانه تيجون و كه وتونه بنكى بنه وه ي چال و به زه وي دا كه وتون. ئهى خوشكى ئيمه نه وانه سوک و پيسوان وكرده وه كانيشيان سوک و پيسوايه وه كو سه گن گوى يان پى مه ده . نه ي خوشكى به ريزمان نه و هاواره هاواري ولوره ي له دوره وه ي گورگ و چه قه لكانه، نه ي خوشكى

نەخشە‌ی تێك شاکاندنی شە پۆله‌که :

دوژمنانی ئیسلام بەجوله‌که‌و هه‌مو ئەوانه‌شی که له‌سه‌ر به‌رنامه ئەوان ده‌پۆن و شوین که‌وته‌ی ئەوانن له‌عه‌لمانیه‌کان.. بانگه‌شه‌کارانی به‌ پۆژئاوایی بون و زورپنا ژهن و ده‌هۆل کوتانی پۆژئاواو وجوله‌که‌و نه‌صرانیه‌کان مه‌به‌ستیکی گلاویان هه‌یه‌و نه‌خشه‌و پلانیکی پیس و بۆگه‌نیان دا‌پشته‌و بۆ بلا‌وکردنه‌وه‌ی خراپی و خراپه‌کاری له‌ناوچین و تو‌یژه‌کانی کۆمه‌لگای موسلماناندا، بلند گۆی بانگه‌شه‌کردن و زورپنا ژهنین و ده‌هۆل کوتانی هاواری روت کردنه‌وه‌ی ئافره‌تان و تیکه‌لاویان له‌گه‌ل پیاواندا تاو داوه‌تی و هاواریان لی به‌رز بۆته‌وه .

ئەوان پاسته‌وخۆ داواو بانگه‌شه‌ی ئەمه‌ ناکه‌ن.. به‌لکو ژیره‌و ژیر بۆی ده‌چن و لابه‌لا لی ده‌ده‌ن.

ئەوه‌تا ده‌لین ئیمه‌ ده‌مانه‌وی ئافره‌ت ته‌نیا چاوی به‌ده‌ر خات تا له‌پیدا نه‌که‌ویت و چاوی ببینی !! ... ئا ئەمه‌ سه‌ره‌تای نه‌خشه‌و پلانه‌که‌یان بو یه‌که‌مین هه‌نگاویان بو. له‌مه‌دا سه‌رکه‌وتن پوخساری پاکی ئافره‌تیان به‌ده‌رخست و چاوی و خائن و بی باوه‌ریان ئەم پوخساره‌ بی گه‌رده‌یان پیس و پره‌ش کرد. ئەمجار هه‌نگاوی تازه‌یان هه‌له‌ینا وه‌ی

به‌پیزمان ئارام بگره ، ده‌ریای ئارامه‌ که‌هه‌مو که‌ندو کۆسپه‌و ناخۆشی و قورسیه‌ک ده‌تو‌ییتته‌وه‌و پاده‌مائی و پ‌ده‌کاته‌وه .

ئە‌ی خوشکی به‌پیز تو به‌و پۆشاکه‌ شه‌رعه‌ شه‌ره‌ف و که‌رامه‌ت و داوین پاکیت پاریزراوه ، ئە‌ی خوشکی موسلمان ده‌ی تاو و گورو هیممه‌ت و نیه‌ت و نیاز و پاک‌ی و بی گه‌ردی له‌تۆوه . پاداشتی‌ش له‌خوا‌ی گه‌وره‌وه . ئە‌ی خوشکی به‌پیز: چاره‌نوس و جیگای سته‌مکارانی‌ش سزا و ئازارو ئە‌شکه‌نجه‌ی به‌سفت و سو‌ی ئاگری دۆزه‌خه . دلنیا به‌ زۆر دلنیاو بی گومان به‌ که‌خوا‌ی گه‌وره‌له‌پۆژی حساب ولی پ‌چانه‌وه‌دا سته‌م و کرده‌وه خراپ و بۆگه‌نه‌کانیان ئاشکرا ده‌کات و له‌به‌ر چاوی هه‌مو خه‌لکی پۆژی هه‌ستانه‌وه ریسوا و پ‌ره‌شیان ده‌کات . و به‌هشتی (المأوی) ش بۆ ب‌رواداران و خۆ له‌خوا پاریزان ده‌بی‌ت ئای له‌و شوینه‌ خوش و به‌له‌زه‌ته ، ئای که‌چه‌ند جیگه‌یه‌کی چاک و خۆشه . (وه‌رگێ‌ر)

دوهمیان دەست پێ کرد که ئه‌ویش پوت کردنه‌وهی ئافرهت بو(تسفير المرأة) ، گوتیان دهی چی تێدایه با ئافرهت دهه و چاوی به‌دهر بخات و جلی مۆده له‌به‌ر بکات خۆ دینی ئیسلام دینی ئاسانکاری و دینیکی نه‌رمه و پرێگه له‌مه ناگریت و توندو تیژی تێدا نیه. پیغه‌مبه‌ریش هه‌والی داوه به‌له‌ناو چونی مل ملانی کاران و توندو تیژان (المطنطعین) داوه...!! دهی خۆ پۆشاکێ راسته‌قینه‌ی ئلره‌تان وا له‌ناو دلێاندایه نه‌ک له‌سه‌ر دهه و چاوی و روی ده‌ره‌وه‌ی له‌شیان.. ئابه‌م جووره جوورها گومانیان خسته ناو دلێ خوشکانی موسلمانه‌وه.

قالوا أرفعی عنک الحجابا

أو ما کفاک به إحتجابا

واستقبلی عهد الفسور

الیوم وإطرحی النقابا

عهد الحجاب لقد تبا

عد یومه عنا وغابا^(۱)

دهی ئه‌مجار هه‌نگاوی تریان هاویشته و گوتیان: ئه‌وه چی یه ئه‌و چارشییۆ ره‌ش و چلکنه به‌سه‌ر جله‌کانتانه‌وه له‌به‌ر ده‌که‌ن و به‌سه‌رخۆتانی هه‌ل ده‌کێشن؟ بۆچی ئه‌و عه‌بایه جوان و پازاوه و په‌نگاوپرنگ و مزه‌رکه‌شه (الکابات) له‌به‌ر ناکه‌ن؟! ئایا له‌به‌ر کردنی ئه‌م جله‌میرودارو چنراو به‌داوه ده‌زوه زیوینیه‌کان دنیا هه‌ل ده‌ستیت و نانیشتیه‌وه یادنیا له‌به‌ر یه‌ک ده‌چیت؟!

(۱) واته: به‌ئافره‌تانی موسلمانانیا گوت: دهی په‌چه‌و په‌رده و پۆشاکت فری ده و پوت به‌ده ر بخه ده ی به‌سه‌ چیدی به‌م چارشییۆه خۆت دامه‌پۆشه و خۆت وه‌ده‌ ر خه، له‌و به‌نده وه ره ده رو پویه سه‌رده می ئه‌مپۆی ئازادی و په‌چه‌که‌ت فری بده. به‌سیه ئیدی سه‌رده‌می په‌چه و په‌رده و پۆشاک و خۆداپۆشین به‌سه‌رچو، رۆیی و پۆژی به‌سه‌رچو له‌ئیمه دورکه‌وته‌وه و له‌پیش چاومان ون بو. (وه‌رگێڕ).

دیسان گوتیان.. ئاخەر تو ناتوانی بەم جله تەسکانە بەرپیدا برۆیت و جله‌کانت لەژێرەو تەسکن و ئازارت دەدەن .. ئەی چار چیە؟!

ئە ه .. چار زۆر ئاسانە .. وەرە لەلای ژێرەو پرا (لەدامینەو) قلیشیک (درزیک) لە جله‌کانت (کراسە کەت - تەنورە کەت) بکە فراوان دەبیت!!

ئەمجار گوتیان.. دەی باشە ئەم پەش پۆشینە ی بۆچی یە؟ پۆشاکێکی پەنگاو پەنگ لە بەر بکە، بەلام بەیەک پەنگ و لەخۆ پازاندنە وەش دوربکەو وە.

دە ی لەسەر ئەم فرۆ فیڵ و فریو دان و گومان خستنه ناو دلان و وەسوەسانە یان هەر بەردەوام بون تاتوانیان ئافرەتانمان فریو بدەن و جله‌کانیان پی کورت بکەنەو و پوت و سفوریان بکەن و بەتەواوی پۆشاک و عەباو جل و بەرگی شەریان لە بەر دابمالن و پی فری بدەن و لچک و پەردە یان لەسەر پوان فری بدەن و قژو پرچ و پەچەمیان پی والاو پوت بکەنەو و قژی ژنان لەگەڵ شەنی هەوای بەهارو هاوین و زستان شنایەو. ئیدی بەم پیودانگە تەبەتەواوی ئافرەت هاتە دەرو جله‌وی خۆی لە دەست خۆشی دەرچو و وەک بوکە شوشە ئال و والا و پرازو و پوت و قوت بوەو، بەناوی پیشکەوتن و شارستانیەت و کۆمەلگای مەدەنی لەگەڵ پیاوانی بیگانە دا تیکەل بو.

بەو شەو نەوستان تاگەیشته ئەو پادەیهی کە لە کەنارەکانی دەریاو لەهاوینە هەوارەکان و شوینەکانی گەشت و گوزارو رابواردن بەشیوەیهکی وادەرکەوتن کەهیچ شتیکیان لە بەردا نەما کە لەشیان دابپۆشیت، بەم جۆرە جله‌وی ژنان بەهیچ کلۆجیک نەبە دەست خودی خۆیان نەبە دەست میرد و نەبە دەست کەس و کاریان ماو بەتەواوی کەوتە ناو لەپی دەستی بیگانەکان و گورگە برسێهەکانی ناوکۆمەل و کەوتە دەستی دروستکەرانی جل و بەرگ و پۆشاکێ جوله‌کەو نەسرانی و هاندەرانی ئەو جل و پۆشاکە ناشەری و بی ئابروییانەو. هەر وەکو کەوتە دەستی بانگەشە کارانی یەکسانی ژنان بە پیاوان و بەناو پارێزەرانی مافە خوراو و پرفینراوەکانی ئافرەتان!!

ئابم شیوه نافرتهیان فریو داو له گریژنه یان بردو له پریگه ی راست و فیتره تی
خوایی لایان داو نافرته تی به سته زمانیان سهر لیښیواندو وهك رانه مه پری گورگ لیدراو
به دوا ی گورگه دوژمن وکله به تیژو بخوره که ی دا رای کردو مل به مل به دوا ی که وت!!

ئهی خوشکی موسلمانم : سه دان مه خابن! بینیت چو ن حه یاو شهرم سهر بردراو
داوین پاک ی چو ن دزراو زپینرا...!! ئایا هوشیارو به ناگا نایه یته وه و ئاورپیک له پاردوی خو ت
ناده یته وه بزانی داخو چی یان به سهر هیناوی وچی یان پی کردوی؟!

أرى خلل الرماد وميض نار

وأخشی أين يكون لها ضرام

فإنَّ النار بالعودین تزکی

وإنَّ الحرب مبدؤها كلام^(۱)

گورانی و موسیقا له چه ند دپریک دا:

خوای بالا ده ست و کار به جی ده فهرموی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ

الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ هُم عَذَابُ

مُهَيِّنٌ ﴿٦﴾ لقمان: ۶.

ئین و مه سعود له پرافه کردنی ئەم ئەم ئایه ته دا سی جار سویند به (والله الذی لا إله
إلا هو) ده خوات و ده لی: مه به سستی خوا له م ئایه ته دا گورانی گوتن و گوی بو گرتنیه تی^(۲).

(۱) واته: ده بینم که مه ترسی که وتنه وه ی ناگر له تروسکه ناگری بن خو له میش دایه . ده ی ده بی زور
ورد بین و به رچاو پو شن بین چونکه دوژمنانی ئیسلام هه میشه وابو مان له بو سه دان و خو یان مه لاس
داوه مه ترسیان هه روه کو مه ترسی سیسه ناگرو پشکو ی سیسه ماری گه شاوه ی ژیر خو له میش یاوه ک
کورد گوته نی (ناگری بن کایه وایه). ئهی خوشکا ن وئهی برایی موسلمانم ده بی وریاو چاو کراوه بین.
ئهدی نازانی ناگر به ربونه وه له دو پوشکه یا له دو چله چیلکه وه کلپه ده ستینی و داده گیرسی و ده
ته نیته وه له ش داده گریت، هه مو جه نگیکی گه وره و ولات کاول کهر وقر تیخه ریش سه رچاوه که ی له
قسه و گفتارو به رنامه پژی و بانگ کردنه وه سه رچاوه ده گریت. وه رگیژ.

(۲) تفسیر ابن کثیر ۱/ ۴۴۱.

پیغمبریش ﷺ فهرمویه‌تی: {لیکونن فی أمتی أقوامٌ يستحلون الحرَّ والحریر والخرم والمعازف} (۱).

ئیمامی أبوبکر رضی الله عنه فهرمویه‌تی: گۆرانی وژه‌نینی ئاوازه‌کان وگۆی بۆ گرتنی زورپنای شه‌یتان. هه‌روه‌ا هاوه‌لانی ئیمامی أبی حنیفه گوتویانه: گۆرانی گوتن و گۆی گرتن بۆ گۆرانی وئاوازه‌کان ده‌رچونه له له‌دین و چیژ وه‌رگرتن لی یان کوفره .

ئیمامی مالک کورپی نه‌سه‌س گوتویه‌تی: گۆرانی گوتن وگۆی گرتن بۆی لای ئیمه ته‌نیا خراپه کاران ده‌یکه‌ن وپیشه‌ی نه‌وانه. ئیمامی شافیعیش رضی الله عنه گوتویه‌تی: گۆرانی وپابواردن خو خه‌ریک کردن وکات به‌فیرۆ دانه‌و له‌کاریکی بی ناوه‌رۆک وپرو پوچ ده‌چیت .

ئیمامی أحمد رضی الله عنه گوتویه‌تی: گۆرانی گوتن دورویی له‌دلدا ده‌پوینیت. ئیمامی القرطبی رضی الله عنه گوتویه‌تی: گۆرانی وئاواز لیدان به‌قورئان وسوننه‌ت قه‌ده‌غه وحه‌رامه .

ئیمامی ابن الصلاح گوتویه‌تی: گۆرانی گوتن له‌گه‌ل لیدانی ئامیره‌کانی مؤسیقا به‌گۆرای زانایان حه‌رامه .

ئه‌ی خوشکی موسلمانم، ئه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی که‌خواو پیغه‌مبه‌ری خوات خوش ده‌ویت پیت ده‌لین: (فماذا بعد الضلال إلا الحق)؟! (۲)
* فتوا:

پ: بپاری شه‌رع چیه ده‌رباره‌ی گۆی گرتن بۆ گۆرانی و مؤسیقا، وحوکمی سه‌یر کردنی ئه‌و فیلم و زنجیرانه چی یه که‌ژنان تیایدا پوت وسفورن؟

(۱) رواه البخاري في صحيحه ۵۱/۱۰۰.

واته: زه‌مانیک دادیت له‌م ئوممه‌تی منه که‌س وگه‌ل وقه‌ومانیک په‌یدا ده‌بن که‌داوین پیسی واته‌ زینا وله‌به‌ر کردنی پۆشاک‌ی حه‌ریرو مه‌ی خواردنه‌وه وژه‌نین ولیدانی ئامیره‌کانی مؤسیقاو گۆرانی حه‌لال ده‌که‌ن. وه‌رگێر.

(۲) دوا‌ی هه‌ق له‌ناهه‌ق به‌ولاهه چی تر هه‌یه؟! وه‌رگێر.

وه لّام: گوی گرتن بۆ مؤسیقا و گۆرانی حه رامه وهیچ گومان له حه رام بونی دا نیه، له پیشینه ی پیاو چاکانی سه حابه کان وشوین که وتانه وه پیمان گه یوه گۆرانی دورویی له دلدا ده روینیت و گوی گرتن بۆ گۆرانی و مؤسیقا له رابواردن وقسه ی پرپوچ وبی و اتاو گوناحباریه و له شه ریه تی خوادا بیزاروه ههروه کو خوی گه وره ده فه رموی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ ﴿٦﴾ لقمان: ۶.

ئین مه سعود له شروقه ی ئه م ئایه ته دا ده لی: (والله الذی لا إله إلا هو إنه الغناء) واته سویندم به خوا که هیچ خویه کی تر له و به ولاره نین به هق به رستری مه به ستی خوی گه وره له م ئایه ته گۆرانیه. گومانی تیدا نیه که شروقه کردن و لیكدانه وه ی ئایه ته کان له لایه ن سه حابه وه به لگه یه و وه رده گیریت و کاری پی ده کریت وله پله ی سی یه مدایه له لیكدانه وه و شروقه کردنی قورئانی پیروزز چونکه شروقه کردن و لیكدانه وه ی قورئان سی پله ی هه ن که بریتین له له مانه ی خواره وه:

۱. لیكدانه وه ی قورئان به قورئان.

۲. لیكدانه وه ی قورئان به سوننه ت.

۳. لیكدانه وه ی قورئان به فه رموده ی سه حابه کان.

هه تاکو هه ندی له ئه هلی زانست وزانیاری تا ئه و راده یه ش ده رۆن که لیكدانه وه ی سه حابی حوکمی به رز کردنه وه (الرفع) هه یه، وه لی راسته یه که ی ئه وه یه که حوکمی به رز کردنه وه ی نیه، وه لکو نزیکترین قسه و گفتاره له راستیه وه. ههروه ها گوی گرتن بۆ گۆرانی و مؤسیقا که وتنه ناو سنوری ئه و کرداره یه که پیغه مبه ر ﷺ ناگادارمان ده کاته وه که خومانی لی بیاریزین ولی ی دوریکه وینه وه که فه رمویه تی: ﴿لیکونن اقوام من امتی یستحلون الحرّ والحریر والخمر والمعازف﴾. واته: زینا و خراپه کاری ومه ی خواردنه وه و له بهر

کردنی هه‌ریو به‌کاره‌ینانی ئاوازداره‌کان واته ژهنین ولیدانی ئامپیره‌کانی مۆسیقاو ئاوازه‌کان وکەیف و سه‌یف و پابواردن وه‌لّ په‌پین و داپه‌پین هه‌لّ ده‌که‌ن که‌خوای که‌وره لی‌ی هه‌رام کردون^(١).

له‌پروانگه‌ی ئەمه‌وه من ئامۆژگاریم ئاراسته‌ی بریانی موسلمان ده‌که‌م که‌خوایان دور بگرن له‌گویی گرتن بۆ گۆرانی و مۆسیقا وه‌مه‌یشه سلی زۆری لی‌ی بکه‌نه‌وه. به‌گۆته‌و پڕوپاگه‌نده‌ی ئەوانه فریو مه‌خۆن که‌ده‌لین: ئەهلی زانست وزانیاری واته زانایان پڕیگه‌یان داوه به‌گویی گرتن له‌گۆرانی و ئاوازه‌کان (المعازف) واته مۆسیقا، چونکه به‌لگه له‌سه‌ر هه‌رام بونی پون و ئاشکراو زۆرن. هه‌روه‌ها ته‌ماشاکردن و بینینی فیلمه‌ زنجیره‌یه‌یه‌کان که‌ئافره‌تیان تیدا بی‌ت و ئەکتەری ئافره‌تیان تیدا به‌شداره‌ هه‌رام و قه‌ده‌غه‌یه‌ مادام له‌و فیلمانه‌و به‌هۆی ئافره‌ته‌وه توشی گوناح و فیتنه‌ ده‌بی‌ت. ده‌بی‌ی ئەوه‌ش بزانیان که‌ ئەو قلیمانه‌ زۆریه‌ی زۆریان زیان به‌خشن نه‌ک سود به‌خش، هه‌تا که‌ ئەگه‌ر ئافره‌تیشیان تیدا به‌شدار نه‌بی‌ت. ده‌ی ئاخ‌ر خۆ به‌چاوی خۆمان ژن و پیاوانی به‌شدار بوی ئەو فیلمانه‌ ده‌بینن، که‌ژنه‌که‌کان پیاوه‌کان ده‌بینن هه‌رامه‌ بۆیان و که‌پیاوه‌کانیشمان ژنه‌ به‌شدار بوه‌کان ده‌بینن هه‌رامه‌ بۆیان. به‌زۆری وایه که‌مه‌به‌ستیان له‌گه‌لّ له‌کردن و به‌ره‌م هه‌ینان و په‌خش کردنی ئەو فیلمانه‌ زیان گه‌یاننده‌ به‌کۆمه‌لّ له‌پوی ئاکارو په‌وشته‌وه. داوا له‌خوای بالا ده‌ست وکار به‌جی‌ ده‌که‌م که‌موسلمانان له‌داو و شه‌پو فیتنه‌و ئاژاوه‌گی‌پری ئەو فیلم و زنجیره‌یی وگۆرانی و مۆسیقایه‌ بپاری‌زیت وکار به‌ستانمان بۆ چاک بکات بۆ ئەوه‌ی بواری خێرو به‌ره‌که‌تیان بۆ موسلمانان و گه‌ل و نیشتمانی موسلمانان تیدا بی‌ت. خوای گه‌وره ئیصلا‌حی ئی‌مه‌و ئەوانیش بکات. ئیدی خواش له‌هه‌موان زاناتره‌ (والله‌ أعلم)^(٢).

(١) رواه البخاري من حديث أبي مالك الأشعري أو لأبي عامر الأشعري.

(٢) ه.أ.ه (فتوى الشيخ ابن العثيمين من كتاب فتاوى المرأة ص ١٠٦) (أسئلة مهمة سؤال ١٣)

تیڤکه لای قه دهغه و جهرامه :

خوشکی موسلمانم .. ئەی گه وهه ری کۆمه لگا :

هه مو ئالتون وته لایهك ئەگه ر دزرا یا بزر بو یا خود شكا ده توانی قه ره بو بکریته وه
یا چاک بکریته وه ته نیا تو نه بی، کی ده توانی ئافرتهی موسلمانمی
بروادارو .. شه ره فمه ندو .. داوین پاک و به ئابرومان بو قه ره بو بکاته وه !! ?

* هه ره ها تی بگه ئەی خوشکی موسلمانم :

که له ئاسانکاری و چاره سه ری هه کساته کانی ئیسلام ئە وه یه که تیڤکه ل بونی هه ردو
په گه زی نیرو می ی لئ قه دهغه کردوینن بو به رژه وه ندی خو مان بو پاک پراگرتن و پاراستنی
شه ره ف و ناموس و که رامه ت و دورکه و تنه وه مان له گومانه خراپه کان (الشبهات).

دهی که واته پۆشاککی شه رعی بو تو وه ک قه لآو وه ک میڤگیک وایه که له بن سیبه ری دا
ده سه سییه وه و چیژ له شکۆمه ندیه که ی وه رده گریه ت. پۆشاککی شه رعی زیندان و کۆت
وزنجیره وه ری ره ش و چلکن نیه هه ره وه کو عه لمانیه کان و کلک و وابه سته کانی پۆژئاواو
پۆژه لات بو یان وینا کردوی وتی یان گه یاندوی. ئاگادار و وریا به وزۆر هوشیار به له فپرو
فی ل و ته له که بازیه کانیان. با ئەو گه وه ره به هادارو به نرخه، ئەو میوه پاک و خاوین و بی
گه رده والا نه بیته و مییش و مه گه زی لئ بنیشیتن به لکو با هه ره وه خوی چۆن خوی
په ره رده گارمان دروستی کردوه پاریزراو و په نهان و داپۆشراو بمینیتته وه و گورگه چاو
برسیه کانی ش باله دوره وه هه ر کسکه ی چاویان بیته.

* به لگه کان :

خوای بالا ده ست و کار به جی ده فه رموی: ﴿ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ
أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ
خُمْرَهُنَّ عَلَىٰ جُوهِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ

ءَابَاءَ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءَهُنَّ أَوْ إِخْوَانَهُنَّ أَوْ بَنِي
 إِخْوَانَهُنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّبِيعِينَ غَيْرِ
 أُولَى الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا
 يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ ^ط مِنْ زِينَتِهِنَّ ^ع وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ
 الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾ النور: ٣١ (١).

(١) واته: نه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ئافره‌تانی برودار بلیّ باچاویان له‌ئاست پیاوانی بیگانه‌دا دابخه‌ن
 و سه‌یریان نه‌که‌ن. و ناموس و عه‌وره‌تی خویان بپاریزن وله‌داوین پیسی و زینا خویان بپاریزن وله‌پریگه‌ی
 شه‌رعیه‌وه نه‌بیّت ئاره‌زوه سیکسیه‌کانی خویان جیّ به‌جیّ نه‌که‌ن . داوین پاک و به‌ ئابرو ب . باجوانی
 وزینه‌تی خویان بو پیاوانی بیگانه به‌ده‌رنه‌خه‌ن ، بیجگ له‌وه‌ی که‌له‌کاتی کارو فرمانی ئاسایی وه‌ک نان
 خواردن وئیش و کاری ناومال . با چارشینو و جل و به‌رگه‌کانیان به‌سه‌ر قه‌د و ملیاندا به‌ر بده‌نه‌وه زیی
 یان بلیّ باجوانی و نازو نوزی خویان بو پیاوانی بیگانه به‌ ده‌ر نه‌خه‌ن مه‌گه‌ر بو میرده‌کانی خویان ، یا
 بو باوکیان ، یان باوکی میرده‌کانیان ، یان بو کوره‌کانیان ، یان کوری میرده‌کانیان ، یا براکانیان ، یا
 کوری براکانیان ، یا کوری خوشکه‌کانیان ، یان ئافره‌تانی خویان واته ژئانی موسلمانان نه‌ک ژنی
 ناموسلمانان که‌له‌وانه‌یه لای پیاوانی ناموسلمان باسیان بکه‌ن و بییته هوی که‌وتنه‌وه‌ی قیتنه‌و
 فه‌سادی و خراپه . یان خوده‌رخستن بو که‌نیزه‌کانیان که‌مولکی خویانن یان بو نه‌و پیاوانه‌ی
 که‌پیوستیان به‌ ئافره‌تان نه‌ماوه و مه‌ترسی خیانه‌تیا نیه وه‌ک پیره پیاوه‌کانی په‌ک که‌وتو یانه‌و
 پیاوه گیلانه‌ی که‌له‌باره‌ی سیکسه‌وه هیچ نازانن و همو ویست و ئاره‌زویان ته‌نیا خوراک و پپرکردنی
 ورگیانه . یابو نه‌و منداله ساوایانه‌ی که‌هیشتا بالّح نه‌بون و سه‌وداسه‌ری په‌گه‌زی یان نه‌که‌وتوته میشک
 و دلّ و ده‌رونه‌وه . هه‌روه‌ها پیّ یان بلیّ: با ئافره‌تانی برودار پیّ یان به‌زه‌ویدا نه‌کوتن بو نه‌وه‌ی ده‌نگی
 زینگ و هوپو خرنگه‌ی خشلّ و زیپو زه‌به‌ره‌و پاوانه‌کانیان به‌رز نه‌بیته‌وه و وه‌ک ئاگاداری ووریا
 کردنه‌وه‌ی نامه‌حره‌مان و به‌خه‌به‌ر هیئانی پیاوانی بیگانه . هه‌روه‌ها عه‌ترو شته‌بون خوشه‌کانیش
 سه‌رنج پاکیشهرن و حه‌رامه به‌کار هیئانیان . هه‌روه‌ها هه‌ندی پۆشاک‌ی جوان و پرازوه‌و زاق و بریقه‌دار

هروهها پیغهمبەر ﷺ فهرمویهتی: {إِيَّاكُمْ و الدخول على النساء} فقال رجلٌ من الأنصار: يا رسول الله: أفرأيت الحمو؟ يعني أقارب الزوج - فقال ((الحمو الموت)) (١) متفق عليه.

هروهها له فهرموده يهكي تردا ﷺ فهرمویهتی: {لايخلون رجلٌ بامرأة فإن الشيطان ثالثهما} رواه أحمد بإسناد صحيح. (٢) هروهها ﷺ فهرمویهتی: {لأن يُطعنَ في رأسی أحدكم بمخيطٍ من حديدٍ، خيرٌ له من أن يمس إمرأة لا تحلُّ له} رواه الطبراني والبيهقي وهو حديث حسن (٣).

لهئه سماي كچی ئه بوبه كری سديقه وه ﷺ ده گيړنه وه كه گوتويه تی: ئيمه هه ميشه دم وچاومان له به رامبه ر پياواندا داده پوښی (٤).

هه ر له م جوړه ن دروست نيه له بهر بكرين بو دهره وه وبو ناونا محره مان. دهی بړواداره كان په شيمان ببنه وه و توبه بكن و هه موتان بو لای خواي بالا دست و كار به جي بگه رينه وه و ورنه وه سهر ريگه ي راستي خواي ريگه ي قورئان وسوننه ت و به دواي كويړه ريگايان مه كه ون بو ئه وه ي له لای خواي گوره يا خواي گوره سهر به رز و سه رفران تان بكا ت له دنيا و له قيامه تدا. وه رگيړ.

له (عيمان عبدالعزيز محمد. ته فسيري قورئاني پيروژ ج ٩، ١٩٩٧). وه رگيړاوه. (وه رگيړ)

(١) ئه ي بړواداران هه رگيز نه كهن له گه ل ژناندا تيكه ل بېن . يه كيك له پشتيوانان گوتی: ئه ي په سولي خوا : ماله خه زورانيش واته خزم وكه س و كاري ميړد - فه رموی: ((ماله خه زوران هه ر مردنه)) واته مردن باشتره له تيكه ل بونيان (وه رگيړ).

(٢) واته: ژن وپياويك به يه كه وه نابن ويانا ميښنه وه كه شه يتان سي يه م كه سيان نه بيت. واته ئه گه ر ژن وپياويك به يه كه وه مانه وه وبه يه كه وه وه ستان وتيكه ل بون ئه وه شه يتان سي يه مين كه سيانه. (وه رگيړ).

(٣) واته: ئه گه ر دهرزيه كي ئاسن به چه كوش له سهر سهرت دابكوتن باشتره له وه ي بهر ژنيك بكه ویت كه ليټ حه لال نيه. (وه رگيړ).

(٤) رواه الحاكم وقال: إسناده صحيح على شرط الشيخين.

ئالیرهدا ده‌زانی و بۆمان دهرده‌که‌وئیت که وئنه‌کانی تیکه‌ل بونی حه‌رام له‌م چه‌ند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا گرد ده‌بنه‌وه:

(۱) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی کچان له‌گه‌ل کوره‌م مام وپوره‌کانیاندا (کوپانی خوشکی باوکی).

(۲) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی کوره‌خال وکوره‌پوره‌کانی (کوپانی خوشکی دایکی).

(۳) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی له‌گه‌ل برای می‌رد سه‌باره‌ت به‌ژنه‌که.

(۴) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی له‌گه‌ل خوشکه‌کانی ژن له‌گه‌ل می‌رده‌که‌یدا.

(۵) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی برای شیریه‌ی ژن له‌گه‌ل خوشکه‌کانی خوشکی شیریه‌ی.

(۶) مانه‌وه‌و تیکه‌ل بونی ده‌زگی‌رانی کچ له‌گه‌ل کچدا و چونه دهره‌وه‌یان پیش‌ماره

برین به‌لکو ته‌نیا نه‌وه‌نده‌ی بۆ هه‌یه به‌ئاماده بونی به‌خوکه‌رو

سه‌ریه‌رشتیاری کچه‌که ته‌ماشای بکات نه‌گه‌ر مه‌به‌ستی هاوسه‌رگی‌ریتی له‌گه‌ل‌دا

هه‌بی‌ت.

(۷) سه‌رکه‌وتنی بوک وزاوا بۆ سه‌ر دوانگه‌و نه‌و شوینه‌ی بۆیان ئاماده‌کراوه

له‌پۆژی گواستنه‌وه‌داو له‌پیش‌چاوی ژناندا.

(۸) سه‌رکه‌وتنی خزمانی بوک وزاوا بۆ سه‌ر دوانگه‌و نه‌و شوینه‌ی که‌بۆیان ئاماده

کراوه له‌پیش‌چاوی خه‌لکی دا.

(۹) کارکردن و خزمه‌تکردنی پیاوان وژنان به‌تیکه‌لی له‌ئاهه‌نگ و به‌زمی هه‌ندی له

ئوتیل و میوانخانه‌کاندا هه‌روه‌کو له‌هه‌ندی له‌ئاهه‌نگه‌کانی بوک گواستنه‌وه‌دا

ده‌یان بینین .

(۱۰) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی ژنان وپیاوانی بیگانه به‌یه‌که‌وه به‌گشتی به‌بیانوی

نه‌وه‌ی که‌دل‌مان پاکه و نیه‌تی خرابه‌مان له‌دل‌دا نیه. یا ده‌لین: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ

بِالنِّيَّاتِ) واته‌که هه‌مو کرده‌وه‌یه‌که به‌نیه‌ته. ده‌ی ئیمه‌ نیه‌تی خرابمان نیه.

- (۱) مانەوہی ئەوژنانەى كە پەك كەوتەكارن وبەسالآچون (القواعدمن النساء) لەگەل پياوانى بېگانە، بەلكوشەرح ھەر ئەوئەندەى رېگە پيداون كەتەنيا دەم و چاويان بەدەربخەن. وەئەگەر خۆبپاريزن وخۆدابپوشن باشترە بۆئەوان
- (۱۲) تىكەل بون و مانەوہى ژنان بەپياوانى بېگانە بەبيانوى ئەوہى كەخزمەو كەھۆزوعەشېرەتە .
- (۱۳) ئاسان كارى وچاوپوشى كردن لەتىكەل بونى كچان لەتەمەن وسالى بالعى دا بەگەنجان وبەپياوانى بېگانە بەبيانوى ئەوہى كەگوايە ھيشتا مندالن وچيان لەسەرنىە .
- (۱۴) تىكەل بونى ژنانى خزمەتچى وكارەكەر بەپياوان لەمالدا .
- (۱۵) تىكەل بون ومانەوہى شۆفېرو خزمەتكارانى پياو لەگەل ژنانى مال .
- (۱۶) مانەوہى شۆفېرى تەكسى و (صاحب اللوموزين) لەگەل ژندا لەناو ئۆتۆمبيل وماشېندا .
- (۱۷) ھەرودھا مانەوہى شۆفېرى سەيارە بەژنان لەناو ماشېندا .
- (۱۸) حەج كردن ھەندى لەژنان و سەفەر كردنيان لەگەل نامەحرەمان دا.
- (۱۹) تىكەل وبونى خزمەت كارانى پياوژن لەگەل رېبوارو گەشتياران لەناو فرۆكەو كەشتى يەكاندا.
- (۲۰) تىكەل بونى قوتابيانى كچ وكوپ لەپۆلەكانى خويندن و لەقوتابخانەكان وپەيمانگاوازانكۆكاندا.
- (۲۱) وانە گوتنەوہى ژنان بەپياوان لەزانكۆو كۆليژو قوتابخانەكان وھەرودھا وانەپيگوتنى پياوان بەژنان راستەوخۆ.
- (۲۲) تىكەلآو بونى خويندكارانى كە بۆدەرەوہ دەنيردريں لەگەل خاوخيزانى رۆژئاوايەكان و نيشتەجى بونيان لەگەلئياندا ولەيەك مال و خانودا.

(۲۳) بانگ هیشتکردنی ژن بۆ دەرس پێ گوتنی مندالان لە پۆله‌کانی خویندنی سەرەتایی ، بانگ هیشتنیککی پیس و خراپه ویه‌که‌مین پله‌یه له پرۆسه‌کردن و ئاسایی بونی تیکه‌لی .

(۲۴) بانگ هیشتکردنی ژنان بۆ ناردنه دەر‌وه‌یان به‌بیانوی به‌شارستانی کردنی خویندنی بالا، وه‌موئه‌وه‌ی که ده‌بیته هۆی ئاسایی وینا کردن به بیروبوچونه رۆژئاواییه پوخینه‌ر هه‌ره‌س پێ هینه‌ره‌کان .

(۲۵) تیکه‌ل‌وبونی خویندکارانی کورۆ کچ له‌پۆله‌کانی خویندنی بالا به‌بیانوی خویندن ولیکۆلینه‌وه‌ی مه‌یدانی .

(۲۶) مانه‌وه‌وتیکه‌ل‌او بونی پیاوانی چاودیرو سهرپه‌رشتیار به‌سه‌رنامه زانکۆیه‌کان له‌گه‌ل خویندکاره‌کانی کچ به‌بیانوی سهرپه‌رشتیاری کردن به‌سه‌ر نامه‌کاندا .

(۲۷) مانه‌وه‌ی تیکه‌ل بونی مامۆستایانی تاییه‌تمه‌ندو پسپۆری پیاوان له‌گه‌ل خویندکارانی کچ به‌بیانوی دەرس پێ گوتن .

(۲۸) بانگ هیشت کردن بۆئاماده‌بون له‌ئێواره کۆره‌شعیریه‌کان ویدیه‌نیه‌(اللقاء) زانستی وموحازه‌ره جوربه‌جوره‌کان که هه‌ندی له‌ژنان وله‌پیاوان ده‌یخه‌نه رو وپیش‌کەش ده‌که‌ن ژنان وپیاوان تیايدا پال به‌پالی یه‌کتريه‌ وه‌تی‌ی دا ئاماده‌ ده‌بن .

(۲۹) تیکه‌ل بون ومانه‌وه‌ی سیسته‌رو نوژداره‌کان به‌پیاوانی بیگانه هه‌تاکوئه‌گه‌ر پیاوانی برین پیچ و نوژدارانیش بن .

(۳۰) مانه‌وه‌ی نوژداری پیاو له‌گه‌ل سیسته‌رو نوژداری ژن (الطبية) .

(۳۱) مانه‌وه‌ی نوژداری پیاو له‌گه‌ل نه‌خۆشی ژندا که‌نامه‌هره‌می بیته .

(۳۲) خۆده‌رخستنی ژن بۆ نوژداری پیاو به‌بێ هۆ یابێ ئەوه‌ی پیویست بکات یاله‌کاتی بونی دکتۆری ژندا .

- (۳۳) تیکه ل بونی ژنان وپیاوان له ئاهه ننگه کانی خواحافیزی و بهر پیکردن و پیشوازی لیکردن و هندی له بونه کاندای .
- (۳۴) تیکه ل بونی ژنان به پیاوان له تاقبگه نوژداریه کان ودهرمان خانه کان به بیانوی پیداو یستییه کانی کارکردن .
- (۳۵) تیکه لا و بونی ژنان و پیاوان له یاریه کان و شوینه کانی کات به سه بریدن و پابواردن به بیانوی پوژی خیزانه وه (یوم العائله).
- (۳۶) تیکه لا و بونی پیاوان و ژنان له چیشتخانه کان و کافتریا کاندای به بیانوی جیگای تایبته بو خیزان (جناح خاص للعائلات أو قسم العائلات).
- (۳۷) تیکه لا و بونی پیاوان و ژنان یامانه وهی ژن له گه ل خواوهنی پیشانگاو دوکانه کان.
- (۳۸) تیکه لا و پیاوان و ژنان له مه لبه نده کانی کرپین و فروشتن (سوپه رمارکیته).
- (۳۹) سه فهر کردنی ژنان به ماشین یافروکه یاپاسه کانی نه فهر هه لگر و ههر شتیکی تر به بی محرهمی خوی.
- (۴۰) تیکه ل بونی ژنان و پیاوان له یاریگاو نادیه کان شوینه پله پله بییه کانی دانیشن (المدرجات).
- (۴۱) یاری و کاره وهرزشیه کانی ژنان و دامه زرانندی تیمی وهرزشی بو ژنان حه تمه ن ده بیته هوی تیکه لی و ده رکه وتنی له ش وداوینی (العورات).
- (۴۲) تیکه لا و بونی ژنان و پیاوان له سهیرانگان و باخچه گشتیه کان و که نار ه کانی ده ریاکان.
- (۴۳) تیکه ل بونی ژنان و پیاوان له کاتی گه شت و گوزاره کان و هه روه ها له کاتی چونه ده روهی ژنان و پیاوان به یه که وه بو گه شت و گوزار کردن وله کاتی ناماده بون و کو بونه وهی ژنان و پیاوان له سالونه کانی سینه ماکان و سهیره ک و شانوگه ریه کان و گولی شوینی تری گشتی و شوینه کانی تیدا پابواردن و کات به سه ر بردن.

(۴۴) وینه‌گرتنی ژنان له‌لایه‌ن وینه‌گه‌رانی پیاوه‌وه.

(۴۵) تیکه‌لاو بونی ژنان به‌پیاوان له‌بۆنه‌کان و ئاهه‌نگه‌ داهینراوه‌کان (البدعیة) ی وه‌ک: ئاهه‌نگی یادی له‌دایک بونی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و نیوه‌ی مانگی شه‌عبان وشه‌وی شه‌وره‌وی و به‌رز بونه‌وه (الإسراء والمعراج) و گه‌لیکی تر شه‌روه‌کو له‌هه‌ندی له‌ولاتانی موسلماناندا به‌ناوی ئایینه‌وه ده‌گێردرین خوا په‌نامان بدات.

(۴۶) تیکه‌لاو بونی ژنانی پیشکesh که‌رانی به‌رنامه‌کان له‌ئاهه‌نگه‌کان و له‌بۆنه‌کان و له‌سه‌ر ئیستگه‌و ته‌له‌فزیۆن و که‌نال‌ه‌کاندا به‌پیاوانی بیگانه.

(۴۷) تیکه‌لاو بونی ئه‌کته‌رانی ژن له‌گه‌ل ئه‌کته‌رانی پیاو له‌فیلمه‌کان و زنجیره‌کاندا و ئه‌نجامدانی گه‌لی کارو کرده‌وه‌ی بی شه‌رعی.

(۴۸) چونه‌ریزی سه‌ربازی و به‌شداری کردنی ژنان له‌سه‌ربازی مه‌یدانی دا به‌تایبه‌تیش له‌گه‌ل پیاواندا.

(۴۹) کۆرۆکۆبونه‌وه تیکه‌لیه‌کانی نیوان ژنان و پیاوان له‌هه‌ر فه‌رمانگه‌و کاریک دا بیته‌ به‌بیانوی لیکۆلینه‌وه‌و تووژینه‌وه‌ی بابه‌ت و ئاریشه‌و ته‌نگزه‌کان.

(۵۰) داواکردن له‌ژنان بۆ هاوبه‌شی و هاریکاری و کارکردن له‌و کارانه‌ی که‌تایبه‌تن به‌پیاوان وه‌ک شوڤیری و لیخوڕینی فرۆکه‌و شه‌مه‌نده‌فه‌رو که‌شتیه‌کان و ماشینه‌کان.

(۵۱) کارکردن له‌وه‌زیفه‌ی پازگری (السكرتیره) دا له‌به‌ر بونی ئه‌و هه‌مو خۆپازانه‌وه‌و پوتی (السفور) و تیکه‌لی و مانه‌وه‌ی حه‌رام و ناشه‌رعی تیدا هه‌یه‌ ده‌بیته‌هۆی رودانی خراپه‌و فیتنه‌.

(۵۲) هه‌رکاریک که‌بیته‌هۆی تیکه‌ل بونی ژنان له‌گه‌ل پیاوان وه‌ک کارکردن له‌کارگه‌کان و له‌شوینه‌گشتیه‌کانی تر دا به‌یانوی پتر کردنی به‌ره‌م هینان و هاریکاری کردنی ژن له‌گه‌شه‌کردن و به‌ره‌و پیش بردنی کۆمه‌لگادا.

۵۳) تیکه ل بونی پیاوانی موسلمان به ژنانی ناموسلمان به بیانوی ئه وهی که ئه وانه کافرن یا مانه وه له گه لئاندا .

ئه مانه و گه لی وینه ی تری حه رام له وینه کانی تیکه ل بونی ژنان و پیاوان .
* فتوا :

پ: بریاری شهره چیه له سه ر ئالوگورکردنی نامه له نیوان گه نچ ولوانی کوربوکچ دا، به مه رجی که ئه و نامه گورپینه وه یه هیچ خراپه و خراپه کاری و دلداری و ئه وینی تیدانه بیته ؟

وه لام: هیچ مروفتیک بوی نیه نامه و نامه گورپینه وه له گه ل ژنیک دابکات که بیگانه بیته به ئه و له بهرلی که وتنه وه و رودانی فیتنه و ئاشوب و خراپه کاری، نامه نیر له وانیه و دابنی که نامه ناردن و ئالوگورکردنی نامه له نیوان ژن و پیاودا چی تیدا نه بیته و گوناح نه بیته، به لام نه خیرشه ی تان به رده وام له نیواندایه تا وایان لیده کات دلی هه ردولا ده گوری و توشی خراپه و خراپه کاریان ده کات.

پیغه مبه ر (رضی الله عنه) فه رمانی کردووه که: هه رکه سیک گوئی ی له ده ججال بو بالی ی دوربکه ویتته وه، هه روه ها هه والی پیداوین که پیاو برپا داره و ده ججال بولای ده چیت و به رده وام له گه لی داخه ریکه هه تاکو توشی فیتنه و ئاشوب و خراپه کاری ده کات، ده ی که نامه و نامه گورپینه وه له نیوان لاوانی کیژو کوردا فیتنه و ئاشوبییکی زورگه وره و مه ترسیه کی زور هه یه که به دلنیا ییه وه زورپیویسته خوتانی لی دوربگرن ونزیکی نه بنه وه، هه رچه نده بابای پرسا بلی: ئاخرخو ئه و نامه و نامه گورپینه وانه هیچ باسی دلداری و ئه وینی تیدا نا کریت و ته نیا چاک وچونی وهه وال پرسینه .

به لام نامه و نامه گورین (المراسلة) له نیوان پیاوان بو پیاوان و ژنان بو ژنان هه چی تیدانیه مه گه ر کاریک یا فه رمانیکی قه ده غه کردن له نیوانیاندا هه بیته. { أ.ه. (الشیخ ابن جبرین، فتاوی المرأة ص ۴۴) } .

پرسیار و وه‌لام

- پ: سیفات و جیاکه‌ره‌وه‌کانی کیژو ژنی شارستانیته و نمونه‌یی چیه؟
 وه‌لام: ژنی سارستانیته‌تی و نمونه‌یی گه‌لیک سیفاته و جیاکه‌ره‌وه‌ی هه‌ن که‌ده‌کری له‌م
 چهند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا کورتیان هه‌لینین:
- ۱_ بیروباوه‌ره‌که‌ی (عقیدتها): ده‌بی له‌سه‌ره‌یه‌ره‌و پرؤگرامی نه‌هلی سوننه‌ت وجه‌ماعت
 بیته.
- ۲_ په‌یره‌و پرؤگرامی (منهجیها): نه‌وه‌ی خوای بالاده‌ست و کاربه‌جی و پیغه‌مبه‌ری خواجه‌
 گوتویانه.
- ۳_ ئاکارو ره‌وشتی (خلقها): ده‌بی ئاکارو ره‌وشتی ژنی برودارئاکارو ره‌وشتی ئیسلامی
 به‌ه‌ادار بیته.
- ۴_ ره‌وشته‌ت و سه‌ره‌به‌رزیتی (آدبها): ده‌بی حه‌یاوشه‌رم و داوین پاک‌ی و پاک‌ و خاوینی
 و پو‌شاک‌ی ئیسلامی بیته.
- ۵_ پیشه‌نگیتی (قدوتها): کیژان و ژنانی برودار ده‌بی پیشه‌نگی یان دایکانی بروداران
 و ه‌اوه‌لان و ژن چاکانی پیشینه‌بن و شوینی نه‌وان هه‌ل بگریته‌وه و به‌مو شوین پی‌ی
 نه‌وان بزرنه‌کات.
- ۶_ خو‌شه‌ویستی بوکی بیته (محبتها): کیژان و ژنانی موسلمان‌ی برودارده‌بی ته‌نیا
 خاوی پیغه‌مبه‌ری خوا و نه‌وانه‌که‌پا به‌ندن به‌دینی خاوه‌ خو‌ش بون و جوئی له‌وان که‌سی
 تری خو‌ش نه‌ویته.
- ۷_ مانه‌وه‌ی (خلوتها): مانه‌وه‌وتیکه‌لی کیژو ژنی موسلمان‌ی برودارده‌بی ته‌نیا له‌گه‌ل
 نه‌وه‌که‌سانه‌دا بیته که‌محره‌منی و له‌پیناو بیرکدنه‌وه له‌پوژی دوا‌یی و مال‌ی دوا قوناغ
 و تیدامانه‌وه هه‌تا هه‌تایه بکاته‌وه و نه‌و کردارانه‌ی که‌پیش خوی و ه‌ری‌ی کردون بو پوناک
 کردنه‌وه و پو‌شن کردنه‌وه‌ی گو‌رو ته‌نگه‌به‌ری دو دیواری گو‌ر و ده‌بی له‌دنیا‌دا هه‌میشه
 له‌به‌ر چاوی بن تانه‌توانیته‌ کاری خراپ و سه‌ره‌پیچی خاوی پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله بکات.

۸- هاوړی ودهسته خوشکانی(صدیقتها): دهبی هاوړی ودهسته خوشکانی کیژو ژنی موسلمان همو کیژو ژنیکی موسلمانې بړوادار وبن که پابه ند بن به نایین وپروگرام وپهیره وی خواوه .

۹- رقی له کی بیته وه(بغضا): دهبی کیژو ژنی موسلمان همیشه رقی له جوله که و فله کان و دو پوان وعه لمانیه کان وبانگه شه کارانی ساخته یی نازادی ژنان بیته وه .

۱۰- دوژمنه که ی(عدوها): همو گورانی وموسیقواو گورانی بیژیک وپاواردن وهه او نارزو همو هوکاریکی پاواردن و له همو پوژنامه و گوفاړیکی که وینه ی پوت وبی ناپړویی بلاو ده کاته وه به دوژمن وناحه زی خوی بزانیته، هه روه ها رقی له همو بیرو بوچونیکی نه خوښ وگنده ل وپیس وبی ناوهرؤک وخراپ بیته وه. هه روه ها رقی له همو زنجیره و فیلمیک بیته وه که دلداری وعیشق وئوین وسه ر لیشیواوی وخولی ون بون په خش ده که ن وړقی له همو نافرته تیکی پوت وسفور و خورازینه ره وه وله همو ئه وانیه که خوی په روه ردگار له خو توره ده که ن بیته وه هه مویان به دوژمنی خوی دابنی.

۱۱- سور بون وپیدا گرتنی(حرصها): دهبی کیژو ژنی موسلمانې بړوادار همیشه سور بیته له سره توبه کردنیکی راستگویانه به همو مه رجه کانیه وه خوی گه ورهش لی بورده یه و به به زه ییه .

۱۲- هونراوه وئده بیاتی(شعرها): دهبی هونراوه وئده بیاتی کیژو ژنی موسلمان له کانی وسه رچاوه ی شیعو وئده بیاتی پاکی ئیسلامیه وه سه رچاوه بگریته نه ک شیعو وئده بیاتی ده به ننگ وسوکه له .

۱۳- هاوسه ر گیریته(زواجها): دهبی خوشکانی موسلمان هاوسه رگیریته موسلمانانه بیته وله گه ل موسلمانانی بړواداری پابه ند بیته وماره برین وگواستنه وه شی هه ر موسلمانانه و به پی ی به رنامه ی خوا بیته و دور بیته له به زم وپه زم و ناهه نگی گیران وگورانی وموسیقواو که یف وسه یف وسه ماو سوردان وسه رکه وتن بو سه ر دوانگه و شوینی گشتی دیاری کراو

ئەو شوینانە‌ی کە بۆ ئەم مەبەستە ئامادە کراون واتە بۆ ئاھەنگ گێڕانی پۆژوشە‌وانی بوک و زاواپتی (الکوافیر) (۱).

۱۴- ماوە‌ی پشودان و بوارە‌گانی (اجازت‌ها): پێویستە خوشکانی موسڵمان ماوە‌ی مۆلە‌تیان یاخود کاتی دەست بە‌تالی و بی ئیشیان لە‌خویندە‌ووە و فیر بون و زانست و زانیاری دا بە‌سەر بە‌رن و بۆ لە‌بەرکردنی قورئان و سونەت بە‌کاری بە‌هینن، ھەرۆھە‌ بۆ گیان ئاسودە کردن و بە‌سەر بردنی کاتە‌گە‌یان بە‌ھۆکارە‌ رینگە‌ پیدراوہ‌کان (المباحة) ئە‌نجام دە‌ن. باماوہ‌ی پشودان و مۆلە‌تە‌کانیان بە‌چونە‌ دەرە‌وہ‌ی ولات بە‌تایبە‌تی بۆ ولاتە‌ بیانیہ‌ ناموسڵمانە‌کان چونکە‌ حە‌تمە‌ن لە‌ و سە‌ردانانە‌دا توشی گوناح و گوناحکاری دە‌ن.

۱۵- کات بە‌سەر بردن و رابواردنە‌گانی (لھو‌ها): دە‌بی خوشکی موسڵمان کات بە‌سەر بردن و رابواردنە‌گانی بە‌شتی پرپوچ و بی شە‌رعی بە‌سەر نە‌بات، بە‌لکو دە‌بی بە‌شتە‌ شە‌رعی و رینگە‌ پیدراوہ‌گانی بە‌سەر بە‌ریت. چونکە‌ نە‌فسی مرؤف ھە‌میشە‌ خوازیاری خۆشیە‌کانە‌و

(۱) لە‌ولاتی خۆشاندا ئیستا فیر بون و کردویانە‌ بە‌عادەت و نە‌ریت یان ھۆلی شایب و ئوتیلی تاییبە‌تیان بۆ ئاھەنگ گێڕانی گواستە‌وہ‌ی بوک گواستە‌وہ‌ دروست کردن، یاخود لە‌دە‌شت و دەرە‌کان و ناو دارستانە‌کان و لە‌ دەم جادە‌ و رینگە‌ گشتیە‌کاندا شوینیک تە‌رخان دە‌کە‌ن بۆ گێڕانی ئاھەنگ و زە‌ماوہ‌ندی بوک و زاواو خە‌لگیکێ زۆری بۆ داوەت دە‌کە‌ن و کارتیا بۆ دە‌نیرین کە‌ لە‌ فلان شوینە‌ فلان پۆژە‌و فلان دە‌م ژمیرە‌ ئامادە‌ بن و ئە‌و ھە‌مو خە‌لکە‌ بە‌سەر خۆیان دە‌گێرن و تپیی موسیقاو گۆرانی بیژە‌کان بانگ دە‌کە‌ن و ژن و پیاو تیکە‌ل دە‌بن و ژنان بە‌جۆرێک خۆ بۆن خۆش و خۆ دە‌پازیننە‌و ھەر مە‌پرسە‌ . بە‌زم و پە‌رمیکێ ئە‌وتۆ ئە‌و پۆژە‌ دە‌سازێ ھەر خوا دە‌زانێ چە‌ندە‌ گوناح و بی شە‌رعی و بی فرمانی خوای تیدا دە‌کریت و خوای گە‌ورە‌ لە‌خۆیان توپە‌ دە‌کە‌ن و دە‌رپە‌نجین. دیارە‌ ئە‌مە‌ سیفە‌تی بابای موسڵمانی برپوادارو پابە‌ند نین بە‌دینی خواوہ‌ . و پیرای ئە‌وہ‌ی کە‌ بە‌رە‌کە‌ت و خیر لە‌و ھاوسەرگیریتیە‌و نە‌ لە‌مال و نە‌ لە‌ وە‌چە‌کانیاندا چاوە‌پروان دە‌کریت و ھە‌ریە‌کە‌ش لە‌و خە‌لکانە‌ی کە‌ لە‌و جۆرە‌ ئاھەنگانە‌دا بە‌شداری دە‌کە‌ن و ھەرۆھە‌ بوک و زاوا و ھە‌ردو کە‌س و کاری بوک و زاواش بە‌کۆلیک گوناحوہ‌ دە‌گە‌ریننە‌و بۆ لای خوا ئە‌گەر تۆبە‌ی راستە‌قینە‌ی لە‌سەر نە‌کە‌ن. خوای بالا دە‌ست و کاربە‌جی پە‌نامان بدات (وہ‌رگێپ).

نارهزو دهکات(تمل) بویه دهبی مرؤف ههمیشه جلهوی نهفسی خوی بگریت وبوی شل
نهکات وبهسهر نهفسی خویدا زال بیت.

۱۶- گهشت وگوزارهکانی(تزهتها): خوشکی موسلمان دهبی ههمیشه ولهکاتی گهشت
وگوزارهکانی داتیپرامان ولی ورد بونهوهو بیر کردنهوهی له دروست کراوهکانی خواو تواناو
دهسهلات وزانست وبهزهیی وبهخشندهکانی خواو گیان ناسوده کردنی خوی بیت.

چر پاندنیک به‌گویی بوک و زاوادا:

خوشکی موسلمانم – نه‌ی کیزانی نیسلام:

- بزانه که‌هاوسه‌رگیریتی سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ره صلواته‌الله‌علیه‌وسلم بویه پیغه‌مبه‌ره صلواته‌الله‌علیه‌وسلم فه‌رمویه‌تی: {فمن رغب عن سنتی فلیس منی} (۱).
- بویه زور وریابه وه‌رگیز خوت له‌شو کردن وهاوسه‌رگیریتی مه‌گره‌وه به‌بیانوی خویندن وپروانامه به‌ده‌ست هی‌نان، یابه‌بیانوی کار کردنه‌وه.
- هه‌ر که‌سیک له‌ئه‌هلی دین وئاکارو ره‌وشتی جوان هاته داخوازیت شوی پی‌بکه‌و نارازی مه‌به هه‌روه‌کو گوتراوه: {فانه ان احبها اکرهما، وان ابغضها لم یهنها} (۲)
- ماره برین واته بری ماره‌یی باش و به‌ره‌که‌تدار ئه‌وه‌یه که‌تا که‌م بی‌ت باشتره‌و خه‌رجی وتی چونی که‌م بی‌ت وده‌بی تا بوی ده‌کری‌ت داواکاری که‌متر بی‌ت و زور قورسایی نه‌خاته سه‌ر هاوسه‌ره‌که‌ی. {اکثر النساء بركة أقلهن مؤنة} (۳).
- نه‌ی گه‌وه‌ری داپوشاراوی چاکه کار : پیغه‌مبه‌ری خوا صلواته‌الله‌علیه‌وسلم فه‌رمویه‌تی: {تنکح المرأة لأربع، لجمالها ولحسبها ولما لها ولدینها.. فاطفر بذات الدین تربت یداک} (۱). ئایا تو پابه‌ندیت به‌دینه‌که‌ته‌وه؟!

(۱) واته: هه‌ر که‌سیک پشت له‌سوننه‌تی من بکات ئه‌وه له‌من نیه. واته موسلمان نیه. (وه‌رگیز).

(۲) ئه‌گه‌ر خو‌شه‌ویستی له‌نیواندا پرسکا به‌راستی ئه‌وه ری‌زی لی ده‌گری‌ت، وه‌به‌پی‌چه‌وانه‌وش هه‌رگیز ری‌ز له‌نیوانیادا نابیت. چونکه ئه‌وه‌ی له‌ئه‌هلی دین و خوا په‌رستی بی‌ت هه‌میشه له‌سه‌ر بنه‌مای خو‌شه‌ویستی خواو دین مامه‌له ده‌کات و ری‌زو خو‌شه‌ویستی‌ه‌کیان له‌سه‌ر بنه‌مای ئیمان‌ه‌وه ده‌بی‌ت که‌هه‌رگیز بناغه‌ی ناله‌قی‌ت و هه‌میشه پته‌وو ساخله‌مه. وه‌رگیز.

(۳) باشترین و به‌به‌ره‌که‌ت ترینی ژنان ئه‌وانه‌ن که‌که‌مترین داواکاری و خه‌رخی و مه‌سه‌ره‌ف له‌هاوسه‌ره‌کیان ده‌که‌ن و به‌قه‌ناعه‌تن. (وه‌رگیز).

- ئەى كىژى چاك وپەوشت بەرز: پېغەمبەر (ﷺ) فرمويەتى (الدينامتاع وخير متاعها المرأة الصالحة). (۲)
- دوربكه وه له ئەلقەى (الدبلة) دەزگىرانيەتى (الخطوبة) چونكە ئەمە له رەوشت وعادەتى نەسرانيەكانە.
- سوربە له سەرئاهەنگى گواستنە وهى ئىسلامى وبەپىئى شەرىعەتى خواوخالى له هەمو شتىكى بى شەرىعى وخراپ وناپەسەند وهك .
- ديارى كردنى شوينك بۆئاهەنگ گىران لە دەشت و دەر ياخود لە شوينە تايبەتەكانى ئاهەنگ گىران كە شوينىكى بەرز هەيه وهك سەكۆيكە وبوك وزاوابەيه كە وه سەر دەكەون وبەجل وبەرگى ناشەرىعە وه لەپيش چاوى ئەو هەمو خەلكە بانگ كراوه و كۆبوە وه تىكە لاوى ژن وپياو. يالە دەشت و دەرو مېرگو و مېرغوزارەكانى بەهار لە دەشت و چۆلەكان.
- هينانى تيمى گۆرانى و مۇسقىا وبانگ كردنى گۆرانى بىژانى ژن وپياو . چونكە ئەمە حەرامە و هەروەها دەبىتە هۆى بە فيرۆدانى مال و سامان.
- ليدانى شىرىتى گۆرانى و مۇسقىا له بلند كۆكانە وه. وهروەها سەما و سورپدان و گۆرانى گوتن لە لايەن كچانە وه.
- وینەگرتنى فۆتوگرافى يا بە فيديوئى . له بەرچەند هۆيكە شەرىعى قە دەغە كراوهكانى . واتە: شتى بى شەرىعى تىدەكە وئىت .

(۱) واتە: ئافرەت لە بەر چوار شتان مارە دەكرين يادە خوازرين: لە بەر جوانيەكەى، و لە بەر بنەمالەو حەسەبو نەسەبى، ولە بەر مالەكەى، كەمالى هەبو يالە بەر دىنەكەى، تۆ لە بەر دىنو ئەخلاقەكەى ئەو كچە يائە و پياو هەل بېژيرە ئەو دەستت بە خۆل دەبىت، ديارە كە لە ناو عەرەبدا دەست بە خۆل بون واتاى بە پىت و بەرەكەتى و سەرکەوتن و سەرفرازيە . وهرگىر.

(۲) واتە: دنيا خۆ شى وچىژو پىداويستىه ،باشترين پىداويستى وخۆشترين وبەلەزەت ترين شتى دنياش ئافرهتتىكى چاك وموسلمانى بىروادارى پابهندە بە دىنى خواو .(وهرگىر).

- پۆیشتن بۆوتیل وهۆله شایى یه‌کان (الکوا فبرات) چونکه‌کارى بى شه‌رعى وحه‌رامى تى ده‌که‌ویت .
- زیاده‌په‌وى کردن له‌جل و به‌رگ و پۆشاکى شه‌وى زاواو بوکینى و زیاد خه‌رج کردن.
- شه‌ونخونى و ئاهه‌نگ گێران له شه‌وى بوک و زاوايه‌تى دا هه‌تا به‌رى به‌يانى.

ده‌گوى بگه‌ره‌بو ئەم نامۆزگاريه به‌سوڊه :

ئومامه‌ى كچى حارپ له شه‌وى بوکینى دا به كچه‌كه‌ى كه‌دايكى ئياس كچى عه‌وف بو گوت : (ئەى كچى خۆم : تۆ له كەش وهه‌وايه‌ك ده‌رچوى كه‌تاكوئىستا تىيدا بوى ئەو هیلانه‌ت به‌جى هیشته‌ كه‌تىيدا گه‌وره‌بوى. ئەگه‌ر هه‌رژنيك وازى له‌ميرد هینابا له‌به‌ر ئەوه‌ى داىك و باوكى و زۆرپيويستيان پى‌ى هه‌يه ئەوه من يه‌كه‌م كه‌سيك ده‌بوم كه‌ئه‌وه‌م ده‌کرد. به‌لام ژنان بۆ پياوان دروست كراون و پياوانيش بۆ ژنان !

ئەى كچى خۆم ! تۆ له‌وكه‌ش وهه‌وايه‌ت جودا بويه‌وه كه‌تىيدا بوى وه‌له‌و هیلانه‌ت به‌جى هیشته‌ كه‌تىيدا گه‌وره‌بوى. ده‌چیت بۆ لانه‌يه‌كى تر كه‌پى‌ى ئاشنا نیت، بۆلاى هاوسه‌رو هاوه‌ليك كه‌هۆگرى نه‌بويت، هه‌ركه‌بو به‌خاوه‌نت ده‌بیتته چاوديرو شا به‌ سه‌رته‌وه، ببه‌ به‌كه‌نيزه‌ى هه‌رزو ده‌بیتته كۆيله‌ت ، كچى خۆم ده‌سيفه‌ت، ده‌ئاكارو په‌وشتى بۆپاريژه بۆت ده‌بیتته گه‌نجينه :

يه‌كه‌م و دوهم : به‌قه‌ناعه‌ته‌وه مل كه‌چ به‌ بۆى، باش گوى‌ى بۆ بگه‌ره‌و گوى‌ى رايه‌ل و فه‌رمان به‌ردارى بکه .

سى‌يه‌م و چواره‌م : زۆر ئاگات له‌شوینى چاو ولوتى بىت، مه‌هیله‌ باهه‌رگيز كارى خراب وناشیرينت تىدا نه‌بينىت، له‌بۆنى خۆش به‌ولاوه باهيجى ترت لى بۆن نه‌كات !

پینجه‌م و شه‌شه‌م : هه‌میشه‌ وریاو ئاگادارى كات و شوینى نوستن و خواردنى به، مه‌هیله‌ هه‌رگيز هه‌ست به‌برسىتى نه‌كات و خواردنى باش و خۆشى بۆ ئاماده بکه، چونکه

برسیتی گرتی بهردره (ملتهبة)^(۱). گرنگی نهدات بهخه و جیگا و شوینی خوتن و گوی نهدان بهنوین و پیخهف و جیگای پاک و خاوین و ناماده نهکراو دهبیته هوی توربه بون و ئالۆز بونی دهرونی پیاو بویه دهبی زورت ئاگا لی بییت.

حهوتهم وههشتهم: زور ئاگات له ماله که ی بییت، چاودییری مال و منداله کانی بکه و شکومهندی بیاریزه، له دهست دابونی جلوی کاروسهروه ری باشی خه ملاندن و زور وردی و وریای یه له ناو مال و کاروباری مالدا، وه له ناو مال و مندال و به خیکوردنی منداله کانیدا زیره ک و چالاک به، چونکه که سیتی تو له و ماله دا چاک هه لسوراندن و باش به ریپوه بردن و وریایی و زرنگیه.

به لام نوپهم و دهیه م: نه که ی هه رگیز نه که ی سه ریچی فرمانه کانی بکه ی، ه که ی نهینیه کانی بیهیته دهر و ئاشکرایان بکه ییت، عه یب و خه وشه کانی هه میشه بیوشه، تو که سه ریچی فرمانه کانی کرد ئه وه دلایت ره نجاندا، هه ر که نهینیه کانت نه پاراست و نه ت پۆشین ئه مین مه به له غه درو سته می (له تۆله سه ندنی)، هه رگیز له به رده می دا دلخۆش و که یف خۆش مه به کاتیك که ئه و دل ته نگه خه مبار به کاتیك که ئه و دلخۆشه!.. أ.ه. (تحفة العروس: ۹۱).

له کۆتایی دا: خوای گه وره به ره که ت و پیروزی بخاته ته مه نته وه وله سه ر خیر کۆتان

بکاته وه و سه لامی خوات له سه ر بییت.

فتوای ژماره ۱۹۳۸ له ۱۳۹۸/۵/۱۴ ک له گوڤاری توێژینه وه (البحوث) ژماره ۱۹:

پ: حوکمی ناماده بونی ژنان چی یه له ئاههنگی جه ژنه کانی له دایک بون له گه ل ئه وه شدا که بیدعه یه و هه مو بیدعه یه کیش سه رلیشیاوویه، هه روه ها له و ئاههنگه ناوبراوانه دا هه ندی له گۆرانی بیژان ناماده ده بن بۆ به سه ر بردنی شه وگار، وه ئایا ناماده

(۱) کورد گۆته نی برسیتی ره گی هاری پیوه یه . (وه رگێ).

بونى ژنان تیايدا بۆ بینینی زاوا(العروس) و وهك پیز لیتانیک بۆ كهس و كارى بوك نهك بۆ گوی گرتن له گۆرانی بیژه‌كان حه‌رامه‌؟

وه‌لام: ئە‌گەر ئاهه‌نگه‌کانی بوك گواستنه‌وه‌ هه‌چ خراپه‌كارى و گوناخى تیدا نه‌بی‌ت، وه‌ك تیکه‌ل بونی ژنان و پیاوان و گۆرانی بیژانی بى ئابرو(الماجن)، یاخود ئە‌گەر له‌و ئاهه‌نگه‌دا ئاماده‌ بی‌ت وبتوانیت هه‌رچى خراپه‌و خراپه‌كارى و حه‌رام هه‌یه‌ بی‌گوریت و لای به‌ری‌ت ئە‌وه‌ ده‌توانیت تیايدا ئاماده‌بی‌ت وهاوبه‌شى ئە‌و دلخۆشى وكه‌یف خۆشیه‌ بکات ، ئە‌گەر بتوانیت نه‌هیلیت و ئە‌م کاره‌ خراپ و بى شه‌رعیانه‌ لابه‌ری‌ت ئە‌وه‌ نه‌ك هه‌ردروسته‌، به‌لكو له‌سه‌رى پێویسته‌ (الواجب) كه‌ ئاماده‌ بی‌ت. به‌لام خۆ ئە‌گەر ئە‌مه‌ی له‌توانادا نه‌بو واته‌ کاریگه‌رى نه‌بو بۆ لابه‌ردنی ئە‌و گوناخ و خراپه‌كارى و بى شه‌رعیانه‌ ئە‌وه‌ به‌هه‌چ شیوه‌یه‌ك نابى تیايدا ئاماده‌ بن و حه‌رامه‌ به‌پى‌ی ئە‌م ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ی خواى بالا ده‌ست و کاربه‌جى كه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿ وَذَرِ الَّذِينَ أَخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَعَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكَّرَ بِهِ أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ ﴾ (٧٠) سورة الأنعام^(١).

(١) واته‌: ئە‌مى محمد له‌و كه‌سانه‌ گه‌پى‌ و گوی یان پى‌ مه‌ده‌ كه‌ دینه‌كه‌ی خۆیان هه‌روا به‌فشه‌ وگالته‌و به‌هه‌واو ئاره‌زوى خۆیان وه‌رگرتوه‌ مالى دنیاو زاق و بیریقى و خۆشگوزه‌رانى ئە‌م دنیایه‌ کاتیه‌ فریوى داوان ، تۆ ته‌نیا له‌ پۆژى دواى و ئازارو ئە‌شکه‌نجه‌ی به‌سفت و سوئى دۆزه‌خیان بۆ باس بکه‌و پى‌ یان بلی‌ كه‌ هه‌ر كه‌سه‌ له‌ پۆژى قیامه‌تدا به‌نده‌ به‌کارو کرده‌ وه‌ کانى خۆیانه‌وه‌ كه‌ له‌ ئە‌م دنیایه‌دا ئە‌نجامیان داوه‌ . هه‌ر كه‌س له‌ پۆژى دواى دا بامته‌ی کارو ئە‌و بیرو باوه‌ر په‌یه‌ كه‌ له‌ دنیادا خولیاو سه‌ودا سه‌رى بوه‌ له‌ دنیادا ، كورد گۆته‌نى : (چى بچینی ئە‌وه‌ ده‌درویه‌ وه‌) ئە‌وانه‌ له‌ پۆژى قیامه‌تدا بی‌جگه‌ له‌ خوا هه‌چ پال پشت و هه‌چ تهاکارىکیان نیه‌ و كه‌س به‌رگه‌رى و به‌ره‌فانیان لى‌ ناکات و ته‌نیا ره‌حم و به‌زه‌بى‌ خواى گه‌وره‌ نه‌بی‌ت . وه‌رگێر).

ههروهها له نایه تیکی ترده ده فهرموئی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ
عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ۗ أُولَٰئِكَ هُم عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦﴾ ﴿١﴾
لقمان: ٦^(١).

وه ئه وه فهرمودانهی که له زهم کردنی گۆرانی وئاوازه کاندایا هاتون گه لیک
زۆرن. وه سه باره ت ئاهه ننگه کانی له دایک بون به هیچ شیوهیه ک نابی براو خوشکی موسلمان
تیا یاندا ئاماده ببیت، چونکه بیدعهیه ودروست نیه، مه گه ر بۆ ئه وه ئاماده ببیت
که به ریچی ئه وه ئاهه ننگانه بداته وه بۆ مه بهستی پون کردنه وهی حوکم وبریاری خوا له م
بارهیه وه بۆ موسلمانان و بهرچاو پۆشنی خه لکی و دور که وتنه وه یان له وه کاره خراب
وبیدعانه.

وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آله وصبه وسلم

(١) واته: خه لکانیک هه ن که پاره وپول له شتی بی وئاواحه رامدا خه رج ده که ن وه ک ئه وهی
که پاره به گۆرانی بیژوته پیل و ده هۆل کۆت و زورناژهن ده دات و به کریمان ده گریت یان پارهیه کی زۆر
له ئاهه نگی بی بایه خ وهیج و پوچدا خه رج ده کات یا خود پاره به کرینی شریت و پادیو و ریکۆرده رو
(المسجل) شتی حه رامیان پی لیده دات و کات خه رج ده کات بۆگۆی گرتن له گۆرانی و موسیقا
وه له پهرکی و قسه ی حه له ق و مه له ق و بی وئا فیدیو سیدی و شریته حه رام و پوپوچه کان ده کپۆ و ده یان
هینیته مال و خاوخیزانه که ی پی فاسیده دات. به فشه و گالته به سه ری ده بات، ئه وانه سزاو نازاریکی
زۆر به سفت و سویان هه یه له پۆزی دواپی دا. (وه رگیی).

کۆتا وشه

خوشکی موسلمان :-

دوای ئەم هه‌مو وشه و سه‌رنجانه .. داوا له‌خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی ده‌که‌م که هه‌مو لایه‌ک سه‌رکه‌وتو بکات بۆ ئەوه‌ی که خۆی پی‌ی خوشه‌و پی‌ی رازیه و امان لی نه‌کات که پی‌ت بلێین:

ئاگادار به‌ له‌ک

- گالته‌ کردن به‌ کارو بارو حوکمه‌کانی ئاین یاشتی تازه و حوکمی تازه له‌دین دا دابه‌ینی.
- واز له‌ نوێژکردن به‌ینی .. و که‌مته‌ر خه‌می تیدا بکه‌یت و دوای بخه‌ی.
- خۆپزاندنه‌وه‌و سفوری و ماکیاج کردن .
- لاسایی کردنه‌وه‌ی کافره‌کان یارۆ ژاوییه‌کان یا خوشت بون، یا پی‌یان سه‌رسام بیت (الإعجاب بهم).
- غه‌یبه‌ت کردن و دوزمانی و قسه‌ هینان و بردن و فیتنه‌ گپری.
- گه‌شت و سه‌فه‌ر کردن بۆ ده‌ره‌وه‌ی ولات بۆ مه‌به‌ستی گه‌شت و گوزارو رابواردن.
- زۆر چونه‌ ده‌ره‌وه‌ له‌مال به‌بی هۆ و بی‌پیوستی.
- بی‌ئاگایی له‌پۆژی دوایی .
- سه‌رپیچی کردنی می‌رد... یا توپه‌ کردنی دایک و باوک.
- گۆقاره‌ چه‌قاوه‌ سه‌رۆو بی‌ ئابرو تکی‌نه‌ره‌کان و گۆرانیه‌ بی‌ ئابروییه‌کان.
- ئەمه‌و گه‌لیکی تر له‌ جۆره‌کانی خراپه‌و خراپه‌کاری و گونا‌حکاریه‌کان.
- خوشکی موسلمان ... ئامۆژگاریت ده‌که‌م که زۆر سور بیت له‌سه‌ر:
- هینانه‌ دی و به‌ریا کردنی یه‌کتا په‌رستی خوای گه‌وره‌و تاک و ته‌نیا و شوین که‌وتنی

سوننه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ .

- نویژ کردن...، زهکات دهرکردن له مالّ و خشلّ و زیپوشته کانی ترت، ههروه ها پوژو گرتن وحه ج کردن.
  - هاوړیّ یه تی ئه و خوشکانه بکه که پابهندن به ئایینی خوای بالا دهست وکار به جیّ.
  - نزاو پارانه وه و پوکردنه خواو توبه کردن و گه پانه وه هه ر بولای خوا.
  - خوئاماده کردن بو پوژی گه پانه وه (ههستانه وه - المعاد).
- دهی خوا پاداشتی به خیرت بداته وه.

پہ نجا گول

لہ باخچہی ناموژگاریہ کاندہ

نامادہ کردنی

عبدالعزیز المقبل

وہرگیوانی

ئہ حمہد میرزا پوستانہ می ژیرو

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله.

خوشكى موسلمانم:

ئافره تىكى چاكي خو له خوا پاريز هه ميشه حه زى له خيرو چا كه يه وه هرگيز له زيكرو يادى خوا ناكه ويته وه هرگيزاو هرگيز پيگه به وشه ي تيزو كه لبه دار نادات له ده مى بيته دهر . هه ر كاتيگ باسى ئاگرو سزاي دوزه خ ده بيستى دهر سى و پاده چله كى و دلى ده كه ويته خورپه ، ده سته كانى به رز ده كاته وه بولاي خواي گه وره وه له به رى ده پارپيته وه وه په ناي پى ده گرى كه له سزاي ئاگرى دوزه خ بپاريزيت ، وه ر كاتيگيش گوى بيستى به هه شت بوو حه زو ئاره زوه كانى بو ده بزوى و له دلى خويدا هه ل ده چيته و تامه زروكانى سه ره سوئ ده بن و هه ردو ده ستي له به ر خوا پان ده كاته وه وه له به رى ده پارپيته وه كه به نازو نيعمه ته كانى ئه وه به هه شته ي شاد بكات يه كيگ بيت له ئه هلى به هه شت . خه لكى خو ش ده ويست وخه لكيش ئه ويان خو ش ده ويست ، هؤگرى بون و ئه ويش هؤگرى خوشكانى برودارى بو . ئه وه ئافره ته چا كه له پر هه ستي به ئازاريكى توند كرد له پانيدا . به په له وه خيرا گه ليك مه لحه م وه ده رمانى ژان برى به كارهيئا به لام بى سود بوو كه لكى نه بوو ئازاره كه ي هه ر له پتربون دابو .

دواى هات و چۆيه كى زور له نه خو شخانه كان و سه ردانى گه لى له نوژدارانى كرد ، به لام هه ربى سود بو . ناچار مي رده كه ي بردى بو له ندهن ، له وي له نه خو شخانه يه كى گه وره دواى پشكنين و به دوا دا چون و گه پانئىكى زور له لايه ن نوژداره كانه وه ئه نجام بويان دهر كه وت ، كه پيسى و گه نينئىكى له خو ينى دا پهيدا بوه ، ده گه پان به دواى شوين و سه رچا وه كه يدا ، ديتيانه وه كه شو ينى ئازاره كه ي وا له پانى دايه . نوژداره كان

بۆیان دەرکەوت کە ئەو ژنە لە پانیدا توشی شێرپەنجە (السرطان) بوە، ئازارەکانی لەو پێوە دەردەچیت و سەرچاوەی گەنینه‌کە یە. ئەنجامی راپۆرتی نوژدارەکان بەو کۆتایی هات کە پێویستە لە سەروی رانیەو بەرپریتەو بەئەو هی ئەو خۆشیە تەشەنە نەکات و چیدی فراوان نەبیت و هەمولەشی دانەگریت.

ئەو ژنە دلّ پەر لە ئیمانە لە ژوری نەشتەرگەرێه کە داو لە سەر تەختە کە درێژ بوە بەتەواوی بە ئیمانیکێ پتەو وە خۆی داو تە دەست قەزاو قە دەری خاوی بالادەست و کاربەجی و زمانیشی بۆ چرکە یە ک چیه ل زیکو یادی خوا ناپچریت، پەنا بۆخوا دەبات و لە بەری دە پارێتەو، چونکە تەنیا هەرخوا دە پەرستیت و هیچ بەرنامە یە کێ تر ناگریت و لە بەر کەسی تر نا پارێتەو.

کۆمەلێک لە نوژداران لە سەری کۆبونەو، چونکە کرداری برینەو و کاریکێ گەرەو قورسو ناخۆشە. تیغە کە یان نایە ناو مقەستە کەو، لە ژنە کە نزیک بونەو و زۆر بە وردی شوینی برینە کە یان دەست نیشان کرد. بەو پەری وردی و رونی و بە بیم و ترسیکی قولەو تەزوی کارە بایان لیدا، هیشتا مقەستە کە نە جولاو، لە ناوگیژاوی سەر سوپمانی هەموانداتیغە کە شکا، دیسان جاریکی تر تیغیان تی خستەو بە هەمان شیو تاسی جار ئەم کردارە یان دوبارە کردەو. ئەو یە کە م جاربو لە میژوی نەشتەر گەری برینەو دا العمليات البتر (کە ئەنجام دراو پووبات. بە جۆریکی وا نیشانە ی سەر سوپمان. پامان و دۆش دامانیکی زۆر کە لە سەر پوی نوژدارە کانهو بە رونی دە بینرا، کە سەیری یە کتریان دە کردو سەریان سوپ مابو. گەرە نوژدارە کانیان چونە ئەولاو، دواي مشت و مپرو وتو ویژیکێ بە پە لەو خیرا نوژدارە کان بریاراندا کە عەمە لیاتیکی بۆرانی ئەو ژنە بکەن و نیە تیان وا بو بی برنەو. لە گەل سەر سوپمان و دۆش دامانیکی زۆرەو. هیشتا نەشتەر گەرێه کە یان نە گە یشتبوە ناو رانی ژنە کە. بە چاوی خویان پارچە لۆکە یە کێ پزیوو بۆ گە نیان لە ناو رانی دابینیەو. دواي عەمە لیاتیکی بچوک پارچە لۆکە کە یان دەر هیناو جوان جوان شوینە کە یان پاگژ کردەو و بۆیان تیمار کردو ژنە کە چاک بوەو و بە یە کجاری ئازاری نە ماو ئافرە تە کە

سهیری کرد قاجی چاک بۆته وه و یهك تۆز ئازاری نه ماوه و ده بینی میرده که ی هه روا قسه له گه ل نوژداره کان ده کات، که هیشتا شوینه واری سه ر سوپمان و دۆش دامانه که یان به سه رو چاویانه وه نه په و یوه ته وه و نوژداره کان پرسپاریان له میرده که ی ده کرد . ئایا ئه و ژنه هیچ جاری تر نه شته رگه ری له پانی دا بۆکراوه ؟ نوژداره کان له ژنه که وه ئه وه یان بیست که جاریکیان و ده میکه توشی کاره ساتیکی ئۆتۆمبیل (مروری بوه) . له و شوینه دا توشی برینیکی قول ببو واته له و شوینه ی که ئیستا به ده ستیه وه ده نالینیی، بۆیه نوژداره کان به یهك زمان گوتیان : ئه مه ته نیا ئاگاداری و چاوه دیری و کاری خواوه نده و به س .

ده زانی ئه و ژنه چه نده دلخۆش و که یف خۆش بو، کاتی که بینی کابوسی ئه م مه ترسیه ی له سه ر په و یه وه و خوی گه و ره پزگاری کرد، بیری له وه ده کرده وه که هه رگیز نه یده توانی به تاکه قاجیک بروات به پێوه، بۆیه هه روه ک پیشه ی خۆی که وه ته وه سوپاس و ستایشی خوی بالاده ست و کار به جی، که هه ست ده کات هه میشه لێیه وه نزیکه و سۆزو به زه یی پێدا دیته وه په حمی پێده کات .

خوشکی موسلمانم:

یژوپته وه یه کیکه له هه زاران نمونه که ناتوانریت بژمیردرین له خوشه ویستانی خوا، که هه میشه پابه ندو گیرۆده ن به به رنامه و فرمانه کانی خوا هه میشه گوئی رایه ل ن بۆی . وه میشه په زامه ندی خوا هه ل ده بژیرن به سه ر په زامه ندی که سانی ترو دلێ پرکردون له خوشه ویستی خۆی، هه میشه زمانه ی به یادو زیگری خوا وه ته پراوه و بۆچرکه یه کیش بیرو فکرو دل و زمانیان لای خوا ناچرپیت و بیرو هۆشیان هه مو کات و ساتیک به ناوی خوا وه به نده به جۆریک وای لێ هاتوه زیگرو یادی خوا لایان بۆته سرودیک و وا به سه ر زمانیا نه وه یه و هه رگیزا وه هه رگیز له گوئی رایه ل ی و زیگرو یادی خوا وه رس نابن، چونکه ئه م زیگرو یادی خوا یه شیرینی و چێژو تامیکی زۆر به له زهت به دل و ده رونیان ده به خشیت، ئه و نافره ت و پیاو چاكانه هه میشه به شه وق و زه وق و تامه زرویییه وه به ره و پوری جی به جی کردن

فرمانه‌کانی خواوه ده‌چن، ته‌نیا به‌رنامه‌که‌ی ئه‌و ده‌گرن و‌حوکم و برپاره‌کانی خواو داواکاریه‌کانی خوابه‌خۆشه‌ویستی و به‌حه‌زی دلّی خۆیانه‌وه جیّ به‌جیّ ده‌که‌ن و دوا‌ی هیچ پېچکه‌یه‌کی تری ده‌ست کردناکه‌ون . پوو داوا و پشت به‌ستن) التوکل(یان ته‌نیا به‌خوایه‌و به‌س . ده‌ی که‌واته بۆیه‌خوای گه‌وره‌ش هه‌رگیزاو هه‌رگیز ده‌ست له‌وانه‌به‌رنادات و له‌هه‌مو کات و سات و ته‌نگ و چه‌له‌مه‌و ته‌نگ‌زه‌یه‌ک دابه هانا‌یانه‌وه دیت، به‌هیزو توانای له‌ین نه‌هاتوی خۆی ده‌ستی یارمه‌تیا‌ن بۆ دریژ ده‌کات، به‌عیزه‌ت و که‌رمه‌تی خۆی پزگاریان ده‌کات و له‌هه‌مو ناخۆشی و کیشه‌یه‌ک دافریایان ده‌که‌و‌یت پزگاریان ده‌کات . سه‌رباری ئه‌م هه‌موچا که‌یه‌ش، ئه‌مجار په‌زامه‌ندی خۆشیا‌ن پێ ده‌به‌خشیت و ده‌یان با‌ته‌به‌هه‌شتی به‌رینی پر له‌نازو نیعمه‌تی خۆیه‌وه . خوایه‌گیان، ئه‌ی په‌روه‌ردگارا بمان که‌یت به‌یه‌کێک له‌وانه که‌په‌زامه‌ندی خۆتیا‌ن پێ ده‌به‌خشیت و ده‌یان خه‌یته‌ناو به‌هه‌شته‌وه . ئامین .

خوشکی موسلمانم :

مرۆڤ له‌م ژیا‌نی دنیا‌یه‌دا هه‌میشه به‌هیزو قوه‌ت و مال و سامان فریو ده‌خوات و هه‌ل ده‌خه‌له‌تی . فش ده‌بیته‌وه‌و وا هه‌ست ده‌کات که‌به‌هیز تر و به‌توانا ترین که‌سه‌و هیچ که‌سیک ناتوانیت نه‌به‌ده‌سه‌لات و نه‌به‌قه‌سه‌و زمان بییه‌ستیته‌وه . ئه‌و له‌هه‌مو که‌س پتر به‌لگه‌ی رۆن و به‌هیزی پێ یه‌، له‌هه‌مو که‌سیک سه‌رکه‌وتو تر و بالا ده‌ست تره‌، له‌هه‌مو که‌س بێ نیاز تر و بێ چه‌وجه‌تره‌ . به‌لام ئاگای له‌وه نیه‌که‌خوای گه‌وره له‌نکا و با‌ی زه‌مانه‌ی به‌سه‌ردا هه‌ل ده‌کات توشی به‌لا و گیرو گرتی ده‌کات به‌ شیوه‌یه‌ک ناتوانیت تو‌زقائیک سه‌ری خۆی لی ده‌ربکات . ده‌بینی له‌پر نه‌هیزو نه‌ده‌سه‌لات و نه‌توانا و نه‌مال نه‌سامانی به‌ده‌ست ناهیل‌ت و نه‌پله‌و پایه‌ی ده‌هیل‌ت له‌ناوخه‌لکی داوبه‌لکو له‌جیها‌ندا سوک و ریسوا‌ی ده‌کات . وای لی ده‌کات و هه‌ک مندالیک‌ی بی ده‌سه‌لات به‌دوا‌ی دایک و باوکی دا بگه‌ریت، بێ هیزو بێ ده‌سه‌لات، له‌به‌رخه‌لکی ده‌پاریته‌وه‌و داوا‌ی یارمه‌تیا‌ن لی ده‌کات، ئه‌وه‌نده ده‌که‌روزیته‌وه‌و باسی کاره‌سات و نه‌گه‌به‌تیه‌که‌ی خۆی ده‌کات بۆیا‌ن بۆئه‌وه‌ی

هه رنه بی ره حمیان بچولی و به زه بیان پیدابیتته وه . مروقبی گه رانه وه بۆلای خواو په یوه ست بون پی یه وه و په نابردن بۆ ئه وه وک ئازهلکی لی دیت، هه میسه شوین غه ریزه وه هه واو ئاره زوه کانی خوی ده که ویت و شه یدا ی خوی ده بیت، به خوی ده نازیت وه هه میسه به ده وری به رژه وه ندیه کانی داده خولیتته وه و چاوی که سی تر نابینیت . ته نیا ورگ وگیرفان و دامینی خوی پروتیر بکات چیدی ناویت . به پیچه وانه ی مروقی موسلمان ی بروا دارو راستگو، که هه میسه له سه رچاوه ی زانیاری و فرمانه کانی ئایینه که یه وه درده چیت، هه میسه خوازیاری خیر و خوشیه بۆ خه لکی وه هرگیز شه رو خراپه ی بۆ خه لکی ناویت . وه هم دم قول و بازوی له یارمه تی کلۆله کان دایه وه و قاچی هه لکردن و په له ده کات بۆلابردن و جی به جی کردنی پیداو یستی یه کانی که م دست وه ژاره کان .

خوشکی مسلمانم :

له کرینگترین و دیارترین جیا که ره وه کانی خوشک و برایانی موسلمان ئه وانه ن که دلایان به خواوه به نده و له ژیانی خویاندا ته نیا برگه کانی شه ریه ت و به رنامه ی خواپه نگ ده داته وه و گوئ رایه لی خوان و فرمانه کانی جی به جی ده که ن، ئانه وه خوشی وه یمنی و ئارامی و ئاسوده بونی ده رونی و ئارام و ئوقره به دل ده به خشیت . له هیچ کات و ساتیکدا نایان بینی جوئ له بونی زه رده خه نه به سه ر لیوانیانه وه هه میسه گه ش بینی و خه رمانی ئومیده واری له پرویاندا ده گه شیته وه هه تاکوله ناخوشتین و تالترین بارو دۆخیش دابن . چونکه ئه وان بهر چا ورون و ده زانن ئه وه ی که توشیان ده بیت و دو چاری ده بن به هه له یان نابات و کاریان تینا کات، وه ئه گه ره هه له ش بکه ن تۆبه ده که ن و ده گه رینه وه . هه رگیز به مردن و پرۆیشتنی خو شه و یستانیان دل ته نگ و ته نگه تیلکه نابن، چونکه ده زانن ئه وه خیری تیدایه بۆ ئه وان هه ره وه کو خوا ی گه وره ده فه رمی: ﴿ کُتِبَ

عَلَيْكُمْ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا

وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾ البقره ٢١٦^(١). له‌به‌ر ئه‌وه پاراوه‌و نازونیمه‌تی و زه‌خره‌فه‌ی دنیا هه‌لیان ناخه‌له‌تینی، هه‌رچه‌نده ده‌ست به‌رداری به‌شی خوشیان نابن له‌م دنیا‌یه‌دا .

﴿وَأَبْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيكَ مِنَ الدُّنْيَا﴾ القصص ٧٧: ^(٢). چونکه بابای موسلمان ده‌زانی ئه‌م دنیا‌یه به‌م ته‌مه‌نی کورتیه‌وه پرله‌ئیش و ئازارو ئه‌شکه‌نجه‌و غه‌م و په‌ژاره‌یه و پیویست ناکات مروّف له پیناویدا خو تورپه و ته‌نگاو و ته‌نگه تیلکه بکات، هه‌موداخ و که‌سه‌ری به‌ده‌ست هیئانی نازو نیعه‌ته‌کانی بیته‌و گوریس رابخات، به هیچ شیوه‌یه‌ک بوارنادات هیچ شتیکی له‌ده‌ست ده‌ربجیت، چونکه ده‌زانیت هیچ شتیکی به‌لکوه‌مودنیا و ئه‌وه‌شی تیا‌یدا‌یه‌تی یه‌کسان نیه به ته‌نیا نازیکی به‌هه‌شت، که‌بریتی یه‌له‌نازو نیعه‌ته‌تیکی هه‌رگیز نه‌پراوه که هیچ چاویک نه‌ی بینیه‌وه‌هیچ گوییه‌کیش نه‌ی بیستوه، به‌سه‌ردلی هیچ که‌سی‌کیش دانه‌هاتوه، ئه‌وه بوکی یه؟ بی گومان بو پروادارانی راستگو‌یه.

خوشکی موسلمانم:

ئه‌گه‌ر دنیا پاک‌و‌خاوین بیته‌وه و هیچ لیالی و چلک و چه‌په‌لی خراپه‌ کاری و ئاسته‌نگ و ته‌نگ‌زه‌کانی تیدا نه‌مینن، ساف و رون و دیاره ئه‌مه‌ش شتیکی نه‌بوه و خه‌یالی‌وه هه‌رگیز شتی و انابیت . ئاله و کاته‌شدا ته‌نیا بیر کردنه‌وه‌یه‌کی له‌پری سه‌ریپی یه‌وه هه‌رچی خوشی و شیرینی زیانت چه‌شته‌وه هه‌مویت لی ده‌کات به‌قوزه‌ل قوه‌رت و ژه‌هری مار، ئه‌وه‌نده تال و هه‌رچه‌نده زۆریش بو بیت لات تو‌زق‌الیکه، هه‌ر چه‌نده ته‌مه‌نی خوشی و

(١) واته: هه‌ه‌ندی شتیش هه‌یه‌هه‌رت لی‌یه‌و پیتان خوشه‌که‌چی شه‌ری تیدا‌یه بوئیوه،

خواله‌ئیوه‌چاکتر ده‌زانیت و ئیوه‌نه‌زانن. وه‌رگێر.

(٢) واته: هه‌ول بده‌بو‌رۆزی دوا‌یی و بو‌گه‌یشتن به‌به‌هه‌شت و په‌نجی بو‌ده‌وه‌به‌شی خوشت له‌م دنلیه‌ داله‌بیرمه‌که وه‌رگێر.

خۆش گوزهرانیت دریز بوبیت، لات کورت کورت ده بیت. سافی و بیگهردی و پوژی پونت لایل و تاریک شه و زهنگ ده بیت. ئەمه ئەگەر ته مه نیککی دریزت بوبیت. چۆن ئەم ژیانه به سهر ده بهیت؟ له کاتیک دا ئەگەر به یانیت کرده وه ده ترسی ی که ئیواره نه که یته وه و ئیوارهت به سهر دا هات، به یانی نه که یته وه، وه ئەگەر هه وری به لاونه هه مه تی راخوری و نزیک بوه وه. مروف ده ترسینی هه رچی خزم و خو هیشی و نزیکه کانی هه یه له دهستی ده دات و براده ره خۆشه و یسته کان ده مرن. وه کاتیکیش هه ست به و ئازاریکی له پرده کات له یه کیک له ئەندامه کانی له شی، یاخود داخوریان و دلّه کوتی و لیدانی دل زیاد ده کات، و کاتیک ورده ورده ئاره زوی خواردن نامینی و، مۆته که و تارمایی مردن له پیش هه ردو چاوه کان و ینا ده بیت و قوت ده بیتته وه، ئە و کاته دل داده خوری و ده ترسی و راده چله کی و نه خۆشیه که ش ورده ورده پتر ده بیت و هه ل ده چیت. خه م و خه فته و په ژاره روی تی ده که ن و ترس و بیم هروژی بو دینی، هه روه کوبلی ی ئە و ترس و بیمه ناهیلی مردن بوی دابه زیت یاخود لی ی دور بخاته وه.

ئای که مروف چه ندبی هیزو بی توانایه، چه نده ریسواو سوکی ده کات و چه نده له پله و پایه ی که م ده کاته وه و بارو دۆخی تیک ده چیت، کاتیک ده بینی ئە و مروفه له هه رته ی جوانی و شوخی و شهنگی و تافی لاویتی دایه، جوان و رازاوه و خرپن و سه رو پوو دره و شاوه و پرگۆشت و خرکه له و له خۆبایی و خو به زل زانو و خۆبه توانا و زۆرزان، که چی له ناکاوو زۆر ته مه ن نابات و هه رزی ته مه نی ناگاته پاییز ده بینی پشت کوماوه، بی هیزوبی توانا و بی ده سه لات، ده م و پویه کی چرچ و لوچاوی تیک قرما ووتیک قوپاو، که مترین هه ول و جولانه وه ماندوی ده کات و سوک ترین ئیش و کاردای ده پمینی و ده ی پوخینی کاتیک بوده تبینی ده و له مه ندو هه بوو خاوه نی مال و سامانیکی گه لیک زۆربو، له کۆشک و ته لاری به رزی چه ند نهومی دا داده نیشته، سواری باشترین و ئوتومبیل و نوئی ترین مودیل ده بو. له سهر رایه خ و فه پشی نه رم و نیان داده نیشته، که چی له نکا و خوای گه و ره پۆژه کانی به سهر دا قلی کردنه وه و توشی تال و سویری و نه هه مه تی کرد، چونکه ریزی نازو نیعمه ته کانی خوای

نه‌گرت . ده‌بینی ئه‌م‌پۆله خانویه‌ک دا داده‌نیشی که‌دوینی پی‌ی نه‌نگ بوو بیژی نه‌ده‌هات
تیایدا دابنیشیت، سواری شتی‌ک ده‌بی‌ت که‌پیشتر بیژی نه‌ده‌هات سواری بی‌ت . ئه‌م‌پۆ
پۆشاک‌یک له‌به‌رده‌کات که‌پیشتر به‌زبر وخرابی ده‌زانی، ئه‌م‌پۆ شتی‌ک ده‌خوات، دوینی
بیژی نه‌ده‌هات تامیشی بکات.

بۆیه ده‌بی م‌رۆف هۆشیارو ژیره‌وه‌قل بی‌ت و بزانی‌ت که‌خۆشی‌وتام و چیژی
ژیان‌وجوانی‌ولوتکه‌و دۆندی به‌خته‌وه‌ری، له‌هیچ شتی‌ک‌وله‌هیچ ر‌ی‌بازوله‌هیچ بیروبو‌چونی‌ک
دانیه‌ته‌نیا له‌لای‌خواو له‌گویی‌رایه‌لی بو‌خواوده‌ست گرتن‌ته‌نیا به‌به‌رنامه‌ی‌خودا نه‌بی‌ت،
که‌له‌به‌رده‌وامی‌وپیی‌دامه‌زراوی‌به‌ولاوه‌له‌سه‌ر به‌رنامه‌و فرمان‌به‌رداری‌خواو گرتنی‌ر‌ی‌گه‌ی
راستی‌خوا که‌بریتیه‌له‌قورئان‌وسوننه‌ت‌داوا له‌م‌رۆفه‌کان‌ناکات. بو‌ئه‌وه‌ی‌م‌رۆف
له‌سه‌رخولگه‌ی‌ژیانی‌به‌خته‌وه‌ری‌و‌ویژدان‌و‌ده‌رون‌ئارامی‌دا‌ب‌ژیات. خه‌م‌و‌خه‌یال‌و‌می‌ش‌ک
و‌ده‌رون‌ئاسوده‌بی‌ت، ه‌یدی‌و‌ه‌یمن‌و‌له‌سه‌ر‌خوب‌ی‌ت‌وه‌ه‌میشه‌له‌خۆشی‌و‌شادی‌دا
بی‌ت‌و‌ژیانی‌کی‌ئازادانه‌وبی‌کۆت‌وزنجیر‌به‌ریته‌سه‌ر، له‌و‌که‌سانه‌ش‌خۆش‌بی‌ت
که‌وسته‌م‌وغه‌دری‌لی‌ده‌که‌ن، له‌و‌که‌سانه‌ش‌ببوری‌که‌هه‌له‌ی‌له‌گه‌ل‌داده‌که‌ن، به‌زه‌یی
به‌بچوکه‌کاندا بی‌ته‌وه‌و‌ر‌ی‌زی‌گه‌ورانیش‌بگ‌ریت، هه‌میشه‌تامه‌زرۆی‌ئه‌وه‌بی‌ت
که‌پیدا‌ویسته‌یه‌کانی‌خه‌لکی‌جی‌به‌جی‌بکات‌و‌توانای‌قبول‌کردنی‌ئازارو‌ئه‌شکه‌نجه‌کانیان
بی‌ت. زیاده‌پۆیی‌ولام‌لیش‌نه‌کات‌له‌فرمانه‌کانی‌خوا‌گه‌ور‌هو‌بچوکی، ئاشکراو‌نادیاری،
به‌لکوه‌ه‌میشه‌سور‌بی‌ت‌له‌ئه‌نجامدانی‌هه‌رکار‌یک‌که‌ده‌بی‌ته‌هۆی‌نزی‌ک‌بونه‌وه‌ی‌له‌خوای
بالاده‌ست‌و‌کار‌به‌جی‌وهۆی‌په‌زانه‌ندی‌ئه‌وه‌گه‌ر‌توشی‌به‌لاو‌موسیبه‌ت‌و‌ته‌نگ‌زه‌هات‌ده‌بی
به‌سینگ‌یکی‌فراوانه‌وه‌و‌به‌ئارامی‌وسه‌بری‌کی‌زۆر‌وبه‌په‌زا‌بونه‌وه‌به‌ره‌و‌پوی‌ب‌چیت
وه‌له‌نه‌کات‌به‌رامبه‌ر‌په‌روه‌ردگارو‌خالقه‌که‌ی. وه‌که‌م‌ر‌دیش‌ده‌بی‌ئه‌وه‌ی‌تیدا
بخوینینه‌وه‌که‌ر‌زگار‌بون‌له‌هه‌مو‌ده‌ردو‌به‌لاو‌قه‌رقه‌شه‌کانی‌دنیا‌ی‌کاتی‌وکۆچ‌کردن‌و
گه‌شت‌کردنه‌بو‌خانومه‌الی‌هه‌تا‌هه‌تایی‌ونه‌پراوه‌ی‌که‌هه‌رده‌بی‌بۆی‌ب‌چین‌وهه‌ر‌ئه‌وی‌مالی
چاره‌نوسی‌و‌چاره‌سازیمانه.

خوشکی مسولمانم :

ئەم چەندلاپەرانی داھاتو کۆمەلئیک رینومایی وئامۆژگاری لەخۆ دەگرن، وکۆمەلئیک ئاراستەن ئەگەر بییت و لەژیانی راستەقینەیی خۆت دا جی بەجی یان بکەیت و سور بیت لەسەر دەست پیوھ گرتنیان، بەپێچەوانە وەش لە دەست دان و پابەند نەبون پی یانەوھ پەشیمان دەبیته و ھەر خۆت زیانمەند دەبییت، ئەگەر لەگۆی یان بگرییت ئەنجامیان بدەیت ئەوا ژیاننی ناخۆشی و تال و سوویرت بۆ دەبیته بەختە و ھەری و سەر بەرزنی و سەرفرازی لە ھەردو دنیا دا . بەدبەختی و کلۆلیت بۆ دەبیته بەختە و ھەری و خۆشگوزەرانی و ئاسودەیی . بەلکو لەژیانت داھەست بەچیزئیکی تر دەکەیت، و بەچاویکی تر ھوھ دەروانیته ژیان و نوسینی ئەم ئامۆژگاری و تیروانیانە پالئەرو فاکتەریکن بۆ خۆش و یستەن و پەلە کردن بۆخێروچاکە کاری و داوا و ئومیدی پاداشت دانەوھو تامە زرویی چاکسازی و ئیسلام لە ناو کۆمەلگا دا .

دەی بابە یە کەوھ بچینە ناو ئەو باخچە گولە بۆن خۆش و بۆندارانە و میشک و دل و دەرون و ویزدانی خۆمان بە بۆنی گولەکانیان بۆندارو بۆن خۆش بکەین تا ئاسودەو سەر بەرزو سەرفراز بین . خوای بالا دەست و کار بەجی تۆش و ئیمەش سەر بەرزو سەرفرازو سەرکەوتو بکات، آمین .

قسه‌کردن:

خوشکی موسلمانم:

۱- زور وریای زور گوتن و زور قسه‌کردن به: خوای بالا ده‌ست و کار به‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ﴾ النساء ۱۱۴: (۱).

۲- خوشکی به‌پیزم: زور وریابن هوشیاربن و بزاندن که یه‌کیک هه‌یه ناگای له‌هه‌موو قسه‌کان و چرپه‌چرپ و نه‌ینیه‌کانت هه‌یه و هه‌مویانت بوئامارو توئمار ده‌کات و له‌سه‌ر هه‌ژمار ده‌کات و پوژی راست بونه‌وه و زیندو بونه‌وه ده‌خرینه‌وه به‌ر دیدو چاوه‌کانت و پیئت ده‌گوتریئت (فکفی بنفسک الیوم حسیب) واته نه‌مرو بوخوت به‌سیت که له‌نه‌فسی خوت بیچیته‌وه و سه‌رکونه‌ی خوت بکه‌یت، ﴿عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿۱۷﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا

لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿۱۸﴾ ق ۱۷، ۱۸: واته: دو فریشته‌وان به‌سه‌رته‌وه یه‌کیکیان

۳- له‌لای راست و نه‌وی تریان له‌لای چه‌پ هه‌رچی بیکه‌یت له‌قسه‌وگفتارو کرده‌وه‌ی چاک و خراب له‌ده‌فته‌ری کرده‌وه‌کانتدا توئماری ده‌که‌ن وهیچی بزر نابیت وهه‌مو شتیکت له‌سه‌ر حساب، قسه‌ی چاک ده‌که‌یت قسه‌ی فشقیات و پروپوچ ده‌که‌یت بی ناگا مه‌به‌چاودیرت واه‌سه‌ره‌وه وه‌ستاون به‌خوبه‌ده‌فته‌رو پینوسه‌وه. هه‌رکاتیک قسه‌ت کردو که وتیته‌گفت وگژ با قسه‌کانت کورت و پر و اتا بن و مه‌به‌ست بیکی.

(۱) واته: هیچ خیر و چاکه‌یه‌ک له‌زوربه‌ی سرپه‌سرپ و قسه‌وگفت و گوکانیاندانیه مه‌گه‌ر نه‌وانه نه‌بی که فرمان به‌چاکه‌ده‌که‌ن و قه‌ده‌غه‌ی خرابه‌ده‌که‌ن و خیر و چاکه‌بالو ده‌که‌نه‌وه یانه‌وانه‌ی هه‌میشه‌هه‌ولی چاک کردنه‌وه‌ی نیوان خه‌لکی ده‌ده‌ن و نه‌وانه‌ی لیک تورپه‌بون و نیوانیان نیه‌ناشتیان ده‌کاته‌وه‌وه‌ولی جدیانه‌ی لیک نزیک بونه‌وه‌یان ده‌دات له‌به‌رخاتری خواوبه‌س. یا فرمان به‌خیروده‌ست گیرویی هه‌ژاران و نه‌داران ده‌دات. وه‌رگیز.

۴- همیشه قورئانی پیروژ بخوینه وه، سور به له سه رئه وهی که پوژانه و یردی قورئان بخوینی و هه ولّ بده ئه وه ندهی ده توانیت له بهری بکهیت، بوئه وهی پوژی دواپی پاداشتیکی زور گه ورهت چنگ بکه ویت.

۵- له عبدالله کوری عمره وه ﷺ ده گپرنه وه که پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: {یقال لصاحب القرآن إقرأ وارتق ورتل كما كنت ترتل في الدنيا، فإن منزلتك عند آخر آية تقرؤها} صحیح سنن ترمذی (۲۳۲۹) (۱).

۶- شتیکی جوان نیه هه رچی بیستت له شوینان بیگپریته وه و باسی بکهیت، چونکه له م گپرنه وه یه دا بوار بو درو کردن ده ره خسی وه له وپه لهی تی ده که ویت وه رچی بیشی لیت له سهرت حیسابه وده نوسریت. له آبی هریره وه ﷺ ده گپرنه وه که پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: {كفى بالمرء كذباً أن يحدث بكل ما سمع} رواه مسلم فی المقدمة ج(۵) (۲).

۷- زوروریای له خو بایی بون و خو هه لکیشان به به وهی که نیته: هه ر له بهر ئه وهی پیته بلین هه بوه یان زیره ک و ئازاو دانایه، یا گه لیک ده ست رویشته وه، که چی له بنه ره تدا بونیشی نه بیته) واته خو هه لکیشان به شتیک که نه سلن بونیشی نیه لات - وه رگپر (له عائشه وه (رضی الله عنها) که ژنیک به پیغه مبه ری ﷺ گوت: ئه ی ره سولی خوا، من لای خه لکی ده لیم میرده که م فلان شته ی داومی که چی نه شی داومی؟ پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: {المتشعب بما لم يعط كلابس ثوبي زور} متفق علیه (۳).

(۱) واته: له پوژی دواپی دابه قورئان خوینان ده گوتریت: قورئان بخوینه و ده نگت به رز بکه وه و به ده نگ بیخوینه هه روه ک چون له دنیا دا ده تخوینده وه، چونکه پله و پایه و جیگی توله دیدی دواپین ئایهت دابه که ده ی خوینیته وه.

(۲- ۱) واته به سه بو ئه و که سه ی گه رچی بیستی باسی بکات و بیگپریته وه که به درو بزمی دریت واته درو لادانی تی ده که ویت.

(۳) واته تیرو به شتیک که نه ی دراوه تی وه که له به رکردنی پو شاک ی ساخته وایه.

٨- زی‌کرویادی خوا کاریگه‌ریه‌کی گه‌وره‌ی هه‌یه له‌سه‌ر ژیانی روحی وده‌رونی‌وله‌شی‌و کومه‌لایه‌تی موسلماندا: ده‌ی نه‌ی خوشکی موسلمانم زور سو‌رو به‌رده‌وام به له‌سه‌ر زی‌کرو وید‌و یادی خوا له‌هه‌موکات وساتیکدا، له‌هه‌مو حاله‌تیک که تیایدایت، باه‌مو کاتیک زمانت ته‌ر بیت به‌زی‌کرو فیکری و یادی خوا. بپروانه که‌چون خوای بالاده‌ست وکاربه‌جی باس‌ومه‌دحی به‌نده دل سو‌زه‌کانی خو‌ی ده‌کات: ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ﴾ آل‌عمرن ١٩١: (١). هه‌روه‌ها

٩- عبدالله کوری بسر (ﷺ) هوه ده‌گی‌رپه‌ته‌وه که‌پیاویک به‌پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) گوت: نه‌ی ره‌سولی خوا حوکمه‌کانی شه‌ریعه‌تی خوا زور له‌سه‌رشانم کوبونه‌وه و زور ده‌ترسم نه‌توانم هه‌مویان نه‌نجام بده‌م، بویه داوام وایه که‌شتیکم پی‌ی یلی‌ی که‌ده‌ستی پیوه بگرم و بتوانم نه‌نجامی یان بده‌م وخواش لیم وه‌ربگریت. فه‌رموی: {لا یزال لسانک رطباً من ذکرالله} صحیح سنن الترمذی (٢٦٨٧) (٢).

٦- نه‌گه‌ر ویستت قسه‌بکه‌یت راست وپه‌وان بدوی و به‌پیچ و په‌ناو قورت و لاب‌ه‌لاو‌خوارو خپچ و به‌له‌خوبایی بونه‌وه قه‌سان مه‌که، چونکه به‌پاستی نه‌مه‌سیفه‌تیکی ناشیرین و بی‌زراو قیزه‌ونه لای خواو پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌وته فه‌رمویه‌تی: {إِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْغَضَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَاوِنَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ وَالْمُتَفِيهِقُونَ} صحیح سنن الترمذی (١٦٤٢) (٣).

(١) واته: نه‌وانه‌ی که‌هه‌میشه‌زی‌کرویادی خواده‌که‌ن و هه‌رگیز خوا له‌بیر ناکه‌ن، به‌پیوه‌بن یان به‌رؤیشتنه‌وه‌بن یان به‌دانیشتنه‌وه‌بن، یاخودله‌کاتی پاکشان ودریژبون و پشوداندان‌بن
(٢) واته: با هه‌میشه‌زمانت به‌ویردو‌زی‌کری خواوه‌ته‌رپیت. وه‌رگی‌ر.
(٣) واته: نه‌و که‌سه‌ی که‌رؤزی قیامت له‌هه‌موکه‌س پتر رقم لی‌بیته‌وه‌و دورترین که‌س بن له‌کۆرو مه‌جلسی من بریتین له‌زور بلئکان وه‌له‌وه‌ره‌کان وچاقاوه‌سرؤکان. وه‌رگی‌ر.

۷ - بۆنەوہی پیغەمبەر ﷺ پېشەنگت بیٹ و شوپین پی ی ئوہەل بگریت، ئوہا زۆربی دەنگولەسەخۆوہیدی و ہیمن و زۆر بیر بکەرەوہ، و زۆر پی مەکەنەو ھەرگیز قاقا پی مەکەنە تەنیا بە زەر دە خەنە نەبیٹ . لە (سماک) ھوہ گوتی: بە جابری کوری سەمرەم گوت. ئایا ھەرگیز لای پیغەمبەر ﷺ دانیشتوی؟ گوتی: بە ئی، ئو ھەمیشە بی دەنگ بو، زۆرکەم پی دەکەنی، سەحابەکانی گەر کۆدەبونەوہ شیعریان دەگوت و باسی کارو بارەکانی خۆیان دەکرد پی دەکەن، بەلام ئو ﷺ مەگەر زەر دەی بەتایە دەنا پیکەنینی بە دەنگەوہی نەبو،) المسند . (۵/۸۶)

ئەگەر قسەت کرد، ئو واقسە ی چاک و بەسود بکە دەنابی دەنگ بە. چونکە ئو ھەخیری تیدا یە بۆ تو . پیغەمبەر ﷺ فەرمو یەتی: {من کان یؤمن باللہ و الیوم الآخر فلیقل خیراً اولیصمت} رواہ البخاری ، الفتح . (۸/۶۰)^(۱)

۸ - تکایە ھەرگیز قسە بە خەلکی مەپرە ، گەر قسەیان بۆ دە کردیت گوی بگرەتا لە قسەکانی خۆیان دەبنەو ھوسەرەت دیت، یان ھەرگیز قسەکانیان بەرو دامە دەوہ، یا قسەکانیان بی بایەخ و بە سوکی سەیر مەکەو بەرەوشت و ئاکاریکی جوانەوہ گوی بۆ بە رامبەرە کەت بگرە . ھەمیشە بە باشترین شیوہ وەلام بدەرەوہ و بانئوہ ئاکارو دروشمی کە سایەتی خۆت بیٹ.

۹ - ئاگادار بەو زۆر وریا بە ھەرگیز گالته بە قسە ی خەلکان و بە رامبەرە کەت مەکەو بە مینجەوہ لاسایان مەکەوہ، یان ئەگەر بە رامبەرە کەت زمانی دە ی گرت یالال بویا زمانی فس بونە کە ی پی ی پی بکە نیت ، چونکە ئەمە سیفەتی بابای موسلمان و لە خواترس نیە .

(۱) واتە: ھەرکەسێک برۆی بە خواو بەرۆژی دوایی واتە زیندو بونەو ھە یە لە قسە کردندا باقسە ی چاک و باش و خیری کات دەنابە بی دەنگ بیٹ .

بروانه خوی گوره ده‌فه‌رموی: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرَّ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ﴾ الحجات ۱۱: (۱)

هه‌روه‌ها پیغه‌مبهر ﷺ فه‌رمویه‌تی: المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يخذله ولا يحقره... بحسب امرٍ من الشر أن يحقر أخاه المسلم {رواه مسلم (۲۵۶۴) (۲)}

۱۰- نه‌گه‌ر گویت له‌خویندنی قورئان بوخیرا قسه‌کانت بیره جابا هه‌ر بابه‌تیک بیت، به‌لکو ده‌بی‌گویی بوقورئانه‌که شل بکه‌یت، ریزی فه‌رموده‌کانی خوا بگه‌ه، وگویی رایه‌لی بکه‌و فرمانه‌کانی جی به‌جی بکه‌ومه‌یکه به‌غولبه‌غولب. هه‌روه‌کو خوی بالاده‌ست وکاربه‌جی ده‌فه‌رموی: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْءَانُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ (۴۰۴)

الأعراف ۲۰۴: (۳)

۱۱- هه‌میشه پیش قسه‌کردن بیرله‌قسه‌کانت بکه‌وه‌و جوان لی‌یان وردببه‌وه نه‌گه‌ر خیرو چاکه‌یان تیدا بو بیاکه‌ده‌نا مه‌یان که) هه‌روه‌کو کورد گوته‌نی: قسه‌ بیچیژه‌و بینیزه‌و نه‌وسا بیبیژه - وه‌رگیڤر. (هه‌میشه سور به‌له‌سه‌ر کردنی قسه‌ی چاکه‌ولیک نزیک

(۱) واته: نه‌ی نه‌وکه‌سانه‌ی که‌برواتان هیناوه‌باهیچ که‌س و کومه‌ل‌وگه‌لیک گالته‌وتوانج به‌وی ترنه‌کات وخی پی له‌وباشترنه‌بیت وخبه‌به‌پیزتروخواه‌ن ده‌سه‌لات تربزانیته، هه‌روه‌هاباهیچ ژنیک گالته‌به‌وی ترنه‌کات گوايه‌نه‌و به‌پیزتروباشتر وچاکتره‌له‌ونه‌خیرئه‌مه‌وانیه به‌لکومرؤقه‌کان لای خوی په‌روه‌ردگار هه‌مو‌یه‌کسانن وه‌ک دانکه‌کانی شانه، ته‌نیاپیوه‌ریک‌وته‌رازویه‌ک لای خوا خوله‌خواپاریزی‌وله‌خواترسان وته‌قواکردن‌وفه‌رمانبه‌رداری خوی بالاده‌ست و کاربه‌جی یه‌وبه‌س. کی له‌هه‌موان به‌ته‌قواتربیت نه‌وه‌لای خواخوشه‌ویسته. وه‌رگیڤر.

(۲) واته: موسلمان برای موسلمانه‌نابی‌سته‌می لی‌بکات‌وسوکی بکات ویا سوکایه‌تی پی بکات‌وله‌که‌سایه‌تی داببه‌زینیت‌وپیلان‌وته‌له‌ی بوبینته‌وه، به‌لکوبه‌گویره‌ی خراپی‌خی‌له‌گه‌لی دابجولئوه. وه‌رگیڤر.

(۳) واته: نه‌گه‌رقورئان خویندرايه‌وه‌وگویتان له‌خویندنی بوبی‌دنگ بن وگویی بوقورئانه‌که‌شل بکه‌ن و فرمانه‌کانی به‌جی بینن، بوئه‌وه‌ی خوی گه‌وره‌به‌زه‌یی وپه‌حمتان پی بکات.

کردنه وهی نیوان خه لکی وکه سیکی ئیسلامی به نهك شه پره نگیز و فیتنه بازی و دو زمانی و دو به ره کی و قسه هینان و بردن و قسه ی خراب تیک دهرانه و خه لکی تیک بهر بدهیت. چونکه ئەم سیفته ده بیته هوی تورپه بونی خواو بیزار بونی لیت. ده بی زوروریاو زرنگو له سه ر خوت بیت هه مو قسه کردنیک بهر پرسیاریه تی تیدایه و له سه رت ده که ویت و چاره نوسی مروقی پیوه بنده و چاره نوس سازه. ئەدی نابینی چه ندان که س به هوی و شه و قسه یه کی باشه وه چوه ته به هه شت چه ندان و شه و قسه ش خاوه نه کانی خویان فری داوه ته ناو بنک و بنی بنه وهی دوزه خه وه. له آبی هریره وه رضی الله عنه ده گپرنه وه کاتی پرسیار ی له پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله کرده له وه لامی دا فه رمویه تی: {إِنَّ الْعَبْدَ لِيَتَكَلَّمَ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بِالًا يَهُوِي بِهَا فَجَنَّمُ} رواه البخاري (۷۸ - ۶۴) ^(۱). وه له فه رموده ی معاذ رضی الله عنه داهاتوه که پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله به معاذی فه رموه: {ثكلتك أمك يا معاذ، وهل يكب الناس في النار على وجوههم إلا حصائد ألسنتهم} (صحيح سنن الترمذي) ۲۱۱ ^(۲)

۱۲- ئەو زمانه، ئەو پارچه گوشته ی وا له ناو دهمت دایه، نیعمه تیکی خوی گه وره یه و له (الله) وه پیت به خشراره ده توش له کاری چاکه و شتی خیردا به کاری بینه وله فرمان کردن به چاکه و قه ده غه کردن له خراپه دا به کاری بینه، له بانگه شه کردن بو به نامه که ی خواهه لی سوپینه.

(۱) واته: به بنده هه یه قسه ده کات وهیچ گوی به قسه کانی نادات وهه رگیزیری شی لی ناکاته وه، که خراپی گوته یان چاک، وله ولاره ش ناگای لی نیه خوی گه وره لی ی تورپه بووه به هوی ئەو قسه و گوفتاره خراپانه وه، ئەو قسه ناژاوه گپری و تیک دهرانه یه وه، ئەو قسه بوگه نانه وه فری دهریته ناوناگری دوزه خه وه و سزاو باجه که یان وهرده گریته وه. وه رگپ.

(۲) واته: هه ی دایکت رپورت بوبکات ئەی معاز، خه لکان هه ن له پوزی قیامه تدا له ناوناگری دوزه خدا به سه رپواندا راده کیشرین، ئەمانه سزاکه یان، باجه که یان ئەنجامی ره فته ر و قسه خراپه کانی خویانن که له دنیا دا گوی یان پی نه داوه و به خه یالیشیان دا نه اتوه و بایه خیان پی نه داوه، بویه ئەو پوزه هه هه مو یان دروینه و به ره می زمانی خویانن وئوباله که یان له ئەستوی خویان دایه. خوا په نامان بدات.

گوی بگره خوی گه‌وره‌چیمان پی ده‌فهرموی: ﴿لَا حَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ
إِلَّا مَنَ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ﴾ النساء: ١١٤^(١).

فی‌کردن و فی‌خواری :

١٣- فی‌کردن کاریکی به‌رزو بی‌هاوتایه‌ورپیگی سهرفرازی و به‌خته‌وه‌ریه .

له الشفاء کچی عبدالله وده‌ده‌گپرنه‌وه که گوتویه‌تی : پیغه‌مبه‌ری خواص صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم هاته‌لامان
ومن له وکاته‌دای حفصه بوم پی‌ی فه‌رموم : {ألا تعلمین هذه - یعنی حفصه - رقیه
النملة كما علمتها الكتابة} رواه أحمد ٦/٣٧٢^(٢) له فی‌ربون و خویندن دابا مه‌به‌ستت ته‌نیا
به‌ده‌ست هیئانی بروانامه‌وبه‌ده‌ست هیئانی پله و پایه و موجه نه‌بیئت به‌لکو یه‌که‌م جار
مه‌به‌ستت فی‌ر بونی زانست و کارو بارو حوکمه‌کانی ئایینه‌که‌ت - ئایینی ئیسلام بیئت ، فی‌ر
بون و جوان خویندنه‌وه‌ی قورئانی پی‌رؤز بیئت، ئافره‌ت ده‌بی‌ی به‌به‌رچا و رۆشنی و تی‌گه‌یشتن و
شاره‌زاییه‌وه خوی خۆت به‌رستیت . هه‌روه‌ها مه‌به‌ستت له خویندن و فی‌ربون و شاره‌زا بون
وزانینی ری‌گاکانی په‌روه‌ده‌ی پاک و بی‌گه‌رد بیئت، هه‌ر وه‌کو چۆن له‌ژیانی
پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و سه‌حابه به‌ریزه‌کان صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و پی‌شینه‌ی پیاوچاکی ئەم ئوممه‌ته نواندیان،
بوئه‌وه‌ی ئافره‌ت به‌سه‌ر به‌رزوی و به‌خۆشی بزیت.

١٤- هه‌رگیز گالته‌به‌وخوشکانه‌ی خۆت نه‌که‌ی که نه‌خویندنه‌وارن و هی‌چ فی‌رنه‌بون،
له‌خۆت بایی نه‌بیئت و خۆت به‌ سه‌ره‌ئوانه‌ی که‌پله‌ی خویندن و زانستیان له‌تۆکه‌متره
هه‌لنه‌کی‌شیت . هه‌روه‌ها پله‌که‌می و نزمی ئە زمونه‌کانی خویندنت نه‌بیئته هۆی ساردکردنه‌وه‌و

(١) واته: له‌زۆریه‌ی زۆری قسه‌کردن و وتو و یژو چرپه‌چرپه‌کانی خه‌لکی دا سود و خپرو به‌ره‌که‌ت نیه
مه‌گه‌ر ئە و قسه‌کردن و سر په‌سەرپ و ده‌مه ته‌قییانه‌ی که‌له‌چاکه‌و سه‌ده‌قه‌دا یاخود له‌چاک کردن و پی‌یک
هیئانه‌وه‌ولیک نزیك کردنه‌وه‌ی نیوان خه‌لکی دا ئە‌نجام بدرین.

(٢) واته: ئایا ئە‌مه‌ فی‌ری دوعا ناکه‌یت هه‌روه‌کو چۆن فی‌ری نوسینت کرد، که مه‌به‌سنی (حفصه) ی
خیزانی بو.

بەردەوامیت لە خویندن و فێر بونتدا، بە لکو بە پیچە وەانە وە هان دەرو پال نەریک بیّت بۆ پتر هەول و تیکۆشانت بۆ بەرز کردنە وە ی پلە کانت وە لە چونت بە پلە کان و قۆناغە کانی خویندن و فێربون تادەمریت کە بە تەمە نیشدا چویت مەلی تازە من بە سەرچوم و تەمەنم رۆیشت، نە خێر بە هەندێ نیه بە هەول و تیکۆشانه، بە خۆماندو کردنە، بە نوچ نەدان و کۆل نەدانە، گەرسا تەمش بکەیت و سەرە نوچیش بەدەیت، گۆر بەدە خۆت و هەل بستمە وە، خۆ توند بکە وە وەملی رێگا بگرە بەر بە هە ورازو نشیواندا سەر بکە وە و بیان برە تادە گەیتە دوا مەنزلی مە بەست خۆی گە و رەش هاریکاری و پشتیوانتە، پشتیوانیت تەنها بە خۆبیت و هە و لیش بەدە لە هەر تەمە نیکدا بیت سەر دە کە ویت دە گەیتە دوا قۆناغ (والله ولی التوفیق)

له كعب كورپی مالکە وە رضی اللہ عنہ دە گێرنە وە گوتویەتی: گویم له پیغە مەبر صلی اللہ علیہ و آله و سلم بوکە دە ی فەرمو: {من طلب العلم لیجاری به العلماء، أولیما ری به السفهاء، ویصرف به وجوه الناس إلیه، أدخله الله النار} صحیح سنن الترمذی (۲۱۳۸).

بیستن و گوی گرتن:

۱۶- گوی و میشتک و بیرو هۆشی خۆت پاک بکەرە وە و پاکی پابگرە لە گوی گرتن بۆ گۆرانی و موسیقا و قسە ی خراب و ناشیرین و قریۆک و بی و اتاو قیزە ون . چونکە گوی گرتن بۆ گۆرانی و موسیقا و قسە ی پرۆپوچ و خراب لە شەریعە تی خوادا جیگە ی نابیتە وە و حەرەمە و لە تەرازوی ئیسلامدا بونی نیە و شتیکی بیزارا و ناشیرینە ، دل و دەرون بۆ گەن دە کات (هەر وە کو چۆن پارچە گۆشتیک لە بەرتیشکی پۆزانی هاویندا بۆ گەن و کرمە رێژ دە بیت، ئاواش گۆرانی و موسیقا لیدان و گوی بۆ گرتنی دل و دەرون و لە شی مرۆف بۆ گەن و کرمە رێژ دە کات. وەرگێر)

پۆشاک و جل و به‌رگ :

١٧- تۆئافره‌تیکی موسلمانانی وگه‌رخۆت به‌موسلمان و بپروادار ده‌زانیت ده‌بی پۆشاکه‌کانت له‌ژێر چه‌تری پۆشاکێ شه‌ریعه‌تی خوا دابن . ده‌بی گشت مه‌رجه‌کانی پۆشاکێ شه‌ریعی تێدا بن، ده‌بی پان و به‌رین بن و ته‌نک نه‌بن تاله‌شی تێدا دیار نه‌بی و ئه‌ندامه‌کانی له‌ش ده‌رنه‌ پهرینه‌یت و وینه‌ی له‌ش به‌رجه‌سته نه‌کات و ته‌نک نه‌بن له‌شیان تێدا دیارینیت .

١٨- ئه‌وه‌ی پێی ده‌گوتریت (نیوقۆل) و چاره‌گه‌ قۆل و یه‌خه‌ فراوان) الدلعه‌ (هه‌موی بپرو بیانوه‌ و بۆکورت کردنه‌وه‌ و سفوریه‌تی پۆشاکه‌ . به‌جۆریکی وا ده‌بینی که‌ ئافره‌ت له‌کاتی هات و چۆو سوار بون و دابه‌زین له‌ ئوتومبیل و ماشین له‌شی به‌ده‌ر ده‌که‌وێت و کوناحیکی گه‌وره‌یه‌ .

کۆرۆکۆبونه‌وه‌و دانیشتنه‌کان :

١٩ - هه‌رگیز ئاماده نه‌بیت له‌کۆرۆ کۆبونه‌وه‌و دانیشتنه‌ تیکه‌لی و خراپوبی شه‌ریعه‌کان . وریابه‌ خۆت بپاریزه‌ له‌تیکه‌لی و مانه‌وه‌ت له‌و کۆرۆ کۆبونه‌وانه‌ هه‌ی خوابت پارینیت . به‌لکو هه‌میشه‌ هه‌ول بده‌و په‌له‌ بکه‌ بۆکۆرۆ کۆبونه‌وه‌و دانیشتنه‌ شه‌ریعی و باشه‌ کانی که‌ هه‌میشه‌ خێرو چاکه‌یان لێ چاوه‌پروان ده‌کریت . خوا چاوه‌دیریت بکات .

٢٠ - له‌هه‌رکۆرۆ کۆبونه‌وه‌و مه‌جلیسیک دا له‌گه‌ل ده‌سته‌ خوشکانت یاله‌گه‌ل هه‌رکه‌سو و له‌هه‌رشوینیک دا دانیشتنیت بازیکرو و یردو یادی خوا هه‌میشه‌ له‌سه‌ر زمانت بی‌ت بۆئه‌وه‌ی خیرت ده‌ست بکه‌وێت و ئه‌جرو پاداشت به‌ره‌می زمان و بیرو هزرت بی‌ت . پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمویه‌تی: { من قعد مقعداً لم یذکرالله تعالی فیه‌ کانت علیه‌ من الله ترة، ومن إضطجع مضجعاً لا یذکرالله فیه‌ کانت علیه‌ من الله ترة } سلسله‌ الأحادیث الصحیحة

(۷۸)^(۱). واته ئەو كەسه لە پۆژی قیامەتدا حەسرەت و پەشیمانی و ماندویی وشەكەتی هاو دەم وها و پێیەتی.

و ئەگەر لە هەر كۆرۆ كۆبونە وە لە هەر شوینێك و لە هەر مایك هەستایت و پۆشتیت لەبیرت نەچیت ئەم و یردو زیكره (دوعایه) بخوینە { سبحانك اللهم وبحمدك، أشهد أن لا إله إلا الله، أستغفرک وأتوبُ إليك } صحیح سنن الترمذی (۲۷۳۰) ^(۲) . بۆئەو هی خواه گەورە لیت رازی بیت و لەو هەلە و پەلە و سەرپێچیانە نیە كە لەو دانیشتن و كۆرۆ كۆبنە وە یەدا كردوتن خۆش ببیت.

۲۱- خوشکی موسلمان ئەممان سەد جار ئەممان و توخوا هەركاتێك لە مال و لە هەر شوینێك كۆبونە وە بە یەكە وە دانیشتن زۆر ئاگادار و ریا بن زمانتان لە غەیبەت و باسی ئەم و ئەو و دوزمانی و قسە هێنان و بردن بپاریزن و زمانتان پاك رابگرن و گۆی راپه‌لی فه‌رمانه‌كانی خوا بگەن و خۆتان لە سزای بەسفت و سوئی خوا بپاریزن، چونكە ئەوانە لە سیفاتی سوکە لە و پرسیواو (المردولة) و ئاكارو رەوشتی بیزراو (الممقوتة) ن. ئەو تە خۆی گەورە دەفه‌رموی: ﴿وَلَا يَغْتَبُ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُّبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ﴾ الحجرات ۱۲: ^(۳) .

(۱) واتە: هەركەسێك لە شوینێك دا دابنیشیت و زیكرویدی خۆی نەكرد ئەوا خۆی گەورە لە پەحمەتی خۆی دوردەخاتە وە هەر كەسێك درێژ بو یا لە سەر جیگە راکشا بە تاییه‌تی لەكاتی نوستن دا یادو زیكری خۆی نەكرد ئەواله‌خواوه داخ و كەسەر و پەشیمانی و پەنجە گەزینی بۆمسۆگەرە.

(۲) واتە: پاك و بێ گەردی و كەم و كۆرپی بۆ تۆ ئەی خوايه سوپاس و ستایشی بێ پایان بۆ تۆ، شاهیدی دە دەم كە هیچ پەرستراویك نیە بە حەق بپەرستیت جگە لە تۆ ئەی پەروردگار. داوای لێ خۆش بونت لێ دەكەم و تەو بە دەكەم و بۆلای تۆ دەگەریمە وە. وەرگێڕ.

(۳) واتە: هەرگیزا و هەرگیز باس و غەیبەتی یەكتری مەكەن و دوزمانی و قسە هێنان و بردن مەكەن، ئایا كەس لە ئێوه‌ هەزەه‌كات گۆشتی برای خۆی بخوابە مردویی یا بە كالی، دیارە نەخێر كەس حەزناكات. دەی كە واتە غەیبەتی یەكتری و فیتنە گێڕی مەكەن و قسە مەهینن و مەبەن تا ئەو حالەتان بە سەر نەیت. وەرگێڕ.

٢٢ - ئەگەر هاتویە کێک لە خوشکانە‌ی کەلات دانیشن و سەردانیان کردی و قسە‌ی خراب و ناشە‌ری کردن، یا هە‌لە‌یه‌کی کردن و تۆنمۆژگاری بکە و پێ‌یویستە لە سەرت فرمانی بە‌چاکە پێ‌ بکەیت و لە خرابە‌ بی‌گێڕیتە‌وه. ئە‌گەر لە‌لات هە‌ستا و پڕۆیشت بە‌قسە‌ی خۆش و جوان و نە‌رم پێ‌شوازی و بە‌رێ‌ی بکە و تۆنمۆژگاری بکە جاریکی تر نە‌گەرێتە‌وه و سە‌رئە‌وسیفە‌تە‌ خرابانە‌.

کتیبخانە‌کە‌ت:

٢٣ - کتیبخانە‌کە‌ت با‌هە‌میشە‌ کتیبخانە‌یه‌کی نمونە‌یی بی‌ت و پێ‌ی بی‌ت لە‌ کتی‌بی باش و سودبە‌خش و کتیبخانە‌یه‌کی موسڵمانانە‌ بی‌ت. وریابە‌ هە‌میشە‌ کتی‌ب و چاپکراوی باش و بە‌ سود و شە‌ریانە‌ی بۆ‌ هە‌لبژێ‌ره‌ و بیان کرە، بۆ‌ئە‌وه‌ی کتیبخانە‌کە‌ت بە‌ سود و خنجیلانە‌ بی‌ت و خۆت و هە‌موئە‌ندامانی خێزانە‌کە‌ت سودی لێ‌ ببینن کتی‌بە‌کان بابە‌ زۆری ئایینی بن و هە‌روه‌ها کتی‌بی کۆ‌مه‌لایە‌تی و زانست و زانیاریە‌کان و کتی‌بی ئاکار و پەرە‌وشت و بە‌ها بە‌رزە‌کانی تێ‌دا بی‌ت.

٢٤ - زۆ‌ر وریابە‌ ئە‌ی خوشکی موسڵمانم هە‌رگیز کاتی خۆت بە‌ خۆ‌یندە‌وه‌ی کتی‌ب و شتی بێ‌ سودبە‌فێ‌ر نە‌ده‌ی، زۆ‌ر هوشیار و بە‌رچا و پڕۆشن بە‌ شتە‌ زیان بە‌خشە‌کانی وە‌ک گۆ‌قار و پۆ‌ژنامە‌ خراب و پێ‌ر لە‌ وێ‌نە‌پوت و قوتە‌کان و فیکرە‌ و بی‌رو بۆ‌چونە‌ بۆ‌گە‌ن و قەرچۆ‌ک و دا‌روخی‌نە‌ره‌کانی بنە‌ما و بە‌ها بە‌رزە‌کان مە‌خۆ‌ینە‌وه‌ و خۆ‌تیان لێ‌ دور بگرە‌ و خۆت لە‌ رێ‌یوایە‌تە‌ خراب و دا‌رپزێ‌نە‌ره‌کان دور بگرە، کە‌ نوسە‌ره‌کانیان هە‌میشە‌ شتی خراب و بۆ‌گە‌ن بلۆ‌ده‌کە‌ن و هە‌که‌ده‌بنە‌هۆ‌ی بلۆ‌ کردنە‌وه‌ی رێ‌سوا‌یی و سە‌رشۆ‌ری و بلۆ‌ کردنە‌وه‌ی خرابە‌ کاری لە‌ ناوچین و تو‌یژە‌کانی کۆ‌مه‌لگای موسڵمانان، هە‌رگیز نە‌هێ‌لیت لە‌ دە‌رگای ماله‌ وە‌ت بێ‌نە‌ ژورو جە‌نگیان لە‌ گە‌ل دا‌بەر یا بکە‌.

٢٥ - باش‌تر وایە‌ کتیبخانە‌کە‌ت هە‌مە‌جۆ‌ره‌ بی‌ت و هە‌مو پێ‌دا‌ویستیە‌ کانتان پێ‌کاتە‌وه‌، و چاره‌سە‌ری هە‌مو جۆ‌ره‌ بابە‌تە‌کان بکات. دیاره‌ موسڵمان بە‌ خوشک و بە‌براه‌ پێ‌ویستی بە‌ زانست و زانیاری و شاره‌زا بون و بە‌ر چا‌وپۆ‌شنی هە‌یه‌ لە‌ هە‌مو بواره‌کانی ژیان و گشت

ئەحكامەكانى ئائىنەكەى و گشت كاروباروكون و قوژبن و ناديارەكانى بىروباوەرەكەى (العقيدة) ھەيە . ھەرۆھە ئاگادارى بون و شارەزابون وزانين لە ھەمو ھەوال و كارو چالاكیە ئىسلامیەكان وزانين و ھەست پى كوردنى كیشەوتەنگ و چەلەمە و ئاستەنگ و تەنگژەكان و كوردنەو ھى گرى كۆپرەكانى جیھانى ئىسلامى شتىكى ھەتمى و پىويستە . ديسانەو ھە شارەزابون و زانینی ھەمو ھۆكارە پەرۆردەیی یەكان كە یارمەتى دەرو پالئەرىكى حاشا ھەل نەگرن لە پەرۆردە كوردن و پى گەیاندى خۆت و ھەموئەندامانى خیزانەكەت . ھەرۆھە ئاوردانەو ھە ژيان و بەسەرھات و ھەلس و كەوتى پيشینەى پیاوچاكانى و پەندوئامۆژگارى و ھەرگرتن لى یان پىويستىەكى تری زەرورە .

۲۶- ئەگەر كىتیبكى بەسودوبەكەكت كەوتە دەست و لات پەسەند بۆدەستە خوشكەكانتیشى پى بناسینەو بیان دەیە باپخویننەو یاخود ئامۆژگارى بكە كە بە دەستى بىنى و بىخویننەو ، بەلكوئەویش سودى لى و ھەر بگرت . و ھە پىچەوانەشەو ھەركتیب و چاپكراویكى زیان بەخش و خراپت بىنى ، پىويستە لەسەرت كە خوشك و براموسلمانەكانتى لى ئاگادار بكەیتەو ھە ئامۆژگاریان بكەیت كە لى ی نزیك مەبنەو ھەرگیزنەى خویننەو ھۆلەژەھرەكەى دوربگرن نەبادا ھەمو گیانیاں ژەھراوى بكات .

۲۷- خویندەو ھۆخەرىك كوردن بەكتیب و سەرچاوە بەسودەكان كاریكى زۆرگرنگ و پىر سودن ھەرگیز نەكەن لە كیس خۆتانى بەدن ، ئەوندە تەمەنەى كەماوتانە بابى بەرھەم نەبیت بۆدنیابووقیامەتتان لە خویندەو ھەرگەپان بەدواى زانست و زانیاریەكان دابگەرپن بەتایبەتیش زانست و زانیارى دینی خواو فیربونى ئەحكامەكانى قورئانى پىرۆزوسوننەتى پیغەمبەرەكەتان و شەریعەتى خواى گەرە ، خوا یارمەتى دەرو پالپشتتان بیت ، خوشكى موسلمانى خۆشەویستم كاتى بى ئیشى و دەست بەتالیتان بەھەل و ھەر بگرن ، ھەلیكى زىرینە لەكیس خۆتانى مەدەن بەلكوزانست وزانیارى و پۆشناپییەك بۆبەرچاوا پوناكیتان لە تاریكى شەو زەنگى نەزانى و بى ئاگایى ونەفامى دا و دەست بىنن .

دەرچون بۆبازار:

٢٨- خوشکانی بەرپۆرم بازاره‌کان ئەوندە شوینییکی پەسەندو باش نین، بۆیە هەمیشە پێویستە لەسەرت لەچونە دەرەوت زۆر سور نەبیت بەتایبەتی بۆ بازار. خۆ ئەگەر یەکیکت هەبیت یادەستت بکەوێت کاره‌کان و پێداویستیه‌کانت بۆبکڕیت و بۆت بینیتەوه پێویستە خۆتی لێ لادەیت و پێویست ناکا خۆت بچیتە دەرەوه. خۆ ئەگەر هەر ناچاریش بویت دەبێ هەر بچیتە دەرەوه ئەوابەپەله پێداویستیه‌کانت بکڕەو بۆ ماوه‌یه‌کی کەم و بەپێی پێداویستیه‌کان لەبازار بێنەوه و خێرا بازار بەجێ بهێڵە و بگەرێوه ماله‌وه، چونکە بازار جیگه‌ی خراپه‌ و خراپه‌کاری و فرۆفیل و نیشتمانی خۆشه‌ویستی شەیتانه‌ و بەیداخی خۆی لە سەرەتای هەموه‌یانیه‌که‌وه تێداهەڵ دەکات و ئەوه‌ی بچیتە بازار چ ژن ژپیاو توشی خراپه‌ی دەکات و لەخشته‌ی دەبات بەجۆره‌هاشیوه‌.

٢٩- گەرچوێته‌ دەر بۆ بازار لەخۆ جوان کردن و ماکیاج و پازانه‌وه و جلی زاقو بریقی سەرنج پاکیش بپاریزه‌ و لەبەریان مەکن و بۆنی خۆش لەخۆت مەده، ئەگینا گوناحی خۆشت و هەمو ئەوانه‌شی که‌به‌تۆوه توشی گوناح دەبن لە ئەستۆی تۆدایه‌ و گوناحی تۆچه‌نده‌یندانه‌یه . له‌أبی موساوه عليه السلام ده‌گێرنه‌وه که پینغه‌مبه‌ر عليه السلام فرمویه‌تی: {إذا استعطرت المرأة فخرجت على القوم ليجدوا ريحها فهي كذا وكذا} (رواه أحمد) ع(٤٠٠/١) . باجل و به‌رگ و پۆشاکه‌کانت پان و پۆر بن و گشت گیانت دابپۆشیت.

٣٠- ئەگەر له‌ناو بازاردا بویت یاله‌رێگه‌دا بویت بۆبازار و ریا به‌ زۆر ئاوران نەده‌یه‌وه‌ و ته‌ماشای ئەملاو ئەولای خۆت مەکه، چونکە ته‌ماشای کردن و بینین زۆر پاکیشه‌رو پێ هەلخلیسکێنه‌ره وه ئەگەر گه‌یشته‌یه‌ که‌ل و پهل و پێداویستیه‌کانی خۆت زۆر له‌گه‌ڵ فرۆشیارو دوکانداره‌کان و که‌سانی ده‌ورو به‌رقسه‌ و گالته‌گه‌پ و قسه‌ی حه‌له‌ق مه‌له‌ق و

(١) واته: ئەگه‌ر ئافره‌ت بۆنی خۆشی له‌خۆی داو چوه دەرەوه بۆبه‌رو بازاره‌کان و به‌لای خه‌لکی دا تی پهری بۆنه‌وه‌ی بۆنه‌که‌ی بۆخه‌لکی بچیت و سه‌رنجیان رابکێشیت ئەوا ئەواو ئەوايه واته‌ زینای کردوه .

حریکه حریک مه که، چونکه ئەمه دەبیته هۆی سوک بونی خۆت له پێش هه مو که سیکی و ئەمجاریش هه یادابه زین و کردنه وهی ده رگا و په نجه ره ی فیتنه و بی شه رمی و ئەنجام خوانه کات خراپه کاری خوا په نامان بدات. یان هه رله به رئه وهی پیت بلین به خوا که سیکی خۆش و گالته چی و سوحبه ت چیه، ناهه رگیزشتی وانه که ییت ئەمه خه ته ره زۆریش خه نه ره بۆ سه ر که سایه تی وحه یاو هه شمه ت و شه رمی خۆت و بنه ماله که ت.

۳۱- ئەگه رله ناو بازار یاله ریگه ی بازاردا خراپه کاریکت دیت، پێویسته له سه رت به رپه رچی ده یته وه و ده ستی بگریت و نه هیلی ئەنجامی بدات. ئەگه ربه ده ست و به قسه نه ت توانی و ده بی به دل پیت ناخۆش بیته و رقت له و خراپه و خراپه کاره ببیته وه. خوی بالاده ست و کاربه جی ده فه رموی: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ التوبه. ۷۱: (۱)

۳۲- هه ندی له ژنان وه ک خویه ک پۆژانه بۆ پیاسه و سه یران ده چنه بازار، و زۆر ده چنه ده ر هه مو پۆژی، هه مو به یانیه که به کۆلیک شوخ و شه نگی و بونی خۆشه وه تاس و لوس په نا به خوا ده گرم که تۆله وانه نه بی، ئەم جو ره که سانه له هه مو که سیکی پترتوشی فیتنه و ناشوب و به فیرو دانی کات ده بن.

۳۳- خوشکی به پیزم، به زه ییته به خۆت و به میرده که ت، یا به دایک و باوکت دا بیته وه ئەگه ر کیژۆله ی له مالدا زۆر ده ست بلاو مه به و هه یچ پێویست ناکات ماله که تان و مدبه قی ماله که تان بکه یته لقیکی سه ره کی له بازار. هه رگیزشتی زیاده و پێی نه ویست مه کپه. ته نیا ئەوانه بکپه که پۆژانه له ماله وه پێویستیتان پی یه تی.

(۱) واته: بپواداران چ ژن چ پیاو دۆست و پلپشتی یه کترین و فرمان به چاکه ده که ن و ده ستی یه کتری ده گرن وله خراپه یه کتری ده گریزپه نه وه (وه رگیژ)

دوعاو زیکروله‌خوا پارانه‌وه:

٣٤- تۆه‌میشه‌له‌ئاست خوادابی هیزوبی تواناو لاوان، هه‌میشه‌پیوستت به‌یارمه‌تی وده‌ستگیرۆبی و پینومایی خوای بالآ ده‌ست‌وکاربه‌جی هه‌یه، ده‌ی که‌واته‌له‌بیرت نه‌چیت هه‌میشه‌وه‌موکات‌وساتیك له‌یادی خوادابه‌وده‌سته‌کانت بۆلای خوا به‌رز بکه‌وه‌و ده‌ستی مل که‌چی پارانه‌وه‌ت والآ بکه‌وه‌وداوی لی خوش‌بون‌وته‌ندروستی و دروست‌وسه‌رکه‌وتنت له‌هه‌موکیشه‌ وکه‌ندو کۆسپه‌و گیروگرفته‌کانی ژیان‌ی دونیایی وپۆژی دوا‌یی وپۆژی هه‌ستانه‌وه‌و ژیان‌ی نه‌براه‌یی لی بکه، بگه‌پۆه‌ بۆلای خواداوی خیرو چاکه‌وبه‌ره‌که‌تی لی بکه، خوای گه‌وره‌زۆربه‌په‌حم و به‌زه‌ییه‌ وه‌میشه‌لی بورده‌یه‌و له‌گوناحه‌کان خوش‌ده‌بیت، ده‌ریای په‌حم و به‌زه‌یی خوا هه‌رگیز له‌بن‌نایه‌ت .

پینغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رمویه‌تی: {إِنَّ رَبَّكُمْ حَيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحِي مِنْ عَبْدِهِ أَنْ يَرْفَعَ إِلَيْهِ يَدَيْهِ فَيُرَدِّمَهُمَا صَفْرًا} صحیح سنن ابن‌ماجه (٣١١٧)^(١). له‌وه‌لام دانه‌وه‌ی دوعا‌ونزاکانت له‌به‌رخوای گه‌وره‌به‌په‌له‌مه‌به‌و بی ئومیدیش مه‌به‌بلی ی من هه‌رله‌به‌ر خوا ده‌پارپیمه‌وه‌و هه‌چیشم دیارنیه‌و بلی ی خوای گه‌وره‌ دوعا‌کانم لی وه‌رناگریت . دیاره‌من شایه‌نی ئه‌وه‌نیم و ساردببیه‌وه‌وچیدی نه‌پارپیه‌وه‌، نه‌خیر گرنگ ئه‌وه‌یه‌تۆبه‌رده‌وام بیت. ده‌گۆی بگره‌ بۆ پینغه‌مبه‌ری نازدار صلی اللہ علیہ وسلم بزانه‌چی ده‌فه‌رمویت: {مَنْ عَدَّ يَدَيْهِ إِلَى اللَّهِ فَكَأَنَّهُ أَبْصَرُ} إِبْطُهُ يَسْأَلُ اللَّهَ مَسْأَلَةً إِلَّا آتَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ مَا لَمْ يَعْجَلُ. قالوا: يارسول الله، وكيف عجلته؟ قال: يَقُولُ قَدَسَأَلْتُ وَسَأَلْتُ وَلَمْ أَعْطُ شَيْئًا} صحیح سنن الترمذی (٢٨٥٣)^(٢)

(١) واته: په‌روه‌ردگاری ئیوه، هه‌میشه‌زیندووسه‌خی و به‌به‌زه‌ییه‌ شه‌رم ده‌کات ئه‌گه‌ر به‌نده‌ی خۆی ده‌ستی له‌به‌ریان بکاته‌وه‌وداوی لی خوش‌بون‌وه‌رشتیکی تری لی بکات به‌به‌تالی بیان گپ‌پیته‌وه .

(٢) واته: هه‌ربه‌نده‌یه‌ک ده‌سته‌کانی له‌به‌رخوای گه‌وره‌پان بکاته‌وه‌وبه‌رزیان بکاته‌وه‌تابن‌بالی ده‌رده‌که‌ویت‌وداوی شتیك له‌خوای گه‌وره‌ بکات، جائه‌وشته‌ داوی لی خوش‌بونه‌له‌گوناحه‌کانی، داوی پینومایی وده‌ست‌گیرۆبی، داوی‌حه‌ل‌کردنی گیروگرفت‌وته‌نگزه‌کانی یا هه‌رشتیکی تربیت‌خوای گه‌وره‌ ده‌ی داتی ووه‌لامی ده‌داته‌وه‌ به‌مه‌رجی په‌له‌نه‌کات. گوتیان ئه‌ی په‌سولی خوا په‌له‌کردنه‌که‌ی

هه‌میشه بادوعاوپارانه‌وه‌کانت به سوپاس وحمدی خواوسه‌لات وسه‌لام له‌پیغه‌مبه‌ر^{صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم} ومال^{صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم} وخیزان و سه‌حابه‌کان وئه‌وه‌ی که‌شوینی ده‌که‌ویت تارپوژی دواپی ده‌ست پی بکه‌وه‌ربه‌م کاره‌ش کوتایی پی بینه‌وه‌میشه راستگویانه به‌ره‌وخوا بچۆوله‌گه‌ل په‌روه‌ردگار‌تدا راستگوبه. پیغه‌مبه‌ر^{صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم} فه‌رمویه‌تی: { أَدْعُو اللَّهَ وَ أَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ ، وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيبُ دَعَاءًا مِنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لَاهٍ } صحیح سنن الترمذی (۲۷۶۶) ^(۱)

ئاگا‌داربه‌هه‌رگیزدوعا‌ونزای خراپ نه‌که‌یت وداوای پچرانی سیله‌ی ره‌حم نه‌که‌یت وه‌ئه‌گه‌ر وه‌لامدانه‌وه‌ی دوعاکه‌ت دواکه‌وت یاخو‌دبه‌رونی ئه‌نجامی دوعاکانت نه‌بینین دل ته‌نگ وپی ئومید مه‌به‌هه‌روه‌ک له‌پیشتریش با‌سمان کرد خوای گه‌وره‌ دوا‌ی ده‌خات بو‌روژی قیامه‌ت، یاخو‌دله‌بری ئه‌وه‌ گوناختت لی ره‌ش ده‌کاته‌وه‌، یاخو‌د خراپه‌یه‌کت لی لاده‌دات تو‌هه‌ر هه‌ستیشی پی ناکه‌یت .

۳۵- خۆت له‌خوای خۆت نزیک بکه‌روه‌ه به‌ئه‌نجامدانی ئه‌رک وبه‌ندایه‌تیه‌ فه‌رزه‌کان و سونه‌ته‌کان و جو‌ره‌ها خۆنزیك خستنه‌وه‌ واته‌جو‌ره‌ها‌کاری باش که‌له‌خوات نزیک ده‌که‌نه‌وه‌، دلنیا‌به‌پادا‌شتیکی زۆرگه‌وره‌ت چنگ ده‌که‌ویت، ولای خواپله‌ت پی به‌رز

چی‌یه‌؟ فه‌رموی: که‌داوات لی کردوپه‌له‌ت کردواته‌ئه‌نجامیت نه‌دیت بلای ئه‌وه‌چی بو‌خوایه‌ من هه‌رداوام کردووه‌رداوام کردکه‌چی دوعاکه‌م قبول نه‌بولیم وه‌رنه‌گیرا . په‌له‌مه‌که‌ خوای گه‌وره‌له‌ئیمه‌ باشتر ده‌زانیت چ شتی‌ک خیروچاکه‌ی تیدابیت بۆئیمه‌ئه‌وه‌مان بو‌ده‌کات. له‌وانه‌یه‌ تۆله‌دنیا‌که‌ی تردا پترپۆیستت پی ی بیت بو‌ئو‌ی بۆت هه‌ل ده‌گریت. (وه‌رگێر).

(۱) واته‌: داوا له‌خوای گه‌وره‌ بکه‌ن و له‌به‌رخوا‌پارینه‌وه‌ودلنیا‌ش بن خوای گه‌وره‌ وه‌لامتان ده‌داته‌وه‌زده‌بی زۆربه‌ئاگایی و وریاییه‌وه‌ له‌به‌رخوا‌پارینه‌وه‌ بیرو‌هۆشتان لای خوا‌بیت له‌کاتی پارانه‌وه‌دا، نه‌ک به‌زمان داوا‌له‌خوای گه‌وره‌ بکه‌ن و بیرو‌هۆشیشتان له‌شوینیکی تروبه‌شتیکی تره‌وه‌سه‌رقال بیت، چونکه‌ زۆرباش بزنان که‌خوای گه‌وره‌ وه‌لامی دوعایه‌ک ناداته‌وه‌ که‌دلی خاوه‌نه‌که‌ی له‌لایه‌کی تره‌وه‌سه‌رقال و مه‌شغوله‌وه‌یچ ئاگای له‌خاونه‌بیت ته‌نیاده‌می بجولیت وده‌ستی به‌رز کردبیته‌وه‌ واته‌به‌دل و هۆشیکی بی ئاگا‌وه‌له‌به‌ر خوا‌پاریته‌وه‌. (وه‌رگێر).

ده‌بیته‌وه، وا بکه که‌له‌خۆشه‌ویستانی خوابیت نه‌ک له‌ناحه‌زو دوژمنانی خوا .هه‌ولّ بده زۆر هه‌ولّ بده له‌و که‌سانه‌ بیت هه‌ر له‌مردنیه‌وه تاده‌چیته به‌هه‌شته‌وه نه‌ترست له‌سه‌ره‌و نه‌دلّ ته‌نگی و نا‌ئارامی، ئەو که‌سانه‌ی خوای گه‌وره‌ دو‌عاو نزایان وه‌رده‌گریت، نا‌ر‌ه‌ه‌ته‌ی‌ودلّ ته‌نگی و ناخۆشی و ته‌نگ‌زه‌کانیان نا‌هیلّی، و دلّیان پ‌ر ده‌کات له‌ئارامی و دامه‌زراوی و ئاسوده‌یی . پی‌غه‌مبه‌ری خوا^{صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم} ده‌فه‌رموی: {إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتَهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا أَفْرَضْتَهُ عَلَيْهِ، وَلَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّىٰ أَحْبَبَهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَلَنْ سَأَلَنِي لِأَعْطِيَتْهُ، وَلَنْ أَسْتَعَاذَنِي لِأَعِيذَنَّهُ} رواه البخاري (٦٥٠٢)^(١)

٣٦- ئە‌گه‌رخۆشک‌یک‌ی ب‌ر‌واد‌ار‌و‌م‌وس‌ل‌م‌ان‌ت د‌یت پ‌ا‌به‌ن‌ده به‌د‌ینه‌که‌یه‌وه، و وه‌لامه‌کانی خوای په‌روه‌رد‌گار ده‌داته‌وه و سه‌ر به‌رزوسه‌رفرازه‌به‌هۆی ته‌واوی عه‌قیده‌و بیرو باوه‌ر‌ه‌که‌یه‌وه، ئە‌وه پ‌یی ب‌ل‌ی و ئا‌گاداری بکه‌وه که‌له‌به‌ر خاتری خوا خۆشت ده‌ویت و خۆشک‌ایه‌تی له‌گه‌لدا بیه‌سته، چونکه‌ خۆش‌ویستن له‌به‌رخاتری خواپله‌وپایه‌کی به‌رزی هه‌یه، ئە‌وه‌ته

(١) واته: هه‌رکه‌سێک دوژمنایه‌تی دۆستی من بکات و ئازاری بدات ئە‌وامنیش جاپی دوژمنایه‌تی خۆم له‌گه‌ل ئە‌و که‌سه‌دا ده‌که‌م. وه‌رکه‌سێک له‌به‌نده‌کانم خۆم لێ نزیک بکاته‌وه به‌شتیک به‌کاروئه‌رکێک که‌خۆم له‌سه‌رم فه‌رز نه‌کردوه واته ب‌ی‌ج‌گه‌ له‌فه‌رزه‌کان که‌له‌سه‌رم فه‌رز کردون به‌هه‌رش‌ت‌یک‌ی ترخۆم لێ نزیک بکاته‌وه لام خۆشه‌ویسته‌ره‌ له‌ئه‌نجامدانی فه‌رزه‌کان، چونکه‌ ئە‌مانه‌ئ‌رک و فه‌رزن له‌سه‌ره‌ هه‌ر ده‌بی ئە‌نجامیان بدات خۆشی بی‌ت و ترشی بی‌ت، به‌لام ئە‌وانی ترله‌پیاوه‌تی خۆنی، ئە‌گه‌ر به‌نده‌کانم به‌رده‌وام به‌نجامدانی سوننه‌ته‌کان {النوافل} خۆم لێ نزیک بکاته‌وه هه‌تا خۆشم ده‌ویت، وه‌ئه‌گه‌ر من که‌سێکم خۆش‌ویست ده‌بمه‌ ئە‌و گو‌یی‌ه‌ی که‌پ‌یی ده‌بیستی، وه‌ده‌بمه‌ ئە‌و چاوه‌ی که‌پ‌یی ده‌بینی، وه‌ئ‌وه‌ ده‌سته‌ی که‌کاری پ‌ی ده‌کات، وه‌ده‌بمه‌ئه‌وقاچه‌ی که‌پ‌یی ده‌پوات ئە‌وه‌نده‌م لاخۆشه‌ویست ده‌بی‌ت داوای هه‌رش‌ت‌یک‌م لێ بکات ده‌یده‌می، وه‌ئه‌گه‌ر په‌نام له‌هه‌رش‌ت‌یک‌ پ‌ی ب‌گر‌یت په‌نا‌ی ده‌ده‌م.

پیغمبهری خوای صلی اللہ علیہ وسلم فہرمویہ تی: {قال الله عزوجل: المتحابون في جلالی لهم منلیبرمن نور، یغبطهم النبیین والشهداء} صحیح سنن الترمذی (۱۹۴۸).^(۱)

۳۷ - کات زور گرنکه لای خوای گه وره وریا به به فیرووی نه دهی و جوان نه خشه ریژی بو بکه و به سه ر کاره کانتدا ریگ دابه شی بکه، هیچی به به لاش و بی سودلی و هرگرتن به سه ر مه به، توپیویستیت به سه عی کردن و هه ولدانه له وانه کانتدا - نه گهر خوینکار بیت - ده بی نه رکه کانی ماله وهت یاهی میرده که ت جی به جی بکه یت و پیویستیشیت به ناگادار بون و بهرچاوپرشنی و شاره زا بونی پیدایستییه کانی ژیان و دنیا ده بیت. کاتیکیش دابنییت بوخویندنه وهی بابه ته زانیاریه به سو ده کان وهه روه ها بریکیش بو سه ردانی خزمه کانت .

۳۸ - به جی هینانی سیله ی رهم و سه ردانه کانت خیر و به ره که ت هینرن بوته مه ن و بو بزق و ریزیت که واته سور و به رده وام به له سه ردانی خزمه کانت و دوسته کانت و خوشکانی موسلمانان، با سه ردانه کانت سود به خش بن بویان نه ک به پیچه وانه وه. له سه رچاکه وچاکه کاری ناموزگاریان بکه وهانیان بده، وله خراپه و خراپه کاریش بیان ترسینه و ده ستیان بگره و بیان گیره وه. پالنه ریگ به بو به ره و چاکه کاری و چاکسازی و سود به خش بکه سانی تر، ووریایان بکه وه له زیان به خشی و نازا وه گیر ی و فیتنه بازی. ناموزگاریان بکه که هه همیشه ده ست پیسخه ر بن له چاکه کرد وهاریکاری وهه ماهه نگی له نیو خه لکیدا . وهه می شه له ته ندروستی و ساغ و سه لاهه تیان پیرسه و

(واته): خوای گه وره ده فہرموی: نه وکه سانه ی له به رخاتری من یه کتریان خوشده ویت له پوژی مه حشه ر قوبه ی نوریان پی ده به خشم، له ورپوژه تاریکستان وشه وه زه ننگ وئه نک وسته چاوه دا، پوژیکی ترسناک که س له تاریکایدانانویت له جیگه ی خویدایی بچولینی که چی توقوبه ی نورت ده بیت و ریکیا پردی سپراتی پی ده دوزیه وه نای له و خوشیه، له گه ل کومه لی پیغه مبه ران و شه هیدانداده بیت وئه وان خوشیان ده ویت (وهرگپر)

پێغه‌مبەر ﷺ فرمویه‌تی: {من أحبَّ أن يُبسِطَ لهُ رِزْقُهُ وَ يُنْسَأَ لهُ فِي أثرِهِ فليَصِلِ رَحِمَهُ} (١). متفق علیه.

٣٩ - زۆری و بۆری خۆانه‌ناسان و سه‌رپێچی که‌رانی فه‌رمانه‌کانی خاواسست و ته‌مه‌لان و پشت گۆی خه‌رانی شه‌ریعه‌تی خوا کارت تۆ نه‌که‌ن وه‌لت نه‌خه‌له‌تین و فریو نه‌خۆیت و نه‌که‌ی تۆش چاو له‌وان بکه‌یت، چونکه‌ پۆژیک دادیت په‌نجه‌ی په‌شیمانی بگه‌زیت و نه‌و کاتیش په‌شیمانی دادت نادات وله‌و کاته‌دا سه‌ر شوپرو کلۆل و داماو ده‌بیت وله‌هه‌مان کات دا بپروا داران دلی یان گه‌لێک خۆشه‌و سه‌ر به‌رزو شادمانن له‌پۆژی قیامه‌تا به‌هۆی پابه‌ندبوونیان به‌به‌رنامه‌و شه‌ریعه‌تی خواوه‌ پرزگاریان ده‌بیت. کاتی ده‌بینی ئه‌وخه‌لکه‌ هه‌مویان چۆن گرفتاری کرده‌وه خراپه‌کانی خۆیان بون، ئه‌و زۆر دلشاد و ئاسوده‌و به‌خته‌وه‌ر ده‌بیت هه‌رله‌و کاته‌وه‌ی که‌نامه‌ی کرده‌وه‌کانی وه‌رده‌گریته‌وه له‌خۆشیان به‌ده‌ستی راستی وه‌ری ده‌گریته‌وه‌لی: ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِمِثْرِهِ فَيَقُولُ هَٰؤُلَاءِ أَقْرَبُ وَأَكْنَبُ﴾ (١٩) ﴿إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلْتَقٍ بِحَسَابِي﴾ (٢٠) ﴿الْحَاقَّةُ: ١٩-٢٠﴾ (٢)

٤٠ - هه‌ول بده‌ بۆه‌میشه‌یی سۆزوبه‌زه‌یی له‌ دلی خۆتا بچینیت، به‌زه‌ییت به‌گه‌وره‌و بچوک دابیته‌وه‌. باوک و دایکیشته‌ له‌ پیش هه‌مو که‌سیکه‌وه‌. پێغه‌مبەر ﷺ فرمویه‌تی: {من

(١) واته‌هه‌رکه‌سیک هه‌زده‌کات رزق و پۆزی زۆریته‌و شوینه‌واری نه‌بریته‌وه‌وته‌مه‌نی پیر خێر و به‌ره‌که‌ت بیت باسیله‌ی په‌حم به‌جی بگه‌یه‌نیت. (وه‌رگێڕ).

(٢) واته‌: ها. وهرن ته‌ماشاکه‌ن، به‌چاوی خۆتان ببینن. ئه‌وه‌نامه‌ی کرده‌وه‌کانمه‌، ئه‌وه‌ شه‌هاده‌که‌مه‌، ئه‌وه‌ بپروانامه‌که‌مه‌، ئاخرم ن ده‌مزانی ئه‌م پۆژه‌ناخۆشه‌ توش ده‌بم و پۆزی لی پێچانه‌وه‌م له‌پیشه‌ بۆیه‌ له‌دنیا دا به‌گۆی ی خواو پێغه‌مبهری خوا م کردو له‌پێگه‌ی ئه‌وان لام نه‌دا و به‌گۆیره‌ی پێبازی قورئان و سوننه‌ت رۆیشتم به‌پۆه‌ و به‌مولیم لانه‌دا، له‌به‌رنامه‌ی خاوه‌ولاوه‌هیچ پێچکه‌یه‌کی ترم نه‌گرت، بۆیه‌ منیش لێره‌ خۆی گه‌وره‌ پادا‌شتی دامه‌وه‌و و په‌یمان‌ه‌که‌ی خۆی به‌جی هێنا. (وه‌رگێڕ).

لا یرحم لأیرحم { البخاری الفتح (١٠/١٣٠٦) }^(١) . ولة أبوهريرة رضي الله عنه دة طيرنة قوة كفرة سولي خوا صلوات الله عليه فقمويه تي: { بينمارجل يشي بطريقه اشتد عليه العطش، فوجد بئراً فنزل فيها فشرب، ثم خرج فأذا كلبٌ يلهثُ يأكل الثرى من العطش، فقال الرجل: لقد بلغ هذا الكلبُ من العطشِ مثل الذي كان بلغ بي، فنزل البئرُ فملاً خفه ثم أمسكه بفيه فسقى الكلبُ فشكر الله له فغفر له قالوا: يا رسول الله، وإن لنا في البهائم أجراً فقال: وفي كل ذات كبدٍ رطبة أجرٌ } البخاري (٦٠٠٩) ^(٢) .

وهله عبدالله كوري عمره وه رضي الله عنه ده گيرنه وه كه پيغه مبه ر صلوات الله عليه فه رمويه تي: { عذبت امرأة في هرة حبستها حتى ماتت جوعاً فدخلت فيها النار } البخاري (٢٣٦٥) ^(٣) .

٤١- زورويای بانگه شه کارانی خراپ و پرو پاگه نده کارانی پيشکه وتن به . ئه وانه ی به پیاده و به سواری و لآخ و ئوتومبیل و فروکه و به هه مو چه شنه هه ولیکیانه وه خه ریکی بلاوکر دنه وه ی خراپه و خراپه کاری و فیتنه و ناشوبن بو مسولمانان به تایبه تیش ئیوه ی خوشکان . ده یانه وی به ناوی پيشکه وتن و مافی ژنانه وه فریوتان بدهن و تیکتان بدهن و سه رتان لی بشیوینن و هه لئان بدین وله سه نگره ی خو پاریزی (الصون) و سه ربه رزی و داوین پاکيتان بیننه ده رو پوت و قوتی و سفورتان بکه ن و به ره ولیژی خلورتان

(١) واته: هه رکه سيك به زه یی و سۆزی نه بیئت و به زه یی به خه لك دانیه ته وه ، كه سيش به زه یی به ئه ودا نایه ته وه . (وه رگير) .

(٢) واته: جاریکیان کابرایه ک به ریگادا ده رویشت له بیاباندا و تینویتی تینی بو هینا، توشی بیره ئاویک بو چوه و خواره وه و تیرئاوی خواره وه . كه هاته ده ره وه بینی و سه گیک له تینوان هانکه هانکیه تی و قه پالی له خول و خلت و خاش ده دا، کابراوتی: به خوا ئه و سه گه ش ده ردی منیه تی و تینویتی تینی بو هینا وه و هه ره کوچون تینی بومن هینا بوزبویه دیسان چوه ناو بیره که و پیلاوه که ی پرکردله ئا ووله بیره که هاته وه ده رو به دهمی سه گه که یه وه کردو تیرئاوی کردو خوی گه وره ش سوپاسی کردولی ی خوش بو . (وه رگير)

(٣) پیره چنیك له سه ربه ند کردنی پشیله یه ک چوه ناو دوزه خه وه، چونکه له ژوردا به ندی کردبو و خواردنیشی نه دایه ولیشی نه گه را بوخوشی بخولیته وه خوراکي خوی په یدابکات . (وه رگير) .

بکه‌نه‌وه‌بۆتیرکردنی ئاره‌زوه بۆگه‌نه‌کانی خۆیان، بۆئهم‌مه‌به‌سته‌جۆره‌ها کارو‌هه‌مو چه‌شنه‌رینگایه‌کیان خستۆته‌گه‌ر، ئه‌ی خوشکی پاک وداوین پاک و بیگه‌رد و به‌رینم ، زۆر وریای خۆت وده‌سته‌خوشکه‌موسلمانه‌کانت به‌وه‌هیله‌بکه‌ونه‌ناوزه‌لکاوی ئه‌وه‌فیل بازورپۆی ئاسایانه‌وبه‌فیل و ته‌له‌که‌وقسه‌لوس و به‌رواله‌ت شیرینی هه‌نگویناوی و به‌ناوه‌رۆک ژه‌هراویه‌کانیان هه‌ل نه‌خه‌له‌تین و فریو نه‌خۆن . دلنیا بن ئه‌وانه‌دلسۆزو خه‌مخۆری ئیوه‌نین ، ئه‌وانه‌درنده‌ن گورگ ئاسا بۆ نیچیری ناسک ده‌گه‌رین و وه‌ک راوچیان که‌ولی ئاسک و مامزبان له‌سه‌ری خۆکردوه .

٤٢ - ئه‌ی خوشکی برودارم، زۆرتوندده‌ست به‌ئایینه‌که‌ته‌وه‌بگه‌ر، خۆت به‌بیرو باوه‌رو یه‌کتا په‌رستیه‌که‌ت (العقیده‌والتوحید) به‌رزرا بگه‌ر، هه‌ها خوای گه‌وره‌چی ده‌فه‌رمویت:

﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (آل عمران: ١٣٩)^(١).

زۆر زرنگو چالاک و هه‌وشیار به‌له‌بلاوکردنه‌وه‌و راگه‌یاندنی دروشمه‌به‌رزه‌کانی ئایینه‌که‌ت و نه‌که‌ی هه‌رگیز شه‌رم بکه‌یت و له‌که‌س نه‌ترسیت، ته‌نیا له‌خوا بترسه . نه‌که‌ی شه‌رم بکه‌یت له‌راگه‌یاندنی دروشمه‌کانی دینه‌که‌ت و نه‌ویری ئه‌نجامیان بده‌یت ده‌ناخوای گه‌وره‌لیت ده‌ره‌نجی له‌سه‌رئه‌مه‌سزات ده‌ات ، به‌پێچه‌وانه‌ش گه‌ر پات گه‌یاندن خوای گه‌وره‌پاداشتیکی بی پایانت ده‌داته‌وه .

٤٣ - رۆشنبیری ئیسلامیت به‌گۆی گرتن له‌محازه‌ره‌ئیسلامیه‌کان و کۆپو سیمیناره‌به‌که‌لکه‌کان وه‌ر بگه‌ر به‌له‌رینگه‌ی کاسیته‌کانیشه‌وه‌بیّت، هه‌میشه‌هه‌ول بده‌که‌رۆژنامه‌وگۆفاره‌ئیسلامیه‌به‌که‌لک و سودبه‌خشه‌کان سه‌یر بکه‌و بخوینه‌وه .

٤٤ - هه‌میشه‌پالنه‌روه‌وکاریکه‌به‌بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی خیرو چاکه‌بلاوکردنه‌وه‌ی ره‌وشت و ئاکار و به‌ها به‌رزه‌کان، هه‌روه‌ها فاکته‌ریک به‌بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی زانست و زانیاری

(١) واته‌: هه‌رئیه‌سه‌ربه‌رزوسه‌رفرازن ئه‌گه‌ر بره‌وایه‌خواوبه‌به‌نامه‌که‌ی خوابینن و برودارین... (وه‌رگێڕ).

چ له ناو کۆمه لگای مسولمانانداوچ له ناوماڵ و خیزانی خۆت و چ له قوتا بخانه و چ له ناو دراوسیگان و چ له ناو دۆست و دهنهسته خوشکان و برایانت دابیت و له هه رشوینیک بیت.

۴۵ - هه میشه سوروبه زده وام به له یارمه تی دانی دایکت له ئیش و کاره کانی ماله وه دا، چونکه نه مه کاریکی زۆر باشه و پاداشتیکی زۆرت لای خوای گه وره و کار به جی دهست ده که ویت ولای دایک و باوکیش خۆشه و یست ده بیت، سه رباری نه مه ش و مه شق و پرهینانیکه بوخۆت به یارمه تی خوا - شاره زایی باش په یدا ده که یت و له ژیا نی دوا رۆژدا سه رکه و توده بیت واته له ژیا نی ژن و میردایه تی و خیزانداریت.

۴۶ - هه میشه زه رده خه نه ت له سه رلیوان بیت و پوخۆش به، هه رگیز پو گرژ مه به، بروا بکه نه مه هیچی تی ناچیت، دیاره له هه مان کاتیشدا که تو له گه ل به رامبه ره کانت به م شیوه بویت نه وانیش له وه لایمی پوخۆشیه که ی تو ده دهنه وه و تو یان خۆش ده ویت وله گه لت دا پوخۆش و لیو به زه رده خه نه دهن، له هه موی خۆشتریش پاداشتیکی بی ژماره ت لای خوای بالا دهست و کار به جی چنگ ده که ویت. نه وه ته پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمویه تی: {تبسمك في وجه أخيك لك صدقة} صحیح سنن الترمذی (۱۵۹۴) (۱).

۴۷ - هه رگیز توره و تۆسن و پوتال مه به. له أبو هریره رضي الله عنه ده گێر نه وه که پیاویک به پیغه مبه ری صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گوت: ئامۆژگاریم بکه، فه رموی: {لاتغضب} واته تۆر مه به. کابرا چه ند جاری نه مه دوباره کردوه نه ویش له وه لامدا هه ری ی ده فه رمو: {لاتغضب} واته: توره مه به. البخاری (۶۱۱۶). نه ی خوشکی موسلمانم باش بزانه که توره بون له شه یتانه وه

(۱) واته: زه رده خه نه ی له سه رلیوی تو بو خوشک و برایانت خیر و سه ده قه یه بو تو له رۆژی

یه‌ئه‌وته پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: {إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ خَلَقَ مِنَ النَّارِ، وَإِنَّمَا تَطْفَأُ النَّارُ بِالْمَاءِ، فَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ} رواه أحمد (٤/٢٢٦) (١).

٤٨ - خوشکی برودارم زوروریا به هه‌رگیزاو هه‌رگیزا لاسایی بی باوه‌رولاده‌ران مه‌که‌وه له‌ه‌لس و که‌وت و پرده‌وشت و شیوه‌و ریگا‌کانی خواردن و خواردنه‌وه و پو‌شاک پو‌شین... تد. خۆت به‌ئه‌وان مه‌چوینه ئه‌وته پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمویه‌تی: {من تشبه بقوم فهو منهم} رواه أبو داود (٤٠٣١) (٢).

٤٩ - زۆره‌ژنان له‌نوێژکردن دا سست و ته‌مبه‌لن، هه‌میشه وایه به‌دوای ده‌خات و له‌کاتی خۆی دا نایان که‌ن. به‌تایبه‌تیش که‌سه‌رقالی ئیش و کاره‌کانیان بن یاخودسه‌رقالی قسه‌کردن و گه‌ت و گۆی بی سود و قسه‌ی بۆش و بی که‌ک بن له‌گه‌ل ژنانی تر دا به‌تایبه‌تیش له‌به‌رده‌رگا‌کانیان و له‌گه‌ل خه‌لکی به‌تایبه‌تیش له‌کاتی داوه‌ت و داوه‌تکاری و سه‌ردانی خزم و دۆست و ده‌رودراوسی‌کاندا. په‌نا به‌خوا ده‌گرم له‌شه‌یتان که‌له‌و پۆله‌ ژنانه‌ نه‌بن، ده‌تۆنۆزیک سه‌یری ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ی خوا بکه‌و تۆزیک تی ی رابمینه‌بزانه‌ چیت پی ده‌لی: ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾ (٤) الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ الماعون: ٤-٥ (٣). واتای زاراوه‌ی (ساهون) که‌مه‌رخه‌می و پشت گۆی خستن و دواخستنی نوێژه‌کانیا نه‌ تاکو‌کاتی شه‌رعی خۆی به‌سه‌رده‌چیت به‌تایبه‌تیش نوێژی عه‌سران .

(١) واته‌: تو‌رهبون له‌شه‌یتانه‌وه‌یه، شه‌یتانیش له‌ئاگر دروست کراوه ، ئاگریش به‌ ئاو ده‌کوژیته‌وه، جا هه‌ریه‌کیک له‌ ئیوه‌که‌ تو‌رهبو با بچی ده‌ست نوێژه‌ه‌ل بگری‌ت تو‌رهبیه‌که‌ی ده‌نیشیته‌وه . (وه‌رگێر).

(٢) واته‌: هه‌رکه‌سه‌یک خۆی به‌هه‌رکه‌س و گه‌ل و کۆمه‌ل و قه‌ومیک بچوینیت ئه‌وه‌له‌وانه‌وله‌کۆمه‌لی مسو‌لمانان نیه‌ .

(٣) واته‌: هاوارو‌رپۆبو ئه‌وه‌که‌سانه‌ی که‌ له‌ نوێژه‌کانیا ندا که‌ مه‌ت ر‌خه‌من ، یا شیوی وه‌یل که‌ شیویکه‌ له‌ شیوه‌کانی دۆزه‌خ هه‌روه‌کو ر‌اقه‌کارانی قورئان ده‌فه‌رمون بوئه‌وه‌که‌سانه‌ی له‌نوێژه‌کانیا نه‌ که‌مه‌رخه‌من . (وه‌رگێر).

۵۰ - پۆڭۈ پلەيەكى بەرزى ھەيە لاي خىۋاي گەورەو پاداشتىكى زۆرىشى ھەيە،
 وسەربارى ئەۋەي كەپۆلىكى گىنگى ھەيە لەپاك كىردنەۋەي نەفس و خاۋىن كىردنەۋەي و
 يىژدان. ئاي چەندخۆش دەبونەفسى خۆت لەسەرپۆڭۈگىرتن پابھىنا بايە، ديارە مەبەستمان
 لەپۆڭۈ سوننەتە (التطوع) واتە پۆڭۈ خۆبەخشى ۋەك پۆڭۈ شەشەلان لەمانگى شەۋالى
 دىۋاي پەمەزان و سى پۆڭۈ لەھەمو مانگىك دا^(۱).

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على محمد وعلى آله
 وصحبه وسلم تسليماً ومن والاه إلى يوم الدين.

احمد محمد ممند

۲۰۰۷ - ۱۴۲۸ھ

(۱) سى پۆڭۈ ھەمو مانگىك دا بىرىتىن لە سى پۆڭۈ سىپى يەكان (الأيام
 البيض) كەدەكاتە پۆڭۈ (۱۳، ۱۴، ۱۵) لەھەمو مانگىك دا كەمانگ تى ياندا پىرە. ھەروەھا بەپۆڭۈبونى
 پۆڭۈنى دوشەممە و پىنج شەمەن لەھەمو ھەفتەيە كدا سوننەتتىكى دىئاي پىغەمبەرە ﷺ واتە:
 پىغەمبەر ﷺ بەردەوام ئەۋدورپۆڭۈنە لەھەفتەدا بەپۆڭۈبۇە بۆيە ئىمەش كەخۆمان بەموسلمان وشوین
 كەوتەي ئەو بزىنن دەبى ئەۋدورپۆڭۈنە بەپۆڭۈبۇە. لىمان تىكەل نەبىت ئەمە سوننەتە نەك فەرز
 ھەردەبى بىگىرىت. نەخىر بەلام كەھەركەسىك ئەم سوننەتە زىندوبىكاتە ۋە پاداشتىكى بى پايانى ھەيە
 ۋەدەبىتە خۆشەۋىستى خاۋىپىغەمبەرە لەپۆڭۈ دىۋايى دا لەمەجلىسى پىغەمبەرە ۋە نىزىك دەبىت
 لەخۆشەۋىستانى ئەۋ دەژمىردىت.

ھەروەھا بەپۆڭۈبونى پۆڭۈ (۹، ۱۰) عاشورا ونۆپۆڭۈ يەكەمى مانگى دى الحجة سوننەتە ۋە پاداشتىكى
 زۆرى ھەيە لاي خىۋاي گەورە (ۋەرگىپ).

ئە بەرھەمەکانی نووسەر

- پاراستنی تەنھا خواپەرستی/ابن باز.
- دە (۱۰) نامە بۆ حاجیان و عومرەکاران/د. یحیی بن إبراهیم.
- رېبەری حاجی و عومرەکاران دەستەى ھۆشيارکردنەوہى لە حەج.
- پۆشاکى ئىسلامى مایەى خۆش بەختى تاك و کۆمەلە.
- ھەلە باوہکان.
- بیروباوہپى تەنھا خواپەرستی/شیخ صالح فوزان.

ئەم بەرھەمانەش لە ژێر چاپدان :

- تیرورو تۆقاندن.
- زانستی کتیبخانەکان و زانیاریەکان.
- حوکمی پيش تاشین.

ناوهرۆك

ئافرهتى موسلمان و ئهركى سهرشانى له رۆژگارى ئهرمۆى هاوچهرخ دا

بابهت

لاپهره

- ۵.....پيشهكى نوسهر
- ۱۱.....ليدوان له ئافرهت و بهرپرسييتيهكانى بۆچى؟
- ۳۱.....چوارچيويهكانى بهرپرسياريهتى ئافرهتى موسلمان
- ۴۷.....كۆلكه و بنهماكاني تهلارى رۆشنبيرى ئافرهتى موسلمان
- ۵۱.....بهرپرسيهتى رۆشنبيرى ئافرهتى موسلمان
- ۹۶.....ورييى وئاگادارى لهمانهى خوارهوه گهليك گرنىگ وپيويسته:
- ۱۸۷.....ئامۆژگاريهكان(التوصيات):

بانگه وازيك بۆ براو خوشكاني پهروهرديار

بابهت

لاپهره

- ۱۹۱.....بانگه وازيك بۆ براو خوشكاني پهروهرديار
- ۱۹۳.....پيشهكى وهركير
- ۲۰۵.....پيشهكى نوسهر
- ۲۲۱.....ئهركى مامؤستا
- ۲۲۳.....له ئهركهكانى مامؤستا
- ۲۳۳.....ئامۆژگاريهكانى لوقمان عليه السلام بۆ كورهكهى
- ۲۴۳.....ئامۆژگاريه گرنهكانى پيغمبهر صلى الله عليه وسلم بۆ مندا لان
- ۲۵۷.....لهرپهوشتهكانى سهردانى نهخۆش
- ۲۶۳.....لهرپهوشتهكانى سهردان و پوخسهت وهركرتنى چونه ژورهوه

- (من آداب الزيارة والإستئذان) ٢٦٣
- له‌په‌وشته‌گانی بریایان و خوشکانی مامؤستیایانی په‌روه‌ردیار ٢٧٥
- له‌ره‌وشته‌و ئاکاری خوشک و بریایانی قوتابی ٢٧٩
- مامؤستای موسلمانانی بانگه‌وازیکار ٢٨٣
- ده‌ستخووشی و خه‌لاتکردن و سزادتن(المکافآ والعقوبات): ٣٢٦
- زیانه‌گانی سزادانی ماددی واته لی‌دان: ٣٣٣
- سزا فه‌ده‌غه‌کراوه‌کان(العقوبات المنوعة): ٣٣٣
- چاره‌سه‌ری تووره‌بوون و هه‌لچوون(علاج الغضب والإنفعال): ٣٣٧
- سزا په‌روه‌رده‌ییه به‌سووده‌کان(العقوبات التربوية المفيدة): ٣٣٨
- هه‌له‌گانی هه‌ندی له مامؤستیایان و فه‌رمانبه‌ران ٣٤٧
- ئه‌رکی کریکار و خاوه‌نکار (واجب العامل وصاحب العمل): ٣٥١
- لاسانی کردنه‌وه‌ی کویره‌انه زیانبه‌خشه(التقلید الأعمی ضان): ٣٥٢
- بو خوشکانی مامؤستا له سه‌ره‌تایی و قوئاغه‌گانی تری خویندن (الی الملمات والمدرسات): ٣٥٩
- پوشاکی شه‌ریانه(الحجاب الشرعی): ٣٥٩
- پوخته‌ی نه‌م کتیبه(خلاصة الرسالة): ٣٦٣

چهند نزاو پارانه‌وه‌یه‌ک له قورئانی پیروژدا

بابه‌ت

لاپه‌ره

- چهند نزاو پارانه‌وه‌یه‌ک له قورئانی پیروژ دا ٣٦٧
- به‌شی یه‌که‌م ٣٧٥
- واتای بی نویتزی و حیکمه‌ته‌که‌ی ٣٧٥

- ۳۷۵..... بى نوپۇزى(الحيض) لەزماندا: لەبەر رۆيشتنى شتېك و بەردەوام بونى.
- ۳۷۷ ..... بەشى دوووم
- ۳۷۷ ..... كاتى بى نوپۇزى و ماوهكەى
- ۳۷۷ ..... كاتى بى نوپۇزى بەدو پېگەدا دەروات:
- ۳۷۷ ..... پېگەى يەكەم: لەو تەمەنەدا كەبى نوپۇزى ئاسايى تىدا رو دەدات:
- ۳۷۸ ..... پېگەى دوووم: لەماوهى بى نوپۇزى دا:
- ۳۸۵..... بى نوپۇزى دوگيان = سك پر(حيض الحامل)
- ۳۸۷ ..... بەشى سى يەم
- ۳۸۷ ..... بى نوپۇزى لەپر(الطواريء)
- ۳۹۳..... بەشى چوارەم
- ۳۹۳..... حوكمەكانى بى نوپۇزى
- سى شتو سى حالت هەن لەحەرامى و نادروستى تەلاقدان لەكاتى بى نوپۇزى دا
- ۴۰۴..... هەلاويپردراون كەبريتىن لەمانەى خوارەو:
- ۴۱۱..... بەشى پىنچەم
- ۴۱۱..... ئىستحازە و حوكمەكانى(الإستحاضة)
- ۴۱۱..... بارەكانى خوين لەبەر رۆيشتو (المستحاضة)
- ۴۱۵ ..... ئەو حالەتانەى كەبەخوينى دەمار(الإستحاضة) دەچپت:
- ۴۱۷ ..... حوكمەكانى خوينى دەمار(الإستحاضة)

چەند وشەيەكى زېرىن بۇ خوشكى موسلمانى ھاوچەرخ

بابەت

لاپەرە

- ۴۲۴ ..... مەرجهگانى پۇشاكى شەرى ئەى خوشكى موسلمانم
- ۴۲۵ ..... گرى راشكاوى وراستىهگان ههله كارىهگان دەبرئ و دەسو تىنى:
- ۴۲۸ ..... نەخشەى تىك شاكاندنى شەپۆلهكه:
- ۴۳۵ ..... تىكه لاوى قەدەغەو حەرامه:
- ۴۴۴ ..... پرسىارو وەلام
- ۴۴۸ ..... چرپاندنىك بەگوئى ى بوك وزاوادا:
- ۴۵۴ ..... كۆتا وشە

پە نجا گول ئە باخچەى ئامۇژگارىه كاندا

بابەت

لاپەرە

- ۴۶۸ ..... قسە كردن:
- ۴۷۵ ..... بىستن و گوئ گرتن:
- ۴۷۶ ..... پۇشاك و جل و بەرگ:
- ۴۷۶ ..... كۆر و كۆبونە و دەو دانىشتنەگان:
- ۴۸۰ ..... دەر چون بۇبازار:
- ۴۸۲ ..... دوعاو زىكروله خواپارانه وە:
- ۴۹۲ ..... لە بەرھەمەگانى نووسەر
- ۴۹۳ ..... ناوەرۆك